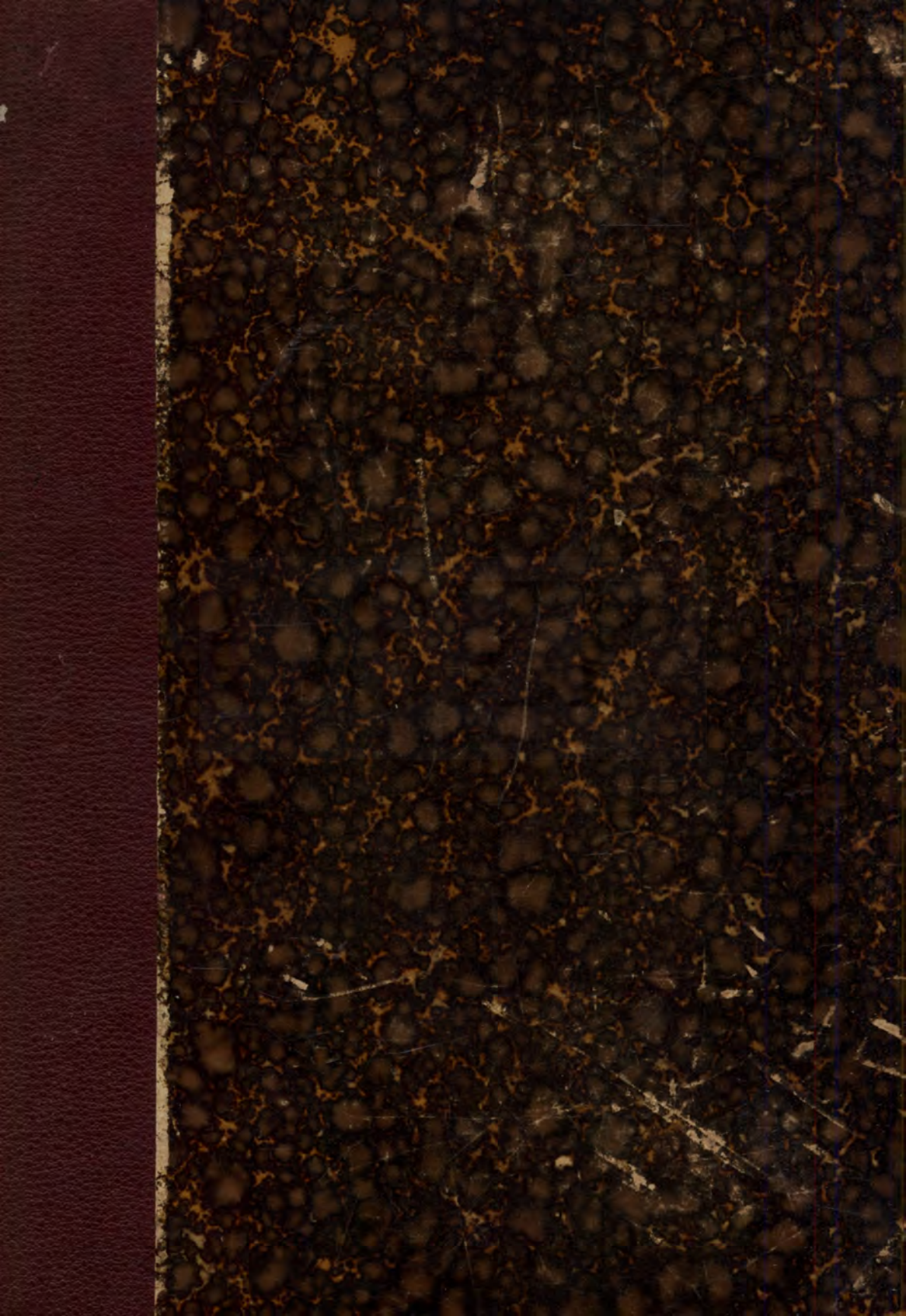
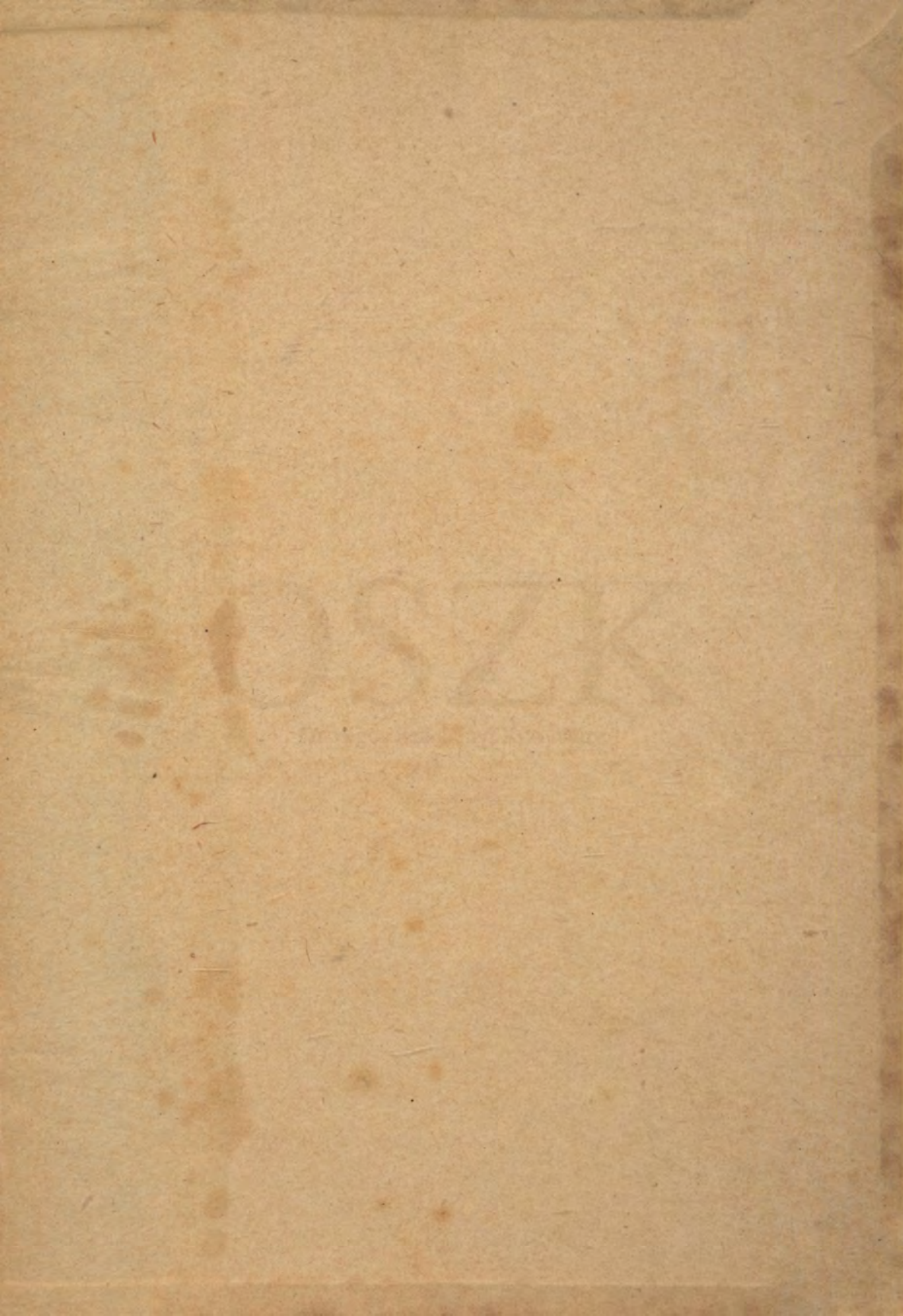

Petőfi
és a
Szabadságharc

407.181
- 182

Petőfi Sándor

DV-78

KÖNYVELOSZTÓ
FŐVOSÁLDÓNT

PETŐFI ÉS A SZABADSÁGHARC.

*

AZ IFJUSÁG SZÁMÁRA.

*

A „HASZNOS MULATTATÓ” ÉS „LÁNYOK LAPJA” MELLÉKLETE.

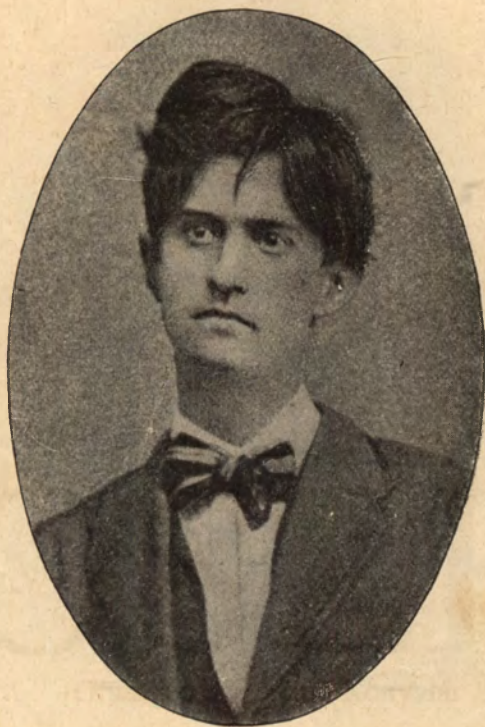
*

LINEK LAJOS RAJZAIVAL.

A. F. C. I. a.

DOLINAY GYULA, HIRLAP- ÉS KÖNYVKIADÓ-VÁLLALATA
BUDAPEST, IV., KECSKEMÉTI-UTCZA 13.

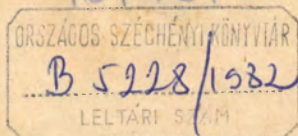
Petőfi Sándor

(Utolsó évéből való fényképe után.)

(R
2)

407181

(R
2)

Werbőczy könyvnyomda r.-t. Budapesten.

ELŐSZÓ.

A magyar ifjuság előtt ime feltárom Petőfi költészetét; mostanáig csak az olvasókönyvekben kaptak abból részleteket. E gyűjteményben nyújtom a nagy magyar dalos százakra menő hazafias, leiró s családi költeményeit, és segítségül szólítván a festő-művészetet, valamennyi arra kínálkozó verset képből is szemléltetünk. A költeményekkel kapcsolatosan ismertetem a költőt és a szabad-ágharcot. Petőfi élete úgy össze van forrva a nemzeti küzdelmekkel, hogy róla írván, lehetetlen a szabadságharcot is nem ismertetnünk.

Magyar ifjak, magyar lányok, fogadjátok szívesen e kötetet a «Hasznos Mulattató» és «Lányok Lapja» melléklete gyanánt. Harminckét év óta adása vagyok Petőfi szellemének s hálával vagyok eltelve a Gondviselés iránt, hogy tartozásomat ezuttal is törleszthetem. A 80 as években már nyílt arra némi alkálmam, midőn mint az Írók és Művészek Társaságának titkára, az általunk megvásárolt Petőfi-házát éveken át gondoztattam s végül odaajándékoztuk Kis-Kőrös városának örök fenntartás kötelezettsége mellett.

A Petőfi-családhoz nagy emlékek kötnek. A költő egyetlen fia, Zoltán, az én szerény hajlékomat választotta, hogy befejezze huszonegy évre terjedő rövid életét. Hozzám jött, nem ugyan meghalni, hanem élni, örülni s előre törni. Lapot szerkesztettem már akkor s ő lett volna annak lelke, vezérlő szelleme: számos dolgozatot közöltem is tőle. De a sors másként határozott. Egy év sem telt el, elfogta a lappangó kór. Betegágyánál megjelent nagybátyja, Petőfi István, nagyatyja, Szendrey Ignác, mostoha atyja, Horvát Árpád, sógora, Gyulay Pál. De a betegeskedő ifju arra kérte őket, ne vigyék el, hagyják én nálam, mert azt hiszi, az a meggyőződése, hogy az őszinte barátság melegénél biztos gyógyulást fog találni. Szívesen nálam hagyták tehát és ellátták féltett betegüket mindennel: szeretettel, pénzzel, bőségesen.

És attól kezdve szakadatlanul jöttek-mentek hozzánk a rokonok. Gyulay Pál minden este oda ült a beteg ágyához, órahosszig beszélgetett, tréfáldozott vele. Petőfi István Békésmegyéből felutazott, egész kocsirakomány mindenféle jót hozott s a legmesszebb menő intézkedéseket tette Zoltán érdekében. Az akkori leghiresebb két egyetemi orvostanárt járatta hozzá (Dr. Korányi, Dr. Wágner). Egész vagyonát kínálta, csak mentsék meg öcscsét.

Ennyi szeretettel, ennyi áldozattal elértük azt, hogy meghosszabbítottuk életét. És ő, rózsás reményekkel eltelve, folyvást csak jövő terveiről beszélgetett velem: mint küzdi majd fel magát, hogy méltó legyen atyjához. E szándéka pedig fényesen sikerült volna, mert izről-izre Petőfi-lélek volt ő, nemes becsvágygyal, óriási akaraterővel, tiszta jellemmel, nagy műveltséggel és igazi talentummal. Az a léleknemesség és finom előkelőség, mely arcképéről tükröződik felénk, valóságot mutat: az ő tiszta

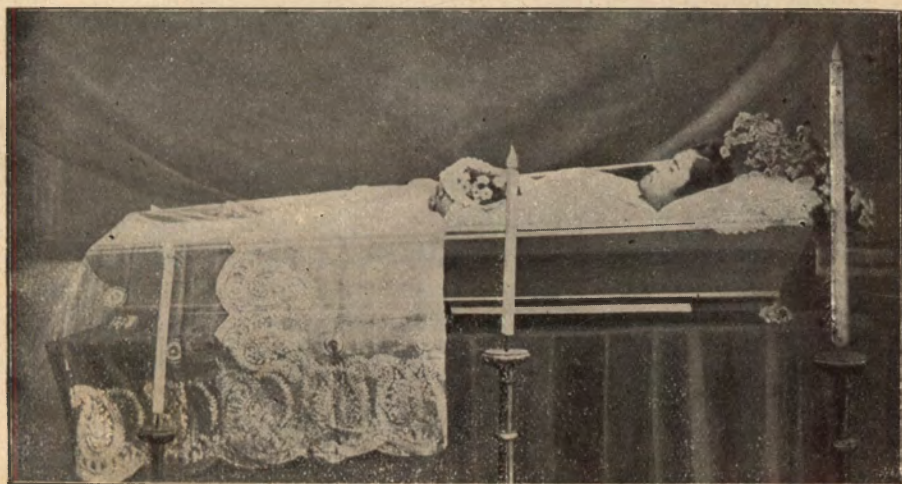
szép lelkét. Apját jól ismerte az édes anyja által, a kit végtelenül szeretett s míg az élt, boldog is volt oldala mellett. A költői lelkű anyja egyebet se tett, mint mindig Petőfiről, a nagyról, az utólérhetlenről beszélt a fiának. És a fiu szentségnek tekintette apja emlékét, imádásszerű ihlettséggel gondolt arra, de csak meghittebb körben lett közlékeny. Idegenek előtt soha elő nem hozakodott nagy nevével, sőt kitért, ha beszéd tárgyul választották.

Ezt a Petőfi-lelkét, ezt a szellemet átvettem én is Zoltántól, s akkor megfogadtam, hogy életem egyetlen vágya leend, érvényesülésére módot találni. Ime, megjött az, s én sietek Petőfit az ifjúság előtt hozzáférhetővé tenni; tehát e mű egybeállításánál ez a Petőfi-génusz vezérel s ennek hatása alatt, talán bele tudom önteni azt az ihletet, azt a nagy Petőfi-szeretetet, mit a fiu egyénisége reám átszármaztatott.

1870 nov. 5-én reggel, szürkületkor nagyon rosszul lett szegény betegünk. Ijedten futottam át Szendrey Ignáchoz. Az agg urat már ébren találtam. Szó nélkül átjött velem. Az ágyhoz lépett, megcsókolta a beteg verejtékes homlokát, én átöleltem a haldoklót s karjaim között, az ősz nagyatyja csókja által megáldva, lehelte ki lelkét. Éreztem utolsó szivdobbanását, hallottam utolsó sóhaját, láttam elszálló lelkét, befogtam a merevedő szemeket s a nagyatyjával együtt zokogtunk az utolsó Petőfi hült teteménél.

Eltemettük óriási részvét mellett, a kath. vallás szertartásai szerint. Arany Jánossal, Jókaival élén, megjelent az akkori írói világ, az ifjúság pedig megszámlálhatatlan tömegekben vonult fel. Az utolsó bucsuztatót én mondtam a sírnál. Diszes körméleket emeltünk porai fölé s nevére az egyik bpesti kath. gymnasiumnál, hol tanulmányait végezte, jelentékeny összegű alapítványt helyeztünk el. Mind odaadtuk, a mi öröksége még megmaradt az akadémiai nagy díjból, melylyel az atyja verseit 1857-ben kitüntették.

Dolinay Gyula.

PETŐFI ZOLTÁN A RAVATALON.
(Akkori fénykép-felvétel után.)

PETŐFI SÁNDOR ÉLETE.

1823-ban, pestmegyei Kis-Kőrösön, nád-fődeles parasztházban született a magyar nemzet legnagyobb poétája. A szerényke portát 1880-ban, kétszeresen is megvásárolta a nemzet. Közadakozásból egy napilap révén begyűlt a vételár, de összegyűjtöttük azt mi is az «Írók és Művészek Társaságában». Mi vettük aztán meg elszegényedett tulajdonosától s én javítottam ki évről-évre hol a nád-fődelet, hol a falak sár-tapasztát s az ajtókat, ablakokat. Márvány-táblát is tétettünk a ház falára s attól kezdve reá talál és oda zarándokol a kegyeletes utas, hogy lássa, hol ringott bölcsője a dalok királyának. Bizony szűk kis szobácskában.

Aprók az ablakok, nincs deszka-palló, a jó anyaföldre lépett ki a gyermek bölcsőjéből. Alacsonyak a falak, egyszerűek az ajtók. Szóval: olyan az egész, mint a többi ezernyi alföldi paraszt-ház.

Egy utcai és egy udvari szobája van, elválasztva a konyha által. Hátrább kamra, istálló s gazdasági épület. Kis kert nyulik el a ház előtt, néhány fával. Ez a kert már a régi időben is meg volt, s itt játszadozott, itt tépte a virágot a kis gyermek. És a fák alatt, a lombsátor hűsében, mesélgetett neki az anyja tündérmeséket.

Az egykori szegényes Petőfi-hajlék most már sokatérővé vált. A vasut és a város fejlődése folytán megtízszereződött az értéke, minthogy éppen a központon van. Jelenleg a város

PETŐFI SZÜLEI ÉS A HÁZ FÉLEGYHÁZÁN.
HOL GYERMEKÉVEIT ÉLTÉ.

PETŐFI SÁNDOR KÖLTEMÉNYEI.

Honfidal.

Tied vagyok, tied hazám!
E szív, e lélek;
Kit szeretnék. ha tégedet
Nem szeretnék?

Szentegyház keblém belseje,
Oltára képed.
Te állj, s ha kell: a templomot
Eldöntöm érted;

S az összeroskadó kebel
Végső imája:
Áldás a honra, istenem,
Áldás reája!

De én nem mondom senkinek,
Ki nem kiultom:
Legkedvesebbem hogy te vagy
A nagy világon.

Titkon kísérem lépteid,
S mindegyre híven;
Nem, mint az árny az utazót,
Csak jó időben

De mint az árnyék nő, midőn
Az est közelget:
Nő bűm, ha sötétetni kezd,
Hazám! fölölted,

És elmegyek, hol híveid,
Pohárt emelve,
A sorstól új fényt esdenek
Szent életedre;

S kihajom egy cseppig borát
A telt üvegnek,
Bár keserű . . . mert könnyeim
Belé peregnék!

(Debrecen, 1844.)

Isten csodája.

A meddig a történet csillaga
Röpíri a multakba sugarát:
A szem saját kezünkben mindenütt
Saját szívünkre célzó gyilkot lát,
S ez öngyilkos kéz hányszor szálla ránk! . . .
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Igy hordozunk sok százados sebet,
Keblünk soha be nem gyógyúlhatott;
Mérget kellett mindenkor innia,
Ki sebeinkre önte balzsamot.
Valami rossz szellemtől származánk!
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

S míg egymást martuk szennyves koncokért,
Mint a szeméren a silány ebek,
Azt vettük észre csak, hogy ezalatt
Az oroszlanok itt termettenek;
Jött a tatár, jött a török reánk . . .
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Ott foly Sajó . . . oly görbén kanyarog,
Mint ember, a ki görcsben haldokol;
Ott haldokoltunk, vérünk ott szivá
Az óriási nádaly, a mongol,
S holttesteinket fölfalá a láng!
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

S ott van Mohács . . . ott nyomta a királyt
Sárkoporsóba páncéla s lova,
S készült számunkra a ledőlő király
Kardjából a rettentő zabola,
Melytől még most is ég és vérzik szánk!
Isten csodája, hogy még áll hazánk.

Mi lesz belőlünk? . . . ezt én kérdezem,
De mily kevesen gondolnak vele.
Oh nemzetem, magyar nép! éltedet
Mindig csak a jó sorsra bízod e?
Ne csak Istenben bizzunk, mint bízáink:
Emberségünkben álljon fenn hazánk!

(Szalk Szentmárton, 1826.)

tulajdonát képezi. Annak idejében minden díj nélkül átadtuk, csupán azt kötöttük ki, hogy a telket kizárólag közmívelődési célra szabad felhasználni; tehát iskolát építhetnek alsó részére. De magát a születési házat örök időnkig fenn kell tartani s azt az utcai szobát, melyben a költő először látta meg a napvilágot, emlékszobának kell megőrizni.

E szoba már is koszorúkkal s egyéb emlékekkel van tele aggatva. Középen asztal áll, melyen vendégkönyv van kitéve.

Kis-Kőrös előkelő, virágzó mezőváros. Most már tiszta magyarok lakják és tulajdonom részben ág. evangélikusok. Már most is nagyon sok utas elzarándokol oda, hogy lássa Petőfi szülőházát. Jövőre e zarándoklás még nagyobb lesz, mert a nagy költő iránti tisztelet és lelkesedés az idővel csak növekszik

Petőfi atyja.

Petrovics Istvánnak hívták a költő apját. De a költőben oly erős volt a magyar,

A HAZÁRÓL.

Lement a nap. De csillagok
Nem jöttek. Sötét az ég.
Közel s távolban semmi fény nincs,
Csak mécsvilágom s honszerelmem ég.

Szép csillag a honszeretet,
Gyönyörűségeken ragyog.
Szegény hazám, szegény hazám te,
Neked kevés van ilyen csillagod.

Mécsemnek lángja mint lobog!
Mitől lobog? mi lengeti?
Éjsfélt ütött. Ti lengtek itten
Mécsem körül, ti, népem ősei!

Mintha nap volna mindenik,
Oly tündöklők e szellemek,
Tündöklők, mert hisz' a dicsőség
Sugármezébe öltözködtenek.

Ne nézz ősidre, oh magyar,
Ki most sötétségben vagy itt!
Ne nézz ősidre, e napokra...
Szemeid gyöngék... a napfény megvakít.

Hazám dicső nagy ősei,
Ti földet rázó viharok!
Ti egykoron a porba omlott
Európa homlokán tomboltatok.

nemzeti érzés, hogy szerb hangzású nevét a magyaros *Petőfi*-vel cserélte fel s már legelső verseit is így írta alá.

Petrovics méészáros volt, apja, nagyapja is ezt folytatta, sőt talán még a szépapja is, ki valami különös szivességet tehetett a zsarnok I. Lipótnak, hogy tőle 1668 ban nemességet nyert. Petrovics sokat adott nemesi diplomájára, mondják, nem is szivesen simult a kis-kőrösiekhez, mert azok még akkoriban német és tót ajku telepések voltak. Egy-két rokona volt

ott, azokkal tartott. Bezzeg a fia nem törődött nemesi származásával. Egyéb se kellett volna, minthogy a nép költője, a szabadság, egyenlőség dalosa, a kizárólagos nemesi osztályhoz tartozónak vallja magát.

Szigoru ember, sőt durva, érdes volt Petrovics. Ezen különben még csodálkozni sem lehet, ha elgondoljuk, hogy egész életét a méészáros-tőke mellett töltötte el, sőt gyermekkorában már az atyjától is ezt a mesterséget látta. De a szigorúság és durvaság mellett jó volt a

Oh, nagy volt ha dan a magyar
Nagy volt hatalma, birtoka;
Magyar tenger vizében hunyt el
Észak, kelet s dél hulló csillaga.

Csak hogy rég volt, midőn magyar
Fejekre termett a babér;
A képzelet sebes szárnyu sas,
Elfárad mégis mire oda ér.

Oly rég elhervadt a babér
A magyaroknak homlokán,
Hazám, oly rég voltál te nagy, hogy
Nagyságod hire csak mese talán.

Már rég nem sírtam s ime most
Pillámon egy könnyű rengedez:
Magyar nép, vajjon hajnalodnak
Vagy alkonyodnak harmatcseppje ez?

Magyar dicsőség, mi valál?
Hulló csillag? mely tündökölt,
Aztán lehullott a magasból.
És mindörökre elnyelé a föld.

Vagy üstökös vagy, oh magyar
Dicsőség, mely jött s távozék,
Hogy századok multával újra
Lássák fényét a népek s rettegjék?

(Pest, 1843.)

Kedves vendégek.

Oh, ez az ostoba falusi nép!
Irák, hogy majd feljönnek Pestre. Szép.
S meglátogatnak. Még szebb. Jőjjetek.
Hanem meg is szököm előletek.

Pompás multság lenne. Képelem.
Bejárnák Tolnát, Baranyát velem.
Vezetném őket, mint nyájt a számár.
Jaj, ha tudnák, mint várom őket már.

Jeles család is. Annyit mondhatok.
Körében borzasztóan mulatok.
A táti, ez derék legény. Derék.
Az embert mostan is magázza még.
S mily érdekes hallgatni, hogy ha szól
Trágyáról, béresekről, gyapjuról.
És kérdi tőlem: hogy kel most a zab?
A buza? árpa? széna? krumpli? bab?
Költői dolgok mindennek felett,
Csak úgy hizik tőle a képzelet.
A mámi, ez már művelt egy személy.
Még az irodalomról is beszél.
Könyvtára van szobája ablakán.
A könyvtár disze Szigvart, Kartigám.
És a kisasszony, oh be kellemes,
Mint a sült rák, olyan szemérmes.
Mindig pirúl. S mi bájjal társalog:
«Igen» s «nem» nála az egész dolog.

Vigan vagyunk. Vaióban. Ha ezek
Meglátogatnak, majd lesz élvezet.

(Pest, 1844.)

szíve és mindenki becsületes, derék iparos-
ként tisztelte.

Több idős emberrel beszéltem, a kik
jól ismerték őt s mint tiszta jellemű, tal-
pig nemes szívű férfiúról sok szép vonást
tudtak mesélni. Hiszen lélekjóságának, be-
csületességének köszönhetette, hogy később
tönkre ment, vagyonkáját elveszítette. Az
emberek visszaéltek jószívűségével, ki-
használták, kizsákmányolták.

Volt az öreg jellemében valami a régi
idők csökönyös természetéből. Nem bírta

megérteni, hogyan lehessen író, vagy szí-
nész rendes számba vehető ember. Mikor
a fia íróvá és színészszé lett, nagyon
megharagudott rá; levette a kezét róla,
kitagadta. S a szegény poeta akkor vándorolt
aztán világgá egy szál kabátban,
rongyos csizmában, egyik országszéltől a
másikig.

A sors azonban ezt is javára fordította,
mert vándorlásai közben annyi eszme,
gondolat fogamzott meg lelkében, hogy
azokból írta, alkotta remek költeményeit.

Fürdik a holdvilág az ég tengerében...

Fürdik a holdvilág az ég tengerében,
Méláz a haramja erdő közepében:
Sűrű a fűvön az éj harmatozása,
De sűrűbb két szeme könnyének hullása.

Baltája nyelére támaszkodva mondja:
„Mért vetettem fejem tiálmas dolgokra!
Édes anyám, mindig javamat akartad;
Édes anyám, miért nem fogadtam szavadat?

Elhagytam házat, földönfutó lettem,
Rablók, fosztogatók közé keveredtem;
Most is köztük élek magam szegyenére
Ártatlan utasok nagy veszedelmére.

Elmennék én haza, itt hagynám ezeket,
Örömetit hagynám! de most már nem lehet.
Édes anyám meghalt... kis házunk azóta
Régen összeroskadt: ... s áll az akasztófa.»

(Pest, 1844.)

Később az öreg Petrovics kibékült költő fiával s öröme telt benne, boldogan olvasta ő is verseit, miként akkoriban mindenki. Mert a szegény vándorló-legény egy pillanat alatt a nemzet ünnepelt dalosa lett.

Ő előtte még soha nem ért el oly nagy sikert senki ebben az országban.

Petőfi anyja.

Csodálkozva kérdezhetjük, hogyan támadhatott költő a mészáros-familiában?

Az anyja által.

Nincs a világirodalomban senki, a ki nála jobban szerette volna anyját. A gyermeki gyöngédség, az anyához való ragaszkodás megható megnyilatkozása számos költeménye. A költészet egész bűbája ragyog ezekben a szép családi versekben.

Ki volt a Petőfi anyja?

Hrúz Mária, egy turócmezei szegény család tagja. Lánykorában Aszódra került, ott ismerkedett meg Petrovics Istvánval, ki gyakran járogatott Aszódra, mert

Hazámban.

Arany kalászsza! ékes rónaság,
Melynek fölötté lenge délibáb
Enyelgve úz tündér-játékokat,
Ismersz-e még? oh ismerd meg fiad.

Itég volt, igaz, midőn e jegenyék
Arnyékain utószor pibenék,
Fejem fölött mig őszi légen át
Vándor darúd V be űje szállt;

Midőn az ősi háznak küszöbén
A búcsu tördelt hangját rebegek;
S a jó anyának áldo végszavát
A szellők már régen széthordozák.

Azóta hosszú évsor született,
Es hosszú évsor veszte életet,
S a változó szerencse szekerén
A nagy világot összejártam én.

A nagy világ az életiskola;
Veritékemből ott sok elfolya,
Mert oly göröngyös, oly kemény az út,
Az ember annyi sivatagra jut.

Ezt én tudom — mikép nem tudja más,
Kit ürmével a tapasztalás
Sötét pohárból aanyiszor kínált,
Hogy ittam volna inkább a halált!

De most a bút, a hosszú kínokat,
Melyektől szívem oly gyakran dagadt,
Es minden szenvedés enlékzetét
Egy szent öröm könnyűje mossa szét;

Mert a hol enyhe bölcsőm lágy ölen
Az anyatejnek mézét izlelém:
Vidám napod mosolyg ismét reám,
Hű gyermekedre, és szép hazám.

(1842.)

A Dunán.

Folyam, kebled hányszor repeszi meg
Hajó futása s dúló fergeteg!

S a seb mi hosszú és a seb mi mély!
Minőt a szíven nem vág szenvedély.

Még is, ha elmegy fergeteg s hajó,
A seb begyógyul, s minden újra jó.

S az emberszív ha egyszer megreped:
Nincs balzsam, mely hegeszsze a sebet.

(Komárom, 1842.)

Első szerepem.

Színészszé lettem. Megkapám
Az első szerepet.
S a színpadon először is
Nevetnem kellett.

Én a szerepben jó izűn
S szívemből neveték:
Pályámon, oh úgy is tudom,
Leend ok sirni még.

(Székes-Fehérvár, 1842.)

Két vándor.

Honán kül a fiú,
Honában a patak
Magas hegyek között
Együtt vándorlanak.

De mig az ifju megy
Csüggedt lépésivel,
Sziklakon a patak
Gyorsan sikamlis el;

S az ifju ajkain
Mig néma csend honol,
Az illanó vizár
Vig hangokat danol.

A hegysor elmarad;
Az ifju s a patak

Sik róna térein
Tovább vándorlanak.

De, ifju és patak!
Oly gyorsan szerepet
A róna térein
Miért cseréltetek?

Hallgatnak a habok
S ballagva lejtének,
Mig gyors szökés között
Az ifju dait zeneg.

Az elnémult patak
Honát veszítette el;
A dalra kelt fiú
Ismét honára lel.

(Pápa, 1842.)

odaváló volt: ott éltek a rokonai. Onnét hozta el hát Hruž Mariát Szabadszállásra, a honnét pedig csakhamar Kis-Kőrösre költöztek.

A kis Sándort az anyja nevelte. Nemeslelkű, gyöngéd, szerető jó anya volt, féltett kinsként őrizte kicsinyét s a maga jó lelkét öntötte abba. Az atya a tőkén vágta a hust, az anya pedig édes magyar dalokat énekelgetve, nevelte kis fiát. Tót volt a neve, de magyar a lelke, azokból a kegyes életű, nemes lelkű jó anyákból,

a kik mindig honszerető, lelkes, derék, vallásos fiakat neveltek a magyar hazának. E jó anya nélkül bizony nem lett volna a fiából magyar költő.

Többször megfordulván Kis-Kőrösön a Petőfi-ház dolgában, minden alkalommal a Petőfi családjáról folyt a beszéd. Kértemre ös-zeszedette dr. Magyar Sándor, ki a Petőfi ház tőszomszédságában lakott, azokat az öreg asszonyokat, a kik ismerték Petrovicsnéét. Előadták, a mire csak vissza birtak emlékezni. Egyik azt

Disznótorban.

Nyelvek és fülek! csend,
Figyelem!
Szórn fontos beszédre
Emelem.

Halljátok, mit ajkim
Zengenek;
Ezszersmind az ég is
Hallja meg.

Hosszan nyuljon, mint e
Hurkaszál.
Életünk rokkáján
A fonál.

Valamint e sültre
A mi szánk:

Mosolyogjon a sors
Szája ránk;

S pályánk áldásával
Öntse le,
Mint a kását a zsír
Özőne.

S életünk fölé ha
A halál
Romboló torát meg-
Ülni száll:

Egy gömböc legyen a
Magas ég,
És mi a gömböcben
Töltélék!

(Székes-Fehérvár, 1842.)

Boldogtalan voltam.

Boldogtalan voltam
Teljes életemben;
Csak az vigasztal, hogy
Meg nem érdemeltem.

Boldogtalan leszek
Koporsóm zártáig:
Csak az vigasztal, hogy
Nincs messze odáig.

Hijába biztattok,
Hijába beszéltek:
Tudom azt az egyet.
Hogy nem soká élek.

(Debrecen, 1844.)

mondta, hogy szeretett dalolni, mindig kihangzott a házból vidám éneke. A másik arról tudott, hogy jókedvű, házában rendet tartó menyecske volt, csak úgy egett a dolog kezei között. Harmadik templomba járó, vallásosnak ismerte. De a kis gyermekére már kevesen emlékeztek. Csak egy erősítette, hogy mindig a kis fiacskájával látta elfoglalva.

E csekélyke adatok is fontossággal bírnak arra nézve, hogy ismerjük a költő legelső évei fejlődésének mozgó erejét.

Az anyát, az okos, derék, szerető jó anyát látjuk itt a legfőbb tényezőként. Ennek az egyszerű asszonynak a lelke éltette, táplálta, fejlesztette a költőben az égi szikrát.

Az apát elfoglalják gondjai. Dolga után jár, végzi mesterségét; számító, okos értelemmel szerezni is akar, hogy legyen mit aprítani a tejbe, ha már gyermek van a háznál. De hát bizony arra már nem jut ideje, hogy a gyerekekkel foglalkozzék. Azonban ott az anya, teljesíti az kötelességét.

Füstbe ment terv.

Egész uton — haza felé —
Azon gondolkodám:
Miként fogom szólítani
Rég nem látott anyám?

Mit mondok majd először is
Kedvest, szépet neki?
Midőn, mely bölcsőm ringatá,
A kart terjeszti ki.

(Duna-Vecse, 1814)

S jutott eszembe számtalan
Szébbnél-szebb gondolat,
Mig állni látszék az idő,
Bár a szekér szaladt.

S a kis szobába toppanék...
Röpiült felém anyám...
S én csügtem ajkán... szóla-
Mint a gyümölcs a fán. [nül...

Temetésre szól az ének...

Temetésre szól az ének.
Temetőbe kit kísérek?
Akárki! már nem földi rab.
Nalam százszorta boldogabb.

Itt viszik az ablak alatt;
Be sok ember sirva fakad!
Mért nem visznek engemet ki,
Legalább nem sírna senki.

(Debrecen, 1843.)

Szemrehányás.

Már ezt föl nem tettem rólad,
Szív barátom!
Te ugyan derek legény vagy,
A mint látom.

Oh, te szív, te szív, te csalfa,
Háladatlan!
Szólj, ki véde annyi baj közt
Szakadatlan?

Sorcsapási buzogányok
Súlya ellen,
Mondd, ki őrzé? mondd, ki óva?
Nemde mellem?

Lám, e mellnek bizton voltál
Rejtekében:
Bekerite csontfalával
Bástyaképen.

S im, hogy fordult most a kocka,
S a szerencse
Kis szeszélye víg ajakkal
Rád köszönte:

Mostan — ahha, háladatlan! —
Örömedben
Háborogva, zajgva ton.belsz
Örd ellen.

Égsz. digadsz... alig hogy bírom
E kérészet...
Mellemet majd meggyújtod, majd
Megrepszted.

(Pest, 1843)

Petőfi számos versében megemlékezik anyjáról, még pedig a legnagyobb szeretet s a mélységes nagy tisztelet hangján. Kitűnik ez örökszépségű fenkölt versekből, hogy mily sokkal tartozott ő édes anyjának. Megtudjuk azokból, hogy a költőt nagy küzdelmeiben, szenvedéseiben csakis az anyai szeretet tartotta fenn, erősítette meg.

A legnagyobb tiszteletet és elismerést érdemli meg Petőfi anyja, az egyszerű, szerény Hruž Mária.

Gyermek-évek.

Két éves sem volt egészen a kis Sándor, midőn elköltöztek Kis-Körösről. Letelt ott a bérlet s Petrovics Félegyházán vette ki a mézárósságot. Nem jött üres kézzel, Kis-Körösön valamicskét szereztek, itt meg egészen jó módba jutottak.

Itt kezdődik a kis Sándor gyermek-lelkének öntudatra ébredése. Félegyházát tősgyökeres magyar nép lakta már akkor is. A emberek becsületes, szokimondó,

Járnak, kelnek sokan zöld erdőben . . .

Járnak, kelnek sokan zöld erdőben ;
Vagyon a nap éppen lemenőben.
Rózsákat fest utolsó sugára
Dombtetőre, lombok sudarára.

De veszik ők mind ezt csekélyebbnek,
Sembogy rajta megörvendezzenek ;
Párosult két vadgalamb bűgása —
Ebben fakad örömök forrása.

Járok, kelek én is zöld erdőben.
Nap lementén van gyönyörűségem,
Nap lementén, nap piros sugarán,
A mint játszik a lombok sudarán.

Csak ne volna galambok bűgása —
Ebben fakad bánatom forrása ;
Mert ha látom szép páros voltokat,
Még siratnom kell árva magamat.

(Mező-Berény, 1842.)

Tél végén.

Örültök, ugy-e, a kies tavasznak ?
Maholnap eljő s annyi életet ad !
A réteken majd méhek táboroznak,
Megostromolni a virágokat.

S a míg elszántan ütközetre méggyen
A szűz bimbók mézéhes ellene :
Csicsereg a szomszéd lombozat hűsében
Madárajakról lelkes harc-zene.

Elzárkoztában a kihalt kebelnek
Engem virág, dal, méh nem érdekel.
Óhajtásim még is mi végre kelnek ?
Hogy menjen a tél, menjen gyorsan el.

Én a tavaszt csak annyiból kívánom,
Mert melegebbek lesznek a napok,
S mint mostan, akkor hűlt, rideg tanyámon
Kopott ruhámban, fázni nem fogok.

(Debrecen, 1844.)

nyílt, egyenes jelleműek. Ilyenek voltak a gyermekek is, a kikkel a kis Sándor az utca porában játszott. Mert azt tette ő is, a mit a többiek, szaladgált a kertben, majd pődig kint az utcán a szomszéd gyerekekkel homok-várat épített, ha ezt megunt, futkosott s vessző-paripán nyargalt.

Aztán kimentek a város végére s a homok-buckákon folytatták a játékot. Itt kezdődik az alföld végtelen rónája, melynek végét a szem nem látja s bizonyos, hogy itt kezdődik a költőnek az alföldi

puszta iránti nagy szeretete, melynek ver-seiben annyiszor ad kifejezést.

És mikor a játékból haza tért a gyermek s elbeszélte anyjának hol volt, mit csinált, az anya szeliden intette, figyelmeztette, hogy jól viselje magát, ne hallgasson a többi gyerekek pajkosságára. Aztán dalolt neki a délibábos rónáról, a tova szálló felhőről s a pásztorok életéről.

Igy fejlődött a gyermek, megfigyelve mindent s utbaigazítva, irányítva a jó anyja által.

Jövendölés.

«Mondád anyám, hogy álmainkat
Éjente festi égi kéz;
Az álom ablak, melyen által
Lelkünk szeme jövőbe néz.

Anyám álmodtam én is egyet,
Nem fejtenéd meg, mit jelent?
Szarnyaím növének, s átrepültem
A levegőt, a végtelent.

«Fincskám, lelkem drága napja,
Napomnak fényel örvendezz;
Hosszúra nyujja élted Isten,
Álmodnak boidog titka ez.» —

És nőtt a gyermek, lángra lobbant
Meleg keblen az ifjúkor,
S a dal malaszlos enyh a szívnek,
Midőn hullamzó vére forr.

Lan'ot ragadt az ifju karja,
Lantjának adta érzetét,
S dalszárnyon a lángérmények
Madárként szálltak szerteszét.

Égig röptűt a bűvös ének,
Lehozta a hír csillagát,
És a költőnek sugarából
Font homlokára koronát.

De méreg a dal édes méze;
S mit a költő a lantnak ad,
Szívének mindenik virága,
Éltéből egy-egy drága nap.

Pokollá lett az érzelemláng,
És ő a lángban martalék;
A fő dőn őt az életfának
Csak egy kis ága tartja még.

Ott fekszik ő halálos ágyon,
Sok szenvedésnek gyermeke,
S hallá, mit a szülő bús ajka
Kinának hangján rebege:

«Halál, ne vidd el őt karomból.
Ne vidd korán el a fiut;

Soká ígerte őt éltetni
Az ég... vagy álmunk
[is hazud? ...]

«Anyám, az álmok nem
[hazudnak;
Takarjon bár a szemfödél
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám, soká, örökkön él.»

(Kecskemét, 1843.)

Elérkezett az iskolába járás ideje. Alig volt öt éves, már tanulásra fogják s az a különös, ő már akkor tudott olvasni, sőt valamicskét rajzolni is. Hol tanulta, kitől tanulta? Hol másutt, mint otthon, az édes anyjától. A felegházi kath népiskolába járt néhány hónapig, de, úgy látszik, Petrovics buzgó ág. ev. vallásu volt, nem akarta, hogy gyermeke a kath. iskolában nyerje további képzését. 1828. május havában már kivette onnét és átvitte Kecskemétre, ott egy ismerősénél elhelyezte s

az ág. ev. iskolába iratta be. Tehát az öt éves parányi gyermek, idegen iskolába kerül. Hát nem regényes, nem mesébe illő életpalya ez! Más gyermek ilyen korban még a családi tűzhely melegénél sütkérezik, a kis Petőfi már a második iskolát járja s elszakadva a szülei háztól, idegen városba jut.

Legérdekesebb a dologban az, hogy Kecskeméten sem maradt tovább két év-nél, megint vándoroltatják. Most meg már a szabadszállási iskolába adják fel.

Mért nem születtem ezer év előtt?

Mért nem születtem ezer év előtt?
Midőn születtek Árpád daliái,
S ragadva kardot, a vérkedvelőt,
A nagy világgal mertek szembe szállni.

Beh mondtam volna csataéneket,
Versenyt rivalgót kürtjével Lehelnek,
Melynek zugási mennydörgéseket
Vadúl kanyargó örvényökbe nyeltek.

Beh fölvettem volna magamat
Hadvész után nyerítő paripára,
Keresni a sírt vagy babéromat
Hazát teremtő harcok viharába.

Beh énekeltem volna diadalt
Vitézeimnek, párduchbőrre dőlve,
Midőn az ütközetmoraj kihalt
S az áldomás csengése jött helyébe.

Vagyok nyenyélő század gyermeke,
Hol megdalolni méltó tárgyam nincsen.
S ha volna is, mi lenne sikere?
Sínlődik a nyelv terhes rabbilincsen.

(Pest, 1841)

Sírom.

Hogyha én majd meghalok
Nem leszen kő síromon,
Egy kis fejfa lesz a jel,
A hová teszik porom.

De ha megkövül a kín,
Mely most elhat lelkemig:
Alacsony sírom fölött
Pyramid emelkedik.

(Duna-Vecse, 1844)

Gyertyám homályosan...

Gyertyám homályosan lobog,
Magam vagyok,
Sétálok föl s alá szobámban,
Szájamban füstölő pipám van
Multam jelenési lengenek

[körülem ...

Sétálok, sétálok s szemlélem
A füst árnyékát a falon,
És a barátságról gondolkodom,

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Petőfi, mint kis gimnázista.

Harmadfél évig járt iskolába Kecskeméten a kis Sándor, a kit az akkori szokás szerint latinul így irtak be az iskolai törzs-könyvbe:

Numerus	Nomen et cogn.	Adventus			Aetas
		Anno	Die	Mense	
29	Alexander Petrovics Félegyháza	1828	10.a	Maii	6.

Azaz: Petrovics Sándor Félegyházáról,
1828. május 10-én, 6 éves.

Ez a hat éves kis fiu, két és fél év alatt kitanulta az elemi iskolát, de sőt már az akkori szokás szerint, egy kis latinra is oktatták.

Különösen följegyzésre érdemes, hogy Kecskeméten négyszer változtatott szállást. Eleinte Hábel József mészáros legényhez adta az apja, a ki régebben nála volt

A sivatag koronája.

Olyan, mint vén királynak
Feje, a sivatag;
Hajszálai a füvek,
Csak gyéren inganak.

E vén királyi fön egy
Nagy tölgy a korona:
Ha megszólamlanék, sok
Századról szólana.

Megszólamlott végtére.
Kóbor felhő jöve;
Elfáradott, s leszállá
Pihenni fölibe.

Ez kérte, mondaná el
Élettörténetét;
És a felhőnek a tölgy
Következőt beszélt:

* * *

«Távol világ regényes bércein
Virágozának boldog őseim.
Anyám — közel hozzá az égi bolt —
A vadon erdő legszebb fája volt.
A fergeteg beléje szeretett;
S mivel szerelme célt nem érhetett,
Anyámra — oh mi aljaslelkűség! —
Szegény anyámra bosszút esküvék.
És teljesíté. Ottan függtem én
Testvéreimmel szülőink kebelén:
Letépe minket és szétkergetett
A bosszujában rémes fergeteg.
Idáig üzött engem haraga,
E sivatag magába fogada:

Felnöttem itten, és sok századot
Láttam már, a mint jött és távozott.
Ah, mily unalmas hosszú életem!
Csak szomorúság széttekintem:
Bármerre nézek, látnom nem lehet
Szegény anyámat és testvérimet.
Koronként jőnek hozzám emberek;
Javokra vagyok, a mint lehetek:
Ki nyáron jó, midőn nap égeti,
Szolgálok hűvös sátorul neki;
Ha jőnek erre tél-idő alatt,
Adok tüzelni száraz ágakat;
S a kit kétségbe ejte a világ,
Jön s fölakasztja én reám magát. —
S ezzel végeztem. Eddig terjede
Hosszú életem rövid története.
Éltemnek is bár vége volna már!
A fergeteg, mely ide-ide jár,
A fergeteg, e régi ellenem.
Nem győzhetett meg, nem birt én velem.
S a hőst, ki annyi századéven át
Oly bátran, oly rendületlen állt,
E hőst mi fogja most eldönteni?
Önön keblének hitvány férgei!
Oh, Isten, Isten, a ki alkotál.
Hát nincs számomra nemesebb halál?»

* * *

Im ezt beszélte a tölgy.
Fönn ült a tölgytetőn
A felleg, s a beszédet
Hallgatta részvevőn.

Részvéteből, számalomból
Villámot vett elé,
Az árva tölgyre sujtá
S azt porrá égeté.

(Pest, 1845.)

alkalmazásban. Aztán pedig más családokhoz került, utóljára az anyja egyik rokonánál, Hruz Mihálynál állapodott meg.

Itt kosztolt legtovább, egészen addig, míg atyja Félegyházáról Szabadszállásra nem költözött. Ekkor érte jöttek, kivették az iskolából és a szabadszállási derék Ujlaky Istvánhoz adták fel.

Olyan érdemes tanító volt Ujlaky, a ki már a gimnáziumi tantárgyakat is tanította. Sok ilyen egyszerű tanító működött akkor országszerte mindenütt. La-

tinul ment minden, a falusi tanítók is birták ezt a nyelvet s magántanításként oktatták azokat, a kik gimnáziumba fognak lépni. Ráérték, akkoriban még nem kellett tanítani annyi mindenfélét az elemi iskolában.

Ujlaky feljegyzéseiből tudjuk, hogy az akkor már nyolc éves kis Sándor ő nála jól tanult, de kissé nyakas, önféjű volt és magába zárkózó. Nem szeretett a többiekkel játszani, hanem meghuzódott a tornác oszlopnál s onnét nézte az ugrán-

„A sivatag koronája“ című költeményhez.

dozókat. Mikor a tanító megszólította, hogy miért nem megy ő is játszani, csak annyit mondott: *«nem szeretek»*.

Mások is állítják, hogy ilyen természetű volt; magába vonuló, szemlélődő.

Nem igen lehetett pajtások körében látni. Elég volt ő maga magának. Gondolataival, megfigyeléseivel foglalta el lelkét. Ez a gondolkodó lélek már a későbbi poétára vall.

Fél esztendeig járt a kis Sándor Ujlakyhoz s ekkor (1820. szept. 28-án) Sár-

Szent-Lőrincre vitték. Itt virágzó evang. algimnázium állott fenn s az öreg Petrovics azt akarta, hogy a fia a saját felekezete jóhirű gimnáziumában nyerje kiképzését. Bevették a nyolc éves kis fiút, s ő voltaképen akkor kezdte meg a rendszeres tanulást.

Ne gondoljuk valami diszes nagy épületnek a szt-lőrinci gimnáziumot. Csinos kőház volt ugyan a falu felső végén, de ide jártak kis és nagy tanulók, mind. A négy osztályu algimnázium is itt volt

Felköszöntés.

Miljom átok! bort a billikomba,
Részegítő, lánghullámu bort!
Mely keservet és bút martalékul
A felejtés örvényébe hord.

Bort öblébe váltig a kehelynek,
Bort élembe szakadatlanúl!
Ide nézzen a puszták homokja,
És ha nem tud inni, megtanul.

Kedvben ég e csont velője már is,
És eremben a kéj habja forr:
Üdv neked, te mámorok homálya!
Üdv neked, te mámor anyja, bor!

Hah! e kancsó a mesés világnak
Feneketlen hordaja talán?
Bort belé! mert nem szívelhetem, ha
Pusztá szájával ásítóz reám.

Bort belé, hogy felköszöntsön ajkam:
Éljen a nemes keblű barát,
Ki, midőn a vész harangja zúgott,
Szent hűséggel nyújtá jobb karát;

Éljen a világ dicső folyása...
És az élet... és a szép világ...
S az igazság védpalástja, mely az
Üdözöttnek menedéket ad;

Éljen a szív biztató vezére,
A varázsdalt pengető remény;
Éljen a menny, a pokol és minden,
Minden éljen... oh csak veszszek én!

(Pápa. 1842.)

Rongyos vitézek.

Föl tudnám én is öltöztetni
Szép rím- s mértékbe versemet,
A mint illő meglátogatni
A társalgási termeket.

De eszméim nem henye ifjak,
Kik élnek, hogy mulassanak,
Hogy felfürtözve, keztyüs kézzel
Látogatóba járjanak.

Nem cseng a kard, nem dörg az ágyú,
A rozsdá-álmom lepte meg;
De tart a harc. A kard s az ágyú
Helyelt most eszmék küzdenek.

Ott állok én is a csatában
Katonáid közt, századom!
Csatázok verseimmel: egy-egy
Harcos legény minden dalom.

Rongyos legények, de vitézek,
Mind bátran harcol, bátran vág
S a katonának bátorsága
Teszi díszét, nem a ruhák

S nem kérdem én, hogy költeményim
Túlélnék-e majd engemet?
Ha el kell esniök, talán e
Csatában: ám hadd essenek.

Még akkor is szent lesz a könyv, hol
Meghalt eszméim nyugszanak,
Mert hősök temetője az, kik
A szabadságért haltanak.

(Pest, 1847.)

elhelyezve, még pedig egyellen egy tanár tanította mind a négy osztályt.

Ma egy osztálynak is, némely iskolában, 5—6 tanára van. De képzeljük vissza magunkat a 70—80 évvel ezelőtti viszonyok közé. Akkor bizony sok minden másként ment. Az iskolákban például kevés, vagy épp semmi taneszköz nem állt rendelkezésre, s ime, egy tanár tanít négy osztályt.

Rendszerint 40—50 tanulója szokott lenni a szt.-lőrinci kis gimnáziumnak s ennyien el is fértek egy tanteremben.

Persze, a mai diákok el se tudják képzelni, hogy folyt a tanítás egy tanteremben? Ugy, hogy mikor a tanár az első két padnak, vagyis egy osztálynak magyarázott, akkor a többiek feladatokat készítettek. Aztán került a sor a többi osztályokra.

És ilyen körülmények közt is kitűnően végezték ám a fiuk az osztályokat. Jeles, tudós férfiak lettek a kis gimnázium növendékeiből.

Petőfi a terem baloldalán, a 3-ik pad-

Hegyen ülök.

Hegyen ülök, búsan nézek le róla,
Mint a boglya tetejéről a gólya;
Lenn a völgyben lassu patak tévedez:
Az én fáradt életemnek képe ez.

Elfárasztott engemet a szenvedés,
Beh sok bűm volt, örömem meg beh kevés!
Ránatomból egy nagy árvíz lehetne,
Örömem kis sziget lenne csak benne,

Fenn a hegyen, lenn a völgyben zúg a szél
Közelget az időjárás ősz felé;
Ősszel szép csak a természet én nekem,
A haldokló természetet szeretem.

ban ült. Ezt azzal is bizonyította, hogy a nevét felírta a padra, még pedig hatalmas cifra nagy betűkkel. Ugy látszik, a névirkálás akkoriban is nagyon divatozott a tanulók közt. A tanári katedrára is felírta Petőfi a nevét. Ez a felírás mai napig látható a bonyhádi gimnáziumban. Mert a szt-lőrinci gimnáziumot később Bonyhádra helyezték át, oda vitték az iskolai berendezést és a felíratos katedrát kegyeletesen megőrizték.

Sok adat maradt fent arról, hogy Petőfi

Szt-Lőrincen nagyon jó tanuló volt, és igazi urfi szerepet játszott, mert mindig csinosan járt, volt pénze mindenre. Elegáns, szép megjelenése feltűnést keltett, szinte arisztokratának tűnt fel testhez álló finom rubájában, fényes cipőjében. Ennek pedig az adja meg a magyarázatát, hogy akkoriban jól ment a mészáros mesterség apjának. Szépen meggazdagodott telt bőséggel, hogy fiát uri módon járassa.

Az anyja gyakran ellátogatott Szt-Lőrincre, hogy lássa az ő forrón szeretett

Tarka madár nem füttyörész az ágon,
Sárgapiros levél csörög a fakon,
Innen-onnan lehall a fák levele...
Bár csak én is lehullanék ő vele!

Holtom után vajon mi lesz belőlem?
Vadfa lenni szeretnék az erdőben;
Ott lenne az én számomra jó tanya,
Egész világ engem ott nem bántana.

Szerefném, ha vadfa lennék erdőben,
Még inkább, ha tűzvész lenne belőlem:
Elégném ezt az egész világot,
Mely engemet mindörökké csak bántott.
(Pest, 1845.)

K... Vilmos barátomhoz.

Katonának száműzött bal végzetem,
S kétszer élt a szép tavasz a ligeten,
A ligeten, oh de nem a szív fölött,
Mig sorsomnak rabbilincse megtörött.

Még is — bár a léleksújtó vész miatt,
Mely emésztő hatalommal rám szakadt,
Keservesen megsiratni van okom —
E két tavaszt megsiratni nem fogom.

Hű bajtárs, e két diszetlen kikelet
Tőn enyémmé mindörökre tégedet;
S nem két évet, volna kettő életem:
Érted adnám mind a kettőt szívesen.

Én tudom, mit érsz te nékem, jó barát!
Jó, minőt az Isten többé soh'sem ad;
Te valál, ki vélem híven feleződ
A nyomornak végső falat kenyérét.

E falattal nekem adtad lelkedet;
E falattal lelkünk összekötetett;
És nincsen hely, nincs erőszak, nincs idő,
Szent frigyünk szép kötelét eltéphető.

S a mint nincs hely, sem erőszak, sem idő,
Szent frigyünk szép kötelét eltéphető:
Nincs is ember, a ki oly két szívre lel,
Mely egyezzen, mint egyez e két kebel.

Minket egy sors fondor kénye hányt-vetett,
Minket egy csillagnak fénye vezetett,
Még s. erelmet is egy lénynak áldozánk —
Neked éltünk, érted égtünk, jó hazánk!

Oh, midőn a két közember homlokát
Néma bánat mély redői ráncolák:
A ki látta, nem gondolta, jól tudom.
Hogy keservünk téged gyászol, drága hon!

És ha néha jobb időkben a pohár
Bútemetni köztünk kézről kézre járt:
Ott is a hon éltetését zengte szánk,
Ott is a hon megvetőit átkozánk.

Messze vagy most, messze tőlem, jó barát!
De ne nyomd el a reménynek szép szavát,
Mely hitetve sugja, hogy megjő a kor,
Hol szivünk hév ölelés közt összeforr.

S él az Isten, s tudni fogja, hogyha él,
Mit szenvedtem, s te bajtárs, mit szenvedél.
Él az Isten, a ki annyi bánatért
Tán megadja akkor a várt pályabért.

(Mező-Berény, 1842.)

fiát. Ha pedig nem mehetett, másoktól küldözött elemózsiát, gyümölcsöt, jó befőttet meg egy-két huszast.

A gimnázium egyetlen tanárát Lehr Andrásnak hívták. Rendkívül derék, okos férfi volt, s úgy tanított, mint a régi görögök. Jó időben kivitte a fiukat a szabadba, s menet közben magyarázott. Aztán letelepedtek árnyas fák alá s úgy folytatta a tanítást, végre pedig játékra buzdította a fiukat. Labdázó társaságokat alakított, játszatta, labdázatta növedékeit,

mert azok testedzésére kiváló gondot fordított. Ha drága torna-szerei nem is voltak, ez a tárgyaltaként akkor még fel sem volt találva, hát a maga módja szerint így segített a dolgon, s bizony az ő módszere többet ért egy tucat tornagyakorlatnál.

E játékokban Sándor szeretett részt venni. Vékony, nyulánk fiú volt, jól futott, s ügyesen tudta kiütni a labdát. Rendszeresen a nagyobbak társaságában játszott, általában inkább húzódott a nála idősebb-

A magyar nemes.

Óseimnek veres kardja
Fogason függ, rozsdá marja,
Rozsdá marja, nem ragyog.
Én magyar nemes vagyok!

Munkátlanság csak az élet,
Van életem, mert henyélek.
A paraszté a dolog.
Én magyar nemes vagyok!

Jól készítsd, paraszt, az utat,
Mert hisz a te lovad vontat.
Csak nem járhatok gyalog,
Én magyar nemes vagyok!

Tán a tudománynak éljek?
A tudósok mind szegények.
Nem irok, nem olvasok,
Én magyar nemes vagyok!

Van, igaz, egy tudományom,
Ebben párom ritkán látom:
Enni, inni jól tudok.
Én magyar nemes vagyok!

Milyen jó, hogy nem adózok,
Gazdaságom van, de nem sok.
S van adósságom de sok.
Én magyar nemes vagyok!

Mit törődöm a hazával?
A hazának száz bajával?
Majd elmulnak a bajok,
Én magyar nemes vagyok!

Ósi joggal, ősi házban
Éltemet ha elpipáztam:
Mennybe visznek angyalok,
Én magyar nemes vagyok!

(Borjád, 1845)

hez, mint a vele egykoruakhoz. Az tetszett neki, hogy próbára tegye erejét és daccal, erős elhatározással nagyobb feladatokkal is megbirkózzék.

Egyszer például a nagy fiuk téli időben kimentek a jégre csuszklálni, több kis fiu is velük tartott. A nagyok azt mondták, annak engedik meg, hogy tovább is velük legyen, a ki a jó széles folyócska jegét át bírja ugrani. Az apróság neki se mert fogni, inkább visszakullogtak a faluba. De Sándor megtette. Jó messziről neki

szaladt, ám csak a közepéig birt ugrani, ott beszakadt a jég s ő térdig vízbe potylyant. Csakhogy még sem távozott, hanem vizesen, csatákosan tovább is a fiukkal maradt s azokkal együtt játszott.

Megmutatta, hogy a mit föltett magában, keresztül is viszi, guny, kicsinylés szándékában meg nem akasztja.

Ez az erős, nyakas természet egész életén át jellemző vonása maradt.

T á v o l b ó l

Kis lak áll a nagy Duna men'ében;
Oh mi drága e lakoska nékem!
Könyben úszik két szemem pillája,
Valahányszor emlékszem reája.

Bár maradtam volna benne végig!
De az embert vágyai vezérlik;
Vágyaimnak sólyomszárnya támadt,
S oda hagytam ős lakom s anyámat.

Kinok égtek a szülőkebelben,
Hogy bucsúmnak csókját rá leheltem;
S kínja lángi el nem aluvának
Jég gyöngyétől szeme harmatának.

Mint ölelt át reszkető karával!
Mint marasztott esdeklő szavával!
Oh, ha akkor látok a világba:
Nem marasztott volna tán híjába.

(Pozsony. 1843)

Szép reményink hajnalcsillagánál
A jövődő tündérkert gyanánt áll;
S csak midőn a tömkelegbe lépünk,
Venni észre gyászos tévedésünk.

Enzem is hogy csillogó reményem
Biztatott csak, minek elbeszélmem?
S hogy mióta járom a világot,
Bolygó lábam száz tövisre hágott.

...Szép hazámba ismerősök mennek;
Jó anyámnak tölök mit izenjek?
Szóljatok be, földiek, ha lé-szen
Utazástok háza közelében.

Mondjátok, hogy könnyeit ne öntse,
Mert fiának kedvez a szerencse.
Ah, ha tudná, mily nyomorban élek,
Megrepedne a szíve szegénynek!

A boldog gyermekkor.

Azt a két évet nevezi a költő *«boldog gyermekségének»* egyik szép költeményében, a mit Szt.-Lőrincen töltött, akkor valóban boldog volt, a fejlődő gyermekség szép korszakát azon rövid idő alatt élte át.

A nagy szellemeiről általában azt tartják, nem érnek rá gyermeknek lenni. Ez áll körülbelül Petőfire is, hiszen egész élete, már idáig is, csupa vándorlás. Mire

a szt.-lőrinci gimnáziumba kerül, már egész multja van. Távol a szülei háztól nő, fejlődik; ujjabb és ujjabb helyzetekbe jut. Most aztán egy kissé megállapodik, éppen akkor, midőn a gyermek lelke, szelleme legnagyobb forrongásban szokott lenni.

Kilenc, tiz éves korának hajnal-hasádása volt az a két év.

Szeretett iskolába járni, szerette tanárát, szerette iskolatársait, a házigazdáját,

Elvándorol a madár.

Elvándorol a madár,
Ha észre jár
Az idő
(Tavasszal azonban ismét visszajő.)
Száll... száll... száll... viszi szárnya;
Azon veszed észre magad, hogy már a
Távolság kék levegőt iszsz.
Olyan sebesen száll,
Hogy eltűnő álomnak véled.
A madárnál
Mi száll tova még sebesebben? Az élet!
De, mint a madár, ez nem tér többé vissza.

(Szalk-Szent-Márton, 1844)

annak a gyermekeit. Szeretett mindenkit, aranyos, boldog volt rá nézve az élet.

Előbb a község jegyzőjénél, Hittingnél volt kosztón. Ott pedig talált egy kedves gyermeket, a vele egykoru kis Amáliát, ki testvér helyett testvére lett. Vele játszik, neki mondja el örömet, panaszát. Az gondozza, ruháját, könyveit rendben tartja. A jegyző-család körében igazán második otthonra akadt.

De ez csak egy évig tartott. Ekkor

Hitting urat nagyobb községbe választották meg jegyzőnek, tehát kénytelen volt Sándor más családnál meg huzódni. Édes anyjának Németh Ferenc néptanítóra esett a választása és méltán, mert itt is szeretettel, jóindulattal fogadták a fiát, jól gondját viselték. Az iskolai dolgát is figyelemmel kísérte tanító gazdája s a nevelésével egész komolyan foglalkozott.

Mindezekhez járult még azon körülmény, melyet már kiemeltünk, hogy szülei

Hol vagy te, régi kedvem?

Hol vagy te, régi kedvem?
Te pajkos, vad fiú!
Fölváltva lánytestvéred,
A szótlán, méla bú.

Játékszered volt szívem:
Hová nem hordozád!
Nyílként rohanva vitted
A nagy világon át,

Míg végre megbotoztál
Egy sírhalom fölött,
S eszedben a játékszer,
Szívem, kettétörött.

(Pest, 1845.)

Élő halott.

Egem ki nem derül,
Ha jó a kikelet;
Egem be nem borúl,
Ha látom a telet.

Mint őszi alkonyon
A félhomályu köd,
Fásult egykedvűség
Mereng szívem fölött.

Ellenség, jó barát,
Végeztem veletek:
Senkit nem gyűlölök,
Senkit nem szeretek.

Nincs semmi örömem,
Nincs semmi bánatom;
Érzelmim, vágyaim
Mind, mind elaltatom.

Óhajtasim közül
Ébren csak egy marad:
Aludjam én, minél
Előbb, a föld alatt.
(Debrecen, 1842.)

Nem megyek én innen sehova!...

Nem megyek én innen sehova,
Noha sorsom itten mostoha;
Hátha volna még mostohább is,
Nem maradnék-e itt tovább is?

Nagyon kedves nekem ez a hely;
Elmegy majd a tavasz, menjen el,
Elmehet a nap, a csillagok...
De én nem mék, én itt maradok.

Fa vagyok én, lelkem a gyökér,
Gyökér nélkül a fa meg nem él;
S hogy téphetném azt ki földéből,
Ide való mátkám szivéből?

Azért nem mék innen sehova,
Noha sorsom igen mostoha;
De ha volna még mostohább is,
Megmaradnék itten tovább is.

(Debrecen, 1843.)

Barátim vagytok...

Barátaim vagytok, azt mondjátok.
Talán nem mondtok hazugságot,
Ez meglehet;
De azért nem adom nektek hitemet,
Nem adhatom. Most jó dolgom van.
Jertek hozzám, ha majd napom lejár...
Mert a barátság nappal láthatatlan,
Éjjel ragyog mint a fénybogár.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

ezen időben gazdagok voltak, semmit sem tagadtak meg tőle, édes anyja többször meglátogatta s meleg szeretetével elhalmozta.

Igy telt el kellemesen és boldogan a két esztendő.

Az iskolában jó barátokra tett szert, a kikkel még később is, midőn elkerült onnét, állandó összeköttetést tartott fent.

Pedig nem az a jellem volt, a kívül könnyű barátkozni. Dacos és kissé önhi. Mindig komoly, léhaságnak nem ked-

velője. Nem tűrte, ha akkor háborg tták, midőn dolgozni akart. A gunyolódást sem szerette, s azokkal szemben, kik mégis efféléket követek el vele, mondják, kiméletlen tudott lenni. Neki ment még a nagyobb fiuknak is s a balkezével ütött, mert balkezes volt. Vagy pedig megszakította végkép a barátságot.

Különben nem valami sokat adott a pajtáskodásra ldejét jobban szerette egyedül tölteni. Ilyenkor olvasgatott és rajzolgatott. Vagy pedig egyik-másik fiuval ki-

A csárda romjai.

Te vagy, oh szép alföld végtelen rónája,
Lelkem legkedvesebb mulató tanyája.
Az a görbe felföld hegy- és völgyeivel
Könyv, melynek számtalan lapját forgatni kell;
De te alföldem, hol hegy után hegy nem kél,
Olyan vagy mint a nyílt, a fölbontott levél,
A melyet egyszerre átalolvashatok,
S vannak beléd írva szép, nagy gondolatok.
Mint sajnálom én, hogy egész életemet
Itt kinn a pusztákon töltenem nem lehet!
Itt szeretnék élni a puszták közepin
Mint Arábiában a szabad beduin.

Pusztá, pusztá, te vagy a szabadság képe!
És, szabadság, te vagy lelkem istensége!
Szabadság, istenem, még csak azért élek,
Csak azért, hogy egykor érted haljak én meg,
S síromnál, ha érted onthatom véretem,
Meg fogom áldani átkos életemet.
De mi ez? ... Sír, halál... Hova nem vetődtem
Nem csoda különben, mert rom van előttem.
Nem váromladék ez. Csárdának romjai.
Hanem hiszen azt az idő nem keresi,
Mely'k milyen épület? vár-e avagy csárda?
Ennek is, annak is reá lép falára;

barangolt a ligetbe, a mezőre. Órák hossz-
száig elandalgott a virágos réten s hall-
gatta a madarak danáját.

Rendkívül fogékony volt a természet
szépségei iránt. Vakációban, mikor otthon
kedvére járhatott-kelhetett, egyebet se
tett, mint a patakcsa partján heverészett,
vagy madárfészkeket figyelt meg s a virá-
gok, ligetek szemléltetésében gyönyör-
ködött.

A szokásos gyermeki szórakozások nem
igen érdekelték. Ha jöttek hozzájuk láto-

gatók, elbujt a szobájában a könyvei
közé, nem törődött se vendégekkel, se
gyermek-pajtásokkal. Lovagolni se szere-
tett, pedig akkoriban szép lovai voltak
atyjának. Bezzeg Pista öcsce, a ki nála
fiatalabb, ugyancsak megülte a «Lengyelt»,
a szép derék jó lovat, melynek egész
Szabadszálláson nem volt párja. Midőn
Sándort mégis felültették, nagy vigyázva,
kötőféken kellett vezetni a lovat.

Mikor 1833. nyarán a nagy vakációt
otthon töltötte Sándor, a családi tanács

S hova az idő lép, omlik, ha kő, ha vas,
 És neki semmi nem alacsony, nem magas.
 Hogy' van, hogy e csárda kövekből épüle?
 Holott kőtermésnek nyoma sincs körülé.
 Itt régenté falu avagy város állott,
 Míg nem nyögte hazánk a török rabságot.
 (Szegény Magyarország, szegény édes honom,
 Be sokféle bilincs volt már lábaidón!)

E hajdani várost feldúlta az ozmán,
 Kő kövön nem maradt, csak az Isten házá.
 A templom maradt meg — de ez is betegen —
 Hogy a pusztulásnak gyászolója legyen.
 És gyászolt a templom több hosszú századot,
 Míg végre bujában össze nem roskadott.
 Hogy haszna ne veszszen széthullott kővének,
 Belőle e helyen csárdát építének.
 Az Isten házából csárda!... És miért ne?
 Ott léleknek, testnek szolgált itt enyhére.
 És nem úgy részünk-e a test mint a lélek?
 Egyenlőn kedveznünk kell mind a kettőnek.
 Az Isten házából csárda! És miért ne?
 Itt és ott élhetünk az Isten kedvére;
 S láttam én csárdákban tisztább szíveket már
 Mint kit naponként lát térdelni az oltár.
 Csárda, eldőlt csárda, még mikor te benned
 Utasok vigadtak, utasok pihentek!
 Fölépít tégedet újra képzeletem,
 S vendégidet színről színre szemlélhetem:
 Itt görcsös botjával egy vándorló legény,
 Ott zsiros subában egy pár szegény legény;
 Itt hosszú szakállal egy üveges zsidó,
 Amott egy drótos tót, s több ilyen borozó.
 Hát a szép csaplárné fiatalságával?
 Mostan ölelkezik egy hamis deákkal,
 Kinek a bor kissé megzavarta fejét,
 De a szép menyecske még jobban a szívét.
 S hol a vén csaplár, hogy ezért föl nem pattan?
 Kinn a kazal végén álmodik nyugodtan...
 Kazal végén akkor, most már lenn a sirban.
 És a szép fiatal menyecske is ott van,
 És a hamis deák, s mind, kik ott boroztak,

Ők valamennyien már rég porladoznak.
 A csárda is vénült, vénült és roskadott,
 Leüté fejéről a szél a kalapot,
 A födelet... ekkép áll hajadon fővel,
 Mintha urával beszélne, az idővel,
 S kérné alázattal, hogy kissé kimélje;
 Hanem sikertelen esdeklő beszédje.
 Dűledez, dűledez; félig ismerni csak,
 Melyik volt az ajtó, melyik volt az ablak.
 Még áll s emelkedik az éghez kéménye,
 Mint a haldoklónak utósó reménye.
 Pincéje beomlott, a kút is mellette,
 Honnan az ostorfát valaki elvitte;
 Csak az ágas és a gém van meg épségben,
 Egy mogorva sas ül a gém tetejében.
 Legmagasabb hely a pusztán e gém vége,
 Azért ült föl a sas ennek tetejében.
 Fönn ül és merőn maga elé bámul,
 Mintha gondolkodnék a mulandóságrul.
 Fölötte lángol a nap, az égnek ifja,
 Lángol, mert kebelét a szerelem vívja;
 Szeretője, a ki epedve néz rája,
 Délibáb, a puszták szép tündérleánya.

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

Mi a dicsőség?

Mi a dicsőség? Tündöklő szívárvány,
 A napnak könnyekben megtört sugára.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Barátimhoz.

Nos, fiuk, nem szólt a szarka
 Házfödélteken?
 Vagy ki álmodá meg, hogy ma
 Vendégtek leszen?

De mi a kő! mért e hosszú
 Méla bámulás!
 H'sz én vagyok, ha nem csalódom,
 Én és senki más.

azt határozta, hogy többé nem megy
 vissza Szt-Lőrincre. Atyja azt akarta, hogy
 valami nagyobb iskolába tanuljon tovább,
 és sajátítsa el a német nyelvet. Legjobb
 lesz, ha Pestre adják. Ott van nagy is-
 kola elég, s a város egészen német, meg-
 tanulhat németül.

Ugyis lett, az 1833/34-ik tanévre Pestre
 kerül s az evangélikus gimnázium nő-
 vendéke lesz.

A pesti iskolázás.

Az öreg Petrovics természetesen a sa-
 ját felekezetének tanintézetébe iratja be
 a fiát. Érdekes, hogy csakis az 1-ső osz-
 tályba vették be, jól lehet két évet töl-
 tött már Szt-Lőrincen. De még különösebb
 az, hogy noha csaknem azt tanulta, a
 mit már tudott, rosszabb bizonyítványt
 kapott, mint a milyennel odament. Ismét-
 lésből állott jó formán az egész tanulása,
 és mégis hanyatlás következett be.

Vagy feledve már talán a
Régi jó barát?
Nem hihetem, hogy reátok
Illenék e vád.

A szövetség, melynek szála
Minket összefont,
Áll, a míg csak vért bir a szív
És velőt a csont.

No de kissé meglepett tán
Jöttöm, úgy-e bár?
Hja, öcsém, velem a sors
Furcsa táncot jár.

Köztem s közte folyton folyva
Tart a háború,
S majd lenyom, majd mint a pelyhet
Végtelenbe fú.

(Pápa, 1843.)

De azért nem csüggedünk ám,
A ki lelke van!
Szembe szállok ő kelmével
Bátran, szilajan.

S tán ha látja sors komám, hogy
Csüggedés nem ért:
Egykor annál bőkezűbben
Nyujtja majd a bért...

Eh, de mit most okoskodni!
Csapjatok kezet;
Jó barát markába csapni
Kedves élvezet.

S mely bennünket ily váratlan
Együvé hozott,
Áldomással ünnepeljük
A pompás napot!

Ennek meggyarázata bizonyára az lehetett, hogy kissé el volt bizakodva. Minek tanuljon, azokat a dolgokat már ugyanis tudja?.. Aztán meg a nagyvárosi élet is hatott rá. A házigazdája Petrovits nevű rokona volt. De bizony foglalkozására lovas hajdu, nem sokat ért a neveléshez, nem is ér rá törődni a kis Sándor iskolai dolgaival. Így lett aztán *«primaec classis»* a bizonyítványa, vagyis első osztályu, a mi az akkori rend szerint egy fokkal állt a szekunda fölött.

Képzeltető, otthon nem voltak megelégedve ezzel az eredménnyel, s kijutott bőven a dorgatóriumból. De ez már mit sem változtatott a dolgon.

Hanem a családi tanács megint összeült, s elhatározottat, hogy más iskolát kell keresni.

Az új iskolai évre tehát újból vándorolni kellett; a pesti Piarista-gimnáziumra került a sor. Édes atyja most már nem ragaszkodott a felekezete iskolájához, csak jó bizonyítványt akart.

Halálvágy.

Sírt nekem, sírt és koporsót,
Mélyen fekvőt föld alatt!
Hol nem élnek érzemények,
Hol nincs többé gondolat.

Oh fej, oh kebel, te kettős
Átok életem felett!
Mért kinozni lángcsapásu
Ostorokkal engemet?

Mért a vágy e lázas agyban,
Szállni csillagok fölé?
Hogy ha őt a sors haragja
Földön csúszni rendelé.

Vagy ha száll e vágyak szárnya,
Mért nincs rajta égi toll?
Mely vigyen, hol a magasban
Halhatatlanság honol.

És ha puszta nékem üdvben
E világ, mért a kebel?
Megteremtve, hogy lakóul
Örömet fogadjon el.

Vagy ha van szív, a mely kéjben
Föllobogva érzene,
Mért reám e jég-tekintet?
Boldogságnak Istene!

Sírt nekem, sírt és koporsót,
Mélyen fekvőt föld alatt,
Hol nem élnek érzemények,
Hol nincs többé gondolat...

(Kecskemét, 1543.)

É n.

A világ az Isten kertje:
Gyom s virág vagytok ti benne,
Emberék!
Én a kertnek egy kis magja,
De az Ur ha pártom fogja:
Benne gyom tán nem leszek.

Tiszta e kebelnek mélye;
Égi kéz lövelt beléje
Lángokat:
És a lángok szűzen égnek,
Szent oltárul az erénynek,
El nem romlott szív alatt.

Nem építetek sors kegyére,
Tűrök, mint fejemre mére,
Jót, rosszat;
Mit ma ád, elveszi holnap;
Majd megadja, a mit elkap —
Jellemképe változat.

Mint a róna, hol születtem,
Lelkem útja tetteimben
Egyenes:
Szavaimmal egy az érzet,
Célra jutni álbeszédet
Tétovázva nem keres.

És az ég szivem földébe,
Drága fátat ülteté be,
Szerelem!
Koszorúba fűzöm ágít,
Koszorúm szerény virágít
A hazának szentelem.

(Kecskemét, 1843.)

A Piarista atyák gimnáziuma akkor is ott volt, a hol most, s egyike a legnépesebb pesti iskoláknak. Nagy Márton hírneves tudós tanár keze alá került a most már 11 éves Sándor, s a derék tanár mindent elkövetett, hogy növendéke jó előmenetelt tegyen, de bizony sehogy sem ment a dolog. Most is csak «1-ső rendű» bizonyítványt lehetett kiszorítani.

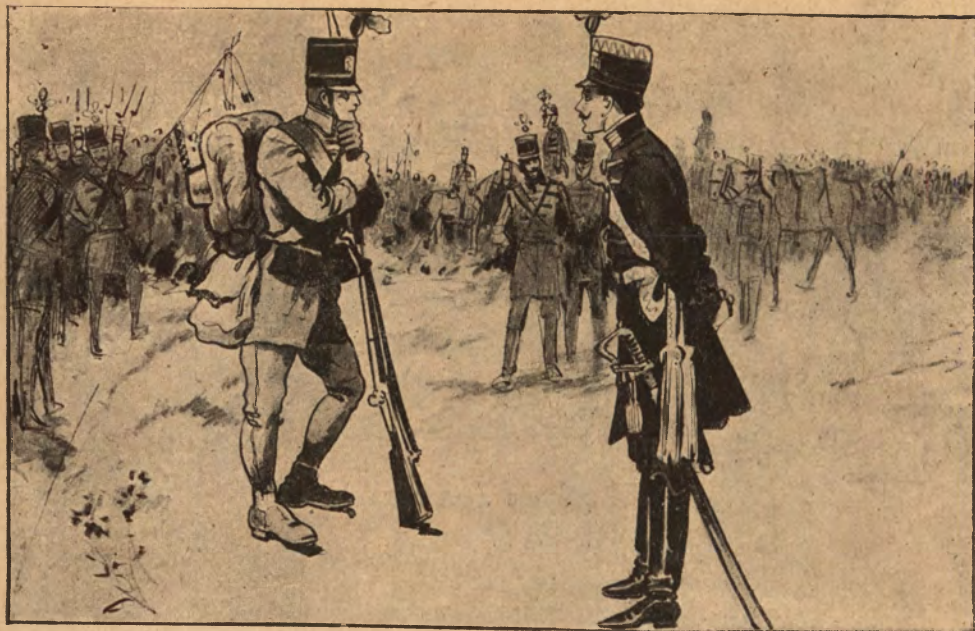
Csupán a magyar nyelvből legjobb az osztályzata, a mit különben valami nagy érdemnek nem lehetett betudni, mert a

növendékek nem tudtak magyarul, nagy része csupa német volt.

No de egy eredménye mégis lett a két évi pesti tanuláskodásnak, csakugyan megtanult Pétőfi németül.

Ez az eredmény azonban nem elégitette ki az aggódó apát.

Sokan azt állítják, hogy a pesti rossz bizonyítványba némi színészi ábrándozás is bele játszott. Már akkor volt magyar színészet a fővárosban, s bizonyos az, hogy Pétőfi járt a színházba, s nem lehetetlen,

Halvány katona.

Volt a honvédő legénység
Harcra készülőben ;
Volt egy ifju a sereg közt,
Halovány színében.

«Hát kendnek tán az inába
Szállt a bátorsága?»
Kérdi egy tiszt gúnyolón, «hogyan
Képe olyan sárga.»

«Tiszt uram,» felelt az ifju,
«Már az az én gondom:
Mért, hogy olyan sárga képem?
Én azt meg sem mondom.

Még ma úgy is kipiroslik,
Hogyha nem egyébtől:
A kardomról rája fecscent
Ellenség véréből »

(Debrecen, 1844.)

Keresztuton állók...

Keresztuton állók:
Merre tartsak?
Ez kelet felé visz,
Az nyugatnak.

Akármerre megyek,
Mindegy nekem,
Mindenütt szomorú
Az életem.

Mért nem tudom, hol vár
A halál rám?
Hogy egyenesen azt
Választhatnám!

(Miskolc, 1843.)

hogy vágy támadt lelkében a színészi pálya iránt, mely aztán később oly végzetesen megzavarta életét.

Az öreg Petrovits mód nélkül elkeseredett a rossz bizonyítvány miatt. Nem tudott szavakat találni haragjának kifejezésére. És egész szigorúsággal kimondta, hogy vége a diák életnek, ha nem teszi a tanulás, tessék a mészáros-tőke mellé állani, legyen a fiu mesterember. Bizony kicsiben mult, hogy ez a szándék valóra nem vált, az édes anya könnyei,

meg a Kis-Kőrösön lakó Martin Károly híres ügyvéd, közeli rokona, kérésére lágyították meg végre az öreget.

Sándor ugyanis a nagy vakáció egy részét Kis-Kőrösön, Martinéknál töltötte. Keresztapja volt ez a derek ember, s alkalmasint tövéről-hegyére kikérdezte a fiut jövő tervei és gondolkozása felől. És midőn meggyőződött, hogy lelkében nemes érzések, szívében nagy akaratú lakik, akkor határozta el magát a közbenjárásra.

Eleinte hallani sem akart Petrovit:

Az utósó alamizsna.

A költő és a sorsharag
Egy anyaméhből született:
Ikertestvérek voltak ők,
Együtt bolygák az életet.

Fa, mint most, akkor is virult,
Árnyában sok megnyúgodott;
De használt a költőnek is:
Ágáról tört koldusbotot.

S ezek valának társai:
Koldusbot és a sorsharag;
Elhagyja minden hűtlenül,
Csak e kettő, mi hű marad.

És lantja! lantja hova lőn?
Hisz' a költőnek lantja van...
Igen bizony, volt lantja is,
Mely zenge bűvös-bájosan.

Megpendítette húrjait
Mennydörgő éjben egykoron
S a mennydörgésnek ágyuja
Élszenderült e hangokon.

S az ég, a barna, haragos
Midőn dajáját hallaná:
Feledni kezdé a boszút
S csillagmosolyival néze rá.

És a költő megéhezett,
És emberek közé mene.
Tudá, az emberszív kemény;
De vélte, lágyít a zene.

uram arról, hogy Sándort tovább tanit-
tassa. Eppen jó lesz, ha a mesterségre
adja magát, szüksége van székálló legényre.
Legalább meg fog élni tisztességgel.

Végre mégis engedett. Jól van, nem bánja
hát, tanuljon a fiu tovább. De Pestre, a hol
ugy elromlott, többé nem viszi.

Az érdeemes ügyvéd örömmel hozta a

hírt Sándornak, a ki erre haza ment
Szabadszállásra a szüleihez. Mert bizony
makaesságból, daczból tartózkodott Mar-
tinéknál. Nem akart az apjával vitázni,
nem volt kedve erős, durva szemrehányá-
sait hallgatni. A szünidő hátra levő ré-
szét tehát a szülői házban töltötte atyja,
anyja s Pis'a öcsce körében.

S mely a vihart elaltatá
És föl deríté az eget,
Elandalító hurjain
Az ének ujra zenegett.

De melyet ég, vihar megért,
A dalt ember nem érti meg...
És im a lant elszégyenül
S fájdalmában kettéreped. —

Ez volt a lant története
A költőből tovább mi lett?
Soká nyögé — nem tudni hol? —
Az inségterhes életet.

Egy újabb nemzedék előtt
Évek multán megjelenék.
Nem őszült ő meg... fürteit
A gond, a bú kitepte rég.

«Egy-két garast, egy-két garast!»
Halk hangja így esedeze;
S mint szélingatta száraz ág,
Remegve nyúlt ki két keze.

A részvét megkérdezte őt:
«Ki vagy, nyomornak embere!
Kit sujtoló istenharag
Ily kön, örtelen megvere?»

S nevét elmondja, s újra esd:
«Egy-két garast...» — «Meg-
[állj, jövel,
Örök dicsőség gyermeke!
A bőség szarva fódjon el.

Neved ragyog, miként az ég
Csillagsugáros éjjelen;
Mely egykor árván hangozék,
Bámulja lantod a jelen.

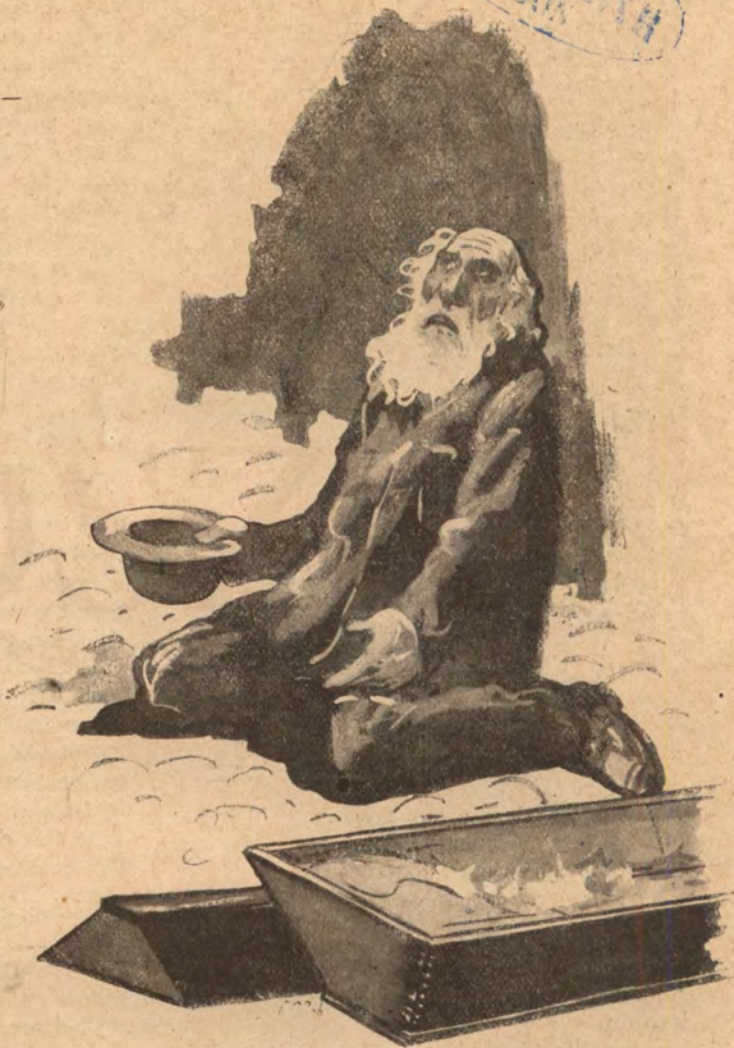
Jövel tehát! jövel, cserélj
Bársonytekoldusrongy helyett;
Borostyán koronázza főd,
Dús asztalnál legyen helyed!»

«Óh szép beszéd... oh kö-
[szönet!
De én semmit sem éhezem,
És nincsen is szükség reá,
Hogy elcseréljem rongymezem.

És a borostyán... oh mi
[szép
Mi jó lehet lángifjunak;
De száraz törzsön a gallyak
Többé meg nem fogamzanak.

(Pest, 1843.)

Hanem ha dobsz egy-két
[garast:
Fogaddsa hálaszózatom!
Mert pénzre vár az asztalos...
Korcsomat csináltatom.»

Az aszódi gimnáziumban.

Az oly rosszul végződő két évi pesti diákélet után, az öreg Petrovics csak sok kérésre szánja el magát, hogy tovább taníttatja Sándort. De nem adja ám többé Pestre, hanem elviszi Aszódra.

Aszód jó messzire van Szabadszállás-

tól s akkoriban még hire sem volt a vasutnak, tehát kocsin kellett megtenni a nagy utat.

Maga az öreg is elment Aszódra. Legelőbb beajánlja a fiut. Ismerős ő ottan. Ott született, ott nőtt fel, a felesége is ott élte leányéveit. Ezen az ősi családi földön, talán más gondolkozása lesz Sán-

Virágos kert a költő szíve...

Virágos kert a költő szíve,
De másnak termi a virágokat;
Mig ezeket szétosztogatja,
Önnön magának csak tövis marad.

És pillangó a költő lelke;
Szegény pillangó! neki megesett:
Addig bolyong a pusztá kertben,
Mig összetépik őt a tövisek.

S a pusztá kert s tépett pillangó
Észébe se jut senkinek talán,
Midőn élvezettel mereng a
Szegény költő martírkoszorúján.

(Pest, 1845.)

Befordúltam a konyhára...

Befordultam a konyhára,
Rágyújtottam a pipára...
Azaz rágyújtottam volna,
Hogyha már nem égett volna.

A pipám javában égett,
Nem is mentem én a végett.
Azért mentem, mert megláttam,
Hogy oda benn szép leány van.

Tűzet rakott eszem adta,
Lobogott is, a mint a rakta;
Jaj de hát még szeme párja,
Annak volt ám nagy a lángja!

Én beléptem, ő rám nézett,
Aligha meg nem igézett.
Égő pipám kialudott,
Alvó szívem meggyuladott.

(Pest, 1843.)

Egy gondolat bánt engemet...

Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
A melyen titkos féreg foga rág;
Elfogyni lassan, mint a gyertyaszál,
Mely elhagyott, üres szobában áll.
Ne ily halált adj, Istenem,
Ne ily halált adj én nekem!
Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
Vagy melyet szélvész csavar ki tövestül;
Legyek kőszirt, mit a hegyről a völgybe
Eget-földet rázó mennydörgés dönt le...
Ha majd minden rabszolga-nép
Jármát megunva síkra lép,
Pirosló arccal és piros zászlókkal
És a zászlókon eme szent jelszóval:
«Világsszabadság!»
S ezt elharsogják,
Elharsogják kelettől nyugatig,
S a zsarnokság velök megütközik:
Ott essem el én,
A harc mezején,
Ott folyjon az ifjuí vér ki szivemből,
S ha ajkam örömteli vég szava zendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zőrej,
A trombita hangja, az ágyudőrej,
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivivott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva.
Ott szedjék össze elszórt csontomat,
Ha jön majd a nagy temetési nap,
Hol ünnepélyes, lassú gyász-zenevel
És fátyolos zászlók kíséretével
A hősokeket egy közös sírnak adják,
Kik érted haltak, szent világsszabadság!

(Pest, 1846)

dornak is. Kireparálja a pesti rossz bizo-
nyitványt.

Ily tervezgetésekkel mentek a távoli
kis felvidéki városba.

Petrovics azonnal felvitte Sándort a
gimnáziumba, ott pedig mindjárt el is
intézte a fia dolgát.

Koren István érdemes tudós tanár
elbeszéléséből tudjuk, hogy Petrovics a
következő szavakkal ajánlotta fiát: «El-
vettem őt onnan (t. i. a pesti piarista
gimnáziumból), mert a színházak körül

óálkodott s elhoztam ide, keresztapja,
Martin Károly ur ajánlatára, professzor ur
keze alá. Tettem ezt annál szívesebben,
hogy mind nekem, mind különösen nőm-
nek, Aszód kellemes emlékü város.»

Bevették a fiut a gimnáziumba, de
csak a II-ik osztályba, a mi különösnek
tűnik fel, ha tudjuk, hogy Sándor már
akkor 12 és fél éves volt s két évet
Pesten, másfél évet Szt-Lőrincen gimná-
ziumi tanulmányokkal töltött el. Ez után
a sok tanulás után, legalább is IV-ik osz-

Pusztán születtem...

Pusztán születtem, a pusztán lakom,
Nincs födeles, kéményes hajlokom;
De van cserényem, van jó paripám;
Csikós vagyok az alföldi rónán.

Szörén szoktam megülni a lovat,
Ha ide vagy oda útam akad;
Nem szükséges a nyereg a hátán...
Csikós vagyok az alföldi rónán.

Gyócs a gatyám, patyolat az ingem;
Nem vettem, a rózsám varrta ingyen.
Hejh, maholnap az én piros rózsám
Csikósné lesz az alföldi rónán.

(Kun-Szent-Miklós, 1844)

Az utánczókhöz.

Azt gondoljátok: a költés szekér,
Mely ballag széles országúton?
Sas a költés: hol nem járt senki sem,
Ő arra indul fennen, szabadon.

S az élheterlen nyomorú csoport
Azt lesi gyáván, merre nyílik ut;
S ha nyílik aztán, mint éhes kutya
A konc után, a kezdett utra fut.

Fogj tollat és írj, hogy ha van erőd
Haladni, merre más még nem haladt;
Ha nincs: ragadj ekét vagy kaptafát
S vágd a földhöz silány dorombodat!

(Pest, 1844.)

tályosnak kellett volna felvenni. Ugy lát-
szik, Aszódon szigorúan jártak el a fel-
vételnél.

Az aszódi evangélikusok csak nemrég
alapították az ő kis tanintézetüket. Az első
tanára Koren István lett. Ő egymaga
tanította az egész gimnáziumot. A gim-
názium tulajdonképpen hat osztályu volt,
de a növendékek három csoportra voltak
osztva: Donatisták, grammatisták, syn-
taxisták.

1835-ben, midőn Petőfi odakerült, 42

növendék volt a három csoportban. Aztán
évről-évre növekedett a létszám. Koren
tanár két tanteremben tanította növén-
dékeit. Bizony volt elég dolga s úgy segi-
tett magán, hogy míg az egyik teremben
foglalkozott a fiukkal, a másikon fel-
ügyelőt bízott meg, hogy vigyázzon. Csak-
hamar ilyen felügyelő lett Petőfi is, mi
azt bizonyítja, hogy jól tanult.

Akkoriban kevés volt a tankönyv, a
fiuk jegyezték, a térképet pedig lerajzol-
ták. Sándornak jó jegyzetei voltak s ügye-

Végszó ***-hez.

Isten veled, te elpártolt barát,
Vesztett ebként ki szívem megmarád,
Isten veled!
Fogadd a vett sebért emlékül,
Mely fölszívároგ belsejéből,
Lelkemnek véréт, könyemet.

Nem a legelső rajtam már e seb;
De egyik sem volt fájóbb, mérgesebb
A sok között,
Melyet vétkes könnyelműséggel
A hűtlenség fegyverével
Bennem baráti kéz ütött.

Dús gazdag bánya a tapasztalás,
Melyből sok ember életkincset ás...
Nem én, nem én!
Gyönyöröszomjas szívem... remélve...
Az annyiszor megnyílt örvénybe
Hanyatthomlok rohan, szegény.

Remény, remény, mért vagy te szép virág?
Téged nekünk az ég miért is ad?
Azért-e csak,
Hogy hervadandó kelyhed légyen,
Hová csalódás éjjelében
Szemünk harmattjai hulljanak...

De nem panaszklok, bár keblem teli,
S az elfejtás még inkább neveli
Búm tengerét;
Ugy is ki tudja? hogyha hallnád
Lelkem kiáradó fájdalmát,
Talán már meg sem értenéd.

Nem is kívánom megtérésedet,
Akár óhajtoд, akár megveted
Uj frigyemet.

Az istenség is tehetetlen
Egygyé bűvölni e kebelben
A szertezűzött láncszemet...

Nem láncszem az, nem! egy világ vala,
Melynek napjául a hit lángola,
A drága hit!
Rá jött a vég ítélet napja,
S már semmi föl nem támaszthatja
Ledult világom romjait.

Isten veled hát, elpártolt barát.
Ki ábrándim kódét elzavarád,
Isten veled!
Fogadd a multakért emlékül
Megcsalt barátság gyötrelmétül
Utószor omlott könyemet.

(Debrecen, 1844.)

Pinty úrfi.

Én nem panaszklok sorsom ellen,
Mi ördögért panaszanék?
Lehet-e kegyesebb irántam,
Mint a milyen kegyes, az ég?
Nekem jutott a nagy szerencse:
Pinty úrfit énekelni meg!
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztá falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

Pinty úrfinak fillére sincsen,
Tán a nagyapjának se volt;
A mit telt erszénynek neveznek,
Távol van tőle, mint a hold.
Azért magát föl nem akasztja,
De még csak nem is kesereg.
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztá falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

sen rajzolgatta meg a térképeket. Koren tanár följegyezte róla, hogy: «Csakhamar magaviseletében rendes, szorgalmában kitűnő tanulónak bizonyult». Többet tudott társainál, mert hiszen ő itt tulajdonképp csak ismételt. Pajtásai gyakran fordultak hozzá segítségért, utbaigazításért.

Különösen kedvelte a történelmet s örömmel csinálta az írásbeli feladatokat. Az iskolai tantárgyak mellett könyveket is szokott olvasni, tehát önképzéssel is gyarapította ismereteit.

Fennhangon szeretett tanulni, e miatt a lakótársai zugolódtak s miként Sárkár y Sámuel pajtása, a későbbi érdemes püspök megjegyezte, kénytelenek voltak bedugni fülüket, hogy ők is tanulhassanak.

Az első évben kitűnő bizonyítványt kapott Sándor a földrajzból, világtörténelemből. Jeles osztályzatot nyert a latinból, vallásból, természetrajzból, magyarból és számtanból.

Asztalt számára nem terítnek;
S ki hinné? éhen még se' vesz;
Ha enni kell, a vendéglőkbe
Bekullog ismerősihez.
S egy-egy falatka innen, onnan:
Bendőjét ekkép tölti meg.
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztai falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

Mikép teszen szert öltözetre?
Ez is igen eredeti:
Bál- és egyébre a ruhákat
Ugy kölcsön elkéregeti;
Csakhogy többé ezen ruhákat
Nem látják a jó emberek.
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztai falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

Hol a szállása? azt nem tudjuk;
De ő fennen dicsekszi el,
Milyen pompás szobái vannak!
És a mit ő mond, hinni kell,
Bár kávéházakban gyakorta
Olyan Pintyfőle szendereg.
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztai falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

És ilyen ő tetőtől talpig,
Tökéletes képmása ez;
Magának és kedves honának
Roppant becsületet szerez.
Kiáltson föl hát minden ember:
Tartsák meg őt az istenek!
Pinty úrfi a maga nemében
Hat pusztai falu környékében
A legpáratlanabb gyerek.

(Pest, 1844)

A 2-ik év Aszódon.

Az 1836 — 37-ik tanévben az öreg Petrovics István fiacskáját is Aszódra adta. Az első osztályba vették fel, Sándor szeretettel volt öcsce iránt, de a kis Pista is igyekezett ám magát jól viselni, a két gyerek közt versengés támadt a tanulásban. Másként is Sándor egész komolyan vette a dolgát, bizonyos büszkeség töltötte el, hogy most ő reá van bízva az öcsce is. Még jobban tanult, mint első

évben, úgy, hogy most már tiszta kitűnő lett a bizonyítványa. Minden tantárgyból megkapta a legjobb jegyet. A Pista gyerekek is derekasán viselte magát, ő is majd minden tantárgyból kitűnő lett.

Mint érdekes adat van feljegyezve Sándorról, hogy úgy mint Szt.-Lőrincen, Aszódon is fennhagyta a padján, nem ugyan kezeirásának, hanem a zsebkésének nyomát. Bele véste a nevét a padjába. Egy-két csintevésről, pajkosságról is szól a krónika. Olykor fennmarasztották

Betegségemben.

Megmondtam úgy-e: térj eszedre!
S te nem fogadtad szavamat;
Tovább üzéd eszeveszetten
Az ostobáskodásokat.

Most szépen vagy, szépen ... De úgy kell
Az ilyen szeleverdinek!
Hanem mit prédikálok? Késő
Eső után a köpönyeg.

A mint van, úgy van; most a dolgon
Már változtatni nem lehet,
És legjobb, a mit tehetek, ha
Előveszem türelmemet.

Ah, türelem! reád lelkemnek
Valóban nagy szüksége van:
Itten heverni a kórágyon,
Kínok között, magányosan!

Lám, irtózám a házasságtól,
Mondám, hogy nem kell feleség;
Pedig egy szép, egy hű menyecske
Ha volna most, mi jól esnék!

Hozzám hajolna, édes ajka
Elcsókolná fájdalमत,
És ölelése enybet adna,
Minőt az orvosság nem ad.

S tán eddig is azért ejték csak
Nő elleni beszédeket,
Mivelhogy senki, senki nem volt,
Nem volt, ki engem szeretett.

S ha lenne ... oh, ha lenne! érzem,
Szeretni tudnék végtelen!
Megérem-e, hogy nekem is lesz
Szép csendes házi életem!

(Pest, 1814.)

Boldog pestiek.

Hijába is dicséritek
A szép természetet!
Az tart legföljebb veletek,
Ki rossz gombát evett.
Szegény, szegény falusiak
S kisvárosbéliek!
Mi élünk csak valódilag,
Mi boldog pestiek!

Lakásunk fényes palota:
Mindent találni benn,
Mit a mesterség adhata,
Hogy legyen kényelem.
Selyem, ruganyos pamlagunk
Lágy hintaként remeg;
Egész török-basák vagyunk
Mi boldog pestiek!

És minden nap véghezviszünk
Nagy epikuri tort,
Hol étket és italt nekünk
Sok cifra szolgál hord;
Mig a zenének hangjai
Vigan fölzenegenek,
Lelkünk elandalítani, —
Mi boldog pestiek!

Hát a színház? a táncterem
És több efféle hely?
Kapunk alatt hintó terem
S mint a villám visz el.
Igy múlik éjünk és napunk,
Nincs híja semminek,
Mig végre csődöt nem kapunk
Mi boldog pestiek!

(Pest, 1814.)

papiros-galuskára. De a fiuk, akár csak
ma történnék a dolog, az ablakon be-
csempészték egy kis harapnivalót.

Bemászott a kert kerítésen s a szép
nagylevelű sárgarépbából egy párt kihuz-
gált. A mai gyerekek ételnek megkészítve
sem nagyon szeretik ezt a derék növényt,

Sándor barátunk, úgy látszik, nyersen is
kitűnőnek találta.

Egy csomó efféle diák-csinýról beszél-
nek az életrajz-írók; azonban kiderült, hogy
nagy részük soha nem történt meg, csak
úgy ráfoglák a kortársak Petőfire.

Az az azonban bizonyos, hogy nem

Magány.

Messze, messze a világ zajátul
E kis faluban,
Itt kívánok élni én ezentul
Csendben, boldogan.

Boldogan! mert hajh a nagy világban
Boldog nem valék;
Üldözött az utcán és szobámban
A föld és az ég.

Nem volt biztos sem napom, sem éjem;
Vad hiúz-szemek
Támadásra, elfogásra készen
Egyre lestének.

Összeszedtem végre sátorfámat,
S szépen megszökém,
S itt vagyok, hol a nap újra támad
Eltem bús egén.

Szent magány! hegyláncaid tetőin
At nem látnak ők,
Sziwtelen, rémarcu üldözőim
... A hitelezők.

(Duna-Vecse, 1844.)

volt hamvába holt gyerek, virgonc, élénk természete folytonos tevékenységre, mozgásra hajtotta.

Kedvvel üzte a lapdázást. Ha kész volt a tanulással, aló ki a domboldalra a többi fiukhoz! Derekasán kiütötte, elkapta a kemény lapdát. Akkor országszerte

nagy divat volt a lapda-játék. Aszódon is rendes lapda-pártok alakultak. A két párt mindig együtt játszott, összetanultak, hogy a másik párt le ne győzhesse őket. Hogy ez nem is volt olyan rossz dolog, mutatja, hogy most hivatalosan, kormányrendelettel tanítják megint a fiukat efféle

Hattyudalféle.

Bizony, bizony csehül vagyunk!
Mellem szörül, majd megfulok,
S szívem táján valami rág...
Belőled én, árnyékvilág,
Aligha el nem patkolok.

Hányszor kívántam a halált!
És most, midőn már közeleg,
Midőn félig rám lehele,
Olyanformán vagyok vele,
Mint a mesében az öreg.

Hijába! bármi a halál.
Az élet nála többet ér.
Van ottan béke, semmi más;
Van itten bú, de vígadás
Kéjében is pezsg a vér.

S én már maholnap elhagyok
Örömeket, fájdalmakat.
Most gomblyukamban a virág;
S ha 'ujra zöldül a világ:
Talán sírom halmán fakad.

S ti majd, ti, jó fiuk, kiket
Hozzám barátság láncá köt,
Kikkel most annyi éjszakát
Fölségesen virrasztok át:
Gyászoltok a halott fölött.

De én azt mondom, társaim,
Hogy engem ne gyászoljatok:
Természetüinktől az elűt:
Mert tudjátok, velem együtt,
Ti mind vig fickók voltatok.

Jertek ki hozzám legfőlebb,
S ha állotok sirom körül:
Vigan hangoztassátok itt
Holt cimborátok dalait
A mult idők emlékeül!

(Duna-Vecse, 1844.)

Verseim.

A költészet fája életem,
Minden versem egy levélke rajt'.
Fa, levél el fog hervadni majd,
A felejtés szele rá sóhajt.

És mivelhogy elhervadni fog,
Ne is ápolgassam én e fát?
Más hasznót ha nem hajt; legalább
A míg élek, hűs árnyékot ad.

(Pest, 1844.)

Hozzá.

Szent borzalommal nyújtom im feléd
Nem földi kéjtől reszkető kezem,
S enyém vagy-e? valóban az enyém?
Nem álmodom-e? félve kérdezem.

Oh nem, nem álom! hallom hangjaid, }
Az andalító édes hangokat,
És arcaidnak látom liljomát,
És itt pihensz, hol hév szívem dagad.

Mennyit nem küzde a balsors velem,
Mig valahára mégis engedett,
Mig a dicső percet megérhettem,
Hol sajátomnak mondlak tégedet.

Sajátom vagy! s e boldogságomat
Kinek, vajjon kinek köszönhetem?
Isten megáldja kedves verseim!
Ők, ők szereztek meg téged nekem.

Engedd, hogy még egyszer nézzek reád,
S szorítsanak szívemhez e kezek!
És most... és most... jer a zsebembe, pénz,
S menjünk, először is csizmát veszek.

(Pest, 1844.)

szabad-játékra. És a mai közvélemény helyesléssel fogadja a diákok játék-óráit.

Híres sikongáló is volt még Sándor. Akkoriban jóformán nem is ismerték a korcsolyát, vagy ha ismerték is, nem adtak pénzt érte. Hanem csak csuszkáltak, csizmasarkon, a jégen. Az volt a vicc, hogy a sima jégpáncélon ki birta legtovább hajtani magát. Persze, az nehezebben ment, mint a mai korcsolyázás, mert erő, kitartás kellett hozzá. Aztán

kedvtelve épített Sándor téli időben hóembert. Akkorát formált a Neumannék háza előtt, hol állandóan koszton volt, hogy az utcán járó kocsik lovai megijedtek tőle.

Karácsonyi vakációra nem ment haza, hanem Pencze utazott, egyik anyai nagynénjéhez, Hruz Annához. Több fiuval kelt utra. De a szán utközben összetört, kibuktak a hóra, a min valamennyien jóízűet kacagtak. Aztán gyalog folytatták utjukat, míg végre egy bőrös-zsidó jött a

«Hozzá» e. költeményhez.

István öcsémhez.

Hát hogy mint vagytok otthon, Pistikám?
 Gondoltok-e úgy néha néha rám?
 Mondjátok-e. ha estebéd után
 Beszélgetések meghitt és vidám,
 Mondjátok-e az est óráinál:
 Hát a mi Sándorunk most mit csinál?
 És máskülönben hogy van dolgotok?
 Tudom, sokat kell fáradoznotok?
 Örök törődés naptok, éjetek,
 Csak hogy szűköskén megélhesetek.
 Szegény atyánk! ha ő úgy nem bizik
 Az emberekben; jégre nem viszik,
 Mert ő becsületes lelkű, igaz;
 Azt gondolá, hogy minden ember az,
 És-e hitének áldozatja lett,
 Elveszte mindent, a mit keresett.
 Szorgalmas élte veritékinek
 Gyümölcseit most más emészti meg.
 Mért nem szeret úgy engem Istenem,
 Hogy volna mód sorsán enyhítenem:
 Agg napjait a fáradástul én
 Mily édes-örömet fölmenteném.
 Ez fáj nekem csak, nyugodt éltemet
 Most egyedül ez keseríti meg.
 Tégy érte, a mit tenni bír erőd;
 Légy jó fiú és gyámolítsad őt;
 Vedd vállaidra félig terheit,
 Meglásd, öcsém, az Isten megsegít.
 S anyánkat, ezt az édes jó anyát,
 Oh Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
 Mi ő nekünk? azt el nem mondhatom,
 Mert nincs rá szó, nincsen rá fogalom;
 De megmutatná a nagy veszteség,
 Ha elszólítaná tőlünk őt az ég...

E néhány sorral érd be most, öcsém.
 Én a vidámság hangját keresem,
 És akaratlan ilyen fekete

Lett gondolataimnak menete;
 S ha még tovább fonnám e fonalat,
 Szívem repedne a nagy kín alatt.
 Más levelem majd több lesz és vidám.
 Isten megáldjon, édes Pistikám!

(Pest, 1844.)

Carmen lugubre.

Meghalt... ki?... azt mit kérditek!
 Hisz a név úgy sem teszi meg;
 Hazánknek... oh nem! a világnak
 Egy ritka, példás férfja,
 Kinek szent fogadása tartá:
 Vízét soha nem innia.

Ő most békével alhatik
 Sírjában itéletnapig:
 Mert ama boldog öntudattal
 Dugá fejét a föld alá,
 Hogy a vizet ugyan használta
 (Mosdásra), de meg nem ivá.

Nagyon szűken termett tavaly
 A bornemű dicső ital;
 És ez lett megölő betűje
 A szilárd lelkű férfinak:
 Szomjan halt, a hogy pincéjéből
 Minden borok kifogytanak.

És engem, nem tagadhatom,
 Kínos sejtésnek terhe nyom.
 Ha jövődőben következnek
 Borban szűkölködő napok:
 Miként e sírba dőlt nagy férfi,
 Még magam is úgy járhatok.

(Pest, 1844.)

nagy szekerekkel. Éppen Pencze igyekezett. Felszedte a diákokat, a kik a bőrök tetejébe ülve, a különös illat felett még jobban mulattak. A vakációban is együtt valának a jó pajtások, vége, hossza nem volt a jókedvnek, az örömnék.

Egy érdekes dolog van még feljegyezve azon időről. Koren tanárnak a fizetése földhaszon élvezetéből is állott. Ő tehát kénytelen volt szántani, vetni. Mikor aztán eljött a mezei munka ideje, bizony oda állította a fiukat, hogy segítsenek

egyet-mást. 1836-ban jó sok kukoricája termett, nosza kirendelte az egész gimnáziumot. A fiuk jó kedvvel, vig danával törték a kukoricát. Sándor és a Pista öcsese ugyan kitüntették magukat a gyors és ügyes munkában.

Ma próbálná meg valamelyik professzor, hogy kukorica-törésre rendelné a diákjait! No hiszen, lenne belőle hétországra szóló láрма, sőt még országgyűlési interpelláció is. Akkor bizony még csak fel se akadtak rajta.

E b é d u t á n .

Ugy jól laktam, hogy még!...
Egyet nyujtózom, és
Aztán tied vagyok,
Imádott heverés!

Add orrébb hát, ökör!
Én nyuljak érte tán?
Nem elég tölem, hogy
Föltátom rá a szám? —

Huzd a függönyt odább
Azon az ablakon;
Hadd lám, az építés
Ott kinn, meddig vagyon?

Oh kedves pamlagom,
Be áldott puba vagy!
Ki téged föltalált,
Az volt ám még az agy.

Istentelen legye
Ingerkedik velem...
Kergesd el... a kutya
Ott ül a fülemen.

Á, szépecskén halad,
Munkálnak mindenütt...
De tedd b' az ablakot,
A nap szemembe süt.

Kölyök, pipát ide...
Siess, a nagyapád!
Nincs rótabb valami,
Mint az a lomhaság.

Az ember élete
Méreggel van tele;
Csodák csodája, hogy
Meg nem pukkan bele.

Disznó forró idő!...
No semmi; legalább
Ki ott kinn dolgozik,
Nem hűti meg magát.

(Duna-Vecse, 1844.)

A 3-dik év Aszódon.

1838 junius végeig járt Petőfi az aszódi gimnáziumba. A harmadik évről kiállított iskolai bizonyítványa is kitűnő. Első az egész osztályban. Első diáknak lenni még mai időben is a legnagyobb dolog.

Ekkor már nagy fiu, szép sugár legénykévé fejlődik. Bogárfekete a haja, hosszú a nyaka, s előre hajlott a dereka. Kissé orrhagyon beszél Edzett, egészséges, télen is kihajtott gallért visel.

A mint fejlődik testileg, úgy gyarapszik szellemileg is. Lelke, belső egyénisége átalakul.

Többé már nem játszik annyit a játékokkal, hanem tanulmányokba elmerülve tölti üres idejét.

Hatalmas előmeneteleket tesz az önképzés terén. Németül jól tud, a rajzot nagy kedvvel gyakorolja s két garas havi tandíjért még másokat is tanít rajzolni. De fontosabb mindezeknél, hogy sokat olvas, olvasmányai által fejlődik az izlése; gon-

Ivás közben.

Hányadik már a pohár!... csak
Ötödik?
Teremt' ugye! becsülettel
Működik.
Máskor megfe-felelek két annyinak;
S lábaim most már öttől is inganak.

Ing a lábam, a nyelvem meg
Elakad:
Torkom a therpomyléi
Szorulat.
Ledionas a bor, mely lecsepege,
Gondolatim Sex...Rex...Xerxes serege.

Sehogy se t'om kifejezni
Magamat:
Azt hiszitek, hogy talán a
Bor miatt?
Ne higgyétek, édes atyámfiai,
Nekem a bor nem szokott megártani.

Nekem a bor hogymikép is
Ártana?
Hát hijába voltam volna
Katona?
Ugy bíz, a ki fölmarkolta, katona,
Még pedig bakancsos voltam valaha.

Zöld hajtókás, sárga pitykés
Közlegény...
Egész a közlegénységig
Fölvivém!
Jó bakancsom, hogy hamar lerughatám,
Még idővel degradáltak volna tán.

Tyhü, látjátok, ott az könnyen
Megesik,
Mert a katonai pálya

Fene sík;
Legkivált az olyfélenek, mint magam,
Kinek kissé akaratos feje van.

Utmutatást nekem ne is
Adjatok,
Szent Dávid hárfájára sem
Hallgatok!
Orinál fogva senki engem nem cibál...
Azt cselekszem, a mi tetszik... tudja Pál,
Mit kaszál.

...Eh, de én itt egyre-másra,
Mint malom,
Csak darálok, csak darálok,
S szomjazom.
Adjatok bort! a malom jól nem megyen,
Hogyha nincs nedv, a mi hajtsa, bőviben.

Hadd igyam hát! hogy forogjon
Kerekem.
Meg sem állok, csak a kancsó-
Fenekén.
Bárha mindjárt — a mint Falstaff szólana —
Bárha, mondom, egy mértföldig tartana.

Hol is hagytam!... tudja gólya...
Ugy, igaz!
A malom volt az utósó...
Vagy nem az?
Mit is mondtam a malomról? Én bizony
Hogyha présbe csavarítnak sem tudom.

Annyi szent, a szemem héja
Oly nehéz,
Mint malomkő... tán az álom
Környékez.
Elég is ma a tivornya, ágyba bát!
Álmodozzuk folytatását... Jó'jszakát!

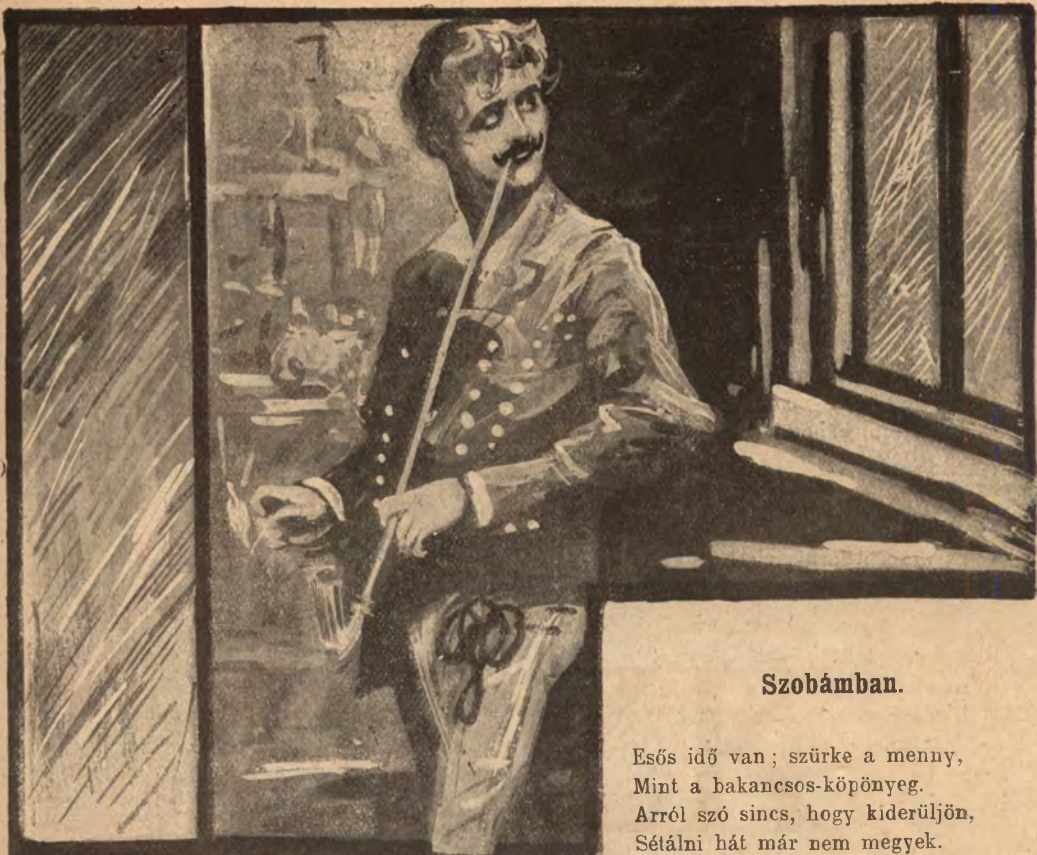
(Debrecen, 1844)

dolatai, érzései támadnak s elplántálódik
lelkében a költészet iránti fogékonyság.

Szereti, midőn a feladványok közt a
régii latin verseket kellett betanulni. Leg-
első versét is ily formában írja. Szívesen
szavalt. | pedig az nem volt tréfa dolog,

mert ugyan azt a verset magyarul néme-
tül s latinul kellett elszavalni. A mai
diákok nem tudom mit szólnának ehhez
a három nyelvű szavaláshoz.

Az aszódi gimnáziumnak volt egy kis
ifjúsági könyvtára. 80 műből állott csupán

Szobámban.

Esős idő van ; szürke a menny,
Mint a bakancsos-köpcönyeg.
Arról szó sincs, hogy kiderüljön,
Sétálni hát már nem megyek.

Mit kéne tennem ? feleséget
A jó Isten még nem adott ;
Ha feleségem volna : véle
Majd eltréfálnám a napot.

Pipára gyujtok, s az esőnek
Halk susogását hallgatom,
És végig szálllok gondolatban
A messze fekvő multakon.

Sokon mentem már én keresztül,
Sok jót értem, de több rosszat,
S nagyrészt magamnak kell köszönnöm
Hogy megvalljam az igazat.

de ennek is megörült a tudományokat
szomjuhozó ifju költő. Volt abban a kis
könyvtárban össze-vissza mindenféle könyv.
Petőfi mohón olvasta valamennyit. Az volt
a szabály, hogy csakis jó tanulóknak sza-
bad kiadni könyvet olvasás végett, így

tehát ő mint első kitűnő, jogosan hasz-
nálhatta a könyvtárt. Később meg az tör-
tént vele, hogy őt tette meg könyvtáros-
nak a tanár!

Érdekeseke ama jegyzetek, melyeket azon
időről őriznek az aszódi gimnáziumban.

Könnyműség, könnyműség! ez
Gyakorta oly lépésre vitt,
Melynek később vásott fogakkal
Ettem fanyar gyümölcsseit.

De bátran mondom; más hibám nincs
A könnyműségen kívül,
S ez majd a maga idejében
Az ifjúsággal elröpül.

Viszontagságos életemnek
Egy ha, igaz barátja van:
Egyetlen ő, ki nem hagyott el
Balsorsom háborúiban.

Velem volt ő, míg a hazában
Bujdosva jártam, mint a vad,
És ittam a forrás vizéből,
S alvám a szabad ég alatt;

Velem volt ő, míg a hazán túl
Naponta négy krajcár díjért
Híven fogyasztám a katonák
Sületlen, sőtlan kenyerét;

Velem volt ő, míg a könyökkel
Sózott színészi kenyeret
Megpaprikázták bosszusággal
Ármánykodó gazemberek.

Ez egy barátom a költészet:
Ő volt mindenkor én velem;
Verseltem én minden bajom közt,
A színpadon s az őrhelyen.

Leend-e haszna verseimnek?
Túlélnek-e majd apjokat?

Ragyognak-e holdként fölöttem,
Ha sírom éje befogad? ...

De már derül! szivárvány támad
Amott a rákosi mezőn.
Sétára hát!... csak el ne csipjen
Valamelyik hitelezőm.

(Pest, 1844.)

Ez a világ a milyen nagy...

Ez a világ, a milyen nagy,
Te, galambom, oly kicsiny vagy;
De ha téged birhatnának.
A viláért nem adnának!

Te vagy a nap, én az éjjel,
Teljes teli sötétséggel:
Ha szívünk összeolvadna,
Rám be szép hajnal hasadna!

Ne nézz reám, süsd le szemed!
Elégeti a lelkemet.
De hisz' ugy sem szeretsz engem:
Égjen el hát árva lelkem!

(Pest, 1844.)

Láttam két hosszú nap...

Láttam két hosszú nap
Hideg tetemidet,
A szótlán ajakat,
A becsukott szemet;

Csókkoltam homlokod
Letarlott édenét

Sorban fel van írva, hogy ki micsoda könyvet kapott ki olvasás végett. A könyvek nagyrésze latin és német munka, a magyar kevés. Azt a keveset nagy lelki élvezettel olvasgatta Petőfi. Némelyiket huzamosabb ideig magánál tartotta, bizonyosan azért, hogy buvárolta. Budai Ezsaiás magy. történelmét többször kivette és sokáig tartotta magánál, jeleül, hogy tanulmányozta. Épp így szerette olvasni Horáciust, a legnagyobb latin költőt. Örökbecsű ódáit könyv nélkül betanulta; később

aztán szerzett magának valahonnan egy kis Horácius kiadást, azt mindig a zsebében hordta. Tehát ez a nagy latin-poéta renkívüli hatással volt reá, a mi később a költeményein is meglátszott.

Iskolatársai között sok meghitt jó barátja volt. De igazi bizalmasa csak Esztergályi Mihály a csomádi ev. lelkész fia. Ez is poéta lélek, már versel is. Nos tehát egymással közlik verseiket, így csiszolják fejlesztik tehetségüket

Senki másnak, csak Esztergályinak ol-

— Ez első csókom volt.
S te ezt sem érezéd! —

Csókoltam, romba dőlt
Oltárom, homlokod,
És e csókban hideg
Lelkem reá fagyott;

Csókomban szemfedőd,
E dönthetlen határt,
Min túl nem léphelek,
Mely mennyemből kizárt.

Láttam koporsódnál
A fáklák lángjait,
És a gyász-szekeret,
Mely temetőbe vitt;

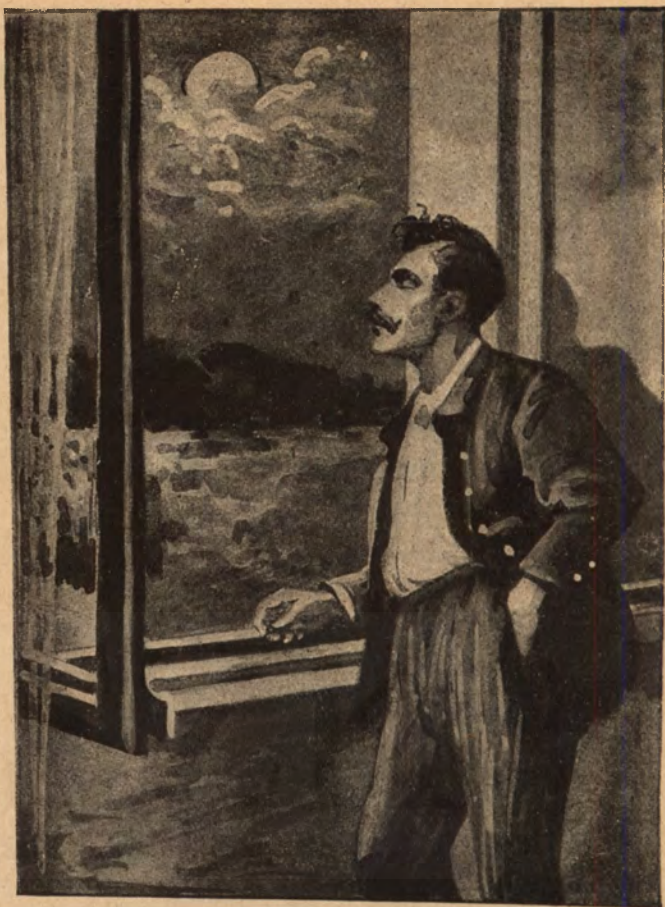
Ott voltam magam is;
Hallám, a mint a hant
Az ásók éliről
Tompán reád zuhant.

Mindent, mindent tudok!
És még sem hihetem:
Mind ez nem álom-e?
Kétkedve kérdezem.

És hozzátok megyek,
S tekintek szerteszét:
Nem látom-e szemed
Tündökletes egét?

Nem látom, mindenütt
Hijába keresem:
És haza térek és
Sírok keservesen.

(Pest, 1845.)

Miért tekintesz be szobámba?

Miért tekintesz be szobámba?
Kíváncsi hold!
Nem úgy foly már itt a világ,
Hajdanta folyt.

Egykor, ha pillantásod hozzám
Betévedett;
Látád a szívben meg nem férő
Láng életet.

vasta fel Petőfi akkori keletű apró verseit. Hogy mik voltak ezek a versikék, nem tudjuk, mert később megsemmisítette azokat. Csupán egyetlen verse maradt fent aszódi életéből. Az is bucsu-vers. Az utolsó vizsga alkalmával Koren tanár őt bízta meg, hogy írjon ünnepi verset a vizsgára. Azelőtt rendszeren maga írta s úgy szavaltatta el valamelyik fiu által, de most Petőfire bízta, a ki maga szavalta aztán el a dolgozatát.

Ebből azt kell sejtenünk, hogy már ak-

kor meglehetősen ismeretessé lett Petőfi verselesi talentuma és jó véleménynyel volt arról maga a tanárja is, különösen nem bizza rá azt a komoly dolgot.

54 sorból áll a bucsu-vers és ropogós hexameterben van írva. Szép könnyed a verselése, a mi ilyen nehézkes vers-formánál bizony nem szokott oly könnyen menni.

A bucsu ügyesen van megkomponálva. Szép, sorban elénekli Ovidius-t, aztán búcsuzik az iskolától, majd az iskola fő-

Bú, kedv között élet-halálra
Látál csatát;
De győzedelmeskedni a bűt
Nem láthatád.

Ez akkor volt. Ha megtekinted
Most arcomat:
Azt vélheted, tükörben látod
Tenmagadat,

Hideg vagyok és szótalán, mint
— A honnan jó
E hidegségem, szótlanságom —
A temető,

(Pest, 1845.)

Bucsú 1844-től.

Egy esztendő a másik sírját ássa,
Gyilkolják egymást, mint az emberek.
Idő, szárnyadnak még egy csattanása,
S a jelen év is sírban szendereg.
Oltsd el haldokló, hervadt ajakadnak
Lélekzetével életmécsedet:
Nem foglak oda írni tégedet,
Hol boldog évim följegyezve vannak.

Magas tervektől izzadó fejembe
Te oly sok eszme magvait vetéd,
S én a gyümölcsöt bőven megteremve
Láthatván, rajta büszkén nézek szét.

Jutalmául nem rest munkálatomnak
A hír csillaga rám sugárt vetett;
S én még sem írlak oda tégedet,
Hol boldog évim följegyezve vannak.

Szivem sokáig a sors bal kezében
A fájdalom meggyúlt világ volt;
Te, megvénült év, szóltál, hogy ne égjek
És szózatodra a vad láng kiholt.
Elhamvadt üszke van csak bánatomnak
A romba dőlt s már fél-ép szív felett;
S én még sem írlak oda tégedet,
Hol boldog évim följegyezve vannak.

Oh haldokló év! sírod mellett engem
Lágy bölcséjében ringat a remény,
S hahogy szabad, mit jövendő, hinne:
A mennyországnak állok küszöbén.
Szomszédságában ilyen boldog kornak
Mondom, tűnő év a bucsút neked;
S én még sem írlak oda tégedet,
Hol boldog évim följegyezve vannak.

Reád függeszté hévvel esdekelve
Bágyadt szemét sohajtó nemzetem,
S te sóhajára semmit sem figyelve,
Ekkép felettél mennydörögve: nem!
Te koszorúját eltépted honomnak,
Ifjú reménye mit fejére tett:
Ezért nem írlak oda tégedet,
Hol holdog évim följegyezve vannak.

(Pest, 1844.)

felügyelőjétől, br. Podmanicky Lajosról
emlékezik meg.

Aztán át tér a t. c. hallgatóságra,
a tanár urra, végre pedig a tanulótár-
sakra. Nem közönséges iskolai gyakorlat
már ez, hanem a későbbi nagy költő
kristályosodó verselési talentumának valódi
megnyilatkozása.

Petőfi e versét nem vette fel összes
költeményei közé, alkalmasint azért nem,
mert a tanárja itt-ott beleírt, talán javi-
tott is rajta. Büszkesége nem engedte,
hogy idegen tollakkal ékeskedjék. Koren
tanár azonban megőrizte az utókornak, s
igy ismerjük azt.

A való-ágban is bucsút vett akkor
Petőfi Aszódától. Ott hagyta a kis gimnáz-

giumot, kifejlett ifju lett; a következő
évet Selmecen töltötte.

Ettől kezdve egyszerre vége lett aztán
az ő kedves gyermek-ifju korának. Sok
keserűség érte. Szülei is elszegényedtek.

Aszódon azonban történt még valami
vele, a mi attól kezdve életén vörös
fonálként húzódik keresztül. Felcsapott
színésznek egy odavetődött harmadrendű
társulathoz.

Már addig is rajongott a színészetért,
de arra még sem gondolt, hogy maga is
színész legyen.

Akkor ez a pálya igazán a legsanyarubb
és legnehezebb volt.

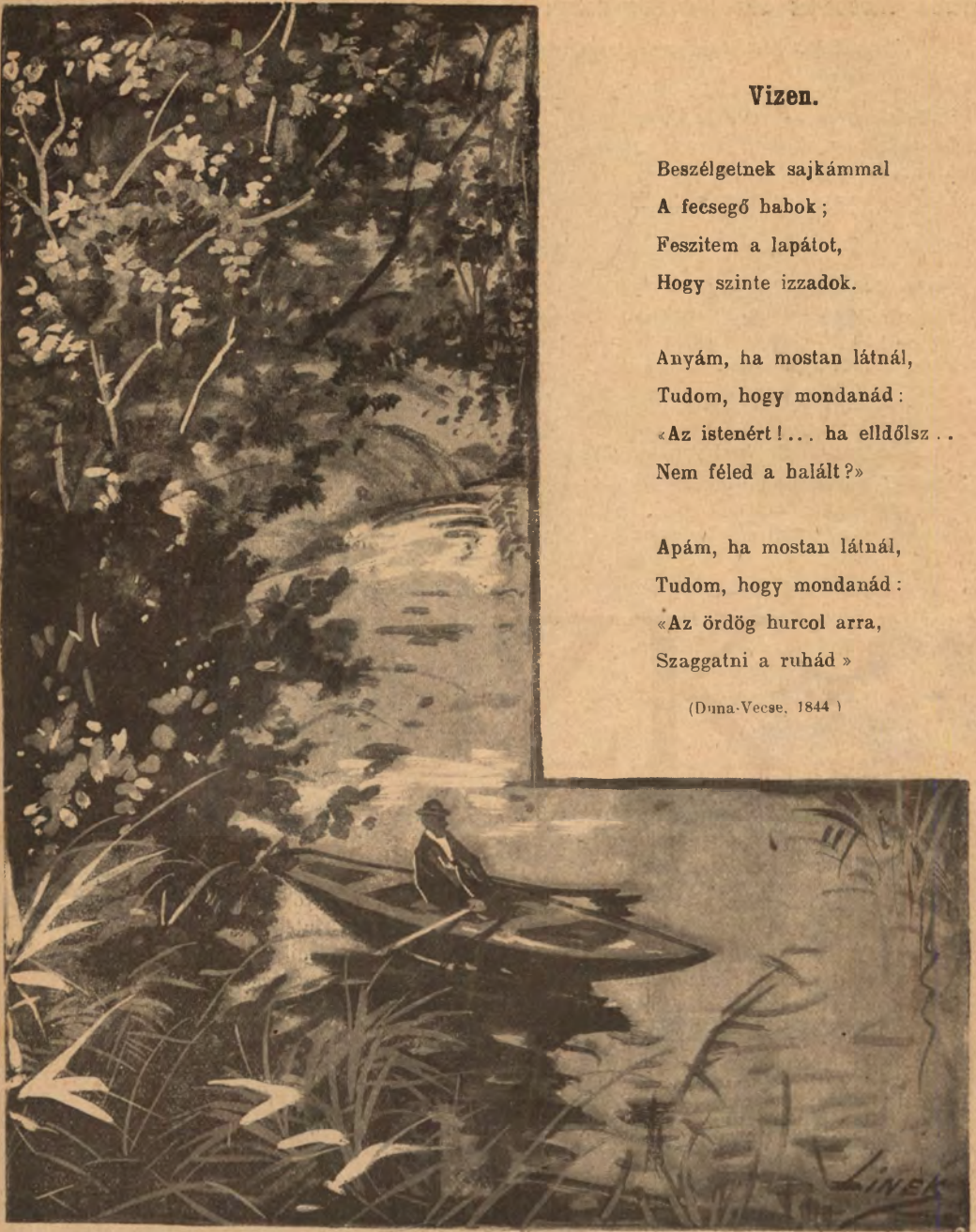
Vizen.

Beszélgetnek sajkámmal
A fecsegő habok ;
Feszitem a lapátot,
Hogy szinte izzadok.

Anyám, ha mostan látnál,
Tudom, hogy mondanád :
«Az istenért!... ha eldőlsz...
Nem féled a halált?»

Apám, ha mostan látnál,
Tudom, hogy mondanád :
«Az ördög hurcol arra,
Szaggatni a ruhád »

(Duna-Vecse, 1844)

Színész akar lenni.

1836-ban egy szerény kis színtársulat vetődött Aszódra. Esemény volt ez ott akkoriban, mert az egész országban alig működött 5 – 6 számbavehető színtársulat.

Képzeltető, hogy a Balogh István uram «szinjátszó társulata» nem az első truppok közül való volt. De Petőfit mégis úgy elragadta, hogy minden fontolgtatás nélkül a legelső reggelen beállított a színigazgatóhoz.

Hirös város az aafödön Kecskemét . .

(Tisza-Duna közti tájbeszéd szerint.)

Hirös város az aafödön Kecskemét,
Ott születtem, annak öszöm könyerét,
A buzáját magyar embör vetötte,
Kakastéjee szép mönyecske sütötte.

Nincs én néköm mestörségem nem is kő.
Van azé jó kereselöm, jobb se kő;
Vót is, van is, lösz is, hiszöm istenöm,
Mig utast lát a pusztába két szömöm.

Ómás pej a nyergös lovam: nem vöttem,
Szögény legény szép szörivee szöröztem,
Csillagos a feje, kese a lába:
Megeresztöm, a szél sem ér nyomába.

Ezön járok, mint kiskiráj, kényösen,
Borjuszájás ingöm lobog szélösen,
Süvegöm a jobb szömömön viselöm,
Mindön embör előtt mög sem emelöm.

Be-benézök a bugaci csárdába,
Öszöm, iszom kedvöm szerint rovasra;
Ölégségös hitelöm van ott néköm,
Megfizetök, böcsületöm nem sértöm

A vármögye emböreit pej lovam
Csak ojan jól mögösmeri, mint magam;
Ha érkeznek, nagyot nyörít, rá termök;
S ha rajt vagyok, gyűhetnek má ő keemök!

(Debreceen, 1814.)

Katona barátomhoz.

Ha előttem a multat kitarja
Képzeményim hű panorámája:
Katona barátom!
Tévelygő szememnek
Elfáradt sugára
Képeden pihen meg.

Oh ez a mult! pusztaság vidéke.
Mely felett hő tiktasztó nap ége.
Te a pusztaságban
Árnyékos fa voltál,
Uj erőt szereztem
Enyhe sátorodnál.

Kedvezett a jó szerencse nékem:
Túljövök e szomoru vidéken.
De itt is nagyobb volt
A bú örömmönnél:
Mit használt, hogy jöttem?
Ha te nem jöhetnél.

S a mióta a sors parancsolatja
Közös útunk ketté ágaztatta,
Évek érkezének
Évek távozásnak,
És még csak hírét sem
Hallhatók egymásnak.

El vagyok már szivedbe feledve?
Vagy juték még néha tán eszedbe?
Vagy, miként emlékem
Rajzol egyre téged,
Szinte rajzol engem
Nem muló emléked?

(Duna-Vecse, 1844.)

— Színész akarok lenni, — szólt lelkesülten az ifju.

Nagyot nézett a jámbor igazgató, de éppen nem idegenkedett, hogy a nyulánk, csinos ifjut Thália papjává ne avassa. Ám az a naiv ötlete támadt, hogy iskolai bizonyítványa után kérdezősködjék. Akkoriban úgy látszik, képzett színészekre óhajtottak szert tenni a társulatok és iskolai bizonyítvány után tudakozódtak.

Jó Petőfi Sándor szintén természetesen találta a bizonyítványt. Rohant is

Koren tanár urhoz. Csakhogy a jó öreg élt ám a gyanuperrel, nem adta ki neki a bizonyítványt, hanem a helyett jól elverte. (Az akkori neveléstudomány bizony hathatós segédeszköznek tekintette a pál-cát még a gimnáziumban is.)

A haragos tanár még egyebet is tett, levelet írt az öreg Petrovicsnak Szabadszállásra, egész nagyságában feltárva a veszélyt, sürgős intézkedést kért, nehogy Sándor azt a bolondot tegye, hogy bizonyítvány nélkül is csatlakozzon a Balogh-

Egy estém otthon.

Borozgatánk apámmal ;
Ivott a jó öreg,
S a kedvemér! ez egyszer —
Az Isten áldja meg!

Soká nem voltam otthon.
Oly rég nem láta már,
Ugy megvénült azóta —
Hja, az idő lejár.

Beszéltünk erről-arról,
Mint a nyelvünkre jött ;
Még a színészetről is
Sok más egyéb között.

Szemében «mesterségem»
Most is nagy szálla még;

Előítéletét az
Évek nem szüntették.

«No csak hitvány egy élet
Az a komédia!»
Fülemnek ily dicsérést
Kellett hallgatnia.

«Tudom sokat koplaltál,
Mutalja is színed,
Szeretném látni egyszer,
Mint hánysz bukfenceket.»

En műértő beszédit
Mosolygva hallgattam ;
De ő makacs fej! föl nem
Világosíthatám . . .

féle társulathoz. Mert ez már rettenetes
szégyen lenne az iskolára s nagy csapás
a családra.

Csengős-bongós kocsin jött a derék
mészárosmester Aszódra, hogy ítéletet
tartson a nagy esetben. No de köszönöm
én azt az ítéletet, a szegény fiu újra
kikapott. Még pedig meglehetősen, mert a
kék-kolbászokat még évek múlva is emle-
gette napló-jegyzeteiben.

Az erős lecke használt Petőfinek. Bele-
nyugodott a változhatlanba, szégyelte

volna, hogy ütlegelések, verések árán is
keresztül vigye szándékát, nem erőszakos-
kodott többé, szépen végezte iskolai dol-
gait a tanév hátralevő részében és igen
jó bizonyítvánnyal vigasztalta meg az
öreget.

Egyelőre tehát, mintegy meg nem való-
sult álmkép maradt meg emlékében a
színész, hogy később aztán annál erő-
sebben kitörjön.

Az aszódi emlékek közül nem utolsó
eredmény az, hogy egy kicsit megtanult

Továbbá elszavaltam
Egy bordalom neki;
S nagyon-nagyon örültem,
Hogy megnevelteti.

De ő nem tartja nagyra,
Hogy költő fia van;
Előtte minden ilyes
Dolog haszontalan.

Nem is lehet csodálni!
Csak husvágáshoz ért;
Nem sok hajszála hullt ki
A tudományokért.

Utóbb, midőn a bornak
Edénye kiürült.
Én irogatni kezdtem,
Ő meg nyugodni dült.

De ekkor száz kérdéssel
Állott elő anyám;
Felelnem kelle, hát az
Írást abba hagytam.

És vége-hossza nem lett
Kérdezgetésinek;
De nekem e kérdések
Olyan jól estenek:

Mert mindenik tükör volt,
A honnan láthatám,
Hogy a földön nekem van
Legszeretőbb anyám!

(Duna-Vecse, 1844.)

Gyöngé vagyok . . .

Gyöngé vagyok, lelkem-lestem
Fáradt,
Vessétek meg nekem azt az
Ágyat,
Vesd meg, rózsám, hadd feküdjem
Bele,
Hadd pihenjem ki magamat
Benne.

Istenem! mi van ezen az
Ágyon?
Mindenütt nyom, mindenfelől
Fázom.
Nem vetette rózsám meleg
Keze:
Vetette a halál hideg
Keze.

(Pest, 1841)

Mi nagyobb a Szent-Gellért-hegynél?

Mi nagyobb a nagy Szent-Gellért-hegynél
Mi mélyebb a mély Duna vizénél?
Dunaviznél mélyebb mély szerelmem,
Szent-Gellértnél nagyobb nagy keservem.

Dunaparton fübe heveredtem,
Halásztak a halászok mellettem,
Kihalásztak sok apró kis halat,
Hálójokban alig hogy megakadt.

Ha azt tudnám, hogy az én hálómba
Valami nagyon nagy hal akadna,
Akkora, hogy berántana engem;
Nekem is volna halászni kedvem.

(Pest, 1844.)

zongorázni. Még most is mutogatják az
ütött-kopott zongorát, melyen skálázott a
költő.

Koren tanár volt ebben is a tanító-
mestere, a ki irataiban felemlíti, hogy elég
szép sikert értek el.

Petrovicsék vagyoni helyzete.

A gyermekek neveltetése rendesen össze-
függ azzal, hogy minő a család vagyoni
helyzete. Petőfiékre hosszú éveken át mo-

solygott a szerencse. Az öreg Petrovics-
nak könnyű volt az ő két fiát taníttatni
s nemesi büszkeségét is helyezte abba,
hogy a fiait iskoláztassa.

Voltak olyan esztendők, a mikor 5—6
ezer frtot is keresett a mesterségével, a
miből akkoriban, nemcsak tisztességesen
meg lehetett élni, hanem szépecskén meg
is takaríthatott.

De bizony elkövetkeztek a nem szere-
tem napok is. A midőn az öreg Petrovics
egyre-másra elvesztette jövedelmeit, külö-

A toronyban delet harangoznak.

A toronyban delet harangoznak,
A fejem tetejére süt a nap.
Hejh ha olyan közel volna sirom,
Mint a milyen rövid az árnyékom.

Kihozta az ebédet a gyerek;
A mint látom, egy kis bort is küldtek,
Be savanyu! de csak kiüritem;
Hiszen még savanyubb az életem.

Élet, élet áldástalan élet!
Számadásod velem mikor végzed?
Mikor mondd: menj Isten hírével,
Porladdozzál porló szeretődde!

(Pest, 1845)

Játszik öreg földünk . . .

Játszik öreg földünk
Fiatat sugarával a napnak;
Pajkos enyelgés közt
Egymásnak csókukat adnak

A Duna hullámin,
Bércén, völgyén a vidéknek,
Tornyokon, ablakokon,
Mindenhol csókjaik égne.

Oly jó kedvű a nap
Jöttén, jó kedvű lementén,
Mintha nem is látná
Sirhalmodat édes Etelkém!

(Pest, 1845)

nősen nagy csapás volt az 1838-iki árvíz. A Duna egész Szabadszállásig hatolt, a talajvizek magasra emelkedtek, lakóháza, s minden épülete romba dőlt, házi eszközei is nagyobb részt az árvízbe veszttek, annyira, hogy kénytelenek voltak Kovács Péter szomszédjukhoz költözni egy ideig s a többi holmit pedig Fülöpszállásra vitetni.

Ámde a csapás nem jár egyedül. Ujabb szerencsétlenség érte, azzal, hogy egy jó barátja megcsalta. Minden készpénze oda

veszett. de sőt el kellett adni a mi eladható volt, s az egykori büszke mészáros-mester, mint «jó öreg korcsmáros» éldelgett attól kezdve.

Ez a vagyoni szerencsétlenség nagyon megszorította Sándort. Vakációra haza ment a szüleihez s akkor végkép bucsut mondott az aszódi gimnáziumnak.

Az apa és fiu között heves jelenetek voltak napirenden. Annyira ment a dolog, hogy Sándor kijelentette, ő nem bánja hát, inkább beáll katonának, akkor leg-

Volnék bár . . .

Volnék bár sivatag, bus szigete
A tenger közepének,
Hová ember, madár nem lépne be —
Csak tégedet ne ismernélek.

Volnék megdermedt jégsziklája bár
A messze föld végének,
Mit nem melenget lanyha napsugár —
Csak tégedet ne ismernélek.

Volnék bár a földöv homokja, hol
A nyári nap tűzének
Örök sugára égető pokol —
Csak tégedet ne ismernélek.

Volnék bár hallgató éjfeleken
Átokvert kósza lélek,
Ki még koporsójában sem pihen —
Csak tégedet ne ismernélek.

Nem volna mérve oly nagy terhe rám
A kinnak, szenvedésnek,
Létem keresztjét jobban hordanám —
Csak tégedet ne ismernélek.

S mégis, mégis . . . nem volna életem,
Az örök üdvességnak
Magas helye nem tetszenék nekem,
Ha tégedet nem ismernélek.

(Pest, 1844.)

Szülőimhez.

Hejh, édes szülőimék,
Gazdagodjam meg csak!
Akkor, hiszem istenem,
Nem panaszkodhatnak.

Minden teljesülni fog,
A mit csak kívánnak;
Megelőzőm vágyait
Éd's apám s anyámnak.

Lesz csinos ház, a miben
Megvonulnak szépen;
Pince lesz a ház alatt,
Jó bor a pincében.

Meghihatja éd's apám
Minden jó barátját;
Borozás közt lelköket
A jó kedvbe mártják.

Szép kocsit csináltatok
Éd's anyám számára;
Nem kell, hogy a templomot
Gyalogosan járja.

Lesz arany szegélyzetű
Imádságos könyve,
Krisztus urunk képe lesz
Szépen me'szve benne.

Pistinek meg majd veszek
Drága paripákat,
Rajtok jó Istók öcsém
Vásárokra járhat.

Végesvégül lesz nekem
Dusgazdag könyvtárom;
Akkor majd a verseket
Nem pénzért csinálom.

Ingyen osztom azokat
Szét az ujságokba;
Minden szerkesztő, tudom,
Szívesen fogadja.

S hogyha szép lyánt kaphatok
— De magyar lelkűt ám! —
Éd's apám táncolni fog
Fia lakodalmán.

Igy élünk majd boldogan
A mulatságoknak.
Igy biz', édes szüleim . . .
Gazdagodjam meg csak.

(Pest, 1844.)

alább nem fog többé terhére lenni a szü-
leinek. És a dacos öreg beleegyezett ebbe
a hóbortos tervbe, sőt annyira ment, hogy
azt mondta:

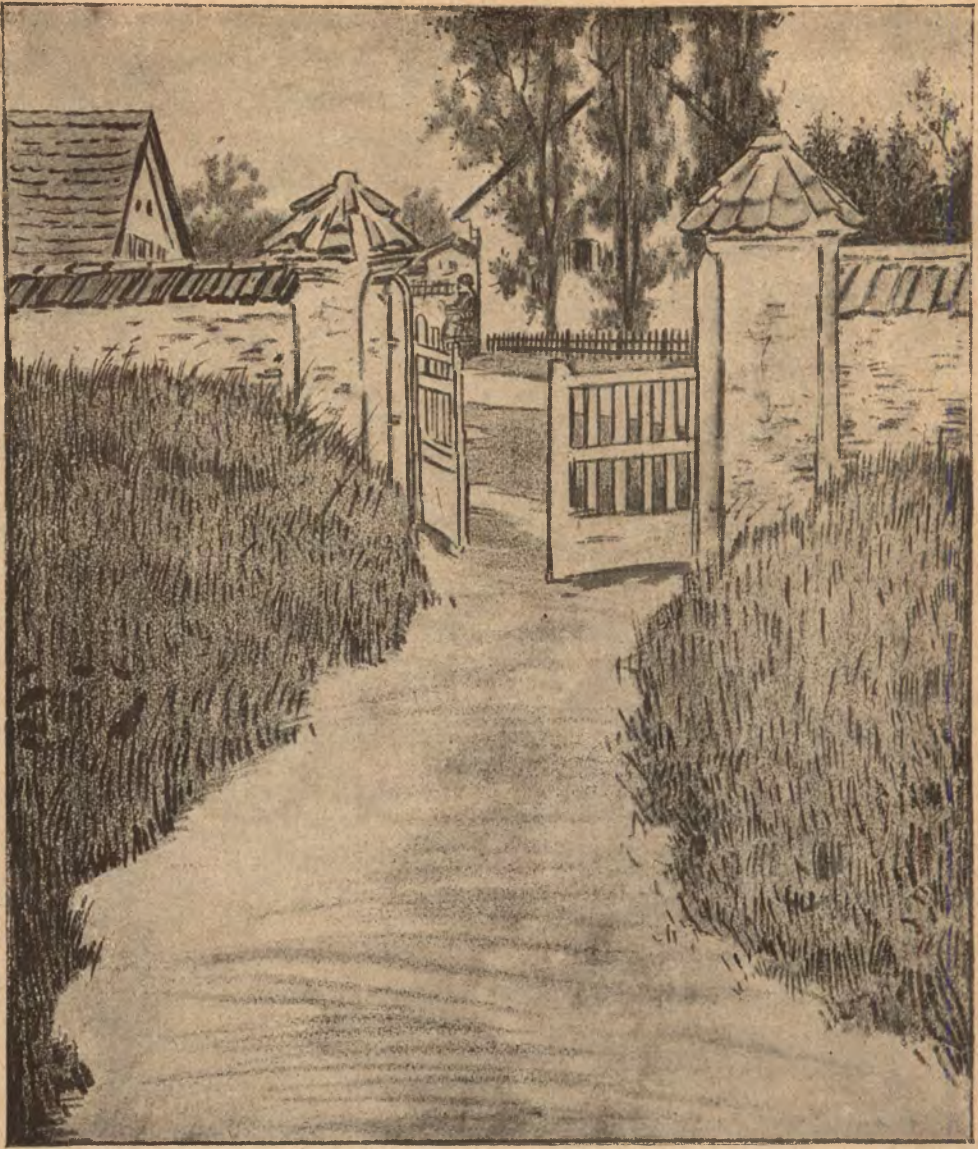
— Jól van, fiam, hát menjünk! El-
kísérlek a sorozó tisztetekhez.

A mint mondta, úgy tett. Elvitte a fiát
s beajánlatta katonának. De a tiszturak-
nak több eszük volt, talán be is látták,
hogy itt családi perpatvar forog fenn.
Azt mondták, gyenge a gyerek, nem

vehetik fel. Ekkor közbe lépett az anya.
Az ő könyeire, kérésére hajol az öreg
Petrovics s elhatározza, hogy Selmece
adja a fiát. Nem lehet csodálni, hogy ily
körülmények között nem valami rózsás
reményekkel ment Sándor Selmece tanu-
mányait folytatni.

Egy félév Selmecen.

Az életrajzírók sokat tanakodtak azon,
miért ment az ifju Petőfi Aszódról Sel-

Szülőimhez-e. költeményhez.]

mecre, választhatott volna nagyobb iskolát is. Sokan azt mondják, hogy azért választotta ezt a helyet, hogy szülői vagyoni romlása miatt a világ szeme elől el akart vonulni.

Petőfi azonban nem az a jellem volt, a ki szégyelte volna szegénységét, hanem azért ment Selmecre, mert az alföldi ev. fiuknál általában szokásban volt, hogy a felvidéki gimnáziumokat látogatták.

Selmechányán már egészen nagy sza-

básu iskola volt; a két felső osztályba 89 társával iratkozott be. Szívesen fogadták ott, mert pompás bizonyítványt vitt Aszódrról. Azon időben két hírneves tanára volt a selmeci lyceumnak: Boleman István, Lichárd Dániel Ezek a jó emberek mindent elkövettek, hogy az iskolájokba bevonult kis Petrovics Sándorból jó tanuló legyen. Az érdemes Boleman professzor azonban magyarul nemigen tudott, nem is volt valami jó előadó!

Ha az Isten . . .

Ha az Isten ekkép szólna hozzám :
«Flam én neked megengedem,
Hogy úgy halj meg, mint magadnak tetszik,»
Erre kérném akkor istenem :

Legyen ősz, de szép, szelid, derült ősz,
Sárga lombon fényes napsugár ;
Sárga lomb közt zengje végdalát egy
A tavasztól elmaradt madár.

S valamint az őszi természetre
A halál jön észrevétlenül :
Én reám is így jöjjön ; csak akkor
Vegyem észre, ha mellettem ül.

Ekkor, mint a lombon a madárka,
Zengjem én is el végdalomat
Büvös hangon, mely le a szíveknek
Fenekére s föl az égbe hat.

És ha vége a varázséneknek,
Ajkaimat egy csók zárja be :
A te csókod, szőke szép leány ; te
Földi lények legdicsőbbike !

De ha ezt nem engedné az Isten,
Képném akkor, hogy tavasz legyen,
Harcz tavasza, hol rózsák teremnek,
Véres rózsák, férfikebleken.

S lelkesítve zengjenek a harcok
Csalogányai, a trombiták ;
Ott legyek, s az én szívből szinte
Nőjön egy halálos vérvirág.

S ha ledőlök ekkor paripámról,
Ajkaimat egy csók zárja be :
A te csókod, te szép szabadság, te
Égi lények legdicsőbbike !

((Szalk-Szent-Márton, 1845.))

Téli éj c. költeményhez.

A másik tanár még rosszabb volt, mert az nemcsak, hogy nem tudott magyarul, de gyűlölte is a magyar érzelműeket. S a fiuk között «Tót művelődési kör»-t alapított. Bizony nem csodálkoznatunk hát, ha Petőfi erős, hazafias érzülete ezekre az elszomorító tapasztalatokra nagymértékben fellázadt.

A selmeci iskolában sok mindenfélét

tanítottak, csak hazaszeretetet nem, a magyar fiuknak latinul kellett minden tárgyat tanulni meg németül.

Kezdetben Selmecen is minden jól ment, Sándor jól tanult, nem mutatott esést, ámbár sehogysem ment a fejébe, hogy miért kellessék neki az édes magyar hazában, latinul és németül verselni s a tárgyakat ez idegen nyelveken tanulni.

Téli éj

Vad téli éj. Sűrű hópelyhek esnek.
Szélvész ragadja. S hátha nem hópelyhek?
Talán, egy örült gondolatjai?
Vagy összetépett lelkem rongyai.

Közelg az éjjél. Fenn virrasztva várom.
Akkor kísértet látogat meg, három;
Szent háromság, mely egykor vezetett:
A hit, a remény és a szeretet.

Nem élnek többé. Meggyilkoltának
De éjfelenként sírjokból kiszállnak
S felém lebegnek halvány képeik,
S a régi szép időt emlegetik.

Szétszaggatá a felleget a szélvész.
Tekintetem a csillagok köze vész.
Olyan sötétpiroslók fényeik
Miként ha vércsepp volna mindegyik.

S ki mondja meg, nem vércsepp-e a csillag?
Hisz' itt a földön oly sokat gyilkolnak.
Ádelszívek fölfreccscent vére ez,
Mit a zsvány föld csillagnak nevez.

Veszett szélvész, te még mindegyre tombolsz,
A fellegekbe és hajamba markolsz -
Ki akarod tán tépni fűrtimet?
Ah, tépd ki inkább, tépd ki szívemet!

Hogy dobog e szív! — szinte félek tőle —
Ugy mint a kő, mely várromokról dől le,
Vagy mint koporsónak födele,
Ha a halottat szögezik bele.

Koporsó vagy, koporsó vagy te, keblem,
A melybe szívem élve eltemettem.
Oh szív, te élő eltemettetett!
Ki irhatná le gyötrelmeidet?

Megszűnt a vész, a hold fönn az égen.
Már béke és fény lebeg a vidéken
Haza mehetek hát s lefekhetem.
Mert béke és fény nem való nekem.

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

Téli éj c. költeményhez.

Érdekes, hogy a költő erős magyar érzelme neki hátrányára vált. Tanárai azzal viccelték, hogy az ő neve szláv eredetű, tehát szinte nevetséges dolog, hogy annyira magyarnak hirdeti magát és folyton magyar fiukkal társalog. Az ifjú költő erre azzal felelt, hogy a nevét megmagyarosította. Akkor vette föl végkép a Petőfi nevet. De lelkébe már be-

ferkőzött a keserűség, gyűlölni kezdte magyartalan tanárait és nem érezte többé jól magát az intézetben.

Persze, ily körülmények közt nem ment a tanulás s megesett a szegény, hogy az aszódi jó bizonyítvány után, csupa rossz osztályzatot kapott Selmecen. No hát ezért megint a tanárait okolta.

A magyar ifjakhoz.

Lesz-e gyümölcs a fán, melynek nincs virága?
Avagy virág vagy te, hazám ifjusága?
Jaj az olyan kertnek,
Jaj még annak is, mert megverte az is'en,
A hol, mint ti vagytok, magyar ifjak, ilyen
Virágok teremnek!

Felhő alakjába lelkem átöltözik,
Ugy száll a hon fölött nyugattól keletig
Sötétben, csendesben;
Ha volna mennyköve, mint van a felhőnek,
Csapásitói ifjak, sokan hevernétek
A port, élettelen.

Mert ti az életet meg nem érdemlitek.
Egész nagy csillagok voltak őseitek,
És ti? Csak parányok!
Ne adja a balsors, hogy e szegény haza
Bajában reátok szoruljon valaha:
Ti meg nem óvnátok.

Szivetek mindig nyílt ajtaju palota:
Tódulnak, tódulnak seregestől oda
Vig, zajos vendégek;
Garázda népséggel telik meg a terem,
S ezek között helye nincs az örömtelen
Honfiérzeménynek.

Sziveteknek alig marad egy szöglete,
Hol titkon magát pök gyanánt szövi be
A hazaszeretet,
S ez is csak addig van, míg jön az ölérdék,
És azt javasolja, hogy lesöpörjétek,
Mint hitvány szemetet.

Oh mily gyöngék vagytok! kikenél a hazának
Fénye nem ér annyit mint a hiuságnak
Mulandó csilláma.

Petőfinek rossz híret költik.

Tanárai sem maradtak adósai, korhely,
rossz tanulónak híresztelték, pedig az nem
volt igaz. Tanult ő, szorgalmas is volt,
hanem csakis az olyan tárgyakban, melyek
az ő hazafias érzelmét kielégítették. Ilyen
volt például a magyar történelem. Ebben
való nagy jártassága igazán bámulatot
érdemel.

Azt általában mégis elismerik, hogy a
selmebányai tót-tanárok fedezték fel

Oh mily gyöngék vagytok! nap süthetne rátok
S e helyett kis lámpa, melyet körülálltok,
Nyomoru kis lámpa.

Szent hazaszeretet, mibe mártsam tollam?
Hogy dicső képedet hiven lerajzoljam,
Oly hiven, oly szépen,
Hogy megbüvöld, ki rád szemét fogja vetni,
Hogy örök tanyára tégy szert valamennyi
Magyar kebelében.

Ti bálványimádók, hiuság rabjai!
Jertek, gyilkot fogok szivembe mártani,
Hadd fecscsenjen vére
Szét fejeitekre: tán sikere leszen,
Tán megtértek tőle... Jertek hozzám ezen
Uj keresztelésre!

(Pest, 1847.)

F ü t t y.

Adta finnyás közönsége!
Csúnyaság a mit mivel:
Minden este megköszönti
Társaságunk' fütttyivel.

És aztán a fütttyök mellett
Milyen a jövedelem?
A színész elébb-utóbb is
Csak megszökni kénytelen.

Ejh, egy rókát kétszer nyúzni,
Ez, urak, még sem megyen:
Már ha füttty van, legalább hát
•Tele színházban legyen!

(Debrecen, 1844.)

Petőfit, Bolemán akármilyen nagy ellen-
sége is volt máskülönben, de az igazsá-
got himezés-hámozás nélkül ki szokta
mondani. Nem habozott kijelenteni, hogy
Petrovics határozott tehetség.

De már annak nem sok hasznát vette
a költő, mert rendszeres üldözésnek volt
kitéve. Félkosztos lett volna az iskolában,
de bizony sokszor nem kapott ő semmit
abból a félkosztból. Hozzájárul még ehhez,
hogy Selmebányára színészek jöttek és
Sándor megint csak színész akart lenni.

Kis furulyám szomorufűz ága . . .

Kis furulyám szomorufűz ága,
Temetőben szomorkodik fája,
Ott metszettem azt egy sírhalomról:
Nem csoda, hogy oly siralmasan szól.

Ott hunytál le, kedves szép csillagom,
Ragyogásod többé nem láthatom
Hogy ne volna hát sötét világom!
Hogy volna hát élni kívánságom!

Haza ballag nyájam este felé,
Én ballagok a temető felé,
Kél a holdnak halovány orcája,
Kél furulyám epedő nótája.

Addig epezt a bánat engemet,
Addig-addig nyögöm keservemet;
Míg egyszer a hanggal egyetemben
Lelkem is a más világba reppen.

(Diószesz, 1843.)

Rossz verseimről.

Tán én nem tudnék írni
Mindig jó verseket?
De szívem főerénye
Az emberszeretet.

Valóban! Már pedig ha
Mindig csak jót írok,
Mivé lennének úgy a
Szegény kritikusok?

Időnkint valamicske
Ezeknek is csak kell,
S ők minden hulladékot
Gyönyörrel fálnak fel.

Rágódjanak szegények;
Csak élösködjenek!
Hiszen, ha nem csalódom,
Tán ők is emberek.

(Pest, 1845.)

Érdekes, hogy Selmecen akkor német színészek voltak és az ifju költő éppen csak úgy rajongott ezekért is. Bánta is ő, akármilyen az a színház, elég volt neki, csak hogy előadást hallgathasson. Anyyira rajongott, hogy ha nem volt pénze színházra, eladogatta könyveit, viseltes ruháit s egyéb apróságait.

Megint értesítik a haragos Petrovicsot az ifju költő színház-szenvedélyéről, s az öreg megint nagy haragra gyullad, dorgáló levelet ír, fenyegeti, hogy kitagadja, ha

nem hagy fel a színházakkal. Bezzeg a félévi bizonyítvány, e miatt is, egyéb más okok miatt, csakugyan gyenge lett. Össze se lehetett hasonlítani az aszódi bizonyítvánnyal.

Nem is csoda, sok minden járult ahhoz, hogy kedvét veszítse. Szülei vagyoni romlása és a tanárokkal való tordsalkodása. Ráfogták még, hogy korhelykedni kezdett, de ez nem volt igaz. Általában az a sok bordal a mit ő írt, merőben költött dolog, mert nem is bírta a bort gyenge test -

Palota és kunyhó.

Miért vagy oly kevély te palota?
 Uradnak fényében kevélykedel?
 Azért van rajta gyémánt, hogy szíve
 Meztelenségét takarja el.
 Szakítsd le a cafrangokat,
 Mit rá szolgálja aggatott,
 S nem ismeresz Isten munkájára,
 Oly nyomorúság marad ott.

S hol vette gazdád ama kincseket.
 Mik semmiből őt mindenné teszik?
 Ott, hol a héja a kis madarat,
 Mit szétszakít, melynek véréen hizik.
 A héja vígan lakomáz,
 A szomszéd bokornak fészkiiben
 Madárfiuk zokognak, várván
 Anyjokra, mely meg nem jelen.

Fitogtasd csak, te gögös palota,
 Az orzott kincsek ragyogásait.
 Ragyogj csak, úgy sem ragyogsz már soká,
 Meg vannak már számlálva napjaid.
 S kívánom, hogy minél előbb
 Láthassam omladékokat,
 S hitvány lakóid összezuzott
 Csontját az omladék alatt.

S te, kis kunyhó, a magas palota
 Szomszédságában, mért szerénykedel?
 Miért bujtál a lombos fák mögé?
 Azért-e, hogy inséged földjed el?
 Fogadj be, kis sötét szoba!
 Nekem nem kell szép öltözet,
 De szép szív: s a sötét szobákban
 Találni fényes szíveket.

Szent a küszöb, melyen beléptem én,
 Oh szent a szalmakunyhók küszöbe;
 Mert itt születnek a nagyok, az ég

A megváltókat ide küldi be.
 Kunybóból jó mind, a ki a
 Világnak szenteli magát,
 S a nép mégis mindenfelől csak
 Megvetést s inséget lát.

Ne féljetelek, szegény jó emberek,
 Jön rátok is még boldogabb idő.
 Ha mult s jelen nem a tiétek is,
 Tiétek lesz a végtelen jövő.
 A földre hajtom térdemet
 E szűk, de szent földél alatt:
 Adjátok rám áldástokat; és én
 Rátok adom áldásomat!

(Pest, 1847.)

A szerelem, a szerelem...

A szerelem, a szerelem,
 A szerelem sötét verem;
 Bele estem, beane vagyok.
 Nem láthatok, nem hallhatok.

Őrizem az apám nyáját,
 De nem hallom a kolompját:
 Rá-rámegy a zöld vetésre,
 Hejh, csak későn veszem észre.

Telerakta édes anyám
 Eleséggel a tarisnyám;
 Elvesztettem szerencsésen.
 Lesz módom a bőjtölésben.

Édes apám, édes anyám,
 Ne bizzatok most semmit rám;
 Nézzétek el, ha hibázok,
 Tudom is én, mit csinálók!

(Pest, 1843.)

szervezeténél fogva. Ott volt a borozó
 pajtásokkal, de csak nézte azok mulato-
 zását.

Csak hogy az a félévi selmebányai
 diákélet mégis igen fontos az ő életében.
 Önképzés által itt nyilott meg előtte
 az irodalom és költészet tudományos ol-
 dala. Itt már sokkal több alkalma volt
 hasznos könyveket olvasni. És ő olvasott
 is mohón, nagy lelki élvezettel. És a mi-
 ben tanulmányaiban egyébként hátra ma-
 radt, azt az időt önképzésre fordította.

Igy jutott hozzá az akkori költők nagy
 műveihez. Gvadányit, Csokonait, de külö-
 nösen Vörösmartyt szerette.

A költő önképzőkori szereplése.

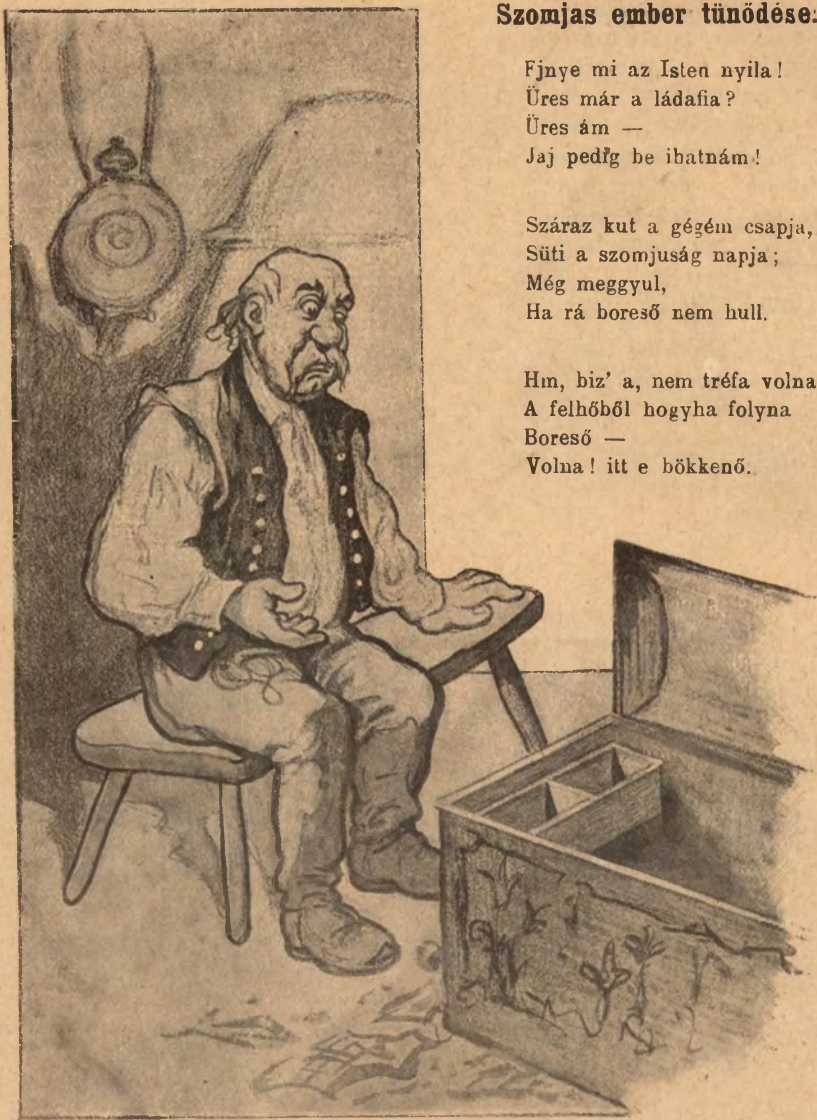
Egész új világot tárt fel az ifjú költő
 előtt az éppen akkoriban megalakult
 lyceumi «nemes magyar társaság». Oly
 önképzőkör volt ez, mint a milyenek
 most is fönnállanak az iskolákban. Amde
 még akkor egészen új volt ez a hasznos

Szomjas ember tünődése.

Fjnye mi az Isten nyila!
Üres már a ládafia?
Üres ám —
Jaj pedig be ibatnám!

Száraz kut a gégém csapja,
Süti a szomjuság napja;
Még meggyul,
Ha rá boreső nem hull.

Hm, biz' a, nem tréfa volna,
A felhőből hogyha folyna
Boreső —
Volna! itt e bökkenő.

és fontos intézmény. Sopronban alakította az első Kiss János, a későbbi irodalmi élet egyik kitünősége. Azok nyomán szervezték aztán a nagyobb iskolák önképzőköröit. Ezekben az önképzőkörökben forrtak ki magukat a jeles tehetségek, itt buzdították egymást a magyar irodalom és nyelv ápolására.

Elképzeltük, mily örömmel csatlakozott Petőfi a selmeci önképzőkörhöz. De a kör is szívesen befogadta, mert mindenki jól tudta már akkor, hogy ő

igazi költői tehetség. Abban a megtiszteltetésben részesítették, hogy mindjárt a működő rendes tagok közé vették fel. Noha csak a «kezdők» csoportjába tartozott volna. Nos, a lyceumban fennállott már a tót önképzőkör is. Elképzeltük, hogy a kettő micsoda nagy tørsalkodást vitt véghez Folyton veszekedtek, gúnyolták egymást Bizony kicsibe mult, hogy a tót fel nem fulta a magyart. A magyar tagok száma felére leapadt.

De azért a buzgó elnök, Szeberényi

Volt a szőlőben határom,
De eladtam tavaly nyáron,
S az ára
Garatomra lejár.

A korcsmából meg már régen
Kikopott az emberségem;
«Addsa — ne!»
Ilyen szépen főznek le.

... Valami jutott eszembe!
Zalogul majd azt teszem be.
Előre,
Hitvesem fejkötője!

Jaj, de hisz már sirba zártam
Szerelmes hites társam,
S ott véle
Nyugoszik fejkötője.

Oh miért is emlékezem
Halálodra, én kedvesem?
Könny gördül
Azonnal két szememből.

Hátha könnyeimnek árja,
Uram bocsá'! borrá válna:
Akkor még —
Hejh, akkor többet sirnék!

(Debrecen, 1844.)

Ha férfi vagy, légy férfi...

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne hitvány, gyöngé báb,
Mit kény és kedv szerint lők
A sors idebb-odább,
Félénk eb a sors, csak csahol,

A bátraktól szalad,
Kik szembe szállanak vele:
Azért ne hagyj magad!

Ha férfi vagy, légy férfi,
S ne szád hirdesse ezt,
Minden Demosthenesnél
Szebben beszél a tett.
Építs vagy ronts, mint a vihar.
S hallgas, ha műved kész.
Mint a vihar, ha megtevéd
Munkáját, elenyész.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Legyen elved, hited;
És ezt kimondj, ha mindjárt
Véreddel fizeted.
Százszorta inkább éltedet
Tagadd meg, mint magad:
Hadd vesszen el az élet, ha
A becsület marad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Függetlenségedet
A nagy világ kincséért
Áruba ne ereszd.
Vesd meg, kik egy jobb falatért
Eladják magokat;
«Koldusbot és függetlenség!»
Ez légyen jelszavad.

Ha férfi vagy, légy férfi,
Erős, bátor, szilárd:
Akkor hidd, hogy sem ember,
Sem sors könnyen nem árt.
Légy tölgyfa, mit a fergeteg
Ki képes dönteni,
De méltóságos derekát
Meg nem görbitheti!

(Pest, 1847.)

Lajos, mégis össze tudta tartani a kis csapatot. Lelkes, munkás tevékenységet fejtettek ki. A fenmaradt jegyzőkönyvekből megtudjuk, hogy például a XI. gyűlésen Petőfi «Csák» című munkáját szavaltta el nagy hatással. A XIII. gyűlésen Petőfi «Hütelenséghez» című költeményét adta elő. S ezzel oly nagy hatást ért el, hogy elhatározták az évkönyvbe való felvételét. A XV. ülésen bírálatot tart Petőfi egyik társának munkája felett.

A XII. ülésen kétféleképpen is szerepel.

Egyik akkor írott saját költeményét adja elő és bírálatot tart egy tag felolvasott költeménye felett.

A XIV. gyűlésről a következő feljegyzést olvassuk:

«Felolvasta elnök urunk ezután az iskolai pályától is tőlünk búcsút vett Petrovics társunk munkáit, melyekben a költészet kecsé oly kitűnő volt, hogy meglepetve figyelnünk kellett s egy szívvvel, szájjal az érdemkönyvbe munkáját beírni óhajtottuk».

Vándorélet.

Szent Kleofás:
Milyen karaván ...
Nem lehet más,
Mint oláhcgány;
Avagy e szép utazási rend
S póre purdék serege mit jelent?
Öt huzódik a diszes csapat
Hosszu sorban zöld erdő alatt;
A családfő vén, kehes lovon,
Kit kötőfékszárnál fogva von
Ügygyel-bajjal egy izmos legény . .

No hisz' izzad még az is szegény!
Mert bizony már régen lehete,
Hogy gabancuk a csikófogat
Elhullatta . . . s most mi élete?
Koplalásban tölt gyásznapokat.

Ily esetben aztán ép erő
Nem tudom, hogy volna nyerhető;
S a mi több, ki rája nehezül,
Nem csak a jó dádé egyedül;
Oldalain egy-egy tarisznya lóg,
S mindenikben rajkók láthatók;
Ki-kidugván borzas fejöket,
Pityeregnek szörnyű éneket,
Mert helyök nem legkényelmesebb . . .
A gyaloglás? Még keservesebb!
Ugy sipognak, mint az orgona,
S tudja Isten meddig tartana?
De nagyapjok hátra-hátra rug,
S meglapulnak szépen a fiuk.

Megy megettők férj, menyecske, lány
Egymás mellett és egymás után.

E jegyzőkönyvből megtudjuk tehát, hogy az volt Petőfi ottani utolsó szereplése. Bucsuként olvasta fel versét, a melynek a «Költő keserve» volt a címe. De véletlen baleset folytán éppen ez a lap ki van tépve a jegyzőkönyvből. És így a mű teljesen elveszett. Csak Szeberényi emlékirataiból tudjuk, hogy nagyon szép tartalmas költemény volt. Alkalmasint meg is felelt a költő akkori lelki állapotjával, kinek a kesergésre elég oka volt.

De különös, hogy sok bajai közepette

is, mindig megtartotta jó kedélyét. A ruhája kopott volt. A kávészínű nagykabátja színe hagyott, a nadrágja kurta, arasznyira kilátszott alóla a ráncos kordován csizmája. De véghetetlen életkedve, jó kedélye még sem hagyta el. Szerencse, hogy volt egy pár jó barátja, kikkel töltötte ifju napjait.

Különösen Szeberényit, az elnököt szerette legjobban. Ez a derék poéta lélek buzdította, vigasztalta és mindent megtett érte, a mit csak tehetett.

Ki bagóz, ki füstöt ereget,
Képzelőleg terhes felleget,
Mely szemet rág s fojtja a tüdőt.
Tan dohányuk paprikában főtt.

Leghátul kócmadzagon pedig
Egy lopott malac hetvenkedik,
Boldogulni nem lehet vele!
Sejti tán, hogy napja alkonyul,
Azért viseli magát rosszul
De segít a meszelő nyele,
Melylyel a derék családaya
Nagy vitézül neki rohana.

Igy intéznek bátor lépteket
Faluvégől falu végeig.
Ily hős népet mi sem rettegtek,
Csak a szél! Ezt megsüvegelik,
S okosan! mert e kaján elem
Mértéken tul emberségtelen;
Néha rájok a midőn akad.
Sug fülökbe olyan dolgokat,
Hogy lábszárok is remeg bele,
Mintha volna nyárfa levele.

De ha szél ur könnyű szekerem
Gyors lovakkal más vidékre hajt:
Régi kedvök ismét ott terem
S fumigálnak minden földi bajt.

(Pest, 1844)

Hull a levél a virágról.

Hull a levél a virágról,
Elválok én a babámtól.
Isten hozzád, édes,
Isten hozzád, kedves
Galambocskám!

Sárgul a hold az ég alján,
Mind a kettőnk oly halovány.
Isten hozzád, édes,
Isten hozzád, kedves
Galambocskám!

Harmat hull a száraz ágra,
Könyek hullanak orcánkra.
Isten hozzád, édes,
Isten hozzád, kedves
Galambocskám!

Lesz még virág a rózsafán,
Egymást még mi is látjuk tán.
Isten hozzád, édes,
Isten hozzád, kedves
Galambocskám!

(Pest, 1845)

A virágnak megtiltani nem lehet.

A virágnak megtiltani nem lehet,
Hogy ne nyiljék, ha jön a szép kikelet;
Kikeletkor a lány, virág a szerelem.
Kikeletre viritani kénytelen.

Kedves babám, megláttalak, szeretlek!
Szeretője lettem én szép lelkednek,
Szép lelkednek, mely mosolyog szeliden
Szemeidnek bűvös-bájos tükrében.

Titkos kérdés keletkezik szívemben:
Mást szeretsz-e gyöngyvirágom, vagy engem?
Egymást űzi bennem e két gondolat,
Mint ősszel a felhő a napsugarat.

Jaj, ha tudnám, hogy másnak vár csókjára
Tündér orcád tejben uszó rózsája:
Bujdosója lennék a nagy világnak,
Vagy od'adnám magamat a halálnak.

Ragyogj reám, boldogságom csillaga!
Hogy ne legyen életem bús éjszaka;
Szeress engem, szívem gyöngye, ha lehet,
Hogy az Isten áldja meg a lelkedet.

(Debrecen, 1843)

Szellemi barátjai voltak pedig a nagy Széchenyi, Wesselényi, Kölcsey, Kossuth, a kik már akkor felléptek és az országot lázas izgatottságra hozták. A nemzet öntudatára ébredt. Ezek a nagy szellemek felrázták tespedéséből. Mindenütt forrongás, lázas előkészületek tapasztalhatók.

Széchenyi iratai megmagyarázták, hogy el vagyunk maradva, hogy nagyon sok mulasztást kell kipótolnunk, ha az európai művelt népek közé akarunk tartozni.

Vörösmarty is akkor írta meg «Szózat»-ját. Képzeltető mennyire hatottak az ifjú költőre a lángsorok.

Bizonyos az, hogy akkor dőlt el az ő sorsa. Akkor szállta meg az az ihlet, a mely hajtotta, kényszerítette, hogy a hazának éljen, dalaival nemzetét felrázza.

És fel is rázta, mert már 1839 végén mindenki ismeri a költeményeit, mindenki olvassa és lelkesedik rajtuk.

Szeretném itt hagyni...

Szeretném itt hagyni a fé-
[nyes világot,
A melyen oly sok sötét
[foltot látok.
Szeretnék rengetegbemenni,
Ahol nem lenne senki, senki!
Ott hallgatnám a lombok
[suttogását,
Ott hallgatnám a patakok
[zugását
És a madárnak énekét,
S nézném a felhők vándor-
[seregét,
Nézném a nap jöttét s le-
[mentét...
Mig végre magam is le-
[mennék.

Családi viszály.

[[A mit az ember nem jó kedvvel vé-
gez, annak ugyan nincsen semmi látszatja.
A magyarokat nem igen szerető tanárok,
elvették Petőfinek kedvét a tanulástól, a
félévi bizonyítványával nem is dicseked-
hetett. Bizony az rossz volt.

Tehetségét elismerték tanárai is, ennek
több ízben adtak kifejezést, hiszen a
gyermek-költő verseit tanulótársai is szí-
vesen szavalgatták már, ám az ő hazafias
fellángolása nem talált visszhangra a tót
érmű tanárokbán. De a magyar érmét

bántó viselkedés csak annál inkább tüze-
li őt arra, hogy jó magyar legyen; még
nagyobb szenvedéllyel, még több buzga-
lommal olvasgatja a magyar írókat és a
magyar történelmet, a mely tantárgyak-
ban vele senki versenyre nem is kel-
hetett. Hanem a többi tantárgyakkal
mit sem törődött, azokat elhanyagolta
egészen, s különösen akkor, midőn a ma-
gyar történelemből is, mely lelkéhez fűző-
dött, kedvenc tárgya volt, — szintén rossz
tanjegyet kapott.

Látta, hogy neki legnagyobb hibája,
vétke az, hogy — magyar. Ő pedig erre

Búcsu a színésztől.

Adom tudtára mindazoknak,
Kiket tán sorsom érdekel,
Hogy tiszta látkörét jövőmnek
Sötét, nehéz köd lepte el.
Eddig Thália papja voltam,
Most szerkesztő-segéd leszek.
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, Isten veletek!

Szép élet a színészi élet,
Ki megpróbálta, tudja jól,
Bár ellene a bal ítélet
Vak órájának nyelve szól.
Hogy én lelépek a színpadról,
Szívem nagyon, nagyon beteg...
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, Isten veletek!

Igaz, hogy ottan a rózsának
Sokkal nagyobb tövise van;
De oly rózsákat, mint ott nőnek,
Máshol keresni hasztalan.
Mint ez szívemben igazolják
Kétévi emlékezetek.
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, Isten veletek!

Mert nem lesz már nekem kalandom;
Pedig e nélkül a világ
Előttem untató kietlen,
Egyalaku. nagy pusztaság.

Ki egy országon átfuték, most
Egy kis szobában ülhetek...
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, Isten veletek!

De sorsom egykor még ezt mondja,
Ha majd rám megbékülve néz:
«Eredj, a honnan száműzélek;
Légy a mi voltál, légy színész!»
Hát addig is, míg újra elzárt
Mennyrországomba léphetek:
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, Isten veletek!

(Pest, 1844.)

Elmondanám...

Elmondanám: «Megállj, leányka,
Megállj, virágom, csillagom!
Egy Isten adta szívet bírok;
Nesze, ha kell, neked adom».

Elmondanám, hogy: «Szívem tenger,
Uralkodjál e tengeren!
Jól jársz vele, mert a legszebb gyöngy:
A hűség gyöngye-itt terem».

Elmondanám, hogy: «Tiszta fényét
E gyöngy örökre tartja meg».
Elmondanám ezt, s többet ennél;
De nem mondom, mert nincs kinek.

(Debrecen, 1844.)

büszke volt, és szabadulni akart innen, hol az ő erényét — bűnnek nezték.

Csoda-e, ha nem volt kedve tanulni? Amde édes apja nem sokat firtatta, mi lehet oka annak, hogy a jó tanulóbból oly hirtelen rossz diák lett, — ő csak azt tudta, ilyen bizonyítványnyal fiából nem lesz pap, sem ügyvéd, már pedig ő ezt akart volna Sándorból nevelni. Füstbe mentek tervei. Nagyon megharagudott ezért fiára, kiről még azt is elhitte, a mit a hazafias érzése miatt annyira

neheztelő tót tanárok róla mondtak, hogy korhely, rendetlen. Mindezeknél fogva megírta fiának, hogy nem akar róla semmit se tudni többé.

Petőfinek nagyon fájt édes atyja haragja, melyre valójában nem szolgált reá, és mikor elolvasta a levelet, keserves sirásra fakadt. Hiszen ő nagyon szerette édes szüleit és ime, édes atyja kitagadja.

Jó pajtása, Szeberényi, ajánlotta, hogy írjon édes atyjának, világosítsa fel, és akkor minden rendben lesz, — de a

Itt állok a rónaközépen..

Itt állok a rónaközépen,
Mint a szobor, merően
A pusztát síri csend fődé el,
Mint elfödik a halottat szem-
[födéllel.

Nagymessze tőlem egy ember
Mostan megáll [kaszál;
S köszörüli a kaszát;
Pengése hozzám nem hallatszik át,
Csak azt látom: mint mozog a kéz;
És most ide néz,
Engem bámul, de én szemem nem
[mozdítom, ..
Mit gondolhat, hogy én miről gon-
[dolkodom?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

A nemes.

Deresre huzzák a gazembert,
Bűnét botokkal róni le;
Lopott, rabolt, és tudj' az ördög,
Még mit nem mivele.

De ő kiált ellenszegülve:
«Hozzám ne nyúljatok!
Nemes vagyok nincs nemesembert
Botozni jogotok».

Hallottad e szót, meggyalázott
Ősének szelleme?
Most már őt huzni nem deresre:
Akasztófára kellene!

(Debrecen, 1844)

büszkeség, a dac, mely már ekkor jellemvonásai közé tartozott, nem engedte, hogy úgy tegyen.

Eltökélte magában, hogy Selmechányáról, hol úgy sem szívesen tanult, eltávozik. Hová, merre megy, mit csinál, azzal még nem volt tisztában,

A költözködés nem okozott neki főfájást, nem sok holmija volt. Néhány könyvét, egy-két ruhadarabot eladott, hogy még se vágjon neki a világnak egy garas pénz nélkül, azután csekélyke meg-

maradt holmiját egy vászontarisznyába gyömöszölve, utra készít.

Nem nagyon bucsuzkodott senkitől; csak Szeberényivel tartott fenn barátságot, az kísérte el most is.

Csikorgó téli hidegben, kopott köpönyeggel a vállán, vászontarisznyáját a hátára csapva, még hajnal előtt elhagyta Selmechányát.

Ha büszkesége nem lett volna oly nagy, ha önérzete ismerte volna a helyzettel való megalkuvást, talán másként

A magyar nemzet.

Járjatok be minden földet
Melyet Isten megteremtett,
S nem akadtok bizonyára
A magyar nemzet párjára.
Vajon mit kell véle tenni:
Szánni kell-e vagy megvetni?
Ha a föld Isten kalapja.
Hazánk a bokréta rajta!
Gly szép ország, oly virító,
Szemet-lelket andalító,
És oly gazdag! Aranysárgán
Ringatózik rónaságán
A kalászkok óceánja;
S hegyeiben mennyi bánya!
És ezekben annyi kincs van,
Mennyit nem látsz álmaidban.
S ilyen áldások dacára
Ez a nemzet még is árva,
Mégis rongyos, mégis éhes,
Közell áll az elveszéshez,
S szellemének országában
Hány rejtett gyöngy és gyémánt van!
S mindezek maradnak ott lenn;
Vagy ha épen a véletlen
Föl találja hozni őket,
Porban, sárban érnek véget;
Vagy az inség zivatarja
Őket messze elsodorja,
Messze tőlünk a világba,
Idegen nép kincstárába;
És ha ott ragyogni látjuk,
Szánk-szemünket rájuk tátjuk,
S ál dicsőséggel lakunk jól,
Hogy ez innen van honunkból.
Ez hát nemes büszkeségünk,
Melyről annyiszor mesélünk?
Azzal dicsekedni váltig
A mi szegényünkre válik!

Csak a magyar büszkeséget,
Csak ezt ne emlegessétek!
Ezer éve, hogy e nemzet
Itt magának hazát szerzett;
És ha jőne most halála;
A jövődő mit találja,
Mi neki arról beszélne,
Hogy itt hajdan magyar éle?
S a világtörténet könyve?
Ott sem lennénk följegyezve:
És ha lennénk, jaj mi nekünk!
Ezt olvasnák csak felőlünk:
«Élt egy nép a Tisza táján,
Századokig, lomhán, gyáván.»
Oh hazám, mikor fogsz ismét
Tenni egy sugárt, egy kis fényt
Megrozsdásodott nevedre?
Mikor ébredsz önérzetre?

(Pest, 1846.)

Hogy van, hogy azt a sok gazembert...

Hogy van, hogy azt a sok gazembert
Egytől-egyig föl nem kötik?
Tán csak azért, mert annyi fája
Nincs a világnak, hogy reája
Akasztathatnék mindenik.

Oh mennyi, mennyi a gazember
E földön!... Én megesküszöm:
Ha mind esőcseppé változnék,
Negyven nap, negyven éjjel esnék,
Támadna egy új vizözön.

(Pest, 1845.)

történhetett volna minden. De kérni nem tudott és nem akart, — még édes atyjától sem.

— Történjék velem bármi, — mondá Szeberényinek, — de kegyelemért esedezni soha senkinél sem fogok.

Petőfi ekkor töltötte be tizenhatodik életévét. Magára volt utálva egészen és el is volt hagyatva. Senkire sem számíthatott, — de ez nem ejtette őt kétségbe. A jövődő még homályba burkolva lebegett előtte, nem igen volt tisztában,

hogy mi is fog vele tulajdonképpen történni, de azért jó kedve nem hagyta el. Olyan vidáman baktatott a ropogós uton, mintha zsebe tele lett volna pénzzel, és estére meleg tüzhelyt várt volna reá.

Vasut akkortájt még nem létezett, és ha lett volna is, Petőfinek nem tellett volna reá. Azért hát az apostolok lován haladt tova, ha csak néha-néha egy-egy szekérre szanalomból, kegyelemből fel nem vették.

Kutyakaparó.

Kívül-belül szomorú csárda ez
A Kutyakaparó,
Éhen-szomjan szokott itt maradni
A jámbor utazó,
Mert eledelt nem kap, és hogyha csak
Rápillant borára,
Megátkozta Noét, hogy szőlőt is
Vett be a bérébe.

A kis szobán hosszú vékony asztal
Nyújtózkodik végig;
Feldőléstől erőtlén lábai
Már csak alig védik.
A mily hosszú az asztal mellette
Olyan hosszú a pad;

Közepe, nem a sok ülés, hanem
Vétség miatt, horpad.

Átellenben az ágy. Réges-régen
Lehetett megvetve;
Lefeküdni beléje, nem támad
Senkinek is kedve.
Fejét egyik vállára bocsátá
A pufók kemence;
Redők gyanánt tisztos agg homloka
Meg van repedezve.

Mogorva vén ember itt a csaplár,
Szavát sem hallani;

Három hétig kóborolt így az országban; kevés ideig volt Németiben, Ipoly-ságon, benézett Vácra is, tengette életét úgy, a hogy — míg a harmadik héten megérkezett Pestre.

A Kecskemétről és vidékéről Pestre utazók részére, Kecskemét városának volt itt egy háza, melyet a Kecskeméti háznak neveztek. Ide szokott jönni rendszeren Petőfi édes atya is. Ezt jól tudta Sándor és azért egyenesen a Kecskeméti házban levő «A vörös ökörhöz» címzett

vendéglőbe szállt, hol azt mondta, hogy ő csak előre jött, édes atya egy-két nap múlva megérkezik. Így aztán nyitottak neki szobát.

De a füllentéseért meg is bűnhődött. Mikor ugyanis legkevésbé várta, egy nap azzal az éppen nem kellemes hírrel lepte őt meg a pincér, hogy az öreg Petrovics megérkezett.

Hogy Sándor egy cseppet sem örült meg ennek a hírnél, az természetes és hogy sietett minél előbb tovább állani,

Száját ő csak azért tart, hogy legyen
Mivel ásitani.
Ilyen a csaplár, a vén Dömötör;
Hát a felesége?
Ez takaros menyecske lehetett
Annak idejébe'.

De az idő a szegény jó asszonyt
Megviselte rútul,
Noha ötven-ötvenöt esztendőn
Még nem igen van túl.
Boglyas, fakó haja beillenék
Repce petrencének
És melléje mindjárt szörnyű képe
Madárijesztőnek.

Ő sem igen beszél; s ha szól, száját
Szidalomra nyitja,
Hogy a vármegye a betyárokat
Már mind kipusztítja;
Még mikor a világ ezeké volt,
Ha nem csordult, cseppent,
De ezek híjával a kereset
Egészen megcsökkent.

Oda benn a Kutyakaparóban
Igy forog a világ,
Ily szomorun, s az ember vidámabb
Dolgot kívül se lát.
Ablaka csak egy van, és annak is
Üveg csak a fele,
Fele pedig ő kalendáriom
Kitépett levele.

Pendelyes gyerek voltam még, mikor
Az az eső esett,
Mely falának kétharmad részéről
Levitte a meszet,
S a mi rajta imitt-amott maradt,
Az egészen sárga,

S korommal irt furcsa figurákkal
Van tele firkálva.

Pózna végén abroncs a cégére,
Ha véle összevesz
A szellő, mint az akasztott ember,
Oly búsan lengedez.
Jószágból a csaplárnak nem jutott
Egyéb egy kuvasznál,
A ház végén szundikál naphosszat,
Nem árt, nem is használ.

És a milyen maga ez a csárda
Olyan a vidéke:
Körüllötte a homokbuckáknak
Se' hossza, se' vége.
A meztelen homokban alig teng
Egy-két gyalog bodza,
Mely fekete gyümölcsét nyaranként
Kedvetlenül hozza.

A harangszó a távol falukból
Meghalni jár ide,
S az eltévedt madár körül néz csak,
S odább megy ízibe.
Még a nap sem süt itt úgy mint máshol,
Bágyadtabb sugára,
Mintha szánakozva tekintene
Ez árva csárdára.

A csárdától vagy száz lépésnyire,
Kopár dombtetőn fent,
Senki által meg nem látogatva,
Áll egy régi kőszent;
Ennek is valaki egy kopott tarisznját
Akasztott nyakába,
Mintha mondta volna: menj Isten hírével,
Mit állsz itt hijába!

(Pest, 1847.)

az magától értetődik; ámde már késő
volt. Mikor kis batyuját a vállaira vetve
éppen menekülni akart, kinyílt a szoba
ajtaja és édes atya lépett be.

Sándor zavarában ismét a füllentéshez
fordult. Azt mondta atyjának, hogy most
szünidőt kaptak és éppen haza akart
utazni. Mikor pedig édes atya azt kér-
dezte, hogy hol van a ládája, azt felelte,
hogy egyik ismerősüknél.

Ámde az öreg Petrovics élt a gyanu-
perrel, hogy mindebből egy árva szó sem

igaz, és kijelentette fiának, hogy menje-
nek hát együtt a ládaért a rokonhoz. El
is indultak. De Sándor tartott a következ-
ményektől, hogyha a turpisság kiderül,
és egy alkalmas percben megugrott édes
atjától.

Az öreg egy ideig csak kereste még a
fővárosban, de mikor sehogy sem akadt
a nyomára, elbusultan tért haza. Otthon
azután az anyával együtt elsiratták gyer-
meküket, ki ennyire rossz utra tévedt.

Kellemetlen őszi reggel...

Kellemetlen	Szépen titkon
Őszi reggel,	A szobából
Kedvetlen, borús idő.	Kiröpítem lelkemet.
Huldogál az	Szállj, lelkem, szállj,
Elvirított	Messze, messze...
Őszi tájra az eső.	Utad napnyugatra vedd.

A szobában	Napnyugatra
Ketten ülünk	Vannak, a kik
Együtt: én s az unalom.	Én előttem kedvesek:
Terhes vendég!	Agg szülők és
Mint malomkő	Ifju lányka.
Csügg rajtam De meg-	S mind, a kiket szeretek.
[csalom.	

Járd be őket,
Járd be sorra.
S jőj meg késő est felé,
Édességgel
Megterhelve,
Mint virágokról a méh.

(Koltó, 1846)

Színész-élet.

Mihez kezdhet egy tizenhat esztendőös fiu, hogy megelhessen? Nem sok választása van. Petőfi sem igen válogathatott. De legalább követhette szíve hajlamát, és nem is nyugodott addig, míg a nemzeti színházhoz be nem jutott. No nem lett egy csapásra művész — Rónai urból, mert ezt a nevet vette fel. Azon időben a színészeket nem becsülték meg annyira, mint ma és jobb családok szégyennek

tartották, ha gyermekük a színészi pályára lépett és nem türték meg, hogy ott a családi nevet használja. Petőfi a Rónai álnevet valószínűleg azért vette fel, hogy szülei, ha keresik, meg ne találják.

Miféle szerepeket játszott Petőfi? Semmifelét; nem volt ő színész, csak statiszta, ki a székeket, asztalokat hordta jobbra, balra és apróbb szolgálatokat tett a színészeknek, a miért azután, ha nem csurran, hát mégis csak csöppent, néhány garas. De azért ő boldog volt, hogy

Halhatatlan a lélek...

Halhatatlan a lélek, hiszem
De más világba nem megy át,
Csak itt lenn a földön marad,
A földön él és vándorol.
Többek közt én is emlékezem,
Rómában Cassius valék,
Helvéciában Tell Vilmos,
Párisban Desmoulins Kamill...
Itt is leszek tán valami.

(Pest, 1846.)

Ifjuság

Mondják hidegnyugalmasan
Az öregek:
Szilaj, bolond fiu vagyok,
Csendesb legyek.
Vénség az életnek visszhangja csak,
E tompa hangok meg nem bántanak.

Szilaj vagyok, igaz; s bolond?
Az is lehet.
Az ész tanácsra nem hiyom,
Csak a szivet.
No de fejemnek is hasznát veszem:
Reá bokrétás kalpagom teszem.

S a szív nem rosztanácsadó,
Higyjétek el.
Az észnél gyakran messzebb lát
Sejtelmivel.
Az ifju szive lánglobogva ég;
Világít ez, midőn sötét az ég.

S szolgál a szív nem csak vezér-
Szövétnékül.
Bal sors telében életünk
Gyakorta hül,
S az ész miatt akár megfagyhatnánk,
De szívünkben fölmelegít a láng.

És ne higyétek csendes öregek,
Hogy tán megárt,
Ha tullobogja is a fiatal
Tűz a határt;
Föl szoktak gyujtani egész mezőt,
S lesz égés által ez gyümölcsözőbb.

(Pest, 1845)

Véres napokról álmodom...

Véres napokról álmodom,
Mik a világot romba döntik
S az ó világnak romjain
Az uj világot megteremtik.

Csak szólna már, csak szólna már
A harcok harsány trombitája!
A csatajelt, a csatajelt
Zajongó lelkem alig várja!

Örömmel vágom én magam
Föl paripámra a nyeregbe!
A bajnokok sorába én
Szilaj jó kedvvel nyargalok be!

Ha megvagdadják mellemet,
Fog lenni, a ki bekötözze.
Fog lenni, a ki sebemet
Csókbalzsammal forrasztja össze.

Ha rabbá tesznek, lesz, a ki
Homályos börtönömbe jő el
S föl fogja azt deríteni
Fényes hajnalcsillag-szemével.

Ha meghalok, ha meghalok
A vérpadon vagy csatatéren,
Lesz, a ki majd holt testemről
Könyűvel lemossa vérem!

(Berkesz, 1846.)

színészekkel érintkezhetett, hogy a szín-
háznál lehetett. A nélkülözések nem bán-
tották, a sanyaru sorsal nem törődött, őt
boldoggá tette az, hogy forró vágyát elérte,
ő a színészetet a dicsőség utjának tar-
totta és most ime reálépett. Talán a mi-
kor hideg szobájában a száraz kenyér
mellett fagyoskodott, képzeletében már
nagy művésznek látta magát, kinek hódol
a közönség, ki babért, dicsőséget arat...

Nem sokáig tartott azonban ez az élet;
nagybátyja, Salkovics Mihály, ki Székes-

fehérvárott lakott, ügyes-bajos dolgait
végzendő, többször fellátogatott Pestre, a
midőn a színházba is el-elnézett. Így
látta meg itt egy alkalommal Petőfit.
Nem sokat kérdezte a fiut, akar-e, vagy
nem, — vitte magával Székesfehérvárra
és onnan elküldötte az öcséséhez, Sal-
kovics Péter mérnökhöz, a vasmegyei
Ostfi-Asszonyfára. Ugyan ott töltötték a
két havi vakációt, Szalkovics Péter öcsese,
Károly és Orlay Soma is, ki rokonuk
volt.

Csokonai.

Egy kálomista pap s Csokonai
Egymásnak voltak jó barátai.
Kilódul egyszer Debrecenből
S a jó barát előtt megáll,
S: «Ihatnám, pajtás!» így kiált föl
Csokonai Vitéz Mihály.

«No ha ihatnál, hát majd ihatol,
Akad még bor számodra valahol,
Ha máshol nem, tehát pincémbe;
Ottan nem egy hordó bor áll.»
Szólott a pap, s leballag véle
Csokonai Vitéz Mihály.

«Ihol ni, uccu!» fölkiált a pap,
A mint egy hordóból dugaszt kikap:
«Szaladj, csapért! ott fönn felejtém:
Szaladj, öcsém, de meg ne állj!»
És fölrohan ló halálában
Csokonai Vitéz Mihály.

Salkovics Péter, kihez Petőfi került, rideg száraz kedély, a számok embere. Mint mérnök, jó hírnévnek örvendett és munkája bőven akadt. Petőfi is segített neki másolni, térképet rajzolni, de ez a munka sehogysem volt inyére. Csak akkor érezte jól magát, ha Orlayval — puskájukat vállukra vetve — bekóborolhatta a vidéket.

Petőfi nem volt azon emberek közül való, kik az első percben megnyerik valakinek a rokonszenvét. Nyurga termete,

sápadt arca nem tették kellemessé. Orlay se rokonszenvezett vele az első nap; de mikor beszélgetésbe elegyedtek, az ifju szívélyes, őszinte modora csakhamar megváltoztatták érzelmét, és a két fiatal néhány nap múlva már jó pajtás lett és barátságuk minden időkre benső és változatlan maradt.

Az egyszerű falusi életbe lassankint bele törődött, sőt költői tehetsége is serényebb munkára ösztökölte. Sok verset írt ezen időben és vitatkozásokat

A likra tette tenyerét a pap ;
Csak vár, csak vár, hogy jön talán a csap,
S a csap nem jött, és a pap morgott:
«De mi az ördögöt csinál,
Hol a pokolba marad az a
Csokonai Vitéz Mihály?»

Tovább nem győzte várni a csapot,
Ott hagyta a hordót (a bor kifolyt),
Fölmén a pincéből a házba,
De ott fönn senkit nem talál.
Csak késő este érkezett meg
Csokonai Vitéz Mihály.

Hát a dologban ez volt az egész :
Kereste ott fönn a csapot Vitéz,
Zeget-zugot kikutat érte,
De csak nem jön rá, hogy hol áll,
És így csapért szomszédba mégyn
Csokonai Vitéz Mihály.

A szomszédban valami lakzi volt.
Elébe hoztak ételt és italt ;
És im az étel és bor mellett
És a zenének hanginál
Csapot, papot, mindent felejtett
Csokonai Vitéz Mihály.

(Pest, 1844)

Verseim.

A költészet fája életem,
Minden versema egy levelke rajt'.
Fa, levél el fog hervadni majd,
A felejtés szele rá sóhajt.

És mivelhogy elhervadni fog,
Ne is ápolgassam én e fát?
Más hasznót, ha nem bajt, legalább
A mig élek, hűs árnyékot ad.

(Pest, 1844.)

folytatott a mérnök nagybácsi egy öreg
irnokával, kinek kedves költője volt Ovi-
dius, míg Petőfi Horatiusért rajongott.

Amde ez az élet már kezdett a nyug-
talan vérű ifjunak terhevé lenni, mi-
dön váratlanul változás történt. Kedvessé
lett neki a falu. És ezentul nem tartotta
már magát oly elhagyatottnak, nem látta
életét oly sivárnak, oly kietlennek. Derűt
hozott abba egy fiatal szende lányka,
Tóth Róza, csáfordi Tóth Ferenc nyugal-
mazott huszárőrnagy leánya. Az őrnagy

jó barátságban élt a mérnökkel és mivel
a közeli Csonge faluban lakott, át-átrán-
dult Salkovicshoz és ilyenkor leánykáját
is magával vit'e.

Petőfi, a mint meglátta Rózát, — von-
zalmat érzett iránta. Beszélni ugyan na-
gyon keveset beszélt a leánynyal, mert a
nőkkel szemben félénk, gyámoltalan volt,
de helyette annál ékeesebben beszéltek a
költemények, a melyeket a «szőkefürtű,
kék szemű» leánykához intézett.

Most már szebben multak a napok és

A kutyák dala.

Süvölt a zivatar
A felhős ég alatt;
A tél ikerfia,
Eső és hó szakad.

Mi gondunk rá? Mienk
A konyha szöglete,
Kegyelmes jó urunk
Helyeztetett ide.

S gondunk ételre sincs:
Ha gazdánk jóllakék,
Marad még asztalán,
S mienk a maradék.

Az ostor, az igaz,
Hogy pattog némelykor,
És pattogása fáj;
No de: ebsont beforr.

S harag multán urunk
Ismét magához int,
S mi nyaljuk boldogan
Kegyelmes lábait!

(Pest, 1847.)

A farkasok dala.

Süvölt a zivatar
A felhős ég alatt;
A tél ikerfia,
Eső és hó szakad.

Kietlen pusztaság
Ez, a melyben lakunk;
Nincs egy bokor se', hol
Meghuzhatnók magunk.

Itt kívül a hideg,
Az éhség ott belül,
E kettős üldözőnk
Kinoz kegyetlenül;

S amott a harmadik:
A töltött fegyverek;
A fehér óra le
Piros vérünk csepeg

Fázunk és éhezünk
S átlóve oldalunk,
Részünk minden nyomor;
De szabadok vagyunk!

(Pest, 1847.)

De már nem tudom mit csináljak?...

De már nem tudom mit csináljak?
Meginnám borát az országnak
S mentül több az, a mit megiszom,
Annál iszonyubban szomjazom.

Mért nem tesz az Istea most csodát?
Változtatná borrá a Tiszát,
Hadd lehetnék én meg a Duna:
Hogy a Tisza belém omlana!

(Tokaj, 1844.)

Petőfi komolyabban kezdett gondolkodni jövőjéről. Pályát akart választani, komolyan tanulni, törekedni, volt célja — és mindez ismét csak álom maradt. A sors más jövőt szánt neki; viharosabbat, kalandosabbat.

Végre katona lesz.

A nyáron át Petőfi tanult, sokat tanult, pótolta az elmulasztottakat, mert Sopronban folytatni akarta abbahagyott tanulmányait, Salkovicsné nagyon megkedvelte

őt, rendbe hozta ruháit, fehérneműit, sőt megígérte neki, hogy egy kis pénzbeli segélyvel is támogatni fogja. Petőfi megkérte Szeberényit, hogy küldje el neki Selmechányán maradt bizonyítványait, mert szüksége lesz rájuk. Szóval, minden rendben volt, — mikor Salkovicsból, ki valahol vidéken tartózkodott, egy levél érkezett.

Ez a levél ledöntötte összes terveit Petőfinek, letérítette őt arról az utról, a melyet követni akart és ismét kisodorta

Arany Jánoshoz.

Toldi írójához elküldöm lelkemet
Meleg kézfogásra, forró öleléssel...
Olvastam, költőtárs, olvastam művedet,
S nagy az én szívemnek ő gyönyörűsége.

Ha hozzád ér lelkem s meg talál égetni:
Nem tehetek róla, te gyújtottad úgy fel!
Hol is tehetnél szert ennyi jóra, ennyi
Szépre, mely könyvedben csillog pazar fénynyel?

Ki és mi vagy? hogy így tűzokádó gyanánt
Tenger mélységéből egyszerre bukkansz ki.
Más csak levelenként kapja a borostyánt,
S neked rögtön egész koszorút kell adni.

Ki volt tanítód? hol jártál iskolába?
Hogy lantod oly mesterkezekkel pengeted.
Az iskolákban nem tanulni, hijába,
Ilyet... a természet tanított tégedet.

Dalod, mint a puszták harangja, egyszerű,
De oly tiszta is, mint a puszták harangja,
Melynek csengése a rónákon keresztül
Vándorol, s a világ zaja nem zavarja.

S ez az igaz költő, ki a nép ajkára
Hullatja keblének mennyei manóját.
A szegény nép! olyan felhős láthatára,
S felhők közt kék eget csak néha napján lát.

Nagy fáradságait ha nem enyhíti más,
Enyhítsük mi költők, daloljunk számára,
Legyen minden dalunk egy-egy vigasztalás,
Egy édes álom a kemény nyoszolyára!

Ezen gondolatok elmém környékezték,
Midőn a költői szent hegyre jövék fel.
Mit én nem egészen dicstelenül kezdék,
Folytasd te, barátom, teljes dicsőséggel!

(Pest, 1847)

Örök ölelkezés.

A téren kettős sirhalom van,
Fölöttök egy-egy zöld bokor;
Egymásra hajlanak, miként ha
Két szerető szív összeforr.

Igen, két szerető szív szálla
Pihenni e két domb alá,
Midőn a háborgó életnek
Kemény harcát kiharcolá.

Egymás mellé temetteték a
Hű szeretők itt magokat,
Hogy egyesülve legyenek, mint
A földön, úgy a föld alatt.

És egyesülve maradának:
Mely a sirhalmokon növe,
A két ölelkező bokorfa
A két szerelmes szelleme.

(Pest, 1845)

S. K. emlékkönyvébe.

Vén épület már a világ.
Le alacsonyra sülyedett:
Ha egyenest jársz, beütöd
A gerendában fejedet;

Hajolj meg, ha a fejtörő
Gerenda ellenedre van...
Én inkább betöröm fejem,
Semhogy meghajtsam derekam!

(Borjád, 1845)

az élet viharába. Már úgy volt az ő sorsa megírva, hogy acél lelkét az ádáz küzdelmek keményítsék, hogy elválaszthatatlan társa legyen neki a nélkülözés a nyomor.

Salkovics ugyanis azt írta haza a feleségének, hogy miután a szünidők elmúltak, a gyerekeket, Károlyt és Orlay Samut küldje el Sopronba az iskolába, Petőfinek pedig adjon néhány forintot és azzal adja tudtára, hogy nem vehetik a neveltetését magukra, mert nehéz az élet,

sokfelé kell a kis kereset, nem győzik a háztartást se fedezni, szép szerivel rázza le a nyakukról, hadd menjen aztán Isten hírével, a hová akar.

A jó Salkovicsné nem akarta átadni személyesen a lesújtó hírt Petőfinek. Nagyon sajnálta a szegény fiút, kit anyyira megszeretett. Letette a nyitott levelet a zongorára, mert tudta, hogy napjában többször is leült kissé zenélni, s gondolta, hogy majd meglátja ott és alkalmasint el is olvassa.

Örök ölelkezés c. költeményhez.

Ugy is történt.

Petőfi elolvasta a levelet, mely sorsa felett határozott, mely tönkretette minden szép álmát.

Hogy mi indította Salkovicsot e levél írására, az nem bizonyos. Valószínűleg nem tételezte fel Petőfiről, hogy képes legyen a rendszeres életre, hogy kedve legyen a tanulásra. Ő nem foglalkozott mélyebben a fiu lelkével, nem kutatta, mi ösztönözte félszeg, meggondolatlan cselekedeteinek elkövetésére.

Rossz lélekbuvár volt az öreg. Sehogy sem birta felfogni, hogy az ő ifju rokona tetteinek irányítója, nem vásottság, nem rosszóság, hanem az önérzet, a büszkeség volt; — ő csak azt tudta, hogy Petőfi Selmezbányán rosszul tanult, onnan megszökött, édes atyjától is kereket oldott, tehát a jóra nem tartotta képesnek. Ismerte Petőfi rajongását a színészetért és tartott tőle, hogy ha ismét iskolába adja és költ reá, a fiu nem fog tanulni, hanem az első alkalommal sutba

Három fiú.

Szolt az édes apa legelső fiához,
A mint ez paripát nyergel és kantároz:
«Csapd vissza, fiam, a gyepe paripádat,
Ne ülj rá; ne hagyd itt szegény vén apádat!»

De felelt a fiú: «Apám el kell mennem.
Háboru zajában hírt-nevet szereznem!»
S fölugrott a lóra, kengyelben két lába,
Sebes vágatva ment háború zajaiba.

Haza jött a ló, de bezzeg üres nyerge,
Ott áll a kapunál kapálva, nyerítve.
Hova lett gazdája? Ellenség leszúrta,
Fejét lenyiszálta és karóra húzta.

Szolt az édes apa középső fiához.
A mint ez paripát nyergel és kantároz:
«Csapd vissza, fiam, a gyepe paripádat,
Ne ülj rá; ne hagyd itt szegény vén apádat!»

De felelt a fiú: «Apám, el kell mennem,
Minden úton-módon kincseket szereznem!»
S fölugrott a lóra, kengyelben két lába,
Sebes vágatva ment erdők vadonába.

Haza jött a ló, de bezzeg üres nyerge,
Ott áll a kapunál kapálva, nyerítve.
Hova lett gazdája? Rabla, fosztogata,
A nemes vármegye végre megsokallta.

Egyszer borozgatott fényes jó kedvébe,
Elfogták s bevitték tömlőc-sötétségbe;

Nedves tömlőcfalról sok viz csorga rája,
Kivitték száradni az akasztófára,

Szolt az édes apa legkisebb fiához:
«Eredj, fiam, te is nyergelj és kantároz;
Szerezz hírt és kincset, kövesd két bátyádat,
Menj te is, menj, hagyd el szegény vén apádat!»

De felelt a fiú: «Apám, én nem megyek,
Hírvágy, kincsvágy soha nem bántott engemet,
Gondolatom sem száll falu határán túl;
Ásó-kapa választ el minket egymástul.»

Állott is szavának, szent volt fogadása:
Nem lett hire, kincse, de lett boldogsága,
S apjával fogadta őt be egy sirverem,
Rajta zöld pázsit és tarka virág terem.

(Pest, 1844.)

Mögöttem a múlt...

Mögöttem a múlt szép kék erdősége.
Elöttem a jövő szép zöld vetése:
Az mindig messze és még sem hagy el;
Ezt el nem érem, bár mindig közel.

Ekkép vándorlok az országúton;
Mely pusztá, vadon,
Vándorlok csüggedetten
Az örökké tartó jelenben.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

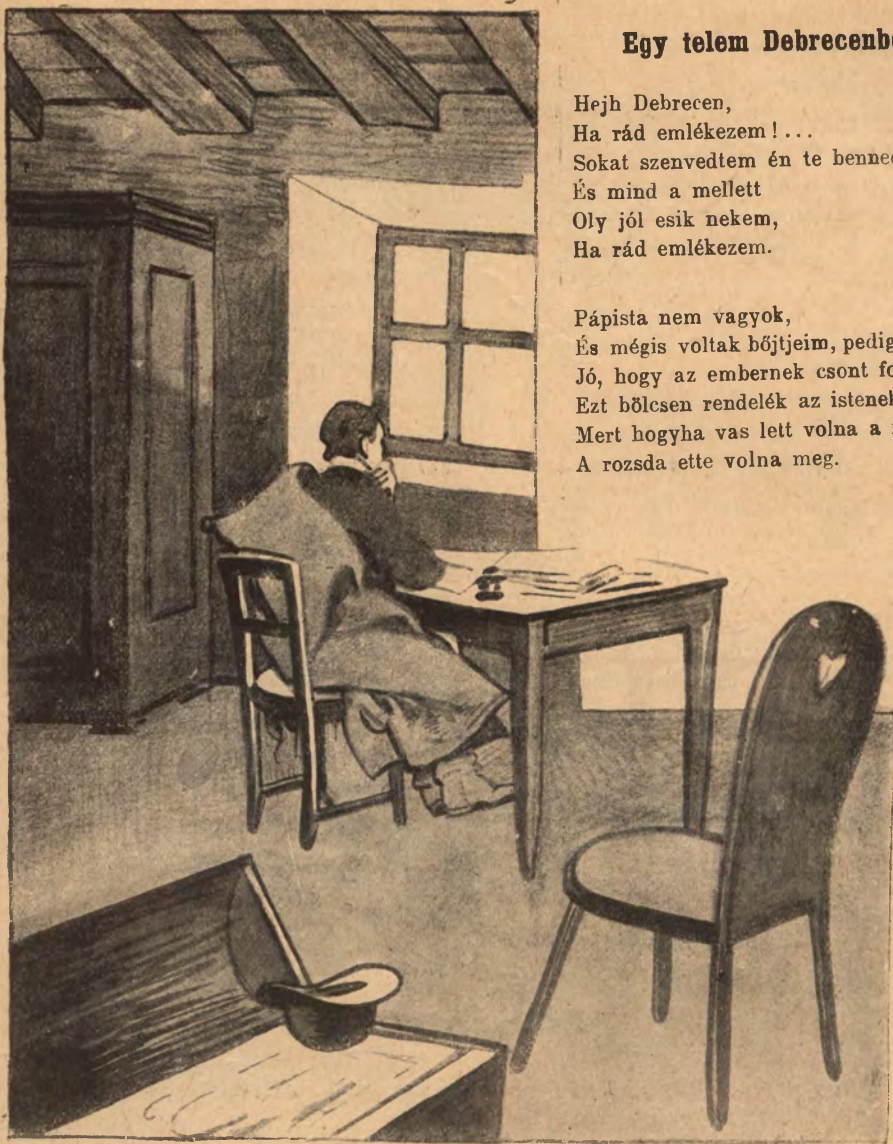
vágja a könyveket és ismét felcsap
színésznek.

Mindehhez hozzájárult az is, hogy von-
zalmát a gyermek-leány Tóth Rózához,
szintén nem nézte jó szemmel. Így szüle-
tett meg benne az elhatározás ifju roko-
nának uti lapot kötni a talpára.

Petőfit lesújtotta a hír. Sietett elpana-
szolni a szomorú ujságot barátjának,
Orlaynak, kire oly váratlanul hatott az,
hogy azt sem tudta mit szóljon, hogyan
vigasztalja a fiut, csaknem kétségbeesett.

És a míg a jó barát sápadtan, tétován
állt és kereste a vigasztaló szavakat,
Petőfi már határozott. Ő már tudta, mit
fog tenni. Láta, hogy ismét egyedül áll,
ismét a saját eszére van utalva, — és ő
nem riadt vissza, nem esett kétségbe.
Fájt neki, hogy ily durva kezekkel ölték
meg reményeit, de sokkal férfiasabb ter-
mészete volt, semhogy azért már beadta
volna a kulcsot.

Érezte, hogy a sirás, a panaszkodás
nem segít, hanem éppen a válságos per-

Egy telem Debrecenben.

Hejh Debrecen,
Ha rád emlékezem!...
Sokat szenvedtem én te benned ;
És mind a mellett
Oly jól esik nekem,
Ha rád emlékezem.

Pápista nem vagyok,
És mégis voltak bűjtjeim, pedig nagyok.
Jó, hogy az embernek csont foga van,
Ezt bölcsen rendelék az istenek,
Mert hogyha vas lett volna a fogam,
A rozsdá ette volna meg.

cekben kell megmutatnia, hogy van akarat, van ereje.

— Mit fogsz tenni, Sándor? — kérde tőle Orlay szomorúan.

— Én már tudom, — mondá a költő.
— Nem leszek senkinek a terhére, nem fogok kapni senkitől semmit, és ez jó lesz, megkeresem magam a kenyeremet, kemény lesz, száraz lesz, de legalább nem tartozom érte senkinek köszönettel.

— Nem mondd meg, mihez akarsz kezdeni? — kérde barátja.

— Dehogy rem, beállok katonának.
És hiába volt minden ellenkezés, minden marasztalás. Petőfi megmaradt szándéka mellett, annál is inkább, mert édes atyjától, kit Salkovics mindenről értesített, ismét egy haragos levelet kapott.

Az öreg Petrovits ugyan kegyetlenül használta az apai jogokat. Mert ha már egyszer kitagadta, nem igen szólhatott többé bele a szegény fia sorsába. De jól esett neki, hogy megint üthetett egyet rajta.

Aztán a télnek kellő közepében
 Kifogya szépen
 A fűtő szalmám,
 S hideg szobában alvám.
 Ha föllevém kopott gubám,
 Elmondhatám,
 Mint a cigány, ki a hálóból néze ki:
 «Jaj, be hideg van oda ki!»

S az volt derék,
 Ha verselék!
 Ujjam megdermedt a hidegben,
 És ekkor mire vetemedtem?
 Hát mit tehettem egyebet?
 Égő pipám
 Szoritgatám,
 Mig a fagy végre engedett.

Ez inségben csak az vigasztalta,
 Hogy ennél már nagyobb inségem is vala.
 (Pest, 1844)

A régi jó Gvadányi.

Kegyelmednek már rég pihen a pennája,
 Kegyelmednek rágen megnyílt a sir szája,
 Hol békességgel a föltámadást várja;
 De még most is kedves nekem a munkája.

Nincs abban sok cifra poétai szépség,
 De vagyon annál több igaz magyar épség:
 S nagy mértékben aztat bélyegzi elmésség;
 Azért is olvasni lelki gyönyörűség.

Sok számos poéta vagyon mostanában,
 Fogyasztják a tintát nagy Magyarországbán,
 Sokan. de nem irnak ugy mint hajdanában
 A kegyelmetek régi jó világában.

Ember azt sem tudja, hol tanultak nyelvet;
 Beszédjek, nem tudni, magyar-e vagy német:
 Magyar konstrukció végkép elenyészett,
 S nagy szomorúsággal lehet nézni eztet.

Szomorú dolog ez s valóságos csufság;
 Gyötri lelkeiket gyalázatos hivság,
 Hivságtól üldözve a calamust fogják
 S édes anyánk nyelvét szörnyen megrongálják.

Illendőképen a ki nem tud beszélni
 És fundamentomos magyarsággal élni,
 Ki kellene minden olyat küszöbölni,
 Nem kellene hagyni magyar nyelvet ölni.

Ha kegyelmed mostan sirból föltámadna,
 S ilyen magyarságot könyvekből olvasna:
 Elni, jól tudom, hogy nem igen kívánna,
 De halottaihoz ujra visszaszállna.

Nyugodjék kegyelmed csendes békességgel
 Appetitusomat ha korcs magyarok el-
 Rontják: mulatok a kegyelmed könyvével,
 Könyvének igazi magyar beszédjével.

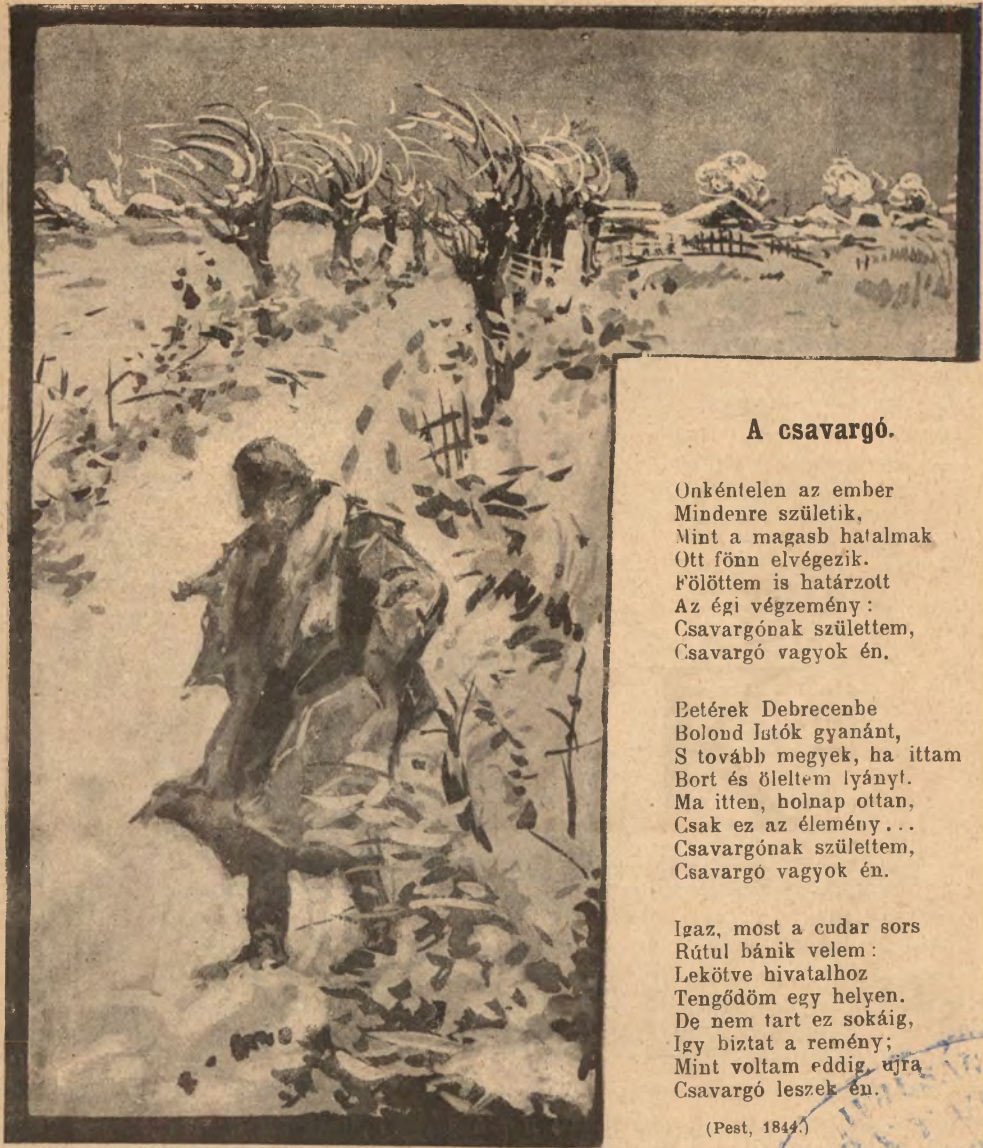
(Pest, 1844.)

Nos hát megtette.
 Alkalmasint az az ütés adta meg az
 utolsó iránymutatást Sándornak. Most
 már mindennek vége, jöjjön a minnek jönni
 kell, nem küzd tovább, nem ellenkezik a
 sorssal, hanem megadja magát. Ugy van,
 megadja magát; szándéka megmásíthatlan.
 És mikor e szándéka megerősödött
 benne, már elfeledte mostoha sorsát, már
 könnyen vette a reá várakozó nehéz éle-
 tet, derült, jó kedvű lett és még ő vigasz-
 talta Orlayt.

Nem is tellett bele egy hétnél több és
 Petőfi oldalát már «verte a kard, azaz
 hogy a panganét,» mint ő maga később
 megénekelte.

Felesapott katonának, a gullner-huszá-
 rok közé.

Hogy milyen volt akkoriban a katona-
 élet, azt el se bírja képzelni a mai kor
 gyermeke.

A csavargó.

Onkéntelen az ember
Mindenre születik,
Mint a magasb hatalmak
Ott fönn elvégezik.
Fölöttem is határozott
Az égi végzemény:
Csavargónak születtem,
Csavargó vagyok én.

Betérek Debrecenbe
Bolond Istók gyanánt,
S tovább megyek, ha ittam
Bort és öleltem lányt.
Ma itten, holnap ottan,
Csak ez az élelmény...
Csavargónak születtem,
Csavargó vagyok én.

Igaz, most a cudar sors
Rútul bánik velem:
Lekötve hivatalhoz
Tengődöm egy helyen.
De nem tart ez sokáig,
Igy biztat a remény;
Mint voltam eddig, újra
Csavargó leszek én.

(Pest, 1844.)

A költő mint közkatona.

Az 1839-ik esztendő szeptember havában, midőn a tanuló ifjuság seregestől tódult vissza az iskolákba, hogy folytassa tanulmányait, Petőfi is iskolába sietett, csak hogy az élet rettenetes iskolájába. Kevés teketóriával járt már akkor neki a katonasorba állás. Minthogy magas, nyulánk, kifejlett fiu volt, tehát bevették szó nélkül, noha alig töltötte be 16-ik évét.

Ha tudta volna, hogy mi vár rá, bizony

kétszer is meggondolja a dolgot, mielőtt a végső és visszavonhatatlan lépésre elszánta volna magát.

Azon időtájban a katonákat verbuválni kellett. Akárhányat kényszerrel vittek, kötéllal huztak a katonasághoz. Éppen az a század, a hová Petőfit is beosztották, csupa ily kötéllel fogott, durva szolgalegényekből állott.

Ezekkel volt kénytelen az ifju költő szobát sikálni, havat lapátolni, udvart, istállót söpörni.

Egressy Gáborhoz.

Megénekellek!... de te léssz oka,
Ha énekeim tán szabadon nem szárnyal:
Lérszegítéd szomjas lelkemet
Művészetednek édes italával.
Megénekellek; ámbár vakmerőség
Igy fölhangolni kis nádsípomat.
Legyen mentségem, hogy a milyen gyöngé,
Oly szívből ömlő tiszta hangot ad.

Gyakran nem érti emberét a kor;
Nagyot teremt nagy lelke erejéből,
És ez bukása: népét fölviszi
Olyan magasra, honnan az leszédül.
Még jó, ha költőt ér e balszerencse,
Az ész holt fénye egykor föllobog,
S föltámadását fogják ünnepegni
Világosabban látó századok.

Egészen más a színész végzete.
Lekötve csügg ő egy rövid bilincsen:
Ez a jelen; csak erre számolhat,
Mert a jövőhöz semmi köze nincsen.
Ha a jelennek biztos fövenyébe
Le nem bocsátá hirt horgonyát;
Elmegy nevével az idő hajója,
És menni fog az öröklétlen át.

Vakon mért tartja a sors korodat,
Hogy meg ne értsen? nemzetem művésze!
Avagy — kivéve egy-kettőt talán —
Méltányolólág, lelkesedve néz-e?
Születtél volna boldogabb hazában,
Hol érdemeknek kedvezőbb az ég:
Dicsőségednek fényes ragyogása
Egy fél világra elsugárzanék.

Ezeknek esetlen tréfáit, bárdolatlan
beszédeit kellett neki végighallgatni, kinek
lelkében már akkor élenken lobogott a
költői láng, ki iskolákat végzett, és mű-
velt fiu volt.

És a durva katonák üldözték, gyötörték,
hogy meg jobban megkeserítsék amugy
is már sulyos, meggyötört életét.

Mert üldözték őt, a «tintanyalót», a
hogy elnevezték. A században senki
nem szerette, mert gögöcsnek, büszkének
tartották. A költő ugyanis sohasem ke-
re-szte, sőt határozottan kerülte társasá-
gukat.

De mit is keresett volna ő közöttük?

Eljönnek ők, és néznek hidegen,
És tőled egyre csak nagyot kívánnak;
Nem értik azt ők, mily kis száma van
A sikerülés remek órájának.
A költő ir, csak hogyha kedve tartja,
A képiró, ha kedve tartja, fest;
És a színészt befogják az igába,
Habár halállal sujtja őt az est.

S mit szóljak arról, a ki ellened
Viseltetik rút pártos szenvedélylyel?
Ki koszorúd, mit néhányan fonánk.
Dühös kezekkel tépné szerteséjjel?
Oh, mert van ilyen és pedig nem egy van;
Hogy is ne volna?... magyarok vagyunk:
A párt, a párt és mindörökké csak párt
Sok század óta átkos jelszavunk.

S mindekkorig te el nem csüggedél,
A zsidbadasnak terhe nem lepott meg,
Hogy ily kevés, ily kétes bére van
Sok átvirrasztott, pusztá éjjelednek.
De nem, jutalmad nem fog elmaradni!
Megtisztuland az érzet és az ész,
És eljövend a méltánylás idője,
Midőn mindnyájunknak kedvence léssz.

(Pest, 1844.)

Halálom.

A halál két neme áll előttem,
Nem tudom, hogy melyiké leszek,
Nem tudom, pedig szeretném tudni:
Éhen vagy szomjjan halok-e meg?

(Pest, 1844.)

A bort nem szerette, dalolni nem volt
kedve, kártyázni nem szokott, — minek
menjen tehát közéjük?

Sőt meg közvetlen feljebbvalója is, a
káplár, egy műveletlen paraszt, a hol
tehette, bántotta a szegény fiut.

De ő panasza nélkül mosogatta, — mint
emlékirataiban említi — a vasedényeket
oly hidegben, hogy a mosogató ruha az
ujjaihoz fagyott.

És mikor az est eljött s törődött test-
tel feküdt le a nyomoruságos szalma-
zsakra, hálótarsa — mert akkor a kato-
naságnál ketten háltak egy ágyban —
egy vályogvető cigány mellé, a szuro-

Már sokszor énekeltem...

Már sokszor énekeltem
[rólatok,
Még többször is éneklek,
[szép csillagok.
Én úgy szeretlek titeket!
Egy szebb világgal hiteget
Jugárotok :
s ti egyre mosolygotok;
s oly jól esik nekem,
Oda tekintenem,
hol egy kis világ van
É szomorú világban.

nyának gyűrűjébe dugott fagygyu-gyertya világánál, még késő é félig olvasgatta az akkori irodalom jeleseit.

Vagy a mikor csikorgó hidegben őrt állott künn a szabadban, feljebbva'ói akárhányszor rajtakapták, a mint Horátiust olvasta, vagy Schillert szavalgatta; a faházikónak, a katonaköpenyegnek falait pedig ilyenkor mindig tele irkálta költeményekkel.

Talán kapitánya volt az egyedüli ember katonasági környezetében, a ki némi méltánylással viseltetett a sors-üldözött művelt ifju iránt; kisebb engedményeket tett neki és apróbb mulasztásait is el-

elnézte, s nem büntette oly szigoruan, mint társai azt vártak volna. Nem azért, minha sokat tartott volna Petőfiről, de mert látta, hogy nem az ily életre született, hogy már műveltségénél fogva sem való e tarsaságba, és sejtette, hogy csak kényszerítő körülmények üzték őt a katonasághoz.

Ily sorsban, ily körülmények között indult meg Petőfi katonáskodása és így kellett volna neki töltenie életét hat esztendeig, mert a ki felcsapott katonának, a ki felvette beálláskor a 21 forintot, az lekötött e marát hat esztendőre a katonaságnak. Naponkiut pedig kapott hat

Ha.

Ha kalapomnak szőre volna,
És jobbra-balra nem konyulna :
Én volnék a derék legény!
Arslánnak is beilleném.

Ha már nem volna vagy két éve,
Hogy a mellényem meg van véve:
Én volnék a derék legény!
Arslánnak is beilleném.

Ha volna több, mint egy kabátom,
Mit hordanom kell télen-nyáron :
Én volnék a derék legény!
Arslánnak is beilleném.

Ha a nadrágom alja, térde
Nem volna oly nagyon megsértve:
Én volnék a derék legény!
Arslánnak is beilleném.

Ha a csizmámnak talpa, sarka
Nem kérdené, hogy hol a varga?
Én volnék a derék legény!
Arslánnak is beilleném.

Ha majd e ha, ha, ha, ha meg ha
Elpusztul tőlem a pokolba :
Én leszek a derék legény!
Mindjárt arslánnak illem én.

(Pest, 1844.)

A naphoz.

Panaszom van kelmed ellen,
Hallja kelmed, nap uram!
Mi dolog az sugarával
Bánni olyan fukaran?

Elballag kelmed fölöttem
Minden Isten adta nap,
Kis szobám kelmedtől mégis
Egy sziporka fényt se kap.

Oly sötét van benne, mint a...
Majd kimondtam, hogy mibe!
Legyen egy kis embersége,
S nézzen kelmed néha be.

Hiszen azt, hogy versírás a
Mesterségem, tudja tán;
Azt is tudja ily esetben
Nem lehet pompás szobám.

Hogy ne tudná, 'sz hajdanában
Kelmed szinte lantot vert,
Még mikor le nem rudalták
Az Olympról Jupitert.

Szánjon meg tehát kegyelmed,
Kedves collega uram,
S mától fogva sugarával
Ne bánják oly fukaran.

(Pest, 1844.)

Árvalányhaj a süvegem bokrétája...

Árvalányhaj a süvegem bokrétája
Árva leány a szerelmem violája:
Azt magamnak kinn a pusztán szakasztottam,
Ezt magamnak a faluban választottam.

Gyönyörű kis szőke leány a kedvesem;
De hogy jó lesz, még abban sem kételkedem.
A kék virág tiszta buza között terem,
Mátkámnak is kék virág van a szemiben.

(Lacháza, 1814.)

krajcárt, ez volt akkoriban a katona-lénung.
De a költő önmegadással türte sorsát,
és hiven, pontosan teljesítette kötelességét,
mint az későbbi elbocsájtó levelében is fel volt említve.

Mi adott neki erőt? Az önbizalom.
Tudta, érezte, hogy meg fog változni minden,
és hogy ő reá még jövő várakozik,
melyben kárpótólást fog nyerni szenvedéseieért.
Ő nem akart katona maradni hivatásszerűleg,
csak reményllete, hogy jó viselet, szorgalom által el-

érheti a tisztí rangot és akkor több lesz a pénze,
több lesz az ideje és szabadabban áldozhat a költészetnek.
Hogy ez volt akkoriban célja, az leveleiből is kitűnik és saját maga is többször beszélte el barátainak.

És ez a remény nem engedte őt kétségbe esni;
sőt baráti körben nem egyszer még maga is eltréfálgatott az ő katonai élményeiről és nem egyszer jóízűen megnevettette barátait.

Mert a költőnek Sopronban, a hol ka-

Első esküm.

Fiu valék még, iskolás fiu,
Tizenöt éves; és az iskolázás
Rám nézve nyűg volt, nagy nehéz nyűg, a mely
Rajtam napestig szomorún csörömpölt
S még álmaimból is föl-fölriasztott.
Lerázni vágytam e nyűgöt magamról,
Lerázni vágytam minden áron azt,
Már akkor, akkor ugy szerettelek,
Olyan világ-fölgyujtó szenvedélylyel,
Mint most szeretlek, drága szent szabadság.
Gondolkodám a mód felől, miként
Szakíthatnám le rólam a bilincset? —
Szinészek jöttek, s elhatározám
Közéjük állni és elmenni velök,
El, habár a földhöz ragadt nyomor
Mindkét kezével átölelné is,
Habár apámnak átka és anyámnak
Könnyüi lesznek uti társaim,
Csak hogy szabad, hogy független legyek.
S elmentem volna; ámde megtudá
E lázadó szándékomat tanítóm,
S az indulásnak napján elfogott,
És rám csuká szobámnak ajtaját,
S rab voltam, míg a színésztársaság
Határunkon túl messze, messze járt.
Sirás, könnyörgés, lárma, mind hijába!
Nem az fájt már, hogy nem leszek színész,
De hogy maradni kényszerítenek.
A kényszerítés égett lelkemen.
Mint a görög tűz, olthatatlanul.
Igy tettem első esküvésemet,
Nagy és szent esküt mondtam börtönömben:
S ez: a zsarnokság ellen küzdeni.
S ez eskü most is olyan szent előttem
A milyen volt az első pillanatban,
S verjen meg engem a hatalmas Isten,
Verjen meg még a más világon is,
Ha valaha ez esküt elfelejtem!

(Pest, 1847.)

Volt egy szegény fiu...

Volt egy szegény fiu,
Ki mindig éhezék;
Nem volt egy megevő falatja,
Nem szánta őt sem föld, sem ég,

Hosszu, nagyon hosszú inség után
Igy szóla hozzá egy sötét alak:
«Én téged minden földi bajtól
Megszabadítalak.»

Az éhhalál volt, a kinek
Szavai ekkép hangozának;
És a fiu, hogy mentül hamarabb
Pihenjen, ment sirt ásni önmagának.

S a mint így sirján dolgozék,
A földben egy edényt talál,
Mely arannyal, drágakövel
Csordultig áll.

A koldusból nagy ur lett,
Él fejedelmileg,
Körüle pompa, fény
És drága ételek.

Mért e fiu ezen duszgazdagságban
Csak félig-meddig és csak néha vig?
Mert fél szegény, fél a fölébredéstől,
Azt véli, hogy csak álmodik.

Én vagyok e szegény fiu,
S te a talált kincs, édes angyalom!
Nem merem hinni, hogy szeretsz,
Ugy félek, félek, hogy csak álmodom!

(Nagy-Károly, 1846.)

tonáskodása első évét töltötte, barátai is voltak.

Kik voltak a barátok?

Tudjuk azt, hogy Salkovics Péter rendelkezésére Orlay Samu Sopronba ment tanulmányait folytatni. Ugyanitt járt iskolába Sass István is, ki valamikor Petőfinek iskolatársa volt. Ezek ismerték és szerették Petőfit, ő is nagyon vonzódott hozzájuk és a mi szabad ideje csak volt, barátaihoz sietett. Ott azután csakhamar

többekkel összebarátkozott. Ezek ugyanis már sokat hallottak Petőfi kalandos életéről és vágytak őt megismerni, kiről hallották, hogy Pesten már színész is volt és látta Bajzát is, Vörösmartyt is! Talán még beszelt is velük! A hogy pedig megismerték, meg is szerették és csakhamar el kellett ismerniök az egyszerű közlegény kiváló tehetségét.

Mikor hazulról névnapra, születés napra, vagy karácsonyra egy-egy jól megtömött kosár érkezett puha fehér kalácscsal,

Erdélyben.

Barangol és zúg, zúg az őszi szél.
Csörögnek a fák száraz lombjai,
Mint rab kezén a megrázott bilincs.
Hallgass, zugó szél, hadd beszéljek én!
Ha el nem hallgatsz, túlkiáltalak,
Mint nősirást az égi háboru.
Egy nemzet és két ország hallja meg,
Mi bennem eddig titkon forra csak,
S a mit keblemből mostan kiröpítek,
Mint a vulkán az égő köveket.
Az forra bennem, az fáj én nekem,
Hogy egy nemzetnek két országa van, hogy
E két-országos nemzet a magyar!
Ez tette lelkem pusztává, a bánat
Pusztájává, hol egy tigris lakik:
A vérszemű, a lángszemű harag.
Oh e vad állat hányszor verte el
Magányos éjim csendét, a midőn
Besüvöltötte pusztá lelkemet!

Mely ördög sugta, hogy kettészakadjunk,
Hogy szétrepeszszük a szent levelet,
Mit diadalmas őseink írána,
Szívök vérebe mártván kardjokat?
Kettészakadtunk és a szép levélből
Rongyok levének, miket elsodort
És sárba dobott a századok viharja.
Lábbal tiporlak bennünket. Könyűket
És jalkiáltást küldöttünk az égbe,
De panaszunkat az be nem fogadta.
A rabszolgákat nem hallgatja az meg,
Mert a ki jármot hágy nyakába tenni,
Mélto reá, hogy azt hurcolja is,
Mig össze nem dől a korbács alatt.
Tartottunk volna össze! a világ most

(Koltó, 1846.)

Tudná hírünket, nem volnánk kizárva
A templomból, hol a nagy nemzeteknek
A tisztelet tömjénét égetik.
Tartottunk volna össze! nem törölnénk
Szemünkéből annyi fájdalmas könnyűt,
Midőn forgatjuk reszkető kezünkkel
Történetünknek sötét lapjait.
A porszemét, mely csak magában áll.
Elfújja egy kis szellő, egy lehellet;
De hogyha összeolvad, összenő, ha
A porszemekből szikla alakul:
A fergeteg sem ingathatja meg!
Fontoljuk ezt meg, elvált magyarok,
A mit mondtam, nem új, de szent igaz.
Az események romboló szele
Nem fű jelenleg, és a porszemek
Nyugton hevernek biztos helyökön;
De ha föltámad a szél, mielőtt
Egygyé olvadnánk: el-szétszór örökre
A nagy világnak minden részibe,
És soha többé meg nem leljük egymást.
Iparkodjunk. A század viselő,
Születni fognak nagyszerű napok,
Élethalálnak vészes napjai.
Fogjunk kezet, hogy rettenőnk ne kelljen
Az eljövendő óriásokat.
Tartsuk meg a szép, a szent kézfogást,
Tartsuk meg azt, oh édes nemzetem!
Ki legelőször nyújtja ki kezét,
Azé legyen a hála s a dicsőség;
S ki elfogadni azt vonakodik?
Annak porára szálljon minden átok,
Melyet sirunkra majd virág helyett
Ültetni fognak maradványaink,
Kiket örökre megnyomorítánk!

ropogós pogácsával, mosolygó gyümölcsökkel megtelve, akkor nagy vacsorát csaptak a fiuk. Persze Petőfit is mindig meghívták. A míg csak zajosan mulattak, vigadtak, addig Petőfi hallgatag, magába zárkózott volt; a mint azonban a beszéd folyása az irodalom, költészet medrébe lépett, akkor ő lett a szóvivő. Az egyszerű közlegény jobban is-merte az akkori irodalmat, mint a tanulók, és komolysága, áttekintése, a melylyel az irodalomról beszélt, nyugodt előadása, mely tudását

elárulta, — tekintélyt szerzett neki a tanulók között. Azt persze még akkor egyik sem sejtette, hogy ebből a vézna fiúból lesz Magyarország legelső dalköltője, — de mindenki érezte, hogy kiváló lélek lakozik benne. És bár még mosolyogtak azon, midőn a költő álmodozva mondotta, hogy «érezem magamban, hogy nem mindennapi embernek születtem», — de az elismeréssel nem fukarkodtak. Sőt a mennyire lehetett, ők maguk is segítették a költőt önművelődésében.

A T i s z a.

Nyári napnak alkonyulatánál
Megállék a kanyargó Tiszánál,
Ott, hol a kis Túr siet beléje,
Mint a gyermek anyja keblére.

A folyó oly simán, oly szeliden
Ballagott le parttalan medrében,
Nem árta, hogy a nap sugára
Megbotolják hajjai fodrába'.

Sima tükrén a piros sugárok
(Mint megannyi tündér) táncot jártak,
Szinte hallott lépteik csengése,
Mint parányi sarkantyuk pengése.

A hol álltam sárga fővény szőnyeg
Volt terítve s tartott a mezőnek,

Melyen a levágott sarju-rendek,
Mint a könyvben a sorok, heverték.

Tul a réten, néma méltóságban,
Magas erdő ; benne már homály van,
De az alkony üszköt vet fejére.
S olyan, mintha égne s folya vére.

Másfelől a Tisza tulsó partján,
Mogyoró- s rekettyebokrok tarkán,
Köztök egy csak a nyílás, azon át
Látni távol kis falucska tornyát.

Boldog órák szép emlékeképen
Rózsafelhők uszta'k át az égen.
Legmesszebből rám merengve néztek
Köd'rn át a mármarosai bércek.

Különösen Pákh Albertnek köszönhet sokat Petőfi. A vele hasonló koru ifjával szintén Sopronban ismerkedett meg a baráti összejövetelek alkalmával. Pákh Albert is szeretle az irodalmat és ez a közös szeretet szorosabbá tette az ő barátságukat is. Pákh el eljárt a tanárok elő dására, az «az első iskolai magyar társaság» gyűléseire és szorgalmasan olvasta a társaság könyvtárát, sőt a társaság ülésein is részt vett. A kisebb tanulók, a kik közé Orlay is tartozott,

— szintén alakítottak egy társaskört, olyan önképző-kör féléit, a hová Petőfi szintén eljárt, sőt költeményeket is felolvasott. Igen érdekes, hogy Petőfi meg lehetőszen — gyenge szavaló volt. Szenvedélylyel, tüzzel mondta el a költeményeket, de sem szintelen, ércnélküli hangja, sem pedig nyurga termete nem voltak előnyére, sőt néha határozottan ártottak a szavalásnak. De ő nem törődött az iskolatársak bírálatával, legfőljebb csak azt gondolta, hogy nem értenek a dologhoz

Semmi zaj. Az ünnepélyes csendbe
Egy madár csak néha fütttyentett be,
Nagy távolban a malom zugása
Csak olyan volt mint szunyog dongása.

Tulnan, vélem átellenben épen,
Pörmenyecske jött. Korsó kezében.
Korsaját mig tele meritette,
Rám nézett at; aztán ment sietve.

Ottan némán, mozdulatlan álltam,
Mínta gyökeret vert volna lábam.
Lelkem édes, mély mámorba szédült
A természet örök szépségéül.

Oh természet, oh dicső természet!
Mely nyelve merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! Mentül inkább hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz.

(Pest, 1847.)

Késő éjjel értem a tanyára
Friss gyümölcsből készült vacsorára.
Társaimmal hosszan beszélgettünk.
Lobogott a rőzseláng mellettünk.

Többek között szóltam én hozzájuk:
«Szegény Tisza! miért is bántjátok?»
Annyi rosszat kiabáltok róla,
S ő a föld legjámorabb folyója.»

Pár nap múlva fél szenderegésemből
Félrevert harang zugása vert föl.
«Jön az árvíz! jön az árvíz!» hangzék,
S tengert láttam, a hogy kitekinték.

Mint az örült, ki letépte láncát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zugva, bőgve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot!

Karácsonkor.

En hozzám is benézett a karácson,
Tán csak azért, hogy bús orcát is lásson
És rajta egy pár reszkető könyűt.

Menj el, karácson, menj innen sietve,
Hiszen családok ünnepnapja vagy te,
S én, magam, egyes-egyedül vagyok.

Meleg szobám e gondolatától elhül.
Miként a jégcsepp függ a házereszről,
Ugy függ szívemről ez a gondolat.

Hej be nem így volt, nem így néha napján!
Ez ünnep sokszor be vigan viradt rám
Apám, anyám és testvérem között!

Oh, a ki együtt látta e családot,
Nem mindennapi boldogságot látott!
Mi boldogok valánk, mert jők valánk.

Emberr szerettünk és Istent imádtunk;
Akármikor jött a szegény, mi nálunk
Vigasztalást és kenyeret kapott.

Nem nap vagyok én, föld és hold körében;
Mint vész jelentő üstökös az égen,
Magányos pályán búsan bujdosom.

(Pest, 1846.)

Mi lett a dij? Rövid jóllét multával
Hosszu nagy inség; tenger, melyen által
Majd a halálnak révéhez jutunk.

De a szegénység én nekem nem fájna,
Ha jó családom régi lombos fája
Ugy állna még, mint álla hajdanán.

Vész jött a fára, mely azt szétszaggata;
Egy ág keletre, a másik nyugatra,
S éjszakra a törzs, az öreg szülők.

Lelkem szülőim, édes jó testvérem,
Ha én azt a kort ujólag megérem,
Hol mind a négyünk egy asztalhoz ül!...

Eredj, reménység, menj, maradj magadnak,
Oly kedves vagy, hogy hinne kell szavadnak,
Ámbár tudom, hogy mindig csak hazudsz...

Isten veled, te szép családi élet!
Ki van rám mondva a kemény ítélet,
Hogy vágyam üzzön és ne érjen el.

E kis körnek volt egy emlékkönyve
is, a hová a jelesebb műveket beírták.
Petőfi több költeménynyel szerepelt e
könyvben, mely később elveszett.

Ez a kis baráti kör enyhítette a költő
szenvédeseit; itt elfeledett mindent, itt
megvigasztalódott, új erőt meritett, re-
ménye feléledt és talán néha megingott
önbizalma, ismét gyökeret vert. Most már
ismét hitt a jövőben és hévvel beszélt meg-
hitt baráti körben az ő jövő nagyságáról,

bár ez — nem lehet csodálni, — tréfás-
nak tűnt föl barátai előtt is. Kissé bajos
elbinni valakiről, a ki — mint ő elmeséli —
udvart söpör és kukorica-gombócokat főz
a legénység számára, hogy egykor még
nagy ember lesz.

De e kedves társaságból Petőfi Sándort
ismét kiragadta az ő kéréletlen végzete.
Az ezredet, a hol Petőfi is szolgált, át-
helyezték Tirolba, a szabadság hazájába.
Bár Petőfi nagyon fájlalta, hogy barátai-

Karácsonkor c. költeményhez.

tól meg kell válnia, — de legalább vigasztalta az, hogy Tirolba fog jutni, a hová már oly régen vágyódott.

Barátai is fájdalommal vettek búcsút a költőtől, és Orlay emlékül elindulás előtt lefestette őt csontlemezre aquarelben. Ezt az aquarel-képet Petőfi később egy jó barátjának, Kupis Vilmosnak ajándékozta. Általánosan ismertté nem lett soha, mert elkallódott.

Kupis Vilmost az ég különös kegye

adta a legváltásosabb időben Petőfinek. Midőn hazájától távol volt, régi jó barátaitól elszakadva teljesen magára maradt, akkor lett a rokonérző ifjura, későbbi jó barátjára. Kupis szintén előkelő, jómódu szülők gyermeke volt, — Petőfiéhez hasonló körülmények következtében került a katonasághoz. Először papnövendék volt, majd gyógyszerészsegéd lett; ezt a pályát is csakhamar elhagyta és a gazdaságot kezdte tanulni. Nyugtalan termé-

Gyermekkori emlékek.

(*Béranger után franciából.*)

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után;
Megifjodnak a gyermek-emlékektől,
Mint a tavasznak langy fuvalatán.

Köszöntelek, ti kis korom baráti!
Köszöntelek, ti áldott rokonok!
Ti itten a vész idejében nékem
Szegény madárnak fészket raktatok.

Megnézek mindent, még a szük bőrlönt is,
Hol hugával, ki kedves, szép vala,
Uralkodott a vén tanító s büszkén
Tanitá, a mit maga sem tudá.

Több mesterségbe kaptam itt; a restség
Nagy befolyással volt mindig reám;
S hittem, hogy a bölcs névre már jogom van,
Midőn Franklin mesterségét tudám.

E korban támad a barátság e föld,
A mely virágzik reggel gazdagon.
S hol egy fa nő, a melynek ága gyakran
Támaszbotunk az életalkonyon.

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után;
Megifjodnak a gyermek-emlékektől,
Mint a tavasznak langy fuvalatán.

Gyászos napokban e falak közt volt, hogy
Hallám az ellenségnek ágvait;
S az ünnepzaj közé vegyülve, hangom
A haza nevét itt rebegette, itt.

Galambszárnyu, ábrándos lelkem itten
Fa-saruimnak terhét feledé;
Itten csapott le rám az ég villáma,
És megszokám a fejedelmekét.

E kis házbán készült el a bal sorsra
Elmém s már itten volt megvetni kész

A dicsőséget, e tűnékeny füstöt,
Mely szemeinkbe könnyet is idéz.

Rokon- s barátok hajnalom tanui!
Kiket mindegyre jobban tisztelék,
Igen, még most is szépek tetszik bölcs m,
Ámbár a dajka elenyésze rég.

Vidék, hol egykor ringatott reményem,
Im újra látlak ötven év után;
Megifjodnak a gyermek-emlékektől,
Mint a tavasznak langy fuvalatán.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Elhagytam én a várost...

Elhagytam én a várost,
Azt a holt életet.
Hol a halál is élet:
Jó sorsom a természet
Vidám ölébe tett.

Vidám vagy, oh természet!
El is csodálkozál,
Midőn körödbe léptem.
Hogy oly mogorva képem,
Hogy rajta oly köd áll.

De ép azért jövők, hogy
Elűzzem a ködöt,
A mely már olyan régen
Borong komor-sötétén
Halvány arcom fölött.

Azért jövők, hogy szívem,
Mit a bú s a harag
Oly feketére feste,
E gvász ruhát levesse
S mosolygjon ujjolag.

Gyógyulj meg, én szívem, ha
Még gyógyulnod lehet!
Szép harmatos füvekkel,
Lágy rózsalevelekkel
Kötöm be sebedet.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

szete azonban csakhamar elűzte őt innen
is és körülbelül Petőfivel egy időben ke-
rült a katonasághoz.

Eleinte nem szerették, sőt határozottan
kerülték egymást. Az idegenben azonban
a közös sanyaruság közelebb hozta a két
művelt ifjút és Petőfi nagyon megszerette
Kupis Vilmost. És ez viszonzotta a költő
érmelmét. Együtt ábrándoztak, együtt
szótték a szép jövő csillogó aranyhálóját,
melyet a sors durva kézzel annyiszor
széttépett! De azért ők továbbra is álmo-

doztak, ábrándoztak. Elválhatatlan jó paj-
tások lettek, és a költő a betegség órái-
ban sokszor szorította hálával keblére a
jóbarátot, ki őt szeretettel ápolta. Petőfi
egy ízben azután neki adta emlékül a
kis aquarel-képet, melyet Orlay festett,
sőt hogy még elválásuk után is szeretet-
tel gondolt Kupisra, mutatja, hogy költe-
ményeket is írt hozzá (K.... Vilmos
barátomhoz Katona barátomhoz).

Miko Petőfi elhagyta a katonaságot,
Kupis továbbra is ott maradt, és kiszol-

Mint felhők a nyári égen...

Mint felhők a nyári égen,
Érzeményim jönnek-mennek,
Majd fehéren, majd sötéten.
S egy sem áll, egy sem pihen meg;
Hova mennek? honnan jönek?
Nem tudom, nem sejthető;
Hozza és elfujja őket
Az örök szél, az idő.

A szerelem fellegéből
Hulltanak reám villámok;
A barátság fellegéből
Záporosók szakadának.
Zápor és villám multával
Csendes, tiszta lett az ég,
S a másik perc fuvalmával
Ujra felhő érkezék.

S a felhők, habár fehérek,
Árnyat akkor is csak vetnek.
Majd ha én oly időt érek,
Hogy felhőim megrepednek!
S széleikre rózsaszinben
Száll az égő napsugár,
S ők úgy állanak fölöttem,
Mint megannyi tündérvár!

Oh ez idő el fog jöni,
A midőn majd szerelmemnek
S barátságomnak felhői
Rózsaszinben tündökölnék;
Hanem akkor már indulhat
Temetésemre a pap,
Mert ha a felhők kigyulnak,
Lemenőben van a nap.

(Pest, 1846.)

Erdőben.

Sötétzöld sátoros
Erdőben járok.
Kevély tölgyfák alatt
Szerény virágok.

A fákon madarak,
Virágon méhek.
Ott fönn csattognak, itt
Lenn döngicsélnek.

Nem rengedez sem a
Virág sem a fa;
Hallgatják a zenét
Elandalodva.

Vagy alszanak talán?
Elszenderedtek?
Megálltam én is, és
Mélán merengek.

Merengve nézek a
Patak habjára,
Melynek nyilsebesen
Rohan le árja.

Fut, mintha kergetné
A felleg árnyát,
A fellegét, a mely
Fölötte száll át.

Ekként kergettelek,
Ifjui vágyak!
Árnyak valátok, el
Nem foghatalak...

Menj, menj, emlékezet!
El is feledtem,
Hogy e magányba én
Feledni jöttem.

(Szalk-Szent Márton, 1846.)

gálta mind a hat évet, de a káplárságnál tovább nem vitte. Mikor Kupis szintén kiszolgált, akkor sok hanyatás után végre ő is Pestre került, hol találkozott a költővel, ki őt örömmel fogadta, megölelte, össze-vissza csókolta és testvérként viselte magát vele szemben. Lakását és a mi jövedelme volt, azt jószívuileg megosztotta volt kenyeres pajtásával és addig járt-kelt, fáradozott, míg részére egy elég jó állást szerzett.

Igy hálálta meg Petőfi a nagy elha-

gyatottság keserű óráiban iránta tanúsított baráti jóindulatot.

Az obsit.

Petőfi Sándornak összes kortársai, barátai felemlitik, hogy a költő igen gyenge testi szervezettel bírt és általánosan elcsodálkoztak azon, hogy neki volt bátorsága a katonai életre adni magát és azon is, hogy egyáltalán bevették őt katonának.

De hát abban az időben nagyon nehéz

Takarékosság.

Akármikép csűrjük-csavarjuk,
Szép, a ki gazdálkodni tud;
Ilyennek aztán az adósság
Nem köt nyakára háborút.

Nem szurkol, ha bizonyos utcán
Világos nappal menni kell;
Hetykén tekinthet jobbra-balra,
Találkozzék akárkivel.

Nem mondja, a midőn javában
Cseng a kocsmában a pohár:
«Barátim, megbocsássatok, de
Mennem kell, otthon munka vár»...

S a többi!... Szóval: mátul fogva
Takarékos fiu leszek.
Minden garast úgy megbecsülök,
Miként apám, a jó öreg.

Hej, csakhogy én az efféléket
Mindig pénz fogytán fogadom;
S a mint pénzem jön: akkor ismét
Hegyen-völgyén lakodalom.

(Pest, 1844.)

A külföld magyarjaihoz.

Ti fekélyek a hazának testén,
Mit mondjak felőletek?
Hogyha volnék tűz: kiégetnélek,
Égetném rossz véretek.

Nem vagyok tűz, nincs emésztő lángom;
De van éles hangu szómm,
Mely reátok átkait kiáltja,
Átkait irtóztatón.

Annai kincse van hát e hazának,
Hogy nem is fér benne meg?

Hiszen e hon, e boldogtalan hon
Oly szegény és oly beteg.

És ti, rablók! a mit orvosságra
Izzad kinnal e haza:
Elhordjátok idegen bálványtok,
A külföld oltáirára.

E hazán, mely porban esd kenyérért,
Nem esik meg szívetek;
Mig ő vért sir, poharaitokba
Kinn ti a bort töltitek.

És csak akkor tértek vissza, már ha
Koldusbot van nálatok;
Kit koldussá tettetek, hogy tőle
Ismét koldulhassatok.

A miként ti e szegény hazából
Magatok' száműzitek,
Vesse úgy ki csontotokat a sir
S a mennyország lelketek'!

(Pest, 1844.)

Meredek a pincegádor...

Meredek a pincegádor
Nehéz teher az a mámor.
Haza felé mendégéltem,
Terhem alatt összedőltem —
Összedőltem!

Elnyultam a föld színére,
Megeredt az orrom vére.
Ha ott téglá nem lett volna,
Orrom vére nem folyt volna —
Nem folyt volna!

Nem járnék én a pincébe
Jó időbe', rossz időbe'...
De tehetek is én arról,
Hogy oly igen jó az a bor —
Jó az a bor.

(Duna-Vecse, 1844.)

volt a katona sora, nem szívesen ment
katonának senki, és így nem csoda, ha
a sorozó bizottság nem igen volt szigorú;
felvett mindenkit, a ki elég magas volt.

És sajátságos, hogy a költő gyenge
szervezete mégis mily hosszú ideig győzte
a fáradságokat, a nélkülözéseket. A míg
Sopronban volt, nem emlékeznek rá, hogy
beteg lett volna. Pedig hiszen tudjuk, hogy
még a pihenés kevés óráiból is elszakított
néhányat, csakhogy kedvenc költői-

vel foglalkozhassék. De mindez később
megboszulta magát.

Említettük, hogy a csapatot, melyben
szolgált, a szép Tirolba rendelték, honnan —
a költő nagy öröme — Olaszországba
volt menendő. De Petőfinak ez a vágya
nem teljesedett, ez az öröme elmaradt,
mert utközben, Grácban értesült arról,
hogy újabb intézkedés folytán nem Tirolba,
hanem Horvátországba fognak menni.

Ezt valódi csapásnak tekintette Petőfi

Egri hangok.

Földön hó, felhő az égen ...
Hát hiszen csak hadd legyen!
Rajta nincsen mit csodálni,
Télen ez már így megyen.
Én ugyan nem is tudnám, hogy
Tél vagyon,
Ha ki nem pillantanék az
Ablakon.

Itt benn ülök a melegben,
Környékez sok jó barát,
Töltögetve poharamba
Egri bércek jó borát.
Jó barátok, jó borocska!
Kell-e más?
Kébleinkben a kedv egy-egy
Óriás.

Kedvemnek ha magja volna,
Elvetném a hó felett,
S ha kikelne, rózsaeerdő
Koszoruzná a telet;
S hogyha földobnám az égbe
Szívemet,
Melegítné a világot
Nap helyett!

és ez időből kelt levelei a sors el'en, a legsötétebb zugolódás hangján vannak írva.

És horvátországi élete a sanyaruságoknak hosszú láncolatát képezi.

Már a megerőltető, hosszú, majdnem két hetet igénybe vevő gyalogolás is kimerítette a költőt, ki már az őszi hadgyakorlatok fáradalma alatt is néha vért köpött. Alig értek tehát Károlyvárosba, a költő súlyosan megbetegedett. Majdnem három hónapig feküdt typhuslázban és féltő volt, hogy tüdőgyulladást is fog kapni.

Ebből a hajból azonban — szerencsére — kilábolt, de azért nem sokáig maradt egészséges. Zágrábban ismét kórházba kerül, a hol az ezredorvos jelentésében megemlíti, hogy a költőnek «hajlama van a tüdőbajokra és a szívedények tágulására».

Ennek a jelentésnek az volt a célja, hogy a költő megszabaduljon a terhes katonai étlettől.

Nem ő maga jutott e gondolatra, hanem ezredorvosa, dr. Römer. Ettől ugyanis Petőfi Sándor betegsége alatt egyszer

Ide látszik a hegy is, hol
Dobó a hír könyvibe
Nagy neve örök betűt
Török vérrel írta be.
Hejh, az volt ám még az ember,
Biz' az ám!
Mig olyan lesz, sok víz elfoly
A Dunán.

Elvirult már a magyarnak
Tettvirágos tavasza!
Hosszu gváva tespedésben
Pang, sinlődik e baza.
Megjövend-e még az elszállt
Kikelet?
Lesz virány e régtől puszta
Hon felett?

Eh de hagyjuk, hagyjuk ezt most!
Ugy is ritkán vigadok;
E napot ne háborítsák
Legalább a bánatok.
S a sopánkodásnak úgy sincs
Sikere.
S mit tehet más a lant gyöngye
Embere?

El tehát a hon bajával,
Most ez egyszer el vele!
A kitört bút minden ember
Új pohárral öntse le.
Új pohár bort hát, barátim,
Új pohárt!
S ismét újat, az előbbi,
Ha lejárt.

Igy!... De im, mit veszek észre?
Egy szárad minden pohár!
A jelen hátam mögött van,
Lelkem a jövőben jár.
A jövőben vigan élek,
Boldogon!
Mert nem árva már az egykor
Árva hon.

(Eger, 1844.)

A természet vadvirága.

Mit ugattok, mit haraptok
Engemet, hitvány ebek!
Torkotokba, hogy megfultok,
Oly kemény koncot vetek.
Nyirbáljatok üvegházak
Satnya sarjadékain;
A korlátatlan természet
Vadvirága vagyok én.

Nem verték belém tanítók
Bottal a költészetet,
Iskolai szabályoknak
Lelkem soh'sem engedett.
Támaszkodjék szabályokra
Ki szabadban félve mén.
A korlátatlan természet
Vadvirága vagyok én.

Nem virítok számotokra,
Árva finnyás kőficok!
Kiknek gyöngye, kényes, romlott
Gyomra mindjárt háborog;
Van azért ki ép izléssel
Üdvezelve jön elélem.
A korlátatlan természet
Vadvirága vagyok én.

Hát azért nekem örökre
Szépen békét hagyjatok;
Ugy sem sok gyümölcsű munka:
Falra borsot hánynotok,
S kedvetek, ha jön kötődni,
Ugy kapkodjatok felém:
A természetnek tövises
Vadvirága vagyok én.

(Pest, 1844.)

könyveket kért kölcsön. Az orvos erre beszélgetni kezdett a beteggel és sokat megtudott életeről, viszonyairól. — Petőfi, ki különben nem volt közlékeny természetű, látva az orvos jóindulatát, egyet-mást elmondott viszontagságos múltjából.

A derek orvos látva, hogy a művelt ifju nem ebbe a környezetbe való és különben is a 17 éves fejletlen gyerek elpusztul a katonaság súlyos szolgálatában, felajánlotta közreműködését, hogy Petőfi a nem neki való élettől megszabaduljon.

A költő sem igent, sem nem-et nem mondott erre a jószívű ajánlatra. Neki azonnal eszébe jutott, hogy ha innen elmegy, mit csinál majd akkor? Hiszen neki nincs hazája, nincs otthona, ismét kezébe veheti a vándorbotot. Ámde az orvos a saját lelkiismerete szavára hallgatott és jelentést tett Petőfi állapotáról. A költőt megvizsgálták és helyben hagyták dr. Römer vizsgálatainak eredményét.

Nem is tartott bele egy hónap és a

A majtényi sikon.

Mióta elváltam édes szeretőmtől,
Velem volt emléke, szüntelenül velem;
Valamint a három napkeleti királyt
A csillag, úgy kísért engem a szerelem.

Hagyj el most, szerelem, hagyj el, szép csillagom,
Nem neked való hely ez, a hova értem;
Vagy ha el nem maradsz, fátyolt vetek reád,
Hogy szembekötvé jőjj át a csatatéren.

Csatatér ez a sik, szent csatának tére,
Mert a szabadságért harcolának rajta,
Oh árva szabadság, haldokló kezedből
Undok árulás a fegyvert kicsavarta.

És a hősök, kik itt a hazáért vívtak,
Hazátlan bujdosók, földönfutók lettek,
És a latrok, kik a hazát elárulták,
Urak lőnek . . . oh szív, szívem, ne repedj meg! —

Tavaszi délután, verőfényes idő,
Az égen kis fejér felbők uszdogálnak;
Hattyusereg tán e felbőcsoport? vagy a
Hősök szellemei, kik itt elhalának?

Csend van körülöttem, tünődöm, tünődöm . . .
De mit állok még itt? mért odább nem megyek?
Végzém, a mit kelle: elmondtam legszörnyűbb
Átkomat, s elsírtam legszentebb könyemet.

költő megkapta az obsitját; mehetett, a
hová tetszett.

De hova, merre? ez volt most a kérdés.
A költő ismét abba a rettenetes hely-
zetbe jutott, mint már annyszor élete-
ben. Voltaképpen megváltásnak kellett
volna tekintenie a katonai élettől való m g-
szabadulását, hol bizonyára, mint «kór
háztöltelek» előbb-utóbb elpusztult volna,
— de ott legalább meg volt a kenyere,
meg volt a ruházata, volt hová lehajtani
a fejét.

De ő mégsem esett azért kétségbe. A jö-
vője feletti gondokat egyelőre elnyomta
az öröm, hogy szabad, hogy lerázta a
bilincseket és ismét tehet, a mit akar.

Soproni barátai csakhamar értesültek
a hírről, hogy Petőfi elhagyta a katona-
ságot és Sopron felé tart. Halálra voltak
remülve, mert azt hitték, hogy katona-
szökevény lett. A bizonytalanság gyötörte
őket még néhány napig, mert a kölhőről
semmi hírt sem hallottak.

Pakh és Sass, Petőfi két jó barátja, ek-

Világosságot!

Sötét a banya,
De égnek benne mécsek.
Sötét az éj,
De égnek benne csillagok.
Sötét az ember kebele,
S nincs benne mécs, nincs benne csillag,
Csak egy kis hamvadó sugár sincs.
Nyomoru ész,
Ki fénynek hirdeted magad,
Vezess csak egy lépésnyire!
Nem kérlek én, hogy átvilágíts
A más világnak fátyolán,
A szemfedőn:
Nem kérdem én, hogy mi leszek?
Csak azt mondd meg, hogy mi vagyok
S miért vagyok? . . .
Magáért születik az ember,
Mert már magában egy világ?
Vagy ő csak egy gyűrűje
Az óriási láncnak,
Melynek neve emberiség?
Éljünk-e önnön örömincknek
Vagy sirjunk a síró világgal? —
Hány volt, ki más szívéből
Kiszíta a vért
Saját javára,
És nem lett büntetése!
S hány volt, ki más javáért
A vért kiontá
Saját szívéből,
S nem lett jutalma!
De mindegy; a ki áldozatnak
Od'adja életét,
Ezt nem díjért teszi,
De hogy használjon társainak.
S használ-e vagy sem?
A kérdések kérdése ez,
És nem a «lenni, vagy nem lenni»?
Használ-e a világnak, a ki érte
Fömládozá magát?

Eljő-e a kor,
Melyet gátolnak a roszak
S a melyre a jók törekednek.
Az általános boldogság kora?
S tulajdonképpen
Mi a boldogság?
Hisz minden ember ezt másban leli;
Vagy senki se találta még meg?
Talán a mit
Mi boldogságnak nevezünk,
A miljom érdek,
Ez mind egyes sugára csak
Egy uj napnak, mely még a láthatáron
Túl van, de egykor feljövend.
Bár volna így!
Bár volna célja a világnak
Bár emelkednék a világ
Folyvást, folyvást e cél felé,
A mig előbb-utóbb elérné!
De hátha úgy vagyunk,
Mint a fa, mely virágozik
És elvirít,
Mint a hullám, a mely dagad,
Aztán lesimul,
Mint a kő, melyet fölhajítanak,
Aztán lehull,
Mint a vándor, ki hegyre mászik,
S ha a tetőt elérte,
Ismét leballag,
S ez így tart mindörökké:
Föl és alá, föl és alá . . .
Irtóztató, irtóztató!
Kit még meg nem szállott e gondolat,
Nem fázott az soha.
Nem tudja még: mi a hideg?
E gondolathoz képest
Meleg napsugár a kigyó,
Mely keblünkön jégcsap gyanánt
Vérfigyálón végigcsuszik,
Aztán nyakunkra tekerőzik,
S torkunkba fojtja a lélekzetet — — —

(Pest, 1847.)

kor együtt laktak Sopronban és egy nap csak betoppant hozzájuk — Petőfi Sándor. «Kiaszottan, elviselt katonaköpenyben», mint ők megírták, sápadt, roszkatag külsővel. A két barát aggodalommal kérdezte a költőt, miként hagyta ott a katonaságot. A költő megértette, hogy mitől tartanak barátai és tréfás komolysággal vonta elő kabátja zsebéből az elbocsátó levelet, az obsitot, és abban büszke ön-

érettel mutatott a megjegyzésre, hogy katonáskodása alatt mindig hiven és becsülettel szolgált!

Hogy pedig az ezredorvos véleményezése Petőfiről csak jó akaratú dolog volt és az elbocsátás okánál felsorolt betegségek nem fenyegették annyira a költőt, mint az orvos feltűntette, mi sem mutatja inkább, minthogy Petőfi nem kapott soha életében se tüdőgyulladást, se szívtágulást.

Katonáskodás után.

Az obsitos költő barátai között Sopronban nagyon jól érezte magát. Egyelőre nem gondolt a jövővel, hanem csak a jelennek élt. Minden idejét volt tanuló társaival töltötte, kik katonaruháját kicserélték más ruhával és tőlük telhetőleg iparkodtak szórakoztatni a sok megpróbáltatást átélő költőt. Néha a színházba is elvitték magukkal, a hol senki olyan jól nem mulatott, akkorákat nem nevetett, mint Petőfi.

Ez így tartott vagy egy hétig; akkor a költő már ismét tovább akart állni. Először Orlayt kívánta felkeresni Pápán, azután mindenesetre szülei meglátogatására haza óhajtott menni. Édes atyjával ugyanis

még katonáskodása alatt kibékült és alig várt a már azt a napot, hogy rajongásig szeretett édes anyját megölelhesse.

De előbb jövőjével akart tisztába jönni és a teendőket testi lelki jó barátjával, Orlayval megbeszélni.

Néhány nap múlva fel is kerekedett és az ő «kipróbált két csikóján» — mint lábait szokta nevezni — utnak is indult és egyszer aztán csak betoppant Orlayhoz.

Nagy volt a jó barát öröme! Dehogy is eresztette tovább Petőfit! A lelkére beszélt neki, hogy így az élet céltalan, folytassa tanulmányait, iratkozzék be ismét az iskolába. Majd ő és barátai segédkezett nyujtanak neki addig, a míg valami kenyérkeresethez jut.

Látjátok, ilyen a jó barát! Önzetlenül

Katona vagyok én...

Katona vagyok én, kiszolgált katona,
Csak káplár sem voltam, mindig közkatona.
A katonasághoz ifjúságot vittem;
Ott maradt az; haza öregséggel jöttem.

Nagy volt pontosságom, nagy volt a hűségem,
Nem volt reám mérve csak egy büntetés sem.
Mi lett a jutalmam, mikor kiszolgáltam?
A generális megveregette vállam.

(Pest, 1844.)

Dáridó után.

Ez volt aztán az éjszaka!
Bort többé soh'se lássak,
Ha életemben párja volt
Ennek az áldomásnak.

Egész mohácsi ütközet
Ment végbe ott közöttünk;
Igaz, hogy a török a bor
És a magyar mi lettünk.

Hanem még az is igaz ám,
Hogy harcoltunk vitézül,
Kivált mikor már a király,
Az ész, kidőlt nyergébül.

A győzelmes poharakat
Dühhel nyakon ragadtuk,
S függünk letéphetetlenül,
Mint a pióca, rajtuk.

Ha oly hosszú lesz életünk,
Mint kortyaink valának,
Megérjük boldogabb korát
A bús magyar hazának.

(Pest, 1844.)

A tintás üveg.

Vándorszínész korában Megyeri
(Van-e, ki e nevet nem ismeri?)
Körmölgeté, mint más a színlapot.
Kapott
Ezért
Egyszer vagy öt forintnyi bért,
A mint mondom, vagy öt forintnyi bért.

Először is hát tintáért megyen,
Ha ismét írni kell, hogy majd legyen.
A tintás üveget pedig hová
Dugá?
Bele
Kabátja hátsó zsebibe,
A mint mondom, kabátja zsebibe.

S hogy pénzre tett szert, lett Megyeri vig,
S haza felé menván, ugrándozik.
Hijába inti őt Szentpéteri:
«Kari,
Vigyázz!
Kedved majd követendi gyász,
A mint mondom, majd követendi gyász.»

Ugy lett. A sok ugrándozás alatt
Kifolyt a tinta; foltja megmaradt;
Megyeri elbusúl; kedvét szegi
Neki
A folt,
Mivel csak egy kabátja volt,
A mint mondom, csak egy kabátja volt.

Mi több: kabátja éppen sárga volt,
És így annál jobban látszott a folt.
«Eldobnám, — szólt — de mással nem bírok.»
Ez ok
Miatt
Hordá, míg széjjel nem szakadt,
A mint mondom, míg széjjel nem szakadt.

(Pest, 1844.)

segít, érdek nélkül iparkodik javát elő-
mozdítani annak, a kit megszeret.

A beszédet követte a tett.

Orlayval együtt lakott Su'kovics Károly
és ugyanabban a házban még néhány jo-
gász fiatal ember. Ezek azután közösen
gondoskodtak a költőről.

Orlay kicsinálta a házasszonyánál, hogy
Petőfi majd velük lakhatik és ezért fizet

egy hónapra 2 váltó forintot; a jogászok
egyike is, a másika is — bizonyára Orlay
ösztökélésére — egy-egy ruha, vagy fehér-
nemű darabot ajánlottak fel a költőnek.
Parragh Gábor — szintén egy jogász —
az ebédet szerezte meg számára akképen,
hogy Petőfit beajánlotta felolvasónak egy
vak református lelkészhez. Eddig ő olva-
sott fel, de most azt állította, hogy neki

A bilincs.

Szabadságért küzdött az ifju,
S börtönbe dobták, ottan ül,
És meg-megrázza és átkozza
Bilincsét nagy kegyetlenül.
Bilincse ekkép szólta hozzá:
«Csörgess, de oh ne átkozzál!
Csörgess, ifju! csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll.

Ugy-e nem ismeresz? A szabadság
Csatáiban kard voltam én,
S éppen talán a te kezében
Villogtam a vér mezején.
Szerencsétlen te, szerencsétlen
Kardoddal hol találkozál!
Csörges, ifju! csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll.

Bilincset verlenek belőlem,
Belőlem, a ki kard valék,
S ki vélem vítt a szabadságért,
Most azt szorítom... szörnyűség!
Szégyennek és haragnak pírja
A rozsdá, a mely rajtam áll.
Csörgess, ifju! csörgésem átok,
Mely a zsarnok fejére száll »

(Nagy-Károly, 1846.)

sok a dolga és maga helyett Petőfit mutatta be. Azután ugyancsak Parragh beajánlotta Petőfit egy kereskedőhöz, kinek fiát tanította havi 10 forintért; majd még egy ügyvélnél is elvitte ki másolóknak fogadta fel.

Ezzel a kenyérkérdése meg volt oldva; most már legalább volt miből élnie.

Nehezebb dolog volt azonban Petőfit az

iskolába beíratni, mert a tanévnek már a fele elment és Petőfinek nem volt bizonyítványa. A jó barátok minden követ megmozdítottak és addig kerített Tarczy tanárt, míg az is közbenjárt az igazgatónál és Petőfit fel is vették a VII. osztályba, — egyelőre azonban csak mint rendkívüli hallgatót.

Petőfi nagyon megörült ennek és szor-

Azokhoz az én jó pesti pajtásaimhoz.

Hah, börtönöm ajtaja megnyílt,
— Nem börtön-e a hivatal?
Csókolgat a drága szabadság
Édes, tüzes ajkaival.
De lelkem hová lett? merre, oh lélek,
Szárnyad subogási merre vivének?

Mi messze, mi messze röpülsz már,
Végtelen előttd az ut;
Hijába suhanna utánad
A fecske, nyomodba se jut,
El lelkem után a messze világba!...
De vissza mi tart? sziv, monddsa, mi bánta?

Távozni! e gondolat úgy fáj,
Úgy fáj nekem... és mi okért?
Volt itt szeretőm, hanem az már
A sírhalom éjibe tért.
És nem vagyok én már senki barátja.
E pusztá üres szót lelkem utálja.

Pajtásaim! értetek a bú;
Elhagyni, fiúk, titeket,
Ez fáj nekem, ez szomorít el,
Ez ver kebelembe sebet...
De nem, mi vigadtunk minden időben,
Igy hát szomorú a búcsu se légyen.

Föl, cimboraság, vigalomra,
S pogány legyen a vigalom;
A bút kiürült poharakkal
Kegyetlenül üssük agyon,
Hogy, majd ha jön a sor kézszerítésra,
Öt könyre fakadni senki ne lássa.

(Pest, 1844)

Te voltál egyetlen virágom...

Te voltál egyetlen virágom;
Hervadt vagy: pusztá életem.
Te voltál fényes napvilágom;
Lementél: éj van körülöm.

Te voltál képzeményim szárnya;
Megtörve vagy: nem szállhatok.
Te voltál vérem forrósága;
Meghűltél: oh, majd megfagyok.

(Pest, 1845.)

Sors, nyiss nekem tért...

Sors, nyiss nekem tért, hadd tehessek
Az emberiségért valamit!
Ne hamvadjon ki haszon nélkül e
Nemes láng, a mely úgy hevít.

Láng van szivemben, égből eredt láng,
Fölforraló minden csepp vért;
Minden szivütésem egy imádság
A világ boldogságaért.

Oh vajba nem csak üres beszéddel,
De tettel mondhatnám el ezt!
Legyen bár tettemért a díj egy
Uj Golgotán egy uj kereszt!

Meghalni az emberiség javáért,
Mily boldog, milyen szép halál!
Szebb és boldogítóbb egy hasztalan élet
Minden kéjmámorainál.

Mondd sors, oh mondd ki, hogy így halok meg.
Ily szentül! s én elkészítem
Saját kezemmel azon keresztfát,
A melyre fölfeszíttetem.

(Pest, 1847)

galmasan járt iskolába, különösen, mert
azt hitte, hogy jövője is némileg biztosítva van.

Azonban ezen reményében csalódott.
Édes atyja, ki ez idő alatt már teljesen
tönkrement, egy fillért sem küldhetett; az
ügyvéd sem fizetett pontosan és így
Petőfire ismét a nélkülözés napjai vártak.
Ez elvette kedvét az iskolától és ismét
azon kezdett töprengeni, hogy más uton-
módon keresi meg kenyerét és abbahagyja
az iskolázást.

Közbejött még egy körülmény.

Petőfi egy napon felvette katonaruhá-
ját és kijelentette, hogy abba megy el
iskolába. Orlay minden tőle telhető ekes-
szólással iparkodott őt lebeszélni erről, de
sehogy sem sikerült. Petőfi az ütött-ko-
pott baka-ruhában ment az előadásra.
Természetesen nagy volt a riadalom, mikor
a költő abban a különös ruhában beállit-
tott, a kacagás, éljenzés nem akart meg-
szűnni akkor sem, a mikor már a tanár
az osztályba lépett. Mikor pedig a zajnak

Apám mestersége s az enyém.

Mindig biztattál, jó apám,
Kövessém mesterségedet,
Mondtad, hogy mészáros legyek;
Fiad azonban író lett.

Te a taglóval ökröt ütsz,
Tollammal én embert ütök...
Egyébiránt ez egyre megy,
Különböző csak a nevek.

(Pest, 1845.)

Az örült.

— — — — Mit háborgattok?

Takarodjatok innen!
Nagy munkába' vagyok. Sietek.
Ostort fonok, lángostort napsugarakból:
Megkorbácsolom a világot!
Jajgatnak majd, és én kacagok,
Mint ők kacagtak, a mikor én jajgattam.
Hahaha!
Mert ilyen az élet. Jajgatunk s kacagunk.
De a halál azt mondja: csitt!
Egyszer már én is meghalék.
Mérget töltöttek azok vizembe,
A kik megitták boromat.
S mit tettek gyilkosaim,
Hogy gaztettöket elleplezzék!
Midőn kiterítve feküdtem:
Reám borultak s könyezének.
Szerettem volna fölugrani,
Hogy orraikat leharapjam.
De nem harapom le! gondolám,
Legyen orruk, és szagolják,
Ha rothadok, s fuladjanak meg.
Hahaha!
És hol temettek el? Afrikában.

Az volt szerencsém,
Mert egy hiéna kiása siromból.
Ez az állat volt egyetlen jöltevőm.
Ezt is megcsaltam.
Ő combom akarta megenni;
Én szívemet adtam oda,
S ez oly keserű volt, hogy megdöglött tőle.
Hahaha!
De hijába, csak így jár,
Ki emberrel tesz jót. Mi az ember?
Mondják: virágnak gyökere,
A mely fönn a mennyben virul.
De ez nem igaz.
Virág az ember, melynek gyökere
Ott lenn van a pokolban.
Egy bölcs tanított engemet erre,
Ki nagy bolond volt, mert éhen hala.
Mért nem lopott? mért nem rabolt?
Hahaha!
De mit kacagok mint a bolond;
Hisz' sirnom kellene,
Siratni, hogy oly gonosz a világ.
Az Isten is felhő-szemével
Gyakran siratja, hogy megalkotá.
De mit használ az ég könyűje is?
A földre hull, a ronda földre,
Hol az emberek lábbal tiporják,
S mi lesz belőle,
Az ég könyéből? Sár.
Hahaha!
Oh ég, oh ég, te vén kiszolgált katona,
Érdempénz melleden a nap,
S ruhád, rongyos ruhád a felhő.
Hm, így eresztik el a vén katonát:
A hosszú szolgálat jutalma
Egy érdempénz és rongyos öltözet.
Hahaha!
S tudjátok-e, mit tesz az emberi nyelven,
Midőn a fürj azt mondja: pitypalaty?
Az azt teszi, hogy kerülöd az asszonyt!

okát megtudta, Petőfit kiharancsolta az osztályból.

Nem is tért oda többet vissza Petőfi. Már másnap utra készen állott, — ismét nyakába venni a világot. Hiába kérte őt Olay, hogy ne tegye azt, hiába biztatta, hogy a mi megtörtént, azon lehet segíteni, Petőfi hajthatatlan maradt. Menni akart, hogy magának valamerre sorsát biztosítsa. Hazamenetelét is elhalasztotta addig, a míg valami keresetforrást tud találni.

Mindig az forgott most már eszében,

hogy neki kötelessége szüleinek sanyaru helyzetén is segíteni. És mert érezte magában a tehetséget, hogy ő mint író is szerezhet pénzt, hajlama pedig a színészethez vonzotta, e két pályán akart boldogulni. De azt is tudta, hogy édes atyja beleegyezését nem fogja megnyerni soha. Azért tehát először sikert akart elérni a színészi pályán és remélte, hogy akkor édes atyja is megbékül.

Ebből azután lehet némi képet alkotni a költő lelki állapotáról. Nem a könnyel-

Az asszony vonzza magához a férfiakat,
Mint a folyókat a tenger.
Miért? Hogy elnyelhesse.
Szép állat az asszonyi állat,
Szép és veszedelmes:
Arany pohárban méregital.
Én ittalak, oh szerelem!
Egy harmatcseppnyi belőled édesebb,
Mint egy mézzé vált tenger;
De egy harmatcseppnyi belőled gyilkosabb,
Mint egy méreggé vált tenger.
Láttatok-e már tengert,
Midőn a fergeteg szánt rajta
S vet beléje halálmagot?
Láttátok a fergeteget,
E barna parasztot,
Kezében villámösztökével?
Hahaha!
Ha megéri a gyümölcs: lehull fájáról.
Érett gyümölcs vagy, föld: lehullanod kell.
Még várok holnapig;
Ha holnap sem lesz a végítélet:
Beások a föld közepéig,
Lőport viszek le
És a világot a
Levegőbe röpittem... Hahaha!

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Le az égről hull a csillag ...

Le az égről hull a csillag,
Szemeimből könyek hullnak.

Nem tudom, mért hull a csillag,
Könyeim halottért hullnak.

Csak hull, csak hull köny és csillag;
Egyre hullnak, még sem fogynak.

(Pest, 1845.)

Nem háborítom-e nyugalma ...

Nem háborítom-e nyugalmad,
Elásott kincse életemnek!
Ha szívem árva gyermekével,
A halvány arcu szenvedéssel
Hozzád gyakorta kijövendek?

Nem fog zajt ütni érkezésem,
Sirhalmód mellé halkan lépek,
Csak csókomat teszem fejfádra
— Azt is lemossa könnyem árja —
És akkor ismét hazatérek.

(Pest, 1845.)

Rabhazának fia.

Menjünk, menjünk a földbe,
Beteg szívem!
Hiszen
Megtetted, a mit kelle,
Megtetted, a mit lehetett:
Viselted honfisebedet.

Hideg van a siréjben;
Másnak lehet...
Meleg,
Forró lesz a sir nékem:
Mit életemben viselék,
A honfiseb még ott is ég

De az itélet napja
Eljön talán,
S hazám
Bilincseit lerontja:
Akkor sebam begyógyuland,
S hűvösből nyugszom ott alatt.

(Pest, 1844.)

műség, nem a léhaság üzi őt egy helyről
a másikra, ő ki akarta küzdeni a sikert,
meg akarta keresni kenyerét, segíyezni
akarta szüleit. Szeretett volna tovább ta-
nulni, de körülményei nem engedték; ügy-
véd, orvos, vagy hivatalnok nem akart
lenni, csak író és színész. Ez volt a cél,
a mit kitűzött maga elé, azért küzdött,
szenvedett, nélkülözött, ettől a feltett
szándékától semmi sem tudta letéríteni.

A szülői házban.

Orlaytól és barátaitól elbucsuzva Petőfi,
mint annyiszor, ismét kidobva érezte ma-
gát a nagy világba. Összes vagyona né-
hány krajcár volt, összes holmija elfért
abban a zsebkendőben, a mit, mint batyut,
göröcsös vándorbotja végére tűzött.

És mikor az országúton haladt, bősé-
gesen volt ideje meggondolni, mit tegyen.
Azt hitte, hogy talán Pozsonyban több
szerencséje lesz és sikerül ott valamihez

Ki vagyok én, nem mondom meg...

Ki vagyok én, nem mondom meg;
Ha megmondom, rám ismernek;
Pedig ha rám ismernének,
Legalább is felkötnének.

Nincs a fokos a kezemben,
Hogyha kéne verekednem;
Nyerges lovam messze legel,
Nem t'ok futni, ha futni kell.

Hogy is tudnék futni mostan?
Mikor a fejem tele van:
Nem csak fejem, de szívem is...
A bor meg a leány hamis.

Ha elhagyom galambomat,
Kialuszmom mámoromat,
S rajtam ütnek a hadnagysok:
Majd meg mondom, hogy ki vagyok!

(Pozsony, 1843.)

Türelemről.

Türelem, te a birkák s a
Szamarak dicső erénye,
Tégedet tanuljalak meg?
Menj a pokol fenekére!

Hogyha mind koldus járod be
A földet és kérsz menedéket:
Kérj akárhol, csak ne tőlem,
Szívem nem fogad be téged;

S ha bejárod, mint hóditó,
Diadallal a világot:
Lesz egy szikla, s ez szívem lesz,
Melyre nevedet nem vágod.

Türelem, kicséptelt szalma,
Melyet a bárgyu világnak
Telt kalászként árulnak,
Kik magodból jóllakának.

Te üres fazék, melyből a
Macska a tejfölt kiette,
S a szakácsné most szájtátva,
Fejcsóválva áll mellette.

Türelem te... nem tudom mi?
Mint gyűlöllek, mint utállok!
Mert a hol van kezdeted, ott
Vége van a boldogságnak.

Oh, a föld boldog lehetne,
Hogyha rajta te nem volnál,
S mig te rajta léssz, mindaddig
Megmaradunk a nyomornál.

El veled, te élet átka!
El veled, le a pokolba!
Nyeljen el, ki rút pófádat
Erre a szép földre tolta!

(Pest, 1847.)

Poharamhoz.

Különben én becsüllek, oh pohár!
Csak egy van benned, a mit restelek;
Azt restelem csak benned, oh pohár!
Hogy olyan könnyen kihörpentelek.

Ha én te néked volnék, oh pohár!
Ki nem fogynék a borból sohasem;
Aztán, ha nékem volnál, oh pohár!
Innál belőlem véges-végtelen.

(Duna-Vecse, 1844.)

fognia. Nem ment tehát. haza, hanem kapta magát és Pozsonynak vette útját. Hosszu gyalogolás után megérkezett és felkereste Szeberényi barátját. Avval meghányták-vetették a teendőket, de semmi eredményre nem jutottak. Petőfi már ismét készen volt egy házzal odébb állani, azonban közbejött egy nagy ur és ez azt parancsolta Petőfinek: megállj, ne tovább! Beteg lett, kórházba került, hol tíz napig feküdt. Barátai ápolták, gondozták őt és csakhamar ismét erőre kapott.

Betegsége alatt Orlay rávette, hogy térjen vissza szüleihez, édes anyjához, ki már sóvárogva várja s maradjon ott addig, míg kinalkozik valami biztos kenyérkereset.

Petőfi édes anyja emlegetésével mindig lehetett hatni; most is megigérte, hogy követi Szeberényi tanácsát. El is indult, hogy Duna-Vecsére jusson, azonban alig maradtak el mellőle jó barátai és meghallván, hogy Győrben színészek vannak, fordított egyet szekere rudján

Hintón és gyalog.

Rég eltemette a nyarat
Az ősz, s ez is haldoklik már;
Az erdő mégis milyen hangos!
Hogy füttyöl benne a madár!

E füttyre fölriadtak az
Álmos merengésből a fák,
S a meglepő, nem várt örömtől
Megrezzen rajtok minden ág.

Még ott fona a nap is, a ki
Ködcasuklyájában bujt vala,
Gondolva, a tavaszig már
Ugy sem leszen mit látnia.

Még fönn az égen a nap is
Kiváncsian pillant elé,
Hogy lássa ezt a madarat, mely
A bús csendet szétkergeté.

Keres, keres szemeivel,
Megnéz az erdőn minden fát;
De mind hijába, mind hijába,
Madárfélét sehol se lát.

Jó nap barátom, ne keresd
A fákon e víg madarat;
Ott ballag a mi füttyösünk a
Gyalog uton a fák alatt.

Egy ágról szakadt siheder,
Kit a bal sors meghordoza,
Keblen kenye, hátán háza,
S szívében jó kedv tavasza.

Hogy megfüttyöl, hogy megfüttyöl,
Hogy harsog az erdő bele...

S im, fényes uti hintó nyargal
S szemben találkozik vele.

A fényes hintóban belül
Setét ur ül nagy csendesen:
Ah, milyen napfogyatkozás van
E gazdag ur szemeiben!

Meglátja őt a siheder,
És sajnálkozva távozik...
Ti szegény gazdagok, ktken ily
Rongyházi is sajnálkozik!

(Koltó, 1847.)

Eger mellett.

Hol jó bort érzek, betérek;
Ne térnék hát Egerbe?
Ha ezt a várost elkerülném,
Az Isten is megverne.

Együttal azt is meglekintem,
Hol vítt Dobó nagy lelke;
És felköszöntöm, a ki őt oly
Dicsőn megénekelte.

S ha majd, a mint hiszem, a bortól
Hatalmas kedvem leszen:
Még verset is csinálók, Pesten
Eladhatom jó pénzen.

Áll a határzat, áll erősen,
Be kell Egerbe mennem!
Mert ennyi édes vonzerőnek
Szivem nem állhat ellen.

(Andornak, 1844.)

(már persze csak úgy gondolatban) és Győrbe ment. Itt azonban nem talált színészeket, tehát Pesten át Duna-Vecsére szüleihez ment.

Körülbelül április havában érkezett haza.

Egy ideig semmittevesben multak a napok. Petőfi elkalandozott a környéken, bejárta az erdőt, a mezőt és írta a verseket. Később azután ismét kezdett jövőjével foglalkozni. Bántotta őt, hogy szülei nyakán élősködjek és mentől előbb valami kereset után akart látni.

Édes atyja erőnek-erejével azt kívánta,

hogy fia — mészáros legyen; édes anyja pedig a mellett erősködött, hogy fia folytassa tanulmányait, járjon iskolába; Petőfi pedig színésznek akart felcsapni és lelkes szavakkal ecsetelte e pálya magasztos voltát. A vitában az édes anya győzött.

Petőfi tehát, hogy az iskolába akadálytalanul beléphessen, Selmechányára ment iskolai bizonyítványaiért. Mikor ezeket megszerezte, újra visszatért szüleihez, hogy a szünidő hátralevő részét (az iskolák akkor október 1-én kezdődtek) ott töltse el.

Gyors a madár, gyors a szélvész . . .

Gyors a madár, gyors a szélvész,
Gyors a villám;
Hanem az alföldi betyár
Még gyorsabb ám!

Ma ő kelme csikót szerez
Kecskeméten,
Szent-Mártonnál az nap át is
Megy a réven.

Az unalom nagyon rossz tanácsadó; Petőfi pedig unatkozott. A gondtalan, a tétlen élethez ő nem volt szokva és folyton azon járatta esztét, mivel töltse el idejét az iskolák kezdetéig. Nyughatatlan lelke folyton ösztökelte őt és el is határozta magában, hogy ismét megpróbálkozik a színészi pályán. Feltett szándéka volt akkor, hogyha sikert arat, ott marad; ha nem, végleg lemond az ábrándjáról.

Mielőtt azonban utra kelt volna, édes anyjának megígérte, hogy október 1-ére visszatér és beiratkozik az iskolába.

Szinte hihetetlenül hangzik, hogy mily óriási utakat járt be a költő ezen idő alatt.

Persze akkor még vasut nem volt, csak fogadott kocsin, szekeren utaztak az emberek, — ha volt pénzük. — Ámde Petőfi-nek nem volt pénze és így gyalog vette a nyakába Magyarországot.

Először Pestre jött, innen elment Balatonfüredre, átkelt a Balatonon és így ért Veszprémbe; onnan Somogyon át Ozorára ment, a hol végre egy kis színész-társaságot talált.

Vége tehát ismét színészkedhetett

Holnap a csikót eladja
Fehérváron.
Eladja, meg újat is lop
E vásáron ;

Holnapután már valahol:
Becskeken
Lovagol egy karcsu fakón
A deresen.

(Pest, 1845.)

Tompa Mihályhoz.

Hát fiu, olvastam azt verset,
A melyet te én hozzám csináltál
Valahol a bártfai forrásnál,
S mondhatom, hogy nagy örömet szerzett.

Sok szépet elmondta e levélben
(Ne véld, hogy hizelgéskepen beszélem);
De legjobban az gyönyörködtetett,
Hogy a bort, ücsém, te is szereted.

Ejh, be derék gyerek vagy te, Miska!
Mért nem ölelhetlek össze-vissza? ...
Látszik: deák vagy és kálomista,
A ki a vizet nagy kinnal iszsza.

Ember a lelked is, atyámfia!
Imádkozunk a bor istenéhez,
S hagyjuk a világot papolnia,
Hogy, ki a bort szereti, ez es ez.

Haszontalan világ ez a mai;
Egyáltalában nem tetszik nekem.

Jöjünk csak mi össze! ... fenn az égből
Örömkönyeket sűr Csokonai.

Egyébiránt ne gondold, barátom,
Hogy én valami vad fickó vagyok,
Mihelyest a bor színét meglátom:
Nem én! csak úgy csendesen vigadok.

S ha bizalmas ember van mellettem:
Mosolygva a bús mult időket,
Elbeszélem, hogy mennyit szenvedtem,
Mint majd egyszer elbeszélem néked.

Hidd el, csodálkozni fogsz fölötte,
Hogy huszonkét éves ember ennyi
Bajon magát keresztültörhette
S nem bírta őt a baj sírba tenni.

Az igaz, most jobb az állapotom,
Bár a legjobbnak ezt sem mondhatom;
Hanem úgy csak állok, hogy ha véled
Találkoznám, megvendéelnék.

De miért is nem jössz egyszer hozzánk?
Majd meglátnád, milyen jól mulatnánk!
Messze vagy; de én baka koromban
Hetvenhétszer annyit gyalogoltam.

Siess hát, mert ha sokáig késel,
Élted napjáig megemlegeted;
Én rontok hozzád, s akkor jaj neked:
Agyonszoríllak egy öleléssel!

(Pest, 1844)

Petőfi. Eleintén csak színlapokat irt, azokat kihordta, az egyes kellekek összerendezése volt az ő feladata.

A színészet még akkoriban nagyon gyöngye lábán állt Magyarországon. A komédiásokat nem igen becsülték meg s nem is pártolták a faluról falura vándorló színészeket, de Petőfi dicsőségnek, magasztos hivatásnak tartotta hirdetni a nemzet nyelvét és boldog volt, midőn más szerepek eljátszását is reá bízták.

Társai azonban nem voltak ilyenek és Petőfi csakhamar ott is hagyta őket. Különben édes anyjának tett ígéretéről sem feledkezett meg és így nem keresett új színtársulatot, hanem eltökélt szándéka

volt, hogy beiratkozik valamelyik iskolába. De az ő költői tehetsége is erősen fejlődött, mind jobban és jobban kibontakozott. Meglátszott ez a képző társaságban kifejtett működésén. Az érdemkönyvbe, hová a jelesebb munkákat kitüntetésképen beírták, az ő költeményei közül nagyon sokat beiktattak.

A «baka», (mert a költőt tanuló társai kedélyesen így hívták) mindig nagyobb tekintélyre tett szert; ha rideg, mogorva természeteért sokan nem is szerették, becsülni mindenki becsülte őt.

E közben a gondolat, hogy költeményeit nyomtatásban lássa, nem hagyta őt pihenni.

A felhők.

Ha én madár volnék, örökké
A felhők közt szállonganék.
Ha festő volnék, egyebet sem,
Csupán felhőket festenék.

Ugy kedvelem én a felhőket!
Megüdvözlöm mindegyiket
Érkeztekor, s elmondom néki
Távoztakor: Isten veled!

Oh! nekem olyan jó barátim
E tarka égi vándorok.

Ugy ismernek már, hogy talán
[még
Azt is tudják, mit gondolok.

Oly sokszor néztem én őket, ha
Szép halkan szenderegtenek
A hajnal és az alkony keblén
Mint áttatlan kis gyermekek.

És néztem őket, hogyha jöttek,
Mint haragos vad férfiak,
Hogy a viharral, e zsarnokkal
Élet-halálra vívjanak.

Akkoriban két szépirodalmi lap volt. Egyiket, a Regélőt, Garay, a másikat az Athenaeumot Bajza József szerkesztette. Magas színvonalon álló lap volt mind a kettő, a hol nem egy könnyű volt elérni azt, különösen kezdőnek, hogy munkáját kiadják.

Petőfi Sándor előbb a Regélőnél próbálkozott, de sikertelenül. Ezután a szigorú Bajzának küldött néhányat költeményei közül, s Bajza a Borozó című költeményt el is fogadta, ki is adta.

Nagy volt persze Petőfi öröme!

A sok keserű csalódás, szenvedés, nélkülözés után végre ő is kapott izlelőt a dicsőségből! Megjelent költeménye, egy

iskolás fiúnak műve ott, hová az íróknak csak színe-java irhatott.

Nem sokára rá azután alkalmat nyílt a Regélőbe is írni, a mi csak fokozta örömét és csak jobban sarkalta buzgalmát.

Iskolai tanulmányait kitartással folytatta; igen szép előmenetelt tett a magyar és német nyelvben, de különösen előszeretettel tanulta a történelmet.

Sok vidám órának volt tanúja az a kis meghitt baráti kör, mely Petőfinak és Orlaynak közös lakásán, a parányi szobában összegyülekezett. Kicsiny volt a szoba, alig fért meg benne két ember, de azért a jó barátok pompásan érezték

És néztem, hogyha virrasztott a
Beteg ifju, a holdvilág,
S ők halvány arccal ezt, miként hű
Lyánytestvérek, körülfogák.

Láttam már minden változásban,
Melyen csak által-mentenek;
S akármikor s akárhogy látom,
Mindig egyformán tetszenek.

Miért vonzódom ugy hozzájuk?
Mert ők lelkemnek rokonai,
Mely mindig új s új alakot vált,
S mégis folyvást az egykori.

Lehet még másban szintén hozzám
A felhőt hasonlítani:
Vannak neki, miként szememnek,
Könyűi és villámai.

(Pest, 1847.)

Részség a hazáért.

Fiuk, az isten áldjon meg,
Én is iszom, igyatok!
Én nem nézhetek vidámon
Végig elhagyott hazámon,
Csak mikor részeg vagyok!

Ekkor ugy látom hazámat,
A mint kéne Jennie:
Mindegyik pohár, a melynek
Habjai belém ömölnek,
Egy sebét hegeszti be.

S ha, mig részeg vagyok, boldog
Volna a hon csakugyan:
Bár örökké kéne élnem,
Fiuk, nem láthatna engem
Soha senki józanan.

(Pest, 1844.)

Sovány ősz.

Megköszönöm az ilyen őszet,
Alázatosan köszönöm!
Egész világ örül, vigad
Csak én nekem nincs örömöm.
Iszik boldog, boldogtalan,
Szület van uton, útfelen,
És én Isten kegyelmiből
A száraz kortyokat nyelem.

Búsán Budára kullogok,
Megállok a vár tetején;
Nagyszáznak borszülő hegye
Távolból kékellik felém.
Nagyszázuak borszülő hegye
Sok jó napot szerzett nekem;
Hanem mi haszna? hogyha most
A száraz kortyokat nyelem.

Mint holmi falusi bíró,
Leteszem a két könyököm,
Remélve, hogy tán valahogy
Majd búmat versben kinyögöm.
Hijába minden fejtörés!
Nem boldogul a vers velem.
Hogy is verselhetnék? midőn
A száraz kortyokat nyelem.

Nagy bosszusan, nagy álmosan
Az ágyba vágom magamat,
S hejh a szüret! ezt mormogom
Fülig a takaró alatt.
És a szüretre álmodom
S a borról minden éjjelen;
Másnap megint, mint azelőtt,
A száraz kortyokat nyelem.

Csak menne már el a szüret,
Csak menne a pokolba már!
Hozná meg Isten a telet,
Hideg házban huzzam ki bár,
Vagy meglövöm magam, vagy a
Duna leszen fekvő helyem,
Ha a jövő szüretkor is
A száraz kortyokat nyelem.

(Buda, 1844.)

magukat, ha vitakoztak, ha a jövőről
terveket kovácsoltak.

Orlayn kívül Petőfi még egy költői
lelkű, szelid ifjut szeretett és ez Jókai
Mór volt, hazánk legnagyobb regényírója.
De akkor még Jókai nem írt, csak festett.
Ez a három fiatal ember csakugyan ősz-

szeilő természet volt. Orlay a költésze-
tért, Petőfi a színészetért, Jókai a festé-
szetért rajongott. Hogy a komoly vitákat
néha-néha gyermekes dulakodások, bir-
kózások váltották fel, ki csodálkozna
azon? Hiszen fiatalok voltak, s a gondo-
kat, — ha voltak is — hamar elfelejtet-

Sovány ősz e. költeményhez.

ték, ha együtt voltak. Örömben, bánatban hű társak voltak.

Mindegyik a másikat tartotta nagynak; Petőfi Jokai tehetségét becsülte sokra, ez pedig Petőfiről volt magas véleménynyel.

Az iskolaev végén a képzőársulat egy «Örömnünnepet» rendezett és elhatározták,

hogy az ez alkalomra irt művek közül a legjobbat 2 arany jutalomban részesítik.

Persze, a ki csak életében valaha egy verset összefaragott nagy nehezen, az mind pályázott. A dicsőség is, no meg a két arany is ösztökélte. Petőfi természetesen szintén pályázott és a «Szin és

Miért tekintesz be szobámba?

Miért tekintesz be szobámba?
Kíváncsi hold!
Nem úgy foly már itt a világ, mint
Hajdanta folyt.

Egykor, ha pillantásod hozzám
Betévedett;
Látád a szívben meg nem férő
Lángéletet.

Bú, kedv között élet-halálra
Látál csatát;
De győzedelmeskedni a bút
Nem láthatád.

Ez akkor volt. Ha megtekinted
Most arcomat:
Azt vélheted, tükörben látod
Tenmagadat.

Hideg vagyok és szótalán, mint
— A honuan jó
E hidegségem, szótlanságom —
A temető.

(Pest, 1845.)

Szerelmem zúgó tenger.

Szerelmem zúgó tenger;
De most zúgása nem ver
Órjási hánykódás közt földet és eget;
Elszenderült miképen
A gyermek bölcsességében,
Ha hosszan jajgatott és hosszan könyezett.

A sima habtükrében
Evez föl és le lelkem
Szelid merengésnek hintázó csónakán;
Partjáról a jövőnek
Csattog felém lágy ének...
Te énekelsz, remény, te, kedves csalogány.

(Pest, 1844.)

Világgyűlölet.

Mennybéli Isten, ördög és pokol!
Mivé lett a föld s még mivé lehet?
Minden bokorban egy világfaló,
Minden bokorban embergyűlölet.

Gyűlölnek őket, és átkaik kövét
Dobálják szerte irgalmatlanul;
Ugy dől belőlük az átok, miként
Rothadt szag a sir nyílásibul.

Szerettetek-e, fickók, valaha,
Hogy most gyűlöltek? s imádkoztatok
Az emberiség bo dokságaért,
Hogy most lehessen átkozódnatok?

Elkérték kebletekből a szívet
S aztán széttépték azt az emberek?
Nem, a világnak ti nem adtatok
Szívet soha, mert nincsen szívetek!

Nincs bennelek szív, nincs! csak zsebotek
És gyomrolok van s mert ez nincs tele,
Azért rút a világ előttetek,
Azért keltek ki rútul ellene.

Én is gyűlöltem, volt okom reá;
De a mióta e bitangokat
Láttam, mint vágnak Byron-képeket,
Azóta gyűlölségem megszakadt.

Mióta ők a földi életet
Oly feketére mázolják: nekem
Sokkal, de sokkal jobban tetszik az,
Több fénypontot vesz észre rajt' szemem.

Valóban szép, igen szép a világ:
Van minden évben rajta kikelet,
S van szép leánya minden falunak,
S ha itt egy ember sír, ott más nevet.

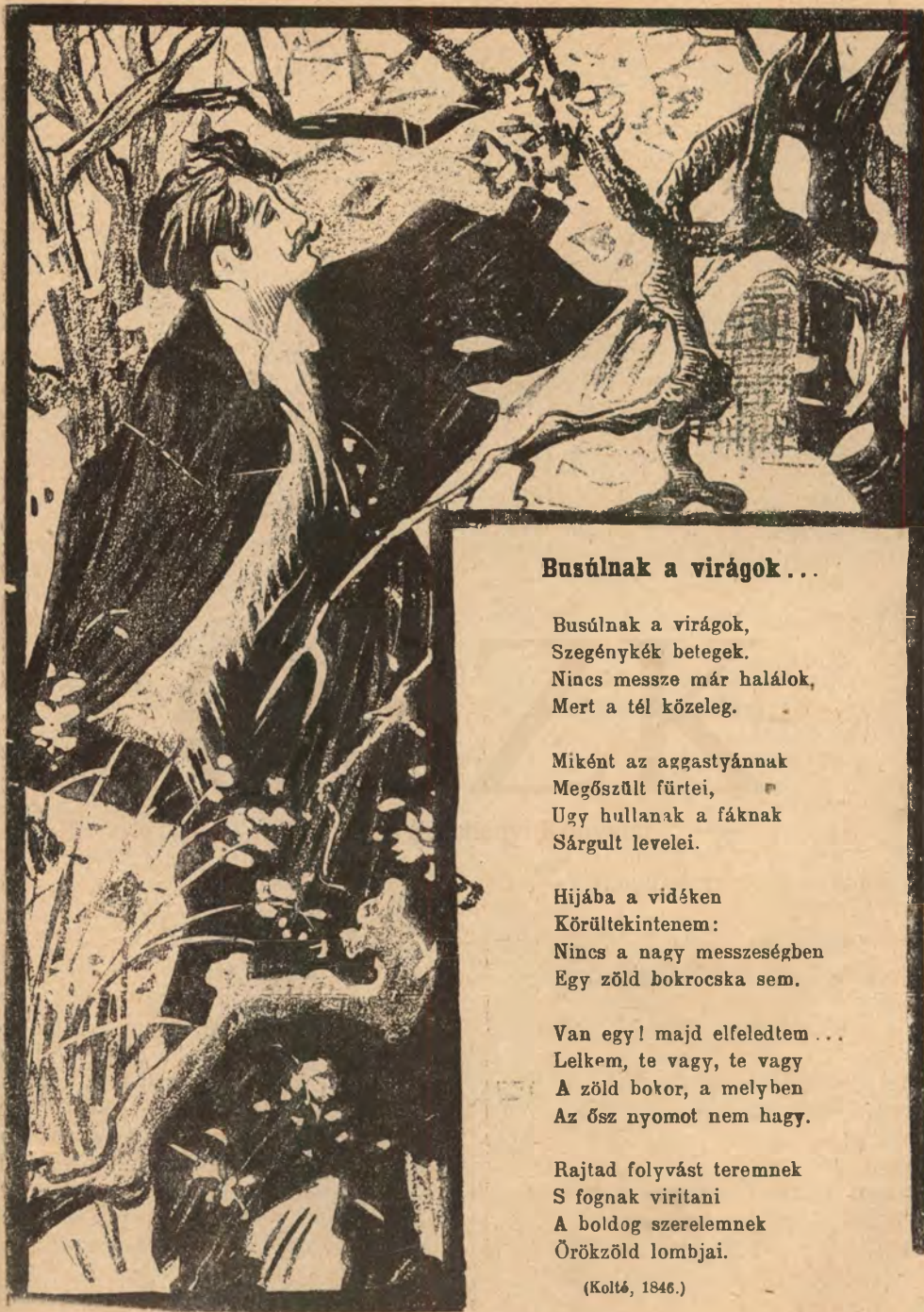
Mily tréfás még maga a bánat is!
Szív s fejre mily különbözőleg hat:
Sötétre festi a fehér szívet,
S fehérre festi a sötét haját.

(Eperjes, 1846.)

Való» románcsal pályadíjat nyert, azonkívül
a Lehel c. balladáját pedig megdicsérték.
Az ünnepély n, mely a megyeház dísz-
termében folyt le, mindkét művét nagy
tetszés mellett szavalták el és pedig: Le-

helt Kiss János, a Szin és Valót Kozma
Sándor, a nemrégiben elhunyt budapesti
főügyész.

Peőfi, Gaál Józsefnek, Ólmos botok
című költeményét szavalta lobogós ing-

Busúlnak a virágok...

Busúlnak a virágok,
Szegénykéek betegek.
Nincs messze már halálok,
Mert a tél közeleg.

Miként az aggastyánnak
Megőszült fürtei,
Ugy hullanak a fáknak
Sárgult levelei.

Hijába a vidéken
Körültekintenem:
Nincs a nagy messzeségben
Egy zöld bokrocska sem.

Van egy! majd elfeledtem...
Lelkem, te vagy, te vagy
A zöld bokor, a melyben
Az ősz nyomot nem hagy.

Rajtad folyvást teremnek
S fognak virítani
A boldog szerelemnek
Örökzöld lombjai.

(Koltó, 1846.)

ben, ptykés nadrágban, kezében egy fűtykőst forgatva és pedig oly hatással, hogy a jelen volt gr. Eszterházy Pál a nyert két arany jutalomhoz még egy harmadikat csatolt.

Végre tehát mosolyogni kezdett a sora a szegény költőre is, ki az ünnepélyen, mely oly sok elismerést juttatott neki, tanulóársaitól kölcsön kért ruhákban jelent meg.

Sok embert ismerek...

Sok embert ismerek,
 Ki önmagát legjobban szereti;
 De másnak ismét vannak kedvesi,
 Kiket magánál forróbban szeret,
 S ezeket sokszor mégis megbántja.
 Aztán megbánja,
 Hogy könyeket facsart szeméből.
 Kinek egy vidám pillantataért,
 Kinek egy mosolyáért
 A legszebb részt od'adná életéből.
 Ilyenkor tudja csak, mi a gyötrelmem,
 Mik a keservek?
 És kéri szívét: repedj meg, oh szívem!
 S ez — büntetésül — nem reped meg.

(Szalk-Szent-Márton, 1846)

El innét, el e városból...

El innét, el a városból!
 Fogjatok be hamarjába,
 Hadd rohanjak, hadd röptüljek
 Más vidékre, más országba!

Mint kívánczok e helyre,
 Lelkemet mint vont a vágy!
 S ugyanez az érzelem most
 Von tovább, maradni nem hágy.

Nevezetes ez a város,
 Tekintetem szerteszéjjel,

Mint az üstökös, kalandoz
 S nem telik be nézésével.

Összeviszsa, tarkabarkán
 Állnak uj és régi házak,
 Mintha képviselve volna
 Itten minden eltűnt század.

S történetkönyv ez a város,
 A történetek nagy könyve,
 Minden utca és minden kő
 Nagy dolgokról beszél benne.

S a magyar szó árad itten
 Mind-nütt, a merre járok,
 Édes hangok, kedves hangok,
 Illatoznak mint virágok,

S mégis mindezek dacára
 El innét, sőt ép azért el.
 Hogy a megszokás, utol ne
 Érjen prózái kezével.

S szemeimről azt a fényes
 Rózsafátyolt le ne tépje,
 Melyen át e várost nézem,
 Elmerülve tündérekéjbe.

Igy maradj meg, szép Kolozsvár,
 Így maradj te emlékemben,
 Így kedvesen, így dicsően...
 El tehát, el gyorsan innen.

(Kolozsvár, 1847)

Hogy az ünnepély után a 3 arannyal micsoda gazdag embernek tartotta magát, azt elképzelheti mindenki, de az aranyaknál is jobban lelkesítette őt a siker, az elismerés, a mit aratott, mint költő és mint szavaló!

Hosszas, fáradtságos gyalogolás után Pozsonyba érkezett, hol minden követ megmozdított, hogy beléphessen valamelyik iskolába. Bár ő is, Szeberényi barátja is fáradoztak, ezt a tervét nem valósíthatta meg.

Pozsonyban időzése alatt Neumann Károly barátjánál lakott, kinek emlékül igen érdekes kis füzetkét adott. Ugyanis még színészkedése alatt eddigi költeményeit leírta egy kis füzetkébe, valószínű-

leg azon szándékkal, hogy kiadja őket. De bizony ez nem sikerült a költőnek. Pozsonyban újra megkísérelte ezt és a költeményes füzetkét elvitte Wigand könyvkereskedőhöz, ki azonban semmit sem adott érte. Ekkor azután odaajándékozta Neumannnak, ki nagy becsben tartotta, később pedig a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, hol még a mai napig is őrzik ezt a drága ereklyét.

Ez volt Petőfi Sándor költeményeinek első gyűjteménye.

Lám, ilyen a sors, a költők sorsa! A költészet gyöngyeiért, a legnagyobb költő értékes verseiért akkor egy fillért sem adtak!

Bányában.

Ezer öltre vagyok ide lenn a
Föld ölében,
Hol az ősi örök éj tanyázik
Vadsötétén.
A kis lámpa reszkető sugára
Félve néz a zordon éj arcára,
Mint a sasra a galamb.

Ezer öltre a virágoktól s a
Napvilágtól,
Ezer öltre! Tán már a pokol sincs
Innen távol;
Vagy már benn is vagyok a pokolban?
Benne, mert a sátán háza ott van,
A hol az arany terem.

Bányaszellem, sátán, kincs királya,
Mit adsz értem?
Mennyit adsz, ha szívemet te néked
Eligérem?
Alkudjunk meg, jöszte, bányaszellem,
Most az egyszer volt lejőni kedvem,
Vagy látsz többé, vagy soha!

Vártam, vártam, és hijába, mert a
Kincs királya
Benn maradt a sziklák tömegében,
Ki nem álla.
S mért nem állt ki? mért nem jelent meg?
Csak azért, mert tudta, hogy enyelgek,
Hogy szívem nem eladó.

Nem, szívem nem eladó, e szívnek
Nincsen ára,
Nem megy az be a hatalmasoknak
Kincstárába:
Széjjelosztom én a szegénységnek,
Kik kunyhóban és utfélen élnek,
Köztök ingyen osztom szét.

(Nagy-Bánya, 1847.)

Szünidei kalandozások.

Az iskolai év végeztével a diákság
hazafelé iparkodott, hogy a rég nem lát-
tott otthonba siessen. Petőfi és Orlay is
felkészültek, de elhatározták, hogy meg-
látogatják Jókai Mórt, ki néhány nappal
előbb ment haza Komáromba. Jókainak
az édes anyja, flának legkedvesebb paj-
tásait szívesen látta kik a tervezett egy
nap helyett három napig maradtak Ko-

máromban. Azon túl Petőfi nem akart
tovább időzni; vágyott édes anyját látni.
Bizony nem vigasztaló helyzetben találta
az öregeket. Teljesen tönkrementek és
egy alacsony kis bérelt házikóban kellett
megvonulniok, hol korcsmát nyitottak.

Nagy volt a derék szülők szegény-
sége, de szinte feledni látszottak mindent,
midőn Petőfi elmondotta az ő élményeit
sikerét, dicsőségét.

Egy hétig időztek Duna-Vecsén, onnan
azután egy gabonaszállító-dereglyén Pestre

Mi volna különös azon...

Mi volna különös azon,
Ha néha elmosolyodom
Vidám, tréfás beszéd felett?
Felhős ég is mutat derűt...
Csak hogy midőn a nap kisűt,
A felhő keble megreped.

(Pest, 1845.)

Jókai Mórhoz.

Miért szeretsz te engemet,
Kit anyian gyűlölnék?
S én, a ki anyit gyűlölök,
Téged miért, szeretlek?
Szeretlek téged oh barátom...
Nem, nem barátom!... megbocsáss,
Hogy e gúnynévvel illetélek;
Mert a jelenkor gyermekének
E szó «barát» csak gúnyolás.

Percenként jobban-jobban el-
Sötétül láthatárom;
De én éltemnek éjjelét
Nem rettegem, sőt várom...
Hisz annál fényesebb a csillag,
Minél sötétebb az éjszaka,
Tudom, mert a szív mondja nékem:
Te léssz sötét, kietlen éjem
Hamvadhatalan csillaga.

Nem hiszek én már senkinek,
Nincs senkiben bizalmam,
Mert életemben sokszor, ah,

Oly szokszor megcsalattam.
Bizalmam várát fölgujtották,
Ledöntötték az emberek;
Romjai között egy ép oszlop van:
Te állasz ott... csak te... magadban.
Téged le nem dönthetnek.

Szentül hiszem, ha a világ
Elfordul is szívemtől,
Ha a világnak ajakán
Rám átkok átka zendül;
A te ajkadról akkor is még
Reám csak aldás lebben el...
Ha az egész világ egy kéz lesz,
Mely eltaszít, miként dögvészt:
Kezed még akkor is ölel.

Tudom, hogy így tesz a világ,
Hogy így fog tenni vélem.
Fejemre köveket hajít,
Mig éltemet leélem.
S hóhéraim, ha halva fekszem,
Agyonveretve, egykoron:
Koporsómhoz majd oda lépnek,
S melyet előbb megkövezének,
Babérrel földik homlokom.

Oh e babér, a melylyel a
Világ magát gunyolja,
Ez a babér. ez a babér
Velőm égetni fogja.
De nem soká tart égetése...
Te, lelkem megmaradt fele,
Hozzám te szinte eljövendesz,
És koszorúmra könnyet ejtesz,
S eloltod lángjait vele.

(Pest, 1846)

innen mezőberénybe mentek, Orlay szüleihez.

Két fontosabb esemény fűződik a költőnek mezőberényi tartózkodásához.

Itt nyílt alkalma ugyanis Petőfinek ismét színészi vágyát kielégíteni, mert Demény társulata akkor Mezőberényben volt; nos a költő közbük állt. és többek közt a Peleskei nótáriusban is fellépett. mint műkedvelő. Orlay is játszott néhányszor.

Azután pedig Mezőberényben kísérlette meg a költő másodszor eddig irt verseiből egy kis kötetre valót kinyomatni, de ez a törekvése is hajótörést szenvedett.

Mikor október elérkezett, Petőfi is,

Orlay is készülődtek vissza Pápára, hogy ismét beiratkozzanak. A költő előbb meg haza akart menni, de egy pajtásának meghívására Debrecennek kerültek. Itt Petőfi megnézte a főiskolát, a könyvtárat, Csokonay síremlékét és azután batyuját a hátára vetve, Duna-Vecsnének fordította ugyan utját, de nem a rövidebb utnak vagott hanem a híres hortobágyi puszta keresztül utazott.

Barangolva a beláthatatlan pusztaságon, szelleme szabadon csapongott, és ennek visszhangja is támadt. Egyik legszebb költeményét, a «Hazam»-ban címűt ekkor írta meg.

Panaszkodám hát?...

Panaszkodám hát? elpanaszolám
Szívem baját, bűjét az embereknek?
Miként, ha ujját megmetszé, a gyermek
Panaszkodik... Szégyen, szégyen reám!

S volt a panasz végtére is miért?
Hisz a keservét mutató kebelnek
Vagy szájalommal vagy gúnynyal fizetnek,
S egyik sem kell, egyik mint másik sért.

Vagy elmondhattam szóval sorsomat?
Elmondhattam? mi az, midőn a lélek,
Sirhalma mellett porló kedvesének,
Egy kínba fuló életet sirat.

És én még is, még is panaszkodám
Kislelkűen, gyáván az embereknek,
Miként, ha ujját megmetszé, a gyermek
Panaszkodik... Szégyen, szégyen reám!

De többé, többé nem panaszkodom:
Bűvös szigetté fog változni keblem,
Honnan ki nem fog ut vezetni, melyben
Elátkozottan él a fájdalom.

(Pest, 1845)

Levél egy színész barátomhoz.

Jut még eszedbe fiu? kivel
Együtt cipelted a vándorbotot,
Mely koldusbotnak is beillenék,
Midőn a sorsnak fényes kedve nincs;
És ez nem épen olyan ritkaság
Színészre nézve, mint boldogtalan

Magyar hazánkban a hű honfigond.
Lásd, én reátok még emlékezem,
És elfeledni nem fogom soha
A jót s rosszat, mely ott közöttetek
Mult napjainknak osztályrésze volt.
Előttem áll a délután, midőn
A színészetbe beavattatám.
Barangolék föl és le céltalan
A nagy hazának minden tájain.
Tarisznyámban, mit hátamon vivék,
Nem mondhatom, hogy nagy volt a teher;
De a nyomor, mint ólom, megnyomott.
Könnyite rajt' a vig könnyelműség,
Mely utamban hű társam vala.
Ekkép juték egy nyári délután
Egy kis városba; fáradt lábaim
Egy fogadóban megpihentének.
Vendégszobája egyik oldalán
Helyet szerényen színpad foglala.
Mire való is már a fényűzés?...
Azon tűnődtem épen: kérjek-e
Ebédet vagy se? hátha majd sovány
Zsebem bicskája szépen bentörik?
Az ajtót ekkor megnyitá egy ur?
Volt bennem annyi emberismeret,
Ráfoghatnom, hogy nem más, mint színész.
Fején kalapja nagybecsű vala,
Mert Elizéus prófétával az
Rokonságban volt, tudnillik kopasz.
Kabátja uj, a nadrag régi rongy,
És lábát csizma helyt cipő fődé,
Alkalmasint a melyben szerepelt.
«Thalia papja?» kérdém. — «Az vagyok;
Talán ön is? — «Még eddig nem» — «Tehát
Jövőben? fölség...» — «Azt sem mondhatom,»
Vágtam szavába; ámde ő rohant,
S vezette gyorsan az igazgatot.
Féher köpönyben az igazgató

Nemde, szinte hihetetlenül hangzik, hogy
egy ember ennyit kóboroljon, mint Petőfi,
ennyi sanyaruságnak, ennyi nélkülözés-
nek legyen kitéve! Talán ti, a kik ezt
olvassátok, irigyelve gondoltok ő reá, ki
annyi földet bejárt gyalog, annyi mindent
láthatott, tapasztalhatott.

Ne feledjétek el, hogy nagy különbség
az, mikor valaki szórakozásból gyalogol
és más az, ha a kényszerűség viszi rá,
mikor nem tudja, ha a vihar utóléri,
lesz-e hely, a hol befogadják; ha meg-
érkezik, lesz-e valaki, a ki egy falat ke-
nyeret adjon neki.

Pedig ez volt a költő sorsa!

Szüleitől elbucsuzva, visszatért Papára,
Felkereste mindazokat az ismerősöket, a
kiktől valami támogatást remélhetett,
mert a tanulást folytatni akarta.

Ámde a megpróbáltatásoknak még nem
volt vége. Midőn Horvath István ügy-
védet, ki őt már egyszer mint irnokot
alkalmazta, ismét felkereste, ez nem adott
neki munkát, mert egyik közeli rokonát
kellott ily módon segíeyezni.

Három hétnel tovább fáradozott Petőfi,
hogy valami kenyérkeresetet találjon, de
sikertelenül. Pedig máskülönben lehetet-
len volt folytatnia iskoláit, mert szüleitől,
a kiknek sanyaru helyzetét látta, semmi

Jött üdvözölni engem nyájasan:
 «Isten hozá önt, tisztelt honfitárs!
 Lesz hát szerencsénk önhöz, édes ur?
 Imádja ugy-e a művészetet?
 Ah, jó barátim, isteni is az!
 S önnek szeméből olvasom ki, hogy
 Színészetünknek egykor hőse lesz,
 És kürtölendik bámult nagy nevét
 A két hazának minden ajkai...
 Ebédelt már ön? Itt az ételek
 Fölötte drágák, s a mi több, rosszak.
 Az ispán urtól özcombot kapánk,
 A káposztából is van maradék:
 Ha meghívásom nem méltóztatik
 Elutasítani, jó ebédje lesz.»
 Így ostromolt a jó igazgató,
 Forgatva nyelve könnyű kerekét.
 Én nem rossz kedvvel engedék neki.
 Menék ebédre, és ebéd után
 Beigtatának ünnepélyesen
 A társaságba, nem kutatva: mi
 Valék, deák-e, vagy csizmadia?
 Más nap fölléptem a «Peleskei
 Notárius»-ban. Hősleg működém
 Három szerepben, minthogy összesen
 A társaságnak csak hat tagja volt.
 Egy ideig csak elvalék velök;
 Faluzgatánk jó s balszerencse közt.
 De a barátság vége megszakadt,
 Mert én utáltam a nyegléskedést,
 A sok «utószor»-t, a görög tüzet,
 S tudj' a manó, mily csábításokat.
 A társaság is végre széteszolt
 Egymást erő bel- és külviszály miatt;
 S én ujra jártam széles e hazát,
 Mig nem keblébe vett más társaság.
 Mit ottan, itt is tapasztalám;
 S tapasztalásom nem volt olytén,
 Mely kedvre hozta volna lelkemet.
 Kenyért keresni színészek leszünk,
 Nem a művészet szent szerelmiből,
 S haladni nincsen semmi ösztönünk.
 «Pártolj, közönség, és majd haladunk,»
 Mond a színész; és az meg így felel:
 «Haladjatok, majd aztán pártolunk;»
 És végre mind a kettő elmarad,

Nem is hiszem, hogy a színészetet
 Beesülni fogják, míg ez befogad
 Minden bitangot, gaz sehonnait,
 Kik a világnak söpredékei
 S itten keresnek biztos menhelyet.
 Barátom, ez fájtnék nekem s neked,
 Ez keserít minket annyira.
 Az Isten adja, hogy minél előbb
 Akképen álljon színművészetünk,
 A mint valóban kéne állnia.

(Pest, 1845.)

Elvonnék én, csak adnának.

Elvonnék én, csak adnának,
 De hiába szölok anyádnak!
 Megtagadja tőlem kezéd!
 Nem tudom, az oka mi lehet.

Olyan háborodott az elmém!
 Sokszor sírnék, ha nem szégyelném.
 Mért nem vagyok felhő az égen?
 Sírnom akkor nem volna szégyen!

Miért nem termettem buzának!
 Aratás van, most levágnának;
 Nem kellene soká szenvednem
 Ebben a keserves életben.

(Pest, 1845.)

Nem sirok én...

Nem sirok én és nem panaszkodom,
 Nem mondom én el másnak, mi bajom;
 De nézzetek színetlen arcaimra,
 Ott föl van írva,
 És nézzetek szemembe, mely kiégett,
 S belőle kiolvashatjátok,
 Hogy rajtam átok fekszik, átok,
 Hogy fáj nekem, hogy nagyon fáj az élet!

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

körülmények között sem akart bármi
 csekély segílyt is elfogadni.

Nem volt mást mit tennie, mint ismét
 csak a színészethez fordulnia, mely, ha
 száraz kenyernél többet nem is nyújtott,
 de azt legalább adott.

Semmi sem jellemzi jobban a költő

rajongását a színpadért, mint épen ez a
 körülmény, hogy bár a színészethen annyi-
 szor csalódott, mindig visszatért hozzá.

Most már végleg szakítani akart mult-
 jával és belátva, hogy az ő helyzetében
 az iskola látogatása teljesen ki van zárva,
 nevét is megváltoztatta. Sokáig habozott,

A gólya.

Sokféle a madár, s egyik ezt, másik azt
Leginkább kedveli;
Ezt ékesszólása, amazt pedig tarka
Tolla kedvelteti.
Kit én választottam, a dal-mesterséghez
Nem ért az a madár,
S egyszerű mint magam, félig feketében,
Félig fehérben jár.

Nekem valamennyi között legkedvesebb
Madaram a gólya,
Édes szülőföldem, a drága szép alföld
Húséges lakója.
Tán azért szeretem annyira, mert vele
Együtt növekedtem;
Még mikor bölcsőmben sirtam, ő már akkor
Kerepölt fölöttem.

Vele töltöttem a gyermek-esztendőket.
Komoly fiu valék.
Mig társim a hazatérő tehéncsordát
Estenként kergeték,
Én udvarunkon a nádkúp oldalánál
Húztam meg magamat
S némán szemléltem a szárnyokat próbáló
Kis gólyafiakat.

melyik eddig használni szokott álnevét vegye fel most már véglegesen. Eddig felváltva már több nevet használt; költeményei alá Örömfői Vidor, Dalma, Sólyom Sándor, Sió, Pónögei Kis Pál, Lator György, Petőfi álneveket írta, míg színészi szerepléseiben hol Rónainak, hol Boros-

tyánnak nevezte magát, a Petrovich nevet csak ritkán használta.

Végre azután a Petőfi névben állapodott meg, mely bár a legkevésbé volt hangzatos, de családi nevének, Petrovichnak fordítását képezte. Ezentul költeményei alá mindig ezt a nevet írta, — de

És elgondolkodtam. Jól tudom, az gyakran
Fordult meg fejembe':
Miért hogy az ember nincs úgy, mint a madár
Szárnyakkal teremve?
Csak a messzeséget járhatni meg lábbal
S nem a magasságot;
Mit ér nekem, mit a messzeség? mikor én
A magasba vágyok.

Fölfelé vágytam én. Ó, úgy irigyeltem
Sorsáért a napot,
A föld fejére ő tesz világosságból
Szótt arany kalapot.
De fáj, hogy estenként megszúrják... mert hiszen
Foly keblébül a vér;
Gondolám, hát így van? hát aki világít,
Ilyen jutalmat nyer? — —

Kivánt időszak az ősz a gyermekeknek,
Mint anya jön elé,
A ki fiainak számára kosarát
Gyümölcsessel terhelé.
Én ellenségemül néztem az ősz, s szólék,
Ha gyümölcsöt hozott:
Tartsd meg ajándékod, ha kedves madaram,
A golyát elcsalod.

Szomorodott szívvel láttam gyülekezni,
Midőn távoznak;
Miként most eltűnő ifjúságom után,
Ugy néztem utánok,
S milyen bús látvány volt a házak tetején
A sok üres fészek,
Szellő lehelt reám, sejtés halk szellője,
Hogy jövőmbe nézek.

Mikor tél multával fejér hó-subáját
A föld levette,

S virággal zsínorzott sötétzöld dolmányát
Ölté föl helyette:
Akkor az én lelkem is felöltözék új,
Ünnepi ruhába,
S golya-várni néha elballagtam egész
A szomszéd határba. —

Később, hogy a szikra lángra lobbant, a hogy
Ifjú lett a gyermek:
Talpam alatt égett a föld, neki esem,
És paripán termek,
S megeresztett kantár-szárral vágatok ki
A puszták terére...
Még a szél is ugyan neki gyürkőzött, hogy
Lovamat elérje.

Szeretem a pusztát! ott érzem magamat
Igázán szabadnak,
Szemeim ott járnak, a hol nekik tetszik,
Nem korlátoztatnak,
Nem állnak körülöm mogorva sziklák mint
Fenyegető rémek,
A csörgő patakot hányva-vetve, mintha
Láncot csörgetnének.

És ne mondja senki, hogy a pusztá nem szép!
Vannak szépségei,
De azokat, mint a szemérmes lány arcát,
Sűrű fátyol fedi;
Jó ismerősei s barátai előtt
Leteszi fátyolát,
S rajta vesz merően a megbűvölt szem, mert
Tündér kisasszonyt lát.

Szeretem a pusztát! be-bekalandoztam
Tüzes paripámon,
S midőn már ott jártam, a hol fizetésért
Sincs emberi lábnyom:

beírta ő ezt a nevet a magyar nemzet
szívébe, minden magyar emlékébe is —
örökre.

Mint színész azonban még hol mint
Rónai, hol mint Borostyán szerepel to-
vábbra is.

A pápai iskolától tehát bucsuzott. Fáj-
dalmas volt neki ez a távozás, de hát
nem maradt más választás. Pajtásai, jó
barátai szintén sajnálták a szegény köl-
tőt, kinek a sors úgy látszik nem tartotta
fenn osztályrésztül a nyugalmat, a viharok
nélküli életet. A gyöngye lélek megtörik a
harcban, az erős, mint a vas a tűzben,
megerősödik. Ha a sors az erős lelkét

küzdelemre hívja, ez felveszi a harcot, sikra
száll a csapások ellen, bátran csatázik
és — kivívja a sikert. Érzí magában az
erőt, tudja, hogy ő magasabbra van
hivatva, de nem bizza a véletlenre, hogy
a célt, melyet kitűzött, elérje, hanem sem-
mitől el nem tántorítva halad előre.

Ilyen volt Petőfi; láttuk, hányszor állt
magányosan, elhagyatva, mint puszták
fája a viharban, de azt is láttuk, hogy a
nélkülözés, a nyomor nem tudta megtörni.
Most is szilárd akarattal, bizva indult az
új, bizonytalan sorsba.

Mielőtt azonban Pápáról távozott, még
egy kitüntetés érte: a képzőtársaság tisz-

Lovamról leszálltam, gyepe heveredtem.
Egy futó pillanat
A tóra mellettem, s benne kit látok meg?
Gólya barátomat.

Oda is elkísért. Együtt ábrándoztunk
A puszta legmélyén,
Ő a víz fenekét, én a délibábot
Hosszasan szemlélvén.
Igy töltöttem vele gyermekségemet és
Ifjuságom javát,
Azért kedvelem, bár se tolla nem ragyog,
Se szép hangot nem ad.

Mostan is kedvelem és úgy tekintem én
A gólyamadarat,
Mint egyetlen valót, mely egy átalmodott
Szebb korból fönmaradt.
Megérkezésedet még mostan is minden
Eszteendőben várom,
S kívánok szerencsés utat, ha távozol,
Legrégibb barátom!

(Szalonta, 1847.)

A nap.

Mi az a nap? mi az a nap?
Nem is nap az tulajdonkép.
Ugyan mi hát? Hát semmi más
Mint egy nagy szappanbuborék.

Valami óriás fiu
Kifúja reggel keleten,
S szétpattan este nyugaton...
És ez mindennap így megyen.

(Pest, 1845.)

Csatában.

A földön is harag,
Az égen is harag:
Kifolyt piros vér, és
Piros napsugarak.
A lemenő nap oly
Vad biborban ragyog!
Előre, katonák!
Előre, magyarok!

Komoly felhők közül
Bámul reánk a nap,
Rettentő szuronyok
Füstben csillámlanak,
A sűrű lomha füst
Sötéten gomolyog.
Előre, katonák!
Előre, magyarok!

Ropog, hosszan ropog
Csatárok fegyvere;
Ágyuk bömbölnek, hogy
Reng a világ bele.
Te ég, te föld, talán
Most összeomlotok!
Előre, katonák!
Előre, magyarok!

Szilaj lelkesedés
Foly bennem mint tűzár,
A vérszag és a füst
Megrészegíte már.
Előre rontok én,
Ha élek. ha halok!
Utánam, katonák!
Utánam, magyarok!

(Medgyes, 1849.)

teletbeli tagnak választotta őt. Ugyanekkor
erte ez a nagy elismerés Tompa Mihályt
is, ki ekkor Sárospatakon volt diák.

A költő újból színész lesz.

Petőfi már Pápán értesült arról, hogy
Veszprémbe ment, hol Szabó József szín-
társulata működött. Itt egy ismerőse és
földije, Szuper Károly ajánlotta őt az
igazgatónak, ki szerződtette is havi 28
váltóforintért, a mi körülbelül 26 koronát
tett ki a mi mostani pénzünkben.

Ámde a költőnek nem voltak meg a
kellő képességei a színészi pályára. Lel-

kesen és hévvel tudott szavalni, de orr-
hangja, sovány termete visszatetsző volt.
Nagy szerepeket nem is igen bíztak rá.

Veszprémbe a szintársulat nem sokáig
maradt, mert a tagok összevesztek és a
társulat két részre oszlott. Petőfi Super-
rel együtt Kecskemétre ment. A nélkü-
lésből ugyan itt is bőven kijutott, de
könnyebben viselte, mert Jókai Mór ekkor
szintén Kecskeméten tanult, és a két bar-
rát egymást lelkesítve, egymást vigasz-
talva töltötte idejét.

Sokat voltak együtt ezentul. — Jókai
később Petőfit Ács Károly nevű barátjá-
val is megismertette, ki szintén foglalko-

Álltam sírhalma mellett...

Álltam sírhalma mellett
Keresztbe font kezekkel,
Mozdulatlan szoborként,
A dombra szögölt szemmel.

Áll a hajós a parton,
S a tengeren tekint szét,
Mely koldussá tevő, mely
Elvette minden kincsét.

(Pest, 1845.)

Költő lenni vagy nem lenni.

Légy átkozott, te átkos pillanat,
Melyben fogantatám,
S te, melyben kinnal a kín emberének:
Költőnek szült anyám!
Oh költészet, te a
Gyanutalan szív csalfa pókhálója,
És azután foglyodnak
Oly irgalomtalán fojtogatója!

Véreből már te oly sokat szívál,
Mérget fulánkú pók!
De szálaid bármilyetén kuszáltak,
Még elszaggathatók:
Letépek azokat,
Bármint keresztülszőtték-fonták szívem
S ha összenőtenek már,
Ugy vélők együtt szívem is kitépem!

De véreből e gyilkos férget én
Többé nem hizlalom.
Ugy is mi lenne a kiszívott, elfolyt
Vérért a jutalom?
Dicsőség legfőlebb.

Ez a szem fényét elvakító semmi;
És még az is nagy kérdés,
E semmi is fog-e jutalmam lenni?

Széles folyódon uszom ezután,
Oh mindennapiság!
Ballagsz velem majd, és csendes folyásod
Sziklák közé nem vág.
Nem lesz hírem, nevem,
Tán a boldogság karjai sem várnak;
De lesz mégis nyugalmam,
S a nyugalom fele a boldogságnak.

És elnémuljanak mindörökre hát?
Egy hangszer életem;
E hangszer ép még, s azt, mint elromlottat,
A szögre föltegyem!
Hallgasson örömem?
Ne legyen hangja többé fájdalomnak?
Hallgathat-e a tenger,
Midőn hullámin szélvészrek rohannak?

Nem, költészet, nem hagylak el soha,
Mert nem hagyhatlak el,
Táplálni foglak a gyötört kebelnek
Legforróbb vérivel.
Nem bánom, tépj, eméssz,
Másoktól meghallgattatást sem várok;
Azért éneklek, költök,
Mig végső csepp vérem ki nem szívárogo!

(Pest, 1845.)

Annyit sem ér az élet...

Annyit sem ér az élet,
Mint egy eltört fazék, mit a konyhából
Kidobtak, s melynek oldaláról
Vén koldus nyalja a rá száradt ételt!

(Szalk-Szent-Márton, 1848.)

zott a költészettel. A három ifju azután egymás műveit bírálgatva, egyes kérdések felett vitatkozva, kellemesen elszórakozott. Ezen időben Petőfinek az Athenaeumban több verse jelent meg és így neve mindig ismertebb lett. A kecskeméti tanuló-ifjuság nem is mulasztotta el az alkalmat, hogy tiszteletének kifejezést adjon és ha Petőfi valamelyik darabban fellépett, mindig zajosan megtapsolták.

A költő kortársai mind megegyeznek abban, hogy Petőfi nem volt kiváló szí-

nészi tehetség. Ámde a költő azt hitte, hogy szorgalommal, tanulással bizonyára sikerülni fog neki elérni az annyira áhított sikert és éjet-napot összefűzve tanult. És eredménye volt is, mert sokat haladt és ha termete, hangja alkalmasabb lett volna, talán e pályán is kivált volna. Ő maga is elismerte magáról, hogy most még igen parányi lény a színpadon, de erősen hitte, hogy az ég meg fogja őt segíteni, őt, ki oly szent céllal és annyit küzdve lépett a színészet kötelékébe.

Sári néni.

A küszöbön guggol Sári néni,
Guggol s nem áll; nem akar már nőni.
Van nyergelve pápaszemmel orra,
Varrogat, tán szemfedőjét varrja.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

A mi eddig ott lenn volt ruháján,
Oda fönn van most a ránc orcáján;
Csak úgy lig-lóg derekán ruhája,
Mintha rá villával volna hányva.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

Haja tél — ha látom, szinte fázom —
Fejér mint a fehérített vászon,
S borzasan ül feje tetejében,
Mint a gólyafészek a kéményen.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

Befelé vette az utját szeme,
Ráunt régi születő helyire,

Bajzának állandóan küldött fel Pestre verseket és a költeményeket kísérv levélben mindig a legnagyobb szigort kéri alkalmazni a versek megítélésénél. Nem olcsó dicsőségre, feltűnésére vágyott tehát, hanem valóban költői sikerekre. Önérzete mellett szerény volt és a nemzet nagyjai iránt mély tiszteletet érzett.

Szabó társulatánál ezalatt a költő sokat játszott, de sohasem nagy szerepet. Ez bántotta Petőfit, miért is elhatározta, hogy Kecskemétet elhagyja és Pozsonyba fog

szereződni, ahhoz a szintársulathoz, mely az országgyűlés tartama alatt ott játszani fog. Nem is soká habozott, hanem pakolt és ment — volna, ha a háziasszonya engedte volna. Ámde a költő tartozott hét egész váltóforinttal és a keménylelkű háziasszony Petőfinek egyetlen büszkeségét, féltve őrzött sötétzöld kabátját fogta ott zálogban. Hosszas alku után a zöld kabátot kikapta mégis, helyette egy nagy szótárt hagyott zálogba. És vette ismét nyakába a világot. Természetesen gyalog

Ott benn pislog szomorun, nem vigan,
Mint a lámpa a beroskadt sírban.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

Keble róna, pusztá csendes róna,
Mintha már alatta szív se' vóna;
Ott van még a szív, de mozdulatlan,
Csak nagy néha, csak elvétve dobban.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

Vad, tékozló fiu az ifjuság,
Két marokkal szórja gazdaságát;
De jön apja, a zsugori vénség,
S visszaszedi elpazarlott kincsét.
Sári néni, hejh mikor kendet még
Sárikámnak, hugomnak nevezték!

(Szalonta, 1847.)

Képzetem.

Még mit nem mondanak!
Hogy az én képzetem
Alant jár, magasra
Föl nem röpthetem.
Lent jár a föld színén,
Ha úgy tartja kedve,
Sőt a föld alá is
Van gyakran sülyedve;
Mint buvár, sülyed a
Mélységek mélyére,
A legmélyebb tenger:
A szív fenekére.
De ha mondom neki:
»Szállj a magasra fel!»
Felszáll s a légben mint

Pacsirta, énekel!
S ha ekkor biztatom:
»Még följebb, képzetem!»
Vele a sasokat
Rendre megkergetem.
A sas mind eifárad,
De nem fárad ő el,
Egy utat kezd a leg-
Magasabb felhővel.
És a felhőknek sem
Társa ő sokáig,
Egyenst fölfelé
Tör az ég boltjáig.
És ha ekkor épen
Napfogyatkozás van:
Az elsötétedett
Nap mellett elsuban,
Elsuhant mellette,
Egyet pillant rája,
S megkerül a napnak
Elveszett pompája.
És az én képzetem
Még ekkor sem pihen,
Hanem a legfelső
Csillagzaton terem,
S ott, hol már megszűnik
Az Isten világa,
Uj világot alkot
Mindenhatósága — —
(Pest, 1845)

Emlékezet . . .

Emlékezet!
Te összetört hajónk egy deszkaszála,
Mit a hullám s a szél viszálya
A tengerpartra vet . . .
(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

és pénz nélkül. Egy kecskeméti polgár
adott neki egy kenyeret és egy darab
ürücombot, — ez volt az utravalója.

Petőfi Pesten át akart Pozsonyba jutni.
Utközben néhány napig egy utszéli csár-
dában időzött, mert megbetegedett, de
azért ápril elején már Pesten volt. Ugy
látszik azt az időt, mely a pozsonyi
országgyűlés megnyitásáig (május 15.)
még hátra volt, itt akarta eltölteni, de
ez a terve nem sikerült. Nem kapott
semmi állást, nem jutott semmi kenyér-
keresethez. Felkereste Vörösmartyt is, ki
egynehány versét díjazta és így jutott
egy kevés pénzhez.

Pesten Jókai Mórral is találkozott és
kettesben jártak-keltek a városban, de a
szerencse erősen elbujt előlük, nem bir-
tak ráakadni.

Petőfi tehát nem maradt tovább Pesten,
hanem elrándult Orlayhoz Pápára.

Orlay nagy örömmel fogadta barátját,
mert azt hitte, hogy tovább fog tanulni,
ámde erről Petőfi mit sem akart hallani.
Olvasgatással, vers írással töltötte napjait,
eljárta a képztársaság üléseire, — ez
volt minden foglalkozása, nem csoda. ha
csakhamar beleunt ebbe az életbe. Égett
a vágytól, hogy ismét a színpadon lehes-
sen, hogy játsz hasson, mert a jövőjét oly

A nép.

Egyik kezében eke-szarva,
Másik kezében a kard:
Igy látni a szegény jó népet,
Igy ont majd vért, majd verítéket,
A mig csak élte tart.

Miért hullatja verítékét?
A mennyit ő kíván
Az edelbül és ruhából:
Hisz azt az anyaföld magátul
Megtermené talán.

S ha jó az ellen, vért miért ont?
Kardot miért foga?
Hogy védje a hazát? Valóban!
Haza csak ott van, hol jog is van,
S a népnek nincs joga.

(Pest, 1846.)

Meddig alszol még, hazám?

Meddig alszol még, hazám?
A kakas rég felkelt,
Kukorékolása rég
Hirdeté a reggelt.

Meddig alszol még, hazám?
A nap is föllépett;
Beözönlő sugara
Nem bosszantja képed?

Meddig alszol még, hazám?
A veréb is fenn van,

Telhetetlen bendejét
Tömi asztagodban.

Meddig alszol még, hazám?
A macska is fenn jár
S tejes köcsögöd körül
Kotnyeleskedik már.

Meddig alszol még, hazám?
Kaszálód füvére
Csaptak a bitang lovak
S legelnek széltere.

Meddig alszol még, hazám?
Íme vincelléred
Míveli, nem szőlődet,
Hanem a pincédet.

Meddig alszol még, hazám?
Szántanak szomszédid
S a magokéhoz oda
Szántják földed szélit.

Meddig alszol még, hazám?
Míg rád nem gyul a ház,
Mindig, míg a félrevert
Harang föl nem lármáz?

Meddig alszol még, hazám?
Szép Magyarországom?
Föl sem ébredsz már talán,
Csak a más világon.

(Koltó, 1847.)

szépen kiszínezte, annyi sikerről, tapsról
almodozott!

Mikor meghallotta, hogy Fekete Gábor
társulata már Pozsonyban van, ő is azon-
nal oda indult.

A szerencse mosolyog a költőre.

A milyen szép reményekkel indult a
költő Pozsonyba, annál keserűbb volt
csalódása. Ő azt hitte, hogy mint színész
egy el-örangu társaságnál fog az ország-
gyűlé-re Pozsonyba felsereglett képviselő-
előtt játszhatni, — azonban ez a reménye
nem teljesedett. Fekete Gábor színigaz-
gató már annyi színészt szerződtetett,

hogy Petőfit a legjobb akarattal sem
vehette fel társulatába.

Most azután csakugyan nem tudta a
szegény költő, mit csináljon. Nyomoru-
ságos helyzetében még örömmel kellett
fogadnia, hogy Záborszky Alajos felfo-
gadta őt — másolónak. Záborszky az
«Országgyűlési tudósítások» című vállá-
latot szerkesztette, mely az országgyűlé-
sen elmondott beszédek leírt másolatá-
ból állt. A másolás szegényes jövedelmet
hajtó, fárasztó, kimerítő munka volt.
Sűrűn teleírt négyrét ívért 25 garas járt,
a mi körülbelül a mai pénz szerint 1 ko-
ronának felelt meg.

Magyarország.

Te sem teremtetél ám szakácsnak.
Magyarország, édes hazám!
A sült egy részét nyersen hagynád,
S elégetnéd más oldalán.

Mig egyfelől boldog lakóid
Mégfúlnak a bőség miatt,
Hát másfelől meg éhhalállal
Megy sirba sok szegény fiad.

(Eperjes, 1845.)

Háború volt . . .

Háború volt mindig éltem
Legszebb gondolatja,
Háború, hol vérét a szív
Szabadságért ontja!

Egy szentség van a világon,
Melyért fegyverünkkel
Sirunkat megásni méltó,
Melyért véreznünk kell;

Ez a szentség a szabadság!
Őrültek valának
Mindazok, kik más egyébért
Éltet áldozának.

Békét, békét a világnak,
De ne zsarnok kénnytől,
Békét csupán a szabadság
Fölszentelt kezéből.

Majd ha így lesz a világon
Általános béke,

Vessük akkor fegyverünket
Tenger fenekére.

De míg így nincs: addig fegyvert,
Fegyvert mind halálig!
Tartson bár a háború az
Ítélet napjáig!

(Pest, 1847.)

Egy barátom az ifjuság . . .

Egy barátom az ifjuság,
Maholnap már ez is itt hágy,
S másra, tudom, helyébe nem
Akadok,
Jaj istenem, be magamra
Maradok.

Attól tartok, hogy ezután
Nem szeret már engem leány,
Vagy ha szeret, én nem tudom
Szeretni,
Kacsintanak, de hiába,
Szemei.

Attól tartok, hogy ezután
Nem gyűlölök már igazán;
Tán magam nem leszek rossz, de
Mi haszna?
Ha hidegen vállat rántok
A rosszra.

Ha már ifjuságom elmegy,
Csak e kettő maradjon meg:
Legyek képes, a ki hogyan
Érdemli,
Teljes szívből szeretni és
Gyűlölni!

(Pest, 1847.)

Petőfi ha egész nap másolt is, alig
tudta megkeresni a mindennapi száraz
kenyerét.

Ez, képzelhető, nagyon elkeserítette és
mostoha sorsát egy panaszos levélben el-
mondotta Bajzának. Bajza nem is hagyta
el Petőfit, hanem a fiatalabb írók között
gyűjtést rendezett számára és az összeget
elküldvén neki, kitartásra bátorította és
kilátásba helyezte, hogy sorsán segíteni fog.

Bajzának jólelkű nemes eljárása nagyon
meghatotta Petőfit és — a mi kis időt
csak elrabolhatott éjjeli pihenőjéből,
azt a költészetnek szentelte.

Nevét mind jobban megismerték már
az országban, a mit Petőfi csakhamar
tapasztalt is. Egy ízben ugyanis Pozsony-
ban a Dunaparton járkálván, egy fiatal
embert látott maga felé közeledni, a ki
éppen akkor érkezett meg a hajóval.

Arany Lacinak.

Laci te,
Hallod-e,
Jer ide,
Jer, ha mondom,
Rontom-bontom,
Ülj meg itten az ölemben,
De ne moccanj, mert különben
Megtalállak csípni
Igy ni!
Ugy-e fáj?
Hát ne kiabálj,
Szájadat betedd,
S nyisd ki füledet,
Nyisd ki ezt a kis kaput;
Majd meglátod, hogy mi fut
Rajta át a fejedbe...
Egy kis tarka lepke.
Tarka lepke, kis mese,
Szállj be Laci fejibe.

Volt egy ember, nagy bajúszos.
Mit csinált? elment a kúthoz.
De nem volt víz a vederbe',
Kapta magát tele merte.
És vajon minek
Meritette meg
Azt a vedret?
Tán a kertet
Kéne meglocsolnia?
Vagy ihatnék?... nem biz' a.
Telt vederrel a kezében
A mezőre ballag szépen,
Ott megállt és körülnézett;
Ejnye vajon mit szemlélhet?
Tán a fényes délibábot?
Hisz olyat már sokat látott...
Vagy a szomszéd falu tornyát?
Hisz azon meg nem sokat lát...
Vagy tán azt az embert,
Ki amott a kenderet
Áztatóba hordja?

A fiatal ember — mint Petőfi hallhatta, mert valaki néven szólította — Lisznyai Kálmán volt, az ismert és kedvelt költők egyike.

Petőfi Sándor kevés habozás után Lisznyai felé tartott.

— Ön kérem, Lisznyai Kálmán, a költő — kérdé zavartan Petőfi.

— Igen, az vagyok, — felelte Lisznyai, ki el sem tudta képzelni, mit akar tőle

ez a kopott, sápadt, szegényes kinézésű fiatal ember.

— Én Petőfi Sándor vagyok, — mondá halkan Petőfi.

És erre Lisznyai, az öt jellemző fiatal hévvel, lobbanékonyasággal, magához ölelte Petőfit, nem is eresztette többet el, hanem vitte magával a lakására, ott ruhát, fehérneműt adott neki, megosztotta vele pénzét, és felajánlotta lakását.

Arra sincsen gondja.
Mire van hát?
Ebugattát!
Már csak megmondom, mi végett
Nézi át a mezőséget,
A vizet miért hozta ki?
Ürgét akar önteni.
Ninini!
Ott az ürge,
Hű, mi fürge,
Mint szalad!
Pillanat,
S odabenn van,
Benn a lyukban.
A mi emberünk se rest,
Oda nyargal egyenest
A lyuk mellé,
S bele önté
A veder vizet;
Torkig tele lett.
A szegény kis ürge
Egy darabig türte,
Hanem aztán csak kimászott,
Még az inge is átázott.
A lyuk száján nyakon csipték,
Nyakon csipték, haza vitték,
S mostan...
Itt van...
Karjaimban,
Mert e fürge,
Pajkos ürge
Te vagy, Laci, te bizony!

(Szalonta, 1847.)

Szállnak reményink...

Szállnak reményink, e szép madarak...
Midőn legjobban szállanak,

S szíják a mennyei tiszta léget,
Hol már sas sem tanyáz:
Jön a való, e zord vadász,
S lelövöldözi őket.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Te vagy, te vagy, barna kis lány...

Te vagy, te vagy, barna kis lány,
Szemem s lelkem fénye!
Te vagy mind a két életem
Egyetlen reménye!
Ha ez az egy reményem is
Elmulandó álom:
Nem leszek boldog sem ezen,
Sem a másvilágon!

Állogálok a tó partján
Szomoru fűz mellett.
Nekem való hely: engem ily
Bús szomszédság illet,
Nézem lecsüggő ágait
Szomoru-fűzfának,
Mintha azok csüggedt lelkem
Szárnyai volnának.

Elszállott már a madár a
Hervadt őszi tájról;
Hejh ha én is kiszállhatnék
Búmnak országából!
Nem szállhatok, mert búm oly nagy,
Oly nagy mint szerlemem,
És szerlemem... és szerlemem...
Oh ez véghetetlen!

(Erdőd, 1846)

Petőfit boldoggá tette e szívélyes fogadtatás, hiszen csak megjelent versei révén ismerhette őt Liszniai! Mindig szigorú kritikát kért Bajzától, mert gyötörte őt a kétseg, vajon van-e költeményeinek értéke, — és ime most megkapta a választ. Ha versői nem keltettek volna figyelmet, nem örvendett volna Liszniai oly őszintén, hogy megismerhette őt.

De Liszniai nem elégedett meg ennyivel, hanem Petőfit bemutatta a többi fiatal íróknak is. Sorba vezette őt Degré Alajoshoz, Vachott Sándorhoz, Vachott Imréhez, Kuthy Lajoshoz, Berec Károlyhoz, kik mind szívélyesen fogadták.

Nagy behatással voltak az irodalom e jeleséi a költő kedélyére, fejlődésére, sorsára.

Leginkább Vachott Sándor foglalkozott Petőfivel, beavatta őt az akkori irodalmi viszonyokba, és népdalok, népmánccok írására buzdította. Petőfi örömmel fogadta e tanácsot és jól esett neki, hogy ily szeretettel foglalkoznak vele.

Vachott Sándor Petőfi anyagi helyzetén is sokat segített. Pozsonyban az írók között gyűjtést rendezett számára és mikor Pestre utazott, megígérte Petőfinak, hogy majd keres valami alkalmas foglalkozást a számára.

A XIX. század költői.

Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetéséhez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félre tedd. /

Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet Isten küldé
Vezérül, a lángoszlopot.
Ujabb időkben Isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé.

Előre hát mind, a ki költő,
A néppel tűzön-vízen át!
Átok reá, ki elhajtja
Kezéből a nép zászlaját!
Átok reá, ki gyávaságból
Vagy lomhaságból elmarad,
Hogy, míg a nép küzd, fárad, izzad,
Pihenjen ő árnyék alatt!

Vannak hamis próféták, a kik
Azt hirdetik nagy gonoszan,
Hogy már megállhatunk. mert itten
Az ígéretnek földje van.
Hazugság, szemtelen hazugság,
Mit milliók cáfolnak meg,
Kik nap hevében, éhen-szomjan,
Kétségbeesve tengenek.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán;
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

És addig? addig nincs megnyugvás,
Addig folyvást küzködni kell. —
Tán az élet, munkáinkért,
Nem fog fizetni semmivel,
De a halál majd szemeinket
Szelid, lágy csókkal zárja be,
S virágkötéssel, selyempárnán
Bocsát le a föld mélyibe.

(Pest, 1847.)

A zsványság vége.

Hej zsványság, derék szép zsványság!
A te véged, hatalmas mulatság:
Lesz belőled, úgy hord a szerencse,
Szár az fának szárado gyümölcse.

Hogy kimulj, szikrát sem fáradsz magad:
Kitekeri a hóhér a nyakad;
Hogy pedig ne láthasd szégyenedet:
Kivájják a varjak szemeidet.

És míg tested a táncot úgy járja,
A mint szól a szelek muzsikája:
Melységében a sátán házának
Lelkoddal az ördögök labdázna.

(Pest, 1845.)

Időközben még az a vágya is teljesedett Petőfi-nek, hogy a pozsonyi színpadon elsőrendű szerepet játszhasson. Ugyanis Fekete Gábor Lisznyainak és Degré Alajosnak egy-egy vigjátékát adta elő, de Petőfi-nek ez a két jóakarója, kik ismerték a színészet iránti rajongását, — közölte, hogy a vigjátékokban Petőfi-nek oszszák ki a főszerepet.

Most már talán Petőfi megmaradhatott volna Fekete Gabornál, bár a társulat sorsa nem volt valami fényes, — de ekkor barátai támogatása folytán sokkal jobb kilátásai nyíltak. Vacho t Sándor ugyanis közölte Pesten, hogy Nagy

Ignác, ki akkor a «Kisfaludi társaság» részére a «Külföldi Regénytár»-t szerkesztette, Petőfi Sándort hívta meg fordítónak.

Petőfi Sándor kapva kapott ezen az ajánlaton annál inkább, mert barátai még azt is kilátásba helyezték, hogy ha Pesten lesz, talán sikerül nekik őt a Nenzeti Színházhoz bejuttatni.

Három hélig volt Pesten Petőfi és ez alatt az idő alatt lefordított egy kis regényt, melyért száz váltóforintot kapott, a mai pénzérték szerint 80 koronát.

Nagy pénz volt ez a költőnek, ki lelkesedve, boldogan ábrándozott már a jövőről. A szerencse úgy látszott, hogy mo-

Hazugság, a mit...

Hazugság, a mit annyiszor hallottam,
Hogy ölni képes a nagy fájdalom,
Különben már rég nem volnál magadban,
Veled fekünném, édes angyalom!

A fájdalom nem éles fejsze, melynek
Csapásától az élet fája dől!
A fájdalom féreg, mely lassan, lassan,
De nem fáradva, folyvást rág belől.

(Pest, 1845.)

Mily szép a világ!

És hittem-e egykor
Átoknak az éltet?
Én bolygtam a földön,
Mint éji kísértet?
Elégeti arcom
A szegényi láng! —
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

Vad ifjukoromnak
Szélvésze kitombolt,
Kék, tiszta szemével
Mosolyg le a mennybölt,
Mint gyermekeikre
Az édes anyák...
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

Minden napom egy bút
Gyomlál ki szívemből,
Kert ujjalag e szív,
Mely szélre zöldül,
És benne virít a
Sok tarka virág...
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

A bizodalom, kit
Oly rútul elűzék,
Két karral ujonnan
Lelkemre füződék,
Mint távoli utról
Jött régi barát...
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

Jertek közelembe,
Jó régi barátok,
Nem néz a gyanúnak
Kancsal szeme rátok,
Elvertem az ördög
Ez atyjafiát...
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

Hát még ha eszembe
Jut ifju virágom,
A barna leány, e
Szép hajnali álmom,
Kit én úgy imádkozok
S ki engemet imád...
Mily édes az élet,
Mily szép a világ!

(Szalonta, 1847.)

solyogni kezdett a költőre, kinek eddigi élete nem volt más, mint a küzdelmeknek, a nélkülözéseknek folytonos láncolata. Legalább egy időre jövőjét biztosítva látta, és ez a tudat visszaadta lelkének rugékonyságát, életkedvét, megacélozta ismét akaratát, mely folyton ösztönözte őt: előre! előre!

Bizott benne, hogy a sors talán már megelégette a sok üldözést, és ezentul nem lesz hozzá oly mostoha.

Alig fejezte be az egyik regény fordítását (A negyven éves hölgy) Nagy Ignác részére, már a másikba kezdett, a Robin Hood című regénybe, a melyért Nagy Ignác 300 váltó forintot ígért. Ismerve a költő pénzviszonyait, száz forint előleget adott.

A megélhetési gondok nem zavarták ekkor már a költőt, volt rendes, tiszta lakása a Muzeum-köruton, eljárógatott az ifjuság gyűlhelyére a Pilvax kávéházba és estét új barátai társaságában, vagy a színházban töltötte. Most már nem volt oly rideg, zárkózott, kedélye vidámabb lett és egész egyénisége vonzóbb, kellemesebb.

Az könnyen érthető, hogy Petőfi a fordításokra szentelte idejét teljesen, elfecsérelt óráknak tartotta és fordításainak nem tulajdonított semmi jelentőséget, semmi értéket. De azért jól elvégezte a reá bizott munkát, sőt Nagy Ignác a fordítással annyira meg volt elégedve, hogy az előre mtgállapított 300 váltó forint helyett 400-at adott a költőnek

Orbán

Komor mogorva férfiú
Volt Orbán,
Bár oly vidám hajnal pirult
Az orrán.
De hisz mogorva ép azért
Volt Orbán,
Mert oly vidám hajnal pirult
Az orrán.

Oka egyébiránt maga
Volt Orbán.
Hogy oly vidám hajnal pirult
Az orrán.
Tömérek borfélét ivott
Meg Orbán,
Vidám hajnal azért pirult
Az orrán.

(Pest, 1845.)

A legnagyobb inségben.

Petőfi méltán hihette, hogy a sors már megelégtelte az ő sok sanyaruságot és kiderül felette az ég, mely eddig részére leginkább csak villámokat, vihart tartogatott.

Ezzel a reménnyel csapott ismét fel színésznek, de bezzeg csak azután vártak még reá sanyaru napok.

Életének ezen szaka, mely Mezőberényből való távozása után következett, a

legsanyarubb volt, mit csak ember átélhetett. Valóban bámulatra méltó, hogy mindennek dacára nem veszítette el életkedvet, nem temette el minden reményét, hanem bizott a jobb jövőben.

Mezőberényből Petőfi Erdélybe akart utazni, azonban Debrecenbe érve, itt — rábeszélés folytán — Komlósy Ferenc társulatához szegődött Komlósy sok mindent ígért de nem tartott meg semmit, miért is a költő csakhamar elhagyta és egy kisebb társulathoz szerző-

A világ és én.

Megvetésem és utálatomnak
Hitvány tárgy, ember a neved!
A természet söpredéke vagy te,
S nem király a természet felett.
A teremtés legutolsó napján
Alkotott az Isten tégedet;
Elfáradt már ekkor a munkában,
S így jelessé nem teremthetett.

Szereték egykor, s szívem
Veled hű szövetséget kötö;
Megvetésem és utálatom lett
E szövetség kettős gyermeke;
Jól ismerlek, te nem érdemelsz mást,
Nem, mint a megvetést és utálatot...
Szolgazsarnok! vagy nyalod más talpát,
Avagy talpad mással nyaladot.

S azt hiszed, tán te nyomoru pára!
Mint te, én is olyan rab vagyok?
Azt hiszed, hogy én dicséretedre
Vagy gyalázatra hallgatok?
Azt hiszed, hogy tettben és írásban
Engem aggódásnak férge rág,
És szorongva kérdezem magamban:
Mit fog erre szólni a világ?

Hidd, ha jónak látod; ámde tud meg:
Én nem függök tőled semmiben;
A mily utat választott magának
Lelkem, rajta egyenest megyen.
És ha tetszik engem felemelned,
Ám emelj föl, mint bálványodat;
Ha felültelsz fejed tetejére,
Majd kirugom szolgafogadat!

(Pest, 1845.)

Mért vagyok én még a világon...

Mért vagyok én még a világon, ha már
Átélttem minden szenvedéseket?
Végzetem pályám... mert hiszen az ember
Hogy szenvedjen, csak azért született.
Mért vagyok én még a világon, hisz' már
Láttam mindent, mi látható van itt;
Látám a jónak örökös bukását
S a rossznak örök diadalmait.

Hallottam már az éhezők nyögését
S dorbézolási kurjantásokat,
Hallottam már a csalógányt dalolni
És csörömpölni a rabláncokat.
Tudom, hogy így volt ezredév előtt s hogy
Ezred múltán is ekkép lenni fog...
Mindent tudok, mindent hallottam, láttam:
Hát mért élek még? mért meg nem halok?

Vagy tán valólag a világ nem ilyen?
Ily szomorúnak én látom csupán?
Én látom így csak, keresztülnézvé a
Kétségbeesésnek sötét fátyolán?
Mindegy!.. Elég, hogy én kétségbeestem,
Elég, hogy én elkárhozott vagyok,
Hogy engem éles, égő körmeikkel
Tépnek, szaggatnak a rossz angyalok!

Szakadj meg szívem! hagyj el engem, élet!
Fogadj öledbe, mély öledbe, föld!
Borulj reám, sir! és te, fergeg, jőj,
Hogy rólam a sirhalmot első őr!
Söpörd el, s szórd ki összeporlott csontom,
S szórd el csontommal hirem-nevem...
Ne tudja senki se', hogy egykor ilyen
Megátkozott teremtmény létezett!

(Pest, 1846.)

dött. De itt már nem tudott játszani se. A sok nélkülözés, a rendetlen étkezés megtermette szomoru gyümölcsét: súlyos beteg lett, hagymázás láz gyötörte. Székelyhídon — hol akkor volt — nem akart maradni, csikorgó fagyban visszament Debrecenbe. Vékony nyári ruhában gyötörve, kinezva a láztól, éhségtől és fáradságtól kimerülve ért Debrecenbe, hol Pákh Albert barátjának lakásáig vonszolta magát. Pákh örömmel segítette a beteg költőt, lakásán ápolta, majd el látta fehérművel és egy kis pénzzel is. Pákh-tól Petőfi egy özvegy asszonyhoz, a színházi jegyszedőnőhez ment lakni és

szegényes butorzatú, alacsony szűk kis szobácskában vonta meg magát, melynek ablakából a város végén levő akasztófára volt a kilátás. Ez a szegény asszony — özv. Fogas Józsefné — könyörületből ápolta a még mindig beteges költőt és hogy ekkor el nem pusztult az éhségtől, azt neki köszönhetette, ki keservesen szerzett betevő falatját is megosztotta Petőfivel. Mindig halálával emlékezett meg a költő erről a derék, jó szívu asszonyról.

Az özvegy asszonyon kívül nem volt senkije, a ki törődött volna vele, csak Pákh látogatta meg néha; más nem volt

Kard és lant.

Felhős az ég hazámon,
Alig ha nem lesz vész;
Csak hadd legyen, nem bánom
Lelkem reája kész.

Lantom nagyon szeretne
Hallgatva állani,
Régóta van kezembe',
Már kopnak hurjai.

S amott a zugban kardom
Folyvást panaszkodik:
Hijába meddig tartom,
Az ítéletnapig? . . .

(Pest, 1845)

Tizenkettőt ütött az óra...

Tizenkettőt ütött az óra;
Fölébredek a harangszóra,
És im sötét szobámban egy
Fehér alak
Föl- és lemegy . . .
Te vagy, te vagy, kit annyit vártalak,
Te vagy boldogságom fájának
Idő előtt lehullt gyümölcse?

egy lélek se a nagy városban, a kihez fordulhatott volna.

És bár kétségbeesett volt helyzete szorgalmasan tanult, művelte magát és dolgozott. Ekkor tanulta meg a francia nyelvet, ekkor tanulmányozta behatóan Shakespeart és irt meg néhány oly költeményt, a mely műveinek gyöngyét képezi. S minthogy költeményei közül hol az Athenaeumban, hol az Életképekben egymás után több jelent meg, a vágy, hogy eddig irt versei javát egy kötetbe gyűjse és így jelentesse meg, mindig erősebbé válik benne. Össze is írta költeményeit egy füzetbe és a csikorgó tél-

ben, fűtetlen szobában sinylődő poéta ábrándozni kezdett... s már látta verseit kinyomatva, s már képzeletben látta, hogy mint kelnek a kötetek, ő mint kapja a pénzt érettük és megkönnyebbülten sóhajtott fel: kifizethette a betegsége alatt csinált adósságokat.

És reménye erős volt, hogy ez az ábrándkép be is teljesedik. Ezzel a költeménykötettel vágott neki ismét vándorutjának, kopott ruhában, néhány huszassal a zsebében. Fogasnénak megígérte, hogy két hónapon belül kifizeti minden tartozását és Pákhót kérte fel, hogy vállalja el a kezességet. Pákh megtette. S mikor kér-

Jer, karjaim kitárva állnak.
 S kész ajkam, hogy csókját ajkadra hintse
 Jer, elröpült kedves galambom! ...
 De szólt a lyányka halk, fájdalmas hangon:
 «Megállj, megállj! előbb megkeresem
 Elvesztett életem.
 Lásd, élet nélkül ott a sirban
 Esküdni olyan szomorú dolog:
 Ott oly sötét és oly hideg van ...
 Én újra élni akarok;
 Megkeresem
 Elvesztett életem.
 Nincs nálad?
 Add vissza, kérlek, hogyha megtaláltad.»
 Oh nincs az nálam,
 Meg nem találtam,
 Meg nem találtam drága életed!
 De hogyha az enyém kell: ime vedd!., »
 S átadni akarám
 Tulajdon éltem;
 De már a látomány
 Eltűnt az éjben.
 (Pest, 1845.)

E szobában küzködött ...

E szobában küzködött az
 Élet és halál fölötte,
 Mig az élet
 Őt, a szépet
 Őt, a kedvest, elvesztette.

E szobában siratám őt
 Könyeimnek tengerével ...
 Szenvedésem
 Avagy létem
 E tenger mért nem nyelé el?

E szobában lesz lakásom:
 Édes kin lesz laknom itten.
 Itten laknom,
 Őt láthatnom
 Mindig éber emlékimben.
 Egy kívánságom leszen, ha
 E szobából el kell menni:
 Az, hogy engem
 Akkor innen
 Szent Mihály lova vigyen ki.
 (Pest, 1845.)

Anyám, anyám ...

Anyám, anyám, oh
 Legjobb s legboldogtalanabb anya?
 Nincs hát reményed
 Mit a fösvény való beváltana?
 Kiküldözéd, mint
 Galambját Noé, a reményeket;
 De teljesülés
 Zöld ágával még egy sem érkezett.

Végső reményed:
 Ha majd haláloed meg fog hűteni,
 Fölmelegitnek
 Még egyszer gyermeked hő könnyei.

Szegény anyám te!
 Ez a vigasztalás sem jut neked:
 Élsirta könnyeit
 Szerelmesének sírján gyermeked.
 (Pest, 1845.)

dezte a költőt, miként gondolja ezt az összeget kifizetni, Petőfi szenvedélyesen felelt:

— Megfizetem, biztos lehetsz felőle. Vagy sikerül eladnom költeményeimet és akkor így szabadítalak meg a kötelezettség alól, vagy ha másként nem, házról-házra járok térden állva, koldulva, de mégis megküldöm.

Meghatva vett a költő bucsut ezután Páhtól jó háziasszonyától és a diákoktól, kik még egy kis utiköltséget is gyűjtöttek számára maguk között.

És mikor megindult mostani útjára, az a kétségbeesés elszántsága volt. Minden

reményét kötetébe helyezte. Mint ő később megírta, akkor így gondolkozott:

— Vagy eladom a kötetet, akkor minden jól van; vagy nem adom el, akkor is jól van, elpusztulok valahol az országúton, legalább vége lesz minden szenvedéseimnek.

És gyalogolva a pusztaságon, térdig érő hóban, dideregve, fázva, arcán könyek peregtek alá... könnyek, melyek megfagyva hullottak alá a hóba.

Talán csak a belső tűz, lelkének tüze óvta meg, hogy ő maga is meg nem fagyott.

Van a nagy alföldön csárda sok...

Van a nagy alföldön csárda sok.
Azok közt: a kiket én tudok,
Legkülönösebb a Betekints;
Ennek széles földön párja nincs.

Menni akar, de csak düledez,
Mint ivója, kiben sok a szesz!
Födele is félre van csapva,
Mint a részeg ember kalapja.

(Kézsmárk, 1845.)

Vachott Sándorhoz.

Szent a költő lantja,
A föld működését
Csillag táborából
Őrszemekkel néző

Isten adománya:
Ő beszél a rezgő
Húrok énekében.
Majd vigasztalólag,
Majd pedig fenytve,
Mint a nép erénye
Elvetett magvából
Vagy konkolyt arat, vagy
Tántorodva lép a
Nemesebb törekvés
Tiszta ösvényéről
A lealjasulás
Iszapos gödrébe.
Szent a költő lantja,
És nekem nagyon fáj
Látnom, hogy van olyan
És hogy nem kevés van,
A ki e szentséghez

Az első verskötet.

Egy heti barangolás után érkezett meg Tokajba. Itt nem sokaig időzött, hanem folytatta útját, míg Egerbe nem ért.

Az érseki városban néhány irodalmat művelő és kedvelő fiatal ember magyar társaságot alapított és ennek tagja volt Tárkányi Béla is, a később ismertté lett író, ki azonban már ekkor is irogatott. Petőfi őt kereste fel legelőször és nem csalódott. Tárkányi szívesen fogadta minthogy nevét és költeményeit már ismerte, bemutatta társainak is. Ezek körükbe hívták a költőt, kedvében jártak,

jól tartották úgy, hogy Petőfi egész lénye felvillanyozódott társaságukban. Ennek a derült hangulatnak gyümölcse lett az »Egri hangok« c. költemény, mely később az »Életképekben« is megjelent, sőt a szerkesztőnek egy azon időben kitűzött pályadíját (3 aranyat), mint az 1844-ik év második felében a lapjában napvilágot látott költemények között a legjobb, megnyerte.

A kis papok — néhány napi ott időzés után — Petőfinak gyűjtést rendeztek, hogy ne kelljen tovább is gyalog utaznia.

Petőfi jobb hangulatban folytatta útját; tapasztalta, hogy neve már nem isme-

Nem fél vakmerően
Nyulni szennyes ujjal
S hogy csak fényes álarc
Sok költő beszéde,
Mely sötét szívének
Foltjait takarja.
Szebb örömeimnek
Napja volt azon nap
Melyben a te kebled
Rejtekebe láttam,
S láthatám, hogy benned
Egy a költő s ember,
Hogy dalod, s dalodnak
Kutforrása, szived,
Tiszta egyaránt, mint
A nap és sugára.
Bizalommal adtam
Kezemet baráti
Szorításra, és te
Vissza nem taszítád;
S ha Etelka meghült
Szíve ott alatt nem
Porlanék a sirnak
Hold- és csillagtalan
Éjjelében: ah, ugy
Tán nem csak barátod
Lettem volna egykor,
Megtörtént! A multat
A jelen keserve,
A jelen siralma
Vissza nem teremti.
Enyhítsd legalább te,
Enyhítsd a barátság
Balzsamolajával
Veszteségem sebjét,
És ne bánd, ha o'ykor
Elmerengve csüggök
Bámuló szemekkel

Hüvösednek arcán,
Oh ne bánd, barátom!
Hamvadó testvére,
A szegény Etelke
Elvesztett vonásit
Keresem csak ottan;
S ha lelek közülök
Bárminő kevést is:
A remények eldől
Tündércsarnokából
Szent ereklyeképen
Tartom emlékimnek
Drága kincstárában,
S őrzöm a felejtés
Eltörölő kezétől,
Mint a megfagyástól
Őrzi a világot
A meleg verőfény.

(Pest, 1845.)

H i r.

Mi hát az a hír, a költőnek hire?
Hogy annyi a bolondja és irigye.
Van-e, van-e, ki nem sóvárg utána?
Van-e, van-e, kinek az nem bálvány? S méltán! a hír fönséges terebély fa,
Királyi széknél pompásabb árnyéka,
Rontó enyészet vésze nem fog rajta,
S hozzá magzatjai a késő világnak
Zarándokolni áhitattal járnak.
Oh szép, oh szép a hír borostyánfája!
Nem is csoda, ha hervadás nem bántja:
Hiszen tövét a meggyilkolt boldogság
Kiontott vére és könnyüi mossák.

(Pest, 1845.)

retlen az országban és mindebben egy jobb jövő zálogát látta.

Pestre érkezve, verseivel bekopogtatott egy kiadóhoz, de az nem vette meg költeményeit. Így járt a többi kiadókkal is.

Ez nagyon lesújtotta a költőt, ki már most csakugyan nem tudta, mihez fogjon. Helyzete kétségbeesítő volt. Nemcsak a jövő nyomorúság rémei fenyegették, hanem a Fogasné asszonynak, illetve Pákh Albertnek adott szavának esetleges be nem tarthatására is iszonyattal gondolt. Ehhez járult még a marcangoló kétség, hogy költeményei talán még sem ütnek meg azt a mértéket, mely neki kétségtelen bizto-

sítéket nyújthatna hivatottsága, tehetsége felől, hiszen nem akadt kiadó, ki érte egy csekély összeget is adott volna.

Testileg, lelkileg meg volt törve; a remény szárnyai már nem ragadták a magasha, ólomnehéz sulyként nehezedett rájuk az elvesztett önbizalom. Ez már már a legsötétebb örvény felé ragadta midőn utjába állt egy férfiú, kinek szavára a költő visszanyerte hitét, bizalmát, reményét.

Mikor már mindenki, a kihez csak fordult, visszautasította Petőfit, — ő Vörösmartyhoz, a kor legünnepeltebb költőjéhez fordult. Átadta neki verseit és kérte,

A z erdei lak.

(Költői verseny Kerényi és Tompával.)

Mint a szív az első szerelemnek titkát,
Rejti a kis kunyhót bércek koszorúja;
Meg nem árt erőtlen szalmafüdelének,
Ha dühét a szélvész e vidékre fújja.

Szalmafüdelét beárnyékozza hűsen
Susogó erdőség rezgő lombozatja,
Min magát a vigan füttyülő rigófaj
És a búsan bűgő vadgalamb ringatja.

Mint kergetett őz; fut le gyors futással
Kis patak magasról a völgy mélységébe;
Kétfelől virágok, mint kacér leánykák,
Kandikálnak a víz fényes tükörébe.

S a viráglyánykákhoz jönnek az imádók,
Égő szenvedéllyel jönnek a vadméhek,
S élveznek szerelmet. Hej, de sok megjárja!
Vizbehullás vége részeg örömeinek.

nyilatkozzék azok értékéről. Vörösmarty elolvasta a verseket és nemcsak hogy a legnagyobb elismeréssel adózott Petőfinek, hanem megígérte, hogy kiadót is fog keresni.

Ki irhatná le jó Petőfi boldogságát! Vörösmarty Mihály, a legnagyobb tekintély szavai, költőnek avatták fel most már nem csak a mások, hanem a saját szemében is! Most már nem félt a jövőtől! Oh, hogy elfelejtette véle a jelen boldogsága, a mult összes szenvedéseit, nélkülözéseit, hogy visszatért munkakedve és mily bizalommal tekintett a jövőbe!

De az akkori időben nem volt oly

könnyű dolog egy költemény-kötetre kiadót találni — még Vörösmartynak sem. Hiába próbálkozott több oldalon, nem akadt partfogó. Ekkor jutott a gondolatra, hogy a költemények kiadását a Nemzeti Körnek fogja ajánlani.

A Nemzeti Kör íróknak, művészeknek társasága volt, mely céljaul a fiatal írók támogatását tűzte ki.

A kör — Vörösmarty ajánlatára — elhatározta, hogy Petőfi kötetét kiadja, előfizetőket gyűjt, felszólítást küld előfizetők gyűjtésére az olvasókörokhöz, egyesületeknek, de Petőfinek a kért előleget — nagyon kimérve lévén anyagi eszközei —

A nap és a szellő szánakozva nézi:
Levelet hajít le a szellő, számára;
És ha fenn ül már az életmentő sajkán,
Meggzárítja szárnyát a jó nap sugára.

A hegyek tetőin duzzadó emlékekkel
Jár az anyakecske gödölyéi mellett.
Kikerült ebből s a vadméhektől mindig,
Mi a kunyhó kicsiny asztalára kellett.

S bűgő vadgalamb és füttyülő rigófaj
Nem félnek, hogy őket csalják lépvesszőre:
Önmagáról tudja e lak népe, milyen
Édes a szabadság tiszta levegője.

Nincsen itten rabság, nincsen itten önkény,
Mely parancsolatját mennydörögve adja;
Csak az égi háborúnak zeng koronkint
Istentiszteletre buzdító szózatja.

És az Isten jó, ő nem soká haragszik;
A dorgáló felhők torkait bezárván,
Újólág mosolyg, a megengesztelődött
Isten mosolygása: tündöklő szívárvány.

(Eperjes, 1845.)

Hijába várlak hát...

Hijába várlak hát ezentul?
Megsiratott szép gyermekem?
Meg nem jelensz többé nekem?
Mint eddig gyakran megjelentél
Szobámban csendes éjelen.

Eljő az éj, eljő az éjfél;
Mi haszna jó? nem jó veled.
Nem látom lengő szellemed,

S reményem eltörött szárnyával
Födöm be bágyadt szememet,

Hová levél? miért maradsz el?
Örökre kedves szép leány?
Hervadt orcám ijeszt talán?
Ne félj, ne félj, hervadt orcámtól;
Érted levék oly halovány.

Oh jöjj fel egyszer még sirodból,
Mindennél drágább árnyalak!
Csakhogy még egyszer lássalak;
Aztán mondd, hogy terhedre van bum,
S többé nem háborítalak,

(Pest, 1845.)

Mulatság közben.

Most már mulassatok, kedves barátim,
Az én mulatságomnak vége van;
A tréfaságok, az elmés beszédek,
Az ének, a bor, mind haszontalan.

Az embernek miért is van gondolatja?
Lássátok, én olyan bolond vagyok:
Mikor legvigabb a jelen, jövőbe
Ragadnak rögtön a gondolatok.

Az a jövő! az a kegyetlen szélvész,
Mely szétzilál bennünket, szerteszét;
S lesz-e azontul még találkozásunk?
Vagy halljuk-e egymásnak hírét?

Igen, halljuk! majd elbeszéli a bir;
Ez és ez és ez nyugszik... oda len...
Haszontalan história az élet!
Miért is van, vagy miért nem végtelen?

(Pest, 1845.)

nem adhatta meg Pedig Petőfire ez volt a
legfontosabb ekkor, ha csak nem akarta
eltérni. hogy barátja, Pákh, ki érette jót
állott, fizesse meg Fogasnénak az ő tar-
tozását.

Ekkor egy Tóth Gáspár nevű szabó
ajánkozott, hogy ő hajlandó Petőfinek a
szükséges előleget megadni, ha a Nemzeti
Kör jótáll, hogy annyi előfizetés beérkezik.
Erre a társaság néhány tagja azonnal
előfizetett a kötetre és Petőfi boldogan
küldhette meg Pákhnak egész tartozását.

Végre tehát elérte célját, hogy versei
nyomtatásban látnak napvilágot. Tóth
Gáspáron és Vörösmartyt kívül még leg-
többet fáradozott a költemények ügyében
Várady Antal, ki a Nemzeti Körnek
jegvője volt.

És mintha a sors kereke megfordult
volna, a költőt egymás után érték a kel-
lemes meglepetések. Még az öröm tartott,
hogy tartozását megfizethette, hogy köl-
teményei napvilágot látnak, m időn Vachott
Imrétől levél érkezett, melyben

Fekete kenyér.

Miért aggódol, lelkem jó anyám.
Hogy kenyeretek barna, e miatt?
Hisz' meglehet: ha nincs idehaza,
Tán fehérebb kenyérrel él fiad.
De semmi az! csak add elém, anyám,
Bármilyen barna is az a kenyér:
Itthon sokkal jobb ízű én nekem
A fekete, mint máshol a fehér.

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

A zsványság vége.

Hej zsványság, derék szép zsványság!
A te véged hatalmas mulatság:
Lesz belőled, úgy hord a szerencse,
Száráz fának száradó gyümölcse.

Hogy kimulj, szikrát sem fáradsz magad:
Kitekeri a hóhér a nyakad;

(Pest, 1845.)

Hogy pedig ne láthasd szégyenedet:
Kivájják a varjak szemeidet.

És míg tested a táncot úgy járja,
A mint szól a szelek muzsikája:
Mélységében a sátán házának
Lelkessel az ördögök labdázna.

ő szerkesztésében meginduló Pesti Divatlap című laphoz — Bajza ajánlatára — segédszerkesztőnek hívta meg.

És hogy boldogsága teljes legyen, most már elhatározta, hogy hazautazik meglátogatni szüleit, kiket majd egy fél év óta nem látott. Eddig nem mert, mert félt atyjától, ki nagyon haragudott reá, hogy ismét felcsapott volt színésznek, ámde most, midőn annyi sikerben, dicsőségben volt része, mikor az anyagi gondokat elvetette, tisztességes állása és ele-

gendő jövedelme volt, most hazautazott. És a szülők boldogan szorították keblükre sokat szenvedett fiukat, és az apa is elefelejtette haragját.

Sok keserű csalódás, nélkülözés után végre tehát Petőfi is kiküzdötte a sors-tól a napsugárt, végre az ő életének göröngyös, tövises utja is megváltozott és tépethetett az elismerés, a megbecsülés virágiból egy keveset

A szökevények.

(Shelley után angolból.)

I.

A jégeső szakad,
Fehérek a habok.
A tajték táncol és
A villámlás ragyog . . .
El, el!

A mennydörgés ropog,
A forgó szél kereng,
Harangok zugnak és
Az erdők rengenek . . .
El, el!

Mint tenger mozg a föld,
Rajt minden romba dől,
Ember, állat, madár
Elbujt a vész elől . . .
El, el!

II.

«Egy vitorlánk van, a
Kormányos halovány;
Ki merne szállani
Most csónakunk után?»
Az ifju szólt.

A lány felelt: «Evezz,
Taszítsd a csónakot!»
S jégzápor és golyók
Boríták utjokat
A tengeren.

A kék őrtüz lobog;
Némán villámlanak

Az elsült fegyverek;
Elnyelte hangjokat
A fergeteg.

III.

«És látsz-e? s hallasz-e?
S nem retten-e szived?
S nem szállunk szabadon
A vad tenger felett,
Én és te?»

Egy tengerészköpeny
Fölöttük a fedél;
Együtt ver kebelök,
És sutlagnak kevély
Örömben.

Mozgó hegyekből áll
A vészes óceán,
Kelnek s enyésznek a
Habok egymás után
Köröskörül.

IV.

A várudvarban, a
Kapusnéhoz közel,
Áll, mint megvert kutya,
És szégyen marja fel
A vőlegényt.

Rémes kísértetként
A zsarnok ősz apa
Áll a toronytetőn . . .
Hangjához képest a
Vihar szelid;

A költő otthon.

Az akkori irodalmi viszonyok még nem engedték meg a nagy fizetést és Petőfi is csak szerény javadalmazásban részesült, de azért ebből tisztességesen megélhetett annál is inkább, mert ekkor már költeményeiért is kapott némi tiszteltudíjat. De hát Petőfi nem volt korhely, nem volt borivó és azok a költemények, a melyekben magát annyira kicsapongónak tünteti fel, csak jó kedvének, derült hangulatának tulzások. Őszes barátai, kortársai megerősítik, hogy a bort csak mértékletességgel itta.

Kevés jövedelméből rendesen élt, mert a pénzzel nagyon jól tudott bánni és mindig főgondját képezte, hogy az adósságokat, a melyeket a sanyaruság napjaiban kénytelen volt csinálni, az utolsó krajcárig visszafizesse. A zajos örömeket, a kicsapongást nem szerette. Kedélyének a komolyság, a csendes, vigadó természet voltak tulajdonságai.

Mikor Vachott Imrével már végleg megállapodott, hazautazott Duna-Vecsére szüleihez, hogy kissé kipihenje magát. Két egész hónapig állt odahaza. Életében először állt módjában most teljesen a nyugalomnak szentelni idejét és betegsé-

S hal'atlan átkokban
Kivánja a halált
Lyányának, ki legjobb
És legszebb s a család
Végtagja volt.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Be szomorú az élet én nekem . . .

Be szomorú az élet én nekem,
Mióta eltemették kedvesem!
Csak úgy lézengek, mint az ős virága,
Mely minden szellő érzékésével
Egy-egy megszáradt szirmot hullat el
S mely csüggedt fővel kimulását várja.

A fájdalom gyakorta megrohan,
Mint éhező vad, mérges szilajon
S éles körmét szívembe vágja mélyen
Kiáltok a sors ellen átkokat,
A mely az embernek mennyet mutat,
Hanem megtiltja, hogy belé ne lépjen.

Legtöbbször csendes, néma bánatom;
Élek? nem élek? szinte nem tudom.
Jön és megszólít egy-két jó barátom;
Beszédeikre ritkán felelek.
Örültem egykor, hogy ha jöttek,
Most, hogyha mennek, szívesebben látom.

Gyakran bolyongok föl s le céltalan;
Bolyongok, míg — azt sem tudom, hogyan? —
A drága kis lány sirhalmához érek.
Édes remény tart ottan engemet:
Remélem, hogy majd szívem megreped . . .
Mért csálnak mindig, mindig a remények!

(Pest, 1845.)

Búcsu Kún-Szent-Miklóstól.

Szól a kakas innen-onnan
Viradóra,
Kivigadtunk, takarodjunk
Nyugovóra.
Hejh, ennek a mai napnak
Nagy az ára . . .
T'om sokáig fáj belé a —
Fáj belé a kezem szára.

Fáj az én jobb kezem szára
Végzetellen,
Mert nagyon sok telt palackot
Emelgettem;
De ha fáj is a karom, tán
Úljára
Fölbirom még e palackot —
E palackot . . . bucsuzásra.

Ki veled, bor, ki veled, bor
Az üvegből!
Tele sirom könnyeimmel
Két szememből;
De magam sem tudom én, hogy
Majd az benne
Fájdalomnak vagy örömnék —
Vagy örömnék lesz-e könnye?

Mostanában a keblemnek
Megtelése
Fájdalomnak és örömnék
Vegyülése;
Az örömem onnan ered,
Mert itt voltam;
El kell mennem: innen ered —
Innen ered a fájdalomam.

gét teljesen kiheverni. Napjai kitünően
teltek el; hol édes atyjával, hol pedig
anyjával beszélgetett, tréfálkozva mesélt
el apróságokat kalandos életéből. Azután
kedélyesen vigasztalta szüleit, hogy majd
nemsokára segíthet rajtuk is és leveszi
vállaikról a gondot.

Otthon időzésének emlékéért sok igen
kedves, tartalmas költeménye őrizte meg,
melyekben pompás rajzát adja szüleinek
és annak a gyöngéd érzelmenek, a mely-
lyel irántuk viseltetett. Napjainak leg-
nagyobb részét a szabadban töltötte, de
estére azonban összeült az egész család.
Ő édes atyjával — egy-egy pohár bor

mellett — elvitatkozott, felolvasta neki
költeményeit, beszélt a sikereiről, és az
öreg ur szívesen hallgatta fia élményeit.
A költemények is tetszettek egyiken-má-
sikon jól is mulatott, de azért még sem
becsülte sokra a költői működést. Vé-
gezetül mindig mégis csak annak a néze-
tének adott kifejezést, hogy: szép, szép, de
mégis csak többet ér, ha az ember
például, becsületes mészáros mester,
akkor legalább nem kell annyit koplalni.
Ha azután az apa pihenni tért, akkor az
édes anya ült fia mellé és száz és
száz kérdést intézett hozzá. Jól estek
ezek a kérdések a költőnek, mert azt

Kiskunsági Szent-Miklósnak
Ifju népe!
Benyitottál a szívemnek
Közepébe;
Hejh, pedig e szívközép, ez
Szentek-szente,
Nem sok ember fordult meg még —
Fordult meg még eddig benne.

De kinek még helyet adtam
Egyszer itt benn,
Az ugyan ki soha többé
Nem megy innen.
Ezután úgy nézettek hát
A szemembe:
Rabok vagytok mindörökre —
Mindörökre a szívembe'!

Hát közöttetek, ha újra
Visszatérek,
Lesz emléke e barátság
Ünnepének?
Ünnep volt ez, a barátság
Szép ünnepje;
Nem is hiszem, hogy valaki
Hogy valaki elfeledje.

Mostanáig itt vigadtunk
Tennap déltől!
Nem csoda hát, ha kissé a
Fejem szédül...
De azért jó tudom ám, hogy
Mit miveltünk:
Ettünk, ittunk, táncot jártunk —
Táncot jártunk, énekeltünk.

Ilyen a magyar mulatság.
Már hijába!
Ha iszik, hát jár a nyelve,
Jár a lába.
Hejh, csak oly gyors lenne honja
Haladása,
Mint lábának, hogyha táncol —
Hogyha táncol a mozgása!

Hanem hiszen száz szónak is
Egy a vége;
Legyen rajtatok, barátim,
Áldás, béke!
Legyen oly vig mind halálig
A pályátok,
A mily vigak valamennyin —
Valamennyin ma valátok!

Hejh, ha volna ősz, elszállna
Már a golya;
Mennék én is már, ha még egy
Szóm nem vóna.
Kimondjam-e vagy ne mondjam?
Eh, kimondom!
Mit szóltok rá, mit nem szóltok —
Mit nem szóltok, semmi gondom.

Amott virit Szent-Miklósnak
Egy rózsája...
Hejh, csak soha ne is néztem
Volna rája!
Vagy ha már megbűvölt édes
Arculatja;
Hadd lennék én, a ki ötet —
A ki ötet leszakasztja!

(Kun-Szent-Miklós, 1845)

latta, hogy mily mélyen, mily gyengéden
szereti őt szülője.

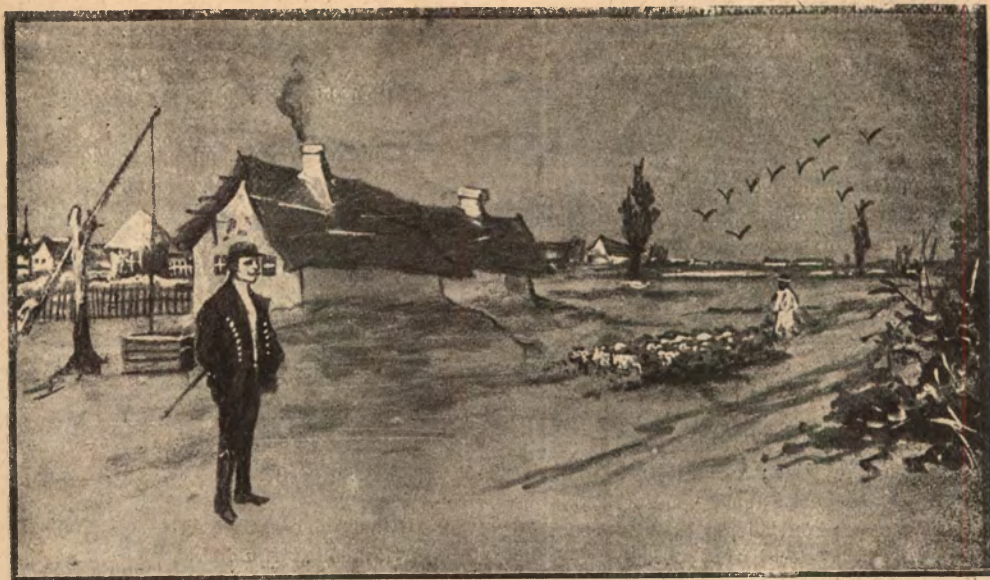
István öcsese is odahaza tartózkodott
ekkor és édes atyjának segédkezett a
mesterségben és Petőfi őt is nagyon sze-
rette, minek szintén megtaláljuk nyomát
sok költeményében.

Petőfi boldog volt. A családi élet iránt
mindig nagy fogékonysággal birt és
az a nyugalom, melyet most élvezett,
egészen helyreállította egészségét, lelké-
nek egyensúlyát.

Ezen időben sokat olvasott, tanult és
gondtalanul szórakozott. Kedélye egészen
felfrissült a jó barátok társaságában,

melynek vidámsága, melegsége jól esett
neki. Mintha csak kicserélték volna
a költőt! Tréfált, mókázott, egész gyerek-
nek érezte magát, ki boldogan élvezi a
vakáció örömeit.

S még kellemesebbé tette otthon tar-
tózkodását egy kedves kis idill. Petőfi
megismerkedett Nagy Pálnak, egy vagy-
nos közbirtokosnak a leányával és a
14—15 éves egyszerű, szerény leányka,
a ki a költővel örömet el-elbeszélgetett,
oly mély benyomást tett Petőfire, hogy
ez még évek multán is szívesen gondolt
reá. A milyen hirtelen elhatározású volt
Petőfi, talán még el is vette volna Zsu-

Falun.

Király vagyok most minden alkonyon :
A nap pirosló fényt lövel reám,
A nap pirosló bucsusugara
Biborra festi egyszerű ruhám.

Gyönyörrel járom esténkint a tájt,
Kilépven a kis házfödél alól ;
Porfellegekben a nagy ég alatt
A haza térő nyáj kolompja szól.

Elandalodva hallok e zenét,
Elandalodva szemlélek körül ;
És messze látok, mert mindenfelé
Megmérhetetlen rónaság terül.

A rónaságnak messze tengerén
Imitt-amott áll egy fa, mint sziget,
S hová imát küld a mohamedáni
Kelet felé ez hosszú árnyat vet.

Miként csatában a sebzett vitéz,
Elvérzik a nap végre, s elesik ;
S mint dicsőség a vitéz halált,
A napot csillagok s hold követik.

Körülem éj van, fényes éjszaka ;
A csillagfényes éjben méla csend,
Oly csend, hogy szinte vélem hallani,
Mit a holdban szent Dávid lantja zeng.

szikát, ha elég jókor eszébe nem jut
hogy segedszerkesztő létére is az ő fize-
tése még nem elég arra, hogy abból egy
család megéljen.

A pompásan eltöltött két hó után vissza-
tért Pestre és elfoglalta állását Vachott
lapjánál. Fizetése nem volt busás, igaz,
mert hisz lakáson és ellátáson kívül alig
kapott 15 váltóforintot, de legalább itt
élhetett Pesten, a neki való környezet-
ben, fiatal költő társai, jóakarói köreiben
és ez költői fejlődésére nagy befolyással
volt.

A pesti Pilvax-kávéház, a Korona-
herceg-utcában a múlt évben jelölték meg

emléktáblával. Ott töltött Petőfi Sándor
délután néhány órát Lisznyai Kálmán
Pákh Albert, Pálffy Albert, Jókai Mór és
több író körében. Itt beszéltek meg a
nap eseményeit, cserélték ki eszméiket,
bírálgatták egymás költeményeit, a tréfa,
az enyelgés kiragadja őt komolyságából
és a jó kedv aranyos sugara az ő szen-
vedett kedélyét is felderítette.

Bizalmas barátja nagyon kevés volt.
Szeszélyes, önféjű, dacos volt, lobbané-
kony és a zsarnokoskodásra hajló termé-
szetét, a nyerseségig menő őszinteségét
nem igen szerették. Jókai leginkább von-
zódott hozzája és Petőfi is Jókait sze-

A szomszéd tóból a vadludakat
Látom csapatban messze szállani;
Szivemből is föl és elszállanak
A nagyravágyás, hir vad álmai.

Feledni kezdem Pestet és zaját,
S jövődöm minden büszke terveit:
Jobb lenne élnem, így gondolkodom,
Jobb lenne élnem elfeledve itt.

A fölmagasztalt nagy nevek között
Ne hangoztassa senki nevemet,
Csak szőlőm és szántóföldem legyen,
Termők piros bort s fehér kenyeret.

S midőn szőlőmből s szántóföldemről
Házamba térek este; hozza be
Majd a piros bort s fehér kenyeret
Piros menyecskének fehér keze.

S ha a késő halálnak ujjai
A férj és nő szemét majd befogák:
Tegyük egy sirba a két aggastyánt
Nem tetetésből síró unokák.

(Szalk-Szent-Márton, 1c45.)

Elfojtott könyvek.

Ugy sirhatnék! megbántott valami,
Nagyon megbántott, mondhatatlanul,
És a felhővel a lélek rokon;
Mégkönnyebbül, midőn esője hull.
De én nem sirok, nem szivelhetem;
Mégfogadám, hogy többé nem sirok.
El, könnyek! szivem úgy is oly üres
Mégfértek benne, oda folytatok.

(Pest, 1845.)

Bíró, bíró, hivatalod . . .

Bíró, bíró, hivatalod
Nem játék, nem tréfádolog;
Jól meggondold, jól meggondold,
Ha a «halál» szót kimondod.

Hallga, hallga, nyilik szája,
Szól, kimondja: «halál rája!»
Elindulnak az ifjuér,
Pallóst köszörül a hóhér.

Nap az égre emelkedik,
Ifju feje földre esik,
Nyaka vére fölfelé fut . . .
Milyen szép piros szökőkut!

Holdvilágos sárga éjfél,
Sirjából az ifju fölkel,
Halomtalan sirgödreből,
Az akasztófa tövéből.

Fejét veszi jobb kezébe,
Kapaszkodván üstökébe,
Ugy ballag a városba bé,
Bírájának háza felé.

«Ártatlanul ölettél meg!»
A bíró ily szókra ébred,
És fölpattan az ajtaja,
Véres fej röpül be rajta.

És ezután minden éjjel
A bírót e hang költé fel,
Jött az ifju éjfelenként,
És bedobta véres fejét.

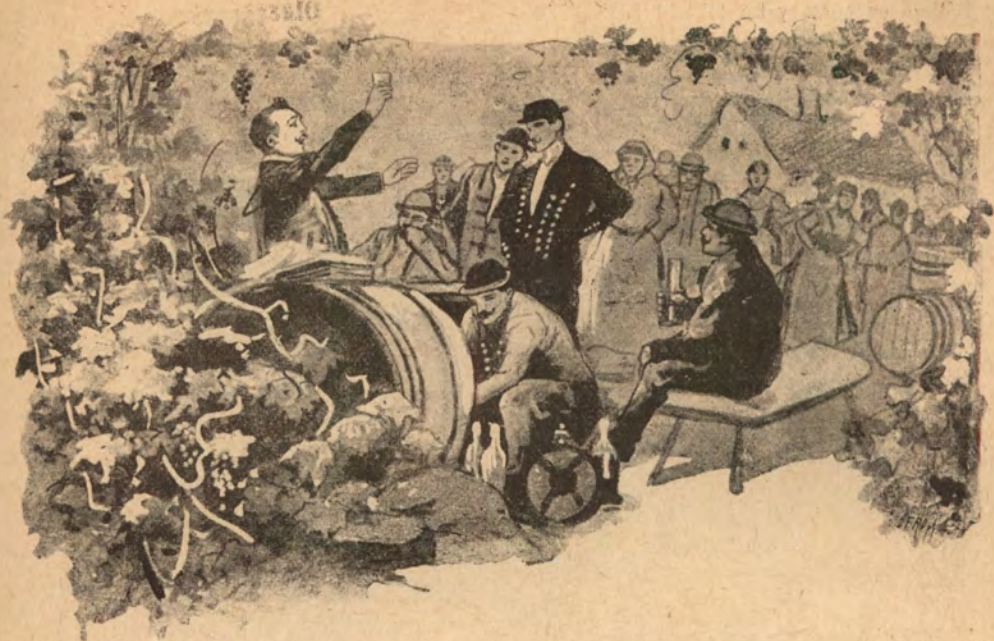
(Pest, 1847.)

rette legjobban, kit Vachottnak is bemutatott későbbben és rávette, hogy a Pesti Divatlap-ban közölje néhány elbeszélését. De nem feledte el, hogy mivel tartozik Vörösmartynak, kit atyjaként szeretett és tisztelt. Hálája jeléül, mikor 1847-ben összes költeményeit kiadta, neki ajánlotta: Vörösmarty is nagyon kedvelte a költőt, kinek hirneve mindig jobban és jobban terjedt. Nem bántotta a nemes lelkű férfit, hogy a fiatal költő népszerűsége terjed, sőt még inkább örült ennek. A hol csak tehetette, támogatta, pártfogolta, Bajzával is fenntartotta ismeretségét, de bizalmas jó barátok soha se lettek, a

minek fő oka Bajza tartózkodó természet volt.

Az könnyen elképzelhető, hogy Petőfi, ki csak nem régiben a fél országot bekalandozta, többször kifakadt, hogy most egy íróasztal mellett kell ülnie naphosszat. A színészetéről még mindig nem mondott le, sőt az első kínálkozó alkalmat felhasználta, hogy ismét színpadra léphessen. De rosszul járt, mert a mikor Egressy Gábornak — egyik legjelesebb magyar művésznek — jutalomjátékán játszott, szerepébe csunyán belesült. No de ekkor azután örökre lemondott a színészetéről.

Népszerűsége, hirneve napról-napra nőtt,

A költő s a szőlővessző.

Semmi vágyam, semmi kedvem
A borostyán koszorúhoz!
Magyarország szép leányi,
Szőlővessző koszorúval
Koszoruzzatok meg engem,
Mert a szőlővessző és a
Költő sorsa oly hasonló.
Költő és a szőlővessző
A világnak adja lelkét;
Szőlővessző lelke a bor,
A költőnek lelke a dal,
Lelkünket ha átadtuk

Borban, dalban a világnak:
Elhervadunk, elenyészünk;
És midőn már elenyészünk:
Lelkeink, a bor s dal mellett
Vigad a világ!

(Borjád, 1845.)

Egy fiatal íróhoz.

Üdvözöllek ifju pályatárs,
Pályatársam s szeretett barátom!
Egykor én te rólad jósolék,
S jóslatom most teljesedni látom.

és ez jól esett a költőnek, büszkeséggel töltötte el, mert ismerte saját értékét. Az ünnepeltetéseket szívesen fogadta, de hiszen oly fiatal volt még és annyit szenvedett a multban. Ki ítelte volna őt el e miatt?

Kissé különc volt, külön divatot teremtett meg és atillában, gombos nadrágban járt akkor, mikor mindenki pantalon, cilindert hordott; ujjal mutattak rá, de ő ezzel nem törődött. A végletekbe ment, és forrongó természete gyakran elragadta s ilyenkor ingerlékeny volt, de ha valakit megbántott, ha lecsillapodott, azonnal megkérlelte, mert a gyengédség is egyik

szeretetre méltó tulajdonsága volt. Avagy irt költő szebb, meghatóbb költeményeket, mint ő édes anyjáról?

Sok meggondolatlan cselekedete volt, de ez könnyen igazgatható természetében leli magyarázatát. Olyan volt neha, mint a rossz gyermek, mennél inkább lebeszéltek valamiről, annál inkább erősködött mellette, és ha valaki ketségbe merte vonni merészségét, meggondolatlan vakmerősége határt nem ismert. Így egyszer a társaságban szó került egy gazdag bankárról, kinek szép leánya van. Petőfi is dicsérte a leányt és hozzátette, hogy neki való feleség volna. Persze erre mindenki

Láttam egykor egy kis felleget,
S megmondtam, hogy ebből fergeteg lesz
E kicsiny felhőske te valál,
És most villámterhesen közelgesz.

Jöjj és ontsd lelked villámaid
S lángjaikkal gyujtsd föl a világot;
Rendüljön meg a föld, a midőn
Mennydörgő jelszodat elkiáltod.

Hogyha majd villámlasz s mennydörögsz,
Jőnek ellened zuduló hangok;
Mert ha nagy az égiháboru,
Félre szokták verni a harangot.

De azért dul a vihar tovább
Minden félrevert harang dacára.
Igy, barátom, te se hajts ama
Jajveszéklő emberek szavára.

Ekkép kellett volna nekem is
Tenni sokszor ostromolt pályámon.
És e tehetetlen hangokat
Figyelemre méltatám. Sajnálom.

Eh, megtörtént, mit sajnálkozom?
Hadd szorítson jobbold, ifju bajnok,
Én, ki ilyen rokon szellemű
Pályatárs után már rég sóhajtok.

Fölléptél. Ez engem megujt,
Hogy a sorompók közt ketten állánk.
Most, barátom, küzdjünk, hadd legyen
Győzedelmünk vagy vitéz halálunk!

(Pest, 1845.)

Olaszország.

Megunták végre a földön csuszást,
Egymás után mind talpon termenek.
A sóhajokból égi háboru
Lett, s lánc helyett most kardok csörgenek
S halvány narancs helyett a déli fák
Piros vérrózsakkal lesznek tele...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

Nos! elbizott hatalmas zsarnokok,
Orcáitokról a vér hová lett?
Orcátok olyan kísértetfehér.
Mikéntha látnátok kísértetet;
Azt láttátok, valóban megjelent
Előttetek Brutusnak szelleme...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

Aludt Brutus, de már fölébrede,
S a táborokban lelkesítve jár,
Mondván: «Ez a föld, honnan elfutott
Tarquin s a melyre halva hullt Caesar:
Előttünk meghajolt az óriás,
S ti a törpéknek meghajoltok-e?»...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

Eljő, eljő az a nagy szép idő,
A mely felé reményim szállanak,
Mint ősszel a derültebb ég alá
Hosszu sorban a vándormadarak;
A zsarnokság ki fog pusztulni, és
Megint virító lesz a föld színe...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

(Pest, 1846.)

jót nevetett: a dúsgazdag bankár leánya,
ki grófok, bárók közt válogathat és a
szegény poéta. És mert valaki azt mondta,
hogy Petőfi nem is merne a bankár elé
állani a leány kezét megkérni, Petőfi
fogta a kalapját és úgy, a mint volt, át-
ment a bankárhoz. A bankár bemutatta
őt családjának, Petőfi egy jó délutánt
töltött körükbe, de többet soha se látog-
gatta meg őket.

Hogy milyen erkölcsi szilárdsága, milyen
szép jelleme volt, azt már láttuk. Elvei-
ben erős, szándékaiban megingathatlan
volt, és ha valamit feltett magában, akármilyen
történt is, azt végrehajtotta.

Hiszen e nélkül már régen elpusztult volna! Hányszor vette fel a küzdelmet legkérlelhetetlenebb ellenségével, a sorssal és milyen kemény tusákat vívott vele!

A lángész minden vonzó és minden kedvezőtlen tulajdonsága meg volt a költőben, de ha rendkívüli volt, — mentse őt az, a miért megbocsátották szertelenségeit, tulzásait ismerői és barátjai, tisztelői is: hogy egy fejlődésben levő lángész volt, kinek varázsszavát, bűbös költeményeit mindenki bamulta, s ki ekkor töltötte be 23-ik életévét.

Mi kék az ég!

Mi kék
Az ég!
Mi zöld
A föld!
Zöld föld felett, kék ég
[alatt a
Hangos pacsirta fü-
[työrész;
Dalával a napot ki-
[csalta,
A nap rá gyönyörködve
[néz.
Mi kék
Az ég!
Mi zöld
A föld!
Zöld a föld, kék az ég,
[tavasz van..
És én oly sült bolond
[ragyok,
Hogy idebenn a szűk
[szobában
Kadenciákat faragok!

Petőfi tanulmányai.

Mint minden embernek, a ki felülmulja a mindennapi mértéket, úgy Petőfi Sándornak is voltak irigyei, ellenségei. Az emberi gyarlóság már olyan, hogy ha nem tud felemelkedni valakihez, azt lehuzza magához, vagy pedig mindenféle kisebbitő dolgok által akarja értékét leszállítani.

Arról már volt szó egyszer, hogy Pe-

tőfi Sándor távolról sem volt az a léha, könnyelmű ember, mint a kinek a könnyen ítélő képzelné néhány költeménye után, melyekben dicsőíti a bort, magasztalja a könnyüvéru és renyhe életet. Meg van ezen költemények születésének az oka, a magyarázata és mindez éppen nem bizonyít Petőfi ellen; sőt nagyon is mellette.

Midőn Petőfi a kósza élet után megnyugodhatott, első gondja volt, hiányos

Imádságom.

Elkárhozástól félt szegény anyám,
S talán féltése nem alaptalan.
Tart tőle — s ebben igazsága van —
Hogy már régóta nem imádkozám.
Imádkozom hát: ime két kezem
Szent áhitattal összekulcsolom.
Hallgass meg engem, égi hatalom! ●
Hallgass meg engem, édes Istenem!

Adj én nekem Hó, első a haza.
Hatalmas Isten, népem Istene! ...
De kérni vajon mit is kellene
Hazámért, melynek annyi a baja?
Ézert csak egy, csak egy a kérelem:
Mely így, mint van, már nem sok évet lát,
Teremtsd egészen ujja e hazát!
Hallgass meg engem, édes Istenem!

És magamért? mit kérjek magamért?
Adj hát nékem szépséges szeretőt,
S a melyen meglátogassam őt,
Gyors paripát; aztán sok, sok babért ...
Nem hogy fejemet ékesitse, nem,
De hogy, ha nem lesz szénám, abrakom,
Csikóm legyen mivel jól tartanom ...
Hallgass meg engem, édes Istenem!

(Szalk-Szt.-Márton, 1845.)

Ismerjetelek meg!

Ismerjetelek meg végre: ki vagyok?
Álarc alatt volt mostanáig képem.
De már meguntam én álarcomat,
És azt most ünnepélyesen letépem!

műveltségét, iskolai elmaradottságát gyarapítani. A hazai írók kiválóbbjait ismerte, mert hiszen azokat még katonakorában olvassgatta, ha éjjel, a fárasztó munka után az ágyba jutott; de nem igen ismerte a külföld jeleseit. És lehetőleg mindegyiket az eredeti nyelven akarta olvasni. Így Heinét, a kit nagyon szeretett, németül, Bérangert franciául és Schakespearent angolul. A francia nyelvben már ugyan volt némi jártassága, de az angolhoz egyáltalán nem értett. Nagy buzgalommal látott tehát hozzá, hogy ezt a két nyelvet megtanulja és egy év leforgása alatt annyira vitte, hogy

Olvastátok vidám dalaimat?
Azt gondoljátok, hogy lelkemből írom?
Oh, dalaimban a kedv, nevetés,
Csak olyan ez mint virág a siron.

Kivül a siron nyílik a virág,
S belül a sirban féreg és halott van;
Így írtam én enyvelgő dalokat,
Mig lelkem haldokolt a fájdalomban.

De többé nem leszek komédiás,
Ki vig pofákat vág a közönségnek,
És oda benn a színpalak között
Arcán kinszenvedés könnyűi égne! —

Oh nem, ez még sem szép halározat! ...
Mujék el gyorsan, a mily gyorsan támadt.
Szenvedjen bár szívem: a vig dalok
Ne szűnjenek meg ... Hátha általak
Kissé vidítom szomorú hazámat.

(Pest, 1845.)

A hűtelen barátokhoz.

Derék fiúk, mint hagyogatnak el! ...
Eredjetelek csak Isten hírével;
Hagyjátok itt a fát, ti levelek,
A fát, e szívet, melyen függtetek.
Az őszi szél, mely titeket lefű,
Majd elmulik, nem lesz örök korú;
S ha eljövend ismét a kikelet,
Fog kapni a fa új leveleket.
De tudjátok: többé ki nem virul
Az a level, mely fájáról lehull.

(Pest, 1845.)

a jelesebb idegen írók műveit tényleg eredetiben olvashatta.

Nemcsak a költőket olvasta azonban, hanem — mint könyvtárának maradványaiból láthatni — történelmi és politikai műveket is.

A francia dalköltőt, Bérangert leginkább szerette. Ennek a költőnek az egyénisége megegyezett az övével, Béranger és a saját lelke között sok rokonvonást fedezett fel. Lelkesedett a francia költőnek a pályafutásáért; az is a nép költője volt, mint ő, annak a lantján is a szabadság-szeretetet emelte szárnyaira a költeményeket, mint Petőfinél, guny-

Téli világ.

Megölte valaki magát,
Az hozta e rút időt.
Fuj a szél, táncol a tányér
A borbélyműhelyek előtt.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában!

A napszámos, napszámosné
Tuskót fűrészel és hasít
Daróc pólyában gyermekök
A szélvészszel versenyt visít.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Jár magy léptekkel föl s alá,
A katona az őrhelyen,
És számlálgatja lépteit;
Kinjában mást mit is tegyen?
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

A hosszú lábu drótos tót
Kopott gubáját cepeli.
Az orra érett paprika,
De a hidegtől folynak könnyei.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

nyal, maró tréfával küzd a szabadság
zsarnokai ellen, a miért kétszer is börtönbe került, és Petőfinek a lelkét éppen ez ragadta meg. Mit bánta volna ő, ha bebörtönözik is, csak ő is úgy vezet hetné, lelkesitené az embereket, a magyar népet a szabadság kiküzdésére...

Ki tudja, talán látnoki lelke már előre sejtette a jövőt...

Ezen időből keletkezett költeményei Béranger behatása alatt állanak. A francia dalköltő néhány versét lefordította, és több költeményén meglátszik befolyása. És Béranger írt sok olyan költeményt, a melyben dicsőítette a bort, a

könnyű, a léha életet, a vig cimborákat, a kicsapongó jókedvet, és Petőfi ezek olvasása után írta az ő ily tartalmu, ily irányu verseit, a melyek azonban csak mind elképzelt dolgokról zengenek, mert természete távolról sem volt az eszemszom-fél léha életre alkalmas.

Béranger — ki különben nem volt az a fenséges szárnyalású költő, mint Petőfi — számos politikai verset is írt, továbbá a társadalmi félszegségeket ostromozó satyrákat, a mikben eddig Petőfi jelentékenyebbet nem alkotott. Béranger behatása ebben is meglátszik, mert ezentul ő is többet foglalkozik a társadalmi és poli-

Barangol a vándor színész
Egy falutól a másikig;
Meleg ruhája nincs ugyan,
De miudazáltal éhezik.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Hát a cigány? Vacog foga
A rongyos sátorok alatt:
Kopogat a szél, és bemegy,
Bár a cigány nem szól: szabad!
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

Megölte valaki magát,
Az hozta e rút időt.
Fúj a szél, táncol a tányér
A borbélyműhelyek előtt.
Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

(Pest, 1845.)

Én és a nap.

Bámulja sok oly epedőleg a holdat,
Ezt a megtestesült sóhaját.
Miattam akár kimaradjon örökre,
Nem csüggök én merengve rajt'.

Megtestesülése te érzeteimnek,
Magas, fényes, hő napsugár!
Te vagy szívem öröme, gyönyörűsége,
Érted szemem, lelkem sóvár.

Egymás szeretői vagyunk mi a nappal:
Mi hűségés két szerető!

Ki mondja meg: én melegülök-e tőle?
Vagy szívemtől melegszik ő?

És hogyha síromba leüzni fog a sors,
Csak azt az egyet fájjalom,
Hogy majd szeretőmet a földnek alatta,
A szép napot, nem láthatom.

De szabad a holtak egy óra naponkint;
S én arra kérem Istenem:
Éjjél idején legyen zárva koporsóm
S nyíljon meg az délben nekem!

(Pest, 1845.)

Drága orvos úr ...

„Drága orvos úr!” szólék eszemhez,
„Látogassa meg csak szívemet;
Látogassa meg kérem ... rosszul van ...
És gyógyítsa ki, ha még lehet.

Nagy bizalma van szívemnek önben,
Mert ön már többször segíte rajt'.
De siessen, kérem, csak siessen,
Még talán elúzheti a bajt.”

És az ész, ez a jó házi orvos,
Nem késett, hanem lesietett;
És megrémült és fejét csóválta,
Meglátván a vérző beteget;

S így kiálta föl: „Fiatal ember,
Mit cselekszik ön az Istenért!
Sebe mélyebb s szélesebb a Dunánál;
Mért is nem vígyáz magára, mért?

itikai étellel, de, mint a népies dalokban,
úgy ezekben is messze fölülmulta a
franciák kedvelt költőjét.

A költők közül még tüzetesebben Schil-
lert, Geöthet, a németek költőkirályait
tanulmányozta, de mindegyiknél jobban
lelkesegett Shakespear-ért, kit a világ
legnagyobb és utólráhetetlen költőjének
tartott. Csak azért, hogy Shakespear-
et, az angolok jeles íróját, eredetiben ol-
vashassa és élvezhesse, megtanult angol-
ul. Műveiért annyira lelkesegett, hogy
a nagy író egyik szindarabját „Coriola-
nus“-t le is fordította.

Eltelkintve tanulmányaitól, szinte bámu-

latos munkásságot fejtett ki ebben az
időben. Majdnem az összes szépirodalmi
lapokba dolgozott és költeményei egy-
mást érték. Körülbelül 9 hónap alatt 66
költeménye és három fordítása jelent meg.

Ámde még ez nem adja hű tükrét
szorgalmának. Azt az időt, mit most
egyhuzamban, nála szokatlan dolgoz mind-
eddig, egy helyen töltött, nagyon felhasz-
náta. Erre az időre esik költemény-
kötetének kiadása is. A Nemzeti Kör
ugyanis, mint ismeretes, Vörösmarty aján-
latára elhatározta, hogy kiadja Petőfi
költeményeit, de csak bírálók véleménye
után. A bírálók azonban csak 61 költe-

De legyünk csak egy kis türelemmel,
Még talán... talán segíthetek.
Szóla! és a sebet megvizsgálván,
Abba balzsamot csepegtetett.

„Ah“ felelt a szív, „ön a reménynek
Balzsamát használja?... Hagyjon föl...
Kinom szörnyű, gyógyuljak, vagy haljak!
A reménység sem gyógyít, sem öl.“

(Pest, 1845.)

Földét a földmives ...

Földét a földmives felszántja,
Aztán beboronálja;
Képünket az idő felszántja,
De be nem boronálja.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Szemere Pálhoz.

Sok van, miben büszkélkednem lehet,
De büszkeségem mindennek felett,
Hogy, mint barátod, úgy állok szivednél,
Bár korra nézve nagyapám lehetnél.
Tiszteltelek, mint tisztelőd menék
Hozzád. Te szóltál, hogy ez nem elég,
Engem ne tisztelj, engemet szeress!
Mostan szeretlek és tisztellek téged.
Mind a kettőre vagy te érdemes:
Mig tiszteltre indít öregséged,
Szeretnem kell ifjúi szivedet,
Mert nyom nélkül haladt el e felett
Eszteideidnek terhe, sokasága.
Hervadhatatlan kebled e virága.
Öreg barátom fiatal sziveddel!

Fa vagy te, melynek elhullt levele,
A melyet már a téli hó lepett el,
De rajta vigan zeng a cinege,
S bár késő este van már életedben,
Szemed még most is tisztán s messze lát:
Megismeréd a felhők madarát,
Kit fényes nappal sem láttak meg többen.
Magamról szólok. — Hah, mig annyian
Vetnek reám lenéző szemeket,
Kezedben a borostyán lombja van,
Megkoszorúzni fejemet.
Tedd föl fejemre, tedd e koszorút!
Ha most nem érdemelném is, talán
Megérdemelni fogom ezután.
Előttem még olyan hosszú az út,
S a boldogságról már végkép lemondék,
Úgy sem találنام meg, hát életem'
Keresésére nem vesztegetem;
Szívemnek csak egy óhajta van még...
Erre törekszem, ez a mit kívánok:
Büszkén nevezzen a haza fiának!
Elérem-e e nagy célt? fél uton
Nem roskadok-e össze? nem tudom.
Tán egy bevégezetlen épület
Lesz életem munkája, meglehet,
A mely ha készen volna, bele szállna,
A hir, a feledés örök királya;
Mig így elkezdve, félig-meddig készen
Csak rövid emlék szűk tanyája leszen.
De ha erőm vágyamnál nem kisebb,
Ha ezt a hosszú pályát megfutamdom,
S egy nemzet fogja megtapsolni lantom:
Nem lesz előttem e taps kedvesebb,
Mint az volt, melylyel pályám kezdetén
Egy magad által üdvöztetém,
És mind szivednek dobbanása volt,
Midőn szívemre először hajolt.

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

ményt tartottak jónak; az el nem fogadottak helyett Petőfi részben egészen újakat írt, részben pedig átjavította a verseket.

Költemény-kötetének megjelenésével egy időben adta ki a Helység Kalapácsa című verses satyráját, a melyben az akkori írók dagályos irányát, fellengős írásmodorát gunyolja ki. A költeményért 40 forintot kapott és azt rögtön elküldötte megszorult szüleinek.

Tehát ezt is megérhette végre! A mit a fagyasztó hidegben gyalogolva, vagy a szűk kis szobáskában dideregve, éhezve annyiszor elgondolt; hogy tehetségét el-

ismerik, költeményeit kinyomtatják, olvassák, azokért pénzt fizetnek és ő segíyezheti szüleit: lassanként mind teljeseedsbe mentek!

Alig volt kész Petőfi ezzel a költeményével, már hozzá kezdett a János vitézhez, melyet csakhamar be is fejezett. Mikor elolvasta költeményét Vachottnak, majd Vörösmartynak, ezek a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak róla.

Vörösmarty bírálatára mindig nagyon sokat adott, és a mostani dicséret is nagyban befolyt a költő kedélyére, ön-érzete erősbödött, és újabb és újabb művek írására sarkalta.

Csalogányok és pacsirták ...

Ugyan még meddig zengitek,
Ti holdvilágos emberek,
A régi kort,
Mit elsodort
Hullámival már az enyészet?
Mikor rontják le a fészket,
Mit várromokban raktatok,
Hogy ott versenyt huhogjatok
Vércsékkel és bagolyfiakkal?
Milyen kísértetes ez a dal!
S dalolnak egyre még,
És szemeikben ég
A lelkesülés lángja
Vagy a bánat könnyárja,
Ál lelkesülés, gyáva könyek!
Miket nekik meg nem köszönnek.
Tudjátok-e, mik vagytok!
Kik a multról daloltok?
Halottrablók!
Halottrablók!
Sírjából felássátok
A holt időt,
Hogy őt
Babérokért árulhassátok.
Én nem irigylem koszorútokat;
Penész van rajta és halotti szag!

Sínlődik az emberiség,
A föld egy nagy betegház,
Mindegyre pusztít a láz,
S már egy egész ország esék
Áldozatául,
És több elájul;
S ki mondja meg,
Hol ébrednek föl majd e nemzetek,
Ezen-e vagy másvilágon?

Muló-e vagy örök az álom?
De ím a bajnak közepette]
Fiait az ég el nem feledte,
Megszána minket nagy fájdalomainkban,
Orvost küld hozzánk, és ez utban is van,
És már maholnap meg is érkezik,
Midőn hóhérink észre sem veszik.
Tiéd minden dal, minden hang,
Melyet kezembem ad a lant;
Te lelkesítesz engemet,
Te néked ontom könnyüimet,
Én tégedet köszöntelek,
Te, a beteg
Emberiségnek orvosa jövőndő!

És ti elkésett dalnokok,
Halgassatok!
Halgassatok,
Bár lenne oly szívszakgató
S egyszersmind oly szívgyógyító,
Mint csalogányé, szavatok.
A csalogány az alkony madara;
Már vége felé jár az éjszaka,
A hajnal közeleg:
Most a világnak
Nem csalogányok,
Hanem pacsirták kellenek.

(Szatmár.)

Hány csep van ...

Hány csep van az óceánban?
Hány csillag az égen?
Az emberiség fején hány hajszál van?
S hány gonoszság szívében?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Az az ember, ki ennyi buzgalommal, ily kitartással és lelkesedéssel tanult, dolgozott, az nem lehetett könnyelmű, az nem lehetett léha, kényelemszerető. Komolyan vette ő hivatását a költészetben, mint a hogy lénye, természete is inkább hajlott a komolyság felé. Az élet nehézségeit már elég alkalmá volt megismerni, a nélkülözések, a szenvedések nem voltak előtte ismeretlenek, nagyon megszenvedett ő azért, hogy végre volt otthona és nem kellett folyton azon töprengenie, lesz-e másnap betevő falatja. Abban a körben foroghatott, hová őt hivatása vonzotta, azokkal az embe-

rekkel érintkezhetett, a kiknek barátsága csak kedvező befolyással lehetett költészetére. Néha talán eszébe jutott a mult, látta azt a pályát, melyet megfutt, érezte a dicsőségnek, az elismerésnek melegét, nem csoda, ha ez boldogsággal töltötte el. Tudta hogy ő már „valaki” és jól esett neki tapasztalnia, hogy ha ezt mások is éreztették vele; ismerte saját értékét, a kiket ő is nagyoknak ismert el, azok is dicsérőleg, elismerőleg nyilatkoztak felőle, nem gőg, nem hivalkodás volt tehát, ha költészetére, tehetségére büszke volt ha akarta, hogy elismerjék mások is; hogy ő már „valaki”.

Nem csak mi vénülünk ...

Nem csak mi vénülünk, mi emberek;
 Mi volna, a mi nem vénülne meg?
 Nézzétek a napot, ha jön a december:
 Nem valóságos öreg ember?
 Későn ébred, s alig
 Hogy felkapaszkodhatik
 Az égre oly erőtelen
 Mogorván néz a világra s hidegen,
 S olyan korán ledől megint ágyára;
 Majd véges-végül
 Azt is megérjük, hogy megöszül,
 És ekkor, ekkor fehér lesz sugára.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Búm és örömem.

Nincsen olyan bú,
 Mint az én búm.
 Oh ha én búsulok!
 Keblem egy oroszlanbarlang,
 S szívem benne bárány;
 Szagatják az éhes oroszlanok
 Fogaikkal, körmeikkel.
 Vérét iszszák,
 Csontját rágják
 És velőjét szíják
 E szegény báránynak az
 Éhes oroszlanok. —
 Olyan öröm sincs,
 Milyen az én örömem.
 Oh mikor én örülök!
 Keblem nagy édeni kert
 S róza e kertbe' szívem,
 Napsugarakkal,
 Tarka lepékkel

Játszik e róza,
 S zeng körülötte
 A csalogány;
 És jön egy angyal,
 És leszakítja e rózsát,
 S illeti csókkal,
 S keblire tűzi,
 S véle az égbe röptül!

(Pest, 1845.)

Forrás és folyam

Szelid a forrás habja, s dalai
 Beillenének csengetyű szavának.
 Ilyen szelídek és csengők valának
 Ifjuságomnak első hangjai.

Akkor kedélyem a forrás vala,
 Mosolygó tükre a szép mennyországnak,
 Nap, csillagok s hold bele láthatának.
 Szivem volt a forrás vig, fris hala.

De a kis forrás most már nagy folyam,
 Csengő szavát s nyugalját elvesztette,
 Vészek kergetnek vészeket fölötte,
 S belé a mennynek nézni hasztalan.

Ne nézz beléje, oh menny hasztalan!
 Magad most benne úgy sem láthatod meg;
 Mert az csatáitól a fergetegnek
 Mind fenekiglen fölforgatva van.

És mit jelent e vérfolt a vizen,
 E vérfolt a haboknak közepette?...
 Horgát a vad világ beléd ütötte,
 Te vérzel, árva hal, szegény szívem!

(Pest, 1845.)

És minden körülmények között figyelembe kell venni azt, hogy Petőfi, ki a szenvedések minden iskoláját kijárta, kinek költeményeit az egész ország ismerte, mohón olvasta; kiről Vörösmarty, Bajza, Garay mint nagy tehetségről beszéltek, kit Vachott Imre egészen le akart kötni lapjához, mert vette észre, hogy a nagy közönség éppen Petőfi versei következtében mennyire megkedveli lapját, tehát ez a Petőfi mindössze még csak huszonkét éves volt.

És a költő jó formán nem is élt ifjú kort! Már mint gyermek a maga eszére, maga erejére volt utalva, a fiatal kor

örömeit, kedvteléseit nem volt alkalma megismerni, élvezni, ez pedig örökre reágyomja bélyegét a lélekre. Innen magyarázható a költő zárkózott természete. De a jobb sorsban ő is derültebb lett, tréfált és mulatott a tréfákon, de azért alapjában véve a komolyság volt az ő fő jellemvonása.

Költeményeiben azonban éppen Béran-ger behatása következtében a vidámabb bölcselkedés vált otthonossá.

De ekkor közbejött egy körülmény, a melynek folytán a költő lantjának hurján sokáig a fájdalom hangjai rezegtek, és a mélyebb érzelmeket, a komoly élet-

Szeretek én . . .

Szeretek én, miként még ember
Sohasem szeretett talán ;
Szeretek én szent szerelemmel,
De kedvesem nem földi lány.

Szeretek én egy Istenasszonyt,
Egy számküszött Istennőt :
A szabadságot. Fájdalom, hogy
Csak álmaimban látom őt.

De álmaimban igen gyakran,
Majd minden éjjel megjelen.
Mult éjszakán is egy virágos
Mezőben együtt volt velem.

Letérdepeltem és elmondék egy
Égő szerelmi vallomást,
S földhöz hajoltam, hogy virágot
Szakítsak s néki adtam át.

Ekkor hátam mögött termett a
Hóhér s lesújtá fejemet :
Épen kezembe hullá, és én
Azt adtam át virág helyett.

(Pest, 1646.)

A jó öreg kocsmáros.

Itt, a honnan messze kell utazni, míg az
Ember hegyet láthat, itt a szép alföldön,
Itten élek én most meglegegedéssel,
Mert időm vidáman, boldogságban töltöm.
Falu kocsmájában van az én lakásom ;
Csendes kocsmá ez, csak néha zajlik éjjel.
Egy jó öreg ember benne a kocsmáros . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével !

Van szállásom itten s ennem-innom ingyen.
Soha sem volt ennél jobb gondviselésem.
Az ebédre nem kell senkit is megvárnom,
És mindnyájan várnak én rám, hogyha késem.
Csak egyet sajnálok : az öreg kocsmáros
Összekoccan néha jó feleségével ;
No de a mint összekoccan, meg is békül . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével !

Elbeszélünk néha a letűnt időkről.
Hejh, régibb idők boldogak valának :
Háza, kertje, földje, pénze, mindene volt,
Alig tudta számát ökrének, lovának.
Pénzét a hitetlen emberek csalása,
Házát a Dunának habjai vitték el ;
Igy szegényült el a jó öreg kocsmáros . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével !

Alkonyuló félben van már élte napja,
S ilyenkor az ember nyugodalmat óhajt,
S ő reá, szegényre, a szerencsetlenség,
Ő reá, mostan mért legtöbb gondot és bajt.
Fáradoz napestig, vasárnapja sincsen,
Mindig későn fekszik, mindig tdején kel ;
Mint sajnálom én e jó öreg kocsmárost . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével !

Biztatom, hogy majd még jóra fordul sorsa ;
Ő fejét csóválja, nem hisz a szavamnak.
„Ugy van, ugy“, szól később, „jóra fordul sorsom,
Mert hisz' lábaim már a sir szélén vannak.“
Én elszomorodva borulok nyakába
S megfürösztem arcát szemeim könyével,
Mert az én atyám e jó öreg kocsmáros . . .
Áldja meg az Isten mind a két kezével !

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

nézeteket többször találjuk meg ezentul verseiben.

A költő utazása.

Petőfi Sándor, mikor a Pesti Divatlap szerkesztője lett, sokáig Vachottnál lakott. egész családtagnak tekintették őt, és a költő, ha csak délután nem ment el barátaihoz, mindig kis szobájában volt és ott dolgozott.

Ott ismerkedett meg Csapó Etelkával, Vachott Sándorné nővérével, ki ekkor-tájt látogatóba jött. A költő, mint kartársai írják, a nőkel szemben nagyon tartzkodó, szótalan volt. Csapó Etelka

bár nagyon megnyerte Petőfi tetszését, még sem nagyon kereste társaságát. De, hogy a szép lányka üde, mosolygó arca, nyájassága, szelidsége mélyebb benyomást tettek a költőre, azt ekkor Etelkéhez irt versei mutatják. De a költeményeket csak Vachottné ismerte, neki olvasta fel a költő.

Petőfi Sándor a családias élet után vágyakozott mindig. Ha megismert egy nőt, a kinek szép lelke volt, műveltsége, kedvessége a költő rajongó lelkét megillették, azonnal a családi tűzhelyre gondolt. Csapó Etelka bájos egyénisége lassankint egészen meghódította Petőfit és

A jó öreg kocsmáros c. költeményhez.

Ha a sírban ...

Ha a sírban megszáradt szíveket
Mind egy halomra hordanák
S meggyujtanák:
Ki mondja meg,
Hány színű lenne majd e láng?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Vajda Péter halálára.

Oh természetes, midőn aludni mentél,
Aludni a mult ósznek végivel:
Elbúcsúzá-e kedves gyermekedtől,
Elbúcsúzá-e leghivebb fiadtól,
Ő tőle?... És ha elbúcsúztatok:
Gondoltad-e, hogy végbúcsútok ez?
Alszod, természet, téli álmodat.
Alszol... Vajon magálmodád-e már,
Megálmodád-e ezt a bánatot,
Mely ébredésed reggelén megüt?
Föl fogsz ébredni, fölkelte a tavasz,
S a csalogány mond legszebb éneket
Föltámodásod hangos ünnepén;
Pedig volt egykor, a ki érkezésed
A csalogánynál szebben üdvözelt.
Te széttekintesz, s kérdeni fogod:
Hol van legelső dalmokom? hol ő?
Egy sírhalom lesz rá felelet.
Oh, természet, viseld gondját e sírnak,
Melynek lakója leghivebb fiad,
Viseld gondját, ültess áldás gyanánt
Virágaid legszebbjeit reá;
Úgy sincs e honnak, nincs hálás keze,
Hogy megtegye, ha elmúlásztanád.
Oh e hazában olyan sok jeles

Sírlán ingatja vándor fuvalom
A feledésnek tüskebokrait!
Vagy mondd, hazám, hogy multad illeti,
Csak multadat, s nem a jelent, e vád;
Mondd, hogy szivedben lesz egy kis helye
Maradni méltó emlékezetének.
Vagy nem méltó-e rá, hogy a haza
Szívében hordja annak emlékét,
Ki a hazát szívében hordozá?...
Emlékezést, emlékezést neki!
S ha sírhalmához mentek: ejtsetek
Reá egy könyvet, mert megérdemel
Egy könyvet az, ki annyit szárított föl
Meleg lelkének hő sugarival!
Es míg ti benne dalmokot sirattok:
Az én könyvüm hadd omoljanak
A függetlenség bajnok férfaiért,
Ki e hajlongó, görnyedő időkben
Meg nem tanúla térdet hajtani,
Ki sokkal inkább hajtá le fejét a
Szabad szegénység köszikláira,
Semmint a függés bársony pamlagára. —
Sirassa benned, elhunyt férfit,
A természet leghivebb gyermekét.
Sirassa benned dalmokát a hon;
Legkeserűbb az én könyvüm, ki benned
A függetlenség hőstét siratom!

(Pest, 1846.)

A bánat? Egy nagy óceán.

A bánat? Egy nagy óceán.
S az öröm?
Az óceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

ő husvétra tervezte, hogy megkéri kezét. Már a gondolat is boldoggá tette anán is inkább, mert vette észre, hogy Etelka sem idegenkedik tőle és Vachotték sem ellenzik a tervet. És ekkor Etelka hirtelen meghal. Petőfi épen Vachottékhoz ment, midőn odaérve arról értesült, hogy Etelka röviddel előbb egy „jaj mama!” felkiáltással a szívéhez kapott és holtan összerogyott.

Petőfi e hír hallatára majdnem leroskadt. Zokogott, mint egy gyermek, és éjet-napot a halott mellett töltött. És mikor Etelka már künn nyugodott a temetőben, Petőfi minden nap kiment sír-

jához, és órákat eltöltött ott. Kerülte az embereket, kerülte a társaságot és csak a halott emlékének élt. Nagyon le-sújtotta őt Etelka halála és mély fájdalomnak gyönyörű szép költeményekben adott kifejezést, a melyek mind Etelka emlékére voltak szentelve. Ezen költemények a Ciprus-lombok Etelka sírjáról címet viseltek és a 34 vers mind hű tükre a költő fájdalomnak. Mikor e költeménykötet megjelent (március hóban) 50 példánynak árát jótékony célra fordította, az árva- és szepesmegyei éhezők számára ajándékozta.

Petőfi különösen az első időkben na-

Viseld egyformán . . .

Viseld egyformán jó s bal sorsodat !,
Igy szól, kit a bolond világ bölesnek nevez.
Az én jelszóm nem ez :
Én öröमित és fájdalommat
Érezni akarom, kettősen érzem.
Lelkem nem a folyó leszen,
A mely egykedvűleg
Ragadja magával a rózsalevelet,
Melyet tavasszal szép lány vet bele,
S a száraz füvetek,
Miket
Árjára sodort az ősz szele.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Nagy-Károlyban.

Szept. 7. 1846.

Hát e falak közt hangozának
Nagy szavaid, oh Kölcsey ? . . .
Ti emberek, nem féltek épen
E szent helyet ily nagy mértékben
Megszentségteleníteni ?

Nem féltek-e hogy sírgödreből
Kikél a megbántott halott ?
Hogy sírgödreből ide jő el,
S — hogy halgassatok — csontkezevel
Szorítja össze torkotok ?

Nem, ő a sírt el nem hagyandja ;
De lenn, sírjában, nem hiszem,
Hogy könyei nem omlanának
Éretted, te az aljasságnak
Sarában sülyedt nemzetem !

Mily szolgaság, mily hízélgés !
S mindig tovább mennek, tovább,
S ki legszebben hízélg, az boldog.
Ha már kutyákká aljasodtok :
Mért nem jártok négykézláb ?

Isten, küld e helóta népre
Földed legszörnyűbb zsarnokát,
Hadd kapjon érdeme díjába
Kézére bilincset, nyakába
Jármot, hátára kancsukát !

Mondják, hogy mindenikünk . . .

Mondják, hogy mindenikünk bir egy csillaggal,
S az, a kié lehull az égről, meghal.
És így fogy az ember, így fogy a csillag ;
Mindegyre omolnak :
A csillag az égről a földre,
Az ember a földről a sírgödörbe.
Hah, majd ha miljom s miljom év lemégyen,
S a földön és az égen
Csak egy ember és egy csillag bujdosik !
S ha végre az is leesik !

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Elmém ezen sokat gondolkodik . . .

Elmém ezen sokat gondolkodik :
Ha valaha
A világrendszer fölbomlana,
S mint most az eső és hó esik,
Esnének akkor csillagok
S folynának a csillagpatakok !

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

gyon átengedte magát a fájdalomnak.
Kedélye elsötétedett, állandóan levert volt,
napról-napra fogyott, úgy, hogy barátai
már komolyan féltetni kezdték egészsé-
gét. Unszolták, hogy keressen szórakozást,
feledést, hogy utazzék el egy időre.

Épen ebben az időben Kazinczy Gábor
is Pesten tartózkodott és sokat beszélt
Petőfinek felső Magyarország szépségi-
ről. Ugyanekkor kapott Petőfi Kerényi
Frigyes barátjától egy meghívást, hogy
ménjen hozzá, Tompa is ott időzik éppen.

Az utazás, kóborlás Petőfinek különben
is gyengeje volt és belátta, hogy fájdalom-
ának csak ez szerezhethet enyhülést, azért

el is határozta magát, hogy elutazik.
Leköszönt a segédszerkesztői állásról,
de Vachott ezt nem fogadta el, mert
nagyon jól tudta, hogy olvasóközönsége
mily érdeklődő figyelemmel kíséri Petőfi
verseit. Megkérte és rávette Petőfit, hogy
maradjon a lap dolgozótársa és írjon
minden számra egy költeményt, melyért
5 frtot fizet neki.

Elutazása előtt jó barátai még egyszer
összegyülekeztek, hogy elbucsuazzanak
tőle. A bucsulakomán tréfáltak, szavaltak,
vigadtak, csak Petőfi nem derült fel.

Másnap azután — április 1-én — felült
egy gyorsszekérre és elindult Tompa meg-

Voltak barátim . . .

Voltak barátim, jó embereim . . .
Oh mért meg nem halának!
Sirhalmaikra mostan könyeim
Folynának,
S virágokat természetne
Fölöttök könyeim özőne.

Meg fognak halni majd,
De egyik régi barát
Sem nyer tőlem könnyeket, csak sóhaj,
Csalódás kínos sóhaját;
S ha ez leng rájuk:
Sirhalmukon elszáradnak a virágok.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Nem süllyed az emberiség . . .

Nem süllyed az emberiség!
Ilyen gonosz vala rég,
Ilyen gonosz már kezdet óta;
Hisz' különben nem kellett volna
Százféle mesét,
Eget, isteneket,
Pokolt és ördögöket
Gondolni ki, hogy zaboláztassék.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

A hevesi rónán.

Hátrább vonul mindegyre
És halványul a Mátra;
Az esti nap piros fényt
Lövel kék homlokára.

Olyan ez a piros fény,
Mely a kék Mátrán lángol,

Mint kék szemű lány arcán
A rózsaszínű fátyol.

Zörg a szekér, az ostor
Korunként egyet pattan;
Ezen kívül a róna
Oly néma, oly zajtalan.

Leszálla a nap; vége
A piros alkonyatnak;
A messze látkör szélén
Pásztortüzek pislognak.

De pásztortüz-e az, vagy
Tán csillag, mely lelépett
Egy siró furulyának
Meghallgatása végett?

Emelkedik föl a hold:
Olyan szép s olyan halvány
Mint a meghalt menyasszony
Bús völgyénye karján.

S talán a hold valóban
Egy holt menyasszony árnya;
Kit a koporsóból visz
Az égbe szellemszárnya.

Oly szomorú ez a hold,
És mégis rája nézek:
Nem nézhetek le róla,
Sugári megigéztek.

Oly mondhatatlanul bús
Ez a hold, hogy láttára
Eszembe jut életemnek
Legkínosabb órája.

Magam sem tudom én, hogy
Mi történt ekkor rajtam;
De sírnom kell, zokognom,
Miként akkor zokogtam!

látogatására Eperjesre. Kerényit csak-
ugyan ott találta és a három fiatal em-
ber többnyire együtt töltötte napjait.
Sokat barangolt azonban a szabadban,
az erdőn egy magában és ekkor lelke,
a míg a vándorfelhőket nézte, vissza-
szállt Pestre, ki a temetőbe és megpi-
hent egy zöldelő sir friss hantjain. Etelka
még itt is mindig eszében volt és több
ekkor irt költeményében emlékezett meg
róla. Mélyebb volt a seb, semhogy oly

könnyen behegedhetett volna! Ez érthető
is a lázas életű költőnél.

A három költőt igazi baráti s. eretet
füzte össze és így a költő nagyon jól
érezte magát. Kerényit és Tompát Eper-
jesen ismerték és így az ő révükön is
több családhoz kapott meghívást, de az
ő hirneve is nagyban hozzájárult ahhoz
a vendégszeretethez, melylyel körülvették.
Különösen a lelkes tanuló ifjuság. Mikor
ezek megúdták, hogy Petőfi körükben

A hevesi rónán c. költeményhez.

tartózkodik, az evangélikus főiskola növendékei tiszteletére fáklyászenét rendeztek.

Petőfinek nagyon jól esett e kitüntetés, a mit bizonyít az is, hogy „magyar társaság” egyik ülésén megjelent és a tanulóknak elszavalta Vörösmarty Mihály Szép Ilonkáját.

A derék ifjak erre a dicsőségre mindig büszkén gondoltak vissza. Hogyne! Az ország egyik legjelesebb költője, kiről

már annyit hallottak, felkereste őket, hosszabb időt töltött körükben és még hozzá szavalt is nekik! Nem csoda, ha ezentul minden alkalmat megragadtak, hogy Petőfi iránt érzett tiszteletüknek és szeretetüknek kifejezést adjanak.

Eperjesről Kerényivel együtt a Szepességbe rándultak ki. Az ifjuság úgy Iglón, mint Késmárkon nagy ünnepélylyel fogadta a költőt és tiszteletére fáklyászenét rendezett.

Futó folyam hullámai . . .

Futó folyam hullámai
Az ember miljom vágya:
Perc hozza őket, perc ragadja el.
A sors azért nem szokta teljesíteni,
Azért nem hallgat rája:
Jól tudja, mikorra egy kegyét leejti,
Az ember már régen mást esdekel,
S hogy kérte amazt, el is felejtí.

(Szalk-Szt.-Márton, 1816.)

Ha jőne oly nagy fergeteg . . .

Ha jőne oly nagy fergeteg,
Mely meghasítaná az eget,
És a hasitékon át
A földgolyót behajítaná!

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Ha szavaid megfontolom . . .

Ha szavaid megfontolom.
Szeretsz engem, azt gondolom,
Mért nem mondd meg, ha szeretsz?
Ha nem szeretsz, mért hitegetsz?

Nem hiszed, hogy én szeretlek?
Az Isten is úgy áldjon meg,
Ugy áldjon az Isten engem,
A mily igaz a szerelmem.

Megszerettem szépségedet,
De még inkább szép lelkedet;
Szeretlek én oly igazán,
Mint engem az édes anyám.

Nem óhajtok én egy tavaszt.
Hogy véled átmulassam azt,
Sem egy tavaszt, sem egy telet,
Hanem egész életemet!

Egy napja van csak az égnek,
Egy holdja van csak az éjnek,
Egy Isten van a világon,
Egy, csak egy a kívánságom.

Azt várom én, azt az órát,
Mikor így szólhatok hozzád
Ölelésem szent hevében:
„Édes kedves feleségem!”

(Cseke, 1846.)

P e s t .

Hijába, Pest csak Pest tagadhatatlan!
S én Pestnek mindig jó barátja voltam.
És a hol csak kell, hát partját fogom.
Volt itt nekem sok kellemes napom.
Kivált h' az utcán kóborolhatok,
Az angyaloknál boldogabb vagyok.
Egy óriás kígyó bámészkodásom,
Végig huzódik a népsokaságon.
S aztán itt minden olyan érdekes,
A sziv örömeiben csak úgy repes.
A vargainak pofozkodása,
A bérkocsiknak embergázolása,
A zsebmetszők, a pörölő kofák
Az embert mind igen mulattatják.
S azt kell még látni, hogyha szép időben
Sétára kel a tarka-barka nőnem:
Mi szépek ők, mi szépek, teringette,
Elöl kifestve és hátul kitömve.
Hát a hol a dicső arslánok járnak!
Azt nevezem aztán baromvásárnak.

(Pest, 1845.)

Késmárkon elvált Kerényitől és maga folytatta útját. Így került Iglóra, hol Pákh Albert szüleit kereste fel. Igazi magyar vendégszeretettel fogadta őt az egész család. Pákh nővérei Petőfit is valódi testvérekkül fogadták, a minek Pákh Albert örült legjobban, midőn szülei látogatására haza érkezett.

A költő úgy érezte itt magát, mintha otthon lenne. Délelőtt dolgozott, vagy kirándulásokra tett, délután pedig a fiatal leányokkal sétálgatott és azoknak olva-

sott fel vagy a saját, vagy idegen költők műveiből.

Három heti itt tartózkodás után tovább ment Petőfi. Utjában mindenütt sok megtiszteltetés érte, a mi nagyon jól esett neki, mert látta, hogy nevét már az egész országban ismerik. Így Várgédén, egy gömörmegyei helységben megválasztották őt tiszteletbeli táblabírónak.

Keresztül-kasul barangolva a gyönyörű Szepességet, melynek felséges tájait szemlélve, szabadon és gyönyörítisan csa-

Pest c. költeményhez.

pongott a költő lelke, bejárva Gömör-megyének ismertebb helyeit, felkeresve a romba dőlt régi, hatalmas várakat, melyeknek omladékain a költő a dicsőség elmúlásáról és a hazaszeretetről annyit álmódózott, — szívébe a jótékony megnyugvás költözött.

Es mikor majdnem négy havi utazás után visszatért Pestre, testben megerősödött, kedélye derültebb volt, lelke visszanyerte rugékonyságát, életkedvét. Az első útja Etelka sírjához volt, de az elvesz-

tés feletti fájdalom már nem mardosta annyira szívét.

A költő hazatér Pestre.

Az utazás közben látottak, tapasztaltak nagy hatással voltak Petőfire. Egyénisége férfiasabb lett és ennek következtében költészete is nemesebb, komolyabb; jobban megválogotta verseinek tárgyát, a kidolgozásra is nagyobb gondot fordított.

Nagy munkakedvvel érkezett haza. Visz-

Hová lesz a kacaj . . .

Hová lesz a kacaj,
Hová lesz a sóhaj,
Ha hangja elenyész?
S hová lesz az ész,
Midőn már nem gondolkodik?
S a szeretet
S a gyűlölet,
Ha a szívből kiköltözik?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Képzelt utazás.

(Béranger után franciából.)

Az ősz sietve jön és nedves szárnyán
Az én számomra új fájdalmat hoz.
Mindegyre szenvedek, szegény félénk én,
És jó kedvem virága hervadoz.
Ragadjatok ki Párizsnak sarából,
Megújulok, ha szép tájt láthatok.
Mint ifju már Hellasról álmodoztam,
Ottan szeretnék én meghalni, ott!

Értem Homért, igen, hisz' görög voltam.
Pythagorosnak igazsága van.
Athén szült engem, Perikles korában,
Láttam Sokratest rabláncában,
Megtömjéneztem Phidias csodáit,
Látám Iliust, mint virágzott,
S Hymett hegyén a méheket fölkeltem;
Ottan szeretnék én meghalni, ott!

Oh ég, csak egyszer éledhetne szívem
E szenderítő nap sugáritul!
A szabadság, kit távolból köszöntök,
Rám így kiált: jer, győzött Trasybul!

szatérte után néhány nappal hozzáfogott utazásának és a közben látottak leírására. Az uti jegyzetek czimű műve első nagyobb prózai dolgozata, a mely megnyerő elevevességgel, kedvességgel van megírva.

Alig, hogy ezen munkáját befejezte, összegyűjtötte újabb költeményeit és versek czim alatt szándékozott kiadni őket. Most már nagyobb számban és szívesebben jelentkeztek az előfizetők, úgy, hogy néhány hó múlva a verskötetet már kinyomathatta.

Közben azonban még egy szindarabot is írt. Azon időben a színészek az u. n.

Menjünk, induljunk, készen áll a sajka.
Tenger, ne nyeljen engem el habod,
Hagyd műzsámat Pyrémnél kikötni
Ottan szeretnék én meghalni, ott!

S'ép Olaszország ege, de azurját
Rabszolgáság homályosítja el.
Evezz, kormányos, távolabb evezz le,
Hol a nap olyan tiszta fényben kel.
Milyen hullám ez? hogy híják e sziklát?
Milyen virító a vidék amott!
A zsarnokság haldoklik ama parton:
Ottan szeretnék én meghalni, ott!

Athén szüzei, fogadjatok e révbe,
És bátorítsatok föl engemet.
Oly földet hagytam el, hol a királyok
Rabszolgává teszi a szellemet.
Védjétek lantom, melyet üldöznek; s ha
Dalom szíveitek meglágyítaná,
Tegyétek hamvam Tyræus hamvához,
Meghálni jöttem e szép ég alá!

(Pest, 1846.)

Hajamnak egy fürtjét levágom.

Hajamnak egy fürtjét levágom,
Melynek most minden szála szög;
S ha majd elmúlik ifjuságom,
Ha majd megöszülök:
A falra függesztem tükör helyett
E barna fürtöt; így csalom meg szememet,
Hitelve, hogy még fiatal vagyok.
De vajon nem árul-el
A szív ütése, mely
Majd mindig halkabban dobog?

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

jutalomjátékot is kapták, mely nevét onnan nyerte, hogy ennek a jövedelme a színészé volt.

Petőfi egyik jó ismerőse, Egressy Gábor, a hírneves művész jutalomjátékára készülve, nagyban keresett a régi darabok között, mert nem tudta magát elhátározni, melyiket válassza. Petőfitől is tanácsot kért, ki ajánlkozott, hogy ő majd ír egyet. Egressy Gábor kapva kapott rajta és Petőfi is komolyan vette ígéretét. Hogy nyugodtabban dolgozhasson, haza utazott szüleihez, Szalk-Szent-Mártonba, kik időközben ide költöztek. Egy hét múlva készen volt a

Ki a szabadba.

Ki a szabadba! látni a tavaszt,
Meglátni a természet színpadát!
Az operákban ki gyönyörködik,
Majd hallhat ott kinn kedves operát.

A természetnek pompás színpadán
A primadonna a kis fűlmile;
Ki volna énekesnők, köztetek
Merész, versenyre kelni ő vele?

Megannyi páholy mindenik bokor,
A melyben ülnek ifju ibolyák,
Miként figyelmes hölgyek, hallgatván
A primadonna csattogó dalát.

És minden hallgat, és minden figyel,
És minden a legtorróbb érzelem;
A kösziklák, e vén kritikusok,
Maradnak csak kopáran, hidegen.

(Kerjes, 1815.)

szindarab, a Zöld Marczy népszínmű. De bizony a gyors munka meglátszott rajta, mert a szindarab nem sikerült, a közönség tetszését nem nyerte meg.

Ez nagyon elkeserítette a költőt, ki még restelte is magát, miért is eltökölte, hogy egy időre eltávozik Pestről. Szókásba vette Petőfi, hogy ha nyugodtan dolgozni akart, avagy pihenni, üdülni, azonnal falura menekült, legtöbbször édes szüleihez.

Ezek bár szegények voltak, mindig örvendtek, ha fiuk otthon volt. És Petőfi is, de szívesen is ette az édes anyja által sültöt fekete kenyeret! Édes anyja ugyan gyakran mintegy restelkedve mondta, hogy fia Pesten bizonyára különbet eszik, de Petőfi szeretettel, gyengédséggel nyugtatta meg, hogy neki jobban ízlik ez, mint a világ akármilyen kenyere.

Néhány napot időzött csak odahaza, azután egy ismerőst látogatta meg Gö-

Fővényszem, harmatcsepp . . .

Fővényszem, harmatcsepp, a szikla melyet
Ezer villám meg nem rengethet,
Az örökké rengő tenger,
A tiszta napfény és szennyes ember,
És minden, minden a világon
Csak álom, tünedékeny álom.
Ez álma mind a természetnek,
Kit miljom év előtt szender lepett meg,
S ki álmodik
Talán még miljom s miljom évekig.
De fölébred végre,
Egyszerre fölriad,
Fölkeltik egyre rémesb álmai,
És ekkor a borzalom miatt
A semmiség feneketlen tengerébe
Fog ugrani.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Egy barátom az ifjuság . . .

Egy barátom az ifjuság,
Maholnap már ez is itt hágy,
S másra, tudom, helyébe nem
Akadok :
Jaj Istenem, be magamra
Maradok.

Attól tartok, hogy ezután
Nem szeret már engem leány,
Vagy ha szeret én nem tudom
Szeretni,
Kacsintanak, de hijába,
Szemei.

Attól tartok, hogy ezután
Nem gyűlölök már igazán ;
Tán magam nem leszek rossz, de
Mi haszna ?
Ha hidegen vállat rántok
A rosszra.

Ha már ifjuságom elmegy,
Csak e kettő maradjon meg :
Legyek képes, a ki hogyan
Érdemi,
Teljes szívből szeretni és
Gyűlölni !

(Pest, 1847.)

Oda nézzetek !

Oda nézzetek !
Csatára iramlik a fergeteg ;
Paripája a szél, a nyargaló
Kezében a felleg a lobogó,
A melynek villám a nyele.
Vágtat vele, vágtat vele
Csatára, csatára . . .
Mint harsong trombitája,
A mennydörgés !

.....
Oh fergeteg,
Ki a tornyokat
Eldöntögeted,
Kinek kezében kiszakadt
A tölgy a bérc kábeléből,
Hol századok óta vénül,
Hatalmas fergeteg ! ki nem szakíthatod
Az emberi szívből a bánatot.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

döllön. És ezen látogatás után nagyon sokszor vissza-visszatért e városkába. Az ok nem csak házigazdájának és barátjának vendégszeretete volt, hanem mert a költő érdeklődését egy magas műveltségű, bájos leányka ragadta meg : Mednyánszky Berta.

A szép, szőke leánykában Petőfi sok hasonlatosságot talált Etelkához, és azért nagyon szívesen társalkodott vele. A leányka ismerte Petőfi verseit, és örömet okozott neki, hogy a költő foglalkozik vele. A sok látogatás következménye az lett, hogy a fogékony Petőfi szívében mély vonzalom fejlődött ki. Mialatt Mednyánszky

Bertával sétálgatott a kertben, felolvasott neki, folyton azon töprengett, vajon nem Berta-e az a leány, a kit Isten neki rendelt hitvestársul. Mednyánszky Berta nem csak művelt és jó leányka volt, hanem lelkes honleány is, a mi Petőfi szemében értékét csak még nagyobbította.

A költő azonban még egy ideig habozott ; végre elhatározta magát, hogy megkéri Berta kezét. Levelet írt tehát a leány atyjának, Mednyánszky Jánosnak és a levélben mint kérő lépett fel. Ámde Mednyánszky nagyon büszke volt őseire és kijelentette, hogy leányát nem adja sem poétának, sem komédiásnak.

Atok és áldás.

Legyen átok' a földön,
Hol ama fa termett,
A melyből én nekem
Bölcsőt készítették!
Legyen átkozott a kéz,
Mely e fát ülteté,
És átkozott az eső s a napsugár,
Mely e fát felnővelte!

De áldás legyen a földön,
Hol ama fa termett,
Melyből nekem majd
Koporsó készül!
Áldott legyen a kéz,
Mely e fát ülteté,
Áldott az eső s a napsugár,
Mely e fát felnővelte!

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Az én képzeletem nem...

Az én képzeletem nem a por magzatja:
Me. nydörgés volt apja, villámlás volt anyja,
Csecsemő korában sárkánytejet szopott,
Ifjú korában oroszlánvért ivott.

Nem is birtam vele; vad képzeletemmel,
Országról-országra vándorolni ment el,
Tenger zúgásával összekeveredett,
Ugy barangolta be a földet és eget.

Mint üstökös nyargalt sivatag pusztákra,
Zöld vadon erdőbe, kék hegyek ormára:

A vadon erdőben tölgyeket szakgatott,
A hegyek tetején sziklákat ingatott.

Hol most e vad fiu? Egy kis virág mellett,
Melletted, barna lány, mindig csak melletted,
Ott eped, suttog, mint a beteg esti szél...
Szilaj képzeletem, be megszeliültél!

(Cseke, 1846.)

Forrás és folyam.

Szelid a forrás habja s dalai
Beillenének csengetyű szavának.
Ilyen szelidek és csengők valának
Ifjuságomnak első hangjai.

Akkor kedélyem a forrás vala,
Mosolygó tükre a szép mennyországnak
Nap, csillagok s a hold bele láthatának.
Szivem volt a forrás vig, friss hala.

De a kis forrás most már nagy folyam,
Csengő szavát s nyugalmit elvesztette.
Vészek kergetnek vészeket fölötte,
S belé a mennynek nézni hasztalan.

Ne nézz beléje, oh menny, hasztalan!
Magad most benne úgy sem láthatod meg,
Mert az csatáitól a fergetegnek
Mind fenekiglen fölforgatva van.

És mit jelent e vérfolt a vizen,
E vérfolt a haboknak közepette?...
Horgát a vad világ beléd ütötte,
Te vérzel, árva hal, szegény szivem!

(Pest, 1845.)

Szóval szegény Petőfi a büszke család-
főtől kosarat kapott.

De ezt a visszautasítást már nem vette
oly komolyan, oly nagyon szívére, mint
Etelka elvesztését. Egy ideig ugyan ke-
sergett, néhány gyönyörű költeményben
öntötte ki szíve bánatát. De midőn meg-
hallotta, hogy Berta mással jár jegyben,
sőt nemsokára férjhez is megy, többet
nem foglalkozott vele még verseiben se.
Könnyen felejtett, ez mutatta, hogy ér-
zelme nem volt komoly.

Sokan vannak Petőfi életrajzirói közt,
kik a költőt állhatatlan természetűnek
rajzolják éppen azért, mert szenvedélyes

hangu költeményeit sokszor más-más
leányhoz intézi.

De ha ebben van is része a költő
lobbanékony természetének, a fő oka
még sem az volt. Ő már annyit szenved-
ett életében, annyi méltánytalanságot,
rossz indulatot kellett eltűrnie, hogy
vágyva-vágyott olyanok után, kik iránta
gyengédek legyenek, kik megértsék őt.
Ha talált egy fiatal, nemeslelkű leányt,
ki vonzalmat érzett a költő iránt, ki
figyelmes, gyengéd volt vele szemben,
ez annyira hatott reá, hogy valóságos
rajongással vette körül. Költészete már
beleélt, beleképzelte magát a legna-

Gyalázatos világ.

Gyalázatos világ! De mit gondolsz ki még?
Hogy szívemet sebeded...
De mért panaszlánék?
Hisz a mi megtörtént: mind, mind várhattam ezt.
Az én pályám nem mindennapi pálya,
S ki új utat tör, gaz és túske várja.

Uj pályámon paréj, tövis közt gázolok,
De megyek egyaránt,
Bár fájdalmas dolog.
Ha sziszegő kigyók mérges fulánkja bánt.
(Az én utamban sok a kigyófészek,
S hogy eltiporjam, én beléje lépek!)

Jó hogy sebemre az ég orvosságot ad:
Keblem varázsfüve
A büszke öntudat,
Mely tölem oly sok fájdalmat elveve,
Ha ez nem volna a kigyók marása
Eddig szívem közepében áсна.

Mardossatok csak hát, ti kigyófajzatok;
Eltiprom közte'ek,
Kit eltiporhatok;
S a kit nem, azt majd az idő gyilkolja meg,
Mert az idő a jobb lelkek segéde,
Kiáll ezeknek védelmezésére.

Idő, hű gyámolom! benned megbízhatom,
Ha uton-utfelen
Sárral dobáltatom:
Ha senki nem lesz is, leszesz te majd velem:
A melyet a szennyes világ dobott rám,
Megtisztítod te majd a sártul orcám!

(Pest, 1845.)

Ereszkedik le a felhő...

Ereszkedik le a felhő,
Hull a fára őszi eső,
Hull a fának a levele,
Még is szól a fülemile.

Az óra jó későre jár.
Barna kis lány, alszol-e már?
Ha'lod-e a fülemilét,
Fülemile bús énekét?

Záporosó csak úgy szakad,
Fülemile csak dalolgat,
A ki bús dalát hallgatja,
Megesik a szive rajta.

Barna kis lány, ha nem alszol,
Hallgasd, mit e madár dalol:
E madár az én szerelmem,
Az én elsőhajtott lelkem!

(Cseke 1646.)

Kik a föld alacsony porából...

Kik a föld alacsony porából,
Mit minden féreg gázol,
A naphoz emelkedtek,
Ti szárnyas, óriási lelkek,
Hogy van, hogy titeket a törpe világ
Mindig kicsinyeknek kiáll?
Természetes! hiszen a tölgy a bérceken
Kisebbnek tetszik mint a fűzfa ide lenn.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

gyobb boldogságba; de egy csekélység, egy félreértés elég volt, hogy az álom eltűnjön és a költő ismét nagyon szerencsétlenné érezze magát. Így aztán költeményeiben is a szélsőségek egymást érik; egyszer a pajzán életkedv derült hangján zeng, csakhamar azonban a fájdalom szólal meg a lanton. De mindig meglátszik, hogy akkor a mikor irta, igazán átérezte mind azt, a mit irt; nem modorosság vezette tollát, a mi pedig akkor épen a költők között nagyban divott. Petőfi őszintén, költői képekben, de minden fellengősség, minden nallang nélkül irt, hozzá zamatos

magyarsággal, és ebben nagyon kevesen tudták követni.

Petőfi ellenségei.

Mikor Petőfi költeményei az akkori ismertebb szépirodalmi lapokban megjelentek és a szokatlan hang, a zamatos magyarság, a minden cikornya nélküli egyszerűség, felköltötte a közönség figyelmét, és az olvasók mohón várták a verseket, hogy élvezzenek, gyönyörködjenek, az írók között nagy volt a riadalom. Ezek az írók — néhányat kivéve — mindenben hódoltak a divat szeszélyének. Modorosan vitak, egymásra halmoztak min-

Alkony.

Olyan a nap mint a hervadt rózsza,
Lankadtan bocsájtja le fejét ;
Levelei, a halavány sugárok,
Bus mosolylyal hullnak róla szét.

Néma, csendes a világ körülöm,
Távol szól csak egy kis estharang,
Távol s szépen, mintha égből jönne
Vagy egy édes álomból e hang.

Hallgatom mély figyelemmel. Oh ez
Ábrándos hang jól esik nekem !
Tudj' Isten, mit érzek, mit nem érzek,
Tudja az Isten, hol jár az eszem.

(Díós-Győr, 1817.)

denféle értelem nélkül szóvirágokkal, émélygősen epekedő dolgokat, beteges érzélgést, nagy, hangzatos, de üres szavakat, melyeknek semmi tartalmuk nem volt. A közönséget annál inkább megkapta Petőfi költészetének friss, üde hangja és az iránt érdeklődött. Az írók erre táborba tömörülve, megindították támadásukat Petőfi ellen, mert sejtették, hogy az ő uralmukat, az általuk képviselt irányt ledönti Petőfi, ki egy egészen új szellemet fog megörökíteni a költészetben. Olyan emberek tölték fel magukat Petőfi bírálójaiul, a kik arra semmi jogosultsággal, hivatottsággal nem bírtak, de

bírálatuknak azért egyik-másik szépirodalmi lap helyet adott, mert Petőfi ellen szólt. A bírálók legtöbbjét sértette az, hogy ujitó gyanánt lépett fel, hogy a kor izlésének hódoló költőket ostromozta, és hogy bírálóit semmibe se vette, azokat kigunyolta, nevetségessé tette. Ingerelte Petőfit a támadás, néha el is keserítette, de költészetének irányára nem hatott, azt meg nem változtatta. Miért is tette volna, mikor látta, hogy csak az irigység vezeti támadóit, kiknek jó része talán meg sem értette költeményeit, vagy szántszándékkal félremagyarázta.

Petőfi Sándor, mint tudjuk, Vachottnak

Sz. J. kisasszony emlékkönyvébe.

Senki sem szól így a fellegekhez :
 Napkeletre vándoroljatok, mert
 Napkelet a szép hajnal hazája,
 Ki rózsákat mosolyog reátok,
 Lángrózsákat sötét arcotokra.
 Senki sem szól így a fellegekhez,
 És ők mégis napkeletre mennek,
 Napkeletre vonja őket egy mély
 Titkos sejtés lágy szellemkezekkel.
 Mennek, mennek ; s ha oda értek,
 Megfürödnek a piros tengerben,
 A hajnalnak sugártengerében ;
 És ha egyszer megfürödhetének,
 Nem törődnek aztán életökkel,
 Nem bánják, ha mindjárt elenyésznek,
 Vagy ha hosszú pálya vár reájok.
 Hosszu pályán vihar és sötétség.
 Akkor is, ha szétszakgatja őket
 A vihar, s ők este haldokolnak :
 Fölgyuladt még egyszer arcukatjok,
 S e pirulás, végső órájokban,
 Ifjuságunk visszaálmódása,
 A dicső, az édes ifjuság,
 Midőn rájuk a hajnal mosolygott.
 Mint a felhők, titkos sejtelenből,
 Napkeletre vándoroltam én is...

(Szalmár, 1846.)

Most! kezdem csak megismerni...

Most kezdem én csak megismerni
 Az én derék jó szívemet :
 Ennél a szívnél a világon
 Jobb, derekabb szív nem lehet.

Pesti Divatlapjába dolgozott, verseinek legnagyobb része ott jeleni meg, még mikor Garay János szerkesztette. Később, mikor Vachott Imre vette át a lapot, és tapasztalta, hogy Petőfi versei mily vonzerőt gyakorolnak az olvasóra, a költőt egészen lekötötte lapjához, úgy, hogy máshová verseket nem írhatott. Vachott Imre a tanult középosztálynak akart lapot csinálni és így a népies irányt művelte különösen.

A Pesti Divatlapon kívül akkor még két szépirodalmi lap jelent meg. Az egyik a Honderű volt, melyet Petrichevich Horváth Lázár szerkesztett, a másik pedig

Mint aggódtam, hogy már ezentul
 Nem lesz nekem több vig napom!
 És im bokámat össze-
 S kalapomat félreccsapom.

Szívem még ép virág, a melynek
 Féreg nem bántja gyökereit :
 Elhervad minden ősszel, ámde
 Minden tavasszal kivirít.

(Pest, 1846.)

Ki fogja vajon megfejteni...

Ki fogja vajon megfejteni
 E rejtélyt :
 Az emberiségnek könyei
 Lemoshatnák-e az emberiségnek szennyét ?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

R a b s á g.

Milyen vig a világ! folyvást miként vigad!
 Örök énekszóval s zenével van tele!
 E tomboló között a legzajosbikat
 Kérdezzétek meg csak; ha vajon boldog-e?
 Én nem hiszem, hogy az; dehogyan boldog dehogyan!

Csak kétségbeesés, mi bennünket vidít,
 Azért kelünk csak e rivalgó zajra, hogy
 Ne halljuk láncaink csörömpöléseit.
 Rab a világ, igen, kezén-lábán bilincs;
 Az volna lelkén is, hanem már lelke nincs.

(Pest, 1846.)

a Magyar Életképek. A Honderű főranguk között terjesztette az irodalmat. Az Életképek határozottan egyik irányához se csatlakozott; mindkét irányu cikkeket közölt, mert a szerkesztő olyannak akarta lapját feltüntetni, mely teljesen elfogulatlan, minden befolyástól ment.

Ez a három lap közölte ezen időben az írók munkáit, ezek közé csoportosultak valamennyien. Mindegyik lapnak határozott iránya, vezérelve volt és a ki ezt nem követte, — azt becsmérelte, bántotta.

Petőfi — Vachott Imre biztatására — különösen bordalokat, dévaj költeménye-

Hideg ellen a tél...

Hideg ellen a tél a folyókat jéggel,
A földet hóval leplezé el.
Csupán némely embernek
Kell öltöztetlenség bújdosnia...
Tehát a természetnek
Az ember a legmostohább fia?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Egressy Etelke.

Ez a te lányod, Gábor? Én nem hihetem.
Barátom, ember lyánya ilyen nem lehet;
Csupán a képzelet, s az is ritkán terem
Ily kedves kis leányt, ily tündér gyermeket.

Shakspeare, kit úgy szeretsz, Shakspeare kép-
Teremté e leányt egy boldog perciben, [zelete
S megtestesíté a muza, ki téged úgy
Szeret, s ajándékol hagyja ott kebleden.

Gyönyörrel nézem én e szép kis alakot,
De őt illetni kézzel szinte nem merem,
Még csak melléje is aggódva lépek én,
Félvén, hogy őt elfújja majd leheletem.

Oly szellemi e lány, oly tisztán szellemi!
Eszembe is jut róla a mesés világ:
Ily lényekkel lehettek az Olymp körül
Megnépesítve a források és a fák.

S ha ő reám tekint... Barátom, mond neki,
Mond meg leányodnak: ne nézzon én reám!
Ki gondolná, milyen fájó emlékezet
Kél bennem e szelid szemnek sugarán?

Ha ő reám tekint: előttem föltűnik
Az első, gyermeki ártatlanság kora.
A mit már elveszték, még mindig megjöhet;
Ez egy, mi nem jön el többé soha, soha!

Boldog vagy férfit, és boldog vagy te, nő,
Kik azt mondjátok e lánykának: gyermekem;
Hanem tinálatok még boldogabb lesz az,
Ki ekkép fogja majd szólítani: kedvesem!

Őt birni mily öröm, mily boldogság leszen.
Midőn a lányka a világra született,
Az Isten Jevevé a legszebb csillagot
Az égről, és szívnek teve keblébe ezt

(Pest, 1847.)

Mivé lesz a föld?...

Mivé lesz a föld? megfagy-e elég-e?
Én úgy hiszem, hogy meg fog fagyni végre,
Mégfagyasztják a jéghideg szívek,
A melyek benne s bele fekszenek.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Szeretője-e vajon...

Szeretője-e vajon a testnek a lélek?
S mint szeretőkhöz illik, együtt enyésznek?
Vagy a lélek a testnek csak barátja?
S úgy tesz, mint rendesen a barát:
Elhordja magát,
Midőn amaszt pusztulni látja?

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

ket irt, mert a Vachott által követett iránynak ez a hang, a költészetnek ez a neme felelt meg legjobban. Ámde a költő ebben a — természetével éppen nem egyező — műfajban is annyi kiválót alkotott, hogy méltán felköltötte az irigységet. De Petőfi nem törődött a támadásokkal, hanem a maga modorában felelt meg reájuk. Ekkor írta meg „A helység kalapácsa” című hőskölteményt, mely pompás tükre az akkori kor költészeti irányának. Jelentéktelen dolgok, vízenyős, nagyhangú szavakkal vannak előadva, egymásra torlódnak benne a legképtelenebb cikornyás jelzők és az igényte-

len tárgyú költeménynek eposzi formában telve gunynyal, satyrával megírva — a hősköltemény nevet adta.

Ezt a költeményt azonban éppen azok nem értették meg, a kik ellen írva volt; a kik pedig tudatában voltak a vers célzatosságának, azok készakarva félremagyarázták. És megindult a hajsza Petőfi ellen. Legelőször a Honderűben jelent meg egy általános bírálat a költőkről és a költészeti viszonyokról. Ebben fel van említve, hogy a költői hang eldurvult, pórias lett, nincs benne semmi finomság, választékosság, és a kik ezt a nyelvezetet használják, azt hiszik, hogy ők ma-

Te ifjuság...

Te ifjuság, te forgó szél!
 Ki szép virágfüzért
 Sodorsz magaddal, e virágokat
 Futtodban homlokunkra kerited,
 Egy perc alatt
 Ismét leröpited,
 S gyorsan tovább futasz.
 Mi búsan álmélkodva állunk,
 S kédezzük: igaz-e, hogy nálunk
 Valál? Talán nem is igaz!

(Szalk-Szt.-Márton, 1841.)

Magyar vagyok.

Magyar vagyok. Legszebb ország hazám
 Az öt világrész nagy területén.
 Egy kis világ maga. Nincs annyi szám,
 A hány a szépség a gazdag kebelén.
 Van rajta bérce, a mely tekintetet vet
 A kaszpi tenger habjain is túl,
 És rónasága, mintha a föld végét
 Keresné, olyan messze, messze nyúl.

Magyar vagyok. Természetem komoly,
 Mint hegedűnk első hangjai:
 Ajkamra fel-felröppen a mosoly,
 De nevetésem ritkán hallani.
 Ha az öröm legjobban festi képem,
 Magas kedvemben sirva fakadok;
 De arcom vig a bánat idejében,
 Mert nem akarom, hogy sajnáljatok.

Magyar vagyok. És büszkén tekintek át
 A multnak tengerén, a hol szemem
 Egekbe nyúló kösziklákat lát,
 Nagy tetteidet, bajnok nemzetem!
 Európa szinpadán mi is játszottunk,
 S miénk nem volt a legkisebb szerep;
 Úgy rettegé a föld kirántott kardunk
 Mint a villámot éjjel a gyerek.

Magyar vagyok. De mi most a magyar?
 Holt dicsőség halvány kísértete;
 Föl-föltünik s lebúvik nagy hamar
 -- Ha vért az óra, — odva mél íbe.
 Hogy hallgatunk! a második szomszédig
 Alig hogy küldjük életünk nesztét.
 S saját testvérink, kik reánk kőszítik
 A gyász s gyalázat fekete mezét.

Magyar vagyok. S arcom szégyenben ég.
 Szégyenlenem kell, hogy magyar vagyok!
 Itt minálunk nem is hajnallik még,
 Holott máshol a nap már úgy ragyog.
 De semmi kincsért s hirért e világon
 El nem hagynám én szülő földemet,
 Mert szeretem, hön szeretem, imádom
 Gyalázatában is nemzetemet!

(Pest, 1847.)

Az ember ugyan hova lesz...

Az ember ugyan hova lesz?
 Sokrates,
 Ki a mérget megitta,
 S hóhéra, ki a mérget neki adta,
 Egy helyre mentek mind a ketten?
 Oh lehetetlen!
 És hátha... hátha...
 Mért nem láthatni a más világba

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Az én szívem...

Az én szívem egy földalatti lak,
 Sötét, sötét!
 Az öröm egy-egy sugarat
 Csak néha vét
 Mélyébe a föld alatti háznak.
 Az a fény is csak azért pillant bele,
 Hogy lássa a szörnyeket, mik ott tanyáznak.
 Mikkél tele van, tele!

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

gyarul irnak. A közönség e szokatlan
 hangot kíváncsian olvassa, a mi elbiza-
 kodottá teszi a fiatal írókat, kik minden
 előkészület nélkül lépnek a pályára.

Világos volt, hogy ez a bírálat Petőfi
 ellen irányult, kinek egyszerű, keresetlen
 nyelvezetét póriásnak nevezte el a bíráló,
 ki előtt úgy látszik — csak a szóvirágos
 nyelvezet birt értékkel.

Ezt a bírálatot nyomon követte egy
 másik, a mely a Honderűben jelent meg.
 A bíráló először elismeréssel szól Petőfi
 verseiről, és nyíltan vallja, hogy Petőfi
 van hivatva majdan a koszosok elsői
 közt helyet foglalni, ha a póriás, közön-
 séges hangot elhagyja, és nem versel
 annyit magáról, és az izlés követelmé-
 nyekre jobban ügyel.

Éj van.

Éj van, csend és nyugalomnak éje,
A magas menny holdas, csillagos.
Szöke gyermek, kék szemű kőkényfa,
Drága gyöngyöm! mit csinálsz te most?

Engem édes álmak környékeznek,
De nem alszom, ébren álmodom.
Minden álmam egy fényes királyság,
S koronája te vagy, angyalom!

Be szeretném most ha lopni tudnék,
A lopás bármily rút lelki folt!
Meglopnám az álmak kincstárát, hogy
Gazdagítsam a szegény valót.

(Pest, 1845.)

A költő ezekre a bírálatokra rendszerint hamisraosán megfelel egy-egy költeménnyel, — a melyekben vagy nevetéssé teszi bírálóit, vagy pedig egész őszintén megírja, hogy mennyire lenézi, megveti őket, kik olyasmibe avatkoznak, a mihez nem értenek.

Petőfi gyermekkorában sokszor szó volt Szeberényiről, a költő iskolatársáról. Pe-

tőfi nagyon szerette barátját és vele ekkor is levelezett. Szeberényi szintén írogatott, és mikor Petőfi a Pesti Divatlap segédszerkesztője lett, több költeményt küldött a költőnek, ki azonban ezeket — mert nem tartotta őket elég jóknak — nem közölte. Ez nagyon bántotta Szeberényit, és hogy ártson Petőfi hírnevének, a költő ifjúkori kísérleteiből a pápai főis-

Ujonnán visszajött a régi baj . . .

Ujonnán visszajött a régi baj,
A mely a más világnak követe,
S hozzám így szólt: „Szedd össze magadat,
El fogsz utazni a föld mélyibe.“
Erőm fut, mint a gyáva hadsereg,
Itt hágy magamra, gyöngén, egyedül,
És vérem a végbucsuzásra tán,
Elhagyván arcomat, szivembe gyül.

Mit tétovázol úgy, halál? miért
Meg nem halok? vagy mért vagyok beteg?
Félsz hozzám nyulni, te hatalmas ur?
Vagy csak ijesztess? Meg nem ijedek.
Ki az étellel, mint én, szembe szállt,
Az bátoran néz a halál szemébe!
Az élet rövid béke s hosszú harc,
És a halál rövid harc s hosszú béke.

De még kár lenne érettem talán,
Oh, keblemben még annyi dal szunyad.
Egész egy erdő magva, mely ha felnő,
Sok fáradt utasnak hős árnyat ad.
S eddig csak irtam; hol van még a tett?
Piros betűk az ünnep napjai,
S így életemnek nincs még ünnepe:
Hogy az legyen, vérem kell ontani!

Megérem-e ezt én? vagy mielőtt
Rivalgó zaj közt harci paripára
Pattanhatnék föl, tán szép csendesen
Ráfekietnek majd Szent Mihály lovára?
Ha meg kell halnom, hogyha most halok meg,
Jőj el sietve, kedves kikelet,
Jőj el hamar, hogy láss még egyszer engem,
Hogy lássalak még egyszer tégedet.

kola képzőtársasága által kiadott Tavasz című zsebkönyvben megjelentetett néhányat és pedig a leggyöngébbeket. Petőfi nagyon felháborodott e miatt és egy erős költeményben fejezte ki haragját, Szeberényi sértve érezte magát a költemény által és egy rosszindulatu cikkben Petőfi álnév alatt becsmérő hangon bírálja Petőfit, ki — szerinte — még most is sokkal gyöngébb verseket ír, mint a milyennek a Tavasz-ban megjelentek. Ezen támadásra Petőfi — elragadtatva magát indulata által — leleplezte Szeberényit és egy nyílt levélben elárulta, hogy miért haragszik rá olyan nagyon volt iskolatársa.

Kettőztesd meg lépésid, szép tavasz,
A déli tájról gyorsan jőj elő:
Ha már az élet oly borus vala,
Legyen halálom napján jó idő.
Jőj drága vendég, s hozz virágokat
— A föld most olyan rideg pusztá rom —
Ha már virágtalan volt életem,
Legyen virágos legalább sirom!

(Pest, 1847.)

Szent sir.

Messze, messze, messze,
Honnán a madár jő
Tavasz kezdetével,
Messze, messze, messze,
Hová a madár megy
Hűvös, ködös ősszel

Messze tengerparton
Áll a szent sir, a zöld
Tenger sárga partján;
Vad bokor fölötté,
Rá sötét fátyolként
Árnyékot borítván.

E vad bokron kívül
Nem gyászolja senki
A dicső halottat,
Ki a zajos élet
Lejártával itt most
Század óta hallgat.

Végső volt honában,
Ki a szabadságért
Hősi kardot ránta.

És folyt az áldatlan harc tovább, mely azonban nem akadályozta meg Petőfit, hogy azon az uton, a melyen megindult, tovább haladjon. Irt tovább is a nép nyelvén, — és megértette őt mindenki. Népszerűsége nagyobodott minden támadás dacára, és lángszellemet elismerték azok mind, kik hivatott bírálói voltak, kik tehetségét nem személyes érzelmek behatása alatt ítélték meg. Ezeknek véleménye több súlylyal bírt előtte, mint ellenfelei piszkolódása. Természetesen a maró guny, a mivel ellenfeleiről irt, az a semmibevevés, a mivel ezekről beszélt, még jobban felingerelte támadóit, kik

Hogy lett volna híve
A sors, ha hazája
Sem volt hű iránta ?

Számüzé magát, hogy
Gyáva nemzetét ne
Lássá : mert ha látná,
Megátkozná ; míg a
Messzeségből néma
Fájdalommal néz rá.

Itten nézte a hős
A szülő földéről
Ballagó felhőket,
Melyeken az estfény
(Vagy talán honának
Szégyenpirja) égett.

Itten ült a parton,
S hallgatá a csendes
Tenger mormogását,
S gondolá, hogy hallja
Fölríadt népének
Távoli zugását.

S várta, várta, várta
Mikor jön már a hir,
Hogy szabad hazája ?
S addig várt, addig várt,
Mig a halál jött a
Hír helyett hozzája.

S otthon már nevét is
Alig ismerik ; csak
Egy emlékszik rája,
Egyedül csak egy : a
Költő, a szabadság
Ez örök lámpája.

(Pest, 1847.)

Édes öröm, ittalak már . . .

Édes öröm ittalak már,
És hova lett az a pohár,
A melyből ittalak téged ?
Összetörött, cseréppé lett.

Keserű bú, ittalak már,
És hova lett az a pohár,
A melyből ittalak téged ?
Összetörött, cseréppé lett.

Fényes nap a szív öröme,
Sötét felhő takarja be ;
Sötét felhő a szív búa,
Szellő jön és odább fúja.

Olyan vagyok minl az árnyék
Mintha temetőbe járnék.
Elmult idő, elmult idő.
Te vagy, te vagy a temető.

A temető éjjelében
Bolygó tűz az én vezérem ;
Mult napjaim sirja felett
Bolygó tűz az emlékezet.

Mozdulni kezd a levegő,
Halk, de hűvös fuvalom jó,
És tölem suttogva kérdi :
Nem legjobb-e soh'sem élni ?

(Pest, 1847.)

most már önteltnek, elbizakodottnak, gögösnek is elhíresztelték, csak hogy ellen-szenvet ébreszsenek iránta. Jóakarói, barátai, látván e meg nem érdemlett támadást szintén sikra szállottak a költő védelmére. Így Vachott Imre sokszor felszólalt mellette, de mert — bár igaz-ságosan — nyersen, kiméletlen szavakkal viszonozta a támadásokat, ő is csak inkább olajat öntött a tüzre. Különben is ő lévén a Pesti Divatlap szerkesztője, mint érdekelt felet tekintették és ez új anyag volt a gúnyolódásra. Toldi Ferenc, majd Szemere Pál méltányos bírálatai már többet nyomtak a lathan és Petőfi

nem feledte el soha, hogy ő védelmére sikra szállottak. Szemere Pálhoz nagyon szép költeményt írt, melyben nagy szere-
tettel emlékezik meg róla.

A vihar már egy kissé elcsillapodott, midőn Petőfi utazásairól írt emlékeit ki-adta Uti jegyzetek címen. Ez a műve tele van szellemmel, kedves történetek-
kel, hű tükre a költőnek jobb sorsa kö-
vetkeztében feléledt kedélyének, — de
telve van csipkedésekkel, jó kedvű évö-
désekkel is, a mit ismét nagyon sokan
zokon vettek tőle és ellenségeinek szá-
mát e művével ugyancsak meggyarapi-
totta.

Barátim megölelének...

Barátim megölelének,
Szívökhöz nyomták szívemet;
Bennem mi boldog volt a lélek!
Később tudám meg, mért öleltetek
Azt tapogatták, míg öleltek,
Hol van legfajóbb része a kebelnek?
Hogy gyilkukat majd oda döfjék..
És oda döfték!

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

A csonka torony.

Vén torony áll a rónaság felett...
Letűnt századba visz a képzelet.

Kevélyen néztek hajdan e falak,
Mert ormukon szent jelt tartottanak.

A szabadság zászlója volt e szent jel;
Csak játszott a viaskodó szelekkel.

Piros szárnyát hívólag lengeté,
S kiben vér volt, elszántan jött elé.

Gyűlt a toronyba a sok ifju bajnok,
Harc-öltözetnek csillogása rajtok;

De fegyveröknél sokkal fényesebben
Sugárzott a hős bátorság szemökbén.

„Markunkban a kard, s benne lesz, a míg
Szemfényünk vagy rabláncunk megtörik!”

Ezt harsogák, s mely ekkor kinn zugott,
A mennydörgés e zaj visszhangja volt.

A sírba dőlt egy századév ezóta.
Nincs a toronynak többé lobogója,

A szabadsági zászló lebukott;
Ti is alusztok, dicső bajnokok,

Kik szabadon inkább elestetek,
Semhogy rabszolgaságban éljetelek.

A torony áll még egyes-egyedül.
Ez is maholnap már halomra dül.

Idétlen rom, mogorva, pusztá váz,
Falai között senki sem tanyáz.

Csak a holt század fekszik oda bent,
Szemfüdele a hos zu, méla csend.

(Szalonta, 1847.)

Midőn nagyon bánt...

Midőn nagyon bánt a vad fájdalom,
A várost, a világot elhagyom,
S oda megyek ki, hol az emberek
Napestig mélyen alva fekszenek,
De ha az óra éj felére jár,
S felhők közt búsong sárga holdsugár:
A szendergőknek álma megszakad,
S elhagyják mély, sötét tanyájokat,
S fehér ruhában járnak tétova
Mig hajnalt hirdet a kakas szava.

Ide megyek, a temetőbe, én
Fájdalmaimnak vérszes éjjelén;
S ha itten, drága sirhalom felett
Könnyüimnek forrása megered,
És a könnyükhöz sóhajom vegyül:
Fájdalmam lassacsckán lecsendesül.

Akkor leszek ám még majd csendesen,
Ha melléd fekszem, édes kedvesem!

(Pest, 1845.)

Az elkeseredett költő.

Ha a mai viszonyokat tekintjük, szinte
hihetetlennek látszik, hogy egy tehetsé-
get annyira üldözzenek, mint Petőfi Sán-
dort. Még ezer szerencse, hogy a költő
a sok sértésre, bántásra nem kedvetle-
nedett el teljesen, hanem könnyebben
vette a támadásokat, védve magát, szembe
szembe szállt elleneivel és — irt, dolgo-

zott tovább. De valami nyomot mégis
hagyott mindez kedélyén.

Már akkor, midőn Mednyánszky Bertát
megkérte, és a leány büszke édes atyja
oly ridegen utasította vissza, a sértett
önérzett sokáig sajgott és az erre való
emlékezést nem tudta oly könnyen ki-
tépní szívéből. Nem egy költeményének
sötét hangja erre az okra vezethető visz-
sza, mert az az egy igaz, hogy Petőfi

Midőn nagyon bánt c. költeményhez.

hirnevére tartott valamit, tudatában volt, hogy kortársain felülemelkedik, hogy költeményei messze tulszárnyalják az akkori írók — Vörösmartyt kivéve — műveit és ha költészetét kisebbitették, az fájdalmat okozott neki, bántotta őt. Pedig a kosárnak, a mit ő kapott oka az volt, hogy ő „csak” költő és semmi más. Azután következett a támadás, melyet az írók, kik féltették hirnevüket, intéztek.

A költő sötét gondolatokkal foglalkozott. A bánat, a harag borongott lelkén, és amugy is zárkozott természete még hidegebb lett. Mindig tépelődött magában, sorsára gondolt, a sok szenvedés okozta sebek mind fel-zakadtak és újra folytak; az új sebek élesen sajogtak és mindez költeményeiben nyert kifejezést. Versei, melyeket e időben írt, telve vannak elkeseredéssel, komor gondola-

Voltak fejedelmek . . .

Voltak fejedelmek,
A kiknek emlékszlopot emeltek,
Magasat és fényeset,
Mely hirdeté nagyságukat,
Mely hirdeté jóságukat.
És hol van az oszlop? Elesett!
El kellett esnie,
Mert hazugsággal volt tele.
Az idő igaz,
S eldönti, a mi nem az.
Ott áll a sir most emléktelenül,
Az eltörött helyett mást nem tévének:
De nem! Hisz' örök átka nemzetének
Sötét oszlopként rajta nehezül.
(Szalk-Szt.-Márton, 1816.)

Bölcselkedés és bölcseség.

Teremtve van-e a világ
Vagy örök idők óta áll?
S fog-e örökké állani
Vagy egykor semmiségbe száll?

Megirta évmiljók előtt
A sort, mi fog történni majd?
Vagy a történet gálya, mit
A véletlen fuvalma hajt?

Egy-e lélek és a test?
Honnan jövénk, hová megyünk?
Elalszik-e a sirba' vagy
Új lángra lobban életünk?"

Gunnyaszt a bölcs magányosan.
S ezen kérdések lengenek

Virrasztó szemei előtt,
Miként rejtelmes szellemek.

Vizsgálja őket gondosan,
Vizsgálja fáradatlanul,
Vizsgálja hosszú évekig:
S mi haszna benne? mit tanul?

E szellemeknek arcain
Csak egy vonást sem fejt meg,
Midőn feléje a halál,
A végső szellem, közeleg.

S te balgatag világ, te az
Ily dörét bölcsnek nevezed
Ki kincset kíván szerezni
S eltékozolja életét.

Elég, hogy élsz! s mi gondod rá,
Mi volt és mi következik?
Legbölcsőbb, sőt csak az a bölcs,
Ki soha nem bölcselkedik.

(Koltó, 1817.)

Midőn a földön . . .

Midőn a földön még csak pár ember vala,
Már meghalt egyik a másiknak átala:
Ábelt megölte Kain.
Ha a világ végén majd újólag
Két ember lesz a föld határain,
Ők is bizonynyal így egymásra rontanak;
S az, a ki megmarad ott,
Nőül fog venni egy vadállatot:
Talán e vadállatnak méhibül
A réginél szelidebb emberfaj kerül.

(Szalk-Szent-Márton, 1816.)

tokkal; nem hisz semmiféle nemes ér-
zelemben, kételkedik a barátságban, rossz-
nak tartja a világot, önzőnek a nőt, áru-
lónak a barátot.

A komor gondolatoktól nem tud
szabadulni, azok bevonják, mint sötét
felhők szívet, lelkét, idegessé teszik;
nyugtalaná. Nem is tud egy helyen meg-
maradni, vidéken utazik, visszajön Pestre,
majd ismét szüleihez megy látogatóba;
bár mindenütt ir, dolgozik, de ezek a
költemények tele vannak panasszal, ki-
fakadással a világ és az emberek ellen.
Alapeszméjük többnyire az, hogy bolond,
ki az emberekkel jót tesz, vagy ki egy

nemes célért, eszméért feláldozza életét;
a ki épít embertársai erényére, ki fölté-
telez önzetlen barátságot.

Ezek és ilyen gondolatok kavargtak
fejében. És a költő hasonlít a kagylóhoz,
mely fájdalmában termeli a legdrágább
gyöngyöket Petőfi meg hasonlításában gyö-
nyörű szép költeményeket irt és ekkor
alkotta meg legismertebb verseinek
egyikét: „Az örök”-et, melyben kifeje-
zésre juttatott mindent, a mi benne
tombolt.

Ezt a nagy művét otthon írta meg szü-
leinél, kiknek ez időben ismét rosszul
ment sorsuk. A fiui szerető szív vérzett

Az Alföld.

Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
S képzetem hegy-völgyedet nem járja,

Lenn az alföld tengersik vidékin
Ott vagyok hon, ott az én világom;
Börtönéből szabadult sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

Felrepülök ekkor gondolatban
Túl a földön felhők közelébe,

S mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyuló róna képe.

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémű kutnál
Széles vályu kettős ága várja.

Méneseznek nyargaló futása
Zug a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik
S pattogása hangos ostoroknak.

jó szülői nélkülözését látván, és tőle telhetőleg segíteni akart rajtuk. Egyre-másra írta költeményeit és azon kívül egy szindarabot is befejezett, azon célból, hogy az így nyert pénzt szüleinek adja. Be is nyújtotta szindarabját a Nemzeti színházhoz, hol azt csakhamar el is fogadták, előadásra kitűzték. Ekkor elintézvén ezt Pesten i-mét visszatért Szalk-Szt.-Mártonba, hol a „Tündéralom“ c. gyönyörű költeményét és a Hóhér kötele című regényét írta meg alig három hét leforgása alatt. Kész műveit felhozta Pestre, itt értékesítette őket és ismét visszatért falura, hol lázas türelmetlen-

séggel dolgozott tovább. Nem tellet bele három hét és 66 költeményből álló kész kötettel térhetett vissza.

A költemények legnagyobb részében a borongó világfájdalom az alaphang. Ebből látható, hogy még mindig nem nyugodott meg, még mindig viharzott lelkében a sok szenvedély, a felkorbácsolt sok indulat.

A művek, melyeket ekkor olvasott, szintén csak olyanok voltak, a melyekből világgyűlölete új tápot nyert; leginkább lord Byront, az angolok e nagy költőjét olvasta, kinek hatása észre is vehető versein.

A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos búza,
S a smaragdnak eleven színével,
A környéket vigan koszoruzza.

Ide járnak szomszéd nádasából
A vadludak esti szürkületben,
És ijedve kelnek légi utra,
Hogyha a nád a széltől meglebben.

A tanyákon tul a pusztá mélyén
Áll magányos, dőlt kéményű csárda
Látogatják a szomjas betyárok,
Kecskemétre menvén a vásárra.

A csárdánál törpe nyárfaerdő
Sárgul a királydinnyés homokban:
Oda fészkel a visitó vércse,
Gyermekektől nem háborgatottan.

Ott tenyészik a bús árvalányhaj
S kék virága a szamárkönyérnek;
Hűs tövéhez déli nap hevében
Megpihenni tarka gyíkok térnek.

Messze, hol az ég a földet éri,
A homályból kék gyümölcsfák orma
Néz, s megettők, mint halvány ködoszlop,
Egy-egy város templomának tornya. —

Szép vagy alföld, legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsőm. Itt születtem.
Itt boruljon rám a szemföldél, itt
Domborodjék a sir is fölöttem!

(Pest, 1844.)

Föltámadott a tenger . . .

Föltámadott a tenger,
A népek tengere;
Ijesztve eget földet,
Szilaj hullámokat vert
Rémitő ereje.

Látjátok ezt a táncot?
Halljátok e zenét?
A kik még nem tudtátok,
Most megtanulhatjátok,
Hogy mulat a nép.

Reng és üvölt e tenger,
Hánykódnak a hajók,
Sülyednek a pokolra,
Az árboc és vitorla
Megtörve, tépve lóg.

Tombold ki, te özönviz,
Tombold ki magadat,
Mutasd mélységes medred,
S dobáld a fellegekre,
Bőszült tajtékodat;

Jegyezd vele az égre
Örök tanulságul:
Habár fölül a gálya
S alul a viznek árja,
Azért a viz az úr!

(Pest, 1848.)

Még két körülmény élesztette a költő
amugy is nagy elkeseredését.

A Honderű és Ételképek — mint már
előbb láttuk — folytonosan támadták.

Oka ennek azonban nem csak az
volt, hogy Petőfi Sándor költészete hang-
ban, formában újítást jelentett, hanem
az is, hogy Petőfi a két lapnak nem irt
költeményeket, holott mindkettő nagyon
szívesen közölt volna tőle, mert — és
ezt elvitatni nem lehetett — az olvasó
közönség szerette Petőfi verseit. Ámde
a költő le volt kötve Vachott Imréhez,
a Pesti Divatlaphoz és a szerződés ér-
telmében költeményeket csak oda irhatott.

Pedig Vachott nagyon is fukaron fizette.
Minden számba kellett neki írnia egy-
egy verset, de nem kapott érte többet
mint 4—5 forintot. Petőfi a szerződése
miatt többször összeszólalkozott Vachot-
tal; ez azonban nem tágitott, sőt később
még kedvezőtlenebb feltételeket sza-
bott. Egy-egy költeményért Petőfinak most
már 5—6 forintot fizetett, de csak min-
den második héten adott ki tőle verset.
Igaz ugyan, hogy — az új megállapodás
szerint Petőfi irhatott volna akár a Hon-
derűbe, akár az Ételképekbe is, — de
büszkesége nem engedte, hogy felajánlja
működését e lapoknak.

Utazás az alföldön.

Pompás kis utazás, valóban ;
Alig van egy arasznyira
Fölöttem a felhő, oly terhes,
Szakad nyakamba zápora.
Bundám dohányzacskémra adtam,
Hogy az maradjon szárazon.
Csuron víz vagyok. Még megérem,
Hogy végre hallá változom.

Minő az út! De vajon út ez?
Vagy fekete kovász talán?
Mely ha kisül, leszen belőle
Kenyér az ördög asztalán.
Ne dögönyözze kend csikóit,
Ne dögönyözze kend kocsis,
Fölérünk Pestre, ott leszünk tán
Már az itéletnapon is.

(Mező-Túr, 1847.)

Hejh, alföld, alföld, nem reméltem.
Hogy így fizess szerelmemért!
Vagy tán e zápor és ez a sár
Épen szerelmemért a bér?
Csakugyan az lesz: a záporban
Bucsúkönyűid ömlenek,
S karod a sár, a mely helyettem
A kereket öleli meg.

Szép tőled, kedves alföldem, szép,
Hogy engem ennyire szeretsz,
Hogy távozásom így megindít,
Hogy ilyen bánatot szerez ;
Örülök rajta, hogy irántam
Ily érzékeny szived vagon ;
De, szó a mi szó, jobb szeretném,
Ha nem szeretnél így nagyon.

Petőfi barátsága.

Mig cél nélkül járta a világot és csaknem elmerült az élet küzdelmeiben, természetesen, hogy nem sok jó baráttra tett szert. De mikor nyugodtabb révparthoz ért a Pesti Divatlap szerkesztőségében, már akkor észrevették, felkarolták, keresték a barátságát.

Mint segédszerkesztő vezette, kormányozta a lapot, irhatott a mit akart, költeményei minden számban jelentek meg, ennél fogva állása tekintélyt kölcsönzött neki.

Első igazi barátja tehát Vachott Imre szerkesztő volt, a ki felkarolta, magáéhoz emelte.

Igaz, hogy csak 15 váltóforint fizetést

A költészet.

Oh szent költészet! mint le vagy alázva,
Miként tiporják méltóságodat
Az ostobák, s ép akkor, a midőn
Törekcsenek, hogy fölemeljenek.
Azt hirdetik föl nem kent papjaid,
Azt hirdetik fennszóval, hogy terem vagy,
Nagyúri, díszes, tündöklő terem,
Hová csupán csak fénymázás cipőkben
Lehet bejárni illedelmesen.
Hallgassatok, ti ál, hamis próféták,
Hallgassatok! egy szótok sem igaz
A költészet nem társalgó terem,
Hová fecsegni jár a cifra nép,
A társaság szemem szedett paréja;
Több a költészet: olyan épület,
Mely nyitva van boldog-boldogtalannak,
Mindenkinek, ki imádkozni vágy;
Szóval, szentegyház, a hová belépni?
Boeskorban, sőt meztláb is szabad.

(Szatmár, 1847.)

Az árva lyány.

I.

Csak egy lénynyel van kevesebb
Mint tennap volt,
S nekem úgy tetszik, az egész
Világ kiholt.

Meghalt anyám, le is tevék
A sirba őt;
Lelkemből varrtam én reá
A szemfedőt.

Anyám, miért nem vitted el
Életemet?
Ha már belőle elvívéd
Az örömet.

Te nap valál, én sugarad.
Itt mért hagyál?
Hisz' sugarát elviszi a
Nap, ha leszáll.

Beszélek hozzád: hallod-e
A bús panaszt?
Hijába van szóm! te, anyám,
Nem hallod azt.

Itt állok, a hol rajtad a
Sír halma kél,
S messzebb vagy mégis a világ
Legvégénél.

Midőn koporsód szögezék,
Ezt rebegém:
„Ébredj föl, kedves jó anyám,
Édes szülém!”

Fölkelt-e a föltámadás
Majd tégedet,
Kit gyermeked siralma sem
Ébreszthetett?

II.

Virasztánk kínosan
Anyám, te s én;
Kis mécsünk reszketett,
Haldokló éltedet
Jelképezvén.

adott neki havonként, a mi a mostani pénz szerint 6 forintnak, vagyis 12 koronának felel meg. De elég volt ez neki mert jó Vachott Imre egy szobácskát is bocsátott rendelkezésére; csak akkora volt ugyan az a szoba, hogy ágynál, szekrénynél és egy széknél több nem fért belé, ám éppen elég arra, hogy a költő számos örökbeesü költeményeit itt megírhatta. Azután meg ellátást is kapott, tehát mindent, a mire szüksége volt.

A lapnál elég dolga akadt Petőfinék, mert köteles volt az egész lapot összeállítani, elbeszélést fordítani, beérkezett kéziratokra szerkesztő üzenetet csinálni

és mindezekon felül átjárni Budára a nyomdába, korrigálni a lap szedését. *Gyurján* és *Bagó*-nál nyomták a lapot és ez a két különös név akkor sokat mulattatta a költőt.

Néha tréfás kedvében elkezdte szavalni a két nevet előbb érzelmesen, majd haragosan, olykor hadarva s aztán vontatva, nyújtogatván a szavakat.

Mondják, hogy egyszer egyik barátjának, Sass Istvánnak ablaka alatt éjjeli zenét rögtönzött a szerencsétlen két névből, hol vékonyan, hol vastagon énekelte, míg csak barátja a zajra fel nem ébredt.

Íly tréfák és dévajkodások a 22 éves

Magam valék anyám
Fájdalminál;
De nem soká közénk
Egy vendég érkezék...
Jött a halál.

Anyácskám, édesem,
Jó szívedet
Keze megérinté,
S verése szűnt belé
S hidegedett.

Midőn közel vala
A szörnyű vég,
Mint hervadt fára le
Az ősz esős köde,
Rád borulék.

Beléd akartam én
Én éltemet
Csókolni... s oh szülém,
Te csókolád belém
A tiedet!

III.

Virágot ültettem
Anyám sírhalmára;
Harmat nem is kell, mert
Könyvem csorog rája.

Még holta után is
Kedvét keresem én,
Ezen virágokat
Csak azért ültetém.

Kedvelője volt a
Virágoknak anyám;

Szép intését mintha
Még most is hallanám:

„Szeresd a virágot
És ne féltsd szívedet,
Mert ki ezt szereti,
Rosz ember nem lehet.

A virág s az erény
Két atyafi-gyermek,
Egy szívben egymással
Nem ellenkezhetnek.

Tudod, mi a virág?
A földnek jósága.
Tudod, mi a jóság?
A lélek virága.“

Virágot ültettem
Anyám sírhalmára.
Le az égből, anyám,
Tekintesz-e rája?

Látod-e az égből
Viruló sírodat,
S viruló sírodnál
Hervadt leányodat?

(Pest, 1847.)

Vajon mi ér?

Vajon mi ér? vajon mi történik velem?
Sejtek, s e sejtelem, ez olyan rettentő!
Úgy rángatózik, úgy ugrándozik szívem
Miként a porban a levágott emberfő.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

ifju költőnél gyakoriak voltak, míg más-
kor komoly gondolataiban úgy elmerült,
hogy szavát sem lehetett hallani.

Végletekbe menő természetéhez nehéz
volt hozzá férközni. Mikor már fejtűnt és
verseit országsszerte szavalták, sokan ke-
resték barátságát, de ő rendesen vissza-
húzódott és megközelíthetlenné vált.

Mint segédszerkesztő csakhamar meg-
ismerkedett az akkori fiatal írókkal. Az
Uri utcában (ma Koronaherceg-utca) a
Pilvax kávéháznak ajtó melletti nagy
asztalánál szoktak összegyűlni az írók.
Ott lehetett látni Dobsa Lajost, Lisznyay
Kálmánt, Bérczy Károlyt, Pálffy Albertet,

Pách Albertet, Emödi Dánielt, Berecz
Károlyt, Obernyik Károlyt. Ezek között
megjelent aztán Petőfi is délutánonként;
beszélgettek, vitakoztak.

Csakhamar egészen magukhoz kap-
csolták noha sokszor ellenkezett velük
és nagyon szokimondó volt. Jókai Mór
csak később jött fel Pestre, Sükei
Károly még később, a kik szintén tagjai
lettek a fiatal írók asztaltársaságának.

Az öregebb írók a „Nemzeti Kör“-be
jártak, hol előkelő polgárokkal és színé-
szekkel társalogtak.

Érdekes, hogy Petőfi a fiatal író paj-
tásokkal nem igen szeretett barátkozni,

Műzsám és menyasszonyom.

Kopogtatának. Kérdem: „ki van ott?”
 „Leány? Ah, ugy bocsánatot,
 Ajtómat meg nem nyithatom:
 Mit szólna majd menyasszonyom,
 Ha megtudná idővel,
 Hogy hölgyet fogadék el,
 Mint vőlegény is... mert házasodom.”
 „Épen azért jövék,” felelt megint
 Szomorú hangon a lány oda kint,
 „Épen azért jövék;
 Nyiss ajtót, áldjon meg az ég,
 Számomra csak kinyithatod:
 Én régi szeretőd vagyok.”
 „Mit? régi szeretöm? Úgy annál
 Kevésbé jössz be, bármiként akarnál.
 Aztán nekem nincs régi szeretöm;
 Rútul hazudtam, a midőn
 Leánynak azt mondtam, hogy szeretem:
 Az csak költői szalmaláng vala,
 Mely született s ellobbana.
 Ez bennem a legelső szerelem,
 Büntessen Isten engemet, ha nem!
 „Senkit sem szeretél? Az nem lehet,
 Egyet szerettél, egyet, engemet;
 Éreszsz be, én műzsád vagyok;
 Vagy még most is híjába kopogok,
 Midőn megmondtam nevemet?”
 „Te vagy, galambon, kedves műzsám?
 Miért nem szóltál? Jer be hozzám,
 Jer, nyitva ajtóm és karom,
 Ölelj meg, édes angyalom;
 Igen, te voltál az egyetlen,
 A kit szerettem eddig életembe,
 S szeretni foglak siromig,
 Te drága szép leány, a kit
 Mellém a jó sors rendele,
 Hogy légven egy lény, melynek kebele
 Hiven ver értem akkor is még,
 Midőn a mondhatatlan inség
 Korában elhagy ez egész világ.
 S úgy lett. Az árva ifjut elhagyák
 Baráti, ismerősei.

Te nem tudád csak őt felejteni,
 Te voltál hű vigasztalója, társa,
 Mig tartott hosszú, kínos bujdosása.
 Es mostan téged én feledjelek,
 Kihez csatolnak oly szent kötelek?
 Nem, nem! örökre itt maradsz szivemben,
 Éz a szív nagy, megérték benne ketten;
 S hiszen, tudom,
 Hogy egymás mellett békességben éltek,
 Mert hisz' te és menyasszonyom,
 Testvérek vagytok ti, édes testvérek:
 Együtt születtetek az égben,
 A csillagok legszebbikében,
 S onnan le együtt szálltatok
 Szivárványból szőtt szárnyakon
 Egy szép tavaszi hajnalon,
 Hogy engem boldogítsatok!”

(Pest, 1817.)

Ereszkedik le a felhő...

Ereszkedik le a felhő,
 Hull a fára őszi eső,
 Hull a fának a levele,
 Még is szól a fülemile.

Az óra jó későre jár.
 Barna kis lány, alszol-e már?
 Hallod-e a fülemilét,
 Fülemile bús énekét?

Záporosó csak úgy szakad,
 Fülemile csak dalogat.
 A ki bús dalát hallgatja,
 Megesik a szíve rajta.

Barna kis lány, ha nem alszol,
 Hallgasd, mit e madár dalol:
 E madár az én szerelmem,
 Az én elsőhajtott lelkem!

(Cseke, 1846.)

inkább az öregek társaságát kereste. Különösen Vörösmartyt tisztelte legjobban és atyjaként szerette.

Vörösmarty már akkor nagy költő és az ország első tekintélye. Am a szegényes öltözetű, szürke kis poétát keblére ölelte, lelkesítette, buzdította. Petőfi sokat köszönhetett ennek és hálája jeléül összes költeményeit 1847-ben neki ajánlotta.

Benső barátság fűzte Petőfit Arany Jánoshoz, Tompa Mihályhoz és különösen Jókaihoz, a kit midőn Pestre felkerült, ő vezetett be az irodalomba.

Jókai 1845-ben ment fel Pestre, hóna alatt vitte első regényét, a „Hétköznapiakat”. Akkoriban úgy volt, hogy a kezdő írók első nagyobb alkotásukat felvitték, bemutatták a pesti író uraknak. Azok

Világos kék a csillagos éjszaka...

Világos-kék a csillagos éjszaka,
Tárva-nyitva szobámnak az ab-
[laka,
Az ablakból tekintetem az égen.
Lelkem pedig angyalomnak
[ölében.

A csillagos ég és az én angyalom
Mindennél szebb, a mi csak
[szép, mondhatom.
Én legalább a világot bejártam,
De ezeknél szebbet sehol nem
[láttam.

Fejemben éj van ...

Fejemben éj van, éjek éjjele,
S ez éj kísértetekkel van tele;
Agyamban egymást szülik a gondolatok,
S egymást tépik szét mint vadállatok.
Lázzal verő szívemnek vére forr,
Mint boszorkány üstjében a bűvös víz,
Gyúlt képzeletem mint meteor
Fut át a világon és magával visz.
Laktársam a kétségbeesés,
Szomszédom a megőrülés.

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Fogytán van a hold, úgy ballag lefelé
A megé a messze kéklő hegy megé:
A fogyó hold talán az én bánatom,
Oly halvány, hogy már csak alig láthatom.

Magasan áll a fias tyúk az égen,
Szólanak a kakasok a vidéken,
Hajnalodik, hűvös csipős szél támad,
Hűvös szárnya legyintgeti orcámat.

Itt hagynám már ablakom, hogy elmenjek
Lefeküdni és álmodni; de minek?
Álmodni úgy sem tudnék én oly szépet,
Mint a mily szép most előttem az élet.

(Koltó, 1846.)

asztán jóakarattal fogadták, a művet el-
olvasták, az íróját biztatták.

A „Hétköznappal“ Jókai egyszerre
meghódította az írókat, de leginkább Pe-
tőfit, a ki különben már azelőtt is jól is-
merte írói tehetségét, mert ő másolta le
még pápai diák korában a Zsidó fiú, öt
felvonásos verses drámáját, melyet Jókai
az Akadémia pályázatára benyújtott, s

vele dicséretet aratott 1843-ban, a mikor
még alig volt 18 éves.

Midőn Petőfit annyi csalódás és keserü-
ség ért, úgy látszik, csak Jókaiiban bizott
még, mert hozzá intézett versében így írt:

Bizalmam várát fölgyújtották,
Ledöntötték az emberek,
Romjai közt egy ép oszlop van,
Te állasz ott... csak te... magadban
Téged le nem dönthetnek.

Egy könyvtáros emlékkönyvébe.

Az életcél boldogság; de elébb
Fáradni kell, hogy ezt a célt elérd,
Úgy ingyen ahhoz senki sem jutott el,
Ahhoz nagyon sok mindenféle kell:
A becsülettől soha el ne térj
Sem indulatból, sem pedig díjért.

Szeresd hiven felebarátodat,
Ne vond föl közted s más közt a hidat,
A hon nevét, a drága szent hazát
Szívednek legtisztább helyére zárd.
S imádd az Istent, s mindenek felett'
Áruld erősen költeményimet.

(Pest, 1848.)

Miért hogy láthatatlanok ...

Miért hogy láthatatlanok
Az ördögök s az angyalok?
Ismerni szeretném őket
A végett.
Hogy tudjam, a mit nem tudok:
Mi van ebben és mi van abban?
S az ember melyikhez hasonlít jobban?

(Szalk-Szent-Márton, 1846.)

Világosságot!

Sötét a bánya,
De égnek benne mécsek.
Sötét az éj,
De égnek benne csillagok.
Sötét az ember kebele,
S nincs benne mécs, nincs benne csillag.
Csak egy kis hamvadó sugár sincs.
Nyomorú ész,
Ki fénynek hirdeted magad,

Vezess, ha fény vagy,
Vezess csak egy lépésnyire!
Nem kérlek én, hogy átvilágíts
A más világnak fátýolán,
A szemfedőn;
Nem kérdem én, hogy mi leszek;
Csak azt mondd meg, hogy mi vagyok.
S miért vagyok?
Magáért születik az ember,
Mert már magában egy világ?
Vagy ő csak egy gyűrűje
Az óriási láncnak,
Melynek neve emberiség?
Éljünk-e önnön örömincknek,
Vagy sírjunk a síró világgal?
Hány volt, ki más szívéből
Kiszította a vért
Saját javára,
És nem lett büntetése!
S hány volt, ki más javáért
A vért kiontá
Saját szívéből,
S nem lett jutalma!
De mindegy: a ki áldozatnak
Od'adja életét,
Ezt nem díjért teszi,
De hogy használjon társinak.
S használ-e vagy sem?
A kérdések kérdése ez,
És nem a „lenni vagy nem lenni?”
Használ-e a világnak, a ki érte
Föláldozá magát?
Eljő-e a kor,
Melyet gátolnak a rosszak,
S a melyre a jók törekednek,
Az általános boldogság kora?
S tulajdonképen
Mi a boldogság?
Hisz' minden ember azt másba leli.
Vagy senki sem találta még meg?
Talán a mit
A miljom érdek,
Mi boldogságnak nevezünk,

Ezt a verset kiadta a Pesti Divatlapban. Nosza, felzudultak aztán a többi barátai, ezek közt Kecskeméty Aurél, a későbbi szellemes író, kihez aztán Petőfi a következő mentegetőző sorokat írta:

„Leveledre bosszankodom egy kicsit,
mert igaztalan vagy benne irántam. A mit
én Jókairól írtam, azért egyik barátom
sem apprehendálhat... Mint én Jókai iránt
érzek, az igazság szerint nem is barátság,

nem is testvéri szeretet, vagy tán e kettőnek keveréke, vagy talán mind a kettőnél több... valami le nem írható s tagadhatatlan, hogy a világon senki iránt sem érzem azt, egyedül ő iránta: de abból nem következik, hogy másokat ne szerethessek bármily mértékben is.”

Pách Albertet szintén nagyon szerette. Még Debrecenben ismerkedett meg vele, s ott tanulta megbecsülni barátságát.

Ez mind egyes sugára csak
Egy új napnak, mely még a láthatáron
Túl van, de egykor feljövend.
Bár volna így!
Bár volna célja a világnak,
Bár emelkednék a világ
Folyvást, folyvást e cél felé,
A míg előbb-utóbb elérné!
De hát ha úgy vagyunk,
Mint a fa, mely virágzik
És elvirít,
Mint a hullám, a mely dagad,
Aztán lesimúl,
Mint a kő, melyet fölhajítanak,
Aztán lehull,
Mint a vandor, ki hegyre mászik,
S ha a tetőt elérte,
Ismét leballag.
S ez így tart mindörökké:
Föl és alá, föl és alá...
Irtóztató, irtóztató!
Kit még meg nem szállott e gondolat,
Nem fázott az soha,
Nem tudja, még: mi a hideg.
E gondolathoz képest
Meleg napsugár a kigyó,
Mely keblünkön jégcsap gyanánt
Vérfigyálón végig cuszik,
Aztán nyakunkra tekerőzik,
S torkunkba fojtja a lélekzetet...

(Pest, 1847.)

Kereszt...

Kereszt jutalma a fáradságoknak,
Mindenfelé keresztet osztogatnak.
Arany keresztet tűznek a fejedelmek
Jobbágyaik mellére; a földmivesnek
Oszta a természet buzakereszteket;
Fa kereszt illet, megváltók, titeket:

(Szalk-Szt. Márton, 1846.)

Kereszt c. költeményhez.

Midőn aztán Pách is Pestre került, ugy-
szólván mindennapos volt nála mert a
szobája tele volt torna- és testedző esz-
közökkel és Petőfi igen szerette azokkal
magát gyakorolni.

Emődi Dánielhez is benső barátságot
érzet', ki nem volt ugyan nagy író, ha-
nem ügyvéd és jogtudós, ám talpig de-
rék ember.

Igy írt róla a költő: (Vegyes művei:

III. 82. lap.) „Elkisért Vácig Emődi Dá-
niel Nem tudom, egyszer fogja-e a kö-
zönség e sorokat olvasni, vagy... egyszer
sem; de leírtam e nevet, hogy a hányszor
olvassák leveleimet, lássák egyszersemind
leghibebb, legönzéstelenebb és legtisztább
lelkű barátaim egyikének nevét is. Barátja
vagyok, mert ő barátom, de barátja vagyok
még inkább azért, mert ő jellem, oly erős
jellem, a milyen e gyöngye korban kevés

Mi lárma ez megint ?

Mi lárma ez megint fülem körül?
Ki háborítja nyugtomat megént?
Hallgasson el, ki jó sorsán örül!
Majd megtenitek egy pár kóc-legényt.

Ismét fölkelt a kritikus csapat,
Ismét veszettül zugnak ellenem.
Hagyjátok el kiabálástokat,
Mig engem el nem hágy a türelem.

Vagy feledétek már a múlt időt?
Nem ég, nem viszket többé hátatok?
Nem árt meggondolni, hogy ezelőtt
Mi történt, s húzátok meg magatok.

Tudjátok, durván bánok veletek.
Hijába, ez már az én modorom:
Ha férfi bánt, majd karddal felelek.
De a kutyákat csak korbácsolom.

(Pest, 1847.)

Megfagy a szív, ha nem szeret...

Megfagy a szív ha nem szeret;
És ha szeret, megég.
Ez és az baj. E két baj közt
Melyik jobb? tudj' az ég!

(Pest, 1846.)

Katonaélet.

Nehéz nekem már a bockor,
Könnyű nekem már az ostor,
Csizmát huzok a lábamra,
Kardot fogok a markomba.
Muzsika szól, verbuválnak,
Fölcsapok én katonának, hahaha!

Ezt az egyet bölcsen teszed;
Látom, már megjön az eszed.
Arany élet, bizony Isten!
Megpróbáltam, párja sincsen.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

Katonának kutya-baja,
Van mit enni és innia.
Hogy ne volna? Őt napra jár
Tizenhat garas két krajcár.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

Csak minden harmad nap strázsálsz,
Akkor is csak nyolc órát állsz;
Ha hideg van is, meg nem fagysz,
Ott a körmöd, bele fujhatsz.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

Tisztogatás sem igen kell,
Minek is bajlódnál ezzel?
Ne félj, ha poros nadrágod,
Kiporozza a káplárod.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

És az embert, hogy szeretik!
Visszaviszik, ha elszökik.
És az alatt, míg vesszőzik,
Sétál vagy fut, a hogy' tetszik.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

Ha pedig az időd lejárt,
Obsitot kapsz, de mekkorát!
S tudod, mért kapsz ilyen nagyot?
Hogy legyen itthon paplanod.
Muzsika szól, verbuválnak,
Csapj föl, öcsém, katonának, hahaha!

(Pest, 1847.)

van, a milyen csak az lehet, kinek a szegénység volt dajkája és nevelője.

Barátaival, ha azok Pestről eltávoztak, szívesen levelezett, de mindig kikötötte, hogy levelezéseit soha ki ne adják. Nem volt természete a nagyzolás; egyszerűség, nyíltság, közvetlenség nyilatkozott meg leveleiben is s ezt nem akarta a nagy-közönség elé juttatni.

Még a feleségének is meghagyta, hogy hozzá írott leveleit nyilvánosságra ne

adja. Szendrey Julia csakugyan teljesítette költő férje kívánságát, halála előtt elégette a levelek nagy részét, egy párt pedig a sirjába vitt. Azt kívánta, hogy temessék el azokat a legkedvesebbeket, vele. Ugy is történt, halotti vánkosa alattették a kijelölt leveleket.

Nyakkendő nélkül.

Sok baja volt Petőfinek az öltözködése miatt. Meg kell adni, hogy külső megje-

Katonaélet c. költeményhez.

lenésében nagyon is feltűnő volt, mert magyar ruhában, kezében fokossal lehetett látni a főváros utcáin.

Akkoriban egészen párisias volt nálunk a divat, az urak cilinderben és frakk-féle kabátban jártak. A hölgyek is nagyon előkelően öltözködtek. És a fényes öltözetű uri nép között, sem jobbra, sem balra nem nézve, legtöbbször feltűnő gyorsan, szinte futva járt Petőfi, fején kucsmával, nyakába vetett mentével, ke-

zében meglehetősen nagyságu csákánynyal. Később ezt a különös öltözetet némileg átalakíttatta, szép attilát varratott és zsinóros pantallon-nadrágot; így már még sem volt olyan kirívó.

Nyakkendőt azonban nem tűrt magán. Széles inggallért viselt és az ing alól ki volt hajtva. Így megint csak feltűnő volt a megjelenése, annyival inkább, mert ha csak kicsit sietős dolga volt is, nem ment a járdán, hanem a kocsitton, hogy ne

A'z i d ő h ő z.

Nem a terhes szekér
Alföld fertőiben,
Nem a vitorlátlan
Hajó a tengeren,
Nem e jó lassan, nem e jó;
Te jössz lassan, te vén idő.

Ah, hogy megvénülél!
Alig bírod magad,
El is töréd azon,
Fölül még lábadat.
Mint béna koldus csúszsz elé,
Ki mankóját elveszté.

Öledben ásitó
Fiaid, a napok;
Ásítani általok
Én is kedvet kapok,
Ásitok olyan nagyokat,
Hogy majd elnyelem magamat.

Förtelmes vén idő,
Rosz lelkű hatalom,
Mint fogsz te futni majd,
Ha én nem akarom,
Mint fogsz te futni majd, midőn
Velem lesz édes szeretőm.

Akkor megiffjodol,
Vén bőröd leveted,
S öltesz sas-szárnyakat
Köszvényes láb helyett,
És messze, gyorsan szállasz el
Az élet örömeivel.

Mostan röpülj, idő,
Míg távol kedvesem,
Midőn együtt leszünk,
Midőn őt ölelem:
Nem bánom én, ha mindenik
Órád eltart egy századig!

(Pest, 1847.)

A nép nevében.

Még kér a nép: most adjatok neki!
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hírét?
Izzó vas trónon őt elégetétek;
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz. Úgy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!

S a nép csak hajdan eledelt kívánt,
Mivelhogy akkor állat vala:
De az állatból végre ember lett,
S emberhez illik, hogy legyen joga,
Jogot tehát, ember jogot a népnek!
Mert jogtalanság a legrútább bélyeg
Isten teremtményén, s ki rá sűti,
Isten kezét el nem kerülheti.

S miért vagytok ti kiváltságosok?
Miért a jog csupán tinálatok?
Apáitok megszerzék a hazát,
De rája a nép-izzadás csorog.
Mit ér csak ekkép szólni: itt a bánya!
Kéz is kell még, mely a földet kihányja,
A míg föltűnik az arany ere...
S e kéznek nincsen semmi érdeme?

akadályozza útjában senki. Különcödése annyival szembe szökőbb volt, mert természetre nézve igénytelen külsejű, inkább kiesi, mint magas, vézna és sovány volt.

Egyszer Vörösmartyt látogatta meg. A nagy költő akkor Agótán volt (fehérmegyei község) egyik rokonánál. Petőfi utána ment s ott kereste fel. A ház előtt urhölgyeket talál, de azok igen barátság-talanul fogadták, mert kopott sárga kabátban volt, egyébként is nagyon egyszerűnek látszott. annyira, hogy mint később megvallottak, mesterlegénynek nézték. Megmutatták neki, melyik szobában találhatója Vörösmartyt, aztán dolguk után

néztek. De csakhamar Vörösmarty hívó szava hangzik: „Asszonyok, vendég van, Petőfi érkezett, jó ebéd legyen!”

Általában sok baja volt Petőfinek szokatlan öltözködése miatt. Ellenségei ráfogták, hogy mindenáron fel akar tűnni, szándékosan hajszoja a különcködést. Pedig ez nem volt igaz. Ő egyszerűen hű akart maradni magyarságához, nemzeti voltához. Ha egész életén át verseiben, irataiban folyton azt hangoztatta, hogy legyünk magyarok, legyünk jó hazafiak: hát megakartá mutatni a ruházatával, a külső megjelenésével is, hogy csakugyan érzi is azt, a mit ír, mert izról-

S ti, kik valljátok olyan gögösen :
Mienk a haza és mienk a jog !
Hazátokkal mit tennétek vajon,
Ha az ellenség ütne rajtatok ?
De ezt kérdeznem ! engedelmet kérek,
Majd elfeledtem győri vitézségetek.
Mikor emeltek már emlékszbrot
A sok hős lábna, mely ott úgy futott ?

Jogot a népnek, az emberiség
Nagy szent nevében, adjatok jogot,
S a hon nevében egyszersmind, a mely
Eldől, ha nem nyer új védoszlopot.
Az alkotmány rózsája a tiétek,
Töviseit a nép közé vetétek :
Ide a rózsza néhány levelét,
S vegyétek vissza a tövis felét !

Még kér a nép : most adjatok neki !
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad ?
Nem hallottátok Dózsa György hírét ?
Izzó vas trónon őt elégetétek ;
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz. Úgy vigyázzatok :
Ismét pusztíthat e láng rajtatok !

(Pest, 1847.)

Valahogy.

Várom, várom lakodalmam
Nehezen,
No de hiszen maholnap már
Itt leszen ;
Nem a világ ez az egy hét,
Lemorzsolom apródonként
Valahogy.

Szegény ember fia vagyok,
Az apám
Egy kunyhót sem, egy garast sem
Hagy reám.
Baj, Baj ! de nem olyan nagy baj,
Azért mi csak eléltünk maj'
Valahogy.

Menyasszonyom akaratos
Kis leány,
Én sem hajtok fejet minden
Szó után ;
Tüzes patak a mi vérünk ;
Hanem azért csak megférünk
Valahogy.

Ma ő enged, holnap meg én
Engedek,
Így elejét álljuk szépen
A pörnek,
És ha nappal összeveszünk,
Este majd csak kibékülünk
Valahogy.

(Szatmár, 1847.)

Mulandóság . . .

Mulandóság a királyok királya.
Ez a világ az ő nagy palotája.
Sétál föl és le benne,
S nics hely, hová ne menne ;
S hová lelép, a mire hág,
Minden pusztul ; körülé fekszenek
Szétszórva ; eltört koronák,
Hervadt virágok, megrepedt szívek.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

izre magyar, érzésben, nyelvben, vise-
letben.

Az bizonyos, hogy csakis olyan nagy
lángelmének állhatott jól ez a rendkívü-
liség, a kiről mindenki tudhatta, hogy
nem feltűnéből keresi a végleteket, ha-
nem az megfelel az ő zsenijének.

Különben az ő nyakkendő nélkülisége
sok kellemetlenséget okozott neki még
azután is.

Mikor kitört a szabadságharc, ő ter-
mészetesen a harctérre ment. Miként is
lehetett volna az másként, hogy a ki a
szabadságról annyi dalt, a hazaszeretet-
ről annyi magasztos költeményt irt, ott-

hon maradjon akkor, midőn a haza sorsa
kard-élre van dobva és a csatatereken
bőmbölnek az ágyuk ?

Felhuzta tehát a katonai egyenruhát,
de nyakkendőt nem kötött.

Persze ez hallatlan megsértése volt a
katonai fegyelemnek s a vén generálisok
ugyancsak összeráncolták homlokukat.
Petőfi azonban mindezzel nem törődött,
azt mondta: nem a nyakkendő védi meg
a hazát, hanem a hősi bátorság és a lel-
kesedés.

Egy fővezért talált magához méltónak,
Bem apót, a rettentetlen hőst, a csodás
katonai talentumot, a ki ép olyan bámu-

Mikor a lánclélek...

Mikor a lánclélek
A rab lábairól,
Még sokáig úgy jár,
Mintha rajta volna,
A szomorú terhet
A nyira megszokta.

Te is, hogy megszoktad,
Szívem a fájdalmat,
Most, mikor jó sorsom
Rólad azt lerázta,
Nem tudsz még örülni
Isten igazába'.

Örülj, örülj, szívem!
Ki örül, ha te nem!
Kinek van, mint neked,
Ilyen boldogsága?
Kinek van a földön
Ilyen mennyországa?

(Költő, 1846.)

Mint lótfut a boldogság...

Mint lótfut a boldogság után
Az ember, a dőre,
Az egyik hátra, a másik előre,
Miként már ott volna nyomán.
Hijába igyekeztek!
Előttetek, mögöttetek
Nincs a boldogság: ott alattatok van
A sírhalmokban.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

XIX. század költői.

Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetéséhez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félre tedd.

Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet Isten küldé
Vezérül, a lángoszlopot.
Ujabb időkben Isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé.

Előre hát mind, a ki költő,
A néppel tűzön-vízen át!
Átok reá, a ki elhajítja
Kezéből a nép zászlaját!
Átok reá, ki gyávaságból
Vagy lomhaságból elmarad,
Hogy, míg a nép küzd, fárad, izzad,
Pihenjen ő árnyék alatt!

Vannak hamis próféták, a kik
Azt hirdetik nagy gonosan,
Hogy már megállhatunk, mert itten
Az ígéretnek földje van.
Hazugság, szemtelen hazugság,
Mit milliók cáfolnak meg,
Kik nap hevében, éhen-szomjan,
Kétségbe esve tengenek.

latos lánglélek volt a harcviselés terén,
mint ő a poétaságban.

Bem apó megértette a költőt, elnézte nyakkendőtlenséget, táborában szívesen látta, maga mellett tartotta, atyjaként szerette. De bezzeg megjárták egyszer, midőn fontos küldetésben Petőfi Debrecenbe utazott s az ott székelő kormánynak Bem hadi üzenetét átadta, Mészáros Lázár hadügyminiszter ugyan fureskán nézett a nyakkendőtlenségre Petőfi katonásan megmondogatta, hogy ez nem járja, hogy ezt nem tűrheti, Petőfi nem maradt adós a válaszszal s oda dobta a miniszternek tisztí kardbotját.

Csak nagy nehezen lehetett a dolgot elsimítani s rábírní a költőt, hogy tartsa meg továbbra is őrnagyi rangját — *nyakkendő nélkül*.

Különcködő természetének tudható be, hogy semmiféle társulatba be nem lépett.

A Kisfaludy-Társaság már akkor fennállott és virágzott, szívesen megválasztotta volna tagnak Petőfit, de a költő nem engedte magát ajánlatni.

Igy élt, mint rendkívüli egyén magának, a költészetnek és a hazának; semmi egyébbe nem törődött, az emberek ítéletére és véleményére semmit sem adott.

Büszke volt magára, büszke egyénisé-

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán :
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kanaán !

És addig ? Addig nincs megnyugvás.
Addig folyvást küzködni kell.
Talán az élet, munkáinkért,
Nem fog fizetni semmivel ;
De a halál majd szemeinket
Szelíd, lágy csókkal zárja be,
S virágkötéssel, selyem párnán
Bocsát le a föld mélyibe.

(Pest, 1847.)

Az elhagyott zászló.

Megtépve, megesufolva,
Sivatag közepén,
Magában áll a zászló,
Melyet szolgálak én.
Nagy és hosszú vihar volt,
Mely rajta ennyit tépe ;
De bár mint meg van rontva,
Még most is látszik csonka
Szárnyán az Isten képe.

És e szent jelnek egyre
Gyérülnek hívei ;
Bálvány élébe mennek
Térdet, főt hajtani,
Hadd menjenek ! nem méltók

Egy sorban állni vélünk :
Ha a fecskék ledérek
S éghajlatot cserélnek,
Mi sasok nem cserélünk.

Mily varázshatalmú e
Diszetlen csonka jel !
A legdicsőbbek érte
S alatta haltak el.
Mutatja ez, mutatja,
Hogy az igazság itt van,
S ez Isten oltáránál,
Bár a világ odább áll,
Megálllok a siriglan !

(Szatmár, 1847.)

A r a b.

Te éretted harcolék, szabadság,
S lárcera verve lábam és karom ;
Világosság, téged szomjazalak,
S mint vakondok, föld alatt lakom.

Mikor üt a megváltás órája,
Mikor üt a boldog óra már,
Melyben újra szabad léget szívak,
S újra rám sütsz, fényes napsugár ?“

Lenn az élők nagy koporsajában,
A börtönben, így sohajt a rab,
S már, az Isten tudná, hányadikszor,
Hiszen olyan régi, régi rab !

Vagy tán még csak egy pár kurta napja,
Hogy a sírnak testvérébe bujt ?
Nagy művész a fogság szenvedése,
Minden órát századokra nyújt.

gére, melyről tudta, hogy hozzá hasonló kortársai között nincsen és elvárta, hogy személyiségét mindenki ismerje. És ismerte is széles e hazában mindenki. Arcképét a lapok közölték, s mert sokat utazott, személyi ismeretsége is óriási volt. Ép azért képzelhetni, mennyire boszszankodott, midőn egyszer, már mint feleséges ember utazott Erdődről Debrecenbe s egy faluban a jegyző megállította kocsiját, utlevelét kérte. Mert akkoriban mindenkitől utlevelet követeltek.

Petőfi restelte előkotorászni az utlevelét csupán egyszerűen megmondta a nevét: „Én Petőfi Sándor vagyok!“ — „Nincs

szerencsém ismerni, kérem csak az utlevelét!“

Másik faluba érnek, ott a jegyző nem volt otthon, helyette a pap vizsgálgatta az utleveleket. Most már okulva az előbbi példán, előre előkereste az utlevelet, s szó nélkül oda nyújtotta. A derék lelkes, a mint olvasta az utlevélből, hogy kivel van dolga, lelkesen felkiáltott: „*Hazánk nagy poétája az én házamban ! Oh, uram bocsásd el a te szolgádat, mert imre, az ő szemei megláthatják a nemzet költőjét!*“ Aztán megölelte s marasztalta, hogy maradjanak nála vacsorára. De mert sietős volt utjuk, nem maradtak. A költő azon-

Nem napok, nem! évek folytak el már,
A mióta ide vettetett,
Hosszú kinos évek, mik fölvesték
Homlokára sötét nevöket.

És fejét már régen a szegény rab
Bilincsével zúzta volna szét;
De egyetlen társa, a reménység,
Megragadta fölemelt kezét.

A reménység, hogy ő még szabad lesz!
Múljkék itt bár éltének fele.
Hátralevő megmaradt felét az
Édes szabadságban tölti le,

És ezért várt, és ezért nem zúzta
Bilincsével szerteszét fejét;
Várva várt, s a lomha évek száma
Feje fölött meggyülekezők.

S jött a végén e hollósereknek,
Végre jött egy szép fehér galamb!
Jött a drága hírnek meghozója,
Hogy utószor van ma ott alatt.

Nyílik, nyílik im a börtönajtó,
Leveszik kezéről a vasat,
Fölsikolt és összerogy... örökre;
Örömeiben szíve meghasadt.

(Koltó, 1847.)

Borús, ködös őszi idő.

Borús, ködös őszi idő;
A nap nem is pillant elő;
Hidegen jár a nap
Sötét felhők megett;
A kandalló tüze
Ád egy kis meleget.

Ajtóm, ablakom bezárva,
Üldögélek a szobába',
Bánatosan nézek
Kandallóm tűzére,
Gondolván életem
Elmult idejére.

A mult idő nagy mezein
Hervadt lombok emlékeim;
Összeszedem őket,
Kötöm egy csomóba,
Ugy vetem bele az
Égő kandallóba.

Mint füstölnek, mint füstölnek!
De nem csoda, mert nedvesek;
Nedvesek, de nem az
Ősznek esőjétől,
Hanem szemeimnek
Sokszor folyt könnyétől.

Egy köny most is pillámon áll...
Barna lányka, ha itt volnál,
Letörlenéd-e ezt
Egy selyem kendővel,
Édes mosolygásod
Selyem kendőjével?

(Cseke 1846.)

Kivágom én...

Kivágom én keblemből szívemet,
Ott úgy sem okoz mást, mint gyötrelmeket,
Kivágom és a földbe ültetem:
Talán kikél babérfa képiiben,
S koszorúja lesz a bajnokoknak,
Kik a szabadságért harcolnak!

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

ban örömmel beszélte el e szép kalandját,
s meg is irta „Vegyes művei“ III. kö-
tetében.

Tudott a pénzzel bánni.

Érdekes adat Petőfi életéből, hogy szá-
mitó, jó gazda volt.

A költők, művészek rendszerint pa-
zarlók, az anyagiakkal mitsem törődnek.
Számptalan példáját találjuk, ugy nálunk,
mint a világirodalomban, hogy a nagy
költők, nagy írók, nagy művészek egész
életükön át penzzavarban voltak, adós-

ságokkal küzdöttek. Petőfi e tekintetben
is kivételt képez. Ő nemcsak világra szóló
költői nagy lélek, hanem nagy jellem is.
Nem tűrte az adósságot, független lel-
kével senkinek sem akart lekötöztetnie
lenni. Mikor szegényen, mindenkitől el-
hagyatva vándorolt, bolyongott, akkor
sem volt terhére másoknak. Ha valahol
adósságot csinált, azt pontosan meg is
fizette.

Tudjuk már debreceni életéből, hogy
szállásadó asszonyának mint küldte meg
Pestről a tartozását. Számptalan más adat

Borus, ködös őszi idő c. költeményhez.

is van arról, hogy pénz dolgában nem értette a tréfát. Pedig, hej, de keveset keresett! A poétaságot akkor is nagyon rosszul fizették; nagy erő kellett hozzá, hogy a kevés jövedelméből megélhessen. Szüksége volt továbbá a gazdálkodni tudás, az önmérséklet és a lemondás erényére is.

Akárhányszor megtörtént az, hogy egy félmezzsely bor (a mai ürmérték szerint alig két deci) mellett éjfélig elmulatott a barátjaival. Azok sűrűen üritgették az itcét, Petőfi a maga pohár bora mellett

üldögélt, minthogy többre nem tellett; azt pedig soha nem tűrte, hogy mások töltögessenek a poharába.

Mikor később nagyobb lett a jövedelme, többször segítette elszegényedett szülőit; maga inkább nélkülözött, csakhogy valamit juttasson az öregeknek.

Nagy summa pénzt egyszerre soha sem kapott, úgy kellett a kis összegből összegyűjteni egy-kétszáz frtot, hogy haza küldhesse. Dalait, verseit az egész ország énekelte, szavalta, népszerűsége óriási volt, de ő szegénységben, egyszerűségben élt.

E gazdag úr...

E gazdag úr miként
Gögösködik, mint nézi le a szegényt?
Ne gögösködjél, jó barát.
Azért, hogy most oly jó dolgod van;
Majd e szegény magasabbról néz le rád,
Ha ő a mennyben lesz s te a pokolban.

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Fölszedtem sátorfám...

Fölszedtem sátorfám és világnak mentem.
Homályos sejtések munkálódtak bennem,
Hogy, ha elindulok, találok valamit,
Találok; hanem a sejtés nem mondta: mit?
Még azt sem mondta, hogy mely táj felé menjek
Csak azt mondta: menjek, menjek, ne pihenjek.
Én a benső szónak engedelmeskedtem,
S az apai ház úgy elmaradt mögöttem,
Mint az álom a fölébredt ember mögött;
Apámhoz, anyámhoz még csak hírem se jött
Apám és anyám pedig búbánatba esék:
De a jó szomszédok őket fölkeresék,
S vizsgáztatásukra voltak ilyen formán:
„Soh se búsuljanak Sándor fiok sorsán,
Ilyen Istentől elrugaskodott gyerek
Az aggodást ingyen sem érdemeli meg.
Viszi míg viheti; végre pedétiglen
Fölakasztják, a mit adjon is az Isten,
Mert nem vagyok mai legény a világban,
De kicsiny mását sem láttam gonoszságban.“
Öreg szőlőimet ekkép vizsgáztalak.
Szegény jó anyámmal fölfordult a világ,
Ráborúlt fejfel az ágy szélére, s ottan
Elvesztett fiáért sirt szíveszakadtan.

Édes apám csak egy-két könyvet hulatott,
De azután annál többet káromkodott.
Kicifrázta, mint a szücs a remek bundát,
S kegyetlen haraggal im e szókat mondá;
„Hogy tiszta nevemnek ilyen foltja vagyon!
Ha föl nem akasztják én lövöm őt agyon.“
Híre ment e szónak, hozzám is elére,
Nem is tettem lábam apám küszöbére,
Mert nagyon jól voltam és annak tudója,
Hogy ígéreteit ő híven lerója.
Kedvem kerekedett beszólni sok ízben
Öregeimhez: de biz' én be se néztem,
Csak akkor, hogy már megeltem a valamit,
Megeltem, megeltem, két ország tudja: mit.
Tudni való dolog, hogy nem lött meg apám,
Mikor azután az ajtót rájok nyitám;
Olyat örült, hogy a szíve is fájt bele,
Soha sem volt szívvel így teli kebele,
S bezzeg nem mondja most, mint egykoron tévé,
Bezzeg nem mondja, hogy beszennyeztem nevét.
Hát a jó szomszédok? Ők most azt beszélnek:
„Mondtam, szomszéd uram, mondtam én mindétig
Ne bántsa a fiát, a szerencse fordul,
Derék ember válik abbul a Sándorbul!“,

(Pest, 1847.)

Igazság! alszol?

Igazság! alszol? vagy meg is halál?
E férfi méltó volt rá, hogy nyakáról
Arany lánc függjön: s íme a helyett
Ő függ, ő függ... a hóhér kötélén.
S ennek nyakában arany lánc van, pedig
Hóhér kötélén kéne függnie.
Igazság! alszol? vagy meg is halál?

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

Petőfi nemcsak a pénzzel tudott bánni,
hanem jó gazda volt mind abban, a mi
az életre, az egészségre s a jólétre
tartozik.

Már gyermekkorában edzette magát;
tudjuk, hogy Szent-Lőrincen, Aszódon
nála jobb lapda-játékos nem volt. A ka-
tonaságnál kényszerűségből kellett foly-
tatni a testedzést, később pedig vándor-
lásaiban a szegénység kényszerítette,
hogy ázva, fázva gyalog barangoljon egyik
országszéltől a másikig.

Nyugodtabb életkörülményei között,
pesti segédszerkesztősködése alatt és az
után, mindig tornázott és vívott. Így

lehet megérteni, hogy inkább gyenge,
mint erős testszervezete mellett, soha
nem betegeskedett, ellenkezőleg mindig
jókedélyvel temérdek munkát végezhe-
tett. Mert bámulatos az a munkásság, a
mit ő kifejtett. Az idő-gazdászatban szinte
utólérhetlen. Igazán nem volt a napnak
olyan perce, a mit hasznára ne fordított
volna.

Folyvást irt, hol költeményt, hol pró-
zát; még ha társaságban volt, akkor
is jegyzeteket csinált, ötleteit, gondola-
taikat papírra vetette. Barátaival nem léha
fecsegetést folytatott, hanem irodalmi vagy
politikai kérdések felett vitatkozott.

Falu végén kurta kocsmá.

Falu végén kurta kocsmá
Oda rug ki a Szamosra;
Meg is látná magát benne,
Ha az éj nem közelegne.

Az éjszaka közeledik,
A világ lecsendesedik:
Pihen a komp, kikötötték,
Benne hallgat a sötétség.

De a kocsmá bezzeg hangos!
Munkálódik a cimbalmos,
A legények kurjongatnak,
Szinte reng belé az ablak.

„Korcsmárosné, arany virág,
Ide a legjobb borát,
Vén legyen mint a nagyapám,
És tüzes mint ifju babám!

Az időnek mily szigorú kihasználása kellett ahhoz, hogy azon rövid néhány év alatt, mennyire egész működése terjedt, annyi költeményt s annyi prózai művet, fordítást, hírlapi cikket stb. volt képes produkálni?

Ha összevesszük 1844-től, komolyabb irodalmi és poetai működésének kezdetétől haláláig, 1849. júl. 31-ig terjedő idő alatt írt műveit, az öt esztendő 1800 napjának mindegyikére jut átlagban vagy egy költemény vagy egy prózai mű.

Ugy van életéből egyetlen napot sem hagyott úgy elmulni, hogy ne alkotott volna valamit, a mi nevét halhatatlanítja

Ehhez kell már most venni, hogy folyton tanult is. Négy idegen nyelvből tudott fordítani: németből, franciából, angolból és olaszból.

Gondoljuk csak el, hogy mennyi időbe, fáradságba kerül nekünk, közönséges halandóknak, míg csak egy nyelvet is annyira elsajátíthatunk, hogy abból szabatosan fordítani tudjunk. És ő eredetiben olvasta a világ nagy költőit, íróit; lefordít innen is, onnan is számos verset, sőt angolból Szekszpir hatalmas drámáját, Koriolanust. Ötödik nyelvnek vehetjük a latint, melyet szintén jól megtanult.

Mily szerencse irodalmunkra, hogy

Húzd rá cigány, húzzad jobban!
Táncolni való kedvem van,
Eltárcolom a pénzemet,
Kitáncolom a lelkemet!"

Bekopognak az ablakon:
„Ne zúgjatok olyan nagyon,
Azt üzeni az uraság,
Mert lefeküdt alunni vágy.”

„Ördög bujjék az uradba,
Te pedig menj a pokolba!
Húzd rá, cigány, csak azért is,
Ha mindjárt az ingemért is!"

Megint jönnek, kopogtatnak:
„Csendesebben vigadjanak,
Isten áldja meg kendteket,
Szegény édes anyám beteg.”

Feleletet egyik sem ad,
Kihörpentik a borukat,
Végét vetik a zenének
S haza mennek a legények.

(Szatmár. 1847.)

Az én Pegazusom.

Nem angol ló az én Pegazusom,
Vékony nyakkal, hórihorgas lábbal
Nem is német teherhordó állat,
Széles háttal, medve-topogással.

Magyar csikó az én Pegazusom,
Eredeti, derék magyar fajta,

Világospej sima selyem szőrrel,
A napsugár hanyat esik rajta.

Nem nevelték benn az istállóban,
Nem is igen járt az iskolába;
Kinn született, ott kinn fogtam el a
Kis-kunsági szép nagy pusztaságba'.

Nem bosszantom a hátát nyereggel,
Egy kis csótár van csak rá terítve
Úgy ülök rajt, és sebes vágatva
Ragad, mert ő a villám testvére.

A pusztákra visz legörömostebb,
Mert a puszta születési helye.
Hejh, ha arra fordítom a kantárt,
Úgy megugrik, alig bírok vele.

A faluban megállok egy szóra,
Hol a lyánság, mint a méheraj, áll;
A legszebbtől egy virágot kérek,
Akkor aztán, akkor újra hajrá!

Visz csikóm, s csak szavamba kerülne,
Hogy kivigyen ebből a világból.
Ha szakad a tajték róla: ez a
Sok tüztől van, nem a fáradságtól.

Pegazusom soha sem fáradt el,
Hamarjában még el sem is fáradt;
Biz' ezt ne is tegye, mert még messze
Vagyon utam, vágyaim határa.

Vágtass lovam, vágtass, édes lovam,
Ha követ vagy árkot lelsz, ugord át,
S lábad alá ha ellenség botlik,
Rugd agyon az ilyen-olyan adtát!

(Szatmár, 1. 47.)

Petőfi olyan jól értett az időgazdászathoz, s úgy igyekezett felhasználni napjának minden kis részletét.

Minthogy sokat utazott, számolni kellett neki az utazásra elvesztegetett idővel is. Nos, úgy igyekezett menteni, a mit lehetett, hogy utközben is írt. Mikor megálltak etetni, a vendéglő falához terített papírra írt, vagy a térdén, utszéli pihenőlőcán.

Szóval, lázas agyának szüleményét szakadatlanul papírra vetette. Mikor utazásának célpontjához ért, akkor meg éppen egész buzgósággal dolgozott, mert a viszontlátás örömeivel és a szórakozással

igyekezett hamar elkészülni. Akkor aztán elvonult és írt.

Ha összes költeményeit lapozzuk, úgy tűnik fel, mintha valami uti naplót olvasnánk, versei a legkülönbözőbb vidékekről vannak keelve.

Hihetetlen gyorsan dolgozott. Egy egész szindarabot megírt pár nap alatt. Egyetlen regényét, a „Hóhér kötelét” is ennyi idő alatt vetette papírra. Legszebb dalai tökéletesen megalkotva kerültek ki tolla alól, ritkán tett egy-két javítást. A Nemzeti dalban is alig van javítás.

Gazdálkodott a barátságával is. Nem könnyen ajándékozott meg bizalmával

Homér és Oszián.

Hol vannak a Hellenek, és hol a celták?
Eltüntének ők, valamint
Két város, a melyet
A tengerek árja benyel,
Csak tornyaik orma maradt ki a vizből.
E két torony orma: Homér és Oszián.

Koldus vala az,
Királyfi emez. Mi külömbiség!
De egybe' hasonlatosak:
Mindketteje vak volt.
Szemfényeket tán
Lelkük lobogó tüze, önnön
Dicsőségök ragyogása vevé el?

Nagy szellemek ők! Ha varázskézeik
Érintik a lant idegét,
Mint Isten igéje, világot
Alkotnak az ember elé,
Mely bámulatos szép
Mely bámulatos nagy.

Halljátok Homért?
Dalában a mennyei bolt,
Egy csendes örömnök örök mosolya,
A honnan a hajnali bíbor
S a déli sugár aranya
Oly nyájasan ömlik alá
A tengeri szöke habokra.

És bennök a zöld szigetekre,
Hol istenek űzik az emberi nemmel
Boldog vegyülésben
Játékidat, oh gyönyörű szerelem!

valakit, de ha megtette, azt kívánta, hogy
föltétlen szeretettel viseltessenek iránta.
Nem türte az alakoskodókat, sem a
kétszínűeket. Őszinte volt egészen a go-
rombaságig.

„Születésemkor — így ír — a sors az
őszinteséget bölcsömbe tette pólyának, s
én elviszem magammal a koporsóba
szemfedőnek. A képmutatás könnyű mes-
terség, minden bitang ért hozzá; de nyil-
tan, őszintén, a lélek mélyéből szólni,
csak a nemesebb szívek tudnak és mernek.”

Ilyen nagy, ilyen rendkívüli lélek volt
Petőfi.

Ha nem lett volna a világ első poetája

S látjátok amott Osziánt?
Az éjszaki tenger örök ködű földén,
Vad szikla fölött viharokkal együtt
Harsogja dalát az alaktalan éjben,
És feljön a ho'd,
Mint a lemenő nap
Oly vérvörösen,
S zord fénybe borítja a rengeteget, hol
Bolygnak seregestül
A harc mezején elesett daliák
Bús szellemei.

Minden, mi világos,
Minden, mi virágzó,
Dalodban, oh koldusok őse, Homér
Minden, mi sötét,
Minden, mi sívár,
Dalodba', királyi utód, Oszián!

Csak rajta, daloljatok egyszerre,
Verjétek a lantot, az isteni lantot,
Homér s Oszián!
Eljönnek az évek
Századjai s özredjei, letipornak
Mindent könnyöretlenül; oh de
Ti szentek vagytok előttök:
Mindenre a sárga halált lehelik,
Csak ősz fejetek koszorúja marad zöld!

(Szatmár, 1847.)

A sivatag lakói.

Ott a zerge a kösziklán
S legelészi a mohot,
Itt van a sas, fenn röptében
Közelíti a napot,

és szabadságunk kivívásának nagy té-
nyezője, még akkor is méltó lehetne el-
ismerésünkre. Jellemnagyságával, óriási
szorgalmával. az idő fukarságig menő
bölcs kihasználásával, minden idők ifju-
sága előtt mintaképül ragyoghat.

Bámuljátok, tiszteljétek a hatalmas nagy
jellemet, a becsületes, nyílt szívet, az
igazi talpig embert és a szorgalom, ki-
tartás csodás nagy alakját.

Egyetlen nagy emberünk életrajzát sem
kellene jobban olvastatni az ifjusággal,
mint Petőfiét. Megtalálhatná abban a
magyar ifju mindazt, a miért lelkesülni
kell, a miért lelkesülni érdemes. És a

Ott a liget fái közt zeng
 Az apró madársereg,
 Ott a fák alatt a kígyó
 Csúszik-mászik és sziszeg,
 Ott van a struc, a homokba
 Dugta ostoba fejét,
 Ott a krokodil a sásban
 Sírja sátán-könnyeit,
 Ottán ása a hiéna
 A halottak lakhelyét,
 Ott a tigris üvöltözve
 Vérszemmél néz szertesét...
 Egy hiányzik: az oroszlán.
 Hol vagyon ő? hova lett?
 Tán megölték? tán eltévedt,
 Járván messze földeket?
 Messze járt, de el nem tévedt,
 És vadásztak bár reá,
 Meg nem ölték, nem ölheték,
 Mert magát ő nem hagyá,
 De csatája hosszú, nagy volt
 S megviselte erejét,
 S hogy ezt ismét összeszedje,
 Csendes helyre rejtezőék.
 Nyugszik a fáradt oroszlán
 Feleségem kebelén.

(Koltó, 1847.)

Szomorú éj.

Éjfél lesz, és én még sem alhatom,
 Mert gondomat el nem altathatom.
 Mi fog történni velem s a hazával?
 E kettős kérdés tépi lelkemet;
 Ah, nem érem be a magam bajával,
 Még te is gyötresz, hazaszeretet!

Ez hát a költő sorsa, mindig ez,
 Hogy örök vészű tengeren evez?
 S mit ér, ha őt a haragos habokból

Mentő sajkával partra is tévők,
 Ha itt az bántja, hogy mi lesz azokból,
 Kik ott maradtak a hajóba még.

Apám, apám, mért is tanitattál.
 Miért az eke mellett nem hagyál?
 A könyvet szép, de csalfa tündér lakja:
 Ha fölnyitod megkapja szivedet,
 És fölvisz a legragyogóbb csillagra,
 De le nem hoz... a magasból levet.

Inkább a napba mint a könyvbe nézz.
 A napvilágtól szeme fénye vész.
 Nem így a könyvvel: oly világ van ebben,
 Mely erősíti meg szemeidet,
 S közel hoz mindent; minden vajmi szebben
 Tűnik föl, hogyha távol nézheted.

Mért tanultam? mért nem maradék
 Földmivelő, a minek szánt az ég?
 Nem tölténém most kínos virasztással
 A végtelenbe nyúló éjszakát;
 Lelkem fölött az álom víg dallással
 Madár módjára ringatná magát.

Volnék földműves, vagy volnék juhász!
 Ki messze, kint a pusztákon tanyáz,
 S míg ellegeget kolompolva nyája,
 Ő hús bokorba veszi bé magát,
 S nem hallja senki sem, úgy fujdogálja
 Saját kedvéért a kis furulyát.

Vasárnap tisztát venni haza jár,
 Hol a szerelmes lányka várja már.
 A lányka jó, friss, szereti a dolgot,
 S oly szép, mint a megszületett tavasz.
 Csókot kap és ad a juhász, s ő boldog;
 Hiszi tehát, hogy a világ is az.

(Pest, 1847.)

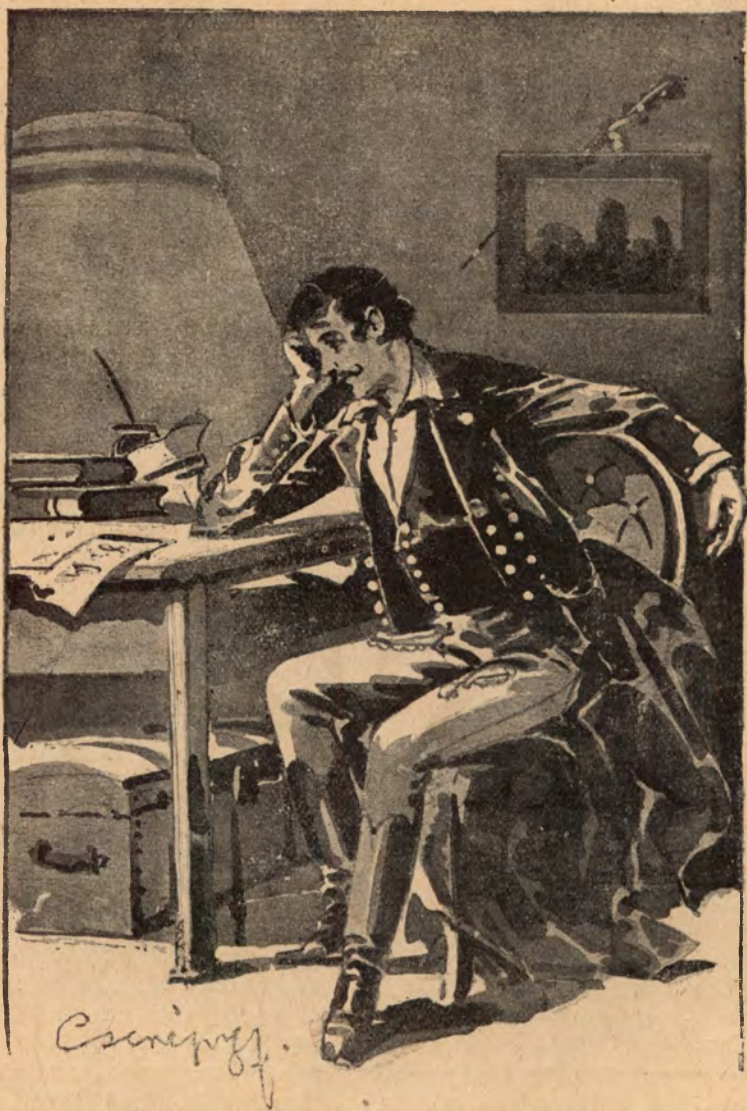
A borjádi szüret.

1845. szept. vége felé ismét elutazik Petőfi Pestről. Az első nagy fájdalmat érezte életében a gödöllői Mednyánszky-család visszautasításában; mert szerette Mednyánszky Bertát, feleségül akarta venni.

Neki indult tehát a kikoszarozott poéta. Ment, azt sem tudta hová. Vachott Imre éppen Turócmegyébe indult. Ez jó al-

küzdelmekben, szenvedésekben meg nem tört jellem, varázshatású lenne a sok küzdő, szenvedő ifjura. Lángoló hazaszeretete pedig ébren tartaná a nemzeti lelkesedés bizony-bizony mindjobban hamvadó tüzét.

De fájdalom, Petőfi életrajza még meg sincs írva a magyar ifjuság számára.

Szomoru éj c. költeményhez.

kalom lesz neki, elkíséri őt egy darabig. Ugy is történt, együtt mentek Esztergom felé, a honnét Vachott Turóc felé szándékozott, Petőfi majd visszatér Pestre. Csakhogy Pomáznál elakadtak. Egy jó ismerős házában töltöttek egy vig napot.

Petőfi aztán nem is kíserte tovább Vachott Imrét, hanem éppen ellenkező irányba, Tolna megyébe utazott, a hova jó barátja, Sass István csalta el.

Borjád volt a cél, hogy ott a szüreten

részt vegyenek. Egy kis kalandos utazás után, szerencsésen el is érkeztek a tolna-megyei Kis-Borjádra, hol Sass István szülei nagyon szívesen fogadták.

A virágos-kertben szépen gondozott méhes volt, a méhesben kis szoba. Itt szállásolták el a költőt. Éppen neki való poetikus hely volt az. Meg is énekelte a pici kis hajlékot. Aztán a szőlőhegyen elmerengve, gyönyörű kép tárult elébe. Azt is megírta. Majd mikor tréfás kirán-

Kazinczy Gáborhoz.

Miljók nevében emelem szavam,
Miljók nevében mondom el neked
A köszönet, a hála szavait,
Hős pályatársam, lelkem rokona:
A nép nevében! melynek hive vagy.
Melyért csatázol bátran és vitézül.
Szentebb mint a keresztes háboruk,
Szentebb e harc, a melyet viv e század,
Melynek te, mint én, katonája vagy.
Ott fekszik, mint egy új Prometheusz,
Évezred óta a bilincsre vert nép.
És rágya máját a saskeselyű,
És vérzi lábát és kezét a lánc.
Le fogjuk rázni róla a vasat
S elűzzük tőle a saskeselyűt!
Minek, minek lesz majd a győzelem,
Mert jó az ügy, mely fölfegyverze minket,
Mert a jó ügynek végre győzni kell.
Az ellenségé még a hatalom,
Kicsiny, kicsiny még a mi seregünk, de
A kik vagyunk, mind elszánt férfiak,
S ha ott a többség, itten az erő,
Mert a mi fegyverünk az élesebb,
Mert az igazság a mi fegyverünk.
S nem volna messze már a diadal,
Ha minden harcos olyan volna mint te,
Szavával olyan fél-mindenható!
Föl, föl, barátom, hangoztsd szavad,
Áraszd ki lelked e lángözönét,
Hogy föllobbantsd a rokon szíveket
S hogy szétégedsz az ellenség hadát!
Dörögj a gógnak és a butaságnak
A rá jövő vég ítéletet.
Föl, föl barátom, csüggedetlenül,
S nem tántorogva egy pillantatig sem,
A díj, a melyet egykor aratunk.

dulást tettek ökrösszekéren, azt szintén
egy szép versben örököltette meg

Itt ismerkedett meg egy régi módi nemes
urral, a kiről meg a „Magyar nemes”
híres költeményét alkotta.

De a derék uri ember magában véve
még talán nem hangolta volna az ismeretes
költemény megírására. Kellett még
hozzá az a bizonyos ősi kard is. Nos, ez
meg Sass Istvánéknál csakugyan ott lógott
a falon. Feltűnő szerkezetű, hatalmas
öldöklő-szerszám, valamelyik őstől
maradt családi ereklye. Nem lehetetlen,
hogy e különös kard szemlélése adta az
első ösztönt a vers megírására.

Küzdelmeinkhez méltó díj lesz . . .
De mit beszélek? mért emlitem ezt?
Nem fáradunk mi jutalom-reménnyel,
Mint a hazugság aljas zsoldosi,
De önzés nélkül, isten-ihletésből,
Mint hajdanában az apostolok.

(Koltó, 1846.)

A szájhősök.

Meddig tart ez örült hangzavar még?
Meddig bőgtök még a hon nevében?
Kinek a hon mindig ajkain van,
Nincsen annak, soha sincs szívében!
Mit használtok kofanyelvetekkel?
Évről évre folyvást tart a zaj,
És nem ott-e, a hol volt a nemzet?
Nincsen-e még meg minden régi baj?

Tenni, tenni! a helyett, hogy szóval
Az időt így elharácsoljátok.
Várva néz rég s oly hijába néz az
Isten napja s a világ reátok.
Nyujtsátok ki tette a kezét már
S áldozatra zsebeiteket,
Tápláljátok végre a hazát, ki
Oly sokáig táplált titeket.

Áldozat s tett, ez a két tükör, mely
A valódi honfiut mutatja,
De ti gyávák s önző szívek vagytok,
Tettre gyávák s önzők áldozatra.
Hiszem én, hogy mint a fák tavasszal,
Megifjodnak a vén nemzetek;
De ti hernyók új lombot nem adtok,
Sőt a régit is leeszitek.

Mintegy tíz napot töltött Petőfi Borjád-
on és ez a kirándulás költsézetében
nevezetes nyomokat hagyott hátra; leg-
szébb költeményeinek egész sorozatát
írta ez idő alatt.

A szíves vendéglátás, a vig szüretelés
és a mellékes kirándulások ide-oda, nem
vonták el őt, sőt tüzelték újabb és újabb
költemények írására.

Már utközben is írt, de borjádi kelet-
tel egész sereg költeménye látott nap-
világot. A Sass István testvérei: Károly
és Zsófia emlékkönyvébe egy-egy verset
írt, melyek oly szépek, hogy összes köl-
teményeinek is díszére váltak.

S oh mi vakság! fölemelte még a
Népszerűség őket paizsára.
Az elámult sokaság, miképen
Meggváltóit karjaiba zárja.
Meggváltók? Ők a hon eladói;
Elveszünk ez ordítók miatt:
Rólok tudja ellenünk, hogy félünk.
Mert a félénk eb mindig ugat.

En ugyan nem állok a sereghez,
Mely kíséri őket ujjongatva:
És ha egykor közibök vetődöm,
Nem egyébért lépek e csapatba,
Csak azért, hogy fölfordítsam majd ez
Ál nagyok győzelmű szekerét,
S haragomnak ostorával vágjam
Arcaikra a bitó jelét.

(Szatmár, 1847.)

Oszi éj.

Látod, látod... Vagy hiszen mit látnál?
Késő éj van. s ez még nem elég:
Éj a földön és felhők az égen;
Kétszeres gyászt vett föl a vidék.

És a szél, ez a hazátlan szellem,
Kit be nem fogad se ég, se föld,
Ég és föld közt elkárhozva bujdos...
Hallod, hallod, hogy' nyög, hogy' süvölt.

Könnyű nekünk, feleségem, könnyű,
Pamlagon te és karszékben en,
Ide benn a kényelmes szobában
A meleg kemence közelén.

Itt irta: „Hegyen ülök“, „Gyermekkori
barátnémhoz“, „A költő és a szőlővessző“,
„A négyökrös szekér“, „A magyar ne-
mes“ című költeményeit. Továbbá nagyobb
költeményei közül a „Szerelem átká“-t.
Ezekon kívül irt egyebet is és jegyzete-
ket készített.

Ime, egy rövid kirándulás terméke!
Ehhez kell még venni, hogy mikor Bor-
jádról visszatért, Szalk-Szt.-Mártonnak
vette utját; meglátogatta ott lakó szüleit
és ez alkalommal irta a „Felhők“ köl-
temény-ciklus egyes darabjait.

Fontos körülmény és további működé-
sére is kihatott, hogy utazása alatt kedélye

Oh, de vannak, kik most kinn bolyongnak
A viharban szabad ég alatt,
Fürteiket megcibálja a szél,
A midőn mellettök elszalad.

Ablakokból itt-ott hívólag
Kandikal ki egy-egy mécsvilág;
De ők tovább mennek: csavargónak
Ki nyitná ki háza ajtaját?

Hejh pedig ki tudja, hogy mi volt az
Ilyen, vagy mi lesz belőle még;
Hogy tovább ne menjünk: egykor én is,
Én is ily földönfutó valék.

Míg kifáradt, gyöngült lábaimmal
Házalám az országtuli sárt,
Lelkem addig csüggedetlen szárnyán
Magasan fönn az egekben járt.

Így ballagtam, ábrándozva: egykor
A hazának mily kincset hagyok;
S a ki láta, mit gondolt felőlem?
Azt hívé tán, hogy tolvaj vagyok.

(Pest, 1847.)

Dicsérsz, kedves...

Dicsérsz, kedves, hogy olyan jó vagyok,
És meglehet, hogy az vagyok valóban;
De ne köszönd ezt énnekem; szíved
Annak forrása, bennem a mi jó van.

Avagy talán a földnek érdeme,
Hogy úgy terem gyümölcsöt és virágot?
Teremne-e csak egy fűszálat is,
Ha nem sütnének rá a napsugárok?

(Nagy-várad, 1847.)

csillapodott, egész lénye újra felderült.
Ebben pedig nagy szerep jutott egy leány-
kának, a kis Hittig Amáliának, a ki vélet-
lenül szintén Borjádön járt akkor. A költő
azonnal felismerte az ő gyermekkori
barátnéját, a ki sár-szt.-lőrinci kis diák-
korában úgy gondozta, úgy vigyázott reá,
mintha édes testvére lett volna.

Képzeltető, mily kellemes volt mind-
kettőjükre nézve a visszaemlékezés.

Visszatérve Pestre, megújult kedvvel
munkához lát, sajtó alá rendezi versei-
nek második kötetét, mely egy hónap
mulva már meg is jelenik. Kis füzetet
képez, 192 lapra terjed, összesen 104

Kard és lánc.

Földre szállt a legszebb angyal
Isten engedelmeivel, hogy
Fölkeresse, megtekintse
A legszebbik szép leányt.
Megtalálta. Megszerette.
És ezentúl rája nézve
Szebb volt a föld mint a menny,
És azért is minden éjjel
Le-lejárt a szép leányhoz.
Csillagról csillagra lépett,
És midőn elérte már
A legelső csillagot,
Ottan egy hattyúra ült,
Egy fehér hattyúra, és ez
Hozta őt a lányka mellé,
A ki őt kertébe várta,
Szűz mosolylyal fogadá,
Mélytől a bimbók kinyíltak
És az elhervadt virágok
Újólág fölélédenek.
Ottan ültek és beszéltek,
Mig a hajnal nem hasadt,
És beszédök mindenről folyt,
A mi szép és a mi szent.
A lányka szemlesütve
Hallgatá a fényes angyalt,
S a hogy egyszer föltekintett,
Annyi bűbáj volt szemében,
Hogy az angyal térdre omlott
És egy csókot kére tőle,
És a lány meg nem tagadta.
Milyen csók volt ez! Midőn
Összeért az angyal ajka
És a lányé, az egész föld
Megrezzent a kéj miatt,
Mintha az csak egy szív volna;

S oda fönn az égen minden
Csillag egy egy csengetyű lett,
Mely varázshangon csilingelt,
S e még nem hallott zenére
A virágok, mint megannyi
Tündérek, táncolni kezdtek,
És a hold — mivel talán az
Elpirult lány bele nézett —
Elpirula szinte, s tőle
Rózsaszínű lett az éj.
És az angyal csókja szépen
Mefogamzott: a leányka
Anyá lett; oly gyermeket szült,
Oly dicsőet, a minő csak
Akkoron születhetik, ha
Föld és ég ölelkezék.
Kardot szült a lányka, kardot,
És ez a kard: a szabadság

Feljött a legrútább ördög
Sátán engedelmeivel,
Fel a földre, hogy meglegje
A legocsmányabb boszorkányt.
Megtalálta. Megszerette.
És ezentúl jobban tetszett
Neki a föld a pokolnál,
És azért is minden éjjel
Föl-följárt a boszorkányhoz.
Tázokádó hegy torkában
Jöttek össze éjfélneként.
Békaféjű, kígyófarkú
Lángsörényű. sárkánylábú,
Vad fekete paripa
Hozta föl az ördögöt,
S a boszorkány, denevér
És baglyok kíséretében,
Hórhorgas seprőnyélen
Lovagolva jött elé a

költeményt tartalmaz. Az első kötet is ily terjedelmű volt. Így adogatta ki a költő verseit évről-évre, a mint összegyűltek. Prózai műveit ismét külön adta ki, úgy, hogy már akkoriban meglehetősen jóvedelme volt a munkássága után.

De szüksége is volt a pénzre, mert elszegényedett szüleit szeretettel segítette, ugyszólván minden elszakitható forintot nekik juttatott.

„Az örült“ c. költemény keletkezése.

Ki ne ismerné Petőfi legsajátságosabb alkotását, az „Örült“-tet? Nincs az a diák, a ki meg ne birkózott volna vele,

ha egyáltalában szavalni szokott. De bizony rendszerint értelmetlen, zűrzavaros hadarást kap a hallgatóság. Nagyon sokszor pedig szálnalmat érezünk a szavaló iránt, minthogy nem képes élvezhetőt nyújtani. Ennek oka természetesen az, hogy hiányzik a képesség a költemény megértéséhez.

Valóban, Petőfi életrajzát ismernie kell annak, a ki az Örült megmagyarázására vállalkozik. Ehhez hasonló költői művet a világirodalomban senki sem alkotott, mert egy sem volt hasonlatos Petőfihez. Annyi küzdés, annyi csalatkozás, annyi szenvedés kellett ahhoz, hogy

Kard és lánc c. költeményhez.

Tűzokádó hegy torkába.
 Ottan ültek és beszéltek,
 Míg megszólalt a kakas,
 És beszédök mindenről folyt,
 A mi rút s szentségtelen.
 Szólt az ördög: „Fázni kezdek,
 Jöszte beljebb, jöszte beljebb,
 Le a hegy legfenekére,
 A tüzeknek ős honába.
 Hah, még itt is fázom, fázom
 Szinte csattog a fogam.
 Jer, ölelj meg, jer, csókolj meg!”
 S ölekeztek, csókolóztak.
 Milyen csók volt ez! Midőn
 Összeértek ajkaik,
 A boszorkány s ördög ajka:
 Összeborzadt a föld,
 S dörgött, morgott, mintha vészes
 Felhőket nyelt volna el,
 S elkezdte okádni a hegy,
 És okádtá ég felé a
 Tüzesőt, tűzköveket;
 És egy láng lett a világ;
 Csak a csillagok s a hold
 Vontak fátyolt arcaikra,
 Sűrű fátyolt feketét,
 Hogy semmit ne lássanak.
 S megfogant az ördög csókja,
 Anya lett s szült a boszorkány,
 S szült oly förtelmet, minő csak
 Akkoron születhetik, ha
 Föld s pokol ölekezék.
 Láncnak híják a boszorkány
 Undok kölykét, láncnak híják,
 És e lánc a szolgaság.

—
 És a mennynek s a pokolnak
 Két szülötte, a szabadság

S szolgaság, a kard s a lánc,
 Harcot űz élet-halálra,
 Hosszú harcot, hosszú harcot.
 Elfáradva, nem pihenve.
 Tompa, csorba már a kard,
 De a lánc is szakadoz.
 Várjunk, várjunk egy kicsit,
 Megtudjuk már nem sokára,
 Melyik lészen úr a földön,
 Melyiké lesz a világ.

(Szatmár, 1847.)

Ne bántson az meg...

Ne bántson az meg, fényes napvilágom,
 Ha arcom néha elsötétedik:
 Nem lehetek én, bármiként kívánom,
 Még előtted sem folyton-folyva vig.

Nyugtasson meg, hogy ilyenkor szívembe
 A bánatot nem te hozád vala:
 Hogyan szereznél bánatot nekem te,
 A földnek, égnek legjobb anyyala?

Egészen más az, a mért engem néha
 Kisértetes halványtság színe fed:
 Én egy szellemnek vagyok martaléka,
 Mely meg-melátogatni nem feled.

Hijába kérem, hasztalan esengek,
 Hogy hagyjon el, hogy hagyjon magamra már,
 Kérlelhetetlen, siket ő! nem enged,
 Talán örökké vissza-vissza jár.

Sokszor, midőn a kéz legédesb nedve
 Érinti már-már szomjas ajkamat,

ez a csodálatos mű létrejött, mint a
 mennyiben Petőfinek része vala.

Midőn családott Mednyánszky Berta
 szerelmében, attól kezdve mintha össze
 esküdt volt a sors ellene, egymás-
 után jöttek rá a csapások. Számos ba-
 rátyjában is megesalatozik, dolgai nem
 úgy folynak, a hogy akarná, a lapok ré-
 széről a kritikusok leszólják, különcödő-
 nek, hatás-hajhászónak mondják.

A támadásokkal szemben barátai nem
 igen védik, ő tehát elhagyatottnak érzi
 magát, átkozza sorsát, meggyűlöli a vi-
 lágot.

Ilyen lelkiállapotban van hosszabb időn

keresztül és az elcsüggedés, a kétségbe-
 esés eme komor időszakában ír meg egy
 csomó világfájdalmas költeményt és ezek
 betetőzéséül az Örületet.

Elkeseredés van ebben és panasz, ki-
 fakadás a világ gonoszúsága miatt. Fel-
 jajdulásában megakarja korbácsolni az
 egész világot; a hűtlenekeket, az árulókat
 ő is hűtlenséggel, árulással akarja viszo-
 nozni; mert hiszen, ki jót tesz az em-
 berekkel, az sült bolond.

A költemény e kijelentések után átesap
 a bölcselkedés terére. Említi a bolond
 bölcsét, a siró Istent, ki az emberek go-
 noszsága miatt könnyeit hullatja; szól a

Megjelenik: kezem megáll ijedve,
És földre ejti a telt poharat.

E szellem a mult! Mult időm emléke
A legvadabb, legborzasztóbb alak,
Mit egy pokoli bor hevétől égve
A sors vizsályi kigondoltanak.

Ezen szellemnek vagyok oda vetve;
Fel-feltör hozzám sirja mélyibül,
S míg sugja rémes igéit fülembe:
Lelkem leketlen sziklává kövül.

Ne szólíts ekkor, úgy sem értenélek,
Édes hangod sem hatna szívemig;
Várd el békében, míg a jelenésnek
Irtóztató órája eltelik.

Körülem ilyen álmom fon hideg kart,
S miatta mégis mennyi a kínom!
Álom csupán de mit használ? A mig tart,
Eszembe nem jut, hogy csak álmodom.

(Szatmár, 1847.)

Temetőben.

Fölhantolom olyankor a lant idegeit,
Megzengeni téged, o! kellemes élet!
Mert kellemes az, noha sok sebet ejt,
És rengetegekre nem egy uta téved.

De bármi magasra törekszik a dal,
Bármint csalogassam az életi mézzel:
Mélázva örömtelen hangjaival
Mindenkor a sirban, a sirban enyész el.

Kíváncsú a tavasz éke nekem,
Indulok is olykor örülni a virághoz;
S míg kertbe röpi sugárit a szem,
Lábam temetői kereszték alá hoz.

Itt élek a szív komoly álmainak
A halk temető morajátlan ölében;
Ákácai lombja rezegve inog,
Hintázza az est fuvalomja szeliden.

A szobrok a domboru hant elején
Mindannyi betűi egy isteni lapnak;
Nagy gondolatit mikor olvasom én:
A sirba, a sirbul az égbe ragadnak.

Bús, tompa harang konog a faluban,
Uj gödröt amott komor emberek ásnak:
Gyászhangja kíséri áhitatosan
A holtat honához a hamvadozásnak.

Sejtése szívemnek aligha csaland:
Nem messze lehet már keze az időnek,
Mely engem is ágyba tesz itten alatt
S szememre a halál örök álmai jönnek,

Isten neki! üssön, ha útnie kell.
Mely pályafutáson elállja az óra;
Létem fonalai, szakadozzatok el,
Társaim, bucsucsókot a hervadozóra.

S mit sorsom elérni nem engede, nem!
Bár vágyaimon koszoruba szövődék:
Isten veled, égi virág: szerelem!
S föld hajnali csillaga, napja: dicsőség!

(Gödöllő, 1848.)

rongyos ruhában elbocsájtott katonáról,
kinek csak érdemkeresztet akasztottak a
nyakába s azzal eresztik világga, akár
éhen is halhat.

Felemlit még az emberek bünei kö-
zül egyebet is s végül arra a követ-
keztetésre jut, hogy a világ meg van
érve az elpusztulásra s ha holnapig
sem vész el, majd ő vállalkozik erre a
munkára.

A ki e költeményt meg akarja érteni,
annak Petőfi akkori lelkiállapotát kell
szeme előtt tartani s abba a világgyűlö-
lő, magával meghasonlott helyzetbe kell
magát képzelnie, melyben akkor a költő

volt. A szavaláshoz is ezt a helyzetet
kell kiindulási pontnak venni.

A mély fájdalom, a kétségbeesés és
gyűlölet érzése képezik az alaphangot;
ezek vegyülete adjon aztán erőt a ki-
törésekhez. De ezek a kitörések ne dör-
gedelmes kiáltásokban, hanem a fájó ér-
zés igaz megnyilatkozásában nyerjenek
kifejezést. A szavaló értesse meg hol a
határ a bölcselkedő és a féktelenségekbe
csapó hangok között. Magyarázza meg,
hogy a költő e szokatlan, e rendkívüli
feljajdulásával is hatni, tanítani akar.

Helyesen felfogva, okos értelemmel elő-
adva, az Örült nagy hatással lehet a

Az ember.

Nincs nevetségesebb az embernél,
Oly kevélységben, oly gögben él!
A világot fitymálják ajkai,
S minth' az eget akarná szántani
Orrával, oly magasra tartja fel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Egy szempillantásnál mi rövidebb?
Ember barátom, a te életed.
Rohanva jó az idő s elrohan,
Egy kezében bölcsőd pólyája van
S másikkban koporsódra szemfödel.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S mit végezhetesz egy pillantás alatt?
Hódítál népeket, országokat?
Hódítani csak gyávákat lehet,
S az uralkodás ilyenek felett
Dicsőség? Ezt csak szégyenelned kell.
Kevély ember, miben kevélykedel?

S ha dicsőséget szerzél, nagy nevet?
Veled hal meg s a föld alá viszed.
Vagy, mint hű eb, kísér ki sirodig.
S ott őrzi, azt egy pár kis századig,
S előbb-utóbb éhen szomjan vesz el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

Dicsőséged neved maradjon! Hol?
A nép is elvesz, melyhez tartozol.
Az ország, melyben most él nemzeted,
Tenger volt egykor, s ujra az lehet,
S e föld is semmiségbe oszlik el.
Kevély ember, miben kevélykedel?

(Koltó, 1847.)

Egy pár rövid nap...

Egy pár rövid nap, és én mennyit éltem!
Tükörbe nézni szinte nem merek:
Attól félek, hogy már hajam megöszült;
Ez a szív itten, oh ez oly öreg.

Az éjszakákat keresztülvirasztom,
Az álmot már nem is keresem én,
Úgy sem találom. Nem tudok aludni,
Mióta bennem alszik a remény.

A kínok is már mind elfáradának,
Elfáradának engem bántani;
Pedig könnyebb a kínok gyilkait, mint
Holt testöket keblünkben hordani.

Én hordom őket, és azt gondolom, hogy
Egy század óta hordom őket már.
Olyan nehéz és oly hideg halottak!
Fagy tőlök vérem, csak alig hogy jár.

Erőtlen szemmel nézek szerteszéjjel,
Mint a ki köhöz vágta homlokát,
Aztán föleszmél félig, s két alakban
Lát mindent, s tisztán még semmit se lát.

Nincs bennem élet, nincs a lélek bennem,
Kétségeim azt messze zavarák.
Úgy hull rám egy szebb idők emléke
Mint sirhalomra a tépett vívág.

(Szatmár, 1846.)

hallgatókra, de ellenkezőleg, helytelenül fogva fel, rossz hangsúlyozással szavalva, nevetségessé válik, a szavaló iránt pedig közömbösebbek vagyunk. Az is mutatja, hogy a költő e munkájával valami nagyot, valami rendkívülit akart létre hozni, hogy többször átdolgozta, pedig ő ezt ritkán szokta tenni, száz és száz költeményét úgy írta meg, hogy azon többé semmit sem javított.

Az *Örültet* 1845. végén Pesten vetette papírra, aztán nov. végén haza ment a szüleihez Szalk-Szt.-Mártonba, ott újra átdolgozta és befejezte. Később egész irodalmi vita támadt a felett hogyan jött

létre az *Örült*, Berec azt írta, neki Petőfi maga mondta, hogy álmodta a költeményt, még pedig egyfolytában három éjjel keresztül. Akkor aztán leírta. Várad Antal erre azt felelte, hogy nem úgy volt a dolog. Petőfi akkor ő vele együtt lakott, s ott írta ő nála még pedig akkor, midőn egyik bírálója, Császár, kritizálta művét. Petőfi is meg akarta bírálni Császár verseit, már ki is jegyeztetett a kötetéből egyetmást, de aztán abba hagyta a dolgot, dühösen ágy alá dobta a könyvet, s lefelé sétálva a szobában, egy két, a asos-sal (nagy lapos rézpénz volt) játszott. Feldobta a levegőbe, meg elkapta. E gye-

Egy pár rövid nap c. költeményhez.

Menny és föld.

Isten hozzád, gyönyörű hazugság,
Eszményképek, ábrándok világa!
Már kezembe tartom ajtód kulcsát,
Még egy perc. s örökre zárva lélsz.

Túl az éjnek fehér szivárványán,
A tejúton túl röptem egykor,
S ott az égi magasokban járván,
Építélek, szép tündér világ.

Ott töltöttem, ébren álmodozva,
A csapongó ifjuság időit:
Álmaimnak nem volt vége-hossza,
Szébbnél-szebbek voltak álmaim.

De az álom bármi szép csak álom,
S hogyha ma nem holnap elmulandó,
Elment, elment pajkos ifjuságom,
Fölkeltett a komoly férfikor.

Isten hozzád ábrándok világa!
Miért várjak, a míg összeomlasz,
S romjaidnak eltemess alája?
Jobb leszállnom innen idején.

Le a mennyből, le tehát a földre!
Vigy le, vigy le, képzeményim szárnya,
Mielőtt lebuknám összetörve.
Mint lebukott egykor Phaeton.

Hogy jön a könny szemem pillájára?
Aggalom s bú, hagyjatok, hadd menjek
Hisz' a föld az emberek hazája,
Embereknek csak a föld való;

S ha nem is oly szép ez, mint szeretnők
Nem is oly rút mint az ifju véli:
Nincs itt angyal, ámde nincs is ördög,
S ha van itt tél, van kikelet is.

(Koltó, 184.7)

A haraghoz.

Kiapadsz-e harag
Te zuhatagos
Vag bérci patak,
Mely zúgva rohantál
A mélybe s vetettél
Szilaj habokat...
Kiapadsz-e harag.
Szívemből örökre!
Hát csendes házi madár
Lesz az erdei sasból?
Mely körmeit egykor
A bős zivatar
Hátába ütötte,
És rajta lovagla
Kevély diadallal.
Hát vállat rántó
És fejbillentő.
És háló sapkás
Jó békés polgár
Lesz a tüzes ifju?
Ki néha magával
Nem bírt! kinek ez
Volt a neve egykor
Mindenkinek ajkán:
Haragos Petőfi!
Mily aggalom ez, mily
Hijába való!
Nem hagyhat el engem

rekes játék közben szülemlett meg a gondolat, leült s egyfolytában megírta az *Örültet*.

A szokatlan hangu és formájá költemény először az „Életképek“-ben jelent meg és azonnal nagy hatást keltett. Széltében-hosszában kezdték szavalni, Egressy Gábor is sokszor előadta.

Később egész irodalom keletkezett ez egyetlen költemény felett, vitatkoztak felette, boncolgatták tartalmát, külalakját. Még nem régiben is önálló munkában fejtegeti Gerece P. Petőfi Örültjének bölcsekedését.

Tigris és hiéna. A hóhér kötele.

Ez a két borzalmas című munka egy dráma, meg egy regény. Mind a kettőt csak úgy röptében írta a költő s azért nem is tartozik nagy igényű alkotásia közé. De érdekes a történetük, s akkoriban nagy hűhó támadt a nyomukban, és mind a kettőt azért írta Petőfi, hogy sürgősen pénzt keressen velök, mert a szüleit segíteni kellett. 1845. őszén huzamosabban tartózkodott otthon s akkor látta, hogy mennyire rá volnának szorulva az öregek a segítségre.

Nosza, hamarosan megírta „Tigris és

Nemes indulatom,
Az fju harag;
Nem apadt ki szivemből
E zuhatagos
Vad bérci patak,
S nem fog kiapadni.
Csak csendesedett
Most némileg árja,
Mert róna mezőkön
megy útja keresztül,
Mezőiden, hegy s völgy
Nélküli jelen!
De ott a jövőndő
Sziklás vadona,
Mélységeivel...
Ha majd oda ér
Haragom pataka!
Megnőve folyammá
Úgy fog lezuhanni
Elleneidre, hazám,
Mint a féneketlen
Örvénybe a féktelen
Niagara!

(Pest, 1847.)

Okatootáia.

Van egy ország, úgy híják, hogy
Okatootáia!
Második szomszédja China,
Az első Ausztrália.

És ez, hogy Ausztráliának
Tőszomszédja, vajmi jó!
Nem lopózhatik be hozzá
A civilisatió.

Oh a tántoríthatatlan,
A dicső Ausztrália!
Ő magát e gonosztól nem
Hagyja elcsábítania.

Ő, noha már China is kezd
Mendegélni csendesen,
Ő még most is, mint a szikla,
Áll erősen egy helyen.

Áldd a sorsot, áldd az istent,
Okatootáia,
Hogy Chinán is tul vagy még, hogy
Szomszédod Ausztrália.

Boldog ország, mert bár érzi
A szükség sok nemeit,
Legalább egy, és a fő, a
Lelki szükség nincsen itt.

Szerény állat itt a lélek,
Nem kér szénát, abrakot;
Mint számár a gatz zabálja,
A kalendáriomot.

A minek következtében
Nem nagy számmal lelhetők
A költők, művészek és más
Kapa-kaszakerülők.

Az pedig, ki bolond fővel
Erre szánja el magát,
Csináltasson egy szép szekrényt
S zárja bele — a fogát.

hiéna“ drámáját. Gondolta, beadja a Nemzeti Színházhoz, ott elfogadják, pár hét múlva előadják s ő egyszerre szép summa pénzt kaphat.

Az eleje úgy történt, a hogy tervezte. 1846. január elején, hat heti otthon tartózkodás után feljő Pestre, hozza magával a kész drámát, azonnal viszi fel a színházhoz, beadja s egy hét múlva már el is fogadják.

No, ez pompásan megy, gondolja magában a költő. Most majd szépen betanulják a színészek s a tavaszi vásárra elő is adják.

Akkoriban nagy szerepet játszottak a

pesti vásárok. Az egész országból tódultak arra; a feljövő vidékiek nemcsak adtak-vettek, hanem megtudták, mi ujság van a nagy világban. A vásárok alkalmával nagy multságokat rendeztek s a színházban a legjobb darabot adták.

Petőfi el is gondolta magában, milyen zsufolt ház fogja majd végig nézni az ő drámáját, milyen szép jövedelem lesz abból.

Ebben a kellemes hitben megint hazament Szalk-Szt.-Mártonba, gondolta, hogy majd a vásárra fel jő is is. Fel is jött, de minő meglepetés várt reá! A darabját félre tették, helyette Szigligetitől adták

Minthogy ezen mesterségnél
Fölösleges itt a fog;
Harapnia nem leszen mit,
Legfőlebb csak nyelni fog.

Megvan itten az a szép is,
Hogy külvált s nem vegyes
A bagarja s a kutyabőr,
A paraszt és a nemes.

Kutyabőr! ez itt a fő-fő.
Becsben járja nincs neki,
És ezért sok uri ember
Saját testén viseli.

De habár rangjával kissé
Nagyra van az uri rend,
Nem mondhatni, hogy nem gondol
A köznéppel oda lent.

„Nyisd ki markod, mind a kettőt,
A paraszthoz ilyen szól,
„Nyisd ki markod, jó barátom,
Nesze semmi, fogd meg jól.“

Azzal vagdalkoznak némely
Nem t'om, milyen emberek,
Hogy ez országban nyilvános
Épületek nincsenek.

Mit? nyilvános épület nincs?
Hát az akasztó fa mi?
S ezt bizony majd minden falu
Határában láthatni.

Eh e nemzet böszke nemzet,
Épen erre tart sokat.
S ebben talán fölül is mul
Minden más országokat.

Virágozzál dicső ország,
Nagyra termett natió,
S még soká ne háborgasson!
A civilisatio!

(Pest, 1847.)

Megy a juhász számaron...

Megy a juhász számaron,
Földig ér a lába;
Nagy a legény, de nagyobb
Boldogtalansága.

Gyepes hanton fúrlýált,
Legelészett nyája.
Egyszer csak azt hallja, hogy
Haldoklik babája.

Főlpattan a számarra.
Haza felé vágat;
De már későn érkezett,
Csak holttestet láthat.

Elkeseredésében
Mi telhetett tőle?
Nagyot ütött botjával
A számár fejére.

(Kun-Szent-Miklós 1843.)

elő „Egy szekrény rejtelmek” című népszínművet. Egész vásár alatt ezt játszották, s a szerencsétlen „Tigris és hiénára” csak április 4-én akartak sort keríteni. Az akkori lapok nem helyeselték a színház igazgatóságának ez eljárását.

Általában mindenki Petőfinek fogta pártját, minthogy valóban az ő részén is volt az igazság. A Nemzeti Színház heves támadásokat kapott jóbról is meg balról is.

Maga a költő is fellázadt a méltatlan mellőztetés miatt és nem engedte előadni a darabját, vissza vette azt a színháztól. Gondolható, hogy nem elégedett

meg ennyivel. A méltatlanság kitört belőle, ugyan oda mondogatott az igazgatóságnak; pár nap múlva a Pesti Divat lap borítékán a következő nyilatkozatot adta ki:

Legyen az ember drámairó!

Szombaton, április 4-én kellett volna „Tigris és hiéna” című drámának adatnia, de nem került a színpadra, mert előtte néhány nappal vissza vettem. Valamely színházi jó emberem most azt a hirt terjesztgeti, hogy ők szólítottak föl engem barátságosan, darabom visszavételére, minthogy ezt a megbukástól féltették. Hazugság, alávaló hazugság! Lehet, hogy

Ősz elején.

Üres már a fecskefészek
Itt az eszterháj alatt,
Üres már a gólyafészek
Tetejében a kéménynek ...
Vándornépe ott halad.

Ott a messzeség homályin,
Ott az égnek magasán,
Látom még, mint kis felhőket,
Vagy már nem is látom őket?
Csak úgy képzelem talán.

Elröpülnek, elröpültek,
Tavasz s nyár vendégei,
És őket már nem sokára
A kertek s mezők virága
S a fák lombja követi,

(Szatmár, 1847.)

Mint szeszélyes hölgy, a mennyből
Majd borul, majd kiderül,
Ajka még mosolyg, s szemébe
Köny todul, ennek sincs vége,
S ajkán újra mosoly ül.

Bús mosolygás és vidám köny!
Csodálatos keverék.
Észrevétlen karonfogja
És egy más világba vonja
A merengés emberét.

Órahosszat elmerengek,
És ha egy elejtett tárgy
Vagy harang, a mely megkondul,
Főlríasztott álmaimból:
Elmém, nem tudom, hol járt?

megbuknék művem, ha adnák; de azért vissza nem vettem volna, mert fájdalom oly körülmények közt vagyok, hogy egy pár száz frt jövedelemért eltűrném művem bukását. Méltánytalanságot azonban nem egy pár száz frtéért, de egy pár ezerért sem tűnök senki fiától, tudják meg az urak. Azt pedig mindenki elfogja ismerni, hogy méltánytalanság drámámat bérlet-folyamban adni (mint azt akarták) miután az eredeti, sőt a fordított színműveket is először rendesen bérlet-szünetben adják — Ha várakoznám, később talán bérlet-szünetben kerülne elé darabom? — Hiszem, már eleget várakoz-

tam! — Rajtam volt a sor még a vásár előtt; de Szigligetinek is volt kész darabja, s vásárra ezt vették elő, noha ezt a választmány az enyém után fogadta el — Ha mindezek megegyeznek a színház-igazgató felfogásával: az enyémel ugyan nem! S ezentul rajta leszek, hogy minél messzebb kerüljem azon intézetet, hol egy pár kegyencen kívül, kutyába sem veszik azokat, kik egész életüket a hazának áldozandók, s hol csak a vagabundus virtuózok becsültetnek. Magamat ajánlom!

Az akkori ujságok szintén megtámadták a Nemzeti Színházat, kivéve a

Kis fiu halálára.

Alig hogy kivettek a bölcsőből,
Kis fiucska, koporsóba tettek,
Volt-e méltó világra jőnöd?
Mi haszna volt rövid életednek?

Balga kérdés! De eleget éltél,
Bármí hamar végezed be pályád.
Hány nem érte meg, a mit te? ámbár
Késő vénség görbitette vállát.

Te megérted kurta életedben
A magyar nemzet föltámadását;
Te hallottad e szent zajt, s magad is
Kiáltottad: éljen a szabadság!

(Pest, 1848.)

Két sohaj.

Kecskemét városa
Siralomházában
Két ifju legény ül
Nagy szomorúságban.

Hadd üldögeljenek!
Ugy sem ülnek hónap,
Hónap ilyen tájon
Levegőben lógnak.

Előttök étel, bor,
De nem kell nekiek,
Hisz ők éhen-szomjan
Már úgy sem halnak meg.

Előttök van a tál,
Előttök az üveg;

Az étel meghűlt, s a
Bor megmelegedett.

Csak úgy üldögeľnek
Hallgatag kedvökben;
Nagyot sohajtanak
Egyszer mind a ketten.

„Ki után sohajtasz,
Édes jó pajtásom?”
— „Szeretőmhöz röpiilt
Az én sohajtásom.

Szeretőmhöz küldöm
Haldokló lelkemet,
Az egyetlen egyhez,
Ki engemet szeret.

Széles e világon
Senki meg se látott,
De kipótolta ő
Az egész világot.

Alig vettem észre,
Hogy meghalt az anyám,
Szegény jó leányzó
Ugy gondot viselt rám.

Áldom a jó lelkét,
Áldja meg az Isten,
Soha életében
Egy könyet se ej'sen!

Hát te, cimborám, te
Kiért sohajtottál?”
„Az én sohajom is
Ott jár galambomnál.

„Honderü” fura nevü, de elég tekintélyes ujságot. Ez a lap ellenséges lábon állott Petőfivel, csipkedte, szigoruan bírálta, éppen nem tömjénezett neki.

Legjobban kitétte magát a „Budapesti Hiradó”. Így irt az esetről.

„Petőfi Tigris és Hiéna c. drámáját visszavette, mivel csak bérletfolyamban akarják előadni, hogy szerzője valamikép meg ne gazdagodjék. Minden idegen zongorarontó és hegedükoptató bérletszünetet kap Nemzeti Színházunktól, a hazai író ellenben az ajtó mögött is meghúzzhatja magát, ámbár csupán néhány hazai írónak köszönheti a színház, hogy némely

tagjai most már csak lóhátról beszélnek le a szegény ember fiához...” stb.

Nem kell azt hinni, hogy a szokatlan című szindarab, valami erőltetett, hatás-vadászó bizzarr történet. Ellenkezőleg magyar történelmi dráma az; Vak Béla király idejében játszik, a rémséges aradi országgyűlés körül folyik a mese, midőn Ilona királyné az országgyűlésre megjelent követek közül nagyon sokat felkoncoltatott.

A „Hóhérr kötele” c. regényének megírásával is anyagi érdek vezérelte a költőt. Elszegényedett szüleit kellett segitenie, s úgy írta sebtében meg a művet Szék-

Galamb? ... Majd mit mondok!
Kigyó, mérges kigyó,
Ő volt engemet a
Rosz utra csábító.

Miatta elhagytam
Jó öreg anyámat,
Aztán cserbe hagyott,
Szépen odább állott.

Átkozom rossz lelkét,
Verje meg az Isten,
Holtig sirjon-ríjon,
Mást ne is tehessen.

Váljék pokolkövé
Mindenik könnycseppje.
S szívét elevenen
Hamuvá égese!"

(Pest, 1847.)

Tompa Mihálynál.

Itt vagyok, itt vagyok testestül-lelekestül,
Mit bámulsz ugy? Ne szurj szemeddel keresztül.
Hunyd be a szemedet, ha neki nem hiszesz,
Ha nem hiszed, hogy itt csakugyan én vagyok!
S kérdezd meg szívedet, hiszen majd felel ez...
Hallod? Én is hallom, oly hangosan dobog.

Mit gondoltál, mikor ráztam a kilincset:
Vajon ki az ördög háborítja csenedet?
Akárkit gondoltál, tudom, csak nem engem;
De azt is tudom, hogy jött volna akárki,
Nem fogadnál senkit nálam szivesebben.
S nem fognád forróbban karjaidba zárni.

Szent-Mártonban, hogy majd eladja, s
az árát hazaküldi.

Br. Eötvös József már akkor nagy tekintélyű férfiú volt, irt és szerepelt. Hozzá fordult Petőfi, őt kérte fel, hogy járjon közbe Hartleben könyvkereskedőnél. A nemes báró megtette, s a derék Hartleben, ki azon idő legtöbb irodalmi munkáját közrebocsátotta, megvette a hóhér kötelét 150 frtéért. Elég tisztességes összeg, oly kis kötetért ma sem adnának többet. Persze, előbb a censor kezébe került a könyv.

Mert abban a sötét korszakban az irodalomra békó volt rakva, mely megbéni-

Édes barátom... De szólj már te is egyet,
Bennem a gondolat gondolatot kerget:
Ugy vagyok, mint mikor az éhes megrakott
Asztalhoz vetődök — úgy vagyok valóban —
S nem tudja, mely tálhoz kapjon. Nem szólhatok,
Hejh, pedig olyan sok mondani valóm van.

Uj hivatalodban hogy éled világod?
Hogyan vagy mióta az Istent szolgálod?
Szépecskén benőtt az udvarod: semmi a!
Még jó: nem vesz éhen muzsád szárnyas lova.
Megfér-e együtt a lant és a biblia?
Nem vesz össze rajtad Apolló s Jehova?

S te, ki annyinak vagy megnyugtatóására,
Száll-e megnyugovás lelked hullámára?
Vesd ki, jó barátom, vesd ki azt a férget!
Mely titkon, de folyvást emészt téged belül;
Hidd el, szép a világ, hidd el, szép az élet.
Ha vehetünk, mért ne vennénk örömből?

S vehetünk. Rajtunk áll, hogy boldogok legyünk,
Csak akaratos ne legyen természetünk.
Gyermek-dolog, inkább szomjazni mintsem más
Pohárból inni, mint a melyre kedve jött.
A bölcs — mert nem jogunk a sok válogatás —
A honnan jut, onnan issza az örömet.

Mondjak-e rá példát? Példa vagyok magam...
De im harangoznak: tiszteletes uram,
Vegye hóna alá imádságos könyvét,
S végezze illendően a szent szolgálatot;
Én majd addig itt a kis kertben nézek szét,
S istenige gyanánt szívom az illatot:

Mert az én templomom a nyílt, nagy természet...
Hanem akkor szóljunk, ha dolgotat végzed,
Akkor mondom el csak, hogy s mikép találtam

totta működését. Nem volt szabad a sajtó.
Ha valaki bármily munkát ki akart nyomtatni, legelőször is a hatósághoz volt kénytelen benyújtani. Ott aztán ki adták a censornak, a ki elolvasta, s a kormányt, társadalmi rendet támadó, vagy vallásba ütköző részeket kihuzogálta, sőt néha az egész műre kimondta tiltakozását; s azt aztán nem volt szabad kiadni.

„A hóhér kötele“ ellen azonban nem tettek semmi kifogást, bátran ki lehetett nyomtatni. Csakhogy az öreg Hartleben nem elégedett meg a censor olvasásával, ő maga is átolvasott minden művet, így „A hóhér kötelét“ is. És ek-

Homér-Arany Jánost, hazánk új csillagát,
S az én csillagomtól, rózsámtól hogy váltam
S oltár előtt áldást reánk melyik pap ad.

Te fogsz megesketni, jó Mihály barátom...
De ideje végre a szót ketté vágnom;
Eredj, mert a harang immár elhallgatott,
Menj, ne várazkodtasd jámbor hivedet,
S vigyázz, örömedben egyik bordalomat
Ne mondd el valahogy a mi-atyánk helyett.

(Pest, 1847.)

A márciusi ifjak.

Szolgásgunk idejében
Minden ember csak beszélt;
Mi valánk a legelső, kik!
Tenni mertünk a honért!

Mi emeltük föl először
A cselekvés zászlaját,
Mi riasztók föl zajunkkal
Nagy álmából a hazát!

A földet, mely koporsó volt
S benn egy nemzet a halott,
Megillettük, és tizennégy
Míljom sziv földdobogott.

Egy szóvá s egy érzelemmé
Olvadtt össze a haza:
Az érzem „lelekesülés“,
A szó „szabadság“ vala.

Oh, ez ritka szép látvány volt,
S majd ha vénül a világ,

Elmondják az unokáknak
Ezt a kort a nagyapák.

És mi becsben, hirben álltunk,
Míg tartott a küzdelem:
De becsünknek, de hírünknek
Vége lett nagy hirtelen.

Kik nem voltak a csatán, a
Diadalhoz jöttek,
S elszedék a koszorukat,
Mert a szóhoz értenek.

E sereg, mely míg a harc folyt,
El volt bujva vagy aludt,
Igy zugott a diadalnál:
Mi viseltünk háborút!

Legyen tehát a tiétek
A dicsőség és a bér,
Isten neki!... nem küzdünk mi
Sem dicsőség, sem díjért.

És ha újra tenni kell majd,
Akkor újra ott leszünk,
És magunknak bajt s ti nektek
Koszorukat szerezzünk.

Viseljétek a lopott hirt,
A lopott babérokat,
Nem fogjuk mi fejeteokről
Leszaggatni azokat.

Abban lelünk mi jutalmat,
Megnyugosunk mi azon:
Bárkié is a dicsőség,
A hazáé a haszon!

(Pest, 1848.)

kor az történt, hogy le akarta beszélni a költőt a kiadásról. A 150 frtot ugyan már oda adta neki, azt vissza nem kaphatta volna. Nem is akarta, azt mondta, kölcsön adja, majd vissza fizeti a költő évek múlva, mikor lesz neki; azt sem bánja, ha tíz esztendő alatt törleszti le olyan apró részletekben, a mint éppen jónak látja, de a művét vegye vissza, mert az gyenge dolog, nem méltó a Petőfi névhez.

Ez az ajánlat természetesen sértette a költő önérzetét, nem vette vissza a művét, sőt követelte mielőbbi közreadását. Meg is jelent az pár hó lefolyása

alatt. Ő maga pedig a Pesti Divatlapban előre is mutatványt közölt belőle, a mivel felköltötte a közönség kíváncsiságát, hogy valjon milyen lehet a költő első regénye?

„A hóhér kötele“ magyar társadalmi regény; a gyűlölet és bosszu keverékéből alkotott rémregény, mely a költő akkori lelki állapotát tükrözi vissza. Meghasonlott kedélyével ő is gyűlölt és bosszúra gondolt.

A kritikusok nem találták oly rossznak a regényt mint a szigorú Hartleben, de sőt mai nap is felfedezhető az minden olvasó kör könyvtárában és sűrűn olvassák a költő egyetlen regényét.

A koldus sirja.

Mint vad állat, mely halálát sejt
A vén koldus puszták közepébe
Bujdosott és élte maradványát
Ott a puszták közepén tévé le.

Holt testéhez a szegény legények
Elvetődtek, néki gödröt ástak,
Felköték botjára tarisznáját,
S így tüzek le a botot fejfának.

Ott a fa s bokor nélküli rónán
Áll a kis domb egyszerű jelével,
S te, természet, elhagyottak gyáma,
Vad virágok- s füvekkel fődéd el.

Ilyen a sors! Egykor, életében,
Szennyes rongyok lengedeztek rajta,
S ime sirját napkeletnek minden
Szőnyegénél szebb szőnyeg takarja.

Derültebb idők.

A „Tigris és Hiéna“ visszavétele után, haragosan, dult kedélyvel ment haza a költő szüleihez. Azt mondta, soha többé tollat nem vesz a kezébe, s megtagadja, hogy valaha író is volt. Ám az idő ez-uttal is bölcs orvosnak bizonyult, lassanként a feledés fátylát borította a keserű multra, megacélozta a lelket, hogy örüljön a jelennek, tudjon a természet gyönyörűségei közepette feledni.

Tavaszi arany napfény ragyogta be a vidéket, a kikelet egész pompáját kezdte feltárni. Ez hatott a költő kedélyére, s

akkor írott versei már nem oly keserűségesek, hanem azokat is a szép tavaszi verőfény hatja át. Például mily szép, mily üde poezis ömlik át a „Zöld leveles, fejér“ kezdetű népdalon, mely maig egyike a legbájosabb nótáknak, dalolja, zengi mindenki az országban. Hasonló kedves lüktetésű „Rég elhúzták az esteli harangszót“ népdal is. Pedig már akkortájt nem írt népdalokat Petőfi, de önkéntelenül visszatért ehhez a műfajhoz ott a falusi egyszerűségben, a természet ölen.

A népdal nála költői működésének kezdetére esik. Később már műköltő lesz, de igaz magyar motívumokkal,

De az mindegy; ő rá nézve a fő,
Hogy elérte végre nyugodalmát.
Ki gondolná, mily zajos, mi vészes
Volt a pálya, melyen ő futott át.

Oh ez a kéz, a mely vénségében
Ezt a száraz, görcsös ágat fogta,
Ifjusága teljes erejében
Harcok fényes kardját villogtatta.

Ott forgott ő a csaták tüzeiben,
Ott adá véréből áldozatját,¹
Az uraknak birtoka- s jogáért,
Kik őt később éhen halni hagyták.

Csak hogy elhalt! Most feledve minden,
Nyomoruság és a harci láрма;
Csendes, néma a világ körüle;
Zavaratlan föld alatti álma.

Néha száll csak egy-egy kis madárka
Fejfájára s ábrándos dalt zeng olt.
Mit dalolhat a madárka fejfán,
Olyan fejfán, a mely koldusbot volt?
(Koltó, 1847.)

Széphalmon.

Te, a nemzet-hálátlanság
Égbe kiáltó némasága,
A nemzet-szégyen Kain-bélyege,
Oh Széphalom!
Azért kellett-e csak
Hozzád zárandokolnom,
Hogy egy hajtasra oly hosszú igyam
A keserűség poharából,
A milyet eddig még talán nem ittam?

Ez volt tehát
A muzsák egykori tanyája,
Hol most haszonbérlet zsidó lakik?
Azon szobában.
Melyben Kazinczy Ferenc
Élt s kilehelte tiszta lelkét,
Most piszkos nyávigó porontyok
Hentergenek;
S a szentek szentéből, nejének
Szobájából, im kamra lett,
Mely ronda lommal van tele.
Ki innen e falak közül!
Félek, hogy a ház rám szakad,
Mert nagy teher nehezedik rá:
Az Isten átka...
Nagy ég, a pompás kert mivé lett
Még mostan is mosolyg, mosolyg,
De szívet szaggatólag,
Mint a megőrült szép leány.
Elvadulának a gyümölcsfák,
S alattok fű terem buján,
Sűrűn és magasan:
Tán el akarja rejteni
A pusztulásnak szellemét,
Mely itt két kézzel dolgozik,
Vagy az utat akarja
Elföldni, mely a sir mellé vezet,
Hogy a halottnak nyugodalmát
Ne háborítsa senki:
Mert nyugalomra nagy szüksége van,
Kit hetven évig üldözött az élet.
Itt nyugszik ő
Vad fák és vad füvek körében,
Fölötte hófehér szobor...
Miért fehér? miért nem fekete?
Vegyétek el, s tüzzétek föl helyébe
Sötét sorsának zászlaját!
Oly bántó e fehér hazugság.

nemzeti érzésekkel van tele minden
verse.

A derültebb időszak terméke még:
„Elhagytam én a várost“, „Erdőben“,
„Mint felhők a nyári égen“ című szép
verse is, és még néhány hosszabb és
rövidebb alkotása, melyek mindegyikén
megváltozott derült hangulat ömlik szét.

Hatással volt reá még egy más körülmény is. Szülei ismét költöztek. Az öreg Petrovitsnak letelt a három évi szerződése s most a dömsödi bérletet vette ki és éppen a költő otthonlétekor folyt a költözködés. Ez persze egyszerű emberek házi életében nagy dolog, elfoglalja a

család minden tagját, foglalkoztatta a költőt is, ki mindenek felett jó fiu, szülei sorsa iránt nagyon is érdeklődő, szerető gyermek volt. Ez alkalommal ismét kisebb bérletet váltott az öreg, a mi azt jelentette, hogy nem birt nagyobbra vállalkozni, szegényedett, pusztult, vagyoniilag nem volt képes többé talpra állani. De a jó fiu vigasztalta, biztatta, hogy ezután még több segítséget adhat, s ez mindnyájukat megvigasztalta.

A megváltozott körülmények, a nyugodtabb ítélkezés behatása alatt, többé nem ír világfájdalmas verseket, nem gyűlöl, nem haragszik, hanem a költé-

És ezt is özvegye
 Állittatá, ez oszlopot;
 De könnyen telt ki tőle,
 Mert nem maradt több,
 Csupán hét árva gyermeke.
 S miért tett volna oszlopot
 Sirjához a haza?
 Hiszen mit tett ő a hazáért?
 Miatta hét esztendeig szívá csak
 A börtönök dögvészes levegőjét,
 És csak fél századig
 Tartá vállán, mint Atlas az eget,
 A nemzetiségnek ügyét.
 Magyar nemzet, most nem volnál magyar!
 Ő akkor volt az, midőn senki sem volt,
 Midőn magyarnak lenni
 Szégyen vala.
 És te, hazám, te így fizetted őt!
 Mig élt: fázott és éhezett,
 S most sirja olyan elhagyott,
 Mint száműzötté,
 Ki idegen földön vesz el.
 Hálás haza,
 A szent halott nevében
 Vedd forró köszönetemet!
 Ha gyermekem lesz,
 Ki arra készül,
 Hogy néked éljen:
 Ide fogom majd őt vezetni
 E sirhalomhoz, buzdításul.

(Széphalom, 1847.)

Dalforrás.

Költőnek lenni isteni,
 Én is költő leszek!
 Varázserővel szívemet
 E vágy szállotta meg.

S e vágy nem szűnő lángiban
 Mindegyre égtem én;
 Ragadtam végre a kobozt
 Nagy tüzzel, hevenyén.

S hogy énekem röptülete
 Fellelgezőbb legyen,
 Telt hordóhoz vevém magam,
 Pincének mélyiben.

Mig fejtörés között időm
 Itt lassan mendegélt:
 A — nem mondhatnám szűk — torok
 S a csap nem vesztegelt.

De bár mint törtem fejemet,
 S levék borral tele:
 Hijába! a csigázott ész
 Egy kukkot sem szüle.

Vég pontra szállt a türelem!
 Még egyszer jót iszom;
 S manó vigye, ha éneket
 Úgy sem zeng kobozom.

S a csapnak estem nagy mohón
 Gondolva ezeket;
 De óh hallatlan boszu! a
 Csap már nem csepegett.

Zajló kebellet álltam ott,
 Bennem harag gyuladt,
 És megragadtam s vágtam a
 Hordóhoz lantomat.

Felhangzott a kiürült
 Hordónak kebele.

szet egyszerű szavaival önti ki örömét, gyógyuló érzéseit. Felderül, megnyugszik, örül és boldogságról ábrándozik.

De mintegy a világgyűlölet időszakának befejezéseül, össze akarja gyűjteni utóbbi időben irt efféle verseit, s az a szándéka, hogy „Csillagtalan éjek” címen kiadja. Mikor ápril végén felmegy Pestre, már kész a terve, az összegyűjtött verseket bemutatja Vachottnak, a ki lapjában előre felhívja a gyűjteményre a közönség figyelmét. De a kötet mégsem jelent meg.

A költő megváltoztatta szándékát. Pedig lett volna kelete kötetének, hiszen

akármit kiadott, a közönség mohón kapkodta. Ezuttal irodalmi szempontok döntöttek. Nem akarta, hogy az ő világgyűlölködésének nyoma maradjon. Röstelte, hogy egyáltalában irt ilyen sötét verseket.

Főként akkor ébred mintegy öntudatra, midőn egy csomó fiatal poéta utánozta. Ugyanis egyre-másra jelentek meg a világgyűlölő versek, persze minden tehetség, minden költői ihlet nélkül. Ekkor irta Petőfi „Világgyűlölet” c. értékes szép költeményét, melyben szokott kemény haragjával utasítja rendre a csiripelő utánzókat:

Én is gyűlöltem... volt okom reá:
 De a mióta a bitangokat

S oh tudv, oh kéj! a fejtörő
Titok kulcsot lele.

Belőlem — végre rá jövék —
Költő miként leszen:
Im, telve hallgatót, s kong
A hordó üresen.

Éhezni kell, éhezni hát,
Ki költő lenni vágy;
Éheztem én is, s folyt a dal
S enyém a myrtuság.

(Pápa, 1842.)

Arany Jánosnál.

Csendes magányból a mézeshetek után
Ujra belépek a nagyvilág zajába,
Hol annyi sáros láb gonoszul vagy bután
Kedélyemnek fejr köntösére hága.
Mielőtt ott lennék a nagy kőhalomban,
A fővárosban, hol oly hűsen fuj a szél,
Egyet pihenek még kicsiny hajlékodon,
Leülök, barátom, meleg tűzhelyednél.

Üdvözlégys másodszer!.. A tavasz tarkállott,
A midőn először látogatallak meg;
Most bús egyformaság fűdi a világot,
Bús egyformasága a mogorva ősznek;
De a boru, ámbár eddig egyetérzék
A természettel, most nem sérti kedvemet:
Hisz magammal hordom a tavasz két részét,
És a legszebbik részt, kis feleségemet.

Ime feleségem... Hejh be szép az élet,
Mikor az ember így másod magával van.
Akármit huhognak, akármit ítélnek
A magányos baglyok, szomorú odvukban.
Leestem ugyan a szabadság szárnyáról,
Bé vagyok kerítve egy kis karikába;
De mért kívánoznám ki e karikából,
Mikor minden gyönyör ide van bezárva.

Én azonban vizet hordok a Dunába,
Beszélvén illetén dolgokat te néked;
Föl van írva szintén sorsod csillagába
Ragyogó betűkkel: boldog házasság.
Itt hitvesed, amott két virgonc gyermeked.
Gyűljünk össze s üljünk itt körbe mindnyájan,
S tartsunk olyan vidám beszélgetéseket,
Hogy hallgatni még az idő is megálljon.

Igy csaljuk meg azt a vén hajdut, ki engem
Hejh, maholnap megint a dologra kerget...
Egykor a hívágyat hátamra ültettem,
S most le nem hányhatom a már megunt nyeret.
Nem a hir, nem a hir többé, mi ösztönöz,
Hogy munkába öljek napot és éjszakát:
Mint napszámos nyulok íróeszközömhöz,
A ki a sátánnak elalkudta magát.

Tudom, a feledés, mint az éhes kánya
A megölt madárral, elröpül nevemmel,
Tudom, hogy siket a magyarok hazája:
S még is énekelek, mert énekelnem kell.
El fogják feledni nevem, s bár felednék
Hamar! úgy szeretném túlélni hiremet;
Akkor aztán ismét a magamé lennék,
Rózsáim volnának a torostyán helyett.

Azt kívánnám, hogy itt éljek én s hitvesem
Veletek, barátom, nem-zavart magányban.
Mig nem emlékezném már saját magam sem
Arra, hogy divatban voltam hajdanában.
Akkor a dicsőség hozzád el-eljövén,
Egyszer itt találna, s tán reám ismervén,
Mint régi barátját üdvözlőne; de én
Felelnék: nem tudom, kihez van szerencsém?

Eh, balgatag beszéd? Alig ejtettem ki,
Nevetek, magamat kinevetem érte;
Az Isten a magányt nem nekem teremti,
Oda való vagyok én a csatatérre.
Dobják le testemmel együtt majd nevemet
A sirba, de addig ne bántsa senki sem!
Véglegelhetem nem hagyom a helyet,
Ott essem el bármily sárosan, véresen!

(Szalonta, 1847.)

Látom, mint vágnak Byronképeket,
Azóta gyűlölségem megszakadt.

A derült idők megnyilatkozása „Sors
nyiss nekem tért” kötetemé. Ebben
meggyógyult kedélye, visszatért nyugalma
egész hevével hatni, munkálkodni akar a
világ javáért. Az emberiség érdekében
szeretné feláldozni lángoló nagy szerete-
tet, boldogító jó szándékait.

Nemcsak ő maga lép a tevékenykedés
terére de íróársait is buzdítja, lelkesíti.
Társulatot akar alakítani, ő, ki semmi-
féle társulati nem volt tagja. Persze
az irodalmi egyesülete is valami rend-
kívüli, valami különös dolog lett, mint
a milyen volt egész egyénisége.

Ez már aztán az élet . . .

Ez már aztán az élet,
Az egész éven át
Föl és alá kószálom
A két magyar hazát.

Vándorlok Magyarország
Dicső térségein,
S testvére, a szép Erdély
Regényes bércein.

A Tizek társasága.

Sokat irtak, még többet beszéltek Petőfi sajátosságos alkotásáról a *Tizek* írói egyesüléséről. Pedig legérdekesebb a dologban az, hogy voltaképp meg sem alakultak. De a terv, a szándék is már oly rendkívüli volt, hogy maradandó nyomokat hagyott maga után.

A mit a gyári munkások csinálnak napjainkban, azt csinálták 1846-ban a legnevesebb fiatal írók. Kiléptek a szerkesztőségekből, hol addig dolgoztak. Nem türik tovább a szerkesztők gyámkodását és zsarnokságát. Nem írnak egyetlen lapba sem, hanem maguk alapítanak ujságot, s csakis ezt támogatják teljes erővel.

Petőfi állt a mozgalom élén, megunta

Rónákról nézek távol
Hegyek tetőire,
És hegytetőről nézek
Távol rónákra le.

Füvetlen, fátlan puszta
S vad erdős rengeteg
Szép panorámaképen
Előttem ellebeg.

Ott városok harangja,
Itt mezei kolomp,
Amaz drámákat és ez
Tündér-regéket mond.

Itt egy sötét, nagy kastély
Taszit magátul el,
Ott egy fehér kis kunyhó
Barátként üdvezel.

Előre, csak előre!
Nagy messze még a cél.
Tovább, tovább mindegyre,
Gyorsan, miként a szél!

Mi kéj, így kóborolni
Hegyen és völgyön tul!
Mi kéj! Mint dagad keblem!
S erszényem mint lapul!
(Dézs, 1847.)

15-ik március 1848.

Magyar történet muzsája,
Vésőd soká nyugodott:
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a nagy napot.

Nagyapáink és apáink,
Mig egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt.

Csattogjatok, csattogjatok,
Gondolatink szárnyai!
Nem vagyunk már többé rabok,
Szét szabad már szállani.

Szálljatok szét a hazában,
Melyet eddig táncotok
Égető karikájában
Kinosan sirattatok.

Szabad sajtó!... Már ezentul
Nem féltelek, nemzetem,
Szivedben a vér megindul,
S éled a felholt tetem.

Ott áll majd a krónikában
Neved, pesti ifjuság:
A hon a halálórában
Benned lelte orvosát.

Mig az országgyűlés ott fenn,
Mint szokása régóta,
Csak beszélt nagy sikeretlen:
Itt megkondult az óra!

Tettre ifjak, tette végre
Verjük le a lakatot,
Mit sajtónkra, e szentségre,
Istentelen kéz rakott.

És ha jó a zsoldos ellen,
Majd bevárjuk, mit teszen;

már Vachottot, szabadulni akart tőle s lelke is valami rendkívüli alkotás után vágyott. Így verbuválta aztán össze a barátait.

Legelőször is Jókaival közölte a tervet, a ki azonnal pártjára állott; nem is tehetett másként, hiszen elválhatlan kapocs füzte őket össze. Ketten aztán összeállították azok névsorát, a kiket a *Tizek* közé felvenni jónak láttak. Oly lendületnek indult már akkor az irodalmi élet, hogy nem csekély feladatot képezett a legérdemesebb tíz fiatal író kiválasztása. De végre az is sikerült s így alakult meg a *Tizek társasága* a következő tagokkal:

Petőfi, Jókai, Obernyik Károly, Degré Alajos, Pálffy Albert, Bérczy Károly, Pákh Albert, Tompa Mihály, Lisznyay Kálmán, Kerényi Frigyes.

Jegyzőnek megválasztották Pákh Albertet. Elnököt nem választottak, mert urat nem akartak ismerni maguk fölött. Első határozatuk az volt, hogy „Pesti füzetek” címmel, irodalmi folyóiratot fog-nak alapítani, s ebbe köteles lesz mindenki legjobb irodalmi művét közölni.

Vita fejlődött ki a fölött, hogy milyen címet adjanak társaságuknak.

Petőfi azt akarta, hogy annak az új irodalmi iránynak legyenek mindnyájan

Inkább szurony a szivekben,
Mint bilincs a kezeken!

Föl a szabadság nevében,
Pestnek elszánt ifjai!...
S lelkesülés szent dühében
Rohantunk hódítani.

És ki állott volna ellen?
Ezren és ezren valánk,
S minden arcon, minden szemben
Rettenetes volt a láng.

Egy kiáltás, egy mennydörgés
Volt az ezrek hangja,
Oda tört a sajtóhoz és
Zárját lepattantotta.

Nem elég; most föl Budára,
Ott egy író fogva van,
Mert nemzetének javára
Célozott munkáiban.

S fölmenénk az ős Budába,
Fölrepültünk mint sasok,
Terhünkől a vén hegy lába
Majdnem összeroskadott.

A rab író t oly örömmel
S diadallal hoztuk el,
A minőt ez az öreg hely
Mátyás alatt ünnepe! —

Magyar történet műzsája,
Vésd ezeket kövedre,

Az utóvilág tudtára
Ottan álljon örökre.

S te, szívem, ha hozzád férne
Hogy kevély légy, lehetnél!
E hős ifjuság vezére
Voltam e nagy tetteknél.

Egy ilyen nap vezérsége,
S díjazva van az élet...
Napoleon dicsősége,
Te veled sem cserélek!

(Post, 1848.)

A völgy s a hegy.

Ha én hegy volnék! (sóhajtott a völgy)
Ha én hegy volnék! milyen Isteni
A csillagok szomszédságából
A nagy világra letekinteni.

Az a boldog hegy, ott uralkodik
Királyi széke dicső magasán,
Körülövedzi hódolattal
Fejét a felhő tömjénfüst gyanánt.

A kelő nap, első sugáriból,
Tesz homlokára arany koronát,
S a lemenő palástul adja
Rá végsugárainak bíborát.

Ha én hegy volnék! Itt elbújva kell
Áttengedem homályos életemet,

harcosai, a melyet ő alapított. Mert egészen új volt a hang, a modor az irány, melyet ő követett. Magyar, nemzeti minden alakban; tehát a címben is szeretne volna mindjárt ezt az új irányt kifejezni. De sehogy sem tudtak megfelelő jó elnevezést találni. Egyelőre tehát a *Tizek társasága* címet vették fel, addig míg valami alkalmasabbat találnak. Céljukul pedig azt tüzték ki, hogy a magyar nép nyelvét irodalmi értékre emelik, irányban és eszmejárásban követik a nemzeti sajtásokokat s a népköltészet magas színvonalra fejlesztik.

Mikor köztudomásra jutott a terv, a

lapok foglalkoztak vele, némelyik megütkezéssel, másik gunyolódva emlékezett meg róluk. Az „Irodalmi ör“ (az „Életképek“ melléklapja) így ír: Fájdalommal hallottuk, ha a kőszá hirnek még hitelt lehet adnunk, hogy fiatalabb íróink jobbjai, aláírás és becsületszó mellett elhatározták, miszerint ezentul egyetlen szépliteraturai lapba sem fognak többé dolgozni. Nem akarjuk azt hinni a szépirodalom, főként a szépolvasó hölgyvilág érdekében, mert ha valósulna ily jeles ifju tehetségek elvonulása e térről, érezhető csapással tekintethetnék. Legyen szabad őket megkérni, nyilatkozzanak e hir valótlan-

A szomszédig sem láthatok, s a
Szomszédból sem láthatnak engemet. —

Ha én völgy volnék! (sóhajtott a hegy)
Ha én völgy volnék! oh milyen rideg
Ez a magasság, e dicsőség
A melyet tölem úgy irigylenek.

Engem talán az első napsugár
És az utolsó is rajtam ragyog,
És még is mindig olyan pusztá
És még is mindig oly hideg vagyok.

Pillangó, harmat, csalogány, virág...
H ába hívom, egyik sem szeret,
S mi oda lenn enyelgő szellő,
Az ide fönn csatázó fergeig.

Ha én völgy volnék! élnék ott alatt
A nagy világtól mélyen rejtve el,
S cserélgetném a boldogságot
A szép tavasz kedves szülőttivel!

(Post, 1849.)

Itt alszik a költő.

(Moore után angolból.)

Itt alszik a költő, a kinek kezében
Apollónak lantja zenge olyan szépen,
Kinek dala omlott, mint vad folyam árja,
Vagy elhalt távoli kis patak módjára.
Aludj', néma költő. Most észrevétlenül
Jár vihar és szellő holt homlokod körül:
Vihar, mely harsog, mint harsogott,
És szellő, mely elhal, mint szerelmi dalod.

(Debrecen, 1848.)

Megint beszélünk s csak beszélünk...

Megint beszélünk s csak beszélünk,
A nyelv mozog s a kéz pihen;
Azt akarják, hogy Magyarország
Inkább kofa, mint hős legyen.

Dicsőségünknek kardja! csak most
Készültél s már a rozsdá esz.
Meglássátok, maholnap minden
Az ó kerékvágásba' lesz.

Ugy állok itt, mint a tüzes ló,
Mely föl vagyon nyeregelve már,
S prüsszögve és tombolva ott benn
Fecsegő gazdájára vár.

Nem a tettek terén fogok hát,
Mint egy csillag lehullani?
Megfojtanak majd a tétlenség
Lomhán ölelő karjai?

S nem lenne baj, ha magam volnék,
Hisz egy ember nem a világ,
De ezer és ezer van, a ki
A zablán tépelődve rág.

Óh ifjaink, óh én barátim,
Ti megkötött szárnyú sasok,
Láng a fejem, jég a szívem, ha
Végig tekintek rajtatok!...

Föl, föl, hazám, előre gyorsan,
Megállni fél uton kívánsz?
Csupán meg van tágitva rajtad,
De nincs eltörve még a lánc!

(Pest, 1848.)

ságáról, ez által bennünket, tisztelt pályatársainkkal együtt, megnyugtatóndók.

Volt olyan lap is, a „Honderű“, mely gunyosan csipkedve, említette meg a tervet s a „lázadó“ ifju írókat igyekezett nevetségessé tenni.

Petőfiék aztán közös nyilatkozatot adtak ki, melyben kijelentették, hogy igenis való a hír, ők ezután nem dolgoznak a lapokban, hanem közösen szerkesztenek egy új szépirodalmi folyóiratot, s abban fogják közölni munkáikat.

Ezen előzmények után most már gondolni kellett az új folyóirat megindításáról. A címmel már tisztában voltak: „Pesti

füzetek“ lesz a neve lapjuknak. Csak-hogy akkoriban nem volt elég a jó szándék valamely lap megindításához. A helytartó tanács is bele szolt a dologba, az pedig úgy találta, hogy nem lesz jó az erősen hazafias érzelmű fiatal írónak megengedni a lap alapítását. Mert bizonyos, hogy politizálni fognak, s az csak mérsékelten volt megengedve azon időben. Bécsben is figyeltek a dologra, onnét jött az utasítás, hogy nem kell engedélyt adni Petőfiéknek. Ők erre nem is gondoltak, s egészen megrémültek, midőn megkapták az értesítést, hogy nem nyertek engedélyt lapjuk megindítására.

A csillagos ég.

Fekszem hanyatt a föld sötétzöld szőnyegén,
És merengve nézem a sötétkék eget;
Száll reám aranyos, ezűtös csillagfény
És koszoru gyanánt övezi fejemet
Megfürösztem lelkem e sugárözönben,
Lemosott magáról minden földi szennyet,
S most ujja születve a mágasba röppen
S keresi a mennyet.

Alszik az egész föld; mély és csendes álma
Egyetlen halk dongás érinti fülemet,
Tán mellém valami kis bogárka szálla,
Vagy távoli folyam harsogása lehet,

Vagy még távolibb felhők mennydörgése,
Mely, míg hozzám ér, ily parányivá törpül,
Vagy talán lelkemnek hymnus-éneklése
Le a csillagkörből.

Szállj lelkem, oh szállj az égi testek között,
És pillants keresztül rejtelmők fátyolán,
Melyet az istenség titkos ujja szövött...
Bölcseségből-e vagy csak szeszélyből talán?
Nézd meg, lelkem, mi van ott a csillagokon,
És nézd meg, mi van a csillagok felett,
Azután röpjél le hozzám gyors szárnyadon,
Hadd beszéljek veled;

sához. Ez persze agyonütötte az egész mozgalmat, s keresztet vont Petőfi szép terveire.

Feloszlottak, kiki irhatott megint oda, a hova akart, adott szó nem kötelezte többé őket. Petőfi az „Életképek“ című nagytekintélyű szépirodalmi laphoz csatlakozott, ott jelentette meg az „Örült“, „Mi van innen távol“ költeményeit.

Erre a mozgalmas esztendőre esik a költő ismeretsége Beck Károly hírneves német költővel, ki le akarta fordítani az összes költeményeit. Persze, nehezen ment volna a dolog, mert Beck nem tudott magyarul. Hanem ezen lehetett volna

segíteni. Ugy tervezték, hogy a verseket prózában szóról-szóra lefordítják németre s Beck aztán ezekből átírja verses formában. Ebből a tervelésből azonban nem lett semmi, Beck Berlinbe utazott, és többé nem találkozta az életben.

Ennek a rövid ismeretségnek mégis volt becses eredménye. Petőfi ugyanis Beck felszólítására, megírta németül a saját életrajzát, hogy azt majd a német fordítású költemény-kötetben közzéadják. Beck ezt az önéletrajzot magával vitte, s megőrizte, később pedig közrebocsátotta. Ebből ismerjük a leghitelesebben költőnk életét.

Hadd kérdejem: mit láttál? van-e ott is élet?
S ha van, ily gyötrelmes, ily bús, mint a földi?
Áll-e az a kemény, szigorú ítélet,
A mely jutalmat oszt és boszúját tölti?...
De mi közöm ehhez! egyet szeretnék én,
Csak egyet megtudni, arról hozz hírt nekem:
Vannak-e ott szívek, és a szívek mélyén
Lángol-e szerelem?

Ha ott is szeretnek, ah úgy vágyok oda,
S hogy feljussak, forrón imádkozni fogok,
De ha a szerelem föl nem kísér oda,
Ugy Isten hozzatok, ragyogó csillagok!
Ugy szebb a föld minden búbánata mellett,
S enyészszem el, ha a sirba fognak tenni!...
A szerelem mindent pótol, s a szerelmet
Nem pótolja semmi.

(Szalmár, 1847.)

A tél halála.

Durva zsarnok, jégszívű tél,
Készülj... készülj, a halálra!
Jármodat megunt a föld,
És ledobja valahára;
Szabadság lesz, ím, az ég is
Ide szegődött a földhöz,
Fegyvertárából, a napból,
Tűznyilakkal rád lövöldöz.

Meg fogsz halni, vad, bitor tél!
Addig él csak minden zsarnok,
Míg magok alattvalói
Szabadságot nem akarnak;
Hogyha egyszer a raboknak
Akaratja ki van mondva,
Összeomlik börtön és lánc,
S elenyézik híre hamva.

Harcolj, harcolj, föld, a téllal,
Ne félj, megbírod, levágod,
S szabadságodat kivírod,
Tavasz a te szabadságod.
Eljön, eljön a szép tavasz,
S hoz virágokat kebledre,
És szívárványt diadalmi
Koszorúnak a fejédre!

Nézd, a melynek rabja voltál,
A tél maga érzi vesztét,
Dúlt arcán megtört szeméből
Sűrű könyvek omlanak szét.
Hah, ki eddig csupa jég volt,
Most hogy olvad, mily gyáván hal!...
Nem csoda, hiszen testvér a
Gyávaság a zsarnoksággal.

Pest, 1848.)

Rákóczi.

Hazánk szentje, szabadság vezére
Sötét éjben fényes csillagunk,
Oh Rákóczi, kinek emlékére
Lángolunk és sírva fakadunk!

Az ügy, melynek katonája voltál.
Nem sokára diadalmat ül;
De te nem léssz itt a diadalnál,
Nem jöhetsz el a sír mélyiből,

Hamvainak elhozása végett
Elzarándokolnánk szívesen:
De hol tettek le a földbe téged?
Hol sirod? nem tudja senki sem.

Ujból sokat időzött szüleinél, kik akkor már Dömsödnön laktak. Májusban (1846) Pálffy Alberttel együtt mentek ki a kedves kis Dunamenti faluba. Minthogy szüleinél nem volt alkalmas lakás számukra, kénytelenek voltak másutt megtelepedni. Kovács Jánosné asszonytól bérelték ki egyik kis házikóját. Ott laktak falusi egyszerűségben, irkálva, dolgoztatva egész napokon át. Kosztra pedig mind a ketten a költő szüleihez jártak, s megfizették az ellátás díját.

Remete életet éltek Kovácsné házában, ki 91 éves nagy kort érve, 1893-ban halt meg, még pedig úgy, hogy a tüzhely

mellett elaludt, összeégett. Az öreg asszony mig élt, sokat beszélt Petőfiről, az ő hirneves bérlőjéről.

Dömsödi tartózkodásuk alatt irta Petőfi „Salgó” című nagyobb költői elbeszélését és még egy csomó kisebb művet.

Aztán visszatérve a fővárosba, a Tizek társasága dolgával foglalkozik, közben ír egy keveset. De nem annyit, mint máskor. A bizonytalanság bánatja, nincs kedve semmihez.

Pesti életében változás áll be. Akkorig Várady Antalnál lakott, de most a barátja házasodni készül, tehát el kell válniok. Pákh Alberttel szövetkezik, kö-

Számkiűztek nemzedet körébül,
Számkiűzve volt még neved is,
S bedőlt sírod a század terhétül,
Mely fölötte fekszik, mint paizs.

Oh de lelked, lelked nem vészett el,
Ilyen lélek el nem vesztetett:
Szállj le hozzánk hősi szellemeddel,
Ha kezdődik majd az ütközet!

Vedd a zászlót, vedd szellemkezedbe
S vidd előttünk, mint hajdan vivéd,
S más világi hangon lelkesítve
Erősítsd meg seregünk szívét!

S rohanunk az ellenség elébe;
S ha utánunk nyúl száz drága kéz,
S lesz előttünk száz halálnak képe;
Nem lesz köztünk a ki visszanéz.

S majd ha eljön győzedelmünk napja,
A szabadság dicső ünnepe,
Igy kiált föl millióknak ajka:
A ki kezdte, az végezte be!
(Pest, 1848.)

Csendes tenger rónaságán ...

Csendes tenger rónaságán
Szeliden reng csónakom,
Mint tavasszal esti szellő
Kebelen a rózsafa.
Nem vagyok rá érdemetlen,
Jó lélekkel mondhatom.
A folyó, melyen jövök
Ide, a hol most vagyok,
Hosszu és vészes folyó volt:
Villám futkosott fölöttem,
Jobbra-balra éles sziklák

Fenyegettek, és alattam
Örvényeknek torka nyílt...
Evezöm minden csapása,
Szívem minden dobbanása
Az utolsó lehetett vón',
Én eveztem, csak eveztem,
S a mi legfő: akkor is még,
A midőn vezértüzem,
A remény is kialudt,
Még akkor sem csüggedék.
Csüggedetlené a díj!
Díjam oly szép, olyan édes:
Ringatózni véghetetlen,
Nyugodalmas tengeren,
Boldogságos házasság élet
Nyugodalmis tengerén.
Féltettem evezőmet,
Mért is volna az kezemben?
Hisz' mindegy, akárhová visz
Vitorlámnak játszó társa,
A kis gyermek-fuvalom:
Mindegy az, mert mindenütt
Ég vesz engemet körül, a
Fellegetlen, tiszta ég...
Úgy ereszkedik le ez
A sík tengernek színére,
Engem úgy kerít be, mint egy
Kék virágokból fűzött
Óriási koszorú.
Mendegélek, mendegélek,
Ringatózom, ringatózom,
Gondatlan nyújtózkodom;
Fejem édesen pihen
Hitvesemnek lágy ölében;
Szemeim szemébe néznek,
E szemekbe, mik sötétek,
S mégis ragyogóbbak, mint a
Mennysorság arany lakói!

zösen kibérelnek Friebeisz Istvántól a
Hatvani utcában, ma Kossuth Lajos utca,
egy szűk kis udvari szobát.

Itt élt aztán a költő vig kedélylyel,
derült hangulatban, mikor Pesten tartóz-
kodott. Elhatározták Pákhkal, hogy olaszul
tanulnak.

Petőfi már rég szerette volna birni a
szép olasz nyelvet, csak hogy *Dante*-t
eredetiben olvashassa. Most tehát jó al-
kalom lesz nekifeküdni az olasz nyelvnek.

Érdekes adatként maradt fent, hogy
kis szobájuk ajtajára a nagy költő „Po-
kól” c. költeményéből, a következő soro-
kat írta fel Petőfi:

Per me si va nella città dolente,
Per me si va nell' eterno dolore,
Per me si va tra la perduta gente.

Magyarul:

Én rajtam át a jaj-városba érhetsz;
Én rajtam át az örök gyötrelembe;
Én rajtam át a kin-sújtotta néphez

Ekkor tájba ment ki Pécelre, hogy
meglátogassa Szemere Pált, az ott élő
ősz költőt. Megható volt az a baráti
viszony, mely össze fűzte a két rokon
lelket. Szemere hatvankét éves volt, Petőfi
huszonkettő. De az öreg poéta, ki
már Kazinczy idejében írt, rajongott
Petőfiért, viszont Petőfi is mestereként

És kezemben a lant ; rajta
 Ábrándos dalt pengetek,
 Nem szabályos, nem kigondolt
 Mesterkélts dalt . . . ujjaimra
 Bizom, hogy mit verjenek,
 S futnak ezek a hurok közt
 Föl s le öntudatlanul,
 Mintha kedvesem hajával
 Játszanának. És a dal
 Mégis szép, mert hallatára
 A mennyből leszálnak a
 Csillagok, hogy közelebb
 Légyenek, s a hold kilép
 A tengerből és figyelmez.
 Így lantolva, énekelve
 Vándorlok kis sajkámon,
 A delfinen Árion.
 Néha száll csak árbocomra mint
 Egy-egy síró vészmadár :
 Egy-egy fájó aggalom
 Jövendőd miatt, hazám ;
 De minél beljebb jutok
 A tenger végetlenbe,
 Annál ritkábban jön ilyen
 Vészt jövendőld madár.

(Pest, 1847.)

Bucsu.

Alig viradt, már újra alkonyúl,
 Alig jövék, s megint elmegyek, el,
 Még csak alig hogy üdvözöltelek,
 És már bucsúzni, már elválni kell.
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Kardot fogék kezembe lant helyett,
 Költő valék és katona vagyok ;
 Arany csillag vezérelt eddig, s most

Utamra piros éjszakkfény ragyog.
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Nem a dicsvágy von engem tőled el,
 Fejemre nem is férne a babér
 A-bo'dogság teljes rózsáitól,
 És én le nem hajítom ezt az 'r'.
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Nem a dicsvágy von engem tőled el,
 Tudod, belőlem az régen kihalt,
 Hazámért ontom véretem, ha kell,
 Hazámért vívok véres viadalt.
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Ha senki nem védné is a hazát,
 Magamnak őtet védni kellene ;
 S mostan, midőn mindenki sikra szállt,
 Magamban én otthonn maradjak-e ?
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Nem mondom én ; gondolj férjedre, mig
 Ő a honért s érted harcolni fog ;
 Ismerlek én, nagyon tudom, hogy egy
 Gondolatod van, és az én vagyok.
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

Tán megcsönkítva térek vissza majd,
 De akkor is szeretsz te engemet,
 Mert Istenemre, a mint elviszem,
 Épen hozom meg hű szerelmemet,
 Isten veled, szép ifju hitvesem,
 Szívem, szerelmem, lelkem, életem !

(Erdőd, 1848)

tisztelte, s atyjaként szerette, miként
Szemere Pálhoz c. költeményében oly
 szépen megírta.

Mikor a *Tizek társasága* megbukott,
 Petőfi utazásban keresett szórakozást. Au-
 gusztus közepén utra kelt Obernyik Ká-
 roly barátjával. Az volt a szándékuk,
 hogy az erdélyi országgyűlésre mennek.
 Akkor még a kis Erdély külön álló or-
 szágot képezett, külön országgyűlésen in-
 tézte ügyeit.

Szept. 9-ére volt kihirdetve az erdélyi
 országgyűlés megnyitása. Addig Szatmár-
 megyében tartózkodtak. Innét Máramar-
 osba szándékoztak menni, s úgy végre

Kolozsvárra, az országgyűlés megnyitá-
 sára, és hogy megismerkedjenek az er-
 délyi részekkel.

Petőfi a Székelyföldet s vidékét is sze-
 rette volna látni. Rajongott a székelyekért.

Augusztus közepétől, november köze-
 péig tartott az utazás. Csak akkor tért
 vissza a költő Pestre. Három hónapos
 kirándulásának nagy és nevezetes ered-
 ménye az lett, hogy szatmári időzése alatt
 megismerkedett Szendrey Juliával, ki iránt
 mély szerelem támadt szívében. S kit
 később nőül is vett.

A puszta, télen.

Hej, mostan puszta ám igazán a puszta!
Mert az az ősz olyan gondatlan rossz gazda,
A mit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Ez nagy könnyelműen mind elfecséreli,
A sok kincsnek a tél csak hűlt helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sipjával,
S a dalos madarak

Mind elnémultanak,
Nem szól a harsogó haris a fű közül,
Még csak egy kicsiny kis prűcsök sem hegedül.

Mint befagyott tenger, olyan a sík határ,
Alant röpül a nap, mint a fáradt madár,
Vagy hogy rövidlátó
Már öreg korától,
S le kell hajolnia, hogy valamit lásson...
Igy sem igen sokat lát a pusztaságon.

Megismerkedés Szendrey Juliával.

A tervezett erdélyrészi utazásból nem lett semmi. Szatmármegyében marasztalta a költőt szerelme.

Ez a dolog ott kezdődött, hogy Nagy-Károlyban megyegyűlés volt. Azon részt venni, a megyei életet megismerni, határozott óhajta lett Petőfinek. Átmentek tehát *Pap Endrével*, szeretetreméltó házigazdájával, Szatmárról Nagy-Károlyba. Ott találták a vármegye nemes urait teljes számban, mert nagy esemény volt akkor ott készülöben. Szerdahelyi Pált iktatták be alispáni székébe; új korszak

felvirulását remélték mostan. A régi emberekkel nem voltak megelégedve, a kik odáig vezették a vármegye kormányzását, erőszakoskodtak, zsarnokoskodtak.

Az alispán beiktatására nemcsak a nemes urak érkeztek Nagy-Károlyba, hanem magukkal hozták családjukat is, főként pedig az eladó lányokat. Mert országszerzte úgy volt akkoriban szokásban, hogy a megyegyűlést bállal kapcsolták össze. Nappal gyűlés, este mulatság.

A megyebálon megjelent természetesen a költő is. Ez ránézve egész életére szóló nagy hatással járt, mert itt ismerkedett meg *Szendrey Juliával*, az erdői gazda-

Üres most a halászkunyhó és csőszház;
Csendesek a tanyák, a jószág henn szénáz;
Mikor vályú elé
Hajtják este felé,
Egy-egy bozontos bús tinó el-elbődül,
Jobb szeretne inni kinn a tó vivébül,

Leveles dohányát a béres leveszi
A gerendáról, és a küszöbre teszi,
Mevágja nagyjából,
S a csizmaszárából
Pipát húz ki, rátölt és lomhán szipákol,
S oda-odanéz, nem üres-e a jászol?

De még a csárdák is ugyan csak hallgatnak,
Csaplár és csaplárné nagyokat alhatnak,
Mert a pince kulcsát
Akár elhajtsák,
Senki sem fordítja feléjük a rudat,
Hóval söpörték be a szelek az utat.

Most uralkodnak a szelek, a viharok,
Egyik fönn a légben magasán kavargó,
Másik alant nyargal
Szikrázó haraggal,
Szikrázik alatta a hó mint a tűzkő,
A harmadik velük birkózni szemközt jó.

Alkonyat felé ha fáradtan elülnek,
A rónára halvány ködök települnek,
S csak félig mutatják
A betyár alakját,
Kit éji szállásra prüszszögve visz a ló,
Háta mögött farkas, feje fölött holló.

Mint kiüszött király országa széléről,
Visszapillant a nap a föld pereméről,

Visszanéz még egyszer
Mérges tekintettel,
S mire elér szeme a tulsó határra,
Leesik fejéről véres koronája.

(Pest, 1848.)

Könyeim.

I.

Áldás reátok, ligetemben
Odább iramló csermelyek!
Utatokon a szép tavasznak
Hímes virági termenek.

Ez arc fölött is két patak foly,
Folytok, szerencsétlen könyek;
De halvány pályától körében
Virágok ah nem zsegenek!

II.

Forró sugárokat
Lövel a nyári nap;
Sugári lángheven
Patak, folyó apad.

Oh forró nyári nap,
Oh lángoló sugár,
Könyümnek árjait
Apasztanád ki bár.

III.

Eljött az ős: a part virága
Hervadva hull a csermelyár habjába,
Eljött a bú: az élet kéje
Kihalva fül a könyek özönébe.

tiszt szép leányával, kit éppen azért
hozta el a bálba, hogy bemutassák a
megyebeli fiatalságnak.

Már előtte való nap látta Juliát s alig
várta, hogy majd a bálon hivatalosan
összehozzák őket egymással. A bemuta-
tás a bál kezdetekor megtörtént s attól
kezdve egész éjjel, a szünetek alatt sokat
beszélgettek. A leány igen művelt és okos;
művei után már jól ismerte a költőt,
megtiszteltetésnek vette, hogy most vele
foglalkozik. De különösebb vonzalmat
akkor mindjárt nem érzett iránta. Ám a
költő szerelme egyszerre lángra gyult.
Azon pillanattól kezdve mélységes nagy

szerellemmel csüggött a leányon. A bál
után még Szendreyék tovább is Nagy-
Károlyban maradtak. Örült ennek a
költő, mert alkalmat nyílt naponként
találkozhatni Juliával. A gyakori talál-
kozás csak fokozta az ő nagy szerel-
mét, míg Julia továbbra is közönyös
maradt iránta.

Vége lett a megyegyűlésnek, elszéled-
tek a vidékiek. Elutaztak Szendreyék is.

Ekkor a költő egész tervén változtatást
tett. Lemondott a kolozsvári utról, vissza-
tért Papp Endrével Szatmárra. Ott akart
még tartózkodni Erdőd közelében, a hol
meg a Szendrey Julia otthona volt.

IV.

Oh télnék dermesztő hidegje!
Mely a folyókat lebilincseléd,
Oh télnék dermesztő hidegje,
Bilincsel le szememnek cseppkönyét!

V.

Fuss, oh patacska,
Fuss csüggedetlen!
Megnyugoszol majd
A tengerekben.

Hullasz könyűm: hullj!
Oh a halálban
Számomra is tán
Megnyugvás van.

(Kecskemét, 1843.)

Víz és bor.

Le a tenger fenekére
Merül a halász,
Lent a tenger fenekében
Gyöngyöket halász;
Nékem a boros pohárnak
Öble tengerem,
S gyöngy ha van tán dalaiban,
Az csak ott terem.

Bűnnek éje ült a földön,
Jött a vízözön,
A víz által a bűn éje
Elseperve lön;

Bűnnek éje ül szivemben,
A bűn éjjelét
— Bennem a víz tehetetlen —
Csak bor mossa szét.

Nyári hévben a virágszál
Sanyarogva nő,
A virágot új életre
Kelti langy eső;
Csüggedésben, tikkadásban
Langy esőm a bor,
Permetegje, enyhe csöppjén
Vérem újra forr,

Tettetés-e, vagy belöszlön,
Vagy akármi más,
Csak hogy a halottra könyet
Ejteni szokás;
Engemet viz ott se érjen,
S már ha sirni kell,
Sirja hát hideg poromra
Könyét borkehely.

(Pozsony, 1843.)

Irtóztató csalódás.

A lelkem is sirt! És miért?
Oh mert roppant bubánát ért!
Fogalmatok sincs róla, mi
Gyászos költőnek hallani,
Hogy verse hitvány, verse rossz,
S egy kukk dicsőséget se hoz;
És én hallottam ezeket,
És szivem ketté nem repedt;
Mi több: mely verseim felett
Mondanak ily ítéletet?

A nagykarolyi időzésnek a költőre nézve még egy nevezetes mozzanata volt, mely szintén nagy határu lett további sorsára. Itt ismerkedett meg *gr. Teleky Sándorral*, a lelkes derék jó hazafival, ki később a szabadságharcot végig küzdötte, mint honvédezredes dicső csatákat vívott.

A *Szarvas* vendéglőben találkoztak először. A bemutatás nagyon eredeti, nagyon érdekes párbeszéddel kezdődött.

— Ön az első eleven gróf, — így szólt a költő, — a kivel beszélek.

— Hát döglött gróffal beszéltél-e már?
— kérdé a mindig jókedvű Teleky.

— Az magam is voltam komédiás koromban.

— No, cimborám, velem ugyan nem sokat nyertél, mert magam is csak olyan vad gróf vagyok.

Képzeltető, ezek után mily vig poharazás következett. Teleky a legbizalmasabb baráti viszonyra lépett a költővel. Mindenképpen azon volt, hogy feledtesse vele az ő rangját. Szükség is volt erre, mert Petőfi büszke lelke nem ismert születési előjogot, s ő magát száz grófnál is többre tartotta, s bizony a legelső nem tetsző nyilatkozatra faképnél hagyta volna Telekyt.

Szép bordalok, jó bordalok!
Ti rólatok, ti rólatok
Hallottam ezt, pedig hívé, m,
Hogy a hir kakasüllején
Anakreon. Vitéz Mihály
S Bérangér már alattam áll,
Alattam áll általatok;
Szép bordalok, jó bordalok!

S im szép hitem tündérhona
A magasból lepottyana.
Amen hát! A mint van, legyen,
Meghajtom a sorsnak fejem,
És tűrök töredelmesen;
Nem zengem többé sohasem,
Nem zengem én a bort, csupán
Torkomba öntöm ezután,

(Pest, 1844.)

Színészdal.

Minden művészetnek
Fején a korona:
A mi művészetünk
Ellen ki mondana?
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi föladatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy színészek vagyunk.

Csak árny, a mit teremt
A költőképzelet;
Mi adjuk meg neki
A lelket, életet.
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi föladatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy színészek vagyunk.

Miénk a hatalom
Az emberszív felett:
Idézni egyaránt
Mosolyt vagy könyeket.
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi föladatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy színészek vagyunk.

Apostolok vagyunk
Az erkölcs mezején,
Apostoli szavunk
Téged kiált; erény!
Mi szép, mi szép, mi szép
A mi föladatunk!
Legyünk büszkék reá,
Hogy színészek vagyunk.

De a mit szinpadon
A népnek hirdetünk.
Ne hazudtolja meg
A cselekedetünk.
Ha meg nem tesszük azt,
A mi föladatunk:
Akkor gyalázat ránk,
Színészek nem vagyunk!

(1844.)

Kolmár József emlékkönyvébe.

Magas trónján sors ül, titkos könyv kezében,
Az életkönyv ez, benne két lap a mienk,
Az egyiken borongó gyász vonul sötéten,
A másik hajnalodva rózsaként dereng.
Óhajtom én: legyen hű kedveződ a végzet,
Hogy általolvasnod ne kelljen sötétet!

(Pápa, 1842.)

Késő éjfélig együtt maradtak, s oly bizalmas barátság fakadt az első együtt-létből, hogy a két egyformán nemes lel-kületű férfi, élt-halt egymásért. Petőfi azt tette, a mit kevesekkel szemben engedett meg magának: pénzkölcsön végett fordult Telekyhez, a ki akkor dús-gazdag volt, ezer forintot is adott a cigánynak egy-egy megyebál alkalmával.

Am, ne gondoljuk azt, hogy a költő ki akarta volna használni a gazdag mág-nással való ismeretségét. Az ő jelleme

kizárta a pénz-pumpolás, a könyörületre való számítás mesterségét. Tiszta vilá-gitásban helyezi őt azon kölcsönkérő levele, melyet Pestről intézett Telekyhez találkozásuk után három hónap múlva. Így ír:

Kedves druzsám! Nagy szomorúság éri a te fejedet, azért tanácslom neked, hogy légy rá elkészülve. De a mily elkerülhet-len a halál, oly elkerülhetlen, hogy te nekem hatszáz pengő forintot adj, vagy adjál, a mint neked tetszik; még pedig

A vándor legény.

Hogyha üres az embernek
Zsebje, üres a hasa is.
Zsebem üres, ennél fogva
Üres az én hasam is.

Tennap ettem utójára,
Az igaz, hogy keveset;
No de semmi! van elég, ki
Én helyettem is evett.

S holnap újra nap lesz: akkor
Ehetek majd — ha lesz mit:
Addig reménység anyámnak
Szívom édes emléit.

Hasam üres, de helyette
Teli vannak szemeim,
Megtöltötték a hidegtől
Kiszorított könnyeim.

És ez jó, hogy ily hideg van,
Legalább sietnem kell,
S így a csárdát, mely még messze,
Szaporábban érem el

Gyi, te fázó, gyi, te szürke,
Gyi, két lábam, fussatok!
Milyen áldott két csikó ez,
Egyik sem kér abrakot.

Egyik fakó, másik szürke,
Mert nadrágom két darab,
Egyik szárát úgy toldot'am
A másikhoz a minap.

Volt nekem jó új ruhám is,
Volt nekem szép új ruhám;
De kimélni kell az újat:
Hogy ne kopjék, eladám.

ugy, hogy kétszáz pengő forintot rögtön utnak indits, akár addig végig se olvasd e levelet; négyszáz pengőt pedig a márciusi pesti vásárra küldj föl. A mi a visszafizetést illeti, minden év végén adok neked kétszáz pengő forintot, s így három év alatt kvittek leszünk. Komolyan beszélek, kedves barátom, most mutathatod ki, ha van benned emberség. Életemben legeslegelőször fordultam mágnáshoz, kimélj meg a szegyenpirulástól, mely a ragyánál jobban el fogja rágni

képemet. Azt mondhatod, hogy nincs pénzed; akard és lesz; s a ki cigánynak vet ezer pengőt ingyen, az nekem mindig adhat hatszáz pengőt kölcsön; mert ingyen el nem fogadnám, már annál csak büszkébb vagyok, hál' Istennek. Nem kétlem, hogy szívesen teljesíted kívánságomat, még pedig kétszáz pengőt e pillanatban, mert ha óriási szükségem nem volna, nem is vetemedtem volna e lépésre. Küld leveledet a pénzzel együtt a gyorskocsin. Lakásom: Hatvani-utca, Jan-

S hogy kijátszam a haramját,
Ki megállit, meglehet:
A legelső korcsmárosnak
Általadtam pénzemét.

Most a mely'k zsvány nálam csak
Egy fillére is akad,
Díjúl én annak azonnal
Fizetek száz aranyat.

Nincs zsvány; de a helyett a
Szél kutatja zsebemet.
Szél barátom, ne kutyálkodj',
Megütöm a kezedet.

Tréfa, a mi tréfa, de ez
Kriminális egy idő,
Összeesküdt ellenem ma
Szél, hidegség, hó, eső.

Az az egyetlen szerencsém,
Hogy mezítláb utazom;
Tele menne vízzel-sárral
A csizmán e rosz uton.

Gúnykacaj gyanánt süvöltöz
Fölöttem a fergeteg.
Hadd gunyoljon! rajta egykor
En is jókat nevetek.

Ad az Isten egy kis műhelyt,
Ad az Isten majd nekem,
Benne lesz meleg kandallóm,
Feleségem, gyermekem.

Ott ha a szél, e cudar szél,
Ablakomnál megjelen:
Olyat kacagok szemébe,
Hogy megpukkad mérgiben!

(Szatmár, 1847.)

Elégia egy várrom fölött.

(Matthisson után.)

Nyugszik esti szürkület fátylában
A halk táj, s a berki dal kivesz,
Még csak itt, az agg falak körében
Egy tücsök busongva zengedez;
Csend lebeg le fellegetlen égről,
Lassan mén a csorda mezejéről,
És a fáradt földmives halad
Megnyugodni ős fedél alatt.

Itt az erdőkoszorús tetőkön,
Az enyészet töredékiben,
Hol reám a multból borzalom száll,
Bánat! e dalt neked szentelem.
Búval gondolom, hogy mi valának
Hajdanán e porló maradványok:
E tornyos vár állt fenségesen.
A hegyeknek szirttetőiben.

Ott, hol oszlopok sötét kövére
Bút susogva hajlik a repkény,
És a pusztá ablak üvegén át
Csillog szomorún az esti fény,
Az atyának ott talán könnyűje
Áldva perge bátor gyermekére,
Kinek hirsóvárgó kebele
Vágyva néze harcnak ellene.

„Béke véled!“ szól az őszült bajnok,
Átövezve hősi karddal őt,
„Soha többé vagy térv győzve vissza:
Érdemeld meg őseid nevét!“
És a nemes ifjunak szemébe
Rémitő láng szálla, arca ége,

kovich-ház, 585-ik szám, 2-ik emelet. —
Viktort köszöntöm. Vagyok őszinte barát
told Petőfi.”

Ez a nagyon sürgetett pénz azért kel-
lett a költőnek, mert a szülei megint
bajban voltak, rajtuk akart segíteni.

Teleky a legnagyobb előzékenységgel
elküldte a kívánt összeget. És később
rá akarta erőszakolni Petőfire, hogy fo-
gadja el tőle barátságból. De a költő
hallani sem akart arról. Hiány nélkül
visszafizette.

A Szendrey Juliával való ismeretség-
nek sok érdekes epizódja volt. A szerel-
mes költő szivmargangoló fájdalmakat

érezte a miatt, hogy nem tapasztalt
Julia részéről oly szenvedélyes viszont-
szerelmet, mint a minővel az ő lelke át
meg át volt hatva. Midőn szatmári
utjából hazafelé, Pestre tartott, Debre-
cenben megállapodott és ott két hetet
töltött. Ez idő alatt valaki kellemetlen
hírt hozott Szatmárról, hogy Szendrey
Julia nem szereti, hogy nem akar a fe-
lesége lenni. E miatt annyira iudulatba
jött, hogy csupa dacból, hirtelen harag-
jában, tüstént megkérte Priell Kornélia-
nak a kezét, a ki ép akkor a Feleky
szintártulatával Debrecenben időzött.

Pestről ismerte az akkor élte virágában

Rózsáknak viritó kerteként,
Melyre bíbor hajnal hinte fényt.

És arslánszívű Richardként harcba
Akkoron röpült a dalia,
S mint erdőnek a viharban, kellett
Ellenének meghajolnia;
S mint virágos partu ér szeliden
Szállt meg sziklavára teremében,
Az örömkönyűt siró atyát
És ölelve szép mennyasszonyát.

Ah gyakorta a szorongó kedves
Erkélyéről néz a völgy felé:
Vért, pajzs csillog estnek aranyában,
A paripa nyargal, a hive jó;
Hallgatólag jobbát neki nyújtja,
S áll majd halványan, majd elpirulva,
De mi szende szeméből szól,
Olyat Petrark' s Sappho sem dalol.

Hol bagolyfészkek fölött területnek
Durván összebonyolult füvek,
Ott a billikom vidáman csenge,
Mig a csillagok kiégtenek,
Terhesen vitt harcok diadalma
És a szent csaták szörnyű kalandja
Mig emlékezetben újra kelt,
Kedvvel tölté a zord hőskebelt.

Ó mi változás! most borzadályos
Éj takarja a dicső helyet,
S esti szél nyög búsan, hol erősök
Vigadának áldomás felett;
Ott magányos kórók lengedeznek
Hol lándsát és pajzsot kért a gyermeke,
Ha riadván a harctrombita,
Csataménre pattant az apa.

Elhamvadtak a hatalmas csontok
Immár a borongó föld alatt,
Félig süllyedt kő alig mutatja,
Hol találták vég nyugalmodokat.
Mennyi lett játéka a szeleknek,
Sirjaikkal emlékü is veszett,
A vitézkor fénytettei felett
Feledés üz barna föllege.

Igy enyész az élet dicsősége
S hatalmasnak álmoképzete,
Igy merül a gyors idő röptével
Égbe minden, a mit föld szüle:
Hamveder, szánt az emlékezetnek,
Halhatatlanság-ígérő ének,
Győztes főt koszorúzó babér,
S tett, a melyet érc, márvány dicsér.

Minden, a mi bájol s vágygyal tölti
Itt a porban a nemes kebelt,
Eltűn mint az őszi nap sugára,
Hogyha vész a láthatarra kelt.
Kik vigan ölekezének este,
A korány arcukra már bűt feste.
A barátság is, s a szerelem
Kéje vész a földről jegytelen.

Édes szerelem, rózsás ösvényed
Pusztaság tövisével határ,
S te, barátság aetheri világa,
Egy rögtön vihar homálya zár.
Kábaság a hir, fenség, hatalmak!
A koporsók egyaránt takarnak
Éjbe büszke föld-uralkodót
S reszketeg fejű zarándokot.

(Pápa, 1842.)

levő bájos ifju művésznőt, s ez ismeret-
ség révén, minden teketória nélkül ki-
rukkolt, hogy nőül akarja venni, hogy
esküdjenek meg azonnal. Priell Kernélia
ugy adja elő a dolgot, hogy ő jól tudta,
mily izzó szívből áll a költő és csak
dacolni akar Juliával, de azt is tudta,
hogy a pillanatnyi felhevülés el fog múlni
s a dolog vége az lesz, hogy Juliával
kibékül s boldog férj, feleség lesznek.
Látásólag tehát beleegyezett, hogy oda
adja kezét Petőfinek, minthogy ugyanis
tudta, a gyors egybekelés lehetetlen.

A költő sietett a ref. paphoz, az érde-
mes könyves Tóth Kálmánhoz, az pedig

mosolyogva fogadta, de nem eskette őket
össze, mert törvényes kihirdetés nélkül
nem volt arra joga.

Petőfi idegesen rohant a kath. pap-
hoz, de ott is csak azt a választ nyerte.
Haragudott, bosszankodott, de ezalatt
egyszersmind lecsillapodott benne a
Szendrey Julia iránti dac és felindulás.
Pár nap múlva már el is feledte lob-
banékonyágát. Később pedig áldotta az
okos Priell Kornéliát, ki szíve ellenére
vállalkozott a mennyasszonyi szerepre,
csak hogy a költő valami bolondot ne
csináljon, s forrongó heve lecsillapodá-
sára egy kis ideje legyen.

B u c s ú.

Írígyem a sors boldogságom ellen,
Pozsony! körödből ismét messze hí;
Megyek — de dülva van bucsúzó mellem,
Miként váradnak pusztá termei,
Utánam intesz még Dunád ködébül,
S arcomra keserű köny árja gördül.

Nem hosszú volt tebenned mulatásom,
S az órák mint a nyíl röpültenek,
De ily órákat a nagy mennyországon
Angyalnak adnak csak az Istenek.
Édenben éltem üdvözlöttképen
Barátaimnak nyájas, hű körében.

A messze távol kéklő fátyolába
Takarja már szép képedet, Pozsony,
Nem lágyul a vad végezet, hiába
Nyögel panasz kesergő ajkamon:
Mennem kell! — s tán örökre szakadátok
Már tölem el, ti szeretett barátok?

Vegyétek hát a bujdosó kebelnek
A zúgó szélben hangzó végszavát:
Szerencse kényei akár emelnek,
Akár nyomor s ínségbe döntenek át,
Míg a koporsó nyugtomat nem adja,
Érettetek gyúl szívem indulatja.

(1841.)

V a s u t o n.

Tenger-kéj veszen körül,
Közepében lelkem fürdik...
A madár röpült csak eddig,
Most az ember is röpül!

Nyílsebes gondolatunk,
Későn indulánk utánad,
De sarkantyúzd paripádat,
Mert elérünk, elhagyunk!

Hegy, fa, ház, ember, patak
És ki tudja, még mi minden,
Tüneted föl szemeimben
S oszlik el mint ködalak.

A nap is velünk szalad,
Mint egy örült, a ki véli,
Hogy őt, össze-visszatépni,
Űzi egy ördögcsapat.

Futott, futott, s hasztalan!
Elmaradt... fáradva dől le
A nyugati hegytetőre,
Arcán szégyen lángja van.

S még mi egyre repülünk,
Egy sziporkát sem fáradva;
Ez a gép tán egyenest a
Más világba megy velünk!

Száz vasutat, ezret!
Csináljatok, csináljatok!
Hadd fussák be a világot,
Mint a testet az erek.

Ezek a föld erei,
Bennök árad a műveltség,
Ezek által ömlenek szét
Az életnek nedvei.

Miért nem csináltatok
Eddig is már?... vas hiányzott,
Törjetelek szét minden láncot,
Majd lesz elég vasatok!

(Pest, 1847.)

Ez alkalommal még egy érdekes ka-
landja is akadt a költőnek a debreceni
censorral.

Ugyanis eltávozása előtti este, a szin-
padon elakarta szavalni az éppen akko-
rában írott *Erdélyben* c. hatásos költe-
ményét. Ámde az efféle dolgot előbb
a censorral kellett közölni. Elment tehát
Feleky igazgatóval a censorhoz, az pedig
kivánta, hogy mutassák be neki a verset.

Petőfi nem tűrte az ily atyáskodó elő-
zetes kritikát, csak azért sem mutatta be

a verset, hanem heves szóváltást kezdett
s kijelentette, hogy mégis fog szavalni a
szinpadon.

Feleky minden áron igyekezett le-
beszélni, pedig már a szinlapon is hir-
detve volt, hogy Petőfi szavalni fog.
Attól félt, hogy megvonják tőle a szini
engedélyt, ha a tilalom ellenére szavalni
engedi Petőfit.

A költő aztán azt tette, hogy az első
felvonás után, midőn a függönyt lebocsá-
tották, kilépett a függöny elé, s a kö-

Vasuton c. költeményhez.

zönség tapsvihara közben kijelentette, hogy nem szavalhat, mert ez az ur — rámutatott a földszinten ülő censorra — nem engedte meg. De eljön még neki is a napja.

A censor erre felkelt helyéről, s a közönség gunyakaja által kísérve, távozott a színházból.

Az „összes költemények“ kiadása.

Végre hosszas távollét után, visszatért Pestre, ismét elfoglalta a Pákh Alberttel közösen tartott havani-utcai kis lakást. Szomorú hírek vártak reá. Otthon nagy bajban voltak az öregek, dömsödi életükre nagy csapás várakozott. Egy kis adósság miatt el akarták árvereztetni mindenüket.

Az öreg Petrovits ugyanis 51 darab marhabőrt adott el, gondolván, hogy majd

Az órágyhoz.

Égig emeljen bár a játszi szerencse kegyelme,
 És legyen első rang rangom az Isten után;
 S bár csak azért szüljön két India kincset özönnel,
 Hogy büszkén ajakam mondani tudja: enyém!
 Durva faalkotmány! emléked nem leszen irtva
 Szümből s akkoron is hajlik öledbe fejem;
 Hisz te az inségnek mikor éje boronga körül
 S hevasztott a bú: balzsamos enyhet adál.
 Enyhet adál! az élő vad kinok öröm elen ifja
 Leggyönyörűbb álmit kebleden álmodozá.

(1841.

Lehel.

A kürtkebelbe fú Lehel,
 S a kürt riadva énekel
 Vad éneket csatára;
 S szilaj szikrát ezer szem hány,
 És nyúl kifent acél után
 Ezer kéz, hallatára.

A kürtnek harsogó szava
 Még egyszer szól tétova,
 És összeütközének:
 Hadur világdúló fia
 S a boszuló Germánia,
 Mind harcstromjas legények.

Iszonyterhes lón a csata,
 Vérnek patakja árada
 Mezők tiport fűvében,
 És por közé a hadfiak
 Sűrűn omolva hulltanak
 Mint a gabna jégesőben.

Még dül soká az ütközet,
 S még diadal nem nyujt kezet
 Sem ennek, sem amannak;
 Még a koromsötét halál
 Honába, kard csapásinál,
 Ezr n és ezren rohannak.

A sors kockája vetve van,
 És hajh! serege csúfosan
 Leverve nyög Lehelnek;
 S kiket nem ére a halál,
 Kardok duló csapásinál,
 Rablánccon vesztegelnek.

„Hogy többé ránk ne törjetek,
 Bitóra tüstént véletek,
 Rablók gonosz csapatja!”
 Kihez hajolt a győzelem,
 Parancsszavát a fejdelem
 Így büszke-durván adja.

„Elő, vezér, elő veled!
 Elsőség illet tégedet,
 Hadd lássuk szörnyű képed.
 Olyan magasra emele
 A magyarok nagy Istene
 Mint én emellek téged?”

S a porba tipratott kebel
 Fojtott dühéreményivel
 A hős előbbre lépett,
 És szóla: „Fejdelem! kegyed
 Látom, határtalan; egyet
 Engedj hát kérni tőled.

A kürt éltem hű társa volt,
 Ő annyi vért és viadalt
 Karom között szemléle;

lassankint csak vág annyi marhát s szál-
 lithatja a bőroket. De rosszul ment a
 mészáros mesterség, mikor követelték az
 előre eladott bőroket, nem bírta szállítani.
 Per és árverés következett. Ezt kellett
 megakadályozni, erre kellett a gr. Teleky
 Sándortól felvett kölcsön pénz.

Ebből a marhabőrös perből pattant ki
 a költő összes költeményeinek kiadása.

Mint már említettük, a költő pénz dol-
 gában nagyon érzékeny volt. A kölcsön
 vett pénzt török-szakad visszafizette. Azt
 gondolta tehát, hogy az akkorig apró fü-
 zetkében kiadott vegyes költeményeit
 összegyűjti, s az ujjakkal együtt szép kö-

tetbe foglalva, eladja valami kiadónak.
 Az így nyerendő pénzből majd kifizeti
 adósságát, s a mi marad, azzal régi vá-
 gyát teljesíti: nagyobb külföldi utazásra
 indul.

Gondosan összeszedte tehát addig irt
 költeményeit, de kihagyott néhányat,
 melyeket vagy gyöngéknek talált, vagy
 megbánta, hogy megírta. 459 drbra rugott
 a véglegesen egybeállított sorozat.

Már most az következett, hogy vala-
 melyik kiadóval szerződjön. Nem igen
 lehetett válogatni, kevés volt még akkor
 a könyvkereskedő, s ezek sem mindnyá-
 jan foglalkoztak művek kiadásával.

Ez óra tőle elszakaszt :
Hagyd még egyszer megfűnom azt,
Hagyj elbucsuzni tőle!

És zúg dörögve rémitőn
A kürt ismét Lehel kezén ;
S hogy harsogtatta szerte,
Rá szent hevület lángja száll,
A győző fejedelemnek áll,
És véle őt levverte!

„Te fölmagasztalsz — e szavak
A hősi ajkon hangzanak —
És én a porba váglak.“
S megy bátran, míg önérzete
Arcára kéjsugárt vete,
Elébe a halálnak.

(Pápa, 1842.)

Ifiu a pataknál.

(Schiller után.)

Forrás mellett ült a gyermek
Koszorúkat kötözött,
S látta őket elragadtan
Tünni a habtánc között,
Éltem így röptül miként a
Forrás fáradatlanul,
S mint a koszorúk sietve
Ifjuságom elvirul.

Ne kérdjeteK, mért busongok
Éltem rózsá-idején ;
Minden örvend és reményel
A tavasznak jövetén ;

Ámde, az új természetnek
Ébredő hangezrede
Kebelemnek rejtekében
Csak nehéz bút költötte.

Nem vidítanak a vigalmak,
Melyet nyújt szép tavasz ;
Egy köt engem csak ; közel van
S mégis messze tőlem az.
A kedvelt árnykép elébe
Vágyva nyujtom karomat,
Hajh! nem érem el, s ez érzet
Csillapítatlan marad.

Jőj le, jőj, oh szép leányka !
Hagyd kevély lakod falát,
Majd virágít a tavasznak
Kebeledre hintem át ;
Ime dal zeng a berekben
S tiszta zajjal jár az ér :
Egy boldog szerelmi szívpar
Kis kunyhóban is megfér.

(Pápa, 1842.)

A z első dal.

Kit a dal istene
Szent csókjával fűrészt,
Első vagyok, hazám,
Szinházad népe közt.

Zengjen tehát a lant!
S legelső énekem,
Pályámnak társai,
Tinéktek szentelem.

Ugy vélte a költő, legjobb lesz, ha először is az öreg Hartlebenhez fordul, ki már kiadott tőle egy kötetet, A hóhér kötelét. Nossza, felkereste tehát, megtette ajánlatát. A derék kereskedő éppen betegeskedett, arra kérte Petőfit, hagyná ott a költemény-csomagot, majd átnézi, meghányja-veti a dolgot, s nyilatkozni fog.

Ez idáig egyszerű menete az ilyen üzleti ügynek, de a végén közbejátszott Hartlebené asszony sértett önérzete. Ez a derék asszonyság ugyanis véletlenül jelen volt, s végig hallgatta a beszélgetést, arra várt, hogy őt is udvariasan kérlelje a költő, s mikor távozik, tiszte-

lettel kezét csókoljon neki. Csakhogy Petőfi sem egyiket, sem másikat nem tette. Sokkal büszkébb volt, mintsem hogy alázkodjék s szófecsérlésre vesztegetse az időt.

Az asszonynak azonban a mellőzés nem tetszett, s nyíltan kijelentette férje előtt, hogy ilyen udvariatlan poétának az írka-firkáit nem fogják kiadni. Nem használt semmit az urának üzleti ellenvetése, az asszony győzött, Petőfi szépen vissza kapta a csomagját pár mentegetőző frázis kíséretében, hogy t. i. rosszak az üzleti viszonyok, más vállalatba kellett a pénzt befektetni stb.

Az érzet kútfeje
A dagadó kebel:
Dalomnak hangjai
Onnan szakadtak el;

S mint szívnek gyermeki
A szívbe vágnak ők:
Engedjétek nekik
Honokba menniök.

Ki a művészet e
Szent templomába lép,
Az, illő, hogy legyen
Főben, kebelben ép.

Az elme éjjele
S a megromlott kebel
E fának ágain
Gyümölcsöt nem nevel.

Két csillag sugara
Derengje át egünk:
Hon és erény legyen
E két csillag nekünk.

Nem kell a szinpadot
Tekinteni csak úgy,
Mint hol mindennapi
Kenyérhez nyílik út;

S ha ez lesz életünk:
Édes jutalmat ad
A hon áldó szava
S a nyugodt öntudat.

A szinpad célja nagy,
A szinpad célja szent,
Ez a szív parlagán
Erkölcst fej, terem.

Azért érzelmeink
Gyulaszsa tiszta tűz,
Mely minden szennyet a
Kebelből számkiűz.

Mert várni lehet-e,
Hogy romlott föld alatt
A mag termő legyen
Gazdag kalászatokat?

Föl hát! és még a szem
Csak egy sugárt lövel,
Előle a magas
Szent cél ne vesszen el.

S ha ez lesz életünk:
Édes jutalmat ad
A hon áldó szava
S a nyugodt öntudat.

(Kecskemét, 1843.)

Szeberényi Lajos emlékkönyvébe.

Kegyetlen a végzet; nem hagy sok időig örülni
Minket együttlétünk édeni napjainak.
Ámde a földnek bármely részére ragadhat,
Érted ezen kebel ég s léssen örökre hived.

(Selmez, 1889.)

Igy történt tehát, hogy Petőfi kiadója nem Hartleben lett, hanem Emich Gusztáv, kivel a költő ép akkor az utcán találkozott és a ki abban a pillanatban azonnal nyilatkozott, hogy ad 500 pengőt 3000 példányban való kiadásért, s oly fényesen állítja ki a kötetet, a mily díszben még magyar könyv nem jelent meg.

Attól kezdve aztán Emich adta ki Petőfi minden munkáit s később az Athenaeumra ruháztatván át a jogot, ötven esztendőn keresztül nagy jóvelmet nyertek abból, míg most, az ötven év elteltével, törvényeink értelmében, nemzeti köz-

kincsese váltak a művek, bárki is kiadhatja azokat.

Az összes költemények megjelenése országos nagy eseményt képezett. A szó valódi értelmében elkapkodták a kibocsátott 3000 példányt. A lapok foglalkoztak vele. Az ellenséges hangulatuak ezuttal is korhólták a költőt, de a komoly kritika nagy elismerésben részesítette.

A „Jelenkor“ c. lapban például Jókai így ír, mikor még csak híre volt, hogy a kötet meg fog jelenni.

„Nem hisszük, hogy legyen magyar, ki Petőfit a lélekszabadság szent eszméinek apostolát, ne ismerje; de hisszük,

A rab oroszlán.

A végtelen birodalom helyett
Adának néki egy kis ketrecet!

Vasrostélyos kicsiny ketrecben áll
Az oroszlán, a sivatag-király.

Hagyjátok őt békében állani,
Szentségtelenség háborítani.

Ha elrablák a szabadságot tőle,
Hadd gondolkozzék legalább felőle;

Ha el nem éri a fa sudarát,
Hadd lépjen árnyékára legalább.

Ott áll merően, méltóságosan,
Még mostan is mily méltósága van!

Elvették szabadságát, mindenét,
De nem vehették hős tekintetét.

Merően áll, miként a piramid, a mely
Sokszor nézett reá komor köveivel.

Ott járnak kósza gondolatjai,
Magát szülőföldre képzel,!

A melynek sivatagjait vele
Együtt zúgá be a szamum szele.

Ez a szép föld, ez volt a szép idő!
De tömlőcének őre jó,

hogy kinek szemei e nagy eszmék ragyogványaitól nem káprázik, ki eddig kimondani nem mert igazságokat megballani nem fél, s magyar szívvvel magyarul tud érezni: annak Petőfit szeretni kell. Ajánlatunk rá nézve, ama néhány szűkkeblű botorkász ellenében, kik személyes irigységből támadtak elene, elkésett szó lenne. A közvélemény ítéletet hozott, s Petőfi tisztán, mocsoktalanul áll előtte jellemében és szellemében egyaránt megtámadhatlanul. Férfi homlokát illeti a borostyán, bárha több lenne is a tövis rajta, mint levél; gyermeké és charlatánoké a papír-

korona, mit a szolga dicséret fejére nyom.

Mikor pedig a kötet megjelent, Jókai ugyancsak a Jelenkor hasábjain, ezt írta: „Megjelentek Petőfi összes költeményei pompás diszkiadásban; a mű kiállítása olyan, a minőt még magyar könyv nem ért meg, valóban bármely hölgyasztalnak, külsejére nézve is diszére válandó. Balbecsét a műnek, alig hisszük: hogy volna magasabb műveltséget igénylő magyar ember, ki ne ismerné. Tartalma: az eddig megjelent összes hét füzet költeményeken kívül, több mint egy harmadrésznyi új művekkel van bővitve, miknek

S merengésének eltűnik világa,
Mert vesszejével őt ez föbe vágta

Vessző s egy ily fickó parancsol néki,
Oh minden égnek minden istenségi!

Ilyen mélyen hajlott magas feje,
Ilyen gyalázatot kell túrníe!

S a bámuló, otromba néptömeg
Gyalázatán még egy nagyot röhög.

Hogy mersz piszszenni, léha söpredék?
Ha szét találja törni tömlőcét,

Ugy összetéphet, ugy széjjeltagolhat,
Hogy lelked sem marad meg a pokolnak!

(Pest, 1848.)

Újság.

Figyeljete, derék história!

„Halljuk! Tovább! Na s aztán!“ A minap
Szent elragadtatás tűzével egy
Költő merészen mászta Helikon
Bércét, öröklétű, hírkoszorút
Tüzendő fűrtibe a fénytetűn.
Már-már magas céljához ért, midőn
Rémületes mennydörgés hallatik.
„Védj, szent Apollo!“ Ujra mennydörög.
Megborzad a költő, s uramfia
A mélybe henterül. „Hahahaha!“
S ugyan mi dörge? „A boszús Olymp.“
Nem. „Halljuk! halljuk!“ Hát a Múzsafi
Nem legbővebben abrakolt — hasa.

(Vadás, 1841.)

Lenke sírján.

Ádáz koporsó zordon éjjele!
Mivél tévél te oly sok örömet?
Mivél tévél te annyi szép reményt
Mely zsenge a szülői szív felett.

Mely egy kéjparadicsomot ígért,
Rózsás jövőndő boldog karjain.
Kegyetlenül mind elragadtad ezt;
Csak romja áll még: a keserv, a kín

Oh a szülők! ha sorsok vést zudit
Keblokbe dűlni és pusztítani:
Ki fog, miként egy égnek anygala,
Bút üzve, rájok felmosolygani?

Nyugodjatok meg szerető anya!
S te, Lús atyának gyászoló kebele!
Kedves Lenkétek, ah nem léssen ő
Temetve itt e sírnak mélyibe.

Hol a teremő széke tündököl
Felhők felett a csillagezreden:
Tekintsetek fel! egy szelid sugár
Leng onnan rátok csendes éjeken.

És e sugár az ő szép szelleme!
Az anygalok között ott mulat ő,
Imádva Istent, hogy boldog legyen
A kor, mely a kedves szülőkre jó.

S örvend előre a jövő felett:
Midőn az alkotó székéből int,
S a drága magzat s a kedves szülők
Egymást vigadva ölelik megint.

(1841.)

mindegyike egy-egy állócsillag irodalmuk
egén. Petőfi az korunk költői közt, kinek
lantja az emberi szív minden érzélem
változatait: szerelmet és mámort, hazafi
érzést és világfájdalmakat, szabadság-
vágyat és anya szerelmet, egyenlő kéz-
zel, egyenlő erővel, egyenlő kedélylyel
tudott visszaadni, minden szavában szív
beszél szívhöz, ezért érez minden jobb
lélek együtt vele, ki még a szívet magá-
tól nem tagadta meg“.

Az összes költeményekhez ajánlásul
irta a költő hires jeligéjét, mely magá-
ban véve egy hatalmas lángléleknek
nagyszerű megnyilatkozása.

E csöpp kis versben a legnagyobb
gondolatok tömörülnek; egy életnek tel-
jes programja az. Új és eredeti, egy-
szerű és világos:

Szabadság, szerelem!
E kettő kell nekem.
Szerelmemért fölálldozom
Az életet,
Szabadságért fölálldozom
Szerelmemet.

Kifejezi ez a néhány sor a költő egész
egyéniiségét, megrajzolja büszke nagy lel-
kének körvonalát. Egyszersmind megvilá-
gítja akkori kedélyhangulatát, s válasz

Pórnak esti dala.

(*Claudius után németből.*)

Az ékes nappali csillagzat
Pályáját végező.
Jer és töröld le izzadásom,
S teríts fel, drága nő.

Csak itt a földön is terithetsz,
Gyümölcsfárkhoz közel:
Itt jóízű az étel este,
S legtágasabb a hely.

Aprócska vendégeinket is hívd,
Mert úgy kiéhezém.
A legkisebb is hagyja fészkrét,
Ha álom nincs szemén.

Sokat tálnak a királynak:
Ő, a mint hírlelik,
Minden nap süttet, meg lepényt, meg
Pástétomot eszik.

S egy ember van mellé rendelve:
Más dolga nincs neki,
Asztalneműjét rendezni csak
S szolgálatát teszi.

Adj' Isten ő egészségére!
Mert mennyi dolga van,
Hogy minket békében tarthasson
Éj s nappal nyugtalan.

Ha úri módon nem élhetünk is,
Van mégis kenyerünk,
Van tiszta, szép és friss tej és vaj:
S hát kell-e több nekünk?

Elég ez úntig póri népnek
Vedd hálánk érte, ég!
S ma estelink szabadban tartjuk,
Hol annyi csillag ég.

A hold ezüstlő sugarakkal
Leszen velünk jelen,
És áldást hintve tálninkba,
Fog tündökölni fenn.

Nos, gyermekink, együnk vidáman,
S a mennyek áldjanak!
Oh én irigylendő! szegény, és
Mégis gazdag vagyok.

(Pápa, 1841. vagy 1842.)

Virít a kikirics...

Virít a kikirics...
Csak viríts, csak viríts!
Én úgy is hervadok,
Hervadok, száradok...
Csak viríts, csak viríts!

Süt a nap sugára
Halovány orcámra;
Sütni fog maholnap
Alacsony siromnak
Kis keresztfájára,

Anyám, édes lelkem,
Mért zokogsz mellettem?
Ki annyit szenvedett
Mint szegény gyermeked.
Jobb annak oda lenn.

(1844)

az ő szerelmesének, Szendrey Juliának,
hogy mint vélekedjék ő felőle.

A kötet utolsó verse „Egy gondolat
bánt engemet” című, melyben oly csodás
látnoki erővel jósolja meg tragikus sor-
sát, szörnyű halálát:

Ott essem el én
A harc mezején
Ott folyjon az ifjúi vér ki szivemből
S ha ajkam örömteli vég szava zendül.
Hadd nyelje el azt az acéli zőrej,
A trombita hangja az. ágyu dörög,
S holt testemen át
Fújó paripák

Száguldjanak a kivitt diadalra
S ott hagyjanak engemet összetiporva
Ott szedjék össze elszórt csontomat
Ha jön majd a nagytemetési nap,
Hol ünnepélyes lassu gyász-zenével
És fátyolos zászlók kíséretével.
A hősokeket egy közös sirnak adják,
Kik éred haltak szent világ-szabadság.

Ez a jövődölés, tudjuk, szóról-szóra
beteljesedett. Elesett karddal kezében
ágyuk dörgése közt. Holt testén paripák
száguldottak... Közös sirba tették...
És vére hullásából a szent szabadság vi-
rága fakadt.

Epigrammok.

1.

Szende szerény ibolyák völgyén füzögetve
bokrétát,
Szökdele berkének kedvesem árnyai alatt:
Jött és látta Eos bájait; irigyelve pirúla,
S a fák lombi fölé könyeket ejtve futott.

2.

Hasztalanul vágyasz, vad sors, kinozni. Nem
érzem,
Nincs szívem. A haza- s a lyánka- s barát-
nak adám

3.

Ujra mosolyg a táj aranyos sugarakba fürödve.
A hanyatló Phoebus ha nyugalomra megyen,
Engemet, hajh szeretőm búcsúzó pillanatával
Holdtalan éjféként bánat homálya takar.

4.

(Martiál után.)

Pompej magzatjait Ázsia és Európa temette,
Őt pedig Afrika; hant ha bizonyára födi.
Hogy szanaszét ekkép hever elszóródva, mit
ámulsz?
Hogy birhatott volna a föld egy helye annyi
romot?

5.

(Martiál után.)

Zápor zápor után, a szüret szünetlenül ázik.
Bár akarod nem jó szűz bor icédbe csaplar.

6.

Rákosnak szomorú mezején járván, magyar, hallod
Fái között a szél mily keseregve nyögel?
Óh nem szél nyögel ott, ősid fél isteni lelke
Sír unokáinak elkoresosodása fölött!

7.

A szerelem jelené; múlté s jövőé a barátság.

(Duná-Vecse, 1811.)

Vándordalok.

I.

Távol szeretteimtől,
S tőled, te drága hon,
Vándorlom a világot
Végtelen utakon.

És lábam a nagy úton
Fáradva lépdegél,
Mert lépteim tetézvék
Butornak terhivel.

Eldobtam én a terhet,
Nincs többé vállamon;
És mégis vaj' mi csüggeszl?
És mégis vaj' mi nyom?

Boldogtalan fiú te!
Mely tégedet lever,
Nem válladon: szivedben
Az óriás teher.

II.

Hová, háva az égi uton,
Darusereg?
Azért hagyjátok-e a tájat
Mert nem meleg?

Vándorlok én is; ámde pályám
Ellenkező:
A szerelem forró honából
Jég sír felé.

(Pápa, 1841. vagy 1842.)

Az összes költemények nagy hatása az akkori Magyarországra, példa nélküli volt. A márciusi Józsefnapi vásárra felsereglett közönség uri népe, lakomára gyűlt össze a Demokrata-körben. A fényes társaság egyhangú óhajtása az volt, hogy a jelenlevő költő hallassa szavát. Petőfi felállt s elszavalta „A nép nevében“, „Dalaim“ s még egy költeményét. A hatás leirhatatlan volt. A vidékiek bemutatkoztak neki, kocintottak vele. Egressy Gábor, az ünnepelt színész „Az örült“ c. költeményt szavalta el, s ezzel csak fokozta a költő iránti rajongást.

Nem volt akkor ünnepeltebb ember

Petőfinél széles e hazában. A „legnépszerűbb költő“ címmel tisztelték meg.

Maga a költő is át volt hatva a dicsőségtől, s remélte, hogy az Akadémia nagy díját az ő „Összes költeményeinek“ fogják kiadni.

Ugy is történt, csak hogy — tíz évvel később. Mert az 1848—49-ki szabadságharc alatt szünetelt a Akadémia, azután meg az elnyomatás éveiben a hatóság tiltotta el a működéstől és csak 1858-ban tartottak ismét nagy gyűlést, s akkor Petőfi műveit jutalmazták meg a 2000 frtos nagy díjjal, s az összeget a költő fiának, Zoltánnak adták ki.

A téli esték.

Hova lett a tarka szivárvány az égről?
Hova lett a tarka virág a mezőkről?
Hol van a patakzaj, hol van a madárdal,
S minden éke, kincse a tavasznak s nyárnak?

Oda van mind! Csak az emlékezet által
Idéztetnek föl, mint halvány síri árnyak.
Egyebet nem látni hónál és fellegnél!
Koldussá lett a föld, kirabolta a tél.

A költő házassága.

Az 1847-ik év nagy változásokat idézett elő Petőfi életében. Erre az évre esik egybekelése Szendrey Juliával és összes költeményeinek örök áron való eladása.

Az év elejét Pesten töltötte, csak március végén tett kirándulást Sz.-Fehervárra. Ugyanis Egressy Gábor egy heti vendégszereplésre kötelezte magát, s felszólította Petőfit, hogy tartson vele, mulassanak egyet.

Ugy is történt, együtt mentek, s együtt tértek vissza. Petőfi, mint ünnepelt költő minden ilyen utazása alkalmával halom

számra aratta a babért; a város, a hol megfordult, a tenyerén hordozta.

Amde ezuttal nem nagyon érdekelte a híres koronázó város ovációja. Mással volt a lelke elfoglalva. Házassági terveit szötte-fonta, mert lelkében elhatározta, hogy birni fogja Szendrey Juliát. Csak-hogy ez a dolog óriási nehézségekbe ütközött, a leány szülei makacsul visszautasították az „állás“ nélküli poétát. Főként az apa újból és újból kijelentette, hogy soha nem fog beleegyezni ebbe a házasságba.

A jó szülők mindent elkövettek, hogy a leányt lebeszéljék. Ál-híreket költöttek

Olyan a föld, mint egy vén koldus, valóban,
Vállain fehér, de foltos takaró van,
Jéggel van foltozva, itt-ott rongyos is még,
Sok helyen kilátszik mezítelen teste,
Úgy áll a hidegben s didereg, az inség
Vastagon van bágyadt alakjára festve.
Mit csinálna kinn az ember ilyen tájban?
Mostan ott benn szép az élet a szobában.

Áldja Istenét, kit Istene megáldott,
Adván néki meleg hajlékot s családot.
Milyen boldogság most a jó meleg szoba,
S meleg szobában a barátságos család!
Most minden kis kunyhó egy tündérpalota,
Ha van honnan rakni a kandallóra fát,
S mindenik jó szó, mely máskor csak a légbe
Röpül tán, most beszáll a szív közepébe.

Legkivált az esték ilyenkor mi szépek!
El sem hinnétek tán, ha nem ismernétek.
A család fő ott fenn ül a nagy asztalnál
Bizalmas beszédben szomszédoddal s komával,
Szájokban a pipa, előttük palack áll
Megtelve a pince legrégibb borával;
A palack fenekét nem lelik, akárhogy
Iparkodnak... újra megtelik, ha már fogy.

Kínálgatja őket a jó háziasszony.
Ne félj, hogy tisztjéből valamit mulasztson!
Hej, mert ő nagyon jól tudja, mit mikép kell,
A kötelességét ő jól megtanulta,
Nem bánik könnyen a ház becsületével,
Nem is foghatják rá, hogy fősvény vagy lusta.
Ott sűrűg, ott forog, s mondja minduntalan:
„Tessék, szomszéd uram, tessék, komám uram!”

Petőfiről, hogy nem szereti, nem is szeret-
te soha, csak játéktárgyul szemelte ki,
hogy tudjon miről versifikálni. A leány
gondolkozóba esett, s bizonyos jelekből
oly vélekedést állapított meg, hogy hátha
mégis van valami a dologban. Elhidegül,
igyekszik kivenni a fejéből a szerelmet.
Játsza tovább a közönyöst. Ez nagy fáj-
dalmat okoz a költőnek, de önérzete tiltja
a kérést. Ekkoriban írott versei telve
vannak mély fájdalommal, a megcsalt
szerelem megnyilatkozásával.

Igyekszik felejtetni, de az lehetetlen.
Érzi, hogy belehal, ha elveszíti Juliát.
Viszont a leány is újra fellángol. Meg-

Azok megköszönik, s egyet hörparentenek,
S ha kiég pipájok, újra rátöltenek,
És mint a pipafüst csavarog a légben,
Akkép csavarognak szanaszét elméik,
És a mi már régen elmúlt, nagyon régen,
Összeszedezetik, sorra elregélik,
A kitől nincs messze az élet határa,
Nem előre szeret nézni, hanem hátra.

A kis asztal mellett egy ifju s egy lányka,
Fiatal pár, nem is a mult időt hányja.
Mit is törödnének a multtal? Az élet
Előttük vagyon még; nem hátok megett;
Lelkők a jövőndé látkörébe tévedt,
Merengve nézik a rózsafelhős eget.
Lopva mosolyogtak, nem sok hangot adnak,
Tudja a jó Isten, mégis jól mulatnak.

Amott hátul pedig a kemence körül
Az apró-cseprőség zúgva, zsi bongva ül,
Egy egész kis halom kisebb-nagyobb gyermek
Kártyából tornyokat csinál... épít, rombol...
Úzi pillangóit a boldog jelennek,
Tegnapot felejtett, holnapra nem gondol.
Lám, ki hinné, mennyi fér el egy kis helyen:
Itt van egy szobában mult, jövő és jelen.

Holnap kenyérsütés napja lesz, szítál a
Szolgáló s dalolgat, behallik nótája.
Csikorog a kütgém ott kinn az udvaron,
Lovait itatj a kocsis éjszákára.
Húzzák a cigányok valami víg toron,
Távolról hangzik a bőgő mormogása.
S e különféle zaj ott benn a szobába'
Összefoly egy csendes, lágy harmóniába.

győződik, hogy rágalmazták előtte Petőfit.
Nagy erővel tör ki szívéből az igazi
tisztá szerelem, ellene szegül szüleinek,
kik őt férjhez akarják adni egy gazdag
földbirtokoshoz. Jól van, nem bánják, de
ígérje meg, hogy egy évig nem ír leve-
let Petőfinek, akkor aztán majd meglát-
ják mit lehet tenni.

A két nemes lélek között pedig folyt a
küzdelem, de a kik ismerték őket, jól
tudták, hogy a szívök egészen másként
dobog.

Hogy a dolog gyorsan kibonyolódjék,
arra Petőfinek sok eszköz állt rendelkez-
zésére. Verseit, melyeket ezen időben

Esik a hó, mégis fekete az utca!
Nagy, vastag sötétség egészen behuzta.
Járó-kelő ember nem is igen akad,
Egy-egy látogató megy csak hazafelé,
Lámpája megvillan az ablakok alatt,
S fényét a sötétség hirtelen elnyelé
Eltűnik a lámpa, a benn levők pedig
Buzgón találgatják: vajon ki ment el itt?

(Pest, 1848.)

Juliához.

Piros orca, piros ajkak,
Barna fürtök, barna szem,
És ez arcon és e szemben
Mennyi lélek, Istenem!

Oh ha birhatnám e lelket,
Ezt a lelkes kis leányt!
Szólj, leányka, mondd, hogy téged
A szerelem még nem bánt.

Nem, nem! Azt mondd, hogy szeretsz már,
Mondd, hogy engemet szeretsz,
És ez a szó életemnek
Egy új teremője lesz.

Én szeretlek, és szerelmem,
E végetlen áradat,
Mint a földet az özönviz,
Eltemette multamat.

Nem tudom, mi voltam eddig;
Ámde azt sem, mi leszek:
Tőled függ, hogy sötét árnyék
Vagy fényes sugár legyek.

Mit határozasz? Már látásod
Megépíté mennyemet:
Oh leányka, ezt a mennyet
Nem szabad ledöntened!

Im letérdelek előtted
S esdve nyujtom föl karom:
Vonj föl engem kebeledre,
Vagy borúlj rám, angyalom!

(1846.)

A magyar nemzet.

Oh ne mondjátok nekem, hogy
Hajnallik hazánk felett!
Látom én, az ő számára
Szó a sors szemődelet;
S kérni Istent nem merem, hogy
Nemzetem gyógyítsa fel,
Mert e nemzet, elhigyétek,
Életet nem érdemel.

Figyelemmel átforgattam
A történet lapjait,
S fontolóra vette lelkem,
A mit e hon végbe vitt.
S mit találtam ott fölírva
Századok betűivel?
Azt találtam, hogy e nemzet
Életet nem érdeme..

Jóra termett nép honában
Egy a szív, az akarat,
A közérdek mellett minden
Külön érdek elmarad;

irt, közölte a lapokban, s azokból Julia megtudta, hogy szerelme nem hűlt ki, sőt jobban lángol mint valaha. Továbbá Petőfi megküldte Juliának akkor megjelent „összes költeményeit“, azon izenettel, hogy tartsa meg emlékül, s ha már csakugyan férjhez kényszerítik szülei, legyen boldog a házassága.

A poéta eszközei célhoz vezettek. Julia nem habozott tovább, nem igyekezett tetetni a közönyöst. Érezte, hogy sorsának el kell dőlni. Felkérte nagykárolyi derék barátnőjét, Térey Marit, hogy lépjen közbe és hozza össze őt a költővel. A hű barátnő elvállalta a közbenjáró sze-

repet. Május 5-éről (1847) keltezve, hosszú levelet intézett Petőfihez. A többek közt így ír:

„Jöjjön mentül előbb le. Ön boldog lesz, mert jelenléte boldogítani fogja Juliát. Tudj-e, miért nem felelt Julia egyik levelére sem? Mert atyjának megígérte, hogy sem levelet öntől tudta nélkül el nem fogad, sem engedelme nélkül nem ír önnek, már pedig engedelmet erre nem kapott. Képzelheti, ez által mennyit szenvedett Julia. S mint kell önnek le-sietnie mindezekért megjutalmazni őt.

Julia szülői mindent el fognak követni, sőt próbákat már tettek is, hogy Julia

Itten oltárt minden ember
Ön bálványaért emel,
És az ilyen önző nemzet
Életet nem érdemel.

Voltak egyesek közöttünk,
Tiszta, hű, nagy szellemek,
A kik mindent, a mit tettek,
A hazáért tettenek.
Hány volt köztök, kiket e hon,
Maga a hon veszte el!
És az ily hálátlan nemzet
Életet nem érdemel.

Más hazában hiven őrzik
Mindazt, a mi nemzeti;
Ősi kincsét a magyar nép
Megveti és elveti,
A magyar magyarnak lenni
Elfeled vagy szégyenel,
És az ily elkorcsult nemzet
Életet nem érdemel.

Oh, de mért elősorolnom
E szegény hon vétkeit?
Lesz-e sors, oh lesz-e Isten,
A ki minket megsegít?
A nagy Isten szent kegyéből
Jő-e megváltási jel?
Lesz-e még a nemzet olyan,
Hogy halált nem érdemel?

Pest, 1845.)

V. Ferdinándhoz.

Igaz-e, királyom,
A mit mondogatnak?
Nálad hire sincs a
Szabad akaratnak.

Megtennél te mindent
A magyar javára;
Csakhogy titkos önkény
Korlátokba zára.

S nem csak közdolgozban
Vagy te korlátozva;
E gyalázatos kény
Elhat ten lakodba.

A mi örömednek
Volna kutforrása,
Elzárják előled,
Hogy szemed se lássa.

És kinek, kinek vagy
Ilyen szolgárbja?
Szolgádnak, királyom,
Ki sajátod lopja

Ha ez így van: sorsod
Szivemből sajnálom...
Ugy nézz a szemembe
Jó öreg királyom.

(Pest, 1844.)

Emlékversek T. M. kisasszonynak.

A szerelemnek asztaláról
Nem ittunk mi közös pohárból;
Mégis ha egy hosszú öröm lesz életem,
Azt én, leányka, csak neked köszönhetem.
S ha meg fogom siratni a napot,
A melyben életem fogantatott;
Ha nem lesz a világon többé örömem:
Azt is, leányka, csak neked köszönhetem.
Csodálkozol? ezt meg nem foghatod?
Gondolkozzál csak: kitalálhatod.

(Nagy-Károly, 1846.)

önről lemondjon. De Julia szerelme erősb, semhogy oly próbákat ki ne álljon, s én azt tartom, sőt tapasztaltam is, hogy két forrón szerető szívet emberi erő el nem választhat.

Tehát jöjjön ön Petőfi körünkbe!"

Ily levélre, ily meghívásra, a nyárs-polgári szerelmes természetesen azonnal sietett volna Nagy-Károlyba és a derék Térey Mariék házában titokban összejött volna Juliájával. Ám Petőfi azt tette, hogy tüstént levelet irt Szendrey Ignácnak,

megkérte tőle a leánya kezét. A válasz megérkezéig pedig Pesten maradt. A válasz nem késett sokáig. Az öreg bezzeg nyárs-polgáriasan viselte magát. Azt mondja levelében, hogy ő nem ismeri Petőfit, leánya pedig még igen fiatal, s határozott választ csak az évi határidő leteltével adhat.

Erre utazott aztán le Petőfi. Egyenesen a szigorú apához ment, s szemtől szembe állt vele, kijelentette, hogy a levél őt ki nem elégítette. Julia szereti, tehát adja hozzá feleségül.

Kinn a ménes, kiinn a pusztán...

Kinn a ménes, kiinn a pusztán,
A betyárok országutján;
Benn a csikós a csárdában
Iszik Isten igazában.

Hadd igyék, ha kedve tartja,
Ha kiszáradott a torka,
Nem is csoda ily melegben,
Süt a nap eszeveszetten.

De ha beballag kend, bátya,
Iszogatni a csárdába,
Legyen gondja a ménesre,
Bizza kelmed jó kezekre,

Ott kinn hagyott három bojtárt,
Egy sem ér egy hajító fát,
Mind a három azzal mulat,
Hogy alszik a kalap alatt.

Ebből a határozott fellépésből heves szóváltás támadt. Az öreg kijelentette, hogy állás nélküli versíró emberre nem bizza a leánya sorsát és felszólítja, hogy örökre kimélje meg házát látogatásától.

A leányt elzárták, hogy ne is találkozhassanak. De azért mégis találkoztak, s örök hűséget esküdve, elhatározták, hogy egymáséi lesznek. Petőfi nem tágitott. Ujra elment az öreghez, és újra gorombáskodtak egy csomót.

Utoljára már nem birt tovább ellen-

állani az öreg, a leánya és Petőfi ostromának, s csak azt kívánta, hogy legalább egy heti halasztásba egyezzenek bele. Egy hét lefolyása alatt majd közli végleges elhatározását.

Ebben kölcsönösen megállapodtak, s Petőfi átment Nagy-Bányára, hogy könyében teljen el a hét. Pár nap múlva már kapja Szendrey levelét, melyben újra elutasítja. Erre a költő azonnal vissza megy Erdődre, megint szemtől-szembe áll a zsarnok apával, kérleli, hogy ne

Hevernek a földön hanyatt,
Orcájok a kalap alatt,
Egyebökkal nem gondolnak,
Ha megpörköli is a nap.

Hát amott Kecskemét felől,
A homoktorlatok megől
Ki lépeget szép lassacskán
Egy szép sötétpej paripán?

Szép tüzes ló, de még rajta
A legény tüzesebb fajta,
Bátorság van a szemében,
Karikás-ostor kezében.

Csak jön, csak jön, halk lépést tart,
Egyszer a méneshöz ugrat,
Kiszakit egy jó nagy falkát...
Kis-Kunság, most Isten hozzád!

Fárad a nap. már alatt jár,
Egyre nyargal még a betyár,
És előtte a paripák,
Csattog-pattog a karikás.

Jön a csikós a csárdából,
Gyógyulóban mámorából,
A bojtárok ébrednek,
Nagy híja van a ménesnek.

El az egész kerületbe
Ló-keresni, szedtevette!...
De hiszen kereshetik mán
Kit Szabadkán, kit Kikindán,

(Pest, 1847.)

Lehel.

Melyik szerelmes nem választ magának
A számtalan közül egy csillagot?
És melyik költő nem választ magának
A számtalan közül egy bajnokot?
Ezt Toldy Miklós, azt Kont lelkesíti;
Ki a vitéz, ki engem föltűzel?
Ki e vitéz?... a kürtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel!

Ez volt a hős, ez volt a kürt, ... e hősnek
Halála egy nagy égzengés vala;
Kilencszáz év mult, és ez égzengésre
Most kél a viszhang: lantomnak dala.
Ti jászok és ti kúnok, hallgassátok,
Mert, úgy hiszem, legjobban érdekel
Titeket, ő, a kürtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel.

Mi a legjobb köszörűkő? a bosszu;
Ez fente meg a magyar kardokat.
Mi a leggyorsabb fergeteg? a bosszu;
Ez hordja mostan a magyarokat.
Éles kardokkal, szélvészrohanással
A németek földére érnek el;
Elöl száguld kürtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel.

Hiába fented kardodat, magyarság!
Felsőbb hatalom eskütt ellened.
Harcod koporsó, óriás koporsó,
A melybe dicsőséged temeted.
Nagy lakomája volt ez a halálnak,
S kit el nem költe: mint rab vesztegel.
Ezek között a kürtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel.

álljon boldogságok útjába. Hasonlót tesz Julia is. E kettős kéréssel szemben már többé nem tudott mit cselekedni.¹ Beleegyezett a megmásíthatlanba, de kikötötte, hogy a leánynyal nem ad egy krajcárt sem. Most hát válasszon a leány, szülői vagy Petőfi között.

A leány választott. Petőfi keblére borult.

Az öregek akkor megtörve, csak azt kérték még, hogy ne siessenek az egybekeléssel, halasszák szeptember 8-ikára, első találkozásuk évfordulójára. Persze azt gondolták, hogy hátha addig valami szerencsés véletlen segítségükre jön, és elhidegülnek egymástól.

A furfangos terv nem vágott be! A fiatalok szerelme nem változott.

Petőfi visszatért Pestre, hogy házasságához pénz szeressen. Most már volt életének célja, üzleti módon kellett a poétaságot kamatoztatni. Sok pénzre volt szüksége, hogy fészükét berendezhesse.

1500 frtéért örök áron eladta Emichnek kiadói jogát. Aztán szerződést kötött vele, hogy ezután irandó összes verséért még 2000 frtot fizet. Szerződött a lapokkal is, hogy ezután biztos összeget fizeszenek közlendő verseiért.

Igy elintézték az anyagiakat, megint utra kel, a felvidéket járja be, közben

„Akasztófára!“ dörg a német császár,
„Akasztófára e zsványokat!
Haha, hittétek-e ti száraz fák, hogy
Teremni fogtok még virágokat?
Lám, kivirultok ujlag. — Mivelhogy
A vezér elsőséget érdemel:
Előre hát, te kúrtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel!“

Kilépe a hős: „Isten néki, császár,
Függjek koszoruként ez oszlopon.
Német vagy, nem t'om: lesz-e emberséged?
Meghallgatod-e végkíváratom?
Szeretnék még egyszer kürtömbe fujni,
Vén bajtársamtól hadd bússúzzak el!“
Ekkép beszélt a kúrtharsogtatással
Országokat reszkettető Lehel.

Megkapta kürtjét s úgy megfujta a hős,
Hogy a császár megsiketült bele,
Megsiketült és eldőlt ... innen-onnan
Kilencszáz éve, s még föl sem kele.
Nem is kell ő fel többé. — Jászberényben
Még megvan a kürt csorba élivel,
Mit megesorbitott a császár fején a
Győzöttten is még győzelmes Lehel.

(1845.)

Számúztam magamat.

Számúztam magamat az emberek közül,
Magányba mentem és mélyen rejtetem el;
Magam voltam csak ott és még sem egyedül:
Együtt valék a múlt ezer emlékivel.
És minden emlék oly gyászdolgotat beszélt,
Mik fölforgathatná a szív s ész tengelyét.

boldog szerelmes verseket irogatva. Utját Szatmár felé vette, hogy találkozzék Juliával. Találkoztak, s megegyeztek, hogy sürgetni fogják a házasságot. Persze a dolog megint az öreg elé került, s az megint oly szigorú és rideg maradt, mint a tavaszon. Petőfi most már a legsürgősebben kívánta, hogy a forma szerinti jegyváltás megtörténjék. Ezt augusztus 5-én végre is hajtják. Szomorú ünnepség volt, sem az apa, sem az anya nem voltak jelen.

Ettől kezdve Petőfi a közelben tartózkodott. Szatmár volt a főhadiszállása, innét ki-kí rándult a környékre. Neveze-

Végig tekintettem tulajdon sorsomon
És a világ során. Az és ez oly sötét!
S az éjben, mely minket homályával bevon,
Nem látjuk már az ég vezérlő jobb kezét;
Csak úgy botorkálunk majd ide majd oda.
Ha botlunk s elesünk, valóban nem csoda.

Igy van. S e gondolat, ez oly egesztelő,
Nagy ur ez, mely minden megbánást eltemet;
E gondolat, miként varázsvessző, elő-
Idézi ama mély rejtekből lelkemet,
A melybe zárkózék, midőn az emberek
Olyan sokszor s olyan nagyon sértettenek.

Megengesztelt szívem egy zöld olajfa ág!...
Minden tőled kapott sebem felejtve van;
Megbékülő jobbam fogadd el, oh világ,
Nem volnál rossz, ha nem volnál boldogtalan;
Boldogtalan vagy, s én sajnállak tégedet,
S a kit sajnálunk, azt gyűlölnünk nem lehet.

(1846.)

Védegyleti dal.

Van-e szebb lánc a világon,
Mint mely minket összefűz?
Bűvös karikába gyűjte
Minket a szent honfitűz.

Sir volt keblünk, és halottja
Volt a hazaszeretet:
Nagyszerűen tölük e föl-
Támadási innepet!

Nemzetünk, e nagy folyó, mely
Mindig száz felé szakadt,

tes utja volt Koltóra gr. Teleky Sándorhoz. Arra kérte urí barátját, engedje meg, hogy ha majd egybekelnek, egy hetet az ő koltói kastélyában töltsenek, de úgy, hogy ne legyen akkor ott egy árva lélek sem, menjen el maga a gróf is.

Ez a különös kívánság más emberfiát kihozott volna a sodrából, de a poétalelkű gróf készséggel beleegyezett, megígérte, hogy szét széleszti egész háza népét, a kastélyban csak egy öreg cseléd marad. Ők pedig mindnyájan távol lesznek, míg a költő-király feleségével ott tölti az első hetet.

Lassankint elérkezett az esküvő napja.

Egyesítse innepénél
A különvált ágakat.

Millió és millió száz
És egyetlen hang legyen,
Mely kiáltsa lelkesedve
A magasztos innepen:

„Elfogadjuk, bármi durva,
A mit a hon méhe szül;
Bármi légyen, bármi pompás,
Semmit, semmit e kívül!”

És ne szóljon áldozatról,
Lemondásról senki sem;
Kötelesség, mit az ember
Hon jóllétéért teszen.

S a király, a honnak atyja,
Mint valóban jó atyánk,
Karjait kiterjesztendi
És az áldást mondja ránk.

(Pest, 1845.)

Visegrád táján.

Ki mondja meg: Visegrád táján
A bágyadt alkony
Nem Zács Klárának megtört szelleme?

Ki mondja meg: Visegrád táján
A vad, sötét éj
Nem Zács Bódognak boszus szelleme?

(1845.)

Ismét köny.

Azt hittem, hogy szememből a sors
Örökre száműze.
S ismét pillámon vagy, sötét
Fájdalmak fényes követe.

Alig vidultam a boldogság
Nyájas napsugarán,
Ismét felhő takarta el,
Mely önti záporát reám.

De nem, nem zápor ez: csak egy köny,
Egy könyecske csak;
És mégis kínosabb talán
Mint volna egy egész patak.

Oh sirtam én már, sokat sirtam
Miattad, szerelem.
És sirattalak tégedet,
Szegény pusztuló nemzetem;

De ennél keserűbb könyűt még
Nem ejtettem soha,
Sem érted, égő szerelem,
Sem érted, hamvadó haza,

E köny, mint a tüzes vas, mint a
Pokolnak lángja sűt...
Írtóztatón, írtóztatón,
Orromba ment a pipafüst!

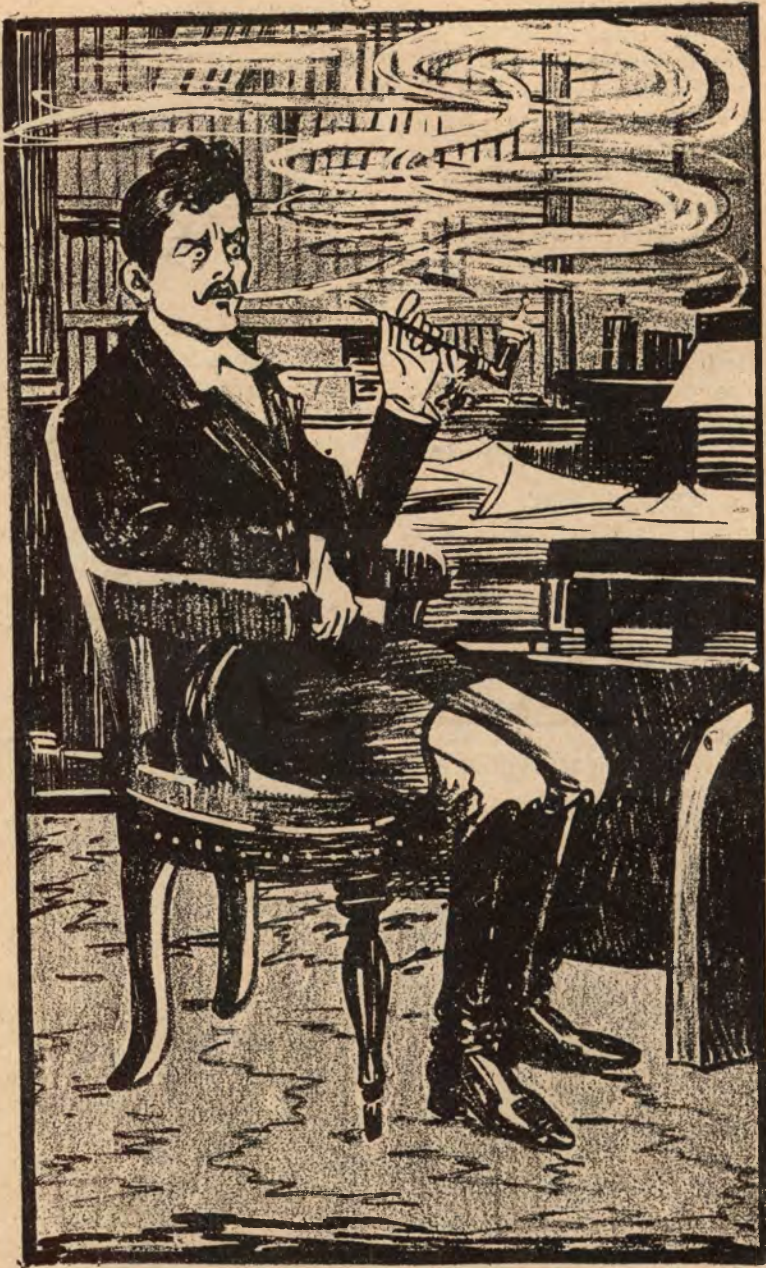
(Szatmár, 1847.)

Csöndben vonultak be szept. 8-án dél-
előtt az erdődi vár kápolnájába. Nem
volt násznép, csupán két tanu: Sass
Károly és Lauka József állt a hátuk
megett. A gögös apa hiányzott, csak az
anya volt jelen, a másik lányával. Gyor-
san és egyszerűen ment véghez az es-
ketés. Annak utána pedig kocsira ültek.
Az apa minden áldás, és mint előre meg-
mondta, egyetlen krajcár nélkül bocsátotta
el leányát. Petőfihez sem volt egy jó
szava sem. Ekkor a költő keserűen fel-
kacagott és azzal elhajtattott.

Az új élet.

Midőn vig ostopattogások közt robo-
gott a négyes fogat Koltó felé, az a
bosszantó malőr érte őket, hogy a fele
uton eltört az egyik kocsi-kerék. Ezt így
énekelte meg a költő:

Eltört ugyan az utban
Kocsinknak kereké,
De nem hiszem, hogy a nagy
Áldás-súly törte le,
Azon áldásnak súlya,
A melylyel engemet,
Ipam s napam maguktól
Eleresztettek.

Ismét köny c. költeményhez.

Oh, mi szép...

Oh, mi szép a vándorélet... oh az
Irigyrendő vándormadarak!
Nem tudják ők, nem tulják, mi a tél,
Egy tavaszról másba szállanak.

Vándorolni .. vándorolni, mint a
Fecske, mint a gólya szabadon,
Add e sorsot én nekem teremtem,
Hajdan ez volt a kívánságom.

(1845)

Oh, mi szép a házi élet... oh az
Irigyrendő házi madarak!
Mit törődnek ők téllal, tavasszal?
Fészkeikben olyan boldogak.

Házasodni, házassodni... élni,
Halni a szerelmi láncokon:
Add e sorsot én nekem Teremtőm!
Mostan ez az én kívánságom.

A Honderűhöz.*

Oh Honderű, te Lázárok Lázára,
Te csak nevednek két bőtüje vagy,
Nevednek vagy csak két végső bőtüje!
Huzd meg magad, nehogy tovább ragadj.
E két bőtü — elől, hátul olvasva —
Egyformán mondja meg mi-létedet;
De én becsüllek! mert hisz' aranyával
Fizetted egykor költeményimet.

Oh Honderű, te olyan szemtelen vagy
Mint Kecskemétnek piacán a légy!
Egyébíránt alávalóbb a légnél!
Az még röpi, te csúszva, mászva mégy.
De minden ember nem néz láb alá; majd
Elgázolnak, vigyázz, mondom neked!
Javad kívánom! mert hisz' aranyával
Fizetted egykor költeményimet.

(Pest, 1845.)

Oh Honderű, mi aztán a jutalmad
E sok jeles tulajdonságidért?
Hijába, olyan a világ mint régen:
Az érdem becsüléséhez nem ért.
Lám, annyi útál tégedet, ki a hont
Ha nem is derítet, de dörítet.
Szegény! sajnállak, mert hisz' aranyával
Fizetted egykor költeményimet.

De, Honderű, te vélem összetűztél,
Te általad váltig karmoltatom.
Mióta van, hogy meri ingerelni
A hős oroszánt a hitvány majom?
De megbocsátok, hogy muzsámat mostan
Oly irgalmatlanul becsméreled!
Hisz' aranyával fizetéd, s fizetnéd
Most is (ha adnám) költeményimet.

* A Honderű engem legközelebb többek közt arrogantiával vádol; bizony ha csak oly parányi arrogancia volna is bennem, mint benne jóra valósság, ő rája nem is hederitenék, nem hogy még megénekelném.

Kénytelenek voltak hát a közeli Nagy-Bányán megállapodni, s onnét csak másnap folytatták tovább útjokat Koltó felé. Meg is érkeztek szerencsésen. El voltak bővölve a felséges látványtól, midőn a Telekyek ősi fészket megpillantották. Igazi költői kép tárult szemük elé. A várkastély kedves magaslaton fekszik, köröskörül hegyek, nem messzire Nagy-Bánya, honnét a harangzó elhallzik.

Bevonultak. Ugy volt minden, a hogy gr. Teleky Sándor megígérte. Nem volt egy lélek sem látható, e-upán két vén cseléd fogadta őket. Elhelyezkedtek a számukra előkészített lakosztályban. Az

emeleten, a sarok-szobát foglalták el, mely kívülről vadszöllővel volt befuttatva, s honnét az egész várból a legszebb kilátás nyílt Nagy-Bányára, meg a máramarosi havasokra. Az ablak alatt pedig gyönyörű kert terült el pompás fákkal, bokrokkal. Egyik hatalmas fába a költő bevészte a maga és felesége nevét.

Az a kedves hely, hol a költőt elkvártélyozták, örökemlékeztetvé lett, itt írta életében legszebb költeményeinek egész sorozatát. És pedig:

A sivatag lakói. Fölösleges aggalom. Beszél a fákkal a bus őszi szél. Az ember. A mióta én megházassodtam. Szep-

Egy kritikushoz.

Nagyságos ur! ismer engem,
Tudja azt a roszt szokásom,
Hogy az igazságot, Isten
És ember szemébe vágom.

Nagyságos ur! ön nem Isten,
Még nem is nagy ember ám,
Önnel hát az igazságot
Mért hogy ki ne mondanám?

Nagyságos ur! eh, kimondom:
Ön nékem már nem árthat,
Cenzurázni nem akarok,
S így nem rejciálhat.

Nagyságos ur! szükséges hogy
A költőnek lelke légyen,
Önnel pedig lélek helyett
Spongyia van a szívében.

Nagyságos ur! a spongyia
Lángot nem vet, szikrát sem ad,
Mind hijába ütök-verik:
Minek üti-veri tehát?

Nagyságos ur! valahányszor
Az ön verseit olvasám,
Tudja, mi jutott eszembe?
Az, hogy: asinus ad lyram.

Nagyságos ur, Kecskeméten
Az ön atyja csizmadia:
Jobb lett volna önnel is e
Mesterséget tolytatnia.

(Pest, 1847.)

Legszebb versem.

(Nem hiteles szövegű.)

Sok verset irtam én már össze,
S nem mindenik haszontalan;
De a mely hirem megszerezze,
A legszebb vers még hátra van.

Legszebb lesz az, ha majdan Bécsben
Hazám boszúja szembe száll,
S én villogó kardom hegyével
Száz szívbe ezt irom: halál!

(Ér-Mihályfalva, 1846.)

Batthyány és Károlyi grófnék.

Nekem nincs semmim, semmim e hazában,
De én egészen az övé vagyok;
Bánat- és örömköny forr szememben, a mint
Sötétül napja avagy fölragyog.

Örömkönyűim, oh ti gyér vendégek
Minálunk a hű honfiszem felett!
Ha föl nem törtök most a telt kebelből:
Édes terhétől szívem megreped.

Láttatok-e a két tündérvirágot?
Borús hazánknak két sarkesillagát?
Evezhatsz bátran, nemzetem hajója!
Nem veszthet az célt, a ki ilyet lát.

Én láttam, láttam! Megmutatta őket
Szent vágyaimnak a szövétnekfény;
Hanem mi volt e fény a lánghoz képest,
Mely ekkor égett keblem belsején.

tember végén. Elértem, a mit ember ér-
het el. Kazinczy Gáborhoz. Az utolsó
virágok. Egykor és most. A szerelem or-
szága. Menny és föld. Csendes élet. Az
vált a nagy, nagy munka. Hintón és
gyalog. Mi a szerelem? Bölcselkedés és
bölcesség. Meddig alszol még hazám?
Tíz pár csókot egy végből. A rab. A hold
elégiaja. A koldus sirja

Ezeket kívül hosszabb műbe is kez-
dett, és szorgalmasan irogatta *Uti le-
veleit az Életképek* számára. Tehát há-
zasságának első idejét is komoly iro-
dalmi működésben töltötte el. Aztán
olvasott. Felemlíti leveleiben, hogy mely

külföldi íróknak a műveit olvasta azon
idő alatt.

Mindössze hat hetet töltöttek Petőfiék
Koltón „oly édesen, oly boldogan, a
minőről halandó csak álmodni képes”.

Október 20-án váltak meg a boldog
tanyától. De nem Pestre, hanem Kolozs-
vár felé indultak. Másnap este érkeztek
meg a kis fővárosba, a hol még Petőfi
soha nem volt. Nevezetes dolgok történ-
tek akkor ott, együtt volt az erdélyi
országgyűlés. Ellátogattak már másnap
a „Redoute”-ba, hol tartották az üléseket.
Mikor megpillantották őket, lelkes éljen-
zés hangzott fel. A következő nap pedig

Ott álltak ők, mint égi jelenések ;
Szokatlan köztünk ilyen látomány:
Hahogy sokáig néztem volna őket,
Szemfényemet vesztettem volna tán.

S hallottam édes ajkaik zenéjét ;
Hallottam őket halkán mondani,
Mit tetteik rég fennszóval beszélnek,
Hogy ők a honnak hű leányai.

Miért nem voltam a lég ajkaiknál ?
Hogy vittem volna szét e hangokat,
Mint napvilágot minden egy magyarhoz,
Kit éj környékez honfű miatt.

Ragyogjatok ti ébredő hazámban
Hajnalsugárral, testvér csillagok !
Sugárotokra, Memnon szobráképen
A nemzet ádást zengedezni fog.

(Pest, 1844.)

Kovács Jánosné emlékkönyvébe.

Jellemtelenség e kor bélyege ;
Pedig csak egy, csak egy : a jellem az,
A mi az embert emberré teszi.
E nélkül hitvány, öntudatlan tárgyak,
Vagy legfőlebb is állatok vagyunk.
Oh hölgy ! könyörgök hozzád, a haza
S az emberiség kettős szent nevében ;
Ha gyermekekkel áld meg majd az Isten,
Ölts gyermekid szívébe jellemet,
Szeplőtelen és megtántoríthatatlant,
És nem szükség, hogy mást is adj nekik,
Mindent adál, ha jellemet adál.

(Debrecen, 1846.)

Haza tértem.

Haza tértem és letettem
A vándorbotot kezemből,
S veszem a lantot helyébe,
Mely sokáig félre téve
Hallgatott, most újra zendül.

Melyik a lélekkrázóbb,
A legfájóbb húr e lanton ?
Azt veszem, hogy ujjaimtól
A húr s ennek hangjaitól
Bennem a szív megszakadjon.

Messze jártam, sokat láttam ;
Sokat ? Oh nem, csupán egyet
Azt, hogy e hon ereje fogy,
Hogy meghalni készülünk, hogy
Elfajult a magyar nemzet.

Alkotmányunk egy vásártér,
Melyen lelket adnak-vesznek,
Adnak-vesznek olcsó pénzért,
Egy kis címért, egy ebédért :
Jó éjszakát ily nemzetnek !

Elmegyünk a más világra :
Nem a magasból esünk le
Mint madár, melyet lelőnek
Közeléből a felhőnek
S onnan hull a mély tengerbe.

A pornak vagyunk szülőtti,
Az alacsony úti pornak,
Nincsen emberméltóságunk,
Mint a féreg csúszunk-mászunk,
Mint a férget eltipornak.

az országgyűlési ifjúság fátyás-zenével tisztelte meg a költőt. Beszédet is intéztek hozzá, melyben a szónok úgy üdvözölte, mint az unió előbajnokát. Akkor ugyanis már szélteben napirenden volt a kérdés, hogy Erdélyt egyesíteni kell Magyarországgal. Minek két országgyűlés, legyen egy, a melyen a két haza képviselői mondják el bajaikat. Ez lenne az unió, vagyis az egyesülés, s erről szól Petőfi *Erdély* című költeménye, melyet a múlt évben irt.

A szónoklatra Petőfi lelkesen válaszolt, aztán lakoma következett, melyen a hírneves Berzenczey László, marosszéki

követ köszöntötte fel Petőfit, a ki a szép dikcióra azzal válaszolt, hogy elszavalta *Dalaim* című költeményét.

Másnap elutaztak Nagyváradra, majd Szalontára, Arany János látogatására. Költő barátját nem találta otthon Petőfi. Kint volt a szőlős-kertben, fát ültetett. Utánna ment hát, s midőn feltalálta munkája közben, így szólt: Kívánom, hogy addig élj, míg az a csemete akkora vastag fává fejlődik, hogy a törzséből ki lehessen vájni egy koporsót.

Egy hétig maradtak Aranyék vendégszerető házában. Onnan Szolnokon keresztül utaztak aztán Pestre, hova nov.

Jaj azoknak, jaj azoknak,
Kiket magyar anyák szültek,
Kik hazájok pusztulását,
Nemzetök vég vonaglását
Nem nézhetik egykedvűleg!

(Pest, 1847.)

Álmos vagyok és még sem alhatom . . .

Álmos vagyok és még sem alhatom;
Ébren vagyok és mégis álmodom.
Gyertyám pislog komorhomályosan,
Mint a lidérc, mely temetőbe' van;
S ki nem merem kezemet nyujtani:
Elvenni hamvát vagy eloltani.
Ágyamban fekszem mozdulatlanul;
Előttem el rém rém után vonul.
Hiába hunyom be szemeimet,
Látom még akkor is e rémeket.
És milyen rémek, milyen alakok!
Arcmról hideg izzadás csorog.
Ott mély árokban egy koldus halott,
Fölkél és rágja a koldusbotot.
Kemény. Beléje törnek fogai,
Látom szájából a vért omlani.
Itt egy öreg cigány a deresen,
Útik, verik kinoskeservesen,
Vernek le róla húsdarabokat,
Fájdalmában, mint a kutya, ugat.
Hát az mi ott? torony vagy óriás?
S mit mível? kutat vagy sirgödröt ás?
Nem sir lesz az, nem. Kút, mert ott hever
Mellette a nagy százakós veder;
Most leereszti a roppant vedert...
Nem víz, de vér, mit a kútból kimert.
Itt egy ifju, ki lenyakaztaték,

Viszi fejét, markolva üstökét,
S szólván: „nem én, de te vagy a zsvány!”
Bedobja azt a bírő ablakán.
Ott akasztófa, rajta csecsemő;
A csecsemőnek anyja oda jó,
Mégfogja a lábát, s huzza, huzza le,
S körültáncolja a bitót vele.
Itt egy leány, két béka ül szemén,
Nyüzött patkány van orrának helyén,
Hosszu férgemből vannak fürtei,
S öt félkigyó — félemler öleli. — —
Ily szörnyeket lát lázas képzetem,
Elkergetném s el nem kergethetem.
Mindenki alszik, csak magam vagyok
Nem alvó. Csend van, csak fogam vacog.

(1845. vagy 1846.)

Oda járok, hova . . .

Oda járok, hova senki nem megyen,
Hogy a világ szeme észre se vegyen;
Neki adom ott magam a bánatnak,
Szememből a könnyek csak úgy szakadnak.

Soha, soha ilyen örült szerelem!
Nem tudom én, mit fog tenni még velem.
Mértföldre belátom a világot,
Szerelmembe' egy lépésre sem látok.

Örökös bujdosásban van a lelkem,
Egyre űzi nyughatatlan szerelmem.
Hol lesz, hol lesz az én megpihenésem?
Öledben-e, lyány, vagy a sír öleiben?

(1817.)

4-én érkeztek, egybekelésük után majdnem két hónap mulva. Pesten már minden el volt rendezve, Egressy Gábor fölvette a Dohány-utca 373-ik sz. alatti házban számukra a háromszobás emeleti lakást. Meg voltak vele elégedve, de nagyllottak. Két szobát is elégnek találtak a maguk számára, kiadták tehát a harmadikat Jókai Mórnak albérlésben. Így aztán hármacskán éldegéltek ott jó egyetértésben.

Persze, az némi meglepetés lett volna számukra, ha Szendrey Ignác szépen berendeztette volna a lakásukat. De bizony nem kaptak még csak egy széket sem,

a szükséges butorokat Petőfi vásárolta össze. Ez felemésztette a pénzcsekjűk jó nagy részét, s előállott annak a szükség, hogy jövedelmi forrás után nézzenek. Elment tehát Petőfi Emichhez, s úgy egyezett meg vele, hogy a második kötet költeményeért kikötött 2000 frtot száz frtos havi részletekben fizesse. A házbérnegyedes hónapokban pedig (augusztus és november) 200-at adjon. Csodás dolog, hogy így éppen a költő haláláig volt elintézve a megélhetésük kérdése.

Eletük boldogan folydogált. Egymásért és egymásnak éltek. Hozzájuk nem járt senki, ők sem jártak sehova. Estéknént

Mint megfogamzott átok . . .

Mint megfogamzott átok, az őszi köd
Sötéten ül a pusztá világ fölött.

Mi sötétebb mint e ködborulat?
Az ifjunak arca, ki benne halad.

Megy a komor ifju, ragadja a lova.
Száguldó paripán, komor ifju, hova?

„Mit tudta, hová megyen, ős apánk, midőn
A paradicsomból kiüzve lőn!

Mit tudja, hová megy az, a ki a szerelmet
Nem nyerve, a lyánytul örökre búcsut vett!”

S így céltalanul az ifju halad;
Előtte, utána ködborulat.

Minden komor, minden sötét;
Csak két dolog, a mi kis csillámot vét.

Egy sárga tövisfa, reggeli dértül;
S az ifju halvány arca, szeme könyétül.

S nagy a csend, s a csendben nem hallani mást,
Mint egy sóhaj és varjukárogást

(1847.)

Hazatérés.

(Heine után németből.)

Te szép halász leánya,
Hajtsd partra csolnakod,
Jőj, s ülj le oldalomhoz
És nyujtsd nekem karod.

Fejecskéd tedd szívemre,
S ne félj, ne oly 'igen,
Hisz' gondtalan naponkint
Jársz a vad tengeren.

Tengerhez szűm hasonló:
Van rajt vész, ár, apály;
És mélyen fenekében
Nem egy szép gyöngy is áll.

(Pápa, 1841. vagy 1842.)

Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?

Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?
A ruhámat foltoztatod?
Rongyosan is jó az nekem,
Varrj inkább egy zászlót, feleségem.

Sejtek, sejtek én valamit,
A jó Isten tudja, hogy mit,
De elég, hogy szól sejtésem,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Nem maradhat így sokáig,
Mi hogyan lesz, majd elvállik,
Elvállik a csatatéren,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Drága áru a szabadság,
Nem ingyen, de pénzen adják,
Drága pénzen, piros véren,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Ha ilyen szép kéz varrja meg,
A győzelem belé szeret,
S mindig ott lesz közelében,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

(Pest, 1848.)

Jókai bement hozzájuk, s elcsevegték az időt. Egy sajátságos körülményt nem lehet szó nélkül hagyni. Julia nem hozott magával a messze vidékről gazdasszonyi hajlamokat. Nem szerette a konyhát. Vendéglőből hordattak ételt, s így bizony mégis aligha nem hiányzott valami abból a házi otthonból, a mit Petőfi annyiszor megénekelt. Julia egyébként is különös teremtség volt. Rövid hajat viselt, szerette a nyilvános ünnepeltetést. Csakhamar

pedig mint író nő kezdett szerepelni. Az *Életképekben* kiadta *Naplójegyzeteit*.

Az új élet új munkakedvre hangolta a költőt. Lázasan dolgozott, mintha csak érezte volna, hogy életéből alig van már több egy évnél hátra. Irt rövidebb és hosszabb költeményeket, majd fordít Schakspaereből. És el kezd a politikával komolyabban foglalkozni. Az országgyűlés Pozsonyban nagy dolgok felett tanácskozik, melyek előzményei lettek a ké-

Mit csinálsz, mit varrogatsz ott? c. költeményhez.

sőbbi vívmányoknak. Petőfi nagyon érdeklődött az országgyűlési tárgyalások iránt.

Egyre-másra írja politikai verseit, melyek között *Az országgyűléshez* címűben arra buzdítja a képviselőket, hogy szerezzék meg a szabadsajtót a nemzet számára, mert ez a szabadság legelseje, a kezdet kezdete. Ez lett az ő hitvallása, ezért kezdte meg már ekkor a harcot. Röpiratot is adott ki s abban így ír: „Logikailag a forradalom legelső lépése

és egyszersmind fő kötelessége szabaddá tenni a sajtót.”

Azzá is lett, de nem a szófecsérlő lassu munkáju országgyűlés által, hanem Petőfi által. Ő állította vissza egymaga a szabadsajtót néhány hónappal később, márc. 15-én.

A világon pedig már akkor nagy események készültek. Februárban kitört a párisi forradalom. Másutt is, Olaszország tartományaiban: Messzinában, Palermo-

A hegyoldalt venyigesor takarja . . .

A hegyoldalt venyigesor takarja,
Megvert engem az úristen haragja,
Avval vert meg engemet
Hogy venyigét teremtet,
Venyigére gerezdet, gerezdet.

Apám után szép vagyonhoz jutottam,
Vagyonomat egy fillérig elittam ;
Most napszámra dolgozom,
Ha napszámom kikapom,
Kocsmába mék, eliszom, eliszom.

(1845.)

Sorshuzás előtt.

Kétszázezer forint ! reá
Gondolni is alig merek.
Nagy ur leszek, mennykő nagy ur,
Föltéve persze, ha nyerek.

Vajon hová teszem e pénzt ?
Mindenh'a, csak ládámba nem !
Meg nem penészedik az én
Ládámban, hiszem Istenem.

A mint nyerek : elnyargalok
Tóth Gáspárhoz nagy hirtelen,
És a jó urnál eddigi
Kontóm szépen lekvittelem ;

Aztán — most már kész pénzemért —
Jó téli öltönyt varratok,
Mert közel a tél, s mostani
Ruhámban meg is fagyhatok.

Mily jól esik majd, ha fogat
Vicsorgat én rám a hideg,
Hahá ! mily jól esik fűgét
Mutatni ő kegyelminek.

Úgy ám ! De hát ha nem nyerünk ?
Ha nem nyerünk : Isten veled
Jó téli öltöny ! — De se baj,
Megszoktam már a hideget.

(Pest, 1845.)

Erdőd, május 17. 1847.

Nevezetes a tennapi napom,
Furcsa dolgokat kellett hallanom.
Szerencséje, hogy az bánt úgy velem,
A kinek a leányát szeretem.

Mondott volna csak felénýt is más,
Majd megtudná, mi a bosszuállás.
Majd kiálltunk volna a mezőre,
Zöld mezőre folya piros vére.

De még hagyján, hogy én nekem esnek,
Hejh van, a mi jobban fáj szívemnek,
Az még sokkal jobban fáj én nekem,
Hogy téged is bántanak, kedvesem.

Sokat szenvedsz, édes lelkem, szenvedsz,
És csak azért, mert engemet szeretsz.
Tűrj galambom, tűrj még egy keveset,
Majd megszakasztom szenvedésedet.

Légy csak egyszer az én feleségem,
Nem lesz párod a föld kerek ségen.
Nem lesz párod boldogság dolgába,
Még csak nem is vágysz a másvilágra.

ban, Nápolyban megmozdult a nép.
Szabadságot, jogot követelt a világ. A tró-
nok recsegni ropogni kezdtek. Február-
ban (1848) *Kemény szél fúj* c. versében
látja a jövőt, a harcokat, a vért:

A világot védtük hajdanában,
A tatár és török világában ;
Vajon most, ha eljön a nagy munka,
Meg bírjuk-e védeni magunkat.

És végül arra kéri az Istent, hogy ad-
jon a magyarnak erőt: „Ha a kenyér-
törés elközelít“.

A harc és háboru sejtelve még jobban
megnyilatkozik *Mit csinálsz, mit varro-*

gatsz című költeményben, pedig azt még
januárban (1848) írta, tehát a forradalmi
jelek világszerte való megnyilatkozása
előtt.

Ezzel is, *Egy gondolat bánt engemet*
című híres versével is, csodálatos jóslatot
vetett papírra. Mintha csak Isten látnoki
tulajdonsággal ruházta volna fel.

Valóban, egészen természetszerűen
következett, hogy ő legyen a márc 15-iki
események egyik hős alakja. Mintegy
önkéntelenül is készülni látszott ő erre
a szerepre.

Nézek, nézek kifelé...

Nézek, nézek kifelé az
Ablakon,
Ott merengnek szemeim a
Silbakon :
Jár a faköponyeg mellett
Föl s alá,
Méltósággal mint valami
Kis király.

Sétifikáltam így én is
Valaha,
Mert hogy voltam, voltam én is
Katona,
Fekete-sárgára festett
Fák előtt
Villogtattam a hatalmas
Gyíklesőt.

Az 1848. márciusi események.

Az ujkor hajnalhasadása, nem minden előzmények nélkül derült fel. Benne volt már a levegőben a szabadság, egyenlőség, testvériség jellege. A képviselők úgy beszéltek az országgyűlésen, hogy több jogot, nagyobb szabadságot követelhet magának a nemzet; és határozott formában kívánták a bécsi kormánytól a reformokat, az alkotmány teljes visszaállítását.

Gróf Széchenyi már előbb felrázta álmódosásából a nemzetet. Megtöltötte eszmékkel, gondolatokkal a szíveket. Mindenki nagynak akarta már látni a magyart, s általánosan élt a remény, hogy: Magyarország nem volt, hanem lesz.

Kossuth is fellépett, s merészen hirdette szabadságszeretettől áthatott tanait. És az ifjuság mohón szivta be a hazafias igéket. Csak az alkalom hiányzott még, hogy kitörjön a nemzet elfojtott érzéseinek megnyilatkozása.

Izzadtam a dicső borju-
Bőr alatt,
Bájos bakancs ékesíté
Lábamat,
Szájam szörnyű halberdókat
Kiabált,
És söpörtem a kaszárnya
Udvarát.

Hősi pálya, hősi pálya,
Gyöngy élet!
Szégyen rám, hogy számot veték
Te véled,
Hogy letettem cserkoszorúd
Fejemről,
Elhajíték puskát, seprőt
Kezemből.

Hejh, de meg is vert az Isten
Engemet,
Hogy elhagytam a vitézi
Életet:
Poéta lett belőlem, csak
Poéta...
Ott talán már káplár volnék
Azóta!

(Nagyvárad, 1847.)

Szemek, mindenható szemek.

Szemek, mindenható szemek!
Ne nézzetek, ne nézzetek
Reám oly hidegen, oly hidegen;
Megöltök, ez halál nekem,
Halál nekem!

Vagy, oh mindenható szemek!
Csak öljetek meg, öljetek;
Aztán mosolygjatok, mosolygjatok,
S én ujólag föltámadok,
Föltámadok!

(Pest, 1844.)

Zárjátok be már azt a koporsót.

Zárjátok be már azt a koporsót,
És vigyétek ki a temetőbe,
Hisz elég rég nézem már, hogy bennem
Megmaradjon mindörökre képe,
Vagy hogy szívem, lelkem összetépje.

(Pest, 1845.)

Jaj, be bús ez a harangszó!

Jaj, be bús ez a harangszó!
Neked harangoznak,
Kedves, hervadt rózsaszála
Tizenöt tavasznek!

A templomnál van koporsód,
Koporsód van itten!
Hova veled vőlegényként
Egykor jöni hittem.

Védangyala kedvesemnek
Oda fönn a mennyben!
Szánj, és vedd el eszemet, vagy
Vigasztalj meg engem.

Vagy talán te is meghaltál,
Tán megölt a bánat?
Hogy hervadni hagytad ezt a
Legszebb rózsaszálat.

(Pest, 1845.)

Az alkalom megjött a párisi forradalom kitörésével, mely febr. 22—24-én elseperte a francia kormányt, trónvesztésnek nyilvánította, s elűzte Lajos Fülöpöt.

Ennek a világra szóló nagy eseménynek hírére, március 12-én, Bécsben is megmozdult a nép, s voltaképpen ez adta az ösztönt a pesti ifjuságnak a március 15-iki vérnélküli forradalom megcsinálására.

Midőn a francia forradalom híre eljutott hazánkba, akkor Petőfi nem volt Pesten. Veszprémmegyében járt, István öcsésénél töltött pár napot, a ki akkor Veszprémben élt. Itt hallotta meg a költő

a rendkívüli hírt. Lázás öröm fogja el, hogy ime megmozdult a világ, a francia nemzet kikiáltotta a köztársaságot. Tudta, hogy ez a nagy esemény nem maradhat hatás nélkül. Sejtette, hogy lángba fog borulni egész Európa, s talán leginkább Magyarország, azt hitte, hogy Pesten már ki is tört a forradalom, s kétségbe esik arra a gondolatra, hogy távollétében gyulad ki a szabadság csillaga.

Nyakra-főre sietett vissza Pestre. Március 7-ikére megérkezett, nagyot lélekzett, midőn megtudta, hogy még nem történt semmi. Csak gyülesezett az ifjuság, de lehetett érezni, hogy a kávéházi

Ha ébren meg nem látogatsz...

Ha ébren meg nem látogatsz,
Jőj hozzám, álmainban,
Jőj hozzám meghalt életem!
Sok mondani valóm van.

Hisz' egymással mi ekkorig
Oly keveset beszéltünk:
Csak egy-két gyorsan illanó
Tekintet volt beszédünk.

Tudod, ha hozzátok menék,
Te mindig úgy futottál;
De más szobából titkosan
Rám gyakran pillantottál.

S öröm volt látnom téged ott
Félig nyílt ajtó mellett,
Miként ha láttam volna az
Égészen megnyílt mennyet.

Ha távozáim, az ablakból
Tekintettel utánam;
Vélted, hogy észre nem veszem?
Oh, én mindent jól láttam.

De láttam temetésed is...
Csak ezt ne láttam volna!
Az a gödör, mely sírod lett,
Az lett szívemnek pokla.

Egyszerre lelkemet ezer
Mennykő csapása érte:
Ekkor hullott alá a föld
Koporsód födelére.

Ott vagy te most, szent angyalom!
Eljősz-e hozzám vajjon?
Mindenkor tárva lesz karom
Ha jössz, hogy átkaroljon.

Csak érintsen lehellete
Közelgő szellemednek;
A mennybe föl, vagy sirba le,
Mindenhová követlek.

(Pest, 1845.)

Amott fönn egy csillag ragyog...

Amott fönn egy csillag ragyog
A tiszta ég legtetetjén;
De oly gyönyörűen ragyog!
Egy csillagon sincs annyi fény.

Én bennem így szól valami:
„Nézd, nézd, Etelkéd e sugár!
Hagyd itt a földi életet,
Ménj föl hozzá, ő téged vár.“

Fölmennék édes örömet,
De vágyam hasztalan hevit,
Mert, a mi fölsegítene,
Eltörve lajtorjám, a hit.

(Pest, 1845.)

Én vagyok itt...

Én vagyok itt, emésztő gyönyöröm!
Én, sírhalmodnak hű zarándoka;
Kérdezni jöttem, hogy mit álmodál
A föld alatt az első éjszaka?

szerény összejövetelek, nagy dolgokat ké-
szítenek elő.

Petőfi mindennap ott volt az össze-
jöveteleken és beszélt, lelkesített, buzdi-
tott. Képzeltető, mily hazafias áradat, s
mily forradalmi hangulat hatotta át azo-
kat az ifjusági összejöveteleket, hogy
eszmét adtak a Nemzeti dal megírásá-
hoz; mert Petőfi nem véletlenül, nem csak
a saját lelki megnyilatkozásának vissz-
hangjaként vetette papírra költeményét.
Ő egyszerűen tolmácsolta az akkori lelke-
sedést, és elszántaságot. Márc. 13-án éjjel
írta meg költeményét, melyről naplójá-
ban így nyilatkozik: „Mig én az egyik

asztalnál a nemzeti dalt irtam, feleségem
a másik asztalnál nemzeti fejkötőt varrt
magának“.

Petőfi úgy számította, hogy Nemzeti
dalát a márc. 15-ére tervezett Ellenzéki
kör lakomáján fogja elszavalni. Ez a
lakoma a forradalom előkészítője akart
lenni. A híres 12 pontot itt fogadták el
és elhatározták, hogy a jelenlevők alá-
írásával felküldik Bécsbe, V. Ferdinánd
királynak. Ekkor azonban módosítást ad-
tak be, hogy ne csak a lakomán részt-
vevők írják alá, hanem az egész orszá-
ban köröztetni kell mindenfelé, s midőn
legalább is 100,000 aláírás lesz, akkor

Oh én nagyon borzasztót álmodám :
A földet a nap üzé, kergeté ;
Kétségbeesve vágtatott a föld
A mélybe le s a csillagok fölé ;

Utána a nap fáradatlanul ;
A végtelent keresztül yargalák ;
És végre elkezdett rohanni az
Egész rendvesztett, megbomlott világ ;

És e zavarban egyre kergeté
A földet a nap s vad haragja közt,
Hogy kergeté hijába, megragadt
Szilaj kezével egy nagy üstököst,

S rá dobta . . . Épen szivemen talált.
Képzeltet, mint fájt e seb nekem ;
De úgy még sem fájt, mint az, a mit vert.
Bennem haláloz, legszebb örömem !

(Pest, 1845.)

Ő, a kedves drága kis leány.

Ő, a kedves drága kis leány,
Ő s az élet lakták szivemet ;
Mint repkény a fákát, a remény
Átszövé e tünderteretem.

Kis leánykám elment, elvívék ;
Most alatt a mély házban lakik,
Melynek egyszer elzárt ajtaja
Meg nem nyíl az ítéletnapig.

S a leánynyal elment életem.
Ki kísérte, oda kinn maradt,
S elfoglalni régi lakhelyét
Nincsen benne semmi akarat

Igy lett szivem csendes és üres,
Egy elpusztult ház, bús, laktalan ;
Rajt' az árva repkény, a remény,
Leng sohajtásim fuvalmiban ;

S mert a földön ápolója nincs,
Feltörek-zik, fel az ég felé . . .
Oh csak a rontó kételkedés
Sarját mindig el ne metszené !

(Pest, 1845.)

Barátim, csak vigasztalással . . .

Barátim, csak vigasztalással
Ne szomorítanátok engem !
A bú egyetlen kincs, melyet
A szerelemtől örököltem ;

S e kincset hiven őrzí szivem
(Mert a sziv üresen nem állhat,
Kell, hogy legyen mindig lakója,
Akár öröm, akár búbanat) ;

E kincset el nem tékoznám
A föld minden gyönyöreért sem ;
Minden darab dallá olvad
Lelkemnek titkos műhelyében ;

S minden dal kő egy épülethez,
Mely a felhőket érni fogja :
E büszke, fényes épület lesz
Kedves halottam Pantheonja.

(Pest, 1845.)

kell deputációval felvinni a királyhoz. Ez a huza vona nem tetszett az ifjúságnak. Estére gyűlésre jöttek össze, hogy tiltakozzanak az öregek határozata ellen. Mig tanácskoznak, megjön a hír, hogy Bécsben kitört a forradalom. Ez aztán eldöntötte a kérdést.

Nem beszéltek többé, hanem cselekedtek. Elhatározták, hogy a nemzeti kívánságok 12 pontját most már követelni fogják. Vajda János, a hirneves költő, bezárta az ajtókat, hogy senki el ne távozhassék, míg nem határoznak. Vasvári Pál pedig kirántván törét, fennhangon megesküdött, hogy mindaddig nem fog

nyugodni, míg a zsarnokság fenéjét gyökerestől ki nem irtja. Erre a többiek is ünnepiesen megesküdtek, de hogy holnap mi fog történni, azt senki sem tudta. Csak két ifju, Petőfi és Jókai határozták el a márc. 15-iki forradalmat. Haza mentek, s egész éjjel ébren maradva terveztek, hogy holnap mit fognak tenni ; első lesz a szabadsajtó kivívása, aztán a népszabadság.

Korán reggel a kávéházba ment Petőfi. Az uton találkozott Vasvári Pállal. Azt mondta neki, siessen Jókaihoz, aztán a kávéházba érve, ott találta Bulyovszky Gyulát. Őt aztán magával vitte, a töb-

Hatalmas orvos az idő...

Hatalmas orvos az idő: előbb-utóbb
Minden sebet befog.
Bármennyit szenvedék, ez orvos által majd
Én is meggyógyulok.
A bú, mely most sötét felhők villámtüze,
Lesz nyájas hold sugára,
Mely tündökölni száll szelid emlékezetem
Morajltalan tavára.

És fon talán a sors nem fáradó keze
Egy rózsás kötelet,
Mely összefűzi majd az életvágyat és
Fölépült szívemet.
Ekkor, gondolható, a könyek és a szók
Mi keserűk lehetnek,
Melyekkel a tört szív örökre búcsút mond
Remény- vagy élvezetnek.

Azért szeretném most, midőn hűlt kebelem
Vágy- s kívánságtalan,
Azért szeretném most, ha elmennék oda,
A hol Etelke van.
Óleld fel, oh halál, kifáradt éltetemet,
És tedd a temetőbe,
Mint keblén elszunyadt magzatját a szülő
Letészi bölcséjébe.

És hogyha meghalok, ohajtásom csak egy
Barátim, tőletek:
Hogy engem a mellé a kedves kis leány
Mellé temessetek.
Mik voltak álmaink, majd minden éjjelen
Elmondjuk ott egymásnak,
S egyszerre indulunk, ha ébresztő szava
Zeng a föltámadásnak.

(Pest, 1815.)

Szerelemvágý.

Szeretnék már szeretni ujjolag...
Mit ér a kert, ha rózsát nem terem?
Ha szerelemmel nem díszeskedik,
Mit ér az élet, ifjuság nekem?

Szerettem én, s csak bűját érezém
A szerelemnek mind ez ideig,
S e bú mindennél édesebb vala,
Mire szívem csak emlékezhetik.

Oh istenem, ha gyötrelmében is
Ily boldogító madár a szerelem:
Hát akkor még minő lehet, ha a
Szívben szelid mosolygással pihen!

Lelkem bolyongó, hontalan madár,
Keresve száll; fészket hol rakja meg?
Hol leányszív, a mely megnyílik
Tanyát óhajtó érzeményinek?

De bár szeretni vágy ujjolag.
A holt leánykát nem feledtem el:
A hegytetőn még ül a téli hó,
Midőn tövében már virág fesel.

(Pest, 1845.)

Messze vándoroltam...

Messze vándoroltam, elhunyt édes lelkem;
De mindig, mindenütt, a hol jártam-keltem,
Bánatos emléked mint egy sötét fátyol
Huzódott utánam sirodnak halmától.

Visszajöttem hozzád. Csókot nem adhattam
Nyájas idvezletül: mélyen vagy alattam.

bieknek pedig meghagyta, hogy várakoz-
zanak reájok.

Jókai lakásán aztán a négy ifju meg-
állapodott a további teendőkre nézve, s
azzal siettek az uri utcai (most Korona-
herceg utca) kávéházba.

Először Jókai beszélt, felolvasta a 12
pontot; s annak magyarázatául az általa
fogalmazott proklamációt. Most Petőfi
következett. Ő nem beszélt, hanem el-
szavalta a Nemzeti dalt. Hihetetlen ha-
tást tett. Az ifjak utána mondták az esküt.

Igy megtelve lelkesedéssel és lángoló
hazafias érzelmekkel, megindultak. Azt
határozták, hogy az egyetemre vonulnak,

felszólítják az ifjakat, hogy csatlakozza-
nak hozzájuk. Előbb az orvosi egyetemre
mentek. Sorra járták a tantermeket, a
tanárok abba hagyták az előadást, az
ifjuság kitódult az utcára. Jókai székre
ugorva, felolvasta a proklamációt, Petőfi
elszavalta a Nemzeti dalt. Az esküt az
egész ifjuság utánna mondta. Erre ki-
vonultak. Éppen országos vásár volt,
sok ember járt mindenfelé, kik midőn
megtudták miről van szó, hozzájuk csat-
lakoztak. Így vonultak a műegyetemre.
Az eső utól érte őket, derekasan hullott
s attól kezdve egész estig meg sem állt.
Az ifjakat persze ez nem akadályozta, s

Lehajtom fejemet árvafüz módjára,
Nem lágy kebeledre, de kemény fejfádra;

Játszanak ujjaim, nem szőke hajaddal,
Tán már hamvaiddból sarjadt fűszálakkal;
És hallok suttogást, nem kedves ajkadét,
Hallom suttogni csak a temető szelét.

Ekképen merengek sirod csendes halmán,
A lefolyt időre nyugodtan gondolván.
Nyugodt már kebelem. Fájdalmam szélvészre
Kitombolt, elzúgott, megszűnt elenyésze.

Alvó tenger a mult, halálod a kőszirt,
A melyen reményim sajkája kettétört;
Ez a durva kőszirt most már olyan szépen
Áll a látkör végén, a kék messzeségben,

És állani fog az szemem előtt váltig.
Szivemen lesz képed, Etelkém, halálig!
Függni fog szivemen képed, mint domboru
Sirodnak fejfáján e hervadt koszoru.

(Pest, 1845.)

A hó, a holt föld téli szemfedője . . .

A hó, a holt föld téli szemfedője,
Az éjen át
A temetőre
Leszállt.
A nap
Hideg sugára
Néz komoran
Le a halottak puszta országára.

Nem enged a hó a nagy temetőben,
Csak egyedül
Etelke sírja
Körül;

így tehát a mi vérnélküli forradalmunk
szakadó esőben folyt le.

Hatalmas csoporttá verődve, folytatták
tovább a körmenetet a jogi és bölcsé-
szeti egyetemhez. Ezek az ifjak is lel-
késen csatlakoztak hozzájuk. És az Egye-
tem-téren Jókai újra felolvasta felhívását.
Petőfi elszavalta költeményét, mely itt
tett csak igazán nagy hatást. A lelkes
jogászság, s a tért ellepő embertömeg,
Isten szabad ege alatt esküdött fel a köl-
tővel a szabadságnak.

De itt
Sem a napfénytől,
Hanem szemem,
Síró szememnek szakadó könnyétől.

(Pest, 1845.)

Távozol hát ifjuságom ?

Távozol hát ifjuságom ?
Oh bizvást távozhatsz,
Nem siratlak. Búcsúm tőled :
Keserű, hideg mosoly.

Nem valánk mi jó barátok.
Úr voltál te, én kuttyád ;
Korbácsoltál, uszítottál
Egyre tüskén-bokron át.

Néha dobtál irlalomból
Száraz csontokat nekem ;
S akkor büszkébb voltam, semhogy
Alamizsnád elvegyem.

Távozzál hát ifjuságom,
S halld hozzád végszavamat :
Vidd magaddal emléked, vagy
Vidd magaddal átkomat !

(1845.)

Cs. E. kisasszony emlékkönyvébe.

Ha e sötét betűk, a miket itt leírok,
Lennének a balsors, a mely tán téged ér ;
Elvetném tollamat, nem írnék, bárha lenne
Minden vonásomért egy-egy ország a bér.

(Pest, 1844.)

Ekkor aztán mit tettek. A közeli hat-
vani-utcai Landerer-nyomdába mentek,
még pedig azért, hogy száladon kinyo-
massák a 12 pontot, a proklamációt és
Nemzeti dalt. Az akkori szabály szerint
előbb a cenzorhoz kellett volna vinni az
iratokat, hogy az adja meg az engedélyt
a kinyomatásra. De éppen azt akarták
elsőbbben is kivívni, hogy szabad legyen
a sajtó, ne bíráskodjék semmiféle cenzor
a kinyomatandó dolgok felett.

A nyomdászok azt mondták, hogy nem

A hó, a holt föld téli szemfedője c. költeményhez.

merik cenzura nélkül kinyomatni az ifjak írásait, mert abból nagy bajuk lehet. Erre az ifjak a nép nevében lefoglalták a nyomdát, s a szedők elkezdtek kiszedni az iratokat. Mig dolgoztak, a néptömeg az utcán álldogált. Az ifjak lelkesítő beszédekert tartottak, s Petőfi a közóhajnak engedve, újra elszavalta a Nemzeti dalt. A néptömeg felemelt ujjakkal dörögte az esküvést. Tíz-től féltizenkettőig állt a nép egytömegben, szakadó esőben. Ekkorra elkészült a nyomda a

dolgaival, s elkezdtek a nyomtatást. A mint kinyomták az első példányokat, azonnal szétszították a nép között. Leirhatlan lelkesedéssel kapkodták el a szabadsajtó első termékeit. Dél lett. A vezetők arra kérték a népet, hogy oszoljanak szét, s délután 3 órakor a Muzeum-téren ismét jelenjenek meg. Népgyűlést fognak tartani.

A kinyomott dolgok egy-egy példányát elvitték a Nemzeti Muzeumba, átadták az igazgatónak, hogy örök emlékül helyezzek el a szabadsajtó legelső termékeit.

Nemzeti dal.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok!
Ez a kérdés, válaszszatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ős apáink,
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer.
Kinek drágább rongy élete,
Mint a baza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

(Pest, 1848.)

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis láncot hordtunk!
Ide veled, régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez;
Mit rá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Hol sirjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Igy is jó.

Megkopott a mentém préme,
A sarkantyúm rozsdás, görbe,
Nincs a kucsmám félrecsapva,
Nincs a bajsom kipödörve,

(Pest, 1845.)

Igy is jó ily bús legénynek,
A kit elhagyott rózsája,
És lement a földbe mélyen,
Hogy ne is nézhessek rája.

A délutáni népgyűlésre sok ezer főnyi polgárság és ifjuság gyűlt össze. Noha sokakat visszatartott a gondolat, hátha a katonaságot kivonultatják. Bizonyos, hogy egy szakasz granátos még akkor is véget vethetett volna az egész mozgalomnak. De délután sem történt semmi baj, a népgyűlést rendben megtartották.

Petőfi, a muzeum lépcsőzete mellett kinyuló jobboldali fal szélére kiállva, ismét elszavalta a Nemzeti dalt, felolvasták a proklamációt, aztán elhatározták, hogy a városházára mennek és kívánni fogják, hogy a városi hatóság fogadja el a 12 pontot.

Megindult a népáradat. Dalokat énekelve húzódtak a Hatvani-utca felé, s onnét tovább a városházterre, a hol aztán következő rendkívüli események folytak le.

A nép betódult a tanácskozó terembe s Jókai, Petőfi szoltak a nép nevében. Elkésedést keltett, hogy a város fejei nem vonakodtak, hanem habozás nélkül elfogadták a 12 pontot. Szepessy Ferenc polgármester aláírta s Rottenbiller alpolgármester az ablakot kinyitva, megmutatta a téren álló népnek.

Már most az ifjak a városi urakkal együtt tanácskoztak a további teendőkre nézve. Mindenekei előtt intéző-választmányt

Nemzeti dal c. költeményhez.

Matildhoz.

Mért vagy hozzám olyan idegen?
Mért tekintesz rám oly hidegen?
Hidegen, mint téli napsugár,
Melynek mosolya is fagygyal jár.

Be sokat szeretnék mondani,
S alig merlek megszólítani;
Alig merlek nézni, hejh pedig,
Elnéznék világ végeig!

Emelj föl magadhoz engemet,
Fogadd el nekem szánt lelkemet,
Annyibul ha megérdemli tán,
Hogy szeretni képes igazán.

Oh szerelem, forró szerelem,
Forróbb, mint a dél nyárközepen!
Ha a nap ily tüzzel sütné ránk,
Rég elégett volna a világ.

(Debrecen, 1843.)

Mi lelt?

Nem tudom, mi lelt ma engem?
Jó kedvemben nincs határ:
Danolhatnék, fűtyölhetnék,
Egyikhez sem értek bár.

Összeverem a bokámat,
Noha nem szól muzsika;
A szobám világos, ámbár
A nap nem süt belé soha.

Még a füst is rózsaszínű,
Melyet rosz cserép pipám

Legrószabb kapadohányból
Küld keresztül a szobán.

A szívem ver, mintha benne
Háborogna szerelem;
Pedig egy leány sem váltott
Csak egy jó szót is velem.

S annál megfoghatlanabb ez,
Mert zsebemnek zord egén
Pénzfogyatkozásnak éje
Ül sötétén, feketén.

Szóval: a világ előttem
Egy szép tulipán-bokor...
Kár, hogy addig lesz csak az, míg
Kimegy fejemből a bor!

(Pest, 1844.)

Két testvér.

Van én nekem egy kedves cimborám,
Talpig derék, becsületes fiú;
Midőn szomorúságnak szele fú,
Vidámság köpenyét akasztja rám

Ha nemzetem sorsára gondolok,
S szívem szorítja fojtó sejtalem:
Az én kedves pajtásom ott terem,
És szól, hogy ez nem férfias dolog;

Azt mondja, hogy csak várjak egy kicsit,
Hogy majd idővel másformán leszen,
Az ég kegyébe ismét fölveszen,
És minket, árva népet, megsegít.

alakítottak a városi urakból és az ifjuság vezetőiből. Elhatározták, hogy a 12 pontot, most már mint Pest város óhaját, küldöttség vigye Pozsonyba az országgyűlésre, azon kívánsággal, hogy onnét meg országos végzés gyanánt vigyék Bécsbe a királyhoz; kívánják a királytól, hogy az országgyűlés Pesten folytassa tanácskozásait.

Ezek után még azt is elhatározták a városházán, hogy azonnal menjenek át Budára, sürgessék a sajtószabad-ág elismerését, Táncsics Mihály író pedig, kit szabadelvű irataiért börtönbe vetettek, tüstént bocsássák szabadon. Végre figyel-

meztessék a helytartó tanácsot, hogy a katonaságnak egyszer s mindenkorra tiltsa meg a netaláni beavatkozást, mert a polgárság maga vigyáz a rendre.

A városházáról tehát a helytartó tanácshoz siettek. Zichy Ferenc elnök fogadta őket, együtt volt az egész tanács. Itt is békésen ment minden, Zichy kijelentette, hogy mind a három kívánság teljesítve lesz.

Csakugyan tüstént rendeletet szalasztanak a fogházba, hogy a rab Táncsicsot bocsássák szabadon. Mikor az ifjak oda értek, már ki volt nyitva a börtönajtó, s Táncsicsot sirva ölegették. Aztán kocsira ültették, mert törődött és beteg

Ha szerelem bújában epedek,
És a lemondás már-már föbe ver:
Az én kedves pajtásom nem hever,
Hanem jön és szól: ne legyenek gyerek.

Azt mondja, hogy ne hagyjam magamat;
Ámbátor az most rám nem is figyel,
Ki szerelmem tőkéjét vette fel,
Majd megkerül még tőke és kamat.

S ha eszmetársulatnál fogva itt
Eszembe jut borzasztó pénzügyem;
Biztat, hogy a szerencse, elhiggyem,
Számomra is megnyitja markait;

Azt mondja, hogy még megjön az idő,
Hol fűtetlen szobában nem lakom,
Ha szűk udvarra nyíló ablakom
Tábláin a tél dérvirága nő.

(Pest, 1845.)

Az én kedves pajtásom így beszél
Kimondhatatlan barátságosan,
S lelkemnek oly széles jó kedve van
Bút, bajt felejtető meséinél.

E jó fiúnak egy rosz bátyja van:
Igen komor, goromba férfi ő;
Ez a rosz bátya mindig közbejő,
És fölpofozza öcsését csúfosan,

S tőlem kegyetlenül elkergeti.
Levert kedélylyel ballag tőlem el;
De újra jó, vigasztal és ölel
A jó fiú, ha szerit ejtheti.

Tudjátok tán, s fölösleges a szó:
Ily jó barátomul kit bírok én?
Vigasztaló pajtásom a remény,
S komor, goromba bátyja a való.

Levél Arany Jánoshoz.

Meghaltál-e? vagy a kezdet görcs bántja, imádott
Jankóm? vagy feledéd végkép, hogy létezem én is?
Vagy mi az ördög lelt? Híred sem hallja az ember.
Hogyha magában fogadt az öröklét bölcséje, a sir:
Akkor béke veled, legyenek szép álmaid ott lenn;
Feddő kérdésem nem fogja zavarni nyugalmad,
Hogy mi okért hallgatsz? mért késel szólni levélben?
Hogyha pedig görcs bánt, menj a patikába és iparkodj'
Meggyógyulni, fiam, s aztán írj rögtön, azonnal.
S ha feledél engem? ha barátod volna feledve?
Dejsz úgy, öcsém, veszsz meg, kívánom tiszta szivemből.
Te mikoron nevedet keblem mélyébe leirtad,
Mit tettél, tudod azt? Gránit sziklába acéllal
Vágtál életen át nulás nélküli betűket.
Hát én? én nevemet karcoltam volna homokba,
Melyet névvel együtt egy hó szellője is elfúj?

volt, s így hozták nagy örvendezések közt. Éppen öreg este lett mire a Nemzeti Színházhoz értek. Itt nagy csoportosulásra találtak, mert hire terjedt, hogy a Nemzeti Színház is részt akar venni a szabadság ünnepében. A nép betódult a színházba, hol Bánk-Bán drámát kezdték játszani. De abból semmi sem lett, most nem művészi színjátszást, hanem lelkesülést akartak látni. Egressy Gábor kilépett a színpadra, elszavalta a Nemzeti dalt. A közönség tombolt, ismételni kellett a szavakat. Ezután pedig a színház énekkara el is énekelt a költeményt, mert délután már zenét irtak hozzá, s

estig be is tanulták. Az énekkar után, Füredi népszínmű-énekes magyar dalokat énekelt. Végül pedig a Szózatot és Hymnuszt zengték el.

A közönség még Tánicsicsot akarta hallani, de Jókai tudatta, hogy a börtönviselt író beteg, tehát haza kívánczozott. Ekkor a Rákóczy-induló hangjai mellett, a közönség nyugodtan széjjel oszlott.

A városházán megalakított intéző-választmány egész este, sőt majdnem az egész éjen át ülésezett. Sok határozatot hoztak, többek közt, hogy 1500 főből álló polgárőrséget alakítsanak, s elrendelték másnapra a város kivilágítását.

Megköszönöm, ha netán így van... No de elhiszem inkább,
 Hogy rossz verseim is vannak, mint hogy te feledtél.
 Lomha vagy, itt a bibéd; restsz, mint jó magam irni.
 Kérlek, hagyd nekem a restséget; légy te serényebb:
 Lásd, nekem úgy illik, s oly jól esik! Úgy-e lemondasz
 Róla, ha én kérlek?... Hah, már is látlak ugorni,
 Mint ragadod nyakon a tollat, mint vágod az orrát
 A tintába, miként húzod a sok hosszú barázdát
 A papíron, ringy-rongy eszméket vetve beléjük...
 Mert ne írj inkább, hogy nem bölcs gondolatokkal
 Terheld meg leveled s gyomrom: mert semmi bolondabb
 Nincsen mint az okos levelek, s én iszonyuképen
 Irtózom tőlük; tán mert én nem tudok olyat
 Kompónálni, azért. Ez meglehet. Ámde hogy úgy van,
 Esküszöm erre neked túrós tésztára, dohányra
 És mindenféltre, mi csak szent s kedves előttem...
 Drága komám asszony, kegyedet kérem meg alásan,
 Űsse agyon férjét és szidja meg istenesen, ha
 Még eztán sem fog nekem irni az ilyen-amolyan.
 Irjon mindenről hosszan; de kivált ha kegyedről
 Ir röviden, haragunni fogok majd hosszú haraggal.
 El ne feledje a barna Laczit s a szőke Julist, e
 Kedves gyermekeket. Hát a kert hogy van, a melynek
 Rózsáin szemeim sokszor függének, a míg a
 Messze röpült lélek hívemhez vitte szerelmét?
 És a csonka torony? mely a harcoknak utána
 Most szomorún hallgat gyér fű koszoruzta fejével,
 S várja jövődjét, mely lábát ráteszi, s akkor
 Összeomol, mint a koldus, ha kikapja kezéből
 A mankót a halál. Áll még a gólya fölötte,
 Méla merengéssel nézván a messze vidékbe?
 Mindenről akarok, mi nekem kedves vala, tudni.
 Jártam azóta dicső szép tájakon; ámde tiétek
 Mindig eszemben volt, bár nincs mit rajta csodálni:
 A vetelek töltött kor tette szívemben örökké.
 S jártam azóta magas, fényes paloták körül, a hol
 Minden, minden nagy; gazdájok lelke kicsiny csak:
 Akkor eszembe jutott alacsony hajlékotok: ebben

A vál-ísztmány, másnapra kelvén az
 idő, megint lázasan dologhoz látott; egyre-
 másra intézkedett, s gondja volt arra is,
 hogy az intézkedéseket végre is hajtsák.
 Estére aztán a város tündéri fényben
 uszott. Zászlók lengtek alá a házakból,
 öröm-tüzek égtek az ablakokban. Petőfi
 diadala teljes volt, mindenki őt élte,
 mindenki öneki hódolt.

A Nemzeti dal pedig országos körutra
 kelt; mindenütt szavalták, mindenütt éne-
 kelték.

A pesti csemények hire Pozsonyba
 kissé megnagyitva jutott el, a képviselők
 azt hitték, hogy Jókai és Petőfi kikiál-

tották a köztársaságot, a nép pedig fegy-
 ver alá gyűl a Rákoson. Ez csak sarkalta
 a honatyákat, hogy dolgozzanak, hogy
 ne maradjanak hátrább a pesti ifjuságnál
 a nemzeti jogok kivívásában. Dolgoztak
 is. Így jutott aztán dülőre a nemzeti
 ügy. Csakhogy elébb még egy csomó
 akadályt kellett legyőzni; a bécsi udvar
 nehezen adta meg a mit az országgyű-
 lés a nemzet nevében kívánt; mikor ki-
 nevezték az első felelős miniszteriumot,
 a hadügy- és pénzügy-miniszter nélkül
 nevezték ki. Ezt a két fontos kormányzati
 ágat nem akarták a nemzet kezébe adni.
 A dolog nagy visszatetszést keltett gr.

Mind kicsinyecske, de a gazdának lelke nagy és szép!
 Ejnye, mi a fene lelt engem, hogy szembe dicsérek?
 Most veszem észre, hohó! mind, a mit mondtam, hazugság,
 Csúnya hazugság volt. Le akartam csak kenyerezni
 A nótárus urat, hogy... hogy... hogy majd beszerezzen
 Bakternek vagy kondásnak falujába, ha e szép
 Hivatalok valamelyike meg fog ürlöni idővel.
 Hja, nekem is hozzá kell látnom végre, barátom!
 Házasodom, tudod azt, s tudod azt is, hogy jövedelmet
 Dús uradalmam nem hullat zsebeimbe, mióta
 Századik édes apám eladá vagy meg se szerezte.
 S így az éléléshez nincsen mód. nincs! hivatal kell.
 Meghajtom fejemet, szépen mosolyogni tanulok,
 Nyájas szófogadás, kigyó-csuszásu hizelgés
 Lesz kenyerem (s zsíros kenyerem)... Hah, lesz a kutyának.
 Nem pedig énnékem! Pusztán a gondolat is már
 Lángfelhőket idéz véres szemeimnek elébe,
 És szívem tombol, mint a harmadfü csikó, ha
 A pányvás kötelet legelőszőr dobja nyakába
 A pásztor, hogy a ménesbül kocsirudho' vezesse:
 Nem a tehertől fél, a melyet húznia kell majd,
 Nem, hanem a hámtól, mely korlátozza futását;
 És a mit így elveszt, azt nem pótolja sem abrak,
 Sem pedig a ragyogó szerszám. Mit néki az étel
 S a hiú fény. Megelégszik ő a pusztai gyeppel,
 Bár mi sovány, s a záporessők szabad égnek alatta
 Verhetik oldalait, s a bozót hadd tépje sörényét,
 Csak szabadon járjon, csak kergethesse tűzében
 A sivatag viharát s a villám sárga kigyóit...
 Isten hozzátok! Lelkem mulatni szeretne
 Még veletek, kedves híveim; de az elragadó szél
 Képzetelem százrétű vitorlájába belé fűjt:
 Szétszakad a horgony, fut gályám, elmarad a part,
 S ringat habkarján a látkör nélküli tenger;
 És míg az orkán zúg, a felhők dörögenek, én a
 Lant idegébe kapok, s vad tüzzel zengi el ajkam
 Harsány himnusodat, százszor szent égi szabadság!

(Szalmár, 1847.)

Batthyányi Lajos a miniszterelnökségről
 leköszönt.

Pesten ekkor csakhogy ki nem tört a
 forradalom. Óriási elkeseredést keltett,
 hogy csonka kormány nyal akarták ki-
 szurni a szemüket. A nemzetörseget sza-
 porították, újabb fegyverekkel látták el.
 A Dunán, a katonaság számára szállított
 31 mázsányi löport lefoglalták. Arra gon-
 doltak, hogy alkalmasint szükség lesz
 arra, mert nem remélték, hogy a már
 egyszer kiadott királyi kéziratot vissza-
 vonják. Pozsnyba gyorsfutárként felküld-
 ték Farkas Jánost és Perczel Mórt, hogy
 a minisztereket hívják Pestre, innét

intézzék az ország sorsát. Ha már gróf
 Batthyány lemondott, komoly dolgok van-
 nak készülöben, jobb lesz az ország kö-
 zepén működtetni a nemzeti kormányt.

De a pozsonyi országgyűlés sem nézte
 tétlenül az eseményeket. Az ország feje,
 legfőbb kormányzója azon időben a nádor
 volt. Tehát hozzá fordultak, hogy vesse
 közbe magát, világosítsa fel a bécsieket
 a nemzet felháborodásáról.

István főherceg nádor Béc-be utazott,
 hogy az udvart más elhatározásra bírja.
 Sikerült is neki megváltoztatni a már
 kiadott rendeletet. És ez nagyon bölcs
 és nagyon okos cselekedet volt, mert oly

Merengés

Jó Petőfi, te sem félhetsz,
Hogy két vállad valahogy
A szerencse áldásának.
Nagy terhétől összerogy.

Adománya mindössze is
E lantocska és a dal,
Mit belőle búsan, vigan
Érzelmid játéka csal.

Hát ha így találna szólni
Egy tündérvilági hang:
„Nos, fiam, mi kell? jó kedvem
Ime mindent megadand.”

Mondaná, hogy: „Rád ruházom
A bűbáját, a varázst,
Daljaid, mivé kívánod,
Azzá testesülni lásd.

Hogyha kell hír? minden hangod
Egy borostyángaly legyen,
Mig Petrarca koszoruja
Nem vet árnyat fűrtiden.

— Hisz' Petrarca és Petőfi
Félig-meddig már rokon;
Annál inkább osztozhatnak
A borostyánlombokon. —

Hogyha kincs kell: mind megannyi
Gyöngygyé válik éneked,
Mig nem gyöngygyel rakhatod ki
Gombod, sarkantuszedged.”

Mit felelnél mindezekre,
Mit felelnél, jó fiu?
Tudom én szived bibéjét,
Tudom a szél honnan fú.

Te bizony csak ezt felelnéd:
Szép a hír és jó a kincs;

És hogy őket ne kívánnám,
Abból ugyan semmi sincs.

De ha már ezermesterré
Engeded, hogy válhatom:
Van a hirnél, van a kincsnél
Egy igézőbb hatalom;

Mint csillagfüggés az égen
Változatlan, végtelen,
Ugy függ rajta és csak rajta
Vágyban égő kebelem!

Hadd legyen hát egy lép vessző,
Egy kalitka énekem.
S a legszebb madárt, egy lyányka
Szívét fogja meg nekem.

(Gödöllő, 1843.)

Ez a világ egy nagy kocsmá, jó áros . .

(Nem hiteles szövegű.)

Ez a világ egy nagy kocsmá, jó áros,
Benne a sors az örökös kocsmáros!
Éjjel, nappal tele van az vendéggel:
Öreg, ifju, gazdaggal és szegénnyel.

Az utósók között vagyok magam is;
De a kocsmáros goromba s nagy hamis:
Nem tudom, mivel keveri italom,
Olyan keserű, hogy meg nem ihatom.

És ha néha úgy elszánom magamat,
Hogy fejéhez vágom a poharamat,
Hozzám simul szép leánya: a remény,
Megcsókol és ekép biztat! „oh szegény,

Jó fiu! csillapítsd le nagy haragod,
Csókjaimtól édesül majd italod...”
Én ekkor egy jobb jövő reményiben
Poharamat fenéig kiürítem!

(1845.)

elkeseredés vett erőt a pesti ifjuságon, s a köztársaság kikiáltásáról már oly komolyan beszéltek, hogy ha nem érkezik új és pedig kedvező királyi leirat, vagy sokáig késik, az Ausztriától való elszakadást és a köztársaság felállítását kimondták volna. Petőfi többedmagával már el volt szánva e végső lépésre, a haza üdvét csak ily uton remélte kivívhatni.

Márc. 31-én délután visszatért Pozsonyból az egyik futár, Farkas János, azzal a hírrel, hogy megérkezett a királyi leirat, s Perczel és Eötvös már hozzák. Éppen ideje volt. Egész Pest városa lázban égett, ugyszólván széjjel sem oszlott a tömeg, mindig együtt volt, hogy ha kell, hát kéznél legyen az erő. Tehát jönnek már Pozsonyból a király levelével! A nép türelmetlenül várta őket. Éjfélre érkez-

Fönséges éj!

Fönséges éj:

Az égen tündökölve ballag

A nagy hold s a kis esti csillag...

Fönséges éj!

A harmat csillog a gyep bársonyán,
Bokor sátrában zeng a csalogány.

Fönséges éj!

Az ifju mostan meggy szeretője után,
S most meggy gyilkolni a zsvány.

Fönséges éj!

(Szalk-Szt.-Márton, 1846.)

M. E. kisasszony emlékkönyvébe.

Legboldogabb perc életünkben az,
(Még nem próbáltam, ámde úgy hiszem),
Ha kedvesünkkel oltárhoz megyünk.
S neked ma holnap e sorsod leszen.
Megállitnám, ha volnék Józsué,
Megállitnám itt a napot, időt,
Hogy mindörökké oly boldog lehess,
Minő akkor léssz az oltár előtt.

(Pest, 1845.)

Fönséges éj c. költeményhez.

tek meg. Éjfélig együtt voltak és fáklya-
világnál olvasták fel a király leiratát,
mely visszavonja az előbbi rendeletet, s
teljes miniszteriumot ad. A nép meg-
nyugodva távozott.

Másnap, ápril 1-én reggel a vármegye-
házában, a megyegyűlésen, Nyáry Pál, a
későbbi nagy politikus és szerencsétlen
véget ért (öngyilkos lett) nagy hazafi
beszédet tartott, s ajánlotta, hogy a le-

iratot fogadják el. Hosszas vita fejlődött
ki, melyet Petőfi zárt be. A következő
jellemzetes beszédet tartotta:

„Láttam remegést, láttam sáppadt ar-
cokat, nem szeretném továbbra is így
látni nemzetemnek fiait. — Azért most,
lekötve kardomat, elnyugtatom, de össze
nem töröm.“

Az első felelős miniszterium tehát létre-
jött. V. Ferdinánd szabályszerűen ki-

Nem ért engem a világ...

Nem ért engem a világ,
Nem fér a fejébe,
Egy embernek éneke
Hogy lehet kétféle,
Hogy dalolhat az jelenleg
Szivrepesztő bánatot,
Ki előbb egy pillanattal,
Úgy örült, úgy vigadott.

Ember és polgár vagyok.
Mint ember mi boldog!
És mint polgár, lelkemen
Mily keservet hordok!
S örömmek könnyét sirom,
Ha lánykámra gondolok;
Fájdalomnak könnyét sirom,
Ha hazámhoz fordulok.

Keblemen a szerelem
Virágbokréája,
Fejemen honszeretet
Töviskoronája:
Igy lantomra majd megsebzett
Homlokom vércseppje hull.
Majd egy illatos levelke
Bokrétám virágibul.

(Pest, 1845.)

Az ítélet.

A történeteket lapozám s végre jutottam.
És mi az emberiség története? Vérfolyam, a mely
Ködbe vesző szikláibul a hajdannak ered ki
És egy hosszában szakadatlan foly le korunkig.
Azt ne higgyétek, hogy megszűnt már. Nincs
[pihenése

nevezte azokat, a kiket gr. Batthyányi Lajos, mint miniszterelnök és István főherceg nádor, ajánlottak.

István főherceg pedig attól kezdve több lett mint egyszerű nádor-ispán. Királyi helytartóvá tette őt nagybátyja a király.

Következőleg alakult meg az első felelős miniszterium: Elnök: gr. Batthyány Lajos, belügy: Szemere Bertalan, a király melletti miniszter: herceg Eszterházy Pál, pénzügy: Kossuth Lajos, hadügy: Mészáros Lázár, közlekedésügyi: gróf

A megeredt árnak, nincsen csak a tenger ölében.
Vértengerbe szakad majd a vér hosszú folyója.
Reitentes napokat látok közeledni minőket
Eddig nem látott a világ; s a mostani béke,
Ez csak ama sírszend, a mely villámnak utána
A földrendítő mennydörgést szokta előzni.
Látom fátyolodat, te sötét mély titku jövődő,
És meggyujtván a sejtés tündéri tűzét, e
Fátyolon átlátok; s attól, a mi ott van alatta,
Borzadók, iszonyodom, s egyszersmind kedvre
[kerülök

És örülök szilajan. A háboru Istene újra
Fölveszi páncélját, s kardját markába szorítván,
Lóra ül és végig száguld a messze világon,
És a népeket, eldöntő viadalra, kihíja.
Két nemzet lesz a föld ekkor, s ez szembe fog
[állni:

A jók s a gonoszak. Mely eddig veszte örökké,
Győzni fog itt a jó. De legelső nagy diadalma
Vértengerbe kerül. Mind egy. Ez lesz az ítélet,
Melyet ígért Isten próféták ajkai által.
Ez lesz az ítélet, s azután kezdődik az élet,
Az örök üdvösség; s érette a mennybe röpülőnk
Nem lesz szükség, mert a menny fog a földre
[leszállni.

(Pest, 1847.)

Érik a gabona...

Érik a gabona,
Melegek a napok,
Hétfőn virradóra
Aratásba kapok.

Érik szerelmem is;
Mert forró a szívem:
Légy te aratója,
Édes egyetlenem!

(Pest, 1843.)

Széchenyi István, vallás- és közoktatásügy: br. Eötvös József, igazságügy: Deák Ferenc, földmívelésügy: Klauzál Gábor.

Az új miniszterium gyorsan dologhoz látott, a legsürgősebb törvényeket megszavaztatja az országgyűléssel, V. Ferdinánd megígéri, hogy ápril 10-én egész kíséretével Pozsonyba jő szentesíteni az új alkotmány alaptörvényeit. Le is jött, és ápr. 11-én szentesítette a törvényeket, s berekesztette az országgyűlést.

Pató Pál úr c. költeményhez.

A szabadság korszaka.

Az egész ország öröm-mámoren uszott, midőn híre terjedt, hogy V. Ferdinánd csakugyan szentesítette az új törvényeket, melyek vissza adják a nemzetnek ősi alkotmányát, még pedig új jogokkal meggyarapítva.

Nem volt ok semniféle gyanura, a bécsi

udvar a legnagyobb fényt fejtve ki, lejött Pozsonyba, s Ferdinánd szelíd, jó-ságos egyénisége elragadó volt, a mint szólt, beszélt az országgyűlés mindkét házának egybegyült rendeihez.

Aláírásával megpecsételte, hogy a mi törvényeket az országgyűlés utóbbi időben alkotott, elfogadja. Tehát ez után független felelős magyar miniszte-

Pató Pál úr.

Mint elátkozott királyfi
Tul az óperencián,
Él magában falujában
Pató Pál úr mogorván.
Be más lenne itt az élet,
Ha egy ifju feleség...
Közbe vágott Pató Pál úr;
„Ejh, ráérünk arra még!”

Roskadófélben van a ház,
Hámlik le a vakolat,
S a szél egy darab földel
Már tudj' Isten, hol szalad;
Javítsuk ki mert maholnap
Pallásról néz be az ég...
Közbe vágott Pató Pál úr:
„Ejh, ráérünk arra még!”

Pusztá a kert, e helyett a
Szántóföld szépen virít,
Termi bőven a pipacsnak
Mindenféle nemeit.
Mit henyél az a sok béres?
Mit henyélnek az ekék?
Közbe vágott Pató Pál úr:
„Ejh, ráérünk arra még!”

Hát a mente, hát a nadrág,
Úgy megritkult, olyan ó,
Hogy szűnyoghálónak is már
Csak szükségből volna jó:
Híni kell csak a szabót, a
Posztó meg van véve rég...
Közbe vágott Pató Pál úr:
„Ejh, ráérünk arra még!”

Életét így tengi által;
Bár apái nékie
Mindent oly bőven hagyának,

Soha sincsen semmije.
De ez nem az ő hibája;
Ő magyarnak születék,
S hazájában ősi jelszó:
„Ejh ráérünk arra még!”

(Pest, 1847.)

A munkácsi várban.

Itt tűz é föl piros zászlaját a
Szabadságnak Zrínyi Ilona?
A szabadság hősinek tanyája,
Ime, ime most rabok hona.
Semmi más mint dönthetetlen kőfal,
Semmi más mint láncsörömpölések...
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Föl s alá jár magas büszke fővel
Ott a sáncon egy ifju fogoly;
Messze szállott lángtekintetével;
Vajon hol jár gondolatja, hol?
Lépte gyors még; új vendég bizonynyal,
Erejét az éj s lánc nem töré meg...
Báran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Ott a másik sáncon egy öreg rab,
Nem tekint sem ide, sem oda,
Lassan hordja könnyű, száradt testét,
Nehezebb már láncra, mint maga.
Tört szeméből holt sugár buvik ki;
Mint a sírból a kísértő lélek...
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Ifju rab, nézd, mint virít az erdő,
Akkor is, ha kijösz, zöld lesz az;
Ah de téged, téged akkorára
A nyomor s bú régen behavaz.

riummal kormányozza az országot. Fokozta a lelkesedést még az is, hogy magyarul szólt a trónról. Ő volt az első 300 esztendő óta, ki magyar nyelven mondotta el trónbeszédét a múlt évben (1847), midőn az országgyűlést megnyitotta; s most, hogy berekesztette, szintén édes hazai nyelvünkön csendült ajkáról a szó.

Ez kedvező benyomást tett az országban, s az ápr. 11-iki törvényszentesítéssel pedig a legjobb, legdicsebb uralko-

dók sorába emelkedett a magyar nemzet szívében.

Persze, az akkori időben is voltak elegenden, a kik kételkedve rázogatták fejüket, s óva intették az országot, hogy legyen ébren. Petőfinek nem tetszett az új állapot. Keveselte a mit adott Bécs, s az új minisztereket erősen kritizálta, a kormánytól több erélyt és nagyobb buzgalmat várt volna. Persze, ő köztársasági eszméktől volt áthatva. Azt hitte, hogy Franciaország után most már nekünk kell

És te, vén rab, tőled már talán csak
Itt vesz bucsut a lánc és az élet...
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

Föld alól föl halk nyögés jön: mint a
Köszörült kés, metszi szívemet.
El, el innen! Fönn vagyok, és még is
Környékez már-már az örület,
Hát ha még lenn volnék, hogyha ott lenn
Híznék rajtam lelki-testi féreg!...
Bátran tudnék a vérpadra lépni,
Oh de ez a börtön... ettől félek.

(Munkács, 1847.)

Tarka élet.

Szolgáltam én Mars uramnál
És Thalia kisasszonynál,
Még pedig nagy tiszteletben:
Ott elcsaptak, itt elszöktem.

Gyalogoltam kutyamódon
S jártam négy lovas hintókon;
Tisztítottam más csizmáját,
S tisztítá az enyémet más.

Kujtorogtam szomjan-éhen,
Egy helyen száraz kenyéren
Rágicsáltam, más helyen meg
Tejbe-vajba fürösztöttek.

Volt már ágyam a mezetlen
Föld, kietlen rengetegben.
Háltam ismét cifra ágyon,
Finom patyolat párnákon.

Megemltem a sipkámát
Szolgabíró hajdujának.
S én előttem hajtogatták
Magokat a szolgabírák.

Szobalyány is szégyelt volna
Velem jöni karon fogva.
Máskor ismét úri hölgyek
Pillantásomért epedtek.

Drága, ékes uj ruhám volt,
S volt ruhámon folt hátán folt,
Zöldre raktam sárgát, kéket...
Szent atyám, be tarka élet!

(Szatmár, 1847.)

Azokon a szép kék hegyeiken túl...

Azokon a szép kék hegyeiken túl
Fogsz te élni, kedvesem, ezentul,
Ott fogsz élni boldog férjed mellett,
Kit boldoggá egyedül szived tett;
Napkeletről messzebb napkeletre
Jöss velem, hogy mulathass kedvedre,
Oda vislek, szép Erdélyországba,
Lápos-völgyi regényes magányba.
Hiszem, hiszem, hogy vidáman élünk,
Mert ott csak a természet lesz velünk,
A dicső, az örökszép természet,
Kinek arcát oly gyönyörrel nézed,
Mert tudod, hogy leghivebb barátom,
Kit soha sem kaptam hazugságon,
Ki elüzi a lélek kigyóit,
Ki soha sem sebesít, de gyógyít.
Ottan élünk a világtól távol;
Semmi sem jut el hozzánk zajából,
Csak az a halk tengerféle morgás,
Mely a zajnak csak viszhangja, nem más,
Mely meg nem zavarja álmainkat,
Sőt még költőibb álmokba ringat.
Oda vislek egyetlen virágot
A nagy földön, e nagy pusztaságon,
Ott gyakorlom én be ezt a régen
Ohajtott szót: kedves feleségem!

(Szatmár, 1847.)

következni, a kik elüzzük a trón urát s
kikiáltjuk a köztársaságot.

Ime, Petőfi így fejt ki politikai hitvallását:
„Republikánus vagyok lelkestől tes-
testől; az voltam mióta eszmélek, az
leszek végső lehelletemig... Az utókor
mondhatja rólam, hogy rosz poéta vol-
tam, de azt is fogja mondani, hogy szí-
goru erkölcsű ember is valék, a mi egy
szóval annyi, mint a republikánus, mert
a republikának nem az a fő jelszava,
hogy „le a királylyal“, hanem a tiszta

erkölcs. Nem a széttört korona, hanem
a megvesztegethetlen jellem, szilárd be-
csületesség a republika alapja... E nél-
kül ostromolhatjátok a trónt, mint a ti-
tánok az eget, s lefognak benneteket
mennykövezni; azzal pedig leparittyázá-
tok a monarchiát mint Dávid Góliátot.”

Egymásután írja királyellenes verseit,
s lelkesíti a népet a köztársaság kivívá-
sára. Ámde senki sem hallgatott rá, vagy
csak nagyon kevesen. Sőt népszerűsége
rohamosan kezdett aláhanyatlani.

Az utósó virágok.

Oszi idő a javából,
A természet homlokáról
Minden szépet leragad.
Nincsen a mezőkön semmi,
Még a kertben is keresni
Kell már a virágokat.

Kis Juliskám összeszedte
És bokrétává kötötte
A maradék szálakat.
Jól tevéd, kis feleségem,
Kedvet szeresz ezzel nékem,
S tán velök sem téssz rosszát.

Már ha ügyis halniok kell,
Haljanak hát legalább el
Itt, hol látják szemeink:
Könnyebb lesz talán halálok,
Hogyha azok néznek rájok,
A kik őket szeretik.

(Koltó, 1847.)

Pusztai találkozás.

Sík a pusztá mint a pihenő tó.
Közepén megy gazdag uri hintó.
Megy a hintó, még pedig vágatva,
Mintha villám volna bele fogva.
Van beléje fogva négy paripa.
Az út olyan mint a pallós szoba.
De a jó út s jó lovak dacára,
Most a hintó hirtelen megáll.
Elvágta-e a négy hámrángot?
Vagy a kerék mély kátyúba vágott?
Sem az egyik, sem a másik biz'a!
Hanem ott termett a puszták fia,
Ottan termett a puszták királya,

A haramja; egy nagyot kiálta,
S pisztolyt vett ki a nyeregkápából:
Azért áll a hintó, és nem mozdul.
A haramja gyöngé sikoltást hall;
Azt gondolja, hogy talán madárdal,
És körül néz és be a hintóba;
Hát ott van a madár, a ki szóla:
Szép kis madár, gyönyörű menyecske,
Talán nem is él, csak úgy van festve.
„Könyörülj!” szól, s tovább esdekelne,
De elvette hangját ijedelme.
A haramja lelkesen néz rája,
S ilyen nyájas szókra nyílik szája:
„Ne rettegjen tekintetes asszony,
Nem gátolom, hogy tovább utazzon.
De mielőtt innen tovább menne,
Kérem szépen, nézzön a szemembe!”
És az asszony félénk bátorsággal
Farkasszemet néz a haramjával,
Ki közelebb lépett, és megint kért:
„Tegyen meg még egyet a kedvemért:
Engedje megfognom szép kacsóját...
Megengedi? megengedi tehát?
Oh köszönöm, köszönöm!... De hátha
Volna még egy esdeklésem hátra?
Egyetlen egy... azután utazzon...
Csókoljon meg, tekintetes asszony!
Arca pirul. Harag ez vagy szegény?
Oh akármí, csak harag ne legyen!
Ne váljunk el haragban egymástól,
Inkább lemondok e kívánságról.
A csók úgy is, ha erőtetve jó,
Olyan mint a korán szedett szőlő.
Teens asszony, Isten áldja meg hát!
Felejtse el a szegény haramját,
A ki, a ki...” Itt megszakadt szava;
De érezte sarkantyúját lova:
Egyet ugrott és vágatni kezdett,
Meg se állott, a míg este nem lett

(Pest, 1845.)

A magyar ember soha nem volt köztársasági érzelmű. Ősi alkotmányunk a király és nemzet egyetértő kormányzását írja elő. Nálunk másként fejlődött a királyi uralom, mint a többi népeknél. Hiszen törvénybe iktatták a régi időkben, hogy bármely nemzets embernek joga van fegyvert emelni a király ellen, ha nem tartaná meg a törvényeket. Éppen ezért a közhangulat csak örömmel fogadhatta, ha most azokat a régi alkotmányos erőseket is visszahozták.

A helyes nemzeti érzés az volt, hogy nekünk nem tenne jót a köztársasági kormányforma. Pedig akkor bizony kínálta magát az a népakaraton alapuló kormányrendszer, s a királyok is sokkal több önkényt követtek és követhettek el, mint mostanában. A magyar nem rajongott a népkormányért, a hangzatos jelszavakkal dolgozó köztársaságért.

Jól tudta ezt Petőfi, nem is késett megmondani véleményét.

„A mi A királyokhoz című versemet

Pusztai találkozás c. költeményhez.

illeti, mely népszerűtlenségem fő oka, az a republikanizmus első nyilvános szava volt Magyarországon, és határtalanul csatlakoznak, a kik azt hiszik, hogy az utolsó is egyszersmind. A monarchia Európában vége felé jár; a mindenható Isten sem menthet meg többé. Ha valamely eszme világszerűvé lesz, előbb lehet a világot magát megsemmisíteni, mint belőle azon eszmét kiirtani. És ilyen most a republika eszméje“.

Ám a nagy közönség nem volt vele egy véleményen. A republika nem hódított, de sőt elítélték a hirdetőjét. Keveset adtak a szavára, és nem indultak utána.

Petőfi ettől kezdve már nem volt többé az ünnepelt szabadsághős, de sőt poétai talentumában sem bíztak már úgy, mint azelőtt. Sokan azt mondták rá, hogy bolond, nem kell számba se venni.

Ennek a hangulat-változásnak köszönhetette, hogy megkukott a képviselőválasztáson.

September végén.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt;
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugáru nyár,
S még benne virít az egész kikelet;
De ime sötét hajam őszbe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Ülj, hitvesem, ülj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre téved le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd, ha előbb halok el, tetemimre
Könyezve borítasz-e szemfüdelet?
S rá birhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd:
Én feljövök érte a siri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörteni véle könyüimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is örökre szeret!

(Koltó, 1847.)

Csendes élet.

És vége a komédiának,
A fütty s a taps elhallgatott.
A nagy függöny szépen legördült,
S én ott hagyám a színpadot.

S most itt vagyok, oly messze, messze,
Száz mértföld tőlem a világ,

Ki egykor azt becsavarogtam
Mint a garabonciás diák,

Itt ülök feleségem mellett
Ebb' a csendes kis faluba',
Egykor szűk volt a föld, s imé most
Elég tág e kicsiny szoba.

Itt nézem a hajnalt s az alkonyt
És feleségem mosolyát,
S szemem nem kíván többet látni,
Bármily kevés az, a mit lát.

Ki tette volna föl felőlem,
Hogy ilyen furcsán járok még?
De mikor olyan furcsa, furcsa
Portéka az a feleség!

(Koltó, 1847.)

Az volt a nagy, nagy munka...

Az volt a nagy, nagy munka,
Kicsiny kis feleség,
Mig megszereztelek, mig
Veled eljöhettek.

Ha ilyen drága volna
Minden háznál a lány,
Be kevés pap hiznék meg
Az esketés díján.

Igaz, hogy ily lány nem
Minden bokorba' nő,
S uram fia, poéta,[†]
Rongyos poéta — vő!

Meg is tevé dicsően
A hat vágást apád,
Hogy ily isten csapástól.
Menekjék a család,

Mert midőn az ápr. 11-iki ünnepélyes
aktussal berekesztették az országgyűlést,
rövid terminusra kiírták az új választá-
sokat, még pedig most már nem a régi
rendi alapon, hanem az imént szentesi-
tett új törvények szerint.

Nagy örömmel fogott hozzá a nemzet
új jogának gyakorlásához. Megindult a
korteskedés az egész országban. Petőfi
nagyon vágyott belépni a képviselőházba.
Fel is lépett, még pedig a szülőföldjén,
a kunságban, a fülöpszállási kerületben.

Azt hitte, hogy a derék alföldi nép, nagy
lelkességgel fogja megválasztani. Hiszen
közülök való, s annyi költeményében
zengte a nép szeretetét. Le is utazott a
kerületbe, még pedig a feleségével együtt.
De kellemetlen csalódás érte, meg se
akarták hallgatni, az „urak” egyenesen
fellázították ellene a népet, úgy, hogy
csaknem futva kellett menekülnie. Meg-
választották az ellenjelöltjét Nagy Károlyt,
a szabadszállási ref. pap fiát.

Képzeltető, mennyire elkeserítette ez

És a midőn hijába
Volt minden izzadás,
S ég-föld dacára meglett
Az asszony-elhozás :

Eltört ugyan az utban
Kocsinknak kereke,
De nem hiszem, hogy a nagy
Áldás-súly törte le,

Azon áldásnak súlya,
A melylyel engemet
Ipam s napam magoktól
Eleresztettek.

Azon az egyen most is
Csodálkozom nagyon,
Hogy az ajtón jövék ki,
És nem az ablakon.

Mért is nem dobtak itt ki?
Túrném a többivel:
A sok közt e kis tréfa
Nem is tűnt volna fel.

(Koltó, 1817.)

T. M. kisasszonyhoz.

Hogyan vagy, kedves jó leányka?
Alig hogy hallom híredet;
Pedig nagyon szeretném tudni,
Vidám-e vagy bús életed?

Ha jól van dolgod, hadd örülnek,
Mert a boldogság úgy egész,
Sőt kétszerezve lesz az által,
Ha más is nyer belőle részt.

S ha bánatod van, hadd busulnék
Veled, hadd venném át felét,

Másik felével a harcot csak
Könnyebben végig küzdenéd.

Elmondanád, mi bántja lelked,
Mi mérte rája a csapást;
S ha gyógyszert nem is tudnék adni,
Adhatnék tán vigasztalást.

Mint szeretném én, mint szeretném,
Ha el lehetne mondani,
Mily boldog vagyok, meddig mennek
Boldogságom határai.

Sőt nincs is annak, nincs határa,
Ugy nyúlik által lelkemen,
Miként a föld felett az ég, mely
Jelen van, mindenütt jelen.

S e nagy kéjtengert, melynek minden
Cseppjében egy gyöngy, egy öröm
— Nem csak magam, másod magammal —
Nemes szivednek köszönöm.

Tudd ezt, leányka, és ha sorsod
Nehéz: enyhíti e tudat;
Mert a boldogságnak testvére:
Boldoggá tenni másokat.

(Szatmár, 1847.)

A. B. emlékkönyvébe.

Kalmáridőket élünk mostanában,
Egy pénzdarabnak nézik a világot,
S ha a világ pénz, a költő mi rajta?
A költő — mondják — hasztalan penész csak.
Pedig a költő a királyi kép a
Világ tallérján .. Nem! királyi kép sem!
Ő a tallérnak csengő, tiszta hangja,
Szép szellemrésze a hitvány anyagnak.
Légy büszke rá, hogy költőnek születél!

(Várgode, 1845.)

a költőt. Kérvényt adatott be a képviselő-házhoz, melyben megtámadja ellenfelét, s kéri, hogy vizsgálatot rendeljenek el. Ebből tehát megtudjuk, hogy az új alkotmányos polgári jog gyakorlásánál már *nem tiszta választás* is fordul elő, legalább a Petőfi párthívei által összehordott adatok elég támpontot nyújtottak a választás megvizsgálásának kimondására. Ki is küldték a vizsgáló-biztost, csak hogy a beállott zavaros viszonyok között meg se kezdhetette működését. Így

tehát a költőnek reménye sem volt arra, hogy bejusson a képviselőházba.

Pesten lázas feszültséggel várták július 5-ét, a mikorra ki volt hirdetve az új országgyűlés első ülése. Nagy esemény is volt az, mert akkorráig ahhoz volt szokva az ország, hogy Pozsonyban tartásák az országgyűlés. Első eset a mohácsi vész óta, hogy Pestet jelentik ki hivatalosan az ország fővárosának.

Az országgyűlést a fővárosi vigadó nagytermében ünnepélyesen megnyitották,

A hold elégiája.

Mért vagyok én a hold? Isten, mit vétettem,
Hogy a legnyomorúbb lénynyé tettél engem?
Inkább volnék a föld utósó szolgálja,
Mint az égen az éj ragyogó királya;
Inkább járnék ott lenn koldus bocskorában,
Mint itt járok ezüst sarkantyús csizmában;
Inkább színám lenn a csapszékek borszagát,
Mint itt fönna a csillagvirágok illatát.
Oh melyik jó lélek ne szánna sorsomat,
Minden kutya, minden poéta megugat!
S ezek a tollragó, versgyártó pimaszok,
Kiknek nem a szíve csak a füle mozog,
Azt hiszik, hogy velök én egy követ fujok,
Rokon érzelemből, hogy velök busúlok.
Sápadt vagyok, de nem ám a fájdalomtól,
Hanem a méregtől, mely a torkomon dúl,
Hogy ekkép komáznak én velem e fickók,
Mintha együtt vernék a csürhére disznót.
Néha-néha jön egy az igazijából,
Egy valódi költő, s dala hallatára
Keblemet megtölti a gyönyörnek árja;
Csakhogy, csakhogy a mig jön egy ilyen dalnok,
Addig hány keserves nyávogást nem hallok!
Efféle mákvirág minden bokrban nő,
Nincs ezekre soha, nincs sovány esztendő.
Minden estve félve kezdem utazásom!
Hol akad meg fülem olyan nyikorgáson?
Ahol ni, ott is egy! Hogyan terpeszkedik,
Hogy' meghányja-veti parasztlócs kezeit,
Mintha el akarná messze hajítani,
Talán mert markába nincs mit szorítani,
S úgy meghajtoz mint a kárvalott cigány,
Az erek is csak úgy dagadnak a nyakán.
S mit össze nem beszél! S váltig engem kérdez,
S kér, hogy tekintsek be a szeretőjéhez.
Jól van, betekintek. Hát öcsém, a Jutka,
Épen most buvik be a kemencelyukba,
Sült kolompért szed ki, pofázza befelé,
Megégette száját, mert hirtelen nyelé.
Jaj be gyönyörűen rántja félre arcát!

Ez a bájos orca épen méltó hozzád. —
Megmondtam, a minek nem tudása gyötrött:
Most menj a pokolba, vigyen el az ördög!
(Koltó, 1847.)

Bordal

Egyik kezemben fegyverem,
A másikat nem hevertetem:
Jobb kezemben tartom kardomat
Bal kezembe veszek poharat.

A ki mostan nem tart én velem,
Verje meg azt az én istenem,
Vigyék el a körmös angyalok...
A hazáért iszom, igyatok!

Igyunk, jó barátim, mostanság!
Bor a megtestesült bátorság,
Pedig nekünk az kell nem egyéb,
Öntsük hát magunkba hevenyén.

Ki tudja, hogy mit hoz a holnap?
Mire virad, tán már dobolnak:
Akkor aztán ki a csatára
Édes magyar hazánk javára!

Koszorús a haza homloka!
Szabadságból fontuk azt oda,
Ott is marad örök mindéig,
Azt ugyan le róla nem tépik.

Egyszer volt csak rab nép a magyar
Többé lenni nem fog, nem akar,
Most már meg van vetve a lába,
S az úr isten sem hajt igába.

Szabadságunk, a ki hozzád nyúl,
Elbucsuzhatik a világtúl,
Szívében vér s élet nem marad,
Kiürítjük mint e poharat!

(Pest, 1848.)

és azonnal munkához láttak. Sok s nagyfontosságú teendők voltak már összehalmozva. A mult országgyűlés berekesztése óta nagy események történtek. Az ország alvidékein kiütött a nemzetiségi lázadás, minden jel arra mutatott, hogy a bécsi kormány keze működik a pártütés felállításában.

Elkeseredett hangok voltak hallhatók. Petőfinek ismét felderült csillaga, mert oda vághatta: Ime, nézzétek mi törté-

nik! Nem meg mondtam, hogy ez lesz a vége. És te jámbor magyar még hinni birtál.

Petőfi egyre-másra írja a lapokban a cikkeket az országgyűlés ellen. Szemükre hányja a képviselőknek, hogy haszontalan dolgokkal lopják a napot, a helyett, hogy a haza veszélyeztetett békéje érdekében erélyesebben lépének fel. Valóban apró-cseprő házszabály vitákkal töltötték ki nap-napután az üléseket, midőn odalenn

Bordal c. költeményhez.

ropogtak a fegyverek, a horvát lázadás felütötte Hydra-fejét.

Már a márciusi események hírére megmozdul a horvát tartomány. Márc. 25-én népgyűlést tartanak, s azon magyar-ellenes gyűlölködő beszédek kíséretében megállapítják a horvát követeléseket. Nem kell nekik az egész magyar hazának nyújtott szabadság és alkotmány, ők külön jogokat, külön szabadságot akarnak.

A gyűlésezéssel nem érik be, hanem

az a jelszó, hogy fel Eécsbe a király színe elé. April 2-án nagy deputáció viszi fel a népgyűlés végzését Bécsbe, s ott nem csak hogy elfogadják őket, de kegyesen szóba is állnak velök. Egyébb se kellett a horvátoknak, rögtön kikiáltják a Magyarországtól való elszakadást, meg a harcot ellenünk.

Jellasic kezébe ragadja a vezér-szerpet, horvát bánnak hirdeti magát. Fájdalom, Bécsben megerősítik háni mél-

A z ó j.

Feküdjetek Már le, Emberek! Vagy ha jártok Halkan Lépjetek.	Kedvese volt És az Meghala; Azért gyászol Szegény Éjszaka.	Im, sirjából A hold Feljöve: Holt kedvese Halvány Szelleme.	Nem is volna Ezt jó Tudnotok, Mert e beszéd Örök Nagy titok.
Lábujjhegyen, Lassan Járatok, S durva zajt ne Üssön Ajkatok.	Csendesen a Földre Leborúl, Hull a füre Könye Szomorún.	Találkoznak Édes Keservvel, Ölekeznek Kínos Gyönyörrel.	Csak az őrtől Hallja A midőn Rá a lázas, Rémes Óra jön;
Tisztelni kell A gyászt, Mert az szent... Éj, a gyászos Ifju Megjelent.	Most egyszerre — Vajon Mi dolog? — Búsan bár, de Még is Mosolyog.	És beszélnek... De ki Tudja, mit? A mit senki Nem sejt, Nem gyanít.	S a haldokló, Ha már Csak egy-két Pókhálósál Tartja Életét;

Még egy hallja,
Még egy
Harmadik:
A költő, ha
Ébren
Álmodik,

(Pest, 1847.)

A merengő
Költő
Érti még
Ama szellem-
Hangok
Rejtelmét.

De nem szólhat
Róla
Ne kérdezd:
Elfelejt,
Mire
Fölébred.

Egy apához.

Mindent tévél, a mit szabad
És a mit nem szabad,
Hogy visszatartsad ellened
Szugúlt leányodat:
Bekeríték őt apai
Tekintélyednek falai.

S úgy volt ármányaid között
Mint hálóban a hal,
És fenyegetted haragod
Gyilkos villámival;
És még is elment gyermeked
Az ifjuval, kit szeret.

tóságában s így jogosultnak ismerik el a horvát lázadást.

Ez nem maradt következmények nélkül.

Egyéb sem kellett a szerbeknek. Azok is vérszemet kaptak. A mi szabad a horvátoknak, miért ne volna szabad nekik. Ők is fellázadnak, fegyvert kapnak Bécsből, biztatást a magyar nemzet minden ellenségétől.

De a magyar országgyűlés sem maradt adós. Kossuth lelkes szónoklatára 200,000 ujoncot szavaz meg az ország védelmére.

Ekkor mondá Kossuth híres szavait: *Leborulok a nemzet nagysága előtt.*

Hanem az volt a baj, hogy ezután a nagyszerű megnyilatkozás után, nem következtek a gyors cselekvés tényei, a honatyák ráérttek arra, hogy a királyi válaszfeliratot napokon át vitassák. Már augusztus hónapot irtak, s a képviselőház még mindig tanakodik. Petőfi akkor heves cikket ír a *Március Tizenötödike* című ujságba.

„Mit nem vártam én a nemzetgyűlés-

Mi volt forrása tetteid
Sötét folyóinak?
Tán a szülői aggalom
A jövődö miatt?
Ez volt a szép palást, a mely
Rút önzésed takarta el.

Árúnak tartád gyermeked,
S rá alkuvál is már.
Szeretném tudni, mennyiért
Kérték, mi volt az ár?
Vásárra vitted: tehetéd,
Mert hisz' te adtad életét.

Te legalább ezt gondolod.
Hah, milyen lázító,
Mily iszonyú tett volna ez,
Ha nem voln' olyan ó,
Ha minden isten adta nap
Meg nem történnék újlag.

Van embervásár, szinte van
Ott túl a tengeren;
De az adó-vevő fehér,
S az áru szerecsen;
Mig itt mi nálunk az apák
Magzatjaikat árulják.

Igy cselekvél te is. Vagy mondd
Hazugnak szavamat,
Tégy tanuságot róla, hogy
Szeretted lányodat,
Beszélj! Egy hangod sem lehet,
Mely megcáfolna engemet.

Midőn ármányod szétszakadt,
S leomlott minden gát,
S az ifju végre elvívé
Magával a leányt,
Annyit sem mondtál nékiek:
Vajon lesz-e mit ennetek?

Levontad rólok kezedet,
Ugy távozána el,
Bár meggyőződésed vala,
Hogy első, a kívül
Találkoznak, a nyomor lesz
S majd el sem hazýja őket ez.

De szép hited, tisztelt apa,
Tudd meg, nem teljesült,
S ha tán a szükség egykoron
Reájok nehezül,
Te léssz utolsó, a kinek
Segélyeért könyörgenek.

S ők boldogok — érdemlik is
Sok szenvedésökért! —
Oly véghetetlen boldogok,
Hogy hozzájuk se fér
A gyűlölség és a harag,
Hogy neked megbocsátanak;

S kívánják: légy boldog te is!
De bár kívánjanak
Neked minden jót, hasztalan;
Mert ki elhagyja csak
Egy pillanatra gyermekét,
Örökre elhagyj' azt az ég.
(Pest, 1847.)

Honvágy.

(Béranger után franciából.)

Mondátok: „Jer Párizsba, ifju pásztor,
Használni magas tehetségedet.
Pénzünk, gondunk, a tanulás, a színház
Feledtetik majd a mezőt veled.“
Én eljövök, de milyen arcom! a sok
Tűznél tavaszomat leégetém.
Adjátok vissza, vissza falumat,
És a hegyet, hol születém!

től! Soha ennél nagyobbserű reményeim
nem voltak és sohasem csalatkoztam oly
csufondárosan, mint e nemzetgyűlésben.“

És nemzeti halálunkat jósolja meg
„Ha a nemzet minél előbb föl nem
serken, s ki nem ragadja kormányja és
képviselői kezéből azon hatalmat, melyet
neki jóhiszeműleg átadott, s melylyel azok
részt nem tudnak élni, részt rútol
visszaélnék.“

Ha már ily indulatba jött a kormány
és országgyűlés lassúsága miatt, kép-

zelhető, mit érzett, mikor végre dologhoz
fogtak és elővették a híres ujoncozási
törvényjavaslatot. Meg is alkották, de
nem volt benne köszönet, legalább a
költő szempontjából nem.

Arról volt szó, hogy ha már megsza-
vazták a 200,000 ujoncot a haza védel-
mére, törvényre is van szükség, hogyan
szervezzék az új magyar hadsereget. Mé-
száros hadügyminiszter törvényjavaslata
ugy szólt, hogy meg kell hagyni a katoná-
ságnak a német vezényszót. Mert az

Bús és hideg láz fut rajtam keresztül,
Beteljesítvén kívánságokat.
E szép bálokban, a hol királynék a
Hölgyek, haldoklom a honvágy miatt.
Nyelvem híjába csinosítom, és a
Művészet fénye hasztalan vakít.
Adjátok vissza, vissza falumat
És vidám vasárnapjait!

Estéinket s a vén meséket s durva
Danáinkat méltán lenézitek;
Büvéseinken túlesz operátok,
Mely a tündérhont közelíti meg;
A szentek szentének hódolva, a menny
Hangversenytekből vészi hangjait.
Adjátok vissza, vissza falumat
És esténkénti dalait!

Sötét kunyhóink s dülő templomunkat
Magam is kezdtem én csekélyleni.
Itt megragadnak a sok emlékszbok,
Kivált a Louvre s díszes kertjei.
Pompás kastélyok, mint légtünemények,
Miket beszínez a napalkonyat.
Adjátok vissza, vissza falumat,
S harangját s a kis házakat!

Térítsétek meg a bálványimádót;
Haldokló félben istenéhez tér.
Kutyám ott lenn vár engem a tüzhelynél,
S anyám: bucsúnkra emlékezve, sir.
Százszor látám a hófuvást, vihart s a
Vadállatok nyájunkra történek.
Adjátok vissza, vissza falumat,
S botom s a barna kenyeret!

Mit hallok, ég, mily nyugtalaná lettem!
Mondják: „menj, indulj holnap, ha virad;
Szülőfölded letörli könyvedet, s majd
Éledni fogsz hazád ege alatt.“

Isten veled, szép ragyogó hely, Párizs,
Hol elbájolva áll a jövevény!
Ah újra látom, látom falumat,
És a hegyet, hol születém!

(Pest, 1847.)

A magyar politikusokhoz.

Lenézik a szegény költőket
Ez elbizott kevély urak,
Kik a megyék s ország gyűlésén
Fényes szerepet játszanak.
Pusztúl az útból, jó fiu, ki
Kopottan ballagsz ott gyalog,
Mert eltiportat ezen úr, ki
Hintón melletted elrobog.

Azért vannak tán olyan nagyra,
Hogy őket paripák viszik,
S míg a költő tengődik éhen,
Az ő szolgálók is hizik?
Vagy, a mi még szebb, azt gondolják
Talán, hogy fontosabbak ők
Az emberiség mérlegén, mint
E haszontalan verselők?

Ti, kik úgy fölfuvalkodátok,
Tudjátok-e, mik vagytok ti?
Az apró napi események
Mulandó pásztortüzei.
Éjenként lát a vándor, a mint
Föl-föllobogtok magasan,
S reggel felé a nagy tüzeknek
Már csak hideg, holt hamva van.

Hozzátok képest, mikor égtek,
A költők kicsiny csillagok,
E messze csillámló szikráknál
Százszor nagyobbak lángitok;

eddig katonai létszámhoz osztják be az
ujoncokat, tehát kiegészítik, megnövelik
az eddigi létszámot, ennél fogva nem le-
het megbolygatni a rendszert, maradjon
minden úgy, mint eddig volt: a német
berendezés, a német vezényszó. Majd
később rá érnek változtatni a dolgon,
most az a fő, hogy hamar betanítsák az
ujoncokat s a harctérre küldhessék.

Ez a törvényjavaslat persze rettenetes
felzúdulást keltett. Óriási ellenzék támadt
ellene, rút hazafiatlansággal, árulással

illették a kormányt. Petőfi és társai a
haza vesztét látták a törvény elfogadá-
sában. De a kormány kötötte magát
hozzá, maga Kossuth magyarázta meg a
dolgát, hogy most hamarosan másként
tenni nem lehet.

A képviselőházban is, a sajtóban is
heves viták folytak. Magyar, nemzeti szer-
vezetet kívántak a hont védő nemzeti
hadsereg számára. Végre szavazásra ke-
rült a sor, s 222 szavazattal 117 ellené-
ben elfogadták a törvényjavaslatot.

De hamvatokat is, midőn már
A szellők régen elvivék,
A távolságban a kis csillag
Még akkoron is egyre ég.

Tanuljátok meg, mi a költő
És bánjatok szépen vele,
Tanuljátok meg, hogy a költő
Az istenség szent levele,
Melyet leküld magas kegyében
Hozzátok, gyarló emberek,
A melybe örök igazságit
Saját kezével írta meg.

S habár más nemzet föl se venné
A költőket, ti magyarok,
Költőitek előtt, ti nektek
Illő, hogy fejet hajtsatok.
Oh, a magyar költőknek vajmi
Nagy honfi-érdemök vagyon...
Szűgyen, ha elfelejtettétek!
Még nincsen tul fel századon.

Nyelvünk egyetlen kincsünk, melyet
Apáink örökségiből
El nem rabolt még az enyészet,
Az ellenünk esküdt idő,
Nyelvünk is veszendőben volt már,
Hozzája közel volt a vég,
Az országotra kitaszítva,
Halálos bajban fekvék.

Kevély urak, e szent betegnek
Milyen segélyt nyújtottatok?
Ha hozzá léptetek,
Hogy rajta egyet rugjatok!
Költők valának ápolói,
E rongyos éhes emberek,
Ők ápolák s menték meg: és ti
Őket mégis lenézték!

(Pest, 1817.)

Szilveszter éje 1847-ben.

I.

Hej, vannak ma számadások!
Házi asszony, házi gazda,
Mit bevett és kiadott az
Évfolytában, összeadja.

Vizsgálják a pénzes erszényt,
Mennyi volt benn s mennyi van még,
S törlik le a veritéket,
Melylyel a pénzt szerezték.

Feleségem, lásd, milyen jó,
Hogy mi nekünk nincsen pénzünk:
Nem piszkoljuk be kezünket,
S nem csorog a veritékünk.

Amazoknak a ládáik,
Minekünk sziveink telvék...
Az milyen szegény gazdagság!
Ez milyen gazdag szegénység!

II.

Még csak egymagam valék
Tavaly ilyen tájban,
Az idén már ketteskén
Vagyunk a szobában.

Furcsa lesz, ha már ez egy
Darabig majd így mén;
Esztendőre hármacskán,
Azután négyecskén.

III.

De félre, félre a tréfával,
Hisz' beteg mellett állunk;
Beteg, haldoklik az esztendő.
Ez a mi kedves jó barátunk...
Fonjunk áldásból liliomfűzért,
Megkoszorúzni haldokló fejét.

Petőfi a legnagyobb izgalmak között él; felháborodása határt nem ismer, féktelen dühét Vörösmarty Mihályon tölti ki, a ki mint képviselő, szintén megszavazta a törvényt. Elitéli a költőt, hazafiatlannak mondja, s megtagadja tőle tovább tiszteletét. Ez pedig az ő részéről rút hálátlanság volt, mert Vörösmarty atyai barátja, pártfogója, jóakaratu tanító-mes-tere volt neki.

A kész költeményt megmutatta barátainak. Azok rá akarták birni, hogy ne

nyomassa ki. Talán nem is látott volna napvilágot a vers, ha a véletlen közre nem játszik. Jókai ugyanis néhány napra eltávozott a fővárosból, s ez idő alatt Petőfire bizta lapja szerkesztését. A költő aztán ezt az alkalmat használta fel, hogy Vörösmarty ellen kiadja a költeményét. Ki is adta még pedig a következő jegyzet kíséretében:

„Én ha verset írok, nem írom a magam mulatságára, hanem írom azért, hogy kiadjam, hogy mások gyönyörködjenek

Ő adta össze kezezeinket,
Válthatlanul, örökre,
Ő szállítá föl lelkeinket
Nem ismert és nem sejtett örömekre...
Fonjunk áldásból liliumfűzért,
Megkoszorúzni haldokló fejét.

Az a kevés bú, mit koronként
Szívünkre rá cseppente,
Nem keseríté boldogságunk,
Sőt azt még sokkal édrsebbé tette...
Fonjunk áldásból liliumfűzért,
Megkoszorúzni haldokló fejét.

Haldoklik ő, már csak néhány halk
Szívdobbanás van hátra,
S az örök éj borul e szemre,
Mely boldoságunk hajnalfényét látta...
Fonjunk áldásból liliumfűzért,
Megkoszorúzni haldokló fejét.

IV.

Az esztendőnek a halála
Oly ünnepélyes egy halál!
Ilyenkor minden jobb halandó
Elzárkozik, magába száll.

S nem hogy barátnak, hanem még az
Ellenségnek is megbocsát;
És ez valóban nagyszerű, szép,
De én is így tegyek-e hát?

Csak a zsarnok s a szolgálélek,
E kettő az én ellenem,
S én zsarnokoknak s rabszolgáknak
Bocsássak meg? ... nem, soha sem.

Az Isten ítélőszékénél,
Még ott sem mondok egyebet:
„Hogysem ezeknek megbocsássak,
Inkább elkárhozott legyek!”

(Pest, 1847.)

A kis béres.

Nem ül kevélyebben a huszár a lovon,
Mint az a kis béres a vendégoldalon;
Behordta a szénát gazda padlására,
Üres szekérével ballag a tanyára.

Hat cimeres ökör sétál a szekérrel,
Legelő a hajszás nagy csengetyűjével;
Ritka egy csengetyű, oly hangos a szava,
Haragnak illenék holmi kis faluba.

Kiált a kis béres: „cselő Csákó, cselő!”
S a szekérből a nagy ostort veszi elő,
Két üles a nyele, három a kötele,
Irgalmatlanul el kezd pattogni vele.

Kati ott gyomlál a kis kertben serényen,
Mikor a szekér a házok előtt mégyen,
Még ki sem pillantott, és már rásmere
Ostora hangjáról a béres legényre.

Úgy megőrül rajta, hogy nagy örömébe'
Nem paréjt, hanem egy szép virágot tépe.
Ha már ki van lépve, mit csináljon vele?
Nyujtja sövényen át a kis béres fele.

A kis béres pedig koránsem az, a ki
Az ajándékot nem szokta elfogadni,
Kivált ha neki azt szép leány kínálja,
S legkivált ha az a szép leány babája.

Elfogadta, föl is tüzte kalapjára,
S fölugrott megint a szekér oldalára,
És közéje vágott szép hat tinájának,
S most még kevélyebben tartott a tanyának.

Mit fejében gondolt s érezett szívében,
Mit el nem mondhatott ott hirtelenében,
Az utjában olyan szépen elfütyölte,
Hogy a pacsirták is tanulhattak tőle.

(Szatmár. 1847.)

benne vagy alaktuljanak rajta. (Elérem-e
céloamat, vagy nem? az nem tartozik ide).
Sokan voltak, kik köiteményem kiadását
ellenézték. Nem tehetek róla. Én érzem
a legnagyobb fájdalmat, hogy erre kény-
szerülve vagyok, mert én szerettem és
tiszteltem legjobban Vörösmartyt mind-
azok között, kik őt valaha szerették és
tisztették, de elvemet sokkal jobban sze-
rettem és tiszteltem mint őt. Szívem sajog

és vérzik, de kérhetetlen maradnék, ha
elvérezném is bele. Brutus talán sirva
szurta le jötevőjét, apját, Caesárt, de
leszurta. Hogy Vörösmartyt elitélem, nagy
áldozat, melyet szívem tesz elveimért,
de bármily nagy ez áldozat, kész vagyok
és mindenkor leszek sokkal nagyobbakat
is tenni értetek szentséges elveim!”

A Vörösmarty elleni vers miatt aztán
összeveszett Jókaival, a ki kijelentette,

A kis béres c. költeményhez.

hogy távollétében akarata ellenére jelent meg a költemény. Erre Petőfi azt felelte, hogy ezután nem lesz a Jókai szerkesztőtársa, visszalép a lapjától.

Mindez szeptember elején történt. E közben pedig mind jobban közeledett a forradalom réme. A magyar kormány hasztalan fordul Bécsbe. A király már nem szentesíti a pénz- és hadügyi törvényeket, de a helyett támogatja Jellasicot a ki

tekintélyes sereg élén aug. 31-én elfoglalja Fiumét. És e szerencsés hadművelet által felbuzdulva, kiáltványt ad ki, melyben előre bejelenti, hogy pár nap alatt Magyarországra tör.

Ez már felrázta az országgyűlést. Szept. 2-án manifesztumot bocsát ki a horvátokhoz, úgy szintén Európához és a külföldi hatalmakhoz. Azt bizonyítja, hogy a magyar nemzet törvényes alapon áll

Adorján Boldizsárhoz.

Mélységes völgyben, olyan mélyben,
 Hogy, a mik állnak közelében,
 A mozdulatlan gránit bércek,
 Ezen vasnál vasabb falak,
 Még ők is, a mint ott lenéznek,
 Szédülni látszanak,
 E mély völgynek legmélyebb fenekén,
 Hová a napvilág fél feketén
 Jut el csak a sok bujkálás miatt
 S hol a hold, ez a szép fonó leány
 Olyan kísérteties szálakat
 Ereszt éjenkint ezüst guzsalyán,
 Mikéntha fonna szemfedőt magának,
 A völgyben ott, egy nagy szomorfűzfának
 Tővén, nyílt egy kicsiny virág.
 Homály és lombok takarák,
 Nem volt körüle semmi semmi fény,
 Csak egy fagyott nagy harmat reszketett
 — Egy örökévaló köny — levelén,
 Mint a gyémánt a vérző seb felett.
 Mert a virág piros volt... nem csoda,
 Egy összetépett szivből támada.
 Kevés vándor fordult meg itt e tájon.
 Kevés szem akadott meg e virágon,
 De a ki látta őt,
 Hamarjában nem mehetett el,
 Ott állt csodálkozó szemekkel
 E bü-növény előtt,
 És nézte, nézte, és érzett kínokat,
 Miktől a lélek szerteszét szakad,
 De mig így ölte őt az, a mit láta,
 Szivott bólintón édes illatot...
 Barátom, ez a fájdalom virága,
 Ez a virág lantod zenéje volt.
 Miért tiprád el ezt a szép virágot?
 Mért hallgatott el így kezdedben a lant?

(Pest, 1848.)

Nem fáj, nem fáj, midőn a földhöz vágta
 S mintegy zokogva húrja kettépattant?
 Nem kiáltott rád a lelkiismeret,
 Midőn rá tetted gyilkos kezdet?
 Mert gyilkos vagy, megölted
 Nem testedet,
 De ennél sokkal többet,
 Jobb részedet;
 A lant a lelke a költőnek,
 S te, hah, te lelkedet öled meg!...
 Egy költő-lelket semmisíteni meg!
 Nem ismeréd tán küldetésedet?
 Szent és nagy ez valóban.
 A mely föld pusztulóban,
 Haldokló-félben van, a melynek már
 Nem használ sem eső, sem napsugár:
 Az a költő könnyhullatásitúl
 A mosolygásától újra fölvirul.
 Mivel felelsz majd, hogyha egykoron
 Az, a ki küldött, számadásra von?
 Ha mondja majd: „Nézz arra lefelé,
 A merre tetted utadat,
 Jól látszik, hosszú sivatag...
 A rád bizott földet nem műveléd!”
 Föl, föl, barátom! drága minden perc,
 A föld futó csillagjai vagyunk,
 Csak addig élünk, mig leszaladunk;
 Maholnap a bíró előtt lehetsz.
 Föl, föl, barátom! illeszd össze lantod,
 Leheld beléje búbanatodat,
 Hisz' a költő, ha a legfájóbb hangot
 Sohajtja, akkor a legboldogabb.
 Dalold el mind, mivel szived teli,
 S minden hang, a mely ajkadon kijő,
 Lelked darabja legyen! Oly dicső
 Kin és gyönyör között elvérzeni.

jog és alkotmány tisztelet vezérli minden tetteben. Szept. 4-én pedig száztagu küldöttséget menesztenek Bécsbe a királyhoz, hogy nyilatkozzék végre tisztán és világosan, a pénz- és hadügyi törvényeket erősítse meg.

Mig a küldöttség Bécsben járt, idehaza forradalmi intézkedések történtek. Kossuth mint pénzügyminiszter kibocsátotta az 5 frtos bankjegyeket királyi megerősítés nélkül is. Lázító, lelkesítő cikkek és röpiratok jelentek meg, az *Egyenlőségi Társulat*

pedig elhatározta, honvédhadsereget kell felállítani Perczel Mór fővezérése alatt.

Végre szept. 11 én megjött a hír Bécsből, hogy a király lanyhán fogadta a magyar országgyűlés küldöttségét, kitérő, határozatlan választ adott, ellenben Jellasicschhoz levelet intézett, melyben helyesli eljárását, s megerősíti báni méltóságában. Erre a miniszterium beadja lemondását. Megkezdődött a forradalom.

Hideg, hideg van ott kinn, c. költeményhez.

Kik csinálták a forradalmat.

Ne türjétek magyar fiuk, magyar leányok, ha úgy halljátok említeni az 1848-49-iki küzdelmet, mint forradalmat. Nem forradalom volt az, hanem *szabadságharc*. Legszentebb és legigazabb ügyének védelmére fogott fegyvert a magyar. Kényszerűség kergette háboruba a nemzetet. Ha nem védi magát, ha helyt nem áll a

rátörő csorda-hadak előtt, Európa népeinek megvetésére lett volna érdemes, s ma már nem léteznék Magyarország, hanem volna itt egy leigázott, elnyomott tartomány és megsemmisített haldokló nemzet.

Nagyon különbözik tehát a mi harcunk sok más népekétől, kik olykor olykor kitörték, felriadtak, mert vagy nem türhették a zsarnoki kormányzatot, vagy több

Hideg, hideg van ott kinn...

Hideg, hideg van ott kinn,
Arról nem tehetek;
Nem is törődöm vele,
Szobám elég meleg.

Egykor... de mi közöm most
A multhoz énnem?
Nem, nem leszek hálátlan
Írártad, jelenem.

Te foglald egyedül el
Egészen lelkemet!
Száműzve a jövő és mult,
Remény s emlékezet.

Mi is az a jövő s mult?
Ha zordon vagy ha szép,
Az mindegy, így is, úgy is
Tolvajnál nem egyéb.

Két tolvaj a jövő és mult,
Incselkednek veled,
Hogy szép szerény magokra
Vonják figyelmedet.

S míg jobbra-balra nézesz,
Elloppják hirtelen
A szép virágot, melyet
Eléd tett a jelen.

Nem fogtok most ki rajtam,
Zsebmetsző cimborák,
Pusztuljatok szememből,
Lóduljatok tovább!

Te állj, te állj előttem,
Barátságos jelen!
Jóízűen merengek
Mosolygó képeden.

Nem vagy merész kalandor,
Regényes vad legény,
Kinek fél vállán mente,
Sastoll a süvegén.

Fejeden házi sapka,
Rajtad hálórúha,
Kezedben egy pohár bor,
Szádban török pipa.

Hadd rázzam meg, kedélyes
Barátom, kezedet,
E nagy karszékekben töltöm
Estém szemközt veled.

Füstöljünk, idogáljunk!
Vidáman ránk ragyog
A lámpa, feleségem
Szeme s a csillagok.

(Pest, 1848.)

Van-e egy marok föld.

Van-e egy marok föld a magyar hazában,
A melyet magyar vér meg nem áztatott?
Haj, de már nem látszik a nagy ősök vére,
Fiaik befesték újra feketére
A földet, rá kenték a gyalázatot!

S így hazugság itt az örök igazság is,
Hogy az oroszlan nem szülhet nyúlfiat;
Ti dicső apák, ti bajnok oroszlanok,
Ha ti a halálból most föltámadnátok,
És látnátok satnya maradéktokat!

S ez a faj dicsekszik őse érdemével.
Híres hajdanával úgy hetvenkedik...
Hát majd a jövődő fog e dicsekedni
Mi velünk? vajon nem fogja emlegetni
Orcapirulással e kor gyermekit?

jogot akartak. Nekünk meg volt a szabadságunk; törvényesen kinevezett felelős miniszterium intézte dolgainkat, az országgyűlésen képviselőink ültek.

Volt jó atyái királyunk, bölcs nádorunk. Nem kívántunk több jogot, nagyobb szabadságot, mint a mennyit V. Ferdinándal való kölcsönös megegyezés alapján nyertünk.

Kik idézték hát elő a forradalmat?

A horvátok első sorban. Azután a szerbek, majd később a többi nemzetisé-

gek. Mindenekfelett pedig a bécsi alkotmányellenes politika, az ugynevezett kamarilla, mely nem nézte jó szemmel, hogy V. Ferdinánd alkotmányt s felelős miniszteriumot adott Magyarországnak. És ez udvari pártnak első tette az volt, hogy kinevezettette horvát bánnak Jella-sichot, a ki aztán nyílt lázadásra a magyar kormány elleni engedetlenségre izgatta a horvátokat.

Ez ember katonai pályán működött, s ezredesséig vitte fel. Egy hónappal ké-

Erre semmi gondunk. Tengünk, mint az állat,
Meglégszünk azzal, hogy van kenyerünk,
Messze elmaradtunk a világ sorától,
Kitöröltek a nagy nemzetek sorából,
Élni nem tudunk és halni nem merünk.

Szégyen, szégyen! Egykor mi valánk a sorsnak
Számadó könyvébe a legelső szám,
S most leghátul állunk, semmit sem jelentve.
Kik lábunk ölelték egykor térdepelve,
Most arcul csapkodnak ... Szégyen rád hazám!

S jaj nekem, százszor jaj, hogy szülöm ellen kell
Kart emelnem, hogy megostorozzam őt,
Gyermek a szülőjét! Engem jobban éget
A seb, melyet rajta vágok; és nagy vétek,
Jól tudom, az ily tett ég és föld előtt.

S én ezek dacára sem fogok pihenni,
Érezek bár százszor több fájdalemat,
S verjen meg bár engem a nagy Isten érte ...
Addig ostromozlak, nemzetem, míg végre
Földobog szived, vagy szívem megszakad!

(Pest, 1848.)

Czakó temetésén.

(† öngyilkosság által december 14-én 1847.)

Könyez a részvét... oh még a
Gyűlölség is, ha itt vóna,
Ejtene egy drága-gyöngyöt,
Egy könyűt a koporsóra

Magasan röptül szellem
Sülyed mély semmiségbe;
Tavaszdől, az ifjúságnak
Tavassza a sir telébe.

Keresett-e rokon lelket,
S nem talált egy jó barátot?
Vagy ki oda lépe bozzá,
Eltaszítá őt magától?

Nagy a világ, nagy a világ,
Benne miljom embertárs van,
S ő e nagy világban, ő e
Milliók közt állt magában.

Végre lelt egy jó barátot,
Jó barátja a fegyver lett,
Mely szívről lesegíté
Az életet, e nagy terhet.

Könnyez a részvét... oh még a
Gyűlölség is, ha itt vóna,
Ejtene egy drága-gyöngyöt,
Egy könyűt e koporsóra.

(Pest, 1847.)

Az országgyűléshez.

Sokat beszéltek, szépet is beszéltek,
Jót is; de ebből a hon még nem él meg,
Mert nincs rendében eljárások:
Ti a dolog végébe kaptatok,
És így tevétek már régóta mindig;
Látják, kik a multat végig tekintik,
Ki képzel olyan templomépítőt,
Ki a tornyot csinálja meg előbb?
És azt a levegőbe tolja, hogy
Ott fönn maradjon, míg majd valahogy
Alája rakja szépen a falat,
S legeslegvégül jőne az alap.
Ti vagytok ilyen mesteremberek!
Ezért ad a hon nektek kenyeret,

sőbb a magyar szabadság születése után,
április 18-án, már mint horvát bán Zág-
rába érkezik. Ott egyszerre kitűzte az
engedetlenség zászlóját. A magyar mi-
niszteriumot semmibe sem vette, azzal
teljesen szakított. Később országgyűlésre
hivta össze a horvátokat, forma szerint
megcsinálták a lázadást Magyarország
ellen.

V. Ferdinánd kezdetben felségárulónak
nevezte Jellasicot, s megparancsolta,
hogy engedelmeskedjék a magyar

kormányának. De a bán félre tette e királyi
rendeletet és ment tovább a maga útján.

E közben, lent a szerbek között is,
titkos kéz mozgalmat igyekezett szítani.
Egy napon arra ébredtünk, hogy a szer-
bek fegyverben állanak. A titkos intézők
ugy akarták a dolgot rendezni, hogy
előbb a szerbek kezdjék meg a forradal-
mat, aztán a horvátok. Egészen ugy tör-
tént. Junius hó első napjaiban már erő-
szakos fellépésükről jött a hír, s a fel-
kelő-csapatok száma 24,000 főre rugott.

Ezért fizet szívének vérivel!
 Jobbat tesz, a ki semmit sem mivel.
 Időt, erőt eltékozoltok, és ha
 Sikert mutattok is föl néha-néha,
 Csak olyan az, mint hogyha engemet
 A szomjuság bánt, s adnak viz helyett
 Étet, s talán még épen olyan ételt,
 Mitől szomjuságom csak jobban éget.
 Ha ez siker, ha ez jótétemény:
 Elmémet a bölcsőben hagytam én.
 Hijába minden szép és jó beszéd,
 Ha meg nem fogjátok az elejét,
 Ha a kezdetnél el nem kezdetik ...
 Sajtószabadságot szereztetek.
 Sajtószabadságot, csak ezt ide!
 Ez oly nagy, oly mindenható ige:
 A nemzetben, mint az Isten „legyen“-je.
 A melylyel egy mindenséget teremt.
 Hol ez nincs meg, bár másképp mindenek
 Elárado bőségben termenek,
 S bár a utolsó szolga és a pór
 Zsebéből aranyat marokkal szór:
 Azon nemzetnek még sincs semmije,
 Azon nemzetnek koldús a neve;
 S hol az megvan, bár rongyban jár a nép,
 Nyomorg, tengődik mindenfélekép:
 Azon nemzet gazdag végetlenül,
 Mert a jövődöt birja örökül.
 Haladni vágyunk; de haladhatunk?
 Én Istenem, milyen golyhók vagyunk!
 Lábunk szabad, de a szemünk bekötve:
 Hová megyünk? Meglássátok, gödörbe.
 Szemünk bekötve, fogva szellemünk,
 Az égbe szállnánk, s nem röpködhetünk.
 A szellem rab: s a ronda légbe fúl,
 Mely dögvészes már önnön átkitúl.
 A szellem rab: mint a hitvány kutyát,
 A ház végére láncba szoríták;
 S láncát harapva, tördeli fogát,
 A melylyel védni tudná a hazát ...

A szellem rab, s mi fönn tartjuk nyakunkat
 S szabad nemzetnek csúfoljuk magunkat!
 Szolgák vagyunk, rabszolgánál szolgábbak,
 Megvetésére a kerek világnak.

(Pest, 1818.)

Tudod, midőn először ültünk ...

Tudod, midőn először ültünk
 E tó fölött, e fák alatt?
 Röpkül a gyors idő fölöttünk,
 Azóta két év elhaladt.

Ily ősz volt akkor is, ilyen szép
 Mosolygó őszi délután,
 Szelid fuvalmak így rezgették
 A sárga lombokat a fán.

Igy tükrözé vissza a tónak
 Vize a tiszta kék eget,
 Így ringatózott ama csónak
 Ábrándosan a víz felett.

De akkor még csak gondolatban
 Élveztem menyországomat,
 Mert akkor még nem csókolhattam
 Mint mostan, édes ajkadat.

Két éve annak! Sokat elvitt
 Az idő tőlem azalatt;
 De nem panaszklok, mert a mennyit
 Elvitt, sokkal többet hozott!

Téged hozott meg nekem, téged,
 Reményim fényes gyöngysora,
 Kiért az örök üdvösséget
 Ezerszer adnám én oda.

Maradjunk még itt, légy mellettem!
 Hol úgy búsultam egykoron,
 Hagyj engem itt most elmerengnem
 Végtelen boldogságomon!

(Erdőd, 1848.)

És folyt a vér, a felszított szerb lázadás
 szörnyű csatákra adott alkalmat. Midőn
 már tényleg megkezdődött a harc, betört
 Jellasiich is, mire aztán teljes ere-
 jével fellobbant a forradalom s a láza-
 dás tüze.

A magyar nemzet természetesen mind-
 ezt nem nézte tétlenül, nem várta, hogy
 az események meglepjék. A nagy nem-
 zeti önvédelem elő volt készítve. Az or-
 szágggyűlés, mint egy ember szavazta meg
 a harc feltételéhez a pénzt és haderőt.

És gyűlt a magyar sereg, szaporodott a
 honvédek száma óráról-óra.

Rácok voltak az ujra éledt magyar
 szabadság legelső ellenségei. Igaz, hogy
 nem egészen a maguk akarataból, hanem
 lázításra, bujtogatásra fogtak fegyvert a
 törvényes kormány ellen. És Ujvidéken
 kitűzték a lázadás zászlóját. Itt volt a
 központ, innét szervezték a felkelést. Már
 május végén mutatkoztak jelenségek, me-
 lyekből itélteni lehetett a bekövetkezendő
 véres eseményekre. A lázítás, a bujtoga-

Tudod, miko először ültünk, c. költeményhez.

tás faluról-falura, városról-városra terjedt. A magyar kormány sietett királyi biztost nevezni ki a lázongás elnémitására. De már késő volt. Junius első napjaiban kitört a lázadás. A szerb felkelők erőszakkal megrohanták lent a Tisza és Duna összefolyásánál Titelt, s az ottani fegyvertárból ágyukat raboltak el.

Ez volt kezdete a forradalomnak. A rácok tábort ütöttek a rablott ágyúkkal, s attól kezdve az egész alvidéken szervezték a felkelést.

Nem arról beszéltek már, hogy engedményeket adjon nekik a magyar kormány, hanem egyszerűen az ország alsó részét kívánták elszakítani, s Szerbországgal egyesíteni. Tehát részekre darabolni Szt. István birodalmát. Békés megegyezésről többé szó sem lehetett. Nem is akarták ezt a vezetők, hanem zavart, a magyar kormány bukását, s a bécsi uralom felülkerekedését.

Tisztában volt azzal minden szerb főkolompos, hogy a magyar kormány az

Rózsavölgyi halálára.

Vén muzsikus, mit vétettem én neked,
Hogy mindig csak szomorítasz engemet?
Keseregtem, mikor szólt a hegedűd;
Hejh nem szól már, s ez nekem még keserűbb,
Ez nekem még keserűbb!

Régi sorsa magyaroknak a bánat,
E nélkül már tán élni sem tudnának.
Ha már így van, ébredj föl, vén barátom,
Hadd busúljunk legalább a nótádon,
Hadd busúljunk nótádon!

Cudar nemzet biz' a magyar, hijába!
Nem igen néz se előre, se hátra,
Elfeledte, a mi történt azelőtt;
A jövő meg? Bánja is ez a jövőt,
Bánja is ez a jövőt!

Egyszer ember csak a magyar, mikor a
Fülét-szívét megtölti a muzsika,
Könybe lábad a két szeme olyankor,
Eszébe jut a siralmas hajdankor,
A siralmas hajdankor.

Sirathatjuk is a multat, Mohácsot,
Kiket ott a török fegyver levágott;
Ha őket eltemették vón' rendesen,
Húszezer sír állna ottan egy helyen,
Húszezer sír egy helyen!

És mikor már kibusúltuk magunkat,
Mefeszítjük lelkünket és karunkat;
És ha akkor ott volna az ellenség,
Ha még annyi volna is mind elesnék,
Mind egy szálig elesnék!

Akkor aztán bízni kezdünk magunkba',
Hogy telik még mi tőlünk is nagy munka,

Hogy kivírt még a magyar nép fája,
S lombjait majd Isten, ember csodálja,
Isten, ember csodálja!

Ébredj föl vén muzsikus, vén barátom,
Hadd busúljunk, lelkesedjünk nótádon!
Olyan isten-igazaban tudtad te,
Hogy hol fekszik a magyarnak a szíve,
A magyarnak a szíve.

Mért hagytál el? Hiszen mi rád nem untunk'
Pedig veled ötven évet mulattunk.
Gyere vissza, áldom azt az Istened,
Kezdd el újra, kezdd el azt az ötvenet!
Kezdd el azt az ötvenet!

Addig hittam, hogy sirjából megjelent,
Megjelent, de csak addig volt ide fent,
Míg kezével hajlékára mutatott ...
Mi van benne? Hegedű és koldusbot,
Hegedű és koldusbot!

(Pest, 1848.)

Olaszország.

Megunták végre a földön csuszást,
Egymás után mind talpon termenek.
A sóhajokból égi háború
Lett, s lánc helyett most kardok csörgenek
S halvány narancs helyett a déli fák
Piros vérrózsákkal lesznek tele ...
A te dicső szent katonáid ök,
Segítsd őket, szabadság Istene!

Nos! elbizott hatalmas zarnokok,
Orcáitokrul a vér hova lett?
Orcátok olyan kíséretfehér,
Mikéntha látnátok kíséretet;

ország egy részéről csak nem mondhat
le, de sőt valami nagy engedményeket
sem tehet, mert akkor holnap az oláhok,
aztán tótok, németek hasonló kedvezmé-
nyeket kívánnának. A magyar politika
az volt akkor is, a mi a mai napon: Az
ország minden nemzetiségű polgárának
biztosítani az alkotmány adta jogokat.
A törvények legyenek egyformán köte-
lezők minden honpolgárra. Kiki beszélje
azt a nyelvet, a mit jónak lát, de tisz-
telje az állam nyelvét, a törvénykezésben

csakis azzal éljen, mivelhogy ellenkezőleg
beláthatlan zavar következne be.

A szerbek ámitóik tanácsára hallgatva,
képtelen vágyak és követelések által fel-
bujtogatva, vak eszközeivé lettek a bécsi
kamarillának. Tették azt, mit a titkos
intéző körök velük tétetni jónak láttak.

Midőn ezekről hír jött a fővárosba,
többé már nem lehetett abban bízni, hogy
a kinevezett biztosok lecsillapítják a fel-
kelést. Tenni kellett még pedig gyorsan.
A tevékenység abból állott, hogy had-

Azt láttatok, valóban megjelent
Előttetek Brutusnak szelleme ...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

Aludt Brutus, de már fölébrede,
S a táborokban lelkesítve jár,
Mondván: „Ez a föld, honnan eifutott
Tarquin s a melyre halva hullt Caesar:
Előttünk meghajolt ez óriás,
S ti a törpéknek meghajoltok-e?” ...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket szabadság Istene

Eljő, eljő az a nagy szép idő,
A mely felé reményim szállanak,
Mint ősszel a derültebb ég alá
Hosszú sorban a vándormadarak:
A zsarnokság ki fog pusztulni, és
Megint virító lesz a föld színe ...
A te dicső szent katonáid ők,
Segítsd őket, szabadság Istene!

(Pest, 1848.)

Van-e mostan olyan legény ...

Van-e mostan olyan legény,
A ki fél,
Ha a mennykő jár is ott a
Fejénél?
Takarodjék el közülünk
A gyáva!
Bujjék bele a kemence
Lyukába!

Testvéreim a szabadság
Nevében,
Álljuk meg a helyet amúgy
Keményen;

Mutassuk meg, hogy mink vagyunk:
Olyanok,
A kiken a veszedelem
Ki nem fog!

A legelső jeladásra
Kiállunk;
Ha elesünk, új sor áll föl
Utánunk;
Ha két magyar marad is a
Világon:
(Csak e kettő szabad legyen)
Nem bánom!

Háromszinü magyar zászló,
Dicső jel!
Védelmünk megfeszített
Erővel.
Kiemeltük a porból szent
Szárnyadat:
Röpülj előttünk a magas
Ég alatt!

Háromszinü magyar zászló,
Vezérelj!
Egyikünk sem fősvénykedik
Vérével.
Ellenséged előbb meg nem
Taposhat,
Mig vérünkkel be nem festett
Pirosra!

(Post, 1848.)

A királyokhoz.

Azt adok, mit vajmi ritkán kaptok,
Ti királyok, nyílt őszinte szót,
A hogy' tetszik, köszönjétek meg, vagy
Büntessétek a felszólalót;

seregeket küldtek az alvidékre. Behar-
sogta az országot a rémhír, hogy az alvi-
dék fegyverben áll. Egyetlen jelszó hang-
zott mindenfelé: *Előre a rácok ellen!* És
vonultak az ujonnan alakított honvéd-
zászlóaljak. Alig hogy begyakorolták az
új honvédeket, már küldték le őket a
rácok ellen Meghallották a vész hírét a
kint, Ausztriában állomásozó magyar ez-
redék is. És a derék fiuk, a besorozva
tartott magyar katonák, oda hagyva zászló-
aljukat, felkerekedtek és haza szöktek.

Hihetetlen legendák maradtak fent,
hogyan bujkáltak a derék fiuk, míg el-
érték a határt. Egész századok kereked-
tek fel, s tisztetül együtt odahagyták a
császári ármádiát. A Lenkey huszárok
hazajövele valóságos hős virtus volt.
Meg is énekelte Petőfi híres versében:
Lenkey százada.

Szabadságharcunk sikerét a császáriak-
tól átjött vitézeknek köszönhetjük.

Nagy dolog volt az akkor, egyszerre
begyakorolt, kész katonaságot kaptunk.

Áll még Mohács, áll az akasztófa,
De szívemben félelem nem áll ...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!

Szeretet ... hah, ezt a szép virágot
Tövestül kiteptétek ti rég,
S kidobtátok azt az országutra,
S ott átment rajt' a szekérkerék,
A mely megtört esküvésitekkel,
Megterhelten világszerte jár ...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!

Csak tűnnek már titeket a népek,
Csak tűnnek, mint szükséges roszat,
S nem szeretnek ... oda fönn az égben
Megszámlálták napjaitokat.
Majd halljátok a nagy ítélőszót
Attól, a ki mindenkit bírál ...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!

Föllázítsam a kerek világot,
Föllázítsam-e ellenetek,
Hogy a dühnek Sámson-erejével
Milliónként nektek essenek?
Megkondítsam a halálharangot,
Hogy borzadjatok hangjainál? ...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!

Nem lázítok, mert nincs erre szükség;
Mért ráznám meg erőszakosan
Azt a fát, a melynek a gyümölcse
Már túlérve, rothadásba' van?
Ha megéri a gyümölcs, fájáru
Magától a földre hull alá ...
Bármit mond a szemtelen hizelgés,
Nincsen többé szeretett király!

(Pest, 1848.)

A király és a hóhér.

Ül a király nagy kevélyen
A fényes királyi széken,
Magas urak (aljas szolgák)
Körülveszik, kezét nyalják

De a trónus inogni kezd ...
Földindulás okozza ezt?
Földindulás: néplázadás!
Gyarapodik szemlátomást.

Mint a folyóvíz a gátot,
Eltépte a nép a láncot,
S békójának töredéke
Fegyver mostan a kezébe'!

Ing a trónus egyre jobban,
Sompolyognak alattomban,
Sompolyognak el az urak;
A királnál csak egy marad.

Tudjátok-e, ki ez az egy,
A ki maradt, a ki nem megy?
Orcája hó, ruhája vér,
Keze halál, neve hóhér.

Szól a király: „Mind elhagyott
Csak másodmagammal vagyok,
Te vagy tehát, te vagy nekem
Egyetlen egy hű emberem!”

„Azért, hogy én itt maradok,
Híved, király, én sem vagyok,”
Szólt a hóhér előlépve,
„Királyoknak nincsen híve.

Kik a trónus körül járnak,
Nem egyebek ők, mint árnyak,
Tart az árnyék, míg süt a nap,
Ha az elmegy, vége annak.

Itt maradtam én te veled,
Mert nekem te adsz kenyeret,
Együtt lenni kell minékünk,
Egymás nélkül nem élhetünk.”

(Pest, 1848.)

A hazaszeretet tette ezt a csodát. Ez
hajtottá az idegenben szolgáló fiukat a
haza megmentésére.

Jellasic h futása.

Lenni vagy nem lenni! — Így kellett
felvetni a kérdést az új korszak ötö-
dik hónapjában. Az ország egy része
már lángokban állott: a szerbek ellen

folyt a harc; más oldalról pedig Jellasic h
betört. Elibe küldték István főherceg
nádort, hogy alkudozzék vele, kérdezze
meg, mit akar a kedves horvát bán?
Mintha bizony nem lehetett volna azt
már tudni. De az országgyűlés köröm-
szakadtáig ragaszkodott a törvényes álla-
potok fentartásához, s különösen gróf
Batthyányi miniszterelnök kérésni kívánta

A király és a hóhér, c. költeményhez.

az összeütközést. Szép volt a nádortól, hogy Budáról utra kelt, s lement a Balatonhoz, hol Jellasic táborozék. Izente, hogy beszélni akar vele; a bán azt válaszolta: semmi köze a magyar országgyűléshez. A nádor ujból izent, hogy nemcsak a magyar országgyűlés nevében, de V. Ferdinánd király nevében is óhajt beszélni. Ime, itt a király levele,

melyben helyesli, hogy a horvátok sérelmei felett tárgyalást kezdjen. Erre aztán a horvát bán engedett s megígérte, hogy értekezni fog István főherceg nádorral. Abban egyeztek meg, hogy a Balaton taván, a gőzhajón történjék a találkozás.

A nádor ugyanis az akkor híressé lett «Kisfaludy» gőzhajón tartózkodott, tehát célszerűnek látszék, hogy a horvát bán

Kemény szél fúj . . .

Kemény szél fúj, lángra kap a szikra,
Vigyázatok a házaikra,
Hátha mire a nap lehanyatlik,
Tűzben állunk már tetőtől talpig.

Édes hazám, régi magyar nemzet.
Alszik-e csak a vitézség benned,
Vagy apáink halálával elhalt?
Illik-e még oldaladra a kard?

Magyar nemzet, ha rád kerül a sor,
Léssz-e megint, a mi voltál egykor?
Oly hatalmas harcos, ki szemével
Jobban ölt, mint más a fegyverével.

A világot védtük hajdanában,
A tatár és a török világban;
Vajon most, ha eljön a nagy munka,
Meg bírjuk-e védni min magunkat?

Oh magyarok Istene, add jelit,
Ha a kenyértörés elközelít,
Hogy az égben uralkodol még te
A magad, s néped dicsőségére!

(Post, 1848.)

Készülj, hazám!

Készülj, hazám,
Készülj, boldog haza!
Oly ünnep vár reád, a milyet
Még nem pipázott magyar ember,
A mely majd hét országra szól,
Mint a löcsei kalendárium.
Készülj, hazám!
A bécsi német
Egytől-egyig mind megveszett,
Istentől elrugaszkodott, az

Ördögnek adta lelkét,
És mostan e bélpoklosok
Ezt kurjogatják:
„Mi nekünk a szabadság
Árnyéka nem kell,
Maga a szabadság kell mi nekünk,
Teljes szabadság minden áron!”
Igy kurjogatnak
E sátán cimborái,
S mi lesz a vége e históriának?
Az lesz a vége, hogy császárajokat,
Kegyelmes jó császárajokat
Elkergetik,
Családostul elkergetik,
Isten Jehova ugye'
Elkergetik!

De ez lesz a magyarra nézve a
Szerencse napja,
A boldogságnak égi ünnepe!
Közénk fog jöni
A császár és családja,
A fölséges család!
Így fognak hozzánk szólani:
„Hű magyarok,
Mi mindig biztunk bennetek,
Mindig szerettünk titeket,
Legjobban, legatyaiabban
Szerettünk népeink között;
Ím kebletekre borulunk,
Öleljetek meg,
Kedves hű fiaink!”
És kell-e több minékünk,
Nékünk hű magyaroknak?
Letérdelünk előttök,
Vándor saruikról a port
Lenyalják csókjaik
S a hála és öröm könnyűi,
Melyek majd mint egy második Duna
Fognak keresztül folyni a hazán,
És egy kiáltás lesz a nemzet:
(Egy olyan óriás kiáltás,

a hajóra menjen, s úgy hallgassa meg
egy ország s egy császár képviselőjét.
Ámde a kán megszegte ígéretét, elindult
ugyan a táborból, el is ment a tópartig,
hanem onnét visszafordult. Azt mondta,
nem bizik a nádorban, attól tart, hogy
törbe csalják, midőn elhagyja a partot,
szépen elvitorláznak vele.

Igy gondolkozott az uralkodó unoka-
testvéréről, a magyar országgyűlés telj-
hatalmu követéről.

A nádor ezután eltűnt. Belátta, hogy

semmit sem tehet Magyarorszáért, mert
ő reá többé senki sem hallgat; mondják,
parancsot kapott Bécsből, hogy hagyja
el Magyarországot. Engedelmeskedett.
Titokban, éjnek idején elutazott, magára
hagyva országot és miniszteriumot. Ő volt
hazánknak legutolsó nádora. Ő vele
megszűnt ezen ezredéves alkotmányos
legfőbb méltóság.

Most már természetesen mindinkább
bizonyossá lett, hogy vége minden békés
elintézésnek. Az ország létele többé nem

Melytől a csillagok potyognak)
 „Vitam et sanguinem
 Pro rege nostro !“
 Mint hajdanában
 Bőgtek dicső apáink.
 Ha lesz közöttünk olyan vakmerő,
 Kinek eszébe jut,
 Hogy három század óta úr
 Hazánkon a Habsburg-család
 S azóta a hazának
 Nem volt egy gondolatja,
 Nem volt egy érzeménye,
 Mely édesebb a kárhozatnál :
 Az ilyen vakmerőt,
 Az ilyen szemtelent
 Honárulónak declaráljuk
 És nyársra huzzuk !
 Készülj, hazám, az ünnepélyre,
 Készülj és örvendj, óh boldog haza !
 S ti elcsapott királyok
 Itt Európában valamennyien,
 Jertek mi hozzánk,
 A jó magyar nép szívesen lát,
 Dicsőségnek tartja, ha
 Hizlalhat bennetek,
 Jertek mi hozzánk !
 Kosztot, kvártélyt adunk,
 S az elvesztett királyi címek
 Kárpótlása végett
 Majd táblabirákká teszünk !

(Pest, 1848.)

Bánk bán.

Ügyefogyott király volt az
 A második Endre,
 Papucs alatt szuszogott az
 Isten teremtette ;

Felesége tartotta az
 Ország gyeploszarát,
 Ógyelgett is ám a szekér
 Majd tüled, majd hozzád.

Gyöngé kéz az asszony keze,
 Nem való kormányra ;
 Hát ha még a gyöngeségnek
 Gonoszság a párja !
 Endre király, gonosz asszony
 A te feleséged,
 Szíve gonosz, neve Gertrúd,
 Születése német.

Gertrúd a jó magyarokat
 Kutába se' vette,
 Hivatalrul, méltóságrul
 Le-letevegette,
 A helyőkre meg a maga
 Perepütyát rakta.
 Maradtak von', vesztek vóna
 Ott a hazájokba' !

Ilyen sértést szenvedtenek
 A nagy uraságok,
 A szegény nép meg szenvedett
 Huzavonáságot,
 Szenvedett az Isten adta
 Árva magyar népe,
 Mint a Krisztus a kereszttán,
 Olyan volt a képe.

Úgy fizette a sok adót,
 Hogy a szeme düledt,
 Nem volt irgalom számára,
 Nem volt könyörület.
 A királyi udvarból így
 Nyájas szavak jöttek :
 „Dolgozz paraszt, dolgozz', fizess,
 Azután dögölj meg !“

tanácskozásoktól függ, hanem a fegyverek erejétől.

A nádor működésének megszüntetése után, következett az országgyűlés feloszlása. Kimondta a bécsi kamarilla, hogy fel kell oszlatni a képviselőházat Gróf Lamberg tábornok hozta Bécsből az országgyűlést feloszlató rendeletet. De a boldogtalan embert, midőn az épen akkor készülő lánchidon jönne keresztül, zsebében a rendelettel, a feldühödött nép megtámadja, kocsijából kivonszolja, s

meggyilkolja. A lánchidra rohanó népcsoportban észre veszi gr. Lamberg, hogy egy sorozredbeli katona is van. Rákiált, hogy védelmezze, hiszen felesküdt katona. Ekkor az egyszerű közember így felelt: „Igen, én katona vagyok, de nem hazaáruló, mint az ur !“

A nép pedig fékezhetlen áradatként rá tört a szerencsétlen emberre, s számtalan szurásokkal megölték. Zsebeit kikutatván, csakugyan megtalálták az országgyűlés feloszlátását elrendelő királyi iratot.

Néhányan az efféléket
Meksokalták végre,
Szövetkeztek rettenetes
Összeesküvésre.
Azt mondták: „Söpörjük ki
A királyi házat!
Annyi benne a szemét, hogy
Igazán gyalázat!”

Csak Bánk bán, a nádorispán,
Tartóztatta őket,
Nem remélt-e sikert? vagy tán
Remélt jobb időket?
De mikor a feleségét ...
Iszonyú történet! ...
Hogyan kezdjem? hogy végezzem? ...
No jaj neked, német!

Bánk bánnak a feleségét
A királyné öcsese
Erőszakos lator móddal
Megszep'ösítette
Szép az asszony, ifju és jó,
Asszonyok virága;
S eltíporva, bele dobva
Fertőzet sarába!

„Föl, barátim!” ordít a férj
Kinja nagy voltában,
„Lelkemen a boszuállás,
Kardomon halál van;
Föl, barátim! egyenesen
A királyi házba ...
Királyi ház? Bordélyház és
Zsiványok tanyája!”

És bementek egy csoportban
A királyi lakba.
Ott a német urak épen
Dözsöltek kacagva,

Akkor is míg a magyarnak
Borát, étkét falták,
A szegény magyar nemzetet
Veszettül csufolták.

Megálltak ám a magyarok
A ház közepében,
Mindeniknek egy-egy menykő
Villogott szemében;
Meg is hökkent a németseg
Egy keveset ekkor,
A ki ivott, gégejében
Ecetté vált a bor.

Kezdte pedig a beszédet
Mag' a nádor, Bánk bán,
Királynénak s udvarának
Jó estét kívánván:
„Jó estét, jó mulatságot,
Fölséges személyek! ...”
A királyné: „Mit akartok,
Hivatlan vendégek?”

„Azt azonnal tudni fogod,
Nem soká váratlak,”
Felelt Bánk bán, „elbeszélésem
Neked s ez uraknak.
Tiszteletet parancsolok!
Mert nemzet áll itten,
Egy megbántott nemzet, és a
Boszuálló isten.

Mi vagyunk a vendégek itt?
És nem ti lennétek?
Ti vagytok itt a hivatlan
S hálátlan vendégek!
Befogadtunk titeket, s ti
Kivertetek minket,
És eszitek és iszátok
Testünket, vérünket.

Mindenki jól tudta, hogy ez most már utolsó csepp a serlegben. Teljesen és tökéletesen vége minden képzelhető békés megoldásnak. Nem is lehetett más hullani a fővárosban, mint követelését annak, hogy a kormány állítsa fegyverbe az országot. Azonnal indítson sereget Jellasics ellen, üzze ki, semmisítse meg, nehogy hatalmába kerítse a fővárost, s elkergeessen innen kormányt, országgyűlést. És megindult a nagy népvándorlás keresztül a Dunán, át Fehérmegyébe,

Székesfejérvár alá. Mert Jel'asich ott táborozott, kardcsapás nélkül bevonult Fejérvárra. Tömegestől huzódtak a csapatok, vonultak a hirtelenében alakult hadtestek. A fővárosból egymás után mentek az önkéntesek és a nemzetőrök.

A magyar tábor Székesfejérváron innen, a velencei tó partján volt felállítva. Ott táboroztak a mieink, lázasan várva, hogy végre csatába indítsák. Pestről kimentek a népszónokok, hogy buzdítsák, lelkesítsék a csapatokat. Ott járt a táborban

De csak ettétek ... mert ez az
Utósó falattok,
A mi most van szájatokban,
Ettől megfuladtok!
Először is te halsz meg, te
Gertrúd, német szajha!
Te királyné s kerítőné
Egy személyben! ... Rajta!"

Bánk bán kardja a királynét
Át meg áttaljárta,
S magyarság a németiséget
Hányta mind kardjára.
A ki bírta, megszökéssel
Életét elorzá;
Meghalt, a ki nem szökhett ...
Kitisztult az ország!

(Pest, 1848.)

Egy emlék a kórházban.

(Moreau után franciából.)

E durva ágyon végvoraglásomban
Még szánakozó könyeket lelek,
Mert a dicsőség és lángész illatja
Árasztja el e fájdalom-helyet,
Itt énekelt ő, itt imádkozott és
Halt meg, reményeinek özvegye,
S én ismétlem, számlálva szenvedésem:
Szegény Gilbert, mennyit nem szenvedé!

„Bátorság, költő!” így beszéltek hozzám,
„Gondunk leszen lantodra és reád.”
Tegnap monlák, s ma a vészbe nekem csak
Az irgalom nyitá meg ajtaját.
Reszkess, gonoszság! Vég dalom megpendül,
S ha meghalok, rajtad lesz bélyege ...
Ah, kiesik az író toll kezemből;
Szegény Gilbert, mennyit nem szenvedé!

Ha hosszú sóhajtásaim után egy
Vigasztaló szó hangzanék nekem!
Ha volna itten egy baráti kéz, mely
Megmelegítné reszkető kezem!
De a barátok nem hallják keservem,
Estéjük lakomában foly ma le.
S nem veszik észre társok távollétét ...
Szegény Gilbert, mennyit nem szenvedé!

Megálkózám én születésem napját,
De a természet olyan gyönyörű,
De minden este erdők illatával
Lebeg a szellő ablakom körül.
Sétálni párosan virágos fűben,
Bent a fák közt merengve ülni le:
Oh, mily boldogság, milyen szép az élet!
Szegény Gilbert, mennyit nem szenvedé!

(Pest, 1848.)

Ausztria.

Miként elpusztult Jeruzsálem,
El fogsz pusztulni Ausztria,
S miként Jeruzsálemnek lakói,
Földönfutók lesznek császárajaid,
Földönfutók és üldözöttek!
Készüljetek,
Ti fölfuvalkodott félistenek,
Az óra kondúl s futnotok kell,
Hogy el ne zúzzanak
Az omló trónus romjai ...
Ott veszni nem szabad ti nektek,
Ti nektek élni, hosszan élni kell:
Bukás után
Nyomorban, végtelen nyomorban!

Hiába mossátok kezeiteket.
Ti Pontius Pilátusok,
Ámíthatjátok a világot,

Petőfi is. Az országgyűlésből küldöttség
ment, hogy a sereg tisztikarát felhívják
az ellenség megtámadására. De a csapa-
tok parancsnoka: *Móga* ezredes, azt
mondta, várjuk be az ellen mozdulatait.
Hadd támadjanak ők. És csakugyan,
Jellasichek kitört Fejérvárról, azon hadi
tervvel, hogy a magyar sereget oldalt
támadja s a velencei tóba szorítsa.

Ámde a mieink megállták helyüket, s
a büszke generális csuf kudarcot vallott.
Számos támadását visszaverlük, minden

ponton hátrálni volt kénytelen. Addig
hátrált, míg végre egészen visszavonult
Fejérvárra. Győzelmünk teljes volt. A bölcs,
a hős Jellasichek fegyverszünetért könyör-
gött. Móga ezredes megadta neki. Köz-
megegyezéssel három napi fegyverszüne-
tet kötöttek, mely alatt mindenki köteles
megtartani elfoglalt hadállását. A fegyver-
szünet elteltével, a magyar sereg csak
várja a horvátok támadását. De nincs
semmi nesz, sőt csönd van Fejérvárott.
Igen, mert Jellasichek arra használta a

De lát az Isten s ismer bennetek',
S nincs számotokra többé kegyelem;
Vagy érdemeltek-e
Csak annyit is az ég kegyéből,
A mennyitől egy hajszál meghajol?
Nem! — Birodalmatok
A szabadság kalváriája,
Uralkodás volt minden vágyatok,
Ezért emeltetek Munkácsokat,
Hogy a szellem világát, melegét,
A rabbilinések e fölölvasztóját
Elrejtsetek mélységes föld alá,
S fölötté a sötétségben buján
Tenyézhessék a zsarnokok virága,
A test- s lélekzsibbasztó butaság...
Elrablottátok a nép jogát,
És elloptátok kincseit,
Ti bíboros haramják,
Ti koronázott tolvajok!

De a lopott vagyont
El nem viszitek magatokkal
Félmeztelen
Fognak kiverni titeket
A fölemelkedett alattvalók,
Mint a tűzkardos angyal
Ádámot Évát a paradicsombul.
Kolduljatok, miként
Koldultak milliók miattatok!
Koldulni fogtok és
Nem nyertek alamizsnát,
Mert a kihez fordultok, az mind
Gazságtoknak áldozatja volt,
Rátok köp, elrúg benneteket,
És undorodva fordul el!
S ha ekkép éhen vesztetek,
Dögtetetekre hollók szállanak,
Mert nem lesz és ne légyen ember az
Utálat miatt, a ki eltemessen;
A hollók gyomra lesz majd sírotok
És szemfedőtök a népeknek átka!

(Pest, 1848.)

Szülőföldemen.

Itt születtem én ezen a tájon
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város, születésem helye,
Mintha dajkám dalával vón' tele;
Most is hallok e dalt, elhangzott bár:
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Úgy mentem el innen mint kis gyermek,
És mint meglett ember úgy jöttem meg.
Hejh, azóta hús esztendő telt el
Megrakodva búval és örömmel,
Hús esztendő... az idő hogy lejár
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Hol vagytok ti régi játszós társak?
Közületek csak egyet is lássak!
Foglaljatok helyet itt mellettem
Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem,
Hogy vállamon huszonöt év van már..
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Mint nyugtalan madár az ágakon,
Helyről helyre röpköd gondolatom,
Szedegeti a sok szép emléket,
Mint a méh a virágról a mézet;
Minden régi kedves helyet bejár...
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Gyermek vagyok, gyermek lettem újra,
Lovagolok fűzfásipot fújva,
Lovagolok szilaj nádparipán,
Vályuhoz mék, lovam inni kíván,
Megítatom, gyi lovam, gyi Betyár...
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

Megkondúl az esteli harangszó,
Kifáradt már a lovas és a ló,
Haza megyek, ölébe vesz dajkám,
Az altató nóta hangzik ajkán,
Hallgatom, s fél álomban vagyok már...
„Cserebogár, sárga cserebogár!”

(Félegyháza, 1848.)

fegyverszünetet, hogy seregével együtt eltűnt Fejérvárról. Ily gyávaság ritkítja párját a hadviselés történetében. Elszökött Jellasic, vagy mint maga mondotta: „oldalfordulatot” csinált Székefehérvárról, ott hagyván sebesült katonáit és tábori készletét. Futott harctól irtózó seregével Győr felé, majd onnét is tovább Mosonynak, végre pedig át a határon, osztrák területre menekült. Nem

törődött vele, hogy mi lesz a sorsuk Róth és Filipovits tábornokainak, kiket felrendelt Székefehérvárra. Tulajdonképpen azért szökött meg, mert hiába várta a Róth és Filipovits segítő hadát, pedig izent nekik jó előre, hogy jöjjenek. De nem jöttek. Nem, mert azt az urat, egyik gr. Zichy volt, a ki által Jellasic üzenetét küldte, Görgei elfogta, s felakasztatta.

Szülőföldemen, c. költeményhez.

A gyáva nyul módjára megillanó horvátokat nyomon követte Perczel, s derekasan szoritotta. Végre is Róth generális alkudozni volt kénytelen. Perczel feltétlen megadást, a fegyverek lerakását kívánta. Semmi alkut el nem fogadott. És a híres betörő vezér eltűrte ezt a megaláztatást, mi katonára a legnagyobb csapás. Ozora község határában, künt a nyílt mezőn, Róth és Filipovits tábornokok nyolcezer

főnyi seregükkel együtt lerakták a fegyvert. A lefegyverzett horvát katonák földre vetve magukat, lábaikat csókolták a magyaroknak; esküdöztek, hogy eszük ágában sem volt a lázadás, úgy kényszerítették őket. A horvát tisztek pedig káromkodva tépték le a feketesárga tisztikardbojtot, csaknem sirtak dühökben, hogy ily gyalázatos sorsra juttatták őket gyáva vezéreik.

A magyarok Istene.

Félre kislelküek, a kik most is még
Kétkedni tudtok a jövő felett,
Kik nem hiszitek, hogy egy erős istenség
Őrzi gondosan a magyar nemzetet!

Él az a magyarok Istene, hazánkat
Átölelve tartja atyai keze;
Midőn minket annyi ellenséges század
Ostromolt vak dühvel: ő védelmeze.

Az idők, a népek éktelen viharja
Elfujt volna minket mint egy porszemet;
De ő szent palástja szárnyát ránk takarta
S tombolt a vihar, de csak fejünk felett.

Nézzetek bele a történet könyvébe.
Mindenütt meglátni vezérnyomdokát,
Mint a folyóvízen által a nap képe,
Áthuzódik rajta arany hid gyanánt.

Igy keresztüléltünk hosszú ezer évet;
Ezer évig azért tartott volna meg.
Hogy most, a midőn már elértük a révet,
Az utósó habok eltemessenek?

Ne gondoljuk ezt, ne káromoljuk őtet
Mert káromlás, róla ilyent tenni fel;
Nem hogy egy Isten, de még ember sem űzhet
Ily gúnyos játékot gyermekeivel!

A magyar nemzetnek volt nagy és sok vétke,
S büntetéseit már átszenvedte ő;
De erénye is volt, és jutalmat érte
Még nem nyert: jutalma lesz majd a jövő.

Élni fogsz, hazám, mert élned kell; dicsőség
És boldogság léssen a te életed;
Véget ér már a hétköznapi vészódság:
Várd örömmel a szép derült ünnepet!

(Pest, 1848.)

A tavaszhoz.

Ifju lyánya a vén télnek,
Kedves kikelet,
Hol maradsz? mért nem jelensz meg
A világ felett?

Jöszte, jöszte; várnak régi
Jó barátaid;
Vond föl a kék ég alatt a
Fák zöld sátrait!

Gyógyítsd meg a beteg hajnalt!
Beteg most szegény,
Oly halványan üldöglél ott
A föld küszöbén.

Áldást hoz majd a mezőre,
Ha meggyógyított:
Édes örömkönyeket sir,
Édes harmatot.

Hozd magaddal a pacsirtát,
Nagy mesteremet,
A ki szép, szabad dalokra
Tanít engemet.

S ne feledd el a virágot,
S ne feledd el ezt,
Hozz belőle, a mennyt csak
Elbír két kezed.

Nagyobbodtak a halálnak
Tartományai,
S bennök sokan a szabadság
Szent halottai;

Ne legyenek szemfedőtlen
Pusztá sír alatt:
Hintsd reájuk szemfedőt
A virágokat!

(Pest, 1848.)

Az elfogott sereget lefegyverezték. Percel elszedte a hadikészleteket, s azzal utnak eresztette a bocskoros horvátokat. Megparancsolta a felbujtogatott rablóbandának, hogy térjenek vissza tüzhelyeikhez s megeskettette őket, hogy soha többé nem fognak fegyvert a magyar ellen. Csak Róthot és Filipovicsot tartotta vissza hadifogságban.

Ily csufosan, ily szégyenletesen végződött az egész horvát betörés. Az országgyűlés köszönetet szavazott a had-

seregnek, mely ily nagy győzelmet aratott; Percelt pedig kinevezték tábornokká.

Ha véletlenül akkor azt tették volna, hogy elküldik Percelt Horvátország elfoglalására, ma sok minden másként volna. De a helyett, aló, utána vetették magukat Jellasicznak, a ki Ausztriába huzódott át. Kossuth kiadta a jelszót: be kell törni Ausztriába! Meg is tették, de biz ez a kirándulás rosszul végződött.

A király esküje, c. költeményhez.

Bem apó.

Hallottátok hírét, csodás történetét annak a kis szürke embernek, a ki visszahódította Erdélyt, s egymaga nagy dicsőséget szerzett a magyar fegyvereknek! Ugy hívták hogy: *Bem apó*. Tréfálva, szeretettel mondták így, mert olyan jó volt, mint egy édes atya.

Mikor a magyar hadjárat Bécs mellett meghiusult, jöttek visszafelé a magyarok. Bizony sokan futva jöttek, úgy megijedtek.

Jött Kossuth is. Szép reményei: hogy majd felszabadítja Bécset, s osztrákokkal egyesülve, megveri a császári hadakat, füstbe szálltak. Jött hát visszafelé a hazai földre, Pozsony felé tartott.

Más oldalról szintén jött egy férfiú. Ugyanaz, a ki Bécsben a népfelkelést vezette, de eredménytelenül: *Bem*, a hírneves lengyel hős. Bús és bánatos volt a kis öreg, mert csunyául csalatkozott a bécsiekben. A jó németek szóval, utcai tüntetésekkel csak győzték, de midőn arra

A király esküje.

Megesküdött a király
Hunyadi Lászlónak:
„Esküszöm az égre,
Az ég istenére,
Bántani nem foglak.“

Készül föl Budára
Jó Hunyadi László.
Ne menj fel, ne menj fel,
Ne légy életeddél
Könnyműien játszó!

Vermed lesz Budavár,
Bele esel, ha mégysz,
Maradj len Belgrádban,
Vagy bujdosz hazátlan,
Szép fiatal vitéz.

Kora még te néked
Sirba fekünnöd le,
Éktelen halotti
Szemfedőt boritni
Ékes szemeidre.

Hazám szép vitéze,
Ne menj föl Budára!
Látod, mi villog ott?
Nem a te csillagod,
Hóhérbárd sugára!

„Balgá aggodástok
Nem ijeszt el engem;
Köszönöm tanácsatok,
De reá nem állok,
Megyek, föl kell mennem.“

Vén Budavárban van
Ifju menyasszonyom;
Érted száz halálba
Mennék meg sem állva,
Szerelmes angyalom!

De halálrúl ottan
Szó sincs, nem is lehet,
Megesküdöttél nekem,
Királyom, s én hiszem
Szent esküvéseidet.“

Nemes bizalommal
László Budán termett.
Ássák a zsványok,
— Ássátok, ássátok —
Alája a vermet!

Menyasszonya keblén
Meg sem pihenhetett.
Szerelme egébül
Mély pokolba szédül:
Tömlőcbe vettetett.

„Miért dobtok engem
Fekete tömlőcbe?“
„Mert királyod ellen
Van szándék szívedben,
Hűséged megszegve.“

„Én, királyom ellen!
Én hűséget szegő!
Emelj szót ellenem,
Lelkiismeretem,
Légy bíróm, lépj elő.“

Ez hallgat, ez alszik,
Mint csecsemő gyermek
Anyja lágy ölében,
S engemet, oh szégyen!
Itt bilincsre vernek.

Vegyétek le rólam
Ezt a rozsdás vasat,

S adjátok helyébe
Hazám védelmére
Tündöklő kardomat!“

Beszélhetsz jó vitéz,
Senki sem hallgat rád,
Tömlőcöd becsukták,
Halld fordulni kulcsát,
Csikorogni a zárt.

Nem sokáig hagyták,
Hogy magát emésztsze
Nagy Magyarországnak
Legszébbik virága,
Legnagyobb vitéze.

„Kelj föl és jöszte ki!“
„Szabad vagyok tehát?“
„Szabad léssz, oly szabad,
Hogy egy óra alatt
Ott vagy, a hol apád.“

„Mit? megöltök engem?
Apám szent nevére,
Ez örült merészség!
Ki sem hallgatva még,
És már elítélve.“

Hunyadi Jánosnak
Vagyok én gyermeke;
Velem így tennetek
Nem rettent benneteket
E fél isten neve?

De volnék akárki,
Én ártatlan vagyok,
S a király végtére
Esküvel ígérté,
Hogy bántani nem fog.

került volna a sor, hogy fegyverrel a
kézben rohanjanak ki a városból s egyesül-
jenek a magyar seregekkel, hát inukba
szállt a bátoiságuk, s elhánnya fegyve-
reiket, futottak vissza házaikba.

Bem megjelent a magyar szabadság-
harc feje előtt és felajánlotta szolgálatait.
Kossuth igen szívesen fogadta, azt
mondta neki: rég vágyott már ismerni,
ép ily elszánt, ép ily lelkes katonára van
most szüksége. Az egész Erdély nagy
veszélyben van, az oláhok és császáriak

teljesen uraivá lettek a kis haza-résznek.
Hát menjen Bem oda, hódítsa vissza az
elveszett földet.

Kossuthnak éles szeme ez alkalommal
jól felismerte emberét. Hej! ha mindig
ily szerencsés lett volna az emberek meg-
választásában!...

Azt kapta Bem első utasításul, hogy
mindenekelőtt siessen Debrecenbe, ott
képezze ki az utóbb egybegyűjtött ujon-
cokat, s azokat magához véve, men-
jen Erdély határszélére, egyesüljön az

Halld meg egész világ,
Te hozzád kiáltok :
Igy add rá hitedet,
Ha esküvéseket
Tesznek a királyok !

„Én ártatlan vagyok ;
Ha volna is vétkem,
Bűnhődtem már érte,
S törvény értelmébe'
Szabad már személyem !“

Azért volt a nap oly
Haragos kedvében,
Hogy a nép csak állt ott,
S merőn száját tátott
Tehetlenségben.

Szép vitéz Hunyadi
Föl Szent-György terére
Hurcolták a latrok ...
Többet is akartok
Tudni ? Kifolyt vére !

S föláll László vitéz,
De megbotlik lába,
S estében negyedszer
Sujt hozzá a mester
És fejét levágja.

Mért nem éltem akkor !
Mért nem voltam ottan !
Kiáltottam vón' a
Gyáva bámulókra
Veszett fájdalmamban :

Háromszor csapott a
Hóhér a fejéhez,
S László vitéz még él,
Él, s halljátok, beszél !
Ekkép szól a néphez :

Lemenőben volt a
Nap, piros volt az arca,
Vad haraggal vetett
Végső tekintetet
A véres piacra.

„Föl, ha istened van,
Föl, magyar nép! és e
Gaz királyt legottan
Fojtsuk az ártatlan
Áldozat vérébe !“

(Pest, 1818.)

Fölösleges aggalom.

Világdöntő kacajra
Nyílnék meg ajakam,
Ha olyan szörnyűképen
Nem szégyelném magam ;
Mindeddig azt hittem, hogy én
Okos emberként ragyogok,
Pedig nem volt s nincs s nem leszen
Oly tökfilkó mint én vagyok !

S barátim miattam
Aggódtak rémesen,
Hogy vélem együtt szépen
Majd lantom is pihen,
Mivel szélnek kell fujnia,
Hogy zugjon a fák levele,
S szélesendben úgy hallgat, miként
A fák, az ember kebele.

Előre-hátra engem
Az élet hányt-vetett,
Epedve szomjazám már
A nyugott életet ;
S mit tettem ? megházasodám,
Hogy kipihenjem magamat ...
Házasság — nyugalom ! van-e
Ennél bolondabb gondolat.

Kérlek, kedves barátim,
Hogy ne aggódjatok,
Mint eddig nem hallgattam,
Eztán sem hallgatok,
Sőt még majd nem is győzitek
Végig hallgatni lantomat ...
Házasság — nyugalom ! van-e
Ennél bolondabb gondolat ?

(1847.)

ott állomásozó Czech tábornokkal, s úgy próbáljon valamit tenni. Ostromolja Kolozsvárt, vegye be ha tudja, s támadja az oláh és császári seregeket, a mint jónak gondolja.

Hogy mily nagy feladat volt ez, annak megértésére egyebek közt még azt is fel kell említenünk, hogy Bem egy szót sem tudott magyarul. Lengyel ember volt, elnyomott hazája szabadságáért küzdött, szenvedett sokat. Németül valamennyire beszélt, de nehézen lehetett megérteni

tördelve kiejtett szavait. A magyar viszonyokat sem ismerte, fogalma sem volt a magyar nemzeti állapotokról és szokásokról. Aztán el kell gondolnunk a téli időjárás borzalmait ; szörnyű hideg volt, a hőmérő 20 fokot mutatott akkor, hó és jég mindenütt. Erdély bérci között még kínosabb a téli hadjárat, mint sikrónán.

Bem december 16-án érkezett meg Debreczenből s átvette Czechtől a hadsereg fölötti rendelkezést. Megállapította

A gyűldei ifjakhoz.

(Nem hiteles szövegü.)

A honnak egy igaz zászlója van,
Ezt mi álljuk körül.
S ti elhagytátok a hon zászlaját,
Elhagytátok, oh ifjak, hűtlenül!

Szégyen, gyalázat! Hát az oroszlán
Rókák fészkebe tér?
Silány rongyot hogy cserélhettetek
A haza szentséges zászlójaér'?

Hol van szabadság, ott van a haza.
S ti elválhattatok
E két szentségtől, és olyan korán,
Mert hisz' fiatalok vagytok, fiatalok

Nem jó idők! A féreg eddig a
Vén fákat rág'a csak;
Ti ifjak vagytok, ifju csemeték,
S a férgek már belétek hullanak.

Hát a férgest mi várja? Rothadás.
S a rothadás halál.
Minket levágnak, tüzre tesznek tán;
De lelkünk lesz a láng, mely égbe száll.

(Pest, 1847.)

A ledőlt szobor.

Állt egy szobor magas hegy tetején.
Olyan magas volt e hegy, hogy neki
A fellegek szolgáltak óv gyanánt
S vállán pihent meg nyári délben a nap.

E hegytetőn állott az ére szobor,
Egy méltóságos óriás-alak,

Egyik kezében háborúi kard,
Másik kezében győzedelmi zászló.

Mikép jutott e hegyre e szobor?
A földről vitték őt oda, vagy az
Égből esett le? Így szentebb; de úgy
Magasztosabb, ha emberkéz emelte.

Az ég s a föld közös munkája volt:
Isten segített, ember fáradott;
Sok száz esztendő mult el, mialatt
Sok miljom kéz bevégezé e munkát.

De végre meglett. Fönn állt a szobor.
Európa látta s nézte: s mindenik
Térd meghajolt, lenyomta őket a
Fél tisztelet, fél rettegés előtte.

Áll még a hegy, de orma bús rideg.
Hol a szobor, mely koronája volt?
Tán megirigylé a földtől e diszt
Az ég s magához fölragadt? Oh nem!

Földindulás jött, mely lerombolá,
Meginatá alapján őt e vész,
A magashól a mélybe dől alá,
S alant a völgyben elnyelé a posvány.

Hazám, hazám, te szent dicső szobor!
E posványban kellett fetrengened.
Ott henteregtél három századig
A sárrá rothadt zöld hullámok alján.

S fejed, mit egykor koszorú gyanánt
Öveztek fönn a szomszéd csillagok,
Az ingoványnak undok férgei
Borították el ronda testeikkel.

Oh én hazám, oh én szegény hazám!
Minek nevezzem azt az érzeményt,
Mely mint egy sötét felhőszakadás
Omlik szivemből multad emlékére?

vele, hogy miként vonuljanak be ismét
Erdélybe, visszavenni Kolozsvárt.

Bem nem szerette a sok beszédet.
Röviden, kurtán azt mondta a tiszteknek,
hogy föltétlen engedelmességet kíván
mindenkitől. A legénységnek csak annyit
tudott mondani, úgy, hogy megérthessék,
tehát magyarul: „Előre!” Ezt az egyetlen
egy magyar szót bírta megtanulni. De azt
asztán értette. Mindig előre ment.

Meg lévén állapítva, hogy a közel
12,000 főnyi magyar sereg mint nyomul-

jon Kolozsvár felé, egyszer csak hírül
hozzák, hogy a császári hadsereg és az
oláhok jönnek. Ők akarnak támadni.

Csakugyan jöttek egész hadoszlopaik-
ban. De bezzeg emberükre találtak most.
Az új vezér alatt oroszláni bátorság és
óriási lelkesültség szállta meg a magyar
harcosokat. Kegyetlenül megverték a csá-
száriakat és oláhokat úgy, hogy azok
hátrálni, sőt csuful futni voltak kényte-
lenek. Persze Puchner császári generális,
meg Urbán uram, feltették magukban,

De félre, bú! de félre, gyász! el, el!
Nincs a mocsárban már a szent szobor,
Fertő-ágyából kiemeltük őt,
Kihoztuk őt a tiszta levegőre.

Oh jertek, jertek! mossuk tagjait!
Legyen, mint volt, olyan szeplőtelen.
Jőjön, segítsen mosni mindenik,
Az asszony könnyel és a férfi vérrel.

Ha régi fényében ragyogni fog,
Akkor menjünk pihenni, társaim ...
Akkor se még! nem! Még azon kívül
Új kötelesség fáradalma vár ránk.

Föl kell emelnünk a szobrot megint
A hegyre, melyen egykor tündökölt,
A melyről olyan méltóságosan
Nézett alá a bámuló világra.

Föl, nemzetemnek apraja, nagya!
Szégyen reá, ki lomhán vesztegel,
Dicsőség arra a ki dolgozik ...
Válasszatok most: szégyen vagy dicsőség!

(Pest, 1848.)

A m á g n á s o k h o z .

(Nem hiteles szövegű.)

Dicsőséges nagy urak! hát hogy vagytok?
Viszket-e egy kicsit a nyakatok?
Új divatu nyakravaló készül most
Számotokra: nem cifra, de jó szoros.

Tudjátok-e, mennyit kértünk titeket?
Hogy irántunk emberek legyetek,
Vegyetek be az emberek sorába ..
Rimázkodott a szegény nép, s hijába!

Állatoknak tartottátok a népet:
Hátha most mint állat fizet tinéktek?
Ha megrohan mint vadállat bennetek,
S körmét, fogát véretekkel festi meg?

Ki a sikra a kunyhókból, miljomok!
Kaszát, ásót, vasvillákat fogjatok!
Az alkalom maga magát kínálja,
Ütött a nagy boszuállás órája.

Ezer évig híztak rajtunk az urak,
Most rajtok a mi kutyáink hízzanak!
Vasvillára velök, aztán szemétre,
Ott egyék a kutyák őket ebédre!

Hanem még se'! Atyafiak, megálljunk,
Legyünk jobbak, nemesebbek ő náluk;
Isten után legszentebb a nép neve,
Feleljünk meg becsülettel nékie!

Legyünk nagyok, a mint illik mi hozzánk,
Hogy az Isten gyönyörködve nézzen ránk;
S örömeiben mindenható kezével
Fejeinkre örök áldást tetézzon.

Felejtsük az ezer éves kínokat,
Ha az úr most testvérenek befogad,
Ha elveti kevélységit, cimerit
S teljes egyenlőségünk elismeri.

Nemes urak, ha akartok, jöjjetek!
Itt a kezünk, nyujtsátok ki kezetek,
Legyünk szemei mindnyáján egy láncnak,
Szüksége van mindnyájunkra hazánknak.

Nem érünk rá várakozni, szaporán!
Ma jókor van, holnap késő lesz talán.
Ha bennünket még mostan is megvettek,
Az úristen kegyelmezzon tinektek!

(1848.)

hogy újabb támadást nem intéznek a magyarok ellen, míg csak a környékből jókora segítséget nem vonnak össze. Ámde Bem nem engedett nekik erre időt, mert most meg ő kezdett támadni. Támadott és győzött, kiüzte, elűzte állásaiból az ellen hadait, s megtette azt a csodát, hogy bevette Kolozsvárt. Épen karácsony napján, december 25-én, midőn a nép a templomokban imádkozott, jelentek meg Bem hadtestének előőrsei. Előbb kevesen, később tömegestül nyomultak be a mieink.

A Kolozsvárott várakozó császáriak a legnagyobb meglepetésben részesültek, még csak el sem bírták képzelni, hogy lehetséges volna a magyaroknak azon időben ottani megjelenésük. Persze, nem gondoltak Bemre, a vakmerő, az elszánt csoda-emberre. A császári katonaságnak alig volt annyi ideje, hogy kitakarodjon a városból.

Mily öröm volt az, midőn a befelé özönlő magyar hadak elárasztották az utcákat s a nagy tért. A nép pedig mint

Lenkei százada.

Koszorút kötöttem
Cserfa-levelekből,
Harmat csillog rajta
Örömkönyeimből.
Kinek adnám én ezt,
Kinek adnám másnak,
Mint vitéz Lenkei
Huszárszázadának?

Ez ám csak a század,
Ezek a legények!
Ős apáink mellé
Oda illenének.
Romlatlan bennök a
Régi jó magyar vér...
Bár adhatnék nekik
E dalnál nagyobb bért!

Dicső fiak ők! s ha
Én nekem nem hisztek,
Ám nézzetek oda,
Hogy mit cselekesznek.
Én elhallgatok, az
Ő tettök beszéljen:
Százszor kiáltjátok
Majd rájuk az éljent

A Dniester vizén
Tul, Mariampolban,
Lengyelország földén
Egy huszárezred van.
Szép magyar huszárok,
Fiatal legények,
Kutya bajuk: vigan
Miért ne lennének?

Vigan vannak, össze-
Verik bokáikat;
De van ott egy század,
A melyik nem vigad.
Míg világát éli
A vidám ezered,

Közülök egy század
Búbánatnak ered.
Miért búslakodtok.
Jó magyar huszárok?
Némelyik szeméből
Köny miért szivárog?
„Hogy ne buslakodnánk,
Hogy ne buslakodnánk,
Mikor veszélyben van
Édes magyar hazánk!

Rútul feni fogát
Rája tót, rác, német:
Hogy az isten nyila
Őket ott ütné meg!
S minket, kik a hazát
Védeni szeretnénk,
Itt idegen földön
Tart a kötelesség.“

Igy emésztí őkét,
A bú és a méreg.
Összesugnak-búgnak:
Vajon mit beszélnek?
Hangjaik suttogók,
Arcuk titokteljes:
Egy nagy szándékjuk van,
Nagy és veszedelmes.

Milyen gonoszságot
Forralnak magokban,
Hogy nem beszélnek fönn-
Szóval, csak titokban?
Mily istentelenség
Forog elméjükben,
Hogy alattomban kell
Eljárniok ebben?

Nem istentelenség,
A mit ők akarnak,
Segítséget vinni

A bántott magyarnak:
Segítségül menni
Hazájok földére,
Melyre immár folyt a
Gazda-nemzet vére.

Ez a jó huszárok
Szívbeli szándoka;
És hogy ezt titkolják,
Van annak nagy oka.
Oda jutottunk már,
Hogy csak titkon lehet
Tégedet érezni,
Szent hazaszeretet!

Éjnek éjszakáján
Kiállott a század
Od' a partra, melyet
A Dniester áztat.
E folyónál pihent
Egykor vitéz Árpád,
Mielőtt bevette
Attila országát.

E szent helyen álltak
A derék huszárok,
Itten nyílt ama szent
Esküvésre szájok,
Hogy meg fogja őket
Látni Magyarország,
Hogy Magyarországot
Védelvezni fogják!

És midőn az esküt
Elmondották vóna,
Belé ugrattak a
Dniester folyóba,
S jó paripáik az
Éji sötétségben
Átalusztak velők
Szépen szerencsésen.

szabadítót, mint megváltót üdvözölte
Bemet. Az volt csak a vig karácsonyi
ünneplés! A házakra kitűzték a nemzeti
lebogót.

Ünnep másodnapján kiáltványt bocsá-
tott ki Bem egész Erdély lakosságához.
A megtérő lázadóknak bocsánat, de a
kik tovább is fegyvert mernek emelni a
magyarok ellen, rögtönítélő bíróság elé

állíttatnak. E mellett szükségesnek találta
Bem a hadjárat folytatását. Kipihentetvén
csapatait, megindult felkeresni és üldözni
az oláh és császári hadakat. Karácsony
után, dec. 28-án megindult, s másnap
Bethlen városkánál utolérte Jablonszky
és Urbán seregét. Rögtön támadást ve-
zenyelt. Négy óra hosszant ágyuztatta
őket, s akkor aztán szuronysegezve rájuk

Lenkei százada, c. költeményhez.

rohant, keresztül a befagyott Szamoson. A császáriak és oláh felkelők nem állhattak meg a mieink előtt. Futottak a hogy csak birtak. Jablonszky Beszterce felé, Urbán Naszód felé rohant.

Bem elemében volt. A harci dicsőség sarkalta. Ő nem igen szokott haditerveket csinálni. A csata hevében jött meg a gondolat, egy pillanat alatt határozott,

hogy mit tegyen. Sokszor tiszteli kérdezték, hogy mi a terve, mi a szándéka, hogy fogja keresztül vinni azokat? Ő ilyenkor csak annyit mondott: „Előre!” a jelszó.

Egyik magyar hadsereg Riczkó alezre-des vezetése mellett Urbánt üldözte. Hős honvédeink Naszódnál utólérték, s ott heves csatát kezdtek újra. Gyönyörűen

S jöttek hazafelé,
Jöttek, jövőgettek:
Hát egyszer mögöttök
Kit pillantanak meg!
Lenkei kapitány,
Az ő kapitányok,
Ez iparkodott nagy
Besesen utánok:

„Kapitány uram, mi
Engedelmeskedünk
Ugy, ha előre megy,
És nem hátra velünk.
Vitéz kapitány ur,
Legyen a vezérünk,
Ilyen ember kell, mint
Kapitány ur, nekünk!

Tőről vágott magyar
Ember a kapitány,
Nem igen téríté
Seregét ezután
Ment velök, nem hátra,
De szépen előre,
És elértek édes
Hazájok földére.

„Álljatok, legények.
Forduljatok vissza,
A generális küld,
Hogy hijalak vissza!“
Hanem a huszárok
Nem fordultak vissza,
Sőt a kapitánynak
Igy feleltek vissza:

Annyi szent, hogy minket
Vissza nem visz innen
Sem a generális,
Sem pedig az isten.
Kötelességünkről
Ne beszéljen nekünk,
Szentebb a haza mint
A kötelességünk!“

Itt a haza földön,
Hová vont szívetek,
Forró öleléssel
Üdvözlünk titeket,
Vitéz jó testvérek,
Üdvözlünk ezerszer...
Beszéljen akármit
A hadügyminiszter!

(Pest, 1848.)

Vörösmartyhoz.

(Midőn a nemzetgyűlésben aug. 21-én a hadügyben a többséggel szavazott.)*

Hallgassak-é, mivel szeretlek
Miként atyámat szeretem?
Hallgassak-é, mert teneked sem
Fáj majd úgy a szó mint nekem?
Hogy is tehetted a mit tettél,
Az isten szent szerelmeért!
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Azért hagyád el a muzsákat,
Azért tévél le lantodat,
Hogy, földre szállván az egekből,
Tüstént besározod magadat?
Sarat, sarat kell látnom rajtad!
Inkább szeretnék látni vért.
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

*) Én ha verset írok, nem írom a magam multságára, hanem írom azért, hogy kiadjam. hogy mások gyönyörködjenek benne vagy okuljanak rajta. (Elérem-e célomat vagy nem? az nem tartozik ide.) Sokan voltak, kik e költeményem kiadását elleneztek. Nem tehetek róla. Én érzem a legnagyobb fájdalmat, hogy erre kényszerülve vagyok, mert én szerettem, és tiszteltem legjobban Vörösmartyt mind azok közt, kik őt valaha szerették, de elveimet még sokkal jobban szeretem és tiszteltem mint őt. Szívem sajog és vérzik, de kérlelhetetlen maradnék, ha elvérezném is belé. Brutus talán sirva szurta le jóltevőjét, apját, Caesárt, de leszurta. Hogy Vörösmartyt elítélem, nagy áldozat, melyet szívem tesz elveimért; de bár mily nagy ez áldozat, kész vagyok és mindenkor kész leszek sokkal nagyobbakat is tenni értetek, szentséges elveim!

harcoltak, lelkesülten küzdöttek, végkép tönkre tették Urbán népét, s azok onnan is futni voltak kénytelenek. Menekültek kétségbeesetten tovább.

Jablonszky hadát maga Bem üldözte Besztercégig. Ott megostromolta s rettentetlen bátorságú hős honvédeinké lett a diadal. Jablonszky is megfutott újból.

Bem még most sem elégedett meg a sikerrel. Még tovább folytatta az ellenség üldözését, nehogy azok egyesülve, ismét hadsereggé tömörüljenek. De Jablonszky

és Urbán, vert hadaikkal a borgói szorosnál mégis egyesültek és utolsó elkeseredett harcra keltek a támadó magyarokkal. Mert Bem üldözte őket folyton. És mikor rájuk talált az egyesült ellenségre, nosza újabb roham, újabb küzdelem!

Ez aztán a végső, az utolsó erőfeszítésük volt a császári és oláh egyesült hadaknak. Csufos vereség lett a vége.

Bem győzelme nagyszerű volt. Honvédeink oroszláni harca fényes és tökéletes

Imé a sas, ha itt alant van
A földön, milyen nagy madár;
S olyan kicsiny, hogy alig látszik
Midőn a fellegekbe' jár.
Te fõnn valál nagy s lenn kicsiny vagy:
Az ember ily csodát nem ért.
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Megunta azt a szennyes pályát
A nemzet, melyen eddig ment,
Kiküzködé magát belõle
S uj célt tüzött ki oda fent:
S ti visszahurcoljátok õt a
Mocsárba, honnan már kiért.
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Mit bánom én, hogy nem magad vagy,
Hogy ott száz és száz van veled!
Habár ott volna valamennyi,
Itt kéne lenni teneked.
Ha a költõ is oda hagyja,
Ki küzd aztán a jó ügyért?
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Te voltál a nemzet költõje?
Te irtad azt a Szózatot,
Mely szólt egy országnak szívéhez?
Azt most már szétszakithatod,
Mert hieroglyph lett belõle
A melyet senki meg nem ért.
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

Ki hitte volna! Én nem hittem,
Hogy neved is e fényes név,
Hazánk egén csak rövid létü
Futó csillag volt, nem egyéb.

Omoljatok, szemem könnyüi,
E lehullott szép csillagért!
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.

(1548.) 1848

Ujév napján, 1849.

Megérte ezt az évet is,
Megérte a magyar haza;
A vészes égen beborult,
De nem esett le csillaga.
Meg van vagdalva vérzik a kezünk,
De azért még elbirja fegyverünk',
S a merre vág,
Ott hagyja fájó vérnyomát.

Ott hagyja fájó vérnyomát,
Haramja csorda képeden!
Hogy majd az ítéletnapon
E bélyeg vádolód legyen,
Vádolód az Isten színe előtt,
És gyujtsa rattentõ haragra õt,
Te ellened,
Ki ránk veszett fogad fenéd!

De mit az ítélet nekünk?
Ha lesz is az' sokára lesz!
És a mi több, a mi fõ —
Az isten könyörületes.
Még majd kegyelmet adna nekik õ...
Ne várakozzunk! E vérengzõ
Kátyák felett
Tartsunk magunk ítélete!

Tartsunk oly véritéletet,
Hogy elborzadjon a világ;
Majd addig szórjuk rájuk a
Szörnyü halálos nyavalyát,

diadalt aratott. Az ellenség vad futásban keresett menedéket. A futók elhánták fegyvereiket, csakis életük megmentésére gondoltak. Életüket pedig úgy menthették meg, hogy kifutottak az országból. A Borgószoroson keresztül, Moldvába menekültek. Oda aztán már nem követte őket Bem. Felesleges is volt, mert képzelhetetlennek tartotta, hogy az így megvert hadsereg romjaiból egyhamar támadó ellenség lehessen.

Erdély felső részében így végezett Bem

az ellenséges hadakkal. Egy hét alatt bevette Kolozsvárt és tönkre tette az egész császári és oláh seregeket. Lent azonban, Erdély déli részén, még dult a felkelés. Arra később kellett sort keríteni.

Egyelőre elég volt ennyi. Bár az anyaországban is győzelmekkel fejezték volna be az évet. De fájdalom, az új év gyászt és csapást hozott a fővárosra. Szilveszter éjjelén az egész magyar kormány menekülni volt kénytelen.

A császári seregek előrenyomultak, s

A mig hirmondónak marad csak egy,
Ki majd otthon reszketve mondja meg,
Hogy jaj neki,
Ki a magyart nem tiszteli!

Nekünk most az Isten kevés,
Mert ő nem eléggé kemény;
Hozzad imádkozom, pokol!
Az uj esztendő reggelén:
Öntsd szíveinkbe minden dühödet,
Hogy ne ismerjünk könyörületet
Mig e gazok
Közül a földön egy mozog!

Buda várán újra német zászló!...

Buda várán újra német zászló!
Hova legyenek lelkem haragjától?
Arcunk piros, de nem zsarnok-vértül,
Hanem saját szívünk szégyenétül!

Egy kezünkön rajt' van a lánc ismét,
Várjuk-e, hogy amazt is lekössék?
Hogy megint a régi nóta járja,
Én kinunkra, világ csufságára.

Kár azoknak a szabadság kardját
Kézbe venni, kik csak azért tartják,
Hogy a zsarnok a porig alázza,
S száradjon rá vér helyett gyalázat.

Tedd le azt a fegyvert, magyar nemzet,
Téged isten nem arra teremtet,
El onnan a csatatérről, lóduj,
Messziről néz csak rá a kuckóból!

Ha urad jön, térdepelj le szépen,
S csókold meg a korbácsot kezében,
S várd el békén míg reád halált szól,
És kirug a nemzetek sorából!

Oh hazám, oh nemzetem, magyar nép,
Nem döbbsz meg, nem riadsz föl e kép?
E rettentő gondolatra föl kell
Állanod, habár a sirban fekszel.

Azt hiszem, hogy a mi most levágott,
Balsorsod volt és nem gyávaságod,
S ha a balsors csüggedést nem hoz rád,
Elszegődik a szerencse hozzád.

Uj erővel és uj bátorsággal
Álljunk szembe ama haramjakkal,
Szent az ügyünk velünk van az isten,
Vagy velök sincs, ha mivelünk nincsen.

Dobogjatok szíveink kevélyen.
Diadalmunk előérzetében!
Pirulj arcunk, pirulj zsarnok-vértül!
És ne saját szívünk szégyenétül!

(Debrecen,) 1849.

Fekete-piros dal.

Hagyjátok el azt a piros-fehér-zöld színt!
Lejárt az ideje,
Más szín illeti most a magyar nemzetet:
Piros és fekete.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Kicsiny sziget vagyunk tenger közepében,
Erős vihar támad;
Mindenfelől jönnek és megostromolják
A habok hazámat.
Fessük zászlainkat fekete-pirosra,
Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Készül az ellenség; és mi készülünk-e?
Mit csinál a kormány?
A helyt hogy örködnék, mélyen, mélyen alszik

elfoglalással fenyegették Pestet. Meg is tették.

A kormány és országgyűlés, az ellenség elől, Debrecenbe helyezte át működését.

Petőfi és Bem.

A negyvennyolcas időknek két kimagasló lángeszű nagy alakja, Petőfi és Bem, összekerültek. Egyik a szellemiek terén magaslott ki óriásilag társai felett, másik pedig a katonai talentumban volt páratlan és utolérhetlen. A két ellentétes

lélek egybeforrott a lelkesedésben, a szabadságszeretben. Tehát méltók voltak egymáshoz.

Midőn kezdett mindenütt beborulni, s az ország körös-körül lángokban állt, Petőfi elérkezettnek látta az időt, hogy a tollat a karddal cserélje fel.

A harctérre! — Ez volt akkor a jelszó. És ment minden jó hazafi önkényt a zászló-aljakhoz. Akár volt katona, akár nem, fegyvert ragadott, a ki nem értett a forгатásához, begyakorolták a többiek.

Fönn a haza tornyán.

Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Fönn a kormány alszik, mi pedig itt alant

Vigadunk dőzsölünk,

Mintha mind a három isten nem gondolna

Mással, csak mi velünk

Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Eszembe jut Mohács, az a szomorú kor!

Akkor is így tettük,

Terített asztalóál poharak körül

Bút és bajt feledtük.

Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Mohács, Mohács!... Tarka lepke, gondtalanság,
Röpködött előttünk,

Azt üztük, pedig már a török oroszlán

Elbödült mögöttünk.

Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Hol lesz az új Mohács, hol megint húszezer

Magyar vitéz vész el,

Mérföldekre nyúló rónát borítva el

Kiomló vérével!

Fessük zászlainkat fekete-pirosra,

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

Hol lesz az új Mohács, a hol megint lemegy

Majd a haza napja,

S háromszáz évig vagy talán soha többé

Arcát nem mutatja?

Fessük zászlainkat fekete-pirosra

Mert gyász és vér lesz a magyar nemzet sorsa.

(Pest, 1848.)

Petőfi katonaviselt ember volt. Kész „anyag,” vezetheti a többi. Megírta tehát harci riadó verseit és cikkei, elbucszolt a feleségétől, s aztán ment a harctérre. Szíve-lelke a hős Bemhez vonzotta. Oda került tehát. Megszerették, megkedvelték egymást, a hős lengyel bajnok maga mellé vette, táborkarába osztotta be. És ott is maradt mindvégig, a csodás lelkű hadvezér oldala mellett aratott babért, s ott is fejezte be rövid pályafutását.

Nyakravaló.

Nyakravaló nélkül akarod megvédeni hazádat?

Oh te számár, te, minő ostoba képzelet ez?

Honszeretet, bátorság s más mind kőfic; az a fő
A katonában, hogy nyakravalója legyen.

Mászáros Lázár, a kitől én ezt tanítom; s ő

Tudja, hogy a legfő hősben a nyakravaló:

Mer his' az ő hada, mely oly hősleg megfutamult
[volt,

Egytül-egyig mind, mind nyakravalóba' vala.

Nyakravalótalanok, takarodjatok a csatatérre!

Éljen Mészáros! s éljen a nyakravaló.

(Debrecen, 1849.)

Két ország ölelkezése.

És az idő eljött, bár nem hamar,

De ne is későn még, midőn

A szent imádság meghallgatva lőn,

Midőn egygyé lett mind a két magyar!...

Ki eddig a porban hevertél,

Légy üdvözölve kebelünkön, Erdély!

Oh nemzetemnek drága szép testvére.

Simulj, simulj testvéred kebelére,

A melyben a szív most oly édesen ver,

Légy üdvözölve százszor, százezerszer

Mi jól esik ölelkezésünk,

S mégis milyen sokáig késtünk!

De mindegy, mindegy, feljött végre

A győzedelmes nap az égre,

Mely összesimult, arcainkra sűt

S örömkönyűket szárit mindenütt.

Oh nap, ne bánts e könyeket,

Melyek most pilláinkon rengenek,

A melyeket

Öröm csepegtetett;

Hagyd a világnak végeiglen

Bem megértette a költőt. Lelke együtt szárnyalt vele, szellem-nagysága társat talált ő benne. Szívesen elnézte neki, hogy nyakkendő nélkül szolgálja a hazát, mert az volt az elve, hogy megvért az ellenséget minden áron, akárhogyan.

Petőfi bizalmasa volt Bemnek. Fontos megbízásokkal küldte Debrecenbe, az ott székelő kormányhoz. A hadsereg belső kormányzásának ügyét ismerte, és segédkezett azok ellátásában. De aztán ott volt a csaták tüzeiben is, a híres

Ottan ragyogni szemeinkben,
Hagyd ott ragyogni mindég!
Magyar szemében ez oly ritka vendég.

Együtt vagyunk, és együtt maradunk!
Nincs isten és nincs ördög, a ki
Ismét széjjel bírná szakítani
Ölelkező karunk.
Egy volt a bölcsőnk, koporsónk is egy lesz,
Ha majd leszállunk a holt nemzetekhez...
De én nem félek többet a haláltul:
Viselje bármilyen csalárdul
A változékony sors magát.
Sebet kapunk talán, de nem halált.

Jöhetsz, most már jöhetsz, vihar,
Nem retteggük már haragod!
Két ország egygyé olvadt,

Kétélű kard lett a magyar,
Mely jobbra is vág, balra is vág,
És jobbra-balra majd érzik csapását!
S te, lelkem, szállj a Királyhágón által
Érzelmimnek tündérvilágával,
És szórd el ott e kincseket,
Ajándékozz meg ifjat, öreget,
Hadd gazdagodjék mindenik meg:
De legszebb részét add a székelyeknek!
Csókold meg a székely fegyvereket,
Azok csókodtul tündököljenek,
S azoktól nyerj te hőserőt,
Mely úgy tündöklék a világ előtt.
S ha bejárod a völgyeket,
Röpülj föl s áll még bérceid felett,
S hogy megismerjék a rónák fiát,
Játszál szemökkel mind a délibáb.

(Pest, 1848.)

Feleségem és kardom.

Galamb van a házom,
Csillag van az égen,
Az én ölemben van
Kedves feleségem:
Ugy tartják szeliden
Ringató karjaim,
Mint a harmatot a
Rezgő fa lombjai.

Nagy a mi örömünk,
Nagy a multságunk,
Gyöngynek is beillik
Fényes boldogságunk;
De az én kardomnak
Ez sehogy sem tetszik,
Ránk szemét a falról
Mogorván mereszti.

De meg nincs is okod
Engemet féltened:
Hiszen ismerhetnéd
Már feleségemet,
Ismerheted lelkét,
Ezt a ritka lelket,
A minőt az isten
Nem sokat teremtet.

Ha már megöleltem,
Mért meg ne csókolnám?
Csókokban nem szegény,
Nem is fősvény a szám
Beszélgetünk is, de
Az csak félig beszéd,
A másik fele már
Csókokba olvad szét.

Mit nézsz, öreg kard,
Oly mérgesen ránk?
Vén golyhó, talán a
Szerelemföltés bánt?
Hagyd el ezt te, bajtárs,
Nem való ez néked;
Ha férfi vagy, ne űzz
Asszonyesterséget.

Ha szüksége van a
Hazának kardomra,
Téged saját keze
Köt fel oldalamra,
Oldalamra köt, és
Búcsuját így veszi:
Menjete, legyetek
Egymásnak hívei!

(Pest, 1848.)

Piski csatát vitézől végig csinálta, a
többi nagy diadalokban méltó része neki
is volt.

Szomoru ujév.

A magyar történelemben gyászos emlékeztető 1849 ujév reggele! Remény és örömök helyett szomorúságot és bánatot hozott e nap. Az országgyűlés és kormány menekülni volt kénytelen a fővárosból.

Sylvester éjszakáján tartották az utolsó országgyűlést, mely elhatározta, hogy a kormánygépezet működésének székhelyét át kell tenni Debrecenbe, mert Pesten nem lehet már biztonságban.

Az emlékeztető Sylvesteréji országgyűlésen Kossuth indítványozta a Debrecenbe való menekülést. A képviselők helyesléssel fogadták az indítványt, de volt ellenvélemény is. Gr. Batthyányi Lajos nem tartotta szükségesnek, hogy a

Feleségem és kardom, c. költeményhez.

kormánynyal egyszersmind az országgyűlés is meneküljön. Szerinte még nem oly nagy a veszély. A kormány azonban menjen, zavartalanul intézze a kormányzást és hadjárat vezetésének ügyét, de az országgyűlés maradjon, ne okozzon rémületet eltávozásával.

Előre lehetett látni, hogy az országgyűlés többsége nem fogadja el gróf Batthyányi indítványát, noha voltak többen, kik pártolták.

Ekkor az érdemes gróf még egy utolsó kísérletet tett. Ugyanis indítványozta, hogy az országgyűlés válaszszon egy békekövetséget, s küldje haladéktalanul Windischgrätzhez, azon utasítással, hogy kezdjen békealkudozást, vagy legalább eszközöljön ki fegyverszünetet, mely alatt mindkét részéről nyugodtan tanácskozhatnak az ügyek felett. Sem Kossuth, sem a többség eredményt nem remélt e küldetéstől, de mégis beleegyeztek az

A szabadsághoz.

Oh szabadság, hadd nézzünk szemedbe!
Oly sokáig várlunk rád epedve,
Annyi éjen által, mint kísértet,
Bolygott lelkünk a világban érted.

Kerestünk mi égen, földön téged,
Egyetlen egy igaz istenséget,
Te vagy örök, a többi mind bálvány,
Mely leroskad, egy ideig állván.

S mégis, mégis számkivetve voltál,
Mint a gyilkos Kain bujdokoltál,
Szent nevedet bitóra szögezték,
Érkezésedet hóhérok lesték,

Megszűnt végre hosszú bujdosásod,
Sirba esett ki neked sírt ásott,
Bevezettünk s uralkodás végett
Elfoglaltad a királyi széket.

Te vagy a mi törvényes királyunk,
Trónusodnál ünnepelve állunk,
Körültéted miljom s miljona fáklya
Meggyult szíveink lobogó lángja.

Oh tekints ránk, fenséges szabadság!
Vess reánk egy éltető pillantást,
Hogy erőnk, mely fogy az örömláztól,
Szaporodjék szemed sugarától.

De, szabadság, mért halvány az orcád?
Szenvedési emléke szállt hozzád?
Vagy nem tettünk még eleget érted?
Koronádat a jövőtől félted?

Ne félj semmit, megvédünk . . . csak egy szót,
Csak emeld föl, csak mozdíts meg zászlód
S lesz sereged ezer és ezernyi,
Kész meghalni vagy diadalt nyerni!

S ha elesnénk egy szálig mindnyájan,
Feljövünk a sirbul éjfél tájban,
S győztes ellenségednek megint kell
Küzdeni — kísértő lelkeinkkel!

(Post, 1848.)

Kinn a kertben voltunk . . .

Kinn a kertben voltunk,
Egymás mellett ültünk,
Az úr isten tudja,
Mi történt körülünk.
Azt sem tudtam, mi van,
Ősz-e vagy kikelet?
Csak egyet tudtam, hogy
Veled vagyok, veled!

Mélyen bele néztem
Fekete szemedbe,
S fehér kezecskédet
Tartottam kezembe.
Hogy úgy egymást néztük,
Ily szokat ejtettem:
Ha mi most itt kövé
Válnánk mind a ketten?

Azt mondtad, nem bálnád;
Vajon miért mondtad?
Azért-e, hogy már az
Életet meguntad?
Oh vagy tán azért, hogy
Boldogság lenne rád,
Hogy együtt maradjunk
Örök időken át?

(Erdőd, 1846.)

E. R. kisasszony emlékkönyvébe.

Tavaszzal menj ki a szabadba,
Hol friss patak suttog szaladva,
Kergetvén az est szellejét,
Mely a virágok illatával
És a csalogányok dalával
Fut a mezőben szerteszét,

indítvány elfogadásába, hadd lássa a
világ, hogy egyetlen alkalmat sem mu-
lasztottak el a béke helyreállításának
érdekében.

Az országgyűlésnek több teendője nem
volt. Felhívták a képviselőket, hogy ko-
rán reggel a vasúthoz menjenek s utaz-
zanak Debrecenbe. A vasut, az állam
szolgálatára volt lefoglalva, az ország
kincseit, iratait és a képviselőket szállí-
totta. Csakis délután fogják a nagy kö-
zönség számára is megnyitni.

Megjegyzendő, hogy a vasut csak
Szolnokig tartott. Oda még nagy ut De-
recen. És e nagy utat husz fokos hideg-
ben, a környékről összerendelt kocsikon
kellett megtenni.

A kormány, mielőtt eltávozott volna,
intézkedett, hogy a kormány képviselő-
jeül, a honvédelmi ügyek vezetése vé-
gett, Vetter Antal tábornok a fővárosban
maradjon Görgeynek pedig rendeletet
küldtek, melyben felhívják, hogy döntő
ütközetre készüljön Windischgrätz her-

Mig mosolygva néz le rája
A csillagok s a hold sugára.
S ha patakzajjal, madarak dalával,
Virágillattal, csillag- s holdsugárral
Ifjui lelked, lányka, megtelik :
Eredj haza s aludjál reggelig,
És a mit ekkor álmodol jót, szépet,
Adja meg mind azt a jövődő néked !

(Debrecen, 1846.)

Föl!

Elég soká voltunk fajankók,
Legyünk végtére katonák !
Elég volt már a furulyából,
Riadjatok meg, harsonák !

Elöl pofoznak, hátul rúgnak :
Hazám, tovább is türsz-e még ?
Nem lobbansz föl, mig mennykővével
Föl nem gyújt a haragos ég ?

Óh ! nemzetem, hát birnak téged
Örökké féken tartani
A nagyfejúek s kisszivűek
(A táblabírák) szavai ?

Vagy úgy van, a mint ők beszélik,
Hogy elfajult már a magyar,
Hogy gyöngeségből, gyávaságból
Harcolni nem bír, nem akar ?

Hazugság, szennyes gaz hazugság,
S mint a nyelvetek akkora !
Nem pezsg, nem habzik, a magyar nép,
Csendes, de tüzes, mint a bora.

Csak volna harc, csak öntenék már
Vérünket, bár csak öntenék !
Majd meglátjátok, holt részeg lesz
Minden csepptől egy ellenség.

Siess, hazám, napfényre hozni
Világra szóló híredet,
Mit német járom, német ármány
Elrablott és eltemetett.

Jöjjön ki kardod a hüvelyből,
Mint fellegek közül a nap :
Vakuljanak meg, s megvakulnak,
A kik reá pillantanak

Elég soká voltunk fajankók.
Legyünk végtére katonák !
Elég volt már a furulyából,
Riadjatok meg harsonák !

(Pest, 1848.)

Egy goromba tábornokhoz.*

Tábornok ur, én nem tartom magam
Nagy embernek, de akkorácska csak
Vagyok, hogy oly parányok a minő ön,
Levett kalappal szőjanak velem.
S ön engem gorombaságaival
Elhalmozott hogy két orcám pirult.
Igen, pirultam, de nem magamért,
Pirultam a magyar sereg miatt,
Hogy annak egy ily tábornokja van.
Tábornok ur, van ellenség elég :
Gorombáskodják azzal, ott szabad ;
De bánjon szépen a jó honfiakkal,
Különben azt hisszük, hogy őket el
Szándékszik ön kergetni a seregből.
És ez kemény vád lenne majd, kemény vád.
Gorombaságit épen rajtam úzi !
Nem fél-e ön, hogy tollamnak hegyére
Tüzöm fel önt ? Ez a toll istenemre !
Hegyesb a törnél s lekiismeretnél,

* E tábornok nem Mészáros Lázár volt.

ceg ellen, s az esetben, ha a békekövetség
működése eredménytelen lenne, kezdje
meg a csatát. Értesítették továbbá a fő-
vezért, hogy a kormány és országgyűlés
Debrecenbe utazik.

Görgey a budai oldalon, Promontoron
kapta Kossuth levelét ujév napjának
delutánján. Meglepte a sok újabb hatá-
rozat; másnap kora reggel bejött a fő-
városba, hogy személyesen értekezzék
Kossuthal. De természetesen már nem
találta. Helyette Vetter fogadta. Itt volt

még Csányi kormánybiztos is, s megér-
kezett Moór alól Percel. Tehát hama-
rosan haditanácsot tartottak, melyben
elhatározták, hogy Görgey ne vivjon döntő
csatát, hanem sértetlenül álló hadsere-
gével vonuljon vissza, s forduljon Vác
felé alkalmas hadállásba.

Nem lett tehát döntő ütközet. Félre
állt Windischgrätz utjából a magyar had-
sereg. A gögös herceg minden ellenállás
nélkül jöhetett a fővárosba.

Meg is tette !

S a kit megszurok véle, fáj neki
Még akkor is, ha a sir férgei
Cirógatják ott lenn a föld alatt.
Kiírnám önt itt név szerint; de a mit
Saját kardjával tenni képtelen,
Tollammal tenni én nem akarom:
Nem fogom önt megörökíteni.
Csak azt ajánlom, hogy, ha még leszen
Szerencsétlenségünk egymáshoz, akkor
Beszéljen vélem emberségesen:
Mert én ugyan nem tartom magamat
Nagy embernek, de akkorácska csak
Vagyok, hogy oly parányok, a minő ön,
Levett kalappal szóljanak velem.

(1849.)

Még alig volt reggel.

Még alig volt reggel, már megint este van;
Még alig volt tavasz, már megint itt a tél;
Még alig, Juliskám, hogy megismerkedtünk,
S már feleségem vagy, már rég azzá lettél.

Még alig hogy játszánk apáink térdén, s már
Maholnap ott alszunk nagyapáink mellett...
Csak annyi az élet, mint futó felhőnek
Árnya a folyón, mint tükrön a lehellet

(Pest, 1847.)

Mit kisérsz...

Miért kisérsz minden lépten-nyomon,
Te munkás hazaszeretet?
Éjjel nappal mért mutatod nekem
Gonddal borított képedet?
Örökké itt vagy, itt vagy én velem,
Úgy is látom, ha behunyom szemem.

Tudom, kevés, mit a honért tevék;
De megtevém, a mennyi telt
Van, a kinek nagyobb az ereje,
S még is kevesebbet mivelt,
Kérlek, fordítsd el tőlem képedet
Csak egy időre hazaszeretef!

Mit végeztek a békekövetek.

A békekövetség elindult szekereken
keresni Windischgrätz herceget. Budán
tul, Bicskén találkoztak vele január 3-án.
Jelentést tétettek nála, hogy követségben
járnak. Azon értesítést nyerték, hogy a
herceg hajlandó elfogadni a küldöttséget,
Batthyányi Lajos gróf kivételével. Ez
ízenet sértő volt, de mit tehettek mást,
megjelentek Batthyányi nélkül. A kül-
döttség vezérszónoka Majláth György

Oh hadd feledjem, hogy polgár vagyok!
Itt a tavasz, virít a föld,
Virágillat s a zengő madarak
Dala eget földet betölt,
Arany felhők, e nyájas szellemek,
Fejem fölött vidáman lengenek.

Oh hadd feledjem, hogy polgár vagyok!
A költészetnek Istene
Olyan kegyes hozzám; iránta én
Hálátlanságba esem-e?
Ott vesztgetelni hagyjam lantomat
Míg a bútól majd húrja szétszakad?

Oh hadd feledjem, hogy polgár vagyok!
Van ifjúságom s kedvesem,
Gyöngyökbe foglalt órákkal kinál
Az ifjúság s a szerelem,
És minden óra mit el nem vevék,
Egy elpazarlott örök üdvösség.

Hah, mennyi tündér együtt: ifjúság,
Tavasz, költészet, szerelem!
Elhagyjam őket tőlem szállani?
Utánok vágyva nyúl kezem...
Jertek hozzám, nyujtsátok karotok,
Öleljetek meg, tietek vagyok!

(Pest, 1848.)

A huszár.

Szegény legény vagyok,
Nincs semmi vagyonom;
Szívem sem az enyém,
Rég birja galambom.

Életemet pedig,
Hazám, te szent hazám,
Kész áldozat gyanánt
Te neked áldozám.

A mi még megmaradt,
Te szűz becsületem,
Magammal viszlek el,
Te sirba szállsz velem.

(Szalonta, 1849.)

országbiró volt. Előadta, hogy a magyar
országgyűlés nevében jönnek. Itt a her-
ceg közbevágott, hogy magyar ország-
gyűlést már rég nem ismer, mert azt
feloszlatták királyi rendelettel. Az ország-
biró elmondta, hogy a magyar nemzet
kész békére lépni, s abba hagyja a to-
vábbi önvédelmi harcot, ha elfogadható
békefeltételeket nyerhet.

Erre Windischgrätz röviden azt vála-
szolta, hogy teljes fegyverlerakást s a
várak átadását kívánja.

A vén zászlótartó, c. költeményhez.

Ily nyilatkozatok után, természetesen semmi dolguk nem volt többé a békeköveteknek az ellenség táborában. Tudatták velük, hogy tetszésük szerint mehetnek bárhová, bántódásuk nem lesz. A követek tehát visszatértek a fővárosba. Nem is bántották őket, csupan csak gr. Batthyányi Lajost. Ezt az egyet, Magyarország miniszterelnökét, ki még pár hónappal előbb kedvelt volt a bécsi udvar előtt, elfogatta Windischgrätz. Batthyányi Bics-

kéről Pestre menve, ott gróf Károlyi György palotájába szállt meg. És ott fogták el még aznap este tíz órakor. Tehát éppen az a férfi lett az első áldozat, a ki folyton békéről beszélt s azért mondott le a miniszterelnökségről, mert nem akarta fegyverekre bízni az ország sorsát, s a ki még most, az utolsó percben is indítványozta a békekövetség kiküldését! Ily gyalázatos boszuállásra kevés példa van a történelemben.

A vén zászlótartó.

Fut Bécs felé Jellasics, a gyáva,
Seregének seregünk nyomába,
Megréműlve fut a magyar hadtól;
Magyar hadban egy vén zászlótartó.

Ki az a vén zászlótartó ottan
Olyan tüzes lelki állapotban?
Szemem rajta kevélyen mereng el:
Az én apám az az öreg ember!

Az én apám e vén zászlótartó.
„Vészben a hon!” elhatott a nagy szó,
Elhatott kórágához, fülébe
S mankó helyett zászlót vett kezébe.

Vállait egy kínos élet gondja,
Betegség és ötvennyolc év nyomja,
S ő feledve minden baját, bűját,
Ifjak közé hadi bajtársul állt.

S kit eddig az asztaltól az ágyba
Alig-alig birt elvinni lába,
Ellenséget úz mostan serényen
Ifjusága régi erejében.

Mi vitte őt háboru zajába?
Hiszen neki nincsen gazdasága,
Mit féltene, mit vednie kéne,
Hogy ne jusson ellenség kezére.

Annyi földet sem mondhat övének,
Melyben egykor koporsója fér meg,
S mégis, mégis viszi lobogóját
Azok előtt, kik a hazát óják.

Ép' azért ment, mert semmivel sem bir:
Küzd a gazdag, de nem a házáért,
Védi az a maga gazdaságát;
Csak a szegény szereti hazáját.

Édes apám, én voltam te néked
Ekkoráig a te büszkeséged;
Fordult a sor, megfordult végképen,
Te vagy mostan az én büszkeségem.

Érdemes vagy a cserkoszorúra!
Alig várom, hogy lássalak újra,
S megcsókoljam örömtől reszketve
Kezedet, mely a szent zászlót vitte.

És ha többé nem látnálak téged?
Látni fogom fényes dicsőséged:
Könyvem leszen sirodnak harmatja,
S hired a nap, mely azt fölészárítja!

(Erdőd, 1848.)

Rövidre fogtam a kantárszárat...

Rövidre fogtam a kantárszárat:
Régóta fut a lovam, kifáradt,
Szájában tajtékos a zabola,
Sarkantyúmtól véres az oldala.

Egy gondolat kergetett engemet:
Ha galambom az enyim nem lehet!
Mint hegyes nyílvevessző a madarat,
Ugy űzött engem ez a gondolat.

Lassan, lassan, jó lovam, lassan járj!
Ez a rossz gondolat elmaradt már,
Egy kőkényfa bokrában megakadt,
A bokor tüskéi közt szétszakadt.

Kökényszemeket szerettem hajdan,
De szerencsés ezekkel nem voltam;
Most fekete szem törébe estem,
Ennél tán majd megsegít az isten.

(Koltó, 1846.)

A békekövetség eredménytelen működéséről, Deák Ferenc írta meg a jelentést még Bicskén s elküldte Debrecenbe Kossuthnak. Éppen jókor érkezett a jelentés, hogy azzal Kossuth felrázza a csüggedőket s feltüzelve az elfásulásba eső nemzetet.

Január 9-én tartották az országgyűlés első ülését a református kollegium imatermében. Kossuth lelkesítő, biztató szavai bátorságot öntöttek a szívekbe, akkor már rendes tudósítás volt Erdélyből, Bem

csodaszerű diadalairól. Január 13-án került napirendre a békekövetség jelentése. Ekkor tartá Kossuth legnagyobb, leglelkesebb beszédét, mely a további küzdelemhez megalapozta az erőt.

Beszéde óriási hátást keltett, a képviselők székeikre felugrálva, egy szívvel-lélekkel kiáltották: Mindent a hazáért! Ünnepléses ígéretet tettek, hogy a haza védelmére mindent elkövetnek, helyt állnak a kormány mellett, a mig csak mentve nem lesz a haza.

Mi vagy, keblem . . .

Mi vagy, keblem? Nem más, mint egy szoba,
E szobának szívem az asztala,
Ez asztalon nagy ezüst pohárba,
Pezsgett, habzott a vidámság árja,
S gondtalanság volt a ház lakója,
S a pohárnak szomjas fölhajtója,
Ki, midőn a poharat kiitta,
Szívemet, az asztalt, tele irta,
Tele irta fényes arany tollal,
Pávatollnál tarkább gondolattal.
Nem lakik már itt a gondtalanság,
E jó fiút messze elzavarták,
Elzavarta egy hatalmas szellem,
A szerelem. Ez lakik most bennem,
Ez lakik most keblem szobájában,
Halvány arccal és sötét ruhában.
Az asztalhoz ment és leült mellé,
A pohárból az italt kiönté,
Letörölte a szép arany írást
Az asztalról, és helyébe irt mást:
S oh szerelem, az, a mit te írtál
Feketébb a halálnál s a sírnál!

(Szatmár, 1846.)

Fényes csillag.

Fényes csillag, mondd meg nekem,
Mért nem maradtál oda fenn?
Mondd meg: arra mi ok szolgál,
Hogy az égről lefutottál?

„Csak az az ok szolgál arra,
Mert ránéztem galambodra:
Sugaramnál szebb a szeme,
Boszankodás kergetett le.“

(Pest, 1844.)

D a l a i m.

Elmerengek gondolkodva gyakran,
S nem tudom, hogy mi gondolatom van;
Átrepülök hosszában hazámon,
Át a földön, az egész világon!
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Holdsugári ábrándos lelkemnek.

A helyett, hogy ábrándoknak élek,
Tán jobb volna élnem a jövőnek,
S gondoskodnom. . Eh, mért gondoskodnám?
Jó az isten, majd gondot visel rám.
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Pillangói könnyelmű lelkemnek.

Ha szép lyánynyal van találkozásom,
Gondomat még mélyebb sirba ásom,
S mélyen nézek a szép lyány szemébe,
Mint a csillag csendes tó vizébe.
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Vad rózsái szerelmes lelkemnek.

Szeret a lyány? Iszom örömemben;
Nem szeret? kell inni keservemben:
S hol pohár és a pohárban bor van,
Tarka jó kedv születik meg ottan.
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Szírványi mámoros lelkemnek.

Óh, de míg a pohár van kezemben,
Nemzeteknek keze van bilincsen;
S a milyen vig a pohár csengése,
Olyan bús a rabbilincs csöngése.
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Fellegei bánatos lelkemnek.

De mit tűr a szolgásnak népe?
Mért nem kél föl, hogy láncát letépje?
Arra vár, hogy isten kegyelméből
Azt a rozsdá rágja le kezéről?
Dalaim, mik ilyenkor teremnek,
Villámlási haragos lelkemnek.

(Pest, 1847.)

De mért is gondolok rá? . . .

De mért is gondolok rá?
Mért gyöttrődöm? Hiszen
Még csak hírét sem hallom,
Még csak nem is izen.

Hát ily hamar felejt? ily
Hamar felejtethett?
Az még valószínűbb, hogy
Soha sem szeretett.

Végzésileg kimondta a képviselőház,
hogy: *A nemzet országos lételet, független-
ségét, alkotmányát és nemzetiségét utolsó
emberig, utolsó csepp véréig tovább is védeni
fogja.* Ehhez képest még felhívást intéz-
tek az ország népéhez, megkezdtek szer-
vezni az ország ellenálló erejét minden
irányban. Mindenki érezte s át volt hatva
a tudattól, hogy a nemzeti nagy küzde-
lem, hogy a valódi önvédelmi harc még
csak most fogja kezdetét venni.

A kormány Debrecenben.

Országnak központja, kormánynak szé-
kelye lett tehát Debrecen. Debrecenbe
jöttek a jelentések, innen indultak futá-
rok és megbizottak a kormány rende-
tével. Szóval, Debrecen lett a központ;
még a nemzeti színház tagjainak java-
része is itt ütött tanyát. Az írók is ide
huzódtak, a napilapok ujév óta itt jelen-
tek meg.

Az ország népe, baljóslatulag tekin-

Azt tartják, nem a nyelv, de
A szem mond igazat.
Én hittem ezt, s hitemnek
Gyümölcse kárhozat.

Hittem szemének, a mely
Azt mondá, hogy szeret...
Szégyeld magad, szégyeld, te
Könnyen hívó gyerek!

Most már egyéb nincs hátra,
Mint őt felejteni.
Ki innen, ki szivemből,
Emlékem kincsei!

Hajós vagyok, ki vészkor
Mindent tengerbe vét,
Hogy az üres hajóban
Megmentse életét.

(Pest, 1847.)

Mordom, ne ingerkedjetelek velem!

Mordom, ne ingerkedjetelek velem!
Nem ismeritek a természetem.
Ha föltámad haragom szelvése,
Nem marad el fejek beverése.

Jó a tréfa, jó a maga helyén,
De boszant, ha a mértéken túlmén;
S ki megboszant, legyen az akárki,
Megtanitom keztyűbe dudálni.

De te, kis lány, mit huzódol tőlem!
Hiszen ezt én nem neked beszélem;
Gyere mellém, eszem a szépséged!
A viláért sem bántalak téged!

(Pest, 1844.)

Zöld Marci.

Négy águ épület, a mely be sincs fedve,
Mely akasztófának vagyon keresztelve,
Akasztófa mellett hollók károgaása,
Nem volt Zöld Marcinak hét országban mása.

Pej csikó szájában fényes acél zablá,
Hányta a szikrát, ha a csikó harapta;
Rajta Zöld Marci, te futottál, röpültél,
Mint a lobogó láng, kit elkapott a szél.

Ugyancsak megteszi!... Marci hol vehetted,
Lobogó gatyádat, lobogó ingedet?
Szép menyecskék varrták fehér patyolatból,
Csók lett érte díjak, piros ajakadról.

Szép legény volt Marci, szerették a lyányok.
Ha én utánam is annyian volnának!
A merre Marci járt, volt harang szólása,
Sok szerelmes szivnek hangos dobogása.

Minek volt sarkantyú kordován csizmáján?
A szép szó is fogott sörény paripáján.
Nem is a ló, hanem hát a tánc számára
Verette a csengőt csizmája sarkára.

Rátermett a táncra Marci, nem tanulta,
De ő tőle sokan tanulhatták volna;
Betért a csárdába, ha szólt a muzsika,
S szilaj kedvvel amugy magyarán megrakta.

Nem kívánczozott ő Bakony erdeibe;
Oda csak a félénk tolvaj rejtezik be,
Bokrok közé búvik, onnan ugrik elő,
Ugy ragadja torkon, a ki arra menő.

Marcinak Hortobágy volt rendes tanyája,
Hortobágy, a puszták óriás királya:
Kiállt az országut síkjára s az utas
Száz lépésről látta, hogy majd lesz ne-mulass.

Ha gazdag utas jött, Marci így kiáltott:
„Ide az erszénnyel, ha nem kell halálad!”
Ha szegény utas jött, ezt mondta szívesen:
„Nesze az erszényem, s áldjon meg az isten!”

Fegyverneki pusztá, fegyverneki pusztá
Szegény jó Zöld Marci halálát okozta,
Négy águ épület volt halálos ágya
S temetési dala varjak károgaása.

(Pest, 1847.)

tette a lázas munkát; kétségbeesetten
jövendőlgettek, hogy lehetetlen már a
küzdelem, a császári katonák elfoglalják
Debrecent is épp úgy, mint Budapestet;
Schlick Kassán, befészkelte jól magát,
onnét könnyű lesz Debrecenig jönni, s
ezt a védtelen várost elfoglalni.

Való, hogy Schlick Kassát megszállva
tartja, s az is szomorú, hogy Mészá-
ros, a hadügyminiszter, ki oly fennen
ígérte, hogy megtisztítja Kassát, kiveri
onnét a császáriakat, semmire sem birt

menni, sőt vereséget-vereségre szenved-
ett, úgy, hogy Schlick minden feltarlóz-
tatás nélkül jöhetett volna Debrecenbe.
De szerencsére nem jött. Így aztán időt
nyert a debreceni kormány az intéz-
kedésre.

Rendelet ment Mészároshoz és Klap-
kához, hogy Mészáros vonuljon vissza,
s adja át a vezéri tisztet Klapkának.

Az öreg Mészáros örült, hogy levették
vállairól a hadvezéri gondokat s azt ki-
vánják, hogy menjen Debrecenbe, a

Kis-Kúnság.

Hová szívem, lelkem
Mindig, mindenholnan vissza-visszavágyott :
Ujra láttam végre születésem földét,
A szép Kis-Kúnságot !
Bejártam a rónát,
Melyet átölel a Tisza-Duna karja,
Életemben, mint kedves mosolygó gyermekét
Az anya, úgy tartja.

Itt vagyok megint a
Nagyvárosi élet örökös zajában,
Oh de képzeletem most is oda lenn az
Alföld rónáján van ;
Testi szemeimet
Behunyom, és lelkem szemeivel nézek,
S előtttem lebegnek szépen, gyönyörűn az
Alföldi vidékek.

Forró nyárközép van
Kapaszkodik a nap fölfelé ; sugára
Mint a lángeső oly égető özönnel
Ömlik a pusztára . . .
Pusztá van körüllem,
Széles, hosszú pusztá ; el is látok messze,
Egész odáig, hol a lehajló ég a
Földdel olvad össze.

Gazdag legelőkön
Víz az út keresztül ; ott hever a göboly ;
Rekken a hőség, azért nem fogyaszt most
A kövér mezőből.
Cserény oldalánál
Szundikál a gulyás leterített subán ;
Kutyái is lomhák, nem is pillantanak
Az utazó után.

Itten a lapályon
Egy ér nyúlik végig, meg sem mozdul habja,
Csak akkor loccsan, ha egy-egy halászmadár

Szárnyával megcsapja ;
Szép fővény az alja,
Egészen lelátni sárga fenekére,
A lusta piócák s a futó bogarak
Tarka seregére.

Szélén a sötétzöld
Káka közt egy-egy gém nyakát nyújtogatja,
Közbe hosszú orrát ü'i víz alá
Gólyafiak anyja,
Nagyot nyel, és aztán
Főlemeli fejét s körül néz kényesen ;
A vizparton pedig töméntelen bibic
Jajgat keservesen.

Amott egy nagy ágas
Áll szomorun, egykor kútágas lehetett,
Mellette a gödör, hanem már beomlott,
Be is gypepedett ;
Elmerengve nézi
Ez a kútágas a távol délibábot.
Nem tudom mit nézhet rajta, hisz affélet
Már eleget látott.

Ott van a délibáb
A láthatár szélén : nem kapott egyebet,
Egy ütött-kopott vén csárdát emelt föl, azt
Tartja a föld felett.
Emerre meg gyérül
A legelő, végre a nyoma is elvész,
Sárga homokdombok emelkednek, miket
Épit s dönt a szélvész.

Nagy sokára egy-egy
Tanya tündez fel, boglyák és kazalok,
Rajtok varju károg, itt-ott egy mogorva
Komondor csavarog ;
Tenger szántóföldek
Terjednek szerteszét, rajtok áldott buza,
Lefelé hajlanak, kalászaikat a
Nehéz mag lehuzza.

hadügyminiszterium dolgai vezetni. Az ifju Klapka pedig annak örült, hogy hadsereg-parancsnokká tették. A hőst harc-vágy tüzelte, honszerelem lelkesítette és okosság vezérelte. Ez pedig az tanácsolta neki, hogy a Mészáros alatt elkedvetlenedett harcosokat új tüzre, új lelkesedésre kell hangolni !

Most már megijedt ám Schlick generális. Sürgősen kért segítséget Budáról, Windischgrätz hercegtől. És szükségesnek találta, kimozdulva Kassáról, Tokajt

megostromolni s hatalmába keríteni az ottani tiszai hidat, hogy átvezethesse seregét rajta s így Debrecenbe juthasson. Mindezt addig kellett végrehajtani, míg Klapka meg nem erősödik, mert akkor minden késő lesz. Schlick tehát már két nap múlva megindult főhadával Tokaj ellen. De Tarcalnál útját állták a magyarok.

Az egyesült hadsereg minden áron át akart kelni a Tiszán. A víz ugyan be volt fagyva, de nem annyira, hogy az

A zöld buza között
Piros pipacsok és kék virágok nyílnak,
Imitt-amott sötétvörös tüskerózsa,
Hint egy vérvő csillag.
Közeleg az este,
Megaranyosodnak a fehér fellegek.
Szép felhők! mindenik úgy megy el fölöttünk
Mint egy tündérrege.

Végre ott a város,
Közepén a templom, nagy komoly tornyával,
Szanaszét a város végén a szélmalomok
Széles vitorlákkal.
Ugy szeretek állni
A szélmalomok előtt! Elnézem ezeket,
A mint vitorlájok hányja, egyre hányja
A cigánykereket.

(Pest, 1848.)

Reszket a bokor, mert...

Reszket a bokor, mert
Madárka szállott rá;
Reszket a lelkem, mert
Eszembe jutottál,
Eszembe jutottál;
Kicsiny kis leányka,
Te a nagy világnak
Legnagyobb gyémántja!

Teli van a Duna,
Tán még ki is szalad;
Szívemben is alig
Fér meg az indulat.
Szeretsz, rózsaszálam?
Én ugyan szeretlek,
Apád, anyád nálam
Jobban nem szerethet.

Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szeretted:
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.

Hogyha már nem szeretsz,
Az isten áldjon meg:
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg!

(Pest, 1846.)

Csatadal.

Trombita harsog, dob pereg,
Kész a csatára a sereg,
Előre!
Süvit a golyó, cseng a kard,
Ez lelkesíti a magyart.
Előre!
Föl a zászlóval magasra,
Egész világ hadd láthassa.
Előre!
Hadd lássák és hadd olvassák,
Rajta szent szó van: szabadság.
Előre!

A ki magyar, a ki vitéz,
Az ellenséggel szembe néz.
Előre!
Mindjárt vitéz, mihelyt magyar;
Ő s az isten egyet akar.
Előre!

Véres a föld lábam alatt,
Lelőtték a pajtásomat.
Előre!
Én se' leszek rosszabb nála,
Berohanok a halálba
Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,
Előre!
Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi vesszünk el, ne a haza.
Előre!

(Debrecen, 1848.)

Szemfajásomkor.

Teremtő isten! szemeimre
A vakságot tán csak nem küldöd?
Mi lesz belőlem, hogyha többé
Nem láthatok lyánt s pipafüstöt?
(Pest, 1844.)

egész tábor átkelhessen rajta. Egy átvézető hid van csak Tokajnál. Ezt birni, ezt uralni, volt egyetlen vágya Schlicknek. Amde Klapka *felégette* a hidat.

Schlick uramnak az orra előtt lett porrá a szép, nagy tiszai hid. A gyenge jégen veszedelmes lenne megkísérteni az átkelést, könnyen baj, sőt szerencsétlenség lehetne belőle. Ily helyzetben, a máskülönbben elszánt, bátor és vitéz Schlick. kénytelen volt meghátrálni s

valóban nem tehetett okosabbat, mint hogy megint szépen visszahúzódott Kaszára.

Klapka első sikere országszerte nagy lelkesedést és bizalmat keltett, és ő ezt további dicsőségs tettei által nagy mértékben meg is érdemelte.

Midőn a magyar kormány ujév reggelén elmenekült a fővárosból, akkor Windischgrätz herceg már közel járt Budához.

Csatadal, c. költeményhez.

1849 január 4 én már az osztrák előcsapatok Budáig értek s másnak délben tartotta bevonulását Windischgrätz herceg, a kitehát ily könnyen, ily kevés áldozattal elérte vágyának legfőbb célját. Windischgrätz felhívó szöveget intézett a főváros lakosságához. Képzeltető, milyen hangon volt tartva ez a proklamáció.

A magyar cimerek eltűntek, a magyar lobogókat bevonták, a városi hatóság pedig meghajtotta derekát. Osztrákká vál-

tozott minden, a katonai uralomnak hódolt kicsi és nagy egyaránt. A magyar zászlót bántalmazták, a magyar cimert megcsufolták. Szolgalelkek titkos feladókká lettek, s nem egy derék hazafit jutattak börtönbe. Mert a katonai kormány azonnal börtönbe vetette, ha valakiről kisült, hogy magyar zászlót rejteget, vagy kardot, puskát tart házában. Ki volt adva a parancs, hogy minden öldöklő szerszámot be kell adni s a

Hozzám jössz e?

Csillagnak születél
Magasban, fényesen,
Belőled itt alatt
Kis mécsvilág leszen,
Mely csak szűk házamat
Világositja meg:
Leány, hozzám jössz-e?
— „Ifju, hozzád megyek!”

Hallod, miket beszél
Felőlem a világ?
Hallod, mikép reám
Kigyót-békát kiált?
Ha igaz a hir, én
Nagyon rossz lehetek:
Leány, hozzám jössz-e?
— „Ifju, hozzád megyek!”

Apád egyetlen egy
Örömsugára vagy,
Eljöttöd kébliben
Rideg, vad éjet hagy,
S haragja, bűja, mint
Két rém, velünk lebeg:
Leány, hozzám jössz-e?
— „Ifju, hozzád megyek!”
(Pest, 1817.)

F. A. emlékkönyvébe.

Olvastad ugy-e bár a bibliába'
Az olajos korsó történetét?
Az van megírva róla, hogy hijába
Ömlött, mert újra mindig megtelék.

Ez olajos korsó az élet képe;
Azért kacagom a bolondokat,
Kik alig mártják nyelvöket beléje
Eszélytelen gazdálkodás miatt.

A bölcs hosszú kortyokban hajtogatja
E korsó édes nedvét untalan.
Mért gazdálkodnék? a midőn jól tudja,
Hogy minden percben ismét tele van.
(Pest, 1847.)

Te az enyim, én a tied...

Te az enyim, én a tied,
Nekünk áll a világ!
Magas a nap fejünk fölött,
Messze földet belát;
De a meddig szeme elhat,
Nem lát nálunk boldogabbat.

Kicsiny leány az én rózsám,
Elfér az ölemben;
Kicsiny leány az én rózsám,
De nagy ám a lelke,
Rózsám lelke egész ország.
Még pedig a Tündérország.

Ha Juliskám eszembe jut,
Sötétben is látok,
Fényes szeme, fényes lelke
Hint reám világot;
Ha előttem e két fáklya,
Belátok a mennyországba.

Tudod-e még, édes anyám,
Mikor gyerek voltam?
Kinn az utcán házunk előtt
Játszottam a porban,
Már ott az járt a fejembe:
Ha belőlem király lenne!

Kineveltél akkor, anyám,
Jóízűt neveltél,
Hogy fiad fejében ilyen
Balga gondolat kél;
De az isten meghallgatott,
Megsegített, király vagyok.

polgárság sietett is behordani a kardok,
puskák s minden néven nevezendő efféle
eszközök nagy sokaságát. És e pa-
rancsra több fegyvert hordtak össze
nehány óra alatt, mint azelőtt heteken
át, midőn a magyar kormány honvéde-
lemre kérte azokat.

Rémuralom mindenfelé! Tilos volt
mindaz, mi a magyarra emlékeztetett.
Tilos volt a cigányoknak magyar nótát
játszani, tilos volt a színházban a leg-
kisebb magyar vonatkozású darabot elő-

adni. A nyomdák csak oly lapot nyomtat-
hattak, melyet a felsőbbség engedélyezett.

A katonai hatóság megtiltotta a cso-
portosulást, este korán be kellett zárni
minden boltot. Az utcákat, tereket elke-
resztelték, úgy, hogy a *Kossuth-utca*
Jellasics-utca lett.

Nem lehet csodálni, ha félelem és ret-
tegés hatotta át az egész várost mind-
emez intézkedések láttára. Annyival in-
kább, mert a hatalom kémrendszert
honosított meg és senki nem tudhatta,

Király vagyok én, mióta
Bírom Juliskámat.
Nem fejemen, de szivemen
Hordom koronámat,
Eszem adta Juliskája,
Szivem arany koronája!

(Nagyvárad, 1847.)

A s z é l.

Ma lágyan suttozó, szelid szellő vagyok,
Zöldelő mezőkön föl s alá sétálok,
Csókot lehelek a bimbók ajakára,
Édes meleg csókom hű szerelmi zálog.
„Nyiljatok, nyiljatok, tavasz szép leányi,“
Ezt sugom fülökbe, „nyiljatok, nyiljatok!“
És ők szemérmesen levetik leplőket,
S én szép keblőkön a kéjtől elájulok.

Holnap süvöltő hang, vad fuvalom leszek,
Reszket előttem a bokor, mert fél tőlem,
Látja, hogy kezemben kés van, köszörült kés,
S tudja, hogy lombjait azzal lemetélem.
A virágoknak ezt sziszegem fülébe:
„Balsa, könnyen hívő lányok, hervadjatok!“
Ők hervadtan hullnak az ősz kebelére,
S én rajtok hidegen, gúnyosan kacagok.

Ma lágy szellő vagyok, csendes folyó gyanánt
Uszom át a léget néma nyugalomban,
Létezésemet csak a kis méhe tudja,
Mely haza felé tart a rétről fáradtan;
Ha fáradtan száll a kis méh a tehetőtől,
Melyet oldalán visz, melyből mézet készít,
Tenyeremre veszem a kicsiny bogarat,
Ugy segítem elő lankadt röpülését.

Holnap vihar leszek, zúgó, bögő vihar,
Szilaj paripámon a tengert bejárom,
S mint a tanító a csintalan gyermeknek,
Tötétzöld üstökét haragosan rázom.
Bejárom a tengert, s ha hajót talállok,
Szárnyát, a lobogó vitorlát, kitépem,
S árbocával irom a habokba sorsát,
Hogy nem fog pihenni többé kikötőben!

(Pést, 1817.)

mely percben hurcolják börtönbe valami
gaz áruló feladása következtében.

Arra is gondoltak, hogy a magyar
kormányról és a működő hadseregekről
semmi igaz hír ne juthasson a városba.

Aztán Windischgrätz reá tette kezét a
magyar kormány vagyonaára. Temérdek
kincs maradt itt, melyeket a nagy sietség-
ben már nem lehetett Debrecenbe vitetni.
Ezeket mind lefoglalták és elhurcolták.

Vadonban.

Éj leng alá a mély vadonra,
S az ut majd jobb-, majd balra tér,
Lépteim bolyongva tévedeznek...
Ki lesz előttem hű vezér?

A menny ivén ugyan fölöttem
Ragyognak égő csillagok;
De vajh talál-e célra pályám,
Ha lángjaiknak hinni fog?

Az égi fények ezredénél
A lyánszem tündöklőbb vala,
S mégis ki hittem sugarának,
Hajh: engem még is megcsala!

(Veszprém, 1842.)

Már mi nekünk ellenségünk ...

Már mi nekünk ellenségünk
Egész világ, látom én:
Szegény magyar, be magad vagy
Ezen a föld kerekén!

A kivel mi megosztottuk
Asztalunknak ételét,
Ruháinkat, hajlékunkat:
Éhenkórász volt elég.

A ki hozzánk jőne mostan,
Bajainkat osztani,
A ki vélünk kezét fogna:
Nincs barát, nincs atyafi.

No de semmi, jó az Isten,
Úgy lesz, a hogy lenni kell:
Hagyjanak el! csak magunkat
Mi magunk ne hagyjuk el.

És mi nem hagyjuk mugunkat,
Míg lesz egy kéz és egy kard!

Zavar mindenfelé.

Mikor Görgei január első napjaiban
elment Buda alól, úgy tervezte, hogy
Váczra huzódik, ott szedi rendbe hadse-
regét s aztán vonul a bányavárosok
(Selmecbánya, Besztercebánya, Zólyom,
Körmöc) megszállására, azon célból, hogy
az itt összehalmazva levő arany és ezüst
érekészletet biztosítsa a magyar kincs-
tár számára. Másik cél volt az, hogy
ekképen kényszerítve érezze magát Win-

Fogadom azt, hogy megbánja,
A ki bántja a magyart!

Hosszu a mi türelmünk, de
Ha egyszer kifakadunk,
Akkor aztán hosszú ám és
Rettentő a haragunk.

Tudhatják az ellenségink,
Mint viselünk háborút;
Ha pedig már elfeledték,
Jól van, majd eszökbe jut.

Úgy elütjük, verjük őket,
Ha türelmünk megszakad,
Hogy magunk is megsajnáljuk
Szegény nyomorultak!

(Pest, 1848.)

A nemzetgyűléshez.

Ott állok a teremnek küszöbén,
Melyből a nemzet sorsa jön ki majd:
Megálljatok, ne lépjete be még,
Hallgassátok meg intő szózatom:
Egy ember szól, de milliók nevében!

Az a hon, melyet őseink szereztek
Verítékökkel s szívök vérivel,
Az a hon többé nincs meg, csak neve
Bolyong közöttünk, mint a temetőből
Éjféli órán visszajött kísértet...
Az a hon többé nincs meg, falait
Elmorzsolák a mult kor férgel,
S az új vihar szétfujta födelét,
S lakói most az ég alatt tanyáznak,
Mint a vadállat és mint a madár.
Mit őseink egy ezredév előtt
Tevének, azt kell tenni most ti nektek:

Bármily erővel, bármily áldozattal,
Bár mind egy szálig elvesztek belé,
Hazát kell nektek is teremteni!
Egy új hazát, mely szebb a réginél
És tartósabb is, kell akarnotok,
Egy új hazát, a hol ne légyenek
Kiváltságok kevély nagy tornyai,
Sötét barlangok, denevértanyák;
Egy új hazát, hol minden szögletig
Eljusson a nap s tiszta levegő,
Hogy minden ember lásson s ép legyen.
Nem mondom én, a régi épületnek
Dobjátok félre mindenik követ;
De nézzetek meg minden darabot, mit
Alapnak vesztek, s a mely porhatag már,
Vessétek azt el kérlelhetlenül.
Bármily szent emlék van csatolva hozzá:
Mert jaj a háznak, mely alapba' gyöngé,
Mert fáradástok akkor hasztalan lesz,
Egy perc jöhet, s az épület ledől,
S rossz gazda, a ki mindig újra épít,
S ma vagy holnap, de végre tönkre jut.

Számot vetett-e mindenik magával,
Minő dologra szánta el magát?
Nagy a dicsőség, melyet mindegyik
Szerezhet itten; de tudjátok e,
Csak nagy munkáért jár ez a dicsőség!
A kit nem égő honfiérzelem
És tiszta szándék vezetett ide,
Kit a hiúság vagy silány önérdék
Csábít e helyre, az szentségtelen
Lábbal ne lépjen e szentelt küszöbre,
Mert hogyha egyszer átlép és kijő majd,
Átok s gyalázat lesz kísérete,
Melylyel haza, később a sírba megy. —
Ti, kik szívéből bálványistenek
Ki nem szoríták az igaz nagy istent,
Kiknek szívében a honszeretet
Mint szentegyházi oltárlámpa ég,

dischgrätz seregének egy részével utánuk
nyomulni és nem a Tisza felé Debre-
cennek. Mert az nagy csapás lett volna,
ha a magyar kormánynak Debrecenből
ismét menekülni kellett volna.

És e tekintetben egyelőre csakugyan
nem volt mitől tartani, mert Schlicket
Kassánál Klapka lekötötte, Windischgrätz
pedig valóban kényszerítve érezte magát,
hogy utána küldjön Görgeinek egy had-
testet, nehogy szégyenszemre Bécs alatt
teremjen, s a magára hagyott csá-

szári városon valami csufság essék.
Erre azonban Görgei éppen nem gondolt.
Nagyobb baja volt neki a saját hadse-
regével. Ugyanis mire Vácra érkezett,
megdöbbenve vette észre, hogy tisztí
gárdája nagyon megfogyatkozott, számo-
san hagyták el, s egyenesen átpártoltak
Windischgrätzhez. Azt hozták fel okul,
hogy ők csak törvényes alapon működő
magyar kormányt ígértek támogatni, de
az ügyek már nem folynak törvényes
mederben, mert az országgyűlés a királyi

Eredjete be és munkáljatok,
Legyen munkátok oly nagy, oly szerencsés,
Hogy bámultában, majd ha látni fogják,
Megálljon rajta a világ szeme,
A benlakókat valja boldogoknak
És istenítse a kik építették.

(Pest, 1818.)

Miért zárjátok el az utamat?

Miért zárjátok el az utamat?
Bocsássatok!
Előre vonnak vágyaim, de én
Használni s nem ragyogni akarok.

Veszélyben a hon, s tette hja föl
Minden fiát,
S reményeim sziklái állók én,
Lelkemre százszoros viszhang kiált.

Szilárd reményem, mint a sziklakő,
Mely nem remeg,
Hogy helyemen majd becsület marad,
Hogy a hazáért sokat tehetek.

Tettek vágya, tettek ereje,
Mint vad patak,
Foly rajtam át, a melynek hajjai
Szilaj morajjal mélybe omlanak.

Fölnézek a nyárdeli napba, és
Nem fáj szemem,
Lenézek örvény fenekére, és
Lenézek bátran, nem szédül fejem.

Közönséges napokban csak megáll
Más is helyén,
De majd ha minden ember tántorog,
Ottan leszek majd s nem tántorgok én

És jöni fognak rettentő napok,
A milyeket
Csak álmodik most holdas éjeken
Az örülésig rémült képzelet.

Nem várok én dicsőséget s díjat
Munkáimért,
Kötelességet ingyen tenni kell,
S kötelesség munkálni a honért.

És a dicsőség? Isten hirivel
Tovább mehet:
Nem kell nekem kacér leány, midőn
Ölhelhetem hű feleségemet.

Miért zárjátok el az utamat?
Bocsássatok!
Előre vonnak vágyaim, de én
Használni s nem ragyogni akarok.

(Pest, 1818.)

Ismét magyar lett a magyar . . .

Ismét magyar lett a magyar,
Mert ekkorig nem volt a,
Hogy is lett volna? Szolga volt,
S nem magyar, a ki szolgál!

Ismét magyar lett a magyar,
Bilincset összetörte;
Mint ősszel a száraz levél,
Csörögve hull a földre.

Ismét magyar lett a magyar,
Kardot ragad kezébe,
Kardján a napsugár ragyog
S a bátorság szemébe.

Ismét magyar lett a magyar,
Lángol, piroslik arca,
Kitűzött zászló mindenik,
A mely jelt ad a harcra.

Ismét magyar lett a magyar,
Egy szív miljók keblében,
És dobbanása rémület
Az ellenség fülében.

feloszlatás ellenére működik, s a trón-változást Debrecenben semmisnek nyilvánítták.

Görgey megdöbbsent s ekkor olyan tette határozta el magát, a mi nyílt szakítást jelentett a debreceni kormánnyal. Vácott proklamációt adott ki, melyben kinyilatkoztatta, hogy többé nem fogad el semminemű utasítás a *Honvédelmi bizottmánytól*, hanem csakis az V-ik Ferdinánd által kinevezett Mészáros Lázár hadügyminisztertől; továbbá, hogy

ő a felső-dunai hadsereg élén, a törvényes királyságért küzd és harcol.

Ezen kiáltvány nagy zavart és lehangoltságot okozott, mert nyílt szakítást jelentett a magyar kormánnyal. A hazafiak aggodással szemlélték az engedetlenséget, a haza ellenségei természetesen örömmel. A debreceni kormány pedig azt határozta, hogy az engedetlen fővezért megfosztja rangjától.

Helyette Dembinszkyt, a híres lengyel tábornokot nevezték ki. De egyelőre ti-

Ismét magyar lett a magyar,
A sikra állt vitéztül,
És a világ, a nagy világ
Csodákat látni készül.

Ismét magyar lett a magyar,
S világ végéig az lesz,
Vagy iszonyúan és dicsőn
Mind, mind egy szálíg elvesz.

(Pest, 1848.)

Úton vagyok, s nem vagy velem . . .

Úton vagyok, s nem vagy velem,
Jó angyalom, szép kedvesem;
De jól tudom, lépésimet
Hiven kíséri szellemed.
Csak azt tudhatnám, édesem,
Minő alakban jársz velem?
Tán e szellő vagy, mely illattal
Röptül hozzám s játszik hajammal?
Az alkony pírja vagy talán
Amott az ég boltozatán?

Vagy tán az esti csillag, mely
Reám ezüst sugárt lövel?
Vagy a madárka vagy, ki ottan
Ugy megdalolgat a bokorban?
Vagy a kicsiny virág vagy itt?
Ki úgy veti rám szemeit
Mikéntha mondaná: oh törj le,
És vígy magaddal, tégy szívédre! . . .
Mondd meg nekem, sugd meg nekem,
Melyik vagy, édes kedvesem?

(Nagy-Kőrös, 1848.)

A gyáva faj, a törpe lelkek . . .

A gyáva faj, a törpe lelkek,
Kik nem szégyenlik magokat
Sápadni, ha kezemben a lant
Egy-egy merészebb hangot ad,
Ha a közelgető viharnek
Megérint hirmondó szele,
S dalom mint elkapott madár a
Földről magasra száll vele.

A vész csak készülöben van még,
És nem szakít le egyebet,
Mint ajkamról egy-egy hangos szót,
A fákról egy-egy levelet.
Hah, majd ha minden erejével
Fog dűlni és üvölteni,
S szívem mélyét forgatja föl s a
Fát gyökerestül tépi ki!

Mit mondotok, mit teszték akkor,
Ha a világnak sarkai
Földindulástul, mennydörgéstül
Többől meg fognak ingani,
Ha összevesz mint négy vadállat
És pusztít mind a négy elem
S én vérbe mártott lantomat majd
Véres kezekkel pengetem!

(Pest, 1848.)

Az én mátkám.

Istenem, be várva várom
Azt az órát, a midőn,
Kit nekem rendelt a végzet,
A leány ölembe jön.

És ugyan ki és minő lesz
Majd az én szerelmesem?
Úgy sovárgok tudni, mint még
Nem sovárga senki sem.

Szőke, barna lesz-e fürte?
Szeme kék vagy fekete?
Felnylő-e, mint a cédrus,
Gömbölyű-e termete?

Szép a szőke, szép a barna,
Mind a kettő szép, ha szép;
Hátha még a bájjal aztán
A jóság is frigybe lép!

Isten ilyet adjsza nekem,
S nem bánom — csak ilyet adj —
Akár szőke, akár barna,
Akár kicsiny, akár nagy;

(Pozsony. 1843.)

tokban tartották; úgy volt kicsinálva, hogy Dembinszky majd csak akkor veszi át a fővezérséget, mikor Görgei hadserege a bányavárosoktól lekerül a Tiszához és ott egyesül a külön működő magyar hadtesttel.

Görgei Vácról kivonulva, Lipótvár felé vonult, hogy az ott magát befészkelte osztrák haderőt kizavarja. Ettől a tervtől azonban később elállott, mert Windischgrätz utána küldött egy hadtestet, hogy útjában föltartóztassa, s megakadályozza

Bécs elleni, esetleg támadó szándéka kivitelében.

Görgei tehát tovább vonult és most már Lipótvárt sem ostromolta meg, hanem a bányavárosokba akart huzódni, hogy a szigorú téli időszak alatt megpihentesse katonáit s a Vácról hozott nagymennyiségű posztóból ruhát készíttessen nekik.

Ment, vonult a hadsereg Ipolyságtól Selmecre. Görgei itt állapodott meg, és itt ütötte fel a főhadiszállást. Ez január 14-én történt. Selmecen kapta kézhez

Uton vagyok, s nem vagy velem, c. költeményhez.

Debrecenből a magyar kormány által küldött pénzt a hadsereg számára és Kossuth levelét, melyben egészen hígadtan az volt elmondva, hogy a váci proklamáció helytelen, oly térre lépni nem okszerű, jövőre kerülni kell. Ugyancsak ez alkalommal Mészáros Lázár hadügyminisztertől is kapott Görgei rendeletet. Tehát attói, kinek egyedül ígért engedelmességet a váci kiáltványban. Hanem ennek dacára is nem teljesítette a parancsot, mely abból állott, hogy lehető

gyors menetben huzódjon Kassa felé, az ott tartorkodó Schlicket hátban támadja meg, törekedjék Klapkával egyesülni, s így közös erővel megverni a császári sereget.

E rendeletnek azért nem engedelmeskedett Görgei, mert attól tartott, hogy a nagy hidegben való utazgatás alatt tönkre menne, elpusztulna egész hadserege. Pedig később bebizonyult, hogy midőn elvonulni volt kénytelen hadseregével, az nem pusztult el. Mert Selme-

Dobzse László.

Dobzse László ő felsége
Magyarok királya,
Nem hijába, hogy cseh volt, de
Hejh csehül is álla.

Parancsolni nem szeretett,
Nem is értett hozzá,
S hogy ha értett vón' is, szavát
Nem fogadt' az ország.

Üres volt a feje néki,
Üresebb a zsebje,
Egy keserves polturáért
Könyökig vájt benne.

Ruháján a moly s az idő
Megrágta a prémét,
Mely színű volt? nem lehetett
Tudni, csak úgy rémlett.

Parasztfolttal csapta pofon
Csizmáját a varga,
Rozsdás volt a sarkantyúja,
Ferde volt a sarka.

Kamrájában az egerek
Semmi kárt sem tettek,
Mert biz ott a legjobb szándék
Mellett sem tehettek

Pincéjében oly bőséggel
Állott a sok jó bor,
Hogy egy gyűszűnyi sem telt a
Legnagyobb hordóból.

Ha éhezni méltóztatott
Király ő felsége,
Egyik-másik alattvaló
Hitta meg ebédre.

De nem bánta ám meg, a ki
Meghívá ebédre,

Ő felsége kegyelmesen
Gróffá tette érte.

Szegény király, szegény király...
De vigasztalódjál,
Még szegényebb királyok is
Lesznek, mint te voltál.

Dobzse László ő felsége
Magyarok királya,
Nem hijába, hogy cseh volt, de
Hejh csehül is álla.

(Pest, 1848.)

Forradalom.

Haloványul a gyáva szavamra: dalom
Viharodnak előjele, forradalom!

Szomorú' az idők, a napok feketék,
Oda hagytak atyáid, ó nemzet, ó nép!

Csak azért szakítád le bilincseidet,
Hogy ujjabb, nehezebb vas emészsze kezéd.

Füdi még beteg arcod az egykori por,
S ime sorsod ujonnan a porba tipor.

Nem a sors, nem a sors, de saját fiaid
Akaratja, mi ujra lealacsonyít.

Ez a véték a mily cudar és iszonyu,
Iszonyubb legyen érte az égi boszu!

Lealázod-e, oh haza, szent fejedet?
Piszok ülje a hir koszorúja helyett?

Mielőtt az erőszak igába fogat,
Kaszabold le hazám, nyakadat te magad.

Tegye láncra a zsarnok a holttetemet,
Diadalma legyen temetői menet!

Hol élésnek, a domb neki trónja legyen
S gyakoroljon erőt síri férgyeiden!

cen nem hagyták békében pihenni. Bezeg most már az ellenség maga jött felkeresésére. Lipótvár alul kimozdult Simonics császári generális, alulról pedig Windischgrätz által küldött üldöző csapatok mutatkoztak s ráadásul Hurbán tót vezér is megjelent egy csapat felkelővel. Ezekkel azonban a hős Kmetty csakhamar elbánt, rájuk tört szétszórta őket. De természetesen a császári csapatokkal nem lehetett ily könnyen végezni, mert sokan voltak, ellátva min-

dennel, felszerelve kitűnően. Már csatára is került a dolog, a császáriak megtámadták a hadsereg egyik szárnyát. Heves volt az ütközet s az ellenség erősen nyomult előre. Görgői maga sietett a szorongatottak védelmére, de őt visszanyomták. A csata hevében átlőtték sisakját. Ekkor állítólag így szólt Görgői: „Miért nem egy hüvelykkel alább.”

A császáriak előbbre és előbbre nyomulva, már Selmecnél állottak. Ekkor aztán tovább nem lehetett a mieinknek

De te, oh haza, nem hagyod el magadat,
Haragod tüze arcaidon kigyuladt ;

Kezed olt van a kardon, a markolaton . .
Ki fog élni, ha nem te, dicsőn szabadon ?

Szaporán ide, kedvesem, ajkaidat,
S te fiu, szaporán ide a poharat !

Mire elfogy a bor, mire csattan a csók,
Jeladásra emelhetik a lobogót.

Haloványul a gyáva szavamra : dalom
Viharodnak előjele, forradalom !

(Pest, 1848.)

A magyar nép.

Szabad a magyar nép, szabad valahára,
Kinek láncot vertek kezére, lábára,
S görbedt derekával a rabigát vontá,
Mintha csak állat és nem ember lett volna.

Szabad a magyar nép, fejét föltarthatja,
Kénye-kedve szerint kezeit mozgatja,
S mely előbb mint bilincs őtet szorította,
A vasat mint kardot ő szorítja mostan.

Szabad a magyar nép, lejárt napod, német !
Nem táncoltatod te többé ezt a népet,
S pióca módjára nem szivod a vérét,
Megfizette isten gonoszságod bérét.

E földön legyen ur a tót vagy a német ?
E földön, hol annyi vitéz magyar vérzett !
Magyar vér szerezte ezt a dicső hazát,
És magyar vér ezer évig őtalmazá !

Nincs itt urasága csak az egy magyarnak,
S kik a mi fejűnkre állani akarnak,
Azoknak mi állunk feje tetejére,
S vágjuk sarkantyunkat szíve közepébe !

Vigyázz magyar, vigyázz, éjjel is ébren légy,
Ki tudja, mikor üt rajtad az ellenség.

Ha eljön, úgy jöjön, hogy készen találjon,
Még a fél halott se maradjon az ágyon !

Haza és szabadság, ez a két szó, melyet
Először tanuljon dajkától a gyermek,
És ha a csatában a halál eléri.
Utószor e két szót mondja ki a férfi.

(Pest, 1848.)

Egész világ . . .

Egész világ a harcmezőn,
Csak én nem vagyok ottan,
Ki harci vágyát annyiszor
Éreztem és daloltam.

S a vágy, a láng még most is ég,
Még most se hal ki bennem,
Rohannék és maradni kell,
És nem lehet elmennem.

A széken és a fájdalom
Kettős könyűje áztat,
Szívemre szállt a fájdalom,
Nem, nem, a gyalázat.

Oh gyermekem, oh gyermekem,
Még meg se vagy születve
S szívemre már is kint hozál
S gyalázatot fejemre !

Ha megleszesz, ha élni fogsz,
Úgy fogsz-e majdan élni,
Hogy nevűnkől elvész e szenny,
Mely most miattad éri ?

De az soká lesz, addig én,
Leszállottam a sirba . . .
Fejfámra ne legyen az
Sötét betűkkel írva !

Jöjjön csak a tavasz, a fák !
Zöldülni fognak akkor,
Az én búmnak fája is
Kizöldül a tavaszkor !

(Erdőd, 1848.)

ott maradni, Görgei elhatározta, hogy Besztercebányára huzódik, s ott egyesíti szétszórva levő egész hadseregét. Ez az egyesítés nagy feladat volt, mert a sereg egy része Aulich alatt Körmöcbányán állomásozott s egészen elvágtatva a fő-táborból, nagy veszélyben forgott. De Aulich a rettenthetlen, a hős, elhatározta magát, hogy a magas Szkalka-hegyen keresztül vezeti át hadát, s így egyesül Görgeivel Besztercebányán. Más mód nem volt. A rendesen használni szokott

úton menve, az ellenség által meglepetés veszélyének tették volna ki magukat. Mig a hegyen át biztosan lehet eljutni. Ámde az ut a hegyszakadékok közt, veszélyes, még egyszerű gyalogos emberre is, hát még egész hadseregnek.

Pedig mégis meg kell kísérelni
Aulich a legelső éjjelen megindult. Kegyetlen, zivataros, sötét éj volt. Havazott, s a szél vadul tombolt. És vonult a sereg : a gyalogosok, a lovasok, az ágyuk, a társzekerek, mind, mind mászták a

Itt benn vagyok a férfikor nyarában...

Itt benn vagyok a férfikor nyarában,
Az ifjúságnak eltűnt tavasza,
Magával vitte a sok szép virágot,
A sok szép álmot, melyet hozta,
Magával vitte a zengő pacstírtát,
Mely fel-felköltött piros hajnalon...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes angyalom!

Elszállt az égről a piros sugár, és
Elszállt a földről a dalos madár,
Üres fészkebe énekelni a bús
Szellő vagy a haragos vihar jár;
Ábrándaimnak száraz erdejében
Csörög, csörög már s nem susog a lomb...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél fényes angyalom!

Az ég arany hajnalcsillagja s a föld
Ezüst harmatja mind, mind elvesze,
Letörlé őket kérlelhetlenül a
Rideg valóság szigorú keze;
Felhők borongnak, s rekkenő meleg van,
A gondok fojtó levegője nyom...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes angyalom!

Regényes bércek kösziklái közt folyt
Csengő morájjal egy tündér patak,
Dicsvágó patakja! ajkaim belőle
Sok boldogító mámort ittanak;
Foly még ma is, de más igyék vizéből,
Én nem iszom, többé nem szomjazom...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes angyalom!

Ha elfordulok én magamtul és mint
Polgár végig tekintem e hazát,

Szemem megromlott satnya ivadékok,
Egy pusztulásnak indult népet lát;
Karom feszül, szívem tombol: mi haszna?
Mást nem tehelek, csak sirathatom...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes angyalom!

Szeress, szeress, mint én szeretlek téged,
Oly lángolón, oly véghetetlenül;
Áraszd reám a fényt s melegséget,
Mely isten arcáról szivedbe gyűl
Az a te szived egyetlen világom,
Nappal napom és éjjel csillagom...
Milyen sötét vón' a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes csillagom!

(Pest, 1848.)

Kördal.

Bús az ember, ha nincs kedve,
Borba van a kedvmag vetve.
Hát azért iszunk mi mindig,
Meg sem állunk tíz-husz pintig.

Van minékünk pincénk, házunk,
Mindazáltal itt tanyázunk,
Itt tanyáznak a nap hosszában,
Itt tanyázunk a korcsmában.

Itt tanyázunk, mert van nekünk
Mert van nekünk feleségünk.
Nyelves, szájas mind az asszony;
Rá az ember, hogy hallgasson?

Van minékünk egy kis pénzünk,
De a pénzre mi nem nézünk;
Úgy is holtig él az ember,
Költeni ha mer, ha nem mer.

Hát azért csak iddógálunk,
Mig fel nem kötik az állunk.
Iddógálunk naphosszában,
Iddógálunk a korcsmában.

(Pest, 1848.)

nyaktörő meredek utat a hegyen keresztül. Isten megsegítette őket, az egész sereg szerencsésen átkelt s másnap Besztercebányán egyesülhetett Görgői főhadával. Most aztán Görgői, együtt lévén egész hadserege, úgy gondolta, hogy mégis jó lesz a debreceni kormány kivánságát teljesíteni, t. i. felkeresni Klapkát. Tehát felhúzódtott Rózsahegynek, hogy a Szepességen át kísérelje meg Kaszát megküzeltetni.

Január 28 án érkezett Rózsahegyre.

Itt sajtóságos eset adta elő magát. Ugyanis Pestről, Windischgrätz hercegtől követ érkezett s a főhadiszálláson kihallgatást kért. És mikor az engedélyt megkapta, egész vakmerőséggel előadta, hogy Windischgrätz részéről titkos ajánlatot kíván tenni. Ez abból áll, hogy Görgői vezesse át az osztrákokhoz a magyar hadsereget s rakják le a fegyvert. Magától értetődik, hogy Görgőinek bántódása nem lesz, s Ausztriában, vagy a hol kívánja, fényes állást biztosítanak neki.

Tiszteljétek a közkatonákat, c. költeményhez.

Ezt azt üzenetet Windischgrätz követe négy szem közt adta elő Görgeinek. Mikor elvégezte, ekkor Görgei kinyitotta a szoba ajtaját s a főtiszteket beszólította. Elmondta nekik, hogy mit izent Windischgrätz; a tisztek összenéztek, Görgei pedig átadta a váci proklamáció egy könyomatu példányát azon megjegyzéssel, hogy vigye és adja át Windischgrätznek, kinek izenetére ezzel válaszol.

Rövid pihenőt tartva, folytatták az utazást tovább. Rózsahegyről a Sturec-hegyen keresztül.

Rémítő ut volt ez, télviz idején.

Tizenhat óráig tartott a veszedelmes utazás, midőn végre az előcsapatok a hegyre felérkeztek. Másnap, február 4-én, Lőcsén ütötte fel főhadiszállását a tábor. Harmadnap pedig megvívták a híres branyickói csatát.

E veszedelmes küldetésre *Guyon Richárd* vállalkozott, az ő rettenthetlen csapatával. És a branyickói győzelmével, kitörülhetlen aranylapot irt be a szabadságharc történetkönyvébe. Csodás, nagyszerű volt e hősi küzdelme.

Tiszteljétek a közkatonákat!

Tiszt vagyok; ha lát a közlegénység,
Tisztelkedve megy el mellettem;
Én pirulok, gondolván magamban,
Nincs igazság, nincs igazság ebben.
Nekünk kéne köszönteni őket,
Mert minálunk sokkal többet érnek. —
Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.

Velők állunk a csaták tüzeiben,
De mi tudjuk, hogy miért csatázunk,
Mert van, a mi győzelemre buzdít,
Vagyon elvünk, van tán gazdaságunk,
S von előre csábító varázsa
A dicsőség ragyogó szemének. —
Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.

Ők az elvet hirtől sem ismerik;
És a haza? kemény mostohájok,
Izzadásuk díjában nekik csak
Kenyeret vet s rongyokat dob rájuk,

(Debrecen, 1848.)

S zászlajához hogyha oda állnak,
Nyomorért csak új nyomort cserélnek. —
Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.

S mit tudják ők, mi az a dicsőség!
S ha tudnák is, mi hasznuk van benne?
Nincsen lap a történet könyvében,
A hol nevök följegyezve lenne,
Ki is győzné mind fölírni, a kik
Tömegestül el-elvérezének? —
Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.

Ha megtérnek csonkán a csatákból,
Koldusbotot ád a haza nékik,
S ha elesnek, a felejtés árja
Foly sírjukon s neveiken végig;
Es ők mégis neki mennek bátran
Az ellenség kardjának, tüzének! —
Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők mint a hadvezérek.

Pacsirtaszót hallok megint.

Pacsirtaszót hallok megint!
Egészen elfeledtem már,
Dalolj, tavasznak hírmondója te,
Dalolj, te kedves kis madár!

Oh Istenem, mi jól esik
A harci zaj után e dal,
Miként ha bérci hús patak fürösz
Égő sebet hullámival.

Dalolj, dalolj, kedves madár!
Eszembe hozzák a dalok,
Hogy nem csak gyilkos eszköz, katona,
Egyszersmind költő is vagyok.

Eszembe jut dalodról a
Költészet és a szerelem,
Az a sok jó, mit e két istennő
Tett és még tenni fog velem.

(Bollen, 1849.)

Emlékezet s remény, ez a
Két rózsafa ismét virit
Dalodra, és lehajtja mámoros
Lelkem fölé szép lombjait;

És álmodom, és álmaim
Oly kedvesek oly édesek:
Te rólad álmodom, hiv angyalom,
Kit olyan hiven szeretek!

Ki lelkem üdvössége vagy,
Kit istentől azért nyerék,
Hogy megmutassa, hogy nem oda fön, n,
De lenn a földön van az ég.

Dalolj, pacsirta! hangjaid
Kikeltik a virágokat:
Szívem mily pusztá volt, és benne már
Milyen sok szép virág fakad.

A forradalmi kormány.

Forradalomma lett a szabadságharc.
1849. ápril 14-ike egészen átalakította a
helyzetet. Ekkor adták ki Debrecenben a
függetlenségi nyilatkozatot, mely trón-
vesztesnek nyilváníti a Habsburg ural-
kodóházat.

Nagy ünnepélyek és vigalmak követ-
keztek a függetlenségi nyilatkozat kihir-
detése után. Az egész ország lázas izga-
lotsággal fogadta, a rajongók soha nem

álmodott új boldogságról, arany korszakról
ábrándoztak.

Az öröm és ünneplés után következett
a munkálkodás. Szervezni kellett a kor-
mányt.

Kossuth mint megválasztott ország-
kormányzó, azon megbízatást nyerte az
országgyűlesteől, hogy állítsa össze az új
miniszteriumot, nevezze ki a minisztereket.
Ő nagy erélylyel hozzá fogott a kormány
szervezéséhez, s a függetlenségi nyilat-
kozat után két hét múlva, már be is

Európa csendes, újra csendes...

Európa csendes, újra csendes,
Elzúgtak forradalmi...
Szégyen reá! lecsendesült és
Szabadságát nem vivta ki.

Magára hagyták, egy magára
A gyáva népek a magyart;
Lánc csörg minden kézen, csupán a
Magyar kezében cseng a kard.

De hát kétségbe kell-e esnünk,
Hát busuljunk-e e miatt?
Ellenkezőleg, oh hon, inkább
Ez légyen a mi lelket ad.

Emelje ez föl lelkeinket,
Hogy mi vagyunk a lámpafény,
Mely a midőn a többi alszik
Ég a sötétség éjjelén.

Ha a mi fényünk nem lobogna
A véghetetlen éjen át,
Azt gondolhatnák fönn az égből,
Hogy elenyészett a világ.

Tekints reánk, tekints, szabadság,
Ismered meg mostan népedet:
Midőn más könyvet sem mer adni,
Mi vérrel áldozunk neked.

Vagy kell-e több, hogy áldásod
Ne érdemetlen szálljon ránk?
E hűtlen korban mi utolsó
Egyetlen hived valánk!

(Debrecen, 1849.)

A nap házaselete.

A nap házaselegény,
Tudjátok?
Hanem szegény
Fején
Ez épen a nagy átok,
Mert a papuskormány terhét nyögi,
Rosz felesége annyi but szerez neki.
Természetes hát, hogy a jó öreg
A bort nem veti meg:

A bort, mely minden bajnak orvoslója,
A bort, mely a szívből a bűt kiszórja.
De otthon inni nem merészel,
Mert ekkor kész a pör a feleséggel.
Azonban tud magán segíteni,
Midőn az égen a szokott utat teszi:
Csak arra vár,
Hogy fellegekbe öltözzék a láthatár;
Ekkor nem félve,
Hogy őt meglátja felesége,
Bebaktat egy közel eső
Kocsmába,
S iszik, mint a kefekötő;
Bujába! . . .
Ha jön az est,
S a felleg oszlani kezd,
Látjátok őtet, a mint mámorosan
Piros pofával az égről lezuhan.

(Pest, 1844.)

Megunt rabság.

Mindent elkövettem,
A mit lehetett,
Jó remény fejében,
Hogy majd megszeret.

Féktelen, szilaj volt
Leikem, mint a tűz,
Melyet a szél meggyújt
Háztetőkön űz;

És lettem szelid láng,
Min melegszenek
Őszi estén békés
Pásztoresberek.

Voltam mélybe omló
Bérci zuhatag,
Habjaim robajjal
Szakadoztanak;

S lettem méla csermely,
Halk, morajtalan,
Kedvemet lelő a
Part virágiban,

Voltam sziklahomlok,
Zordon és magas,

mutatta a képviselőháznak az új miniszteriumot.

A függetlenségi nyilatkozat kimondása után éppen egy hónap múlva, május 14-én, ismét nevezetes ünnepség színhelye volt a debreceni ref. nagy templom. Ez alkalommal ismét ott tartotta a képviselőház ülését, mert ekkor tette le Kossuth, mint országkormányzó az esküt. Ennek megtörténével pedig az új miniszterium tagjai, a kormányzó kezébe tették le a hivatalos esküt.

A gépezet tehát megindult. A kormányzó helyettesítette az uralkodó hatalmat, ki miniszterei által kormányozza az országot. Ő a legfőbb intéző, a miniszterek, a törvények és rendeletek végrehajtói. A kormányzó azonban rendeletet csak úgy adhat ki, ha azt azon miniszter, kinek ügykörébe tartozik, szintén aláírja. A kormányzó is, a miniszterek is felelősek az országgyűlésnek.

Az elvek nagyon szépen hangzottak, de az tűnt ki, hogy a gyakorlatban nem

Hol lakott mennydörgő
Villám s büszke sas ;

S lettem völgy ölébe
Rejtezett berek,
Melyben csalogányok
Búja kesereg.

Voltam . . . mi nem voltam !
Mivé rem levék !
És a lányka most is
Csak a régi még.

Nem, tovább nem űzöm !
Mert ez drága bér ;
Tán ily áldozattal
A díj föl sem ér.

Szerelem, lerázom
Fölvett láncodat !
Kedves lánc, igaz, de
Még is lánc marad.

Most hát, lelkem, repless
Régi szárnyadon,
Merre a szabadság
Végtelenje von.

(Debrecen, 1843.)

A nemzethez.

Konduljanak meg a vészharangok ?
Nekem is egy kötelet kezembe !
Reszketek, de nem a félelemtől ;
Fájdalom és düh hangzik szívembe !

Fájdalom, mert düledék hazámra
Új viharnek közeledtét látom ;
És düh, és düh, mert tétlenkedünk, mert
Nem szakad le szemünkről az álom.

Pillanatra fölriadt e nemzet,
S szétnézett, mi zaj van a világban ?
És a másik oldalára fordult,
S mostan újra aluszik javában.

Ébredj, ébredj, isten verte nemzet,
A ki ott az elsők közt lehetnél,

S kárhozatos lomhaságod által
Mindig hátul és alant hevertél !

Ébredj, hazám ! mert ha most nem ébredsz,
Soha többé nem lesz ébredésed,
S ha ébredsz is, annyi időd lesz csak,
Míg nevedet sírkövedre vésed !

Föl, hazám föl ! százados mulasztást
Visszapótól egy hatalmas óra :
„Mindent nyerni vagy mindent veszíteni !“
Ezt írjuk föl ezer lobogóra.

Oly sokáig tengődünk mi úgy, hogy
Volt is, nem is a mienk az ország ;
Valahára mutassuk meg már, hogy
Senkinek sincs semmi köze hozzánk.

Vagy ha végzés, hogy el kell enyészniünk,
Irtsanak ki hát ezen világból !
A haláltól, nem tagadom, felek,
De csupán a beestelen haláltól.

Haljunk meg, ha nem szabad már élnünk,
Haljunk meg oly szépen, oly vitézül,
Hogy azok is megsirassanak, kik
Eltörölnek a földnek színéről.

Legyen olyan minden ember mintha
Zrínyi Miklós unokája volna,
Harcoljon úgy minden ember, mintha
Egyedül rá támaszkodnék honja !

Oh de akkor, akkor nem veszünk el,
Akkor élet és dicsőség vár ránk,
Akkor saját örök birtokunk lesz,
A mi u'án eddig csak sóvárgánk.

Föl, hazám, föl nemzetem, magyar nép !
Lépj a sikra gyorsan és egyszerre,
Mint a villám oly váratlanul és
Oly erővel törj ellenségedre.

Hol az ellen, kérdezed ? Ne kérdezd,
Mindenütt van, a hova tekintesz,
S legnagyobb és legveszélyesebb az,
Ki mint testvér simul kebleinkhez.

Köztünk van a legnagyobb ellenség,
A cudar, az áruló testvérek !

tartották meg. Kossuth oly lázasan, oly nagy erővel akart dolgozni, hogy neki szinte nyűg volt az egész miniszterium. Egyszer egyik, másszor másik miniszterének a jogkörébe vágott, s adott ki oly iratot, melyet egy miniszter se jegyzett alá.

Volt még más baj is. Az, hogy a kormányon levő férfiak nem értettek egyet. Görgei katona, elébb megakarja verni az ellenséget, s aztán kormányozni. Az egész debreceni országgyűlést és kormányt szeretné szétkergetni. Csak kénytelen-kellet-

len egyezik bele, hogy honvédelmi miniszterként szerepeljen a neve. Görgei után következett maga a miniszterelnök, Szemere Bertalan, a ki nagy elvi meg hasonlásban állott a saját kormányával. Ő ugyanis köztársasági érzelmeket táplált. Az volt a nézete, hogy ha már kiadták a függetlenségi nyilatkozatot, hát ne álljanak meg. Mondja ki az ország, hogy többé nem ismer királyt, hanem szabad köztársasággá alakul át. Sem Kossuth, sem a többi miniszterek, de az ország

S egy közülök százakat ront el, mint
A pohár bort az egy cseppnyi méreg.

A halálos ítéletet rájok!
Százezerszer sujtson bár a hóhér,
Bár a házak ablakán foly is be
Az utcáról a kiáradó vér!

Könnyű banni külső elleninkkel,
Ha kivesznek a belső bitangok.
Félre most, lant! futok a toronyba,
Megkondítom azt a vészharangot!

(Pest, 1848.)

Ha életében . . .

Ha életében nem szerettem volna
A szöke fűrtök kedves gyermekét;
Övé leendett életem, szerelmem
Midőn halotti ágyon feküvék.

Mi szép, mi szép volt a halotti ágyon!
Mint hajnalban ha fényes hattyú száll,
Mint tiszta hó a téli rózsaszálon:
Lengett fölötte a fehér halál.

(Pest, 1845.)

Pál mester.

Pál mester ilyformán okoskodott,
És félre csapta
Szilajhetykén a kalapot:
„Eh, a ki adta!
Mire való a feleség nekem?
Nélküle szabadabb lesz életem:
Elkergetem . . . az lesz belőle.”
És úgy tett a miként beszéle.

Pál mester később így okoskodott,
Csak hogy nem csapta
Ő félre most a kalapot.
„Hejh, a ki adta!
Még is csak kár volt elkergetnem őt,
Kezében gazdaságom egyre nőtt,
S most elpusztúl . . . az lesz belőle.”
És úgy lett a mint beszéle.

Pál mester ekkor így okoskodott,
És félre csapta
Ismét hetykén a kalapot:
„Eh, a ki adta!
Mi haszna minden bűm és bánatom?
Úgy sincs sokam; azt is tovább adom,
Tovább adom . . . az lesz belőle.”
És úgy tett a mint beszéle.

Pál mester végre így okoskodott,
S szemére csapta
Keservesen a kalapot:
„Hejh, a ki adta!
Most már minden, de minden oda van;
Mi tévő legyek? felkössem magam?
Fel, felkötöm . . . az lesz belőle.”
És úgy tett a miként beszéle.

(Pest, 1844.)

A borozó.

Gondüző borocska mellett
Vigan illan életem;
Gondüző borocska mellett,
Sors, hatalmad nevetem.

És mit ámultok? ha mondom,
Hogy csak a bor Istene,
A kit én imádok, a ki
E kebelnek mindene.

És a bor vidám hevében
Fütyöntek rád, zord világ!
Szívemet hol annyi kinnak
Skorpiói szaggatták.

Bor tanítá húrjaimra
Csalni nyájas éneket;
Bor tanítá elfeledni,
Csalfa lyányok, titeket.

Egykor majd borocska mellől
A halál ha űzni jó:
Még egy korty! s nevetve dülök
Jég üledbe, temető!

(Pápa, 1842.)

sem volt a Szemere nézetén; oly nagy
változásra gondolni sem mertek. Hanem
a szó ki volt mondva s attól kezdve
felőlünk a világ véleménye is megválto-
zott.

A külföld végkép elidegenedett tőlünk,
mivelhogy európaszerte sehol sem volt
napirenden a köztársasági állam-eszme.
Egyszerre neki estek a német lapok a
magyar ügynek, felhívták Európa figyelmét
ránk s mintegy általános világ-politikai
szempontból is kötelességévé tették az

osztrák uralkodóháznak, hogy most már
életre-halálra folytassa a harcot ellenünk.
Minden eszközzel, minden erővel el kell
nyomni a magyar szabadságharcot, csirá-
jában kell megölni a köztársasági törek-
véseket, nehogy az egész Európa lángba
boruljon.

Ily nehéz viszonyok között kezdődött
a második korszak, a forradalom kor-
szaka.

Kont és társai.

Édes hazám, Magyarország,
Mi a bajod? Bús az orcád,
Az orcád bús, a könyved hull,
Alig vagy a fájdalomtól.

„Mi volna más bajom nékem,
Mint hogy a királyi széken
Ember helyett vadállat ül,
Uralkodik kegyetlenül.

Zsigmond király, te vadállat,
Ne nyomjad úgy a vállamat,
Alig bírja már a lábam.
El kell dölnöm itt hosszában.

Azért tettelek királynak,
Világ első királyának,
Hogy így csuffá tégy engemet,
Kiszakítsd az életemet?

Én Istenem, hová néztek?
Mindenütt csak bus enyészet,
Minden tagom zsibbad és fáj:
Átkozott légy, Zsigmond király!

Lelkem, testem nagyon beteg,
Gyermekeim segítsetek!
Hol vagytok ti, jó vitézek,
Merre jártok, merre késtek?”

Szegény haza, faidat
Hasztalanul hívogatom:
Az egyik rész gaz áruló,
A másik rész földönfutó.

Bakony erdő sötétsége
Zsiványoknak volt a fészke,
De most benne üzött vadak
Laknak, igaz hazafiak.

Közöttük van — hogy ne volna?
Kont István is a vadonba’,
Feje fölött sötét ágak,
Szíve fölött sötét bánat.

Gondolódik jó sokáig,
Összehíja cimboráit,
Csendesen előre lépett,
És így kezdte a beszédet:

„Beh összeolvadt a számunk!
Szegény jó Magyarországunk,
Csupán harminc ember maradt
Védeni szabadságodat.

Nincs mit tennünk, kicsiny a szám,
Isten veled, kedves hazám!
Barátim, csak egy van hátra,
Készüljünk el a halálra.

Föl Budára a királyhoz,
Tegyük kardunkat lábához,
Hadd vegye el életünket,
Csak ne bánta gyermekünket.”

Egynek sem volt kifogása,
Mind készen volt a halálra,
Fölnyergeltek, lóra kaptak,
Buda felé lovagoltak.

Mentek együtt egy csoportban,
Mentek némán, mentek lassan,
Némán, lassan és sötéten,
Mint a felhő megy az égen.

Buda várba följutának,
Király előtt megállának,
A legbölcsebb közöttük Kont,
Királynak ily beszédet mond:

„Itt vagyunk, király, előttem,
Kiirthatd a pártütőket,
Vedd el a mi életünket
Csak kiméld meg gyermekünket.

S leoldozták kardjaikat,
Kezők reszket, keblök dagad:
Kardjoktól kell elszakadni!
Mintha lelkők szakadna ki.

De csak mégis leoldozták,
Király előtt le is rakták,
Oda rakták őket sorba,
Szegényeket od’ a porba.

A hazának képe volt ez:
Ottan hevert mint a holttest
A haza is, megalázva,
Rajta a gaz király lába.

A szerbek elleni hadjárat.

Mikor az alvidékről Szolnok alá rendelték a magyar haderőt, nagy rémület és kétségbeesés szállta meg a magyarságot, mert jól tudták, hogy most magukra maradva, védtelenül hagyatva, martalékai lesznek a dühös szerb felkelőknek. A mitől remegtek, borzasztó módon beteljesedett. A szó teljes értelmében vérfürdővé változott az egész Bácska. Theodorovics szerb vezér leirhatlan kegyetlenséggel

ölte, pusztította a magyarokat. A szerb lakosság is neki tüzelődve, mint vérszomjas vadállat rohant a magyar házakra, ölte, kinozta azok lakóit. Felgyújtották a házakat, a menekülőket leölték, irgalmat nem ismervé felkoncolták.

Végre a magyar kormány leküldte Perczel Mór tábornokot azon utasítással, hogy vessen véget a szörnyű garázdálkodásnak.

Leküldték, de hadsereget nem adtak neki. Azt mondták, gyűjtsön katonaságot,

Kont és társai, c. költeményhez.

s vegye magához a Szabadkán és Sze-
geden levő negyedik hadtestet.

Perczel serege alig ment többre három
ezer főnél s annak is jó része rosszul
fegyverkezve. És Perczel ily erővel, már-
cius 22-én már is csatát kezd, meg-
támadja Szóregnél Theodorovics négyezer
főnyi seregét és hősi küzdelemmel szét-
veri. Aztán Zenta ellen fordul, vitézül
megostromolja, beveszi, de persze, már
alig talál magyarokat a nemrég még
virágzó városban. Képzeltető, hogy hős

honvédeink, boszutól lihegve, kegyetlen
mészárlást vittek véghez a szerbeken.
Következett Verbász bevétele; innét
akadálytalanul vonultak a pétervárad
erődbe. Itt rövid pihenőt tartván, mint
az igazságos isten küldöttei, folytatták a
véres munkát.

Szt.-Tamás bevétele volt a fő cél. Ez
volt a szerbek fő fészke, itt omlott már
a mult őszön a sok vér. A mi most itt
történt, az fölér bármely nép leghősibb
küzdelmével. Minden szó kevés annak

Zsigmond király nagy kevélyen
Végig néz a vitézségen,
Szemeit félig lehúnyja,
És így kezdi cudar gúnynyal:

„Nos hát, nagy jó uraimék,
Elég már a tréfa, elég?
Meglapulnak valahára
Megkorbácsolt eb módjára.

Hát ezek a vad vitézek,
A kik a királyi széket
S koronámat fenyegeték,
Kiktől szinte megijedék.

Hisz ezek jámbor koldúsok!
Szegény golyhók, mit busúltok?
Jól van: a mért koldulátok,
Az életet megkapjátok.”

A harminc vitéz föllobban
Irtóztató bösz haragban,
Láng a szívök, láng a szemök,
Fölfordult a világ velök.

Kont a bajuszán egyet ránt,
Megeresztli vastag hangját,
S a beszéd végét se várva
Reá dördül a királyra:

„Állj meg, a ki istened van!
Többet nem szólsz boszulatlan . . .
Koldus vagy ám te! vagy volnál,
Ha más, ha zsvány nem volnál.

Gyermekink, s nem magunk végett
Jöttünk ide kérni téged.
Gyermek ide, gyermek oda!
Most a kocka el van dobva.

Zsvány voltál, vagy és maradsz,
És minden ivadékok az,
Vér rajtad a piros bársony,
Süssenek meg tüzes nyárson!

Gyilkoltass meg mindnyájunkat,
Ez tehozád illő munka . . .
De mit álltam szóba véled?
Haramjával nem beszélék.”

Némán néz a király rája,
Hapot tűr dühében szája,
Int kezével, s a vitézek
Hóhérekre kerülének.

És a hóhér sujtana már.
„Megállj, mester,” szól a király.
„Halljátok, a ki letérdel
S kegyelmet kér, életet nyer.”

Nincs a harminc között egy se'
A ki térdét meggörbítse,
Egy se mozdul, egy se térdel,
Állnak néma megvetéssel.

„Sujts!” ordit a veszett király,
„Sujts, bakó, sujts, míg egy fej áll!”
Sujt az, s hullanak a fejek
Mint őszszel a falevelek.

Huszonkilenc fej hever már
Garadában a vérpadnál,
Huszonkilenc ember vére
Száradt a piac kövére.

Most Kont István következik,
A végső, a harmincadik;
Ő volt akkor a hazába'
A szabadság vég sugára.

Hogy föllépett a vérpadra,
Megreszketett az alatta;
Ott állt bokáig a vérben,
Társai elfolyt vérében.

Összegörnyedt Zsigmond király,
Az elítélt egyenest áll,
Olyan az ő tekintete
Mint az Isten ítélete.

Szólna Zsigmond: „Végezd mester!”
De szólani nem tud' nem mer;
Körmét a mellébe vágta,
Fogaival ajkát rágta.

Iszonyú csend . . . Kont lehajlott,
A kiomlott vérbe markolt,
S a piros vért oda vágja
Zsigmod fejér orcájára.

jelzésére, hogy küzdöttek, hogy harcoltak itt hős honvédeink. A szerbek hatalmas sáncaik mögül irtóztató tüzelést fejtettek ki, nekivadult ádáz dühvel küzdöttek. De a mieink lelkesedése előtt hátrálni voltak kénytelenek. Oly rémes harcot, a milyen itt folyt, ember még nem látott. Végre a mieink fölkapaszkodnak a sáncokra. Földvári Sándor őrnagy volt az első, ki zászlóval kezében a sáncre lép, utána a többiek. Most szuronyharc következik. Űzik az ellent be a városba, miközben

százával pusztítják őket. A város kigyulad a mieink ágyutüzétől, égnek a házak rémesen. Szélvihar tombol s így csakhamar egész utcák állnak lángokban. A szerb lakosok közül sokan a padláson lévén elrejtőzve, oda égnek. Pár óra alatt füstölő romok s elhullott tetemek borították az imént még elbizakodott város téreit, 3000 halottat szedtek össze a sáncokon és a város utcáin. 2000-en pedig a menekülők közül a Bara vizében lelték halálukat. A megmaradtak futni voltak kénytelenek.

Ordítózás, dob pergése ;
De hallik Kont mennydörgése :
„Zsigmond király, gyilkos király,
Vérünk, átkunk fejedre száll!”

A hóhérbárd villan, suhan,
Kont feje is a porba' van :
Úgy esett le a válláról
Mint a nap az ég boltjáról.

(Debrecen, 1848.)

Jőj el végre valahára . . .

Jőj el végre valahára,
Te határozó, te nagy óra.
Melyben e hon sorsa fordul
Akár rosza, akár jóra.
Folyamodjunk ahhoz, a mi
Hozzánk illik, merészséghez,
Dobjuk el már azt a kockát,
Ha fekete, ha fehér lesz!

Várjatok. Még csak néhány perc,
És kockánk eldobva leszen,
S vagy olajág vagy pedig kard
Lesz a magyar nép kezében.
Kardot és nem olajágot,
Kardot a nemzet kezébe !
Legyen szabadság először,
És azután legyen béke.

Eljött végre az idő, hol
Megmutatjuk a világnak :
Hogy méltók vagyunk-e élni,
Vagy megértünk a halálnak ?
Ha életrevalók vagyunk,
Nem fog a vész bírni velünk ;
És ha élhetetlenek, nem
Érdemeljük, hogy megéljünk.

Vedd elő és köszöröld ki,
Magyar nemzet, régi kardod,
Melyet eddig a zsarnokság
Veled együtt fogva tartott ;
Vedd elő, és mosd le róla

A szennyet hír-dicsőséggel,
Mosd le róla hevenyén a
Vörös rozsdát vörös vérrel!

De mielőtt sikra szállunk,
Mondjunk el egy imádságot.
És mi legyen az imádság ?
Egy nagy átok, egy vad átok !
Átkozzuk ki őseinket
A nyugtató föld öléből,
Miért hagytak fiainknak
Szolgaságod örökségül!

(Pest, 1848.)

Kún László krónikája.

Fene gyerek volt az a Kún László,
Magyarország egykori királya
Kún Lászlónak azért híták őt, mert
A kúnokkal volt cimboraságba'.

Az igaz, hogy torkára forrt az a
Kún barátság, bentörött bicskaja . . .
De ez már a vége! Kezdjük elől,
Ne hágjunk rá a szép rend nyakára.

A mit mondtam, újra csak azt mondom :
Fene gyerek volt biz' ő kegyelme ;
Az ördög se tudja, hogy mi volt több,
Emberség-e vagy kutyaság benne ?

A koronát még kölyök korában
Nyomintották a fejére néki,
S már csatázott siheder korában,
És vala nagy az ő vitézségi.

Ottokárral, híres cseh királyllyal,
Keveredett kemény háborúba,
És pediglen Ottokár alól e
Háborúban a gyékényt kihúzta.

A cseheknek nagy királya ott a
Csataterén a fűbe harapott,
Lászlót pedig nem tekinték másképp,
Hanem csak úgy mint egy új csillagot.

Ez volt a bűnhődés a véghetetlen sok
kegyetlenségért, melyet Szt.-Tamás védett
helyéről ki ki törve, a szerb lázadók egy
éven keresztül elkövettek.

Szt.-Tamással együtt a Bácskában meg-
tört a szerbek ereje. Csak az ugynevezett
római sáncokban tartották még magokat.
Percel tett róla, hogy onnét is elfussanak.

Pancsovát könnyű szerrel hatalmába
kerítette Percel, a szerbek remegtek tőle,
elfutottak; ki Titelbe, ki át a Dunán
Szerbiába. A pancsovai német lakosság

pedig tárt karokkal fogadta a magyarokat,
zeneszóvai vezették be őket a városba,
a nők virágot hintettek utjukra.

Komárom vára.

Régi hagyomány, hogy Komárom várát
ellenség be nem veheti. Tényleg e ha-
talmos erősséget nem is foglalta még el
egyetlen ostromló hadsereg sem. A ter-
meszet által úgy van megvédelmezve
Komárom, mint egyetlen más erődítmény
sem egész Osztrák-Magyarországon. A Vág

Haza ment ám, hanem otthon, bezeg
Fenekestül fölfordult az ország,
Olyan volt mint a Csáki szalmája,
Es e bajt a nagy urak okozták.

Természetes, hogy mikor a macska
Nincs otthon, az egerek táncolnak;
A nagy urak kapták magokat hát,
Egymással mind rútul hajba kaptak.

László király, szerelmeles öcsénk,
Már most aztán fogi erősen hozzá . . .
Dehogy fogott, dehogy fogott! kisebb
Gondja is nagyobb volt mint az ország.

Neki lódul, becsap a kunokhoz,
S haza gondját eltemeti szépen,
Kun legények telt kupái mellett,
Kun menyecskék dagadó ölében.

És a midőn hitese felesége
Szót emelte e miatt előtte,
Egy szikrát sem teketóriázott,
Azon módon elkergette őtet.

S melege lett pap uraiméknak,
Kegyetlenül szorult a kapcájok,
László király a pogány kúnokat
Fosztogatni uszította rájuk.

Meghallja ezt a szentséges pápa,
S haragjában adtateremtettéz,
Es meghagyja egyik püspökének:
„Rendcsinálni magyarokhoz elmégysz!”

És el is jött azonnal a püspök,
S oda vitte jó móddal a dolgot,
Úgy szívére beszélt a királynak,
Hogy elméje javuláson forgott.

Meg is javult, istenes szándékból
Megtéríté papok veszteségét,
A kúnoknak sátorát elhagyta
S visszavette elvert feleségét.

De egyszerre más jutott eszébe;
Gyüleseztek a papok Budában;
Mégunt a locsogást-fecsegést,
S szétzavarta őket hamarjában.

Fenyegeti a pápa követe,
A püspök, hogy majd átkot vet rája.
Bánja is ő, galléron csipeti
A szent embert és tömlőcbe zárja.

És a régi tivornyázó élet
Alvó zaját újra fölkellette,
Fölkereste a kún cimborákat,
S őt virított rózsaszínű kedve.

Megcsóválta fejét a nemzet, és
Szólt: „A mi sok, az csak sok, hijába!
Ha ez így tart, belénk út a mennykő.”
S László komát betették fogságba.

Nem sokáig üldögélt a hűsön,
Kinyitották tömlőcét és szóltak:
„Lángban, vérben áll a haza, király,
Jer és győzd le a kún lázadókat!”

„Rajta tehát!” fölkiáltott László,
„El, utánam élet és halálra!”
Rég vagy, kardom, a homályban, mostan
Vess homályt a nap koronájára!”

És vezette hadát a kunokra,
S ráncba szedte őket nagy csunyául,
Kit lever a harcmezőn közülök,
Kit pedig kiűzött a hazából.

S megragadta a kormányt erősen,
Megmutatta, hogy ő milyen férfi,
Hogy ő nem csak a korhelykedést, de
A nemzetnek ügyeit is érti.

A gonoszok meghunyászkodának
S a királyra reszketéssel néztek,
A jók szívét pedig seregestül
Szállták meg a mosolygó remények.

De alig, hogy elmosolyodott a
Nemzet, újra lebiggyedt a szája,
Mert azt vette észre, hogy Istentől
Újra elrugaskodott királya.

El bizony, de mennyire! naponként
Veszettebbül sülyedt a pizsokba;
De még egyszer fölemelte fejét,
Fölgyült szíve, és égett lobogva.

folyónak a Dunába ömlésénél, egy nagy földnyelven van építve a vár. Körül óriási víz mindenfelé. Ellenség ha jó, könnyű a várból megsemmisíteni. Csak egy oldalról lehet megközelíteni: szárazon, de ott óriási sáncok védik, melyeket ostrom alkalmával vízzel töltenek meg.

A vár maga igen nagy, hatalmas kaszányákkal és épületekkel van megrakva, úgy, hogy harmincezer főnyi katonaságot képes falai közé befogadni. A szabadságharc kitörésekor a császáriak csakhamar

ostrom alá fogták a várat, de bevenni nem voltak képesek. Fél esztendeig volt körül zárolva osztrákok által, de azt a vár fel se vette, mert egy évre el volt látva eleséggel.

Az osztrákok többször kísérlettek meg a vár bevétele, de az mindannyiszor meghiúsult. Egyszer azonban majdnem sikerült, mert egy pár áruló akadt a várbeliek között, ki az ellenséggel szövetkezett, hogy a várat kezükre játsza. De a gonosz szándékot idejében felfedezték.

A berontott kúnok és tatárok
Meggörnyedtek karja erejétől,
Még egy cserfa koszorút hozott az
Ifju király a harc mezejéről.

Akkor aztán jó éjszakát, erkölcs!
Bele mászott nyakig a mocsárba,
És valódi szent volt ekkoráig
Ahhoz képest, a hogy mostan járta.

Egy tivornya a másikat érte,
Sátor alatt élt mint a cigányok,
Véle régi korhely cimborái
S e véle kún és tatár leányok.

Hanem egyszer ilyen szókat hallott:
„Laci pajtás, meghalálozik kend!”
S három ember úgy oldalba szurta
Ő felségét, hogy még meg se nyekkent.
(Pest, 1848.)

Hallod e szív, szívem!

Hallod-e, szív, szívem! hallod-e beszédet?
Gyávaság vádjával kit illetnek? Téged!
Te reád merik azt mondani, hogy: gyáva,
Te reád, hogy nem mersz menni a csatába.

Tudom, hogy kik vagytok, ti nyomoru férgek,
Kik a hátam mögött vakmerően beszéltek;
Egy időben szemközt állottam veletek,
És pillantásomtól akkor reszkettetek.

De miért tölem e figyelem irántok?
Nyujtogassátok rám a kigyófulánkot.
Marjátok, marjátok ti csúszók, sarkamat,
Háttra sem fordulok, hogy eltiporjalak!

Csendesedjél, szívem! minek ez indulat?
Miért pazarolnok nemes haragodat?
Ha épen kedved van lázas indulatra,
Válaszsz érdemesebb tárgyat haragodra.

Csendesedjél, szívem, parancsolj vérednek,
Melyet fölzaklatott viharok kergetnek,
Mutasd meg azzal is a te nagyságodat,
Hogy békén tűröd a cudar rágalmakat

Cudar, gaz rágalom! bebizonyítom ezt.
Csak azt restelem, ha bebizonyítva lesz,

Azok is, kik most úgy ócsárolnak engem,
Éljenezni fognak győző ünnepemben.

Ily hitvány az ember, ily hitvány valóban!
Csak miljomad része a mi közte jó van.
Menjete! Kivánom, hogy boldoguljatok;
Küzdök is érte, de nem kell jutalmatok.

(Pest, 1848.)

A székelyekhez.

Köröskörül sötét felhő az égen,
Egy magányos csillag ragyok közepén;
Az a csillag ott a magyar nép képe,
Kit idegen népek vettek középre.

Nagy a világ, és testvérünk nincs benne,
Nincsen, a ki bajainkban részt venne.
Dehogy testvér magyarhoz a világ!
Ellensége minden ember, a kit lát.

Ha a magyar is elhagyja a magyart,
Nem lesz akkor olyan, a ki vele tart,
Úgy eltűnik mint az égről a csillag,
Ha a sötét felhők reá borulnak.

Föl, székely, föl! közös az ellenségünk,
Ti nektek is az árt, a ki minékünk,
Az ver vasra titeket, a ki minket,
Együtt törjük szét a közös bilincset!

Mert végtére szabadokká kell lennünk,
Hadd legyen az egész világ ellenünk;
Bennünket az még kétségbe ne ejtsen,
Hisz velünk van az igazság s az Isten.

Mutassuk meg: a magyar nem olyasmi,
Mint a gyertya, mit el lehet oltani;
A magyarnak élnie kell örökké,
És nem szabad rabnak lennie többé!

Föl, székely! nézz szembe az ellenséggel!
Ki néz vele szembe, ha nem a székely?
Hisz a székely ős apja volt Attila;
Kit úgy hittak, hogy az Isten ostroma!

Hijába, Bécs, hijába van gazságod,
Küldheted ránk a rácot, a horvátot:
Állani fog, állani fog Magyarhon,
Élni fogunk, élni fogunk szabadon.

(Pest, 1848.)

Volt még egyéb baj is. A várbeli magyar
főtisztek civakodtak egymással, zűrzava-
rosan mentek a dolgok. Ehhez járult még
azon körülmény is, hogy az ostromló
bombáktól a város kigyuladt, a polgárság
fedél nélkül maradt, s a zordon időben
sátorok alatt volt kénytelen tanyázni.

Éppen ideje volt, hogy történjék már
valami üdvös dolog a vár érdekében. És
csakugyan ekkor jó egyszerre az örömhír,
hogy a győzelmes nagy-sarlói ütközet
után, Klapka és Damjanich közelednek

diadalmas hadseregeikkel. És előre szá-
guldva, Guyon hatvan huszárral, mintha
égből pottyant volna le, ott terem
a vár kapuja előtt és vitézül keresztül
vágja magát az osztrákokon. Lett erre
aztán nagy rémület az osztrák hadvezény-
letben! Kapkodtak jobbra-balra sereg
erősítés miatt. Odarendelték Pestről a mi
erőt csak ott nélkülözni tudtak s néhány
nap alatt csakugyan harmincezerre sza-
porították Komárom alatt a császári had-
sereg létszámát. Mig szedelőzködtek az

Péter bátya.

Tíz katona esett a helysége;
Nem volt szükség fogdosó kötélre,
Hűsz legény ment maga jó szántából
Zászló alá az eke szarvától.

„Hogy ne mennék örömet, mikor kell!
A ki nem megy, hitvány, gyáva korhely:
Nem királyért hadakozunk mostan,
A hazáért fogunk állni sorban.

Nem királyért, sőt a király ellen,
A kit Isten mindörökké verjen!
Verje meg úgy, a mint ő akarta
Hogy igába jussunk mi s nyomorba.

Te éretted megyünk a csatába,
Nemzetünknek drága szabadsága!
Megyünk hűszan tíz helyett, és ha kell
Utánunk még kétszer annyi jön el.“

S összeálltak indulásra készen
Az ujoncok falu közepében,
Körülöttük fiatalok, vének
Gyülekeztek búcsuvétel végeit.

Az anyák — ez a természet rende,
Isten őket már így teremtetten,
Ők szegények erről nem tehetnek —
Hát az anyák szörnyen keseregtek.

Sírtak-ritak mint az őszi felleg,
Fiaiknak, hogy elmenni kellett,
Elmenniök, és még oda pedig,
A hol a halál vendégeskedik.

A mint mondom, volt sok sírás-rívás;
Hejh, hanem úgy csak korán se' rítt más,
Egynek se volt oly nedves köténye
Mint kelmednek, szegény Panna néne!

Hogy ne sírna? Három fia vagyok,
Mind a három szép szál legény nagyon,
S mind a három be vagyok sorozva
Katonának, s ottan áll a sorba'.

„Hagyd el, anyjok hagyd el már, „szólt kérve
Péter bátya, Panna néni férje,
„Hagyd el, anyjok, elég ebből ennyi,
Nem is illik ennyit keseregni.

Nekem is úgy fiaim mint néked,
Azért még sem siratom ám őket,
Sőt örülök, hogy nevemmel hárman
Lesznek ott a szabadság harcában.

Menjetelek el, szeretett cselédim
Ha megjöttök a háboru végén,
Nagy kedvem lesz; és ha oda vesztek,
Fáj a szívem majd, de nem reped meg

Szép halál a szabadságért halni,
A hogy én azt el tudom gondolni;
Legszebb halál az a csatatéri,
A hogy azt az én eszem föléri.

Menjetelek hát életbe, ha'álba,
Fegyveritek legyenek megáldva,
Hogy szabadság ragyogjon majd rajtok;
Különben jobb, hogyha ott maradtok.“

Az ujoncok utra kerekedtek,
Jó kedve volt a jó gyermekeknek;
Úgy mentenek a halál útjára
Mintha mentek volna lakomára.

Péter bátya, hát kendet mi lelte?
Olyat sóhajtt, majd kiszáll a lelke,
Néz utána az ujonc-seregnek,
S íme, íme könnyei peregnek.

E hát vége a sok cifra szónak?
Addig beszélt máshoz biztatólag,
Addig köpte a markát, míg aztán
Tyúkmadár lett a vitéz oroszlán.

Csúfolták az öreg keményen,
Hogy hát ő csak szóval győzte legyen;
De az öreg, bár nagyon is únja,
Egy sziporkát sem felel a gúnyra.

A mit szólott, azt csak úgy magában
Mormogta el haza ballagtában:
„Mennek ők és maradni kell nekem?
Itthon maraszt göthös öregségem.

Szabadságot vesznek drága áron,
S én ne legyek a véres vásáron,
En itthon csak kész portékát lessek,
Ne legyek ott, hogy én is fizessek!

osztrákok, a közben Klapka és Damjanich hadtestei bevonultak Komáromba, utánuk Görgei is megérkezett. Jól tudták, hogy a császáriak nagy erővel új ostromra készülnek, tehát azt megelőzendők, ki-rohanást eszközöltek a várból. Győzni, diadal-maskodni kell minden áron, mert rettentő szégyen és végzetes csapás lenne, ha az ellenség megostromolná, bevénne a várat s ott elfogná az egész magyar hadvezénylet intézőit, Görgeit, Klapkát,

Damjanichot, Guyont s a többieket. És győztek csodásan, hihetetlenül.

Ettől kezdve Komárom vára volt köz-pontja a magyar hadvezényletnek. Itt volt a főhadiszállás, innét intézték a csa-tákat. És mikor már végsőt lobbant a szabadságharc ügye, Komárom még akkor is állott rendületlenül. Sőt mikor már az utolsó óra is elérkezett, megtörtént a világosi fegyverletétel: Komárom még mindig tartotta magát. Klapka őrizte,

Péter bátya, c. költeményhez.

tehát jó kezekben volt. A hős vezér kikicsapott a várból, hogy nyugtalanítsa az osztrákokat. E kitörések nagyon fontosak voltak hadászati szempontból.

A világosi fegyverletétel után majdnem két hónap múlva, 1849. okt. 3-án adta meg magát Klapka, de úgy, hogy kikötötte mind a huszonnégyezer embere számára a sértetlen elvonulást. Az osztrákok megadták. Komárom védőinek semmi bántódásuk sem lett. Az ellenség meg-

hajolt a hősök előtt. Tehát Komárom várában szerezték meg a magyar fegyvereknek a legnagyobb tiszteletet.

Klapka maga és tisztársai, szintén sértetlen elvonulást nyertek. Kiki mehetett oda, a hová akart. Bezzeg más volt a világosi fegyverletétel, ott fogoly lett az egész magyar hadsereg s bitóhalál jutott a hősök hőseinek játalmul.

Jól esik, hogy megértem ezt a kort,
Hol nemzetem lánc helyett fegyvert hord,
S még is veszem vőn' el eddig inkább,
Mint hogy most csak nézzem e szent munkát.

Elvágna a két kezem, két lábam,
Ha tudna, hogy nem vágom hijában,
Ha helyette más erős uj nőne,
Hogy mehetnék majd a harcmezőre!

(Szalonta, 1849.)

Három madár.

Három madár van, a kit szeretek,
Három madárról mondok éneket.
Ha oly szép lenne rólok énekem,
A mily nagyon én őket szeretem,
A mennyi boldogságot, örömet
Ezen madarak nekem szerzenek!

Az első madár egy kis cinege:
Nem sérti őt a télnek hidege,
Nem háborítja őt meg semmi vész,
Télben, viharban vígan fűtyörész,
Vigan ugrál a száraz ágakon
Mint a pillangó a virágokon,
Ugrál miként a gyermek, gonátnan,
Jön és megyen, másol van untalan,
Alig képes kísérni őt a szem. —
Kedélyed e cinege, kedvesem!

A második madár egy csalogány:
Elrejtve él a lombok alkonyán,
Nem látja más ottan, s mást ő se' lát,
Kis fészke néki az egész világ,
Ebben dalogat, s ha dalolni kezd,
Elfojt az alkony mindennemű neszt,
Hogy meg ne háborítsa énekét,
Hogy gyönyörködjek a föld és az ég,
Gyönyörködjek e dalban, a minő
Hozzánk csak legszebb álmainkban jó,
A melynek minden hangja eltemet
Egy bánatot és szül egy örömet,
Mert mindenik hang egy szent szerelem. —
Ez a csalogány szíved, kedvesem!

A harmadik madár egy ifju sas:
Szárnyának röpte merész és magas,
A villámokkal egy tanyán lakik

S tekintetét fölküldi a napig,
Nyugodt időben alszik, elvonul,
De ha vihar jön és üvölt vadúl,
Fölébred a sas szenderegésiből,
És a viharnek karjaiba dől
És vinni hagyja magát általa,
Mint viszi a lovast a paripa,
Rémitő bátran, szörnyű sebesen. —
Ez a sas a te lelked, kedvesem!

Kedélyed gyermek, szíved asszony, és
A lelked férfi, te csodás, mesés
Teremtény! s én valóban nem tudom,
Mi több: szerelmem vagy csodálatom?

(Pest, 1848.)

Mit daloltok még, ti jámbor költők?

Mit daloltok még, ti jámbor költők?
Ily időkhöz minek az a dal?
Ugy sem hallgat a világ reátok,
Hangotok csaták zajába hal.

Félre mostan, jó fiúk, a lanttal!
Szép zenétek hasznót nem hozó,
Tudhatnátok azt, hogy elenyészik
Mennydörgésben a pacsirtaszó.

Meglehet. De a madár nem nézi,
Hallgatják-e őtet oda lent;
A pacsirta fönne a kék magasban
Istenének és magának zeng.

Önmagától száll a dal szívünkbe,
Ha bú vagy kedv érintette meg;
Száll a dal, mint szállanak a szélben
A letéptett rőzsalevelek.

Énekeljünk, társak! sőt legyen most
Hangosabb mint eddig volt a lant,
Hadd vegyüljön e zavaros földi
Zajba egy-két tiszta égi hang;

Romba dőlt a fél világ: kietlen
Látomány, mely szemet s szívet bánt!
Hadd boruljon a rideg romokra
Dalunk, lelkünk zöld repkény gyanánt

(Pest, 1848.)

Budavár bevétele.

Hösi vitézségnek csodás fegyverténye
Budavár bevétele 1849. május 21-én. Az
egész szabadságharc legszebb, legdicsebb
ostroma és fényes győzelme. Ekkor mu-
tatta meg a honvéd, hogy milyen bátor,
milyen vitéz katona.

Ugy állott a szabadságharc ügye 1849.
május elején, hogy a császáriak Szolnok-
nál, Hatvannál, Isaszegnél, Vácánál, Nagy-
Sarlónál és Komáromnál megveretve,

csakis Budavárában voltak még annyira
a mennyire megfeszkelődve. Az volt tehát
a feladat, hogy Budavárból is eltakarod-
jék az ellenség s Görgői legsürgősebbnek
mondotta ki Budavár megostromlását.
Kossuth és a kormány ellenkezőleg, jobb
szerették volna, ha a komáromi fényes
győzelem után vitéz hadseregünk üldözi
tovább a futó ellenséget Bécs felé, s
megtámadja ott, folytatja a harcot osztrák
területen. Buda addig várhat a felszaba-
ditással. Lehet, hogy ez talán helyesebb

Bérangér legujabb dala.*)

Oh Manuel, fölkelt im Franciaország!
Szabadságának nincs többé ellensége.
Ilyennek álmodtuk, ilyennek mi ötlet!
Ez az óriás nép nem hagy semmit félbe.
Mért nem hagyott téged közöttünk az Isten,
Ha már elérhetjük a megígért földet?
Mit vétettél, hogy úgy haltál meg mint Mózes? ...
Szegény barátom, hogy meg nem ölelhetlek!

A magasztos harcnak győzedelmes végén
Kicsiny kis kunyhómról megemlékezni te,
Az ilyen nagyszerű láznak napjaiban
Van egynek a másra leginkább szüksége.
Sokáig hallgatnánk hosszan ölelkezve,
Aztán lecsókolnók árját könyeiknek
És elkiáltanók: „Viva la République! ...“
Szegény barátom, hogy meg nem ölelhetlek!

Tudjátok, tudjátok? A Jeu-de-Paume óta,
Hol az új korszak nyílt, melyben a győztes nép
Ide befolyatta a mi szép hazánkba
Az egész világot, mint a szívbe a vért,
A magasztos ég bölcs, véres arany könyvben,
A melyet minden év új fényvel töltött meg,
A negyvennyolcadik év a legdicsőbb lap! ...
Szegény barátom, hogy meg nem ölelhetlek!

(Pest, 1848.)

Soványyná tette királyság a hazát,
S leveté horgonyát a futó homokba,
Jött a villám és fölfordította a trónt,
S kerestem ezt, de nincs se hire, se hamva;
Helyette talállok termékeny országot,
Melyet majd a nemes vér terméknyit meg,
Dicsőséges föld, mely egy világot táplál! ...
Szegény barátom, hogy meg nem ölelhetlek!

A respublica nagy és állandó marad,
Betelvék vágyaink; de én szeretélek,
Emlékszem keserves fölkiáltásodra:
„A holtak örökké alusznak, szegények!“
Aludni, midőn fölkél Franciaország,
Midőn, hogy kivívja a győzedelmet,
Szüksége van neki szellemre és kardra! ...
Szegény barátom, hogy meg nem ölelhetlek!

Dicsőség reád, nép, e gyors sikeredre!
Jobban szeretlek én, ha ő eszemben van.
Az én nyílt karjaim nem lesznek üresen:
A ki csak francia, mind testvér az mostan.
Ti fegyvert fogtatok, s görnyedt agastyánnak
Nekem, mint halottnak, itt pihennem kellett!
Hideg a vérem és forrók a könyeim ...
Oh francia nép, hogy meg nem ölelhetlek!

V é r m e z ő.

Magas hegy tetején régi Buda vára,
Merőn állva néz a ballagó Dunára;
Talán azért néz, hogy leszédüljön végre
És a mélybe essék, a víz fenekére.
Jobb is lenne már ő néki ott a mélyben,
Sok gyászdolgot látott hosszú életében;
Sok gyászdolgot látott, megirtóztott tőle,
Azért várja, várja, hogy már mikor dől le.

Látta gonosz Zsigmond király idejében
Kont levágott fejét a hóhér kezében,
Vitéz Hédervári Kont Istvánnak fejét,

S véle egyetemben sok jó társaiét.
Látta a hitszegő László király alatt,
Vérpadra idősebb Hunyadi mint haladt,
Szép Hunyadi László, fiatal levante,
Őt pallos-suhintás fejét leütötte.

Martinovicsot is látta négy társával
Összeölelkezni a véres halállal,
Látta nyakaiknak fölfecscsenő vérért
S iemetszett fejeik rémes fejérségét.
Hát ezután kit lát? Elgondolom olykor:
Ki tudja, hát ha most én rajtam van a sor?

*) Sietek lefordítani e költeményt, mely megbecsülhetlen érdekű talán nem csak én reám, hanem minden olvasóra nézve, mert a dicső Béranger írta, és írta a februáriusi forradalom, a köztársaság kikiáltása után, és írta hatvannyolc éves korában! és végre mert ez legszebb költeményei között talán a legszebbik.

lett volna, de akkor nem volna beírva
történelmünk lapjaira Budavár bevétele-
nek ragyogó fejezete.

Görgei azt gondolta, hogy hamarosan
beveszi Budavárát s aztán majd átesap
Ausztriába, s ott is győzedelmeket aratva
kényszerítendi a bécsi kormányt tisztes-
séges béke-alkudozásokra.

Csak hogy Budavár bevétele nem tör-
tént meg oly hamarosan. Kemény dió
volt az, mert kemény fő intézte a vár
védelmét. Hentzinek hívták. Gyűlölt név,

de meg kell adni, hogy a viselője el-
szánt, bátor, erélyes, sőt vakmerő katona,
ki inkább elesik, mintsem hogy magát
megadja.

1849. május 2-án Görgei Buda alatt
állította fel 35—40 ezer főnyi hadseregét.
Másnap levelet intézett Hentzihez, mely-
ben felszólítja, hogy adja fel a várat, ne
tegye ki a magyar fővárost az ostromlás
iszonyainak, s mindennek felett ne meré-
szelje bombáztatni Pestet, mert a meg-
állapodások szerint Pestről nem fog

Talán engem is mint őket lefejeznek . . .
Ha meghalok, hazám, te érted halok meg.

Budán ne járjatok, ne járjatok éjjel,
Mert tatálkoztok a megöltek lelkével,
Hónok alatt tartják levágott fejüket,
Úgy nyögnek, úgy járkák be a vesztőhelyet.
Kont s Hunyadi László fönn Szt-György piacán
Tölti boljongva és nyögve az éjszakát,
Martinovics pedig társaival együtt.
Éjféli tanyát ott lenn a vérmezőn út.

Vérmező, Vérmező, nagyon megsomjaztál,
Egy hajításra olyan sok vért inni tudtál.
A sok jó igazi magyar vért megivád,
S német csaplár adta neked az áldomást.
Vendégül fogadtuk hozzánk a németet,
Hanem a vendégből csakhamar gazda lett,
S hejh be roszul, hejh be csúful gazdálkodott,
Bút hozott fejünkre, bút és gyalázatot.

Martinovics apát, Hajnócy, Zsigray,
Lackovics és a szép ifju Szentmarjay,
Ezek és több mások összeszövetkeznek
Széttörni rabláncát a magyar nemzetnek;
Összeszövetkeztek élet és halálra,
Szabadságot hozni a magyar hazára,
A magyar hazának elnyomott népére,
Az elnyomott népnek sóhajtó lelkére.

„Tovább is csak sóhajts, szép magyar nemzetem?
Tovább is csak szolgálj? Nem, Istenemre, nem!
Nem szolgálsz te többé idegen nemzetet,
Legeslegkevesébbé pedig a németet;
Szabadidőidet mi bennünk tekintsed,
Laszakitjuk rólad a szolgálilincset,
S a szégyenfoltot, mely fejedet fódé el,
Lemossuk a zsarnok tulajdon vérével!”

Az összeesküdtek így beszéltek bátran,
S haladtak naponként a titkos munkában!
Jaj! de mielőtt a gyümölcs megért volna,
Egy istentelen kéz azt leszakította:
Elárulta őket egy rosz, egy gaz cudar.
Elfogdosták őket egymásután hamar
S börtönbe vetették nehéz vasra verve.
Dugába dőlt a nagy hazamentés terve.

Csakhamar kibírták a börtönből őket,
Bírák elé vitték kihallgatás végett.

ostrom intéztetni Buda ellen. Ha azonban mégis, ellenére minden katonai törvénynek, alávaló módon löveti Pest városát, úgy az ostrom sikerülése esetében, miben kételkedni nem lehet, irgalom nélkül kard-élre fogja hányatni az egész vár-védő hadsereget.

Hentzi azt felelte, hogy nem adja meg magát, küzd a végsőig, sőt Pestet is bombáztatni fogja.

Ez izenetre Görgei nem volt elkészülve. Annyira nem, hogy ostromló-ágyukat nem

és szólt a bíró: „Nem maradtok életben, Összeesküdtek a szent haza ellen.”
És ők így feleltek nagy rendíthetetlen:
„Nem a haza ellen, csak a király ellen!
Ha a király s haza egy úton nem járnak,
Egyiknek veszi kell, veszni a királynak!”

Nagy és szent igazság! de az igazságot Még most is egészen ki nem mondhatjátok, Csak úgy félig-meddig lehet azzal élni, Különben az ember vele magát sérti;
Annál kevesebbé volt még akkor szabad, Tisztán és kereken mondani igazat . . .
Ha egyéb vétségek nem lett volna nekik, Már azért magáért a nyakukat szegik.

A nyakukat szegték. A vérmezőn Budán Mind az öt elvérzett egy nap egymásután. A szegény magyarok leverve zokogtak, A németek pedig gögösen kacagtak. Ők, az elitáltak, bátran léptek oda A hóhér elébe, a szörnyű vérpadra . . . Május hónapja volt, hajnal volt az égen, Rózsa a kertekben, vér a vesztőhelyen.

Szabadságért elhullt dicső áldozatok,
Hol vannak, hol vannak a ti sírjaitok?
Hová temették el? szent hamvaitokat
Hol találjuk meg, hogy tiszteljük azokat?
Olyan sokáig volt átkozott nevetek,
Megemlíteni sem volt szabad bennetek;
De már annak vége, megadhatjuk a bért,
Áldozhatunk könnyet a kiontott vérért!

(Pest, 1848.)

Mi bűvös bájos hang?

Mi bűvös-bájos hang?
Völgyben csendült meg ünnep-est harangja?
Mely a buzgó falut
Imádkozásra szentegyházba vonja;
Vagy lelkem álmban
Cseng édes bús emléke a lánykának?
Ki szép és ifju volt
S kinek sírjára könyeim folyának.

(Eperjes, 1815.)

is hozott magával. Azt hitte, Hentzi nem fogja felvenni az ostrom-harcot,

Gyors intézkedések történtek, hogy a komáromi várból azonnal szállítsanak ostrom-ágyukat. Persze, több nap telt el, míg a kívánt ágyuk megérkeztek. Hentzi ez idő alatt irtóztató módon beváltotta fenyegetését. Május 9 én hajnalban, szörnyű bombázást indított Pest ellen. Azt hozta fel ürügyül, hogy a pesti oldalról is történtek lövések a budai vár ellen, pedig ez merő hazugság volt.

Vajda-Hunyadon.

I.

Fogadjatok be, ti dicső falak
Fogadj magadba, híres ősi vár!
Légy üdvözölve! hol a hős
lakott,
A költő ottan lelkesedve jár.

Mily hős lakott itt, a nagy
Hunyadi
Mily lelkesülés éget engemet!
Szívemnek hangos dobba-
násai,
Beszéljetek ti ajkaim helyett.

Napokon át bombáztatta Hentzi Budavárból Pestet. Iszonyu volt a pusztulás a mit okozott. Végre megkapta Görgei Komáromból az ágyukat, s május 15-én megkezdte Budavár ostromát. Csakhamar lángba borították a mi bombáink is Budavárát; hatalmas lángnyelvekkel égett a királyi palota s a többi épületek mind. Másnap, május 16-án éjjel a mieink rohamcsatára indultak a vár ellen. A várból rettenetes golyózáporral fogadták a támadó honvédeket.

Május 17-én folytatták ágyuink a bombázást. A Gellérthegyről s a többi budai hegyekről jól lehetett dobálni a lövegeket. A bombázás nappal és éjjel szakadatlanul folyt.

Május 19-én már egy helyen husz méter széles rés támadt, más ponton szintén megtörték a falak. De Hentzi a réseket nagy erőfeszítéssel tömte s torlaszoltatta, miközben ő is szakadatlanul bombáztatott. Irtózatoss napok és éjek voltak ezek.

Itten lakott, tán olykor épen itt
Gondolkodék e bátya tetején,
Innem tekintet a jövőbe ő,
A honnan most a multba nézek én

Itt pihené ki fáradaimait,
Midőn elzúgtak a kemény csaták,
Melyek Konstantinápoly tornyain
A büszke félholdat megingatták

Jó pihenőhely, csendes szép magány,
Mélyen lehajló völgynek zöld ölen;
Itt lenn a vár; nem éri a vihar
Még a zászlót sem tornya tetején.

El van rejtve a világ elől
E szent magány; beléje más nem lát,
Csak messziről fejér fejével a
Hegyek nagyapja a vén Rettyezát.

II.

Szólott Hunyadvár bámuló gyönyörrel:
„Kit látok? oh kit látok? Hunyadit!
Megjöttél hát, hősök hőse, végre,
Kit vártalak négy hosszú századig.

Én hittem azt, hogy vissza fogsz te jőni;
Ez a hitem volt, mi erőt adott,
Hogy el ne dőljek, hogy viselni birjam
A négy száz éves gyászt és bánatot.

És megjövé. Légy hévvel üdvözölve,
Hosszan várt vendég, oh hős, oh apám!
Csak az fáj most, hogy nem tud sirni a kő,
Örömkönyűimet ott ontanám!”

Felelt a vendég: „Sajnálak szegény, vár,
Hogy örömedet el kell rontani,
Csalatkozol; nem az jött, a kit vártál,
Az én nevem Bem, nem Hunyadi.”

Szól vissza a vár: „Én azzal törődjem,
Mi voltál akkor s mi mostan a neved?
A név mulandó változékony; a mi
Örök, azt nézem én, a szellemet.

Nem a nevedről, hanem szellemedről
S annak művéről ismerék reád:
Az vagy, ki voltál, négy száz év előtt, s most
Te mentetted meg a magyar hazát!”

(Vajda-Hunyad, 1849.)

Anyám tyukja.

Ejh mi a kő! tyuk anyó, kend
A szobában lakik itt bent?
Lám, csak jó az lsten, jót-ád!
Hogy fölvitte a kend dolgát!

Itt szaladgál föl és alá,
Még a ládára is fölszáll,
Eszébe jut, kotkodákol,
S nem verik ki a szobából.

Dehogy verik, dehogy verik!
Mint a galambot etetik,
Válogat a kendermagban,
A kis király sem él jobban.

Ezért aztán, tyuk anyó; hát
Jól megbecsülje kend magát.
Iparkodjék, ne legyen ám
Tojás szükében az anyám.

Morzsza kutyánk, hegyezd füled,
Hadd beszélék mostan veled!
Régi cseléd vagy a háznál,
Mindig emberül szolgáltál;

Ezután is jó légy, Morzsza,
Kedvet ne kapj a tyúkhusra,
Élj a tyúkkal barátságba'...
Anyám egyetlen jószága.

(Pest, 1848.)

A bokor a viharhoz.

Lassabban, haragos lelkek testvére, vihar, hogy
Lombjaim árnyékát szét ne zilálja dühöd!
Szentegyház vagyok én, e fészek bannem az oltár.
És ezen oltárnak papja a kis csalogány.
Hadd dicsérje, ne bántsd, éneklésével az istent,
A természetet, a szent közös édes anyát.

(Zugliget, 1848.)

A nagy ostromot, a nagy győzelmet
május 21-én vívták.

Az előző egész éjen keresztül folyt az
ágyuzás. Éjjel két órakeresztül folyt az
a nagy, az elhatározó ostrom körös-körül
minden oldalon. Knezich, Aulich, Kmetti,
Nagy Sándor hős tábornokok, mindegyik
más-más ponton intéz rohamot a bástyák
ellen. A vitéz honvédek eljutnak a fala-
kig, egy rész oda támasztja létráját, a
öbbiek tüzelnek fel a bástyákon álló s
zintén tüzelő ellenségre. Felülről golyó-

és kartács-eső hullott; szuronyok villog-
tak s még ezeken kívül nagy köveket is
dobáltak le. De mindezek dacára a hő
fiuk halálmegvetéssel rohantak, kúsztak,
mászta fel. Elhullott hét-nyolc, de a
kilencedik, a tizedik felkapaszkodik a
bástyára. Így, a legesodásabb lelkese-
déstől tüzelgetve, mind többen és többen
jutnak fel. A várvédőket aztán elűzik a
bástyafalokról, a mikor is már könnyeb-
ben lehetett az ostromlóknak feljutni.
A császáriak látják, hogy ügyük elve-

Ne feledd a tért...

(Moore után angolból.)

Ne feled a tért, hol ők elestek,
Az utósó s a legjobb vitézek;
Mind elmentek, és kedves reményink
Velők mentek, egy sírba enyésznek.

Oh! ha visszanyernők a haláltól
A sziveket, mik előbb dobogtak,
Újra víni a szabadság harcát
Színe előtt a magas mennyboltnak!

Pillanatra ha lehullna láncunk,
Melyet ott ránk a zsarnok szoríta:
Nincsen ember, nincsen isten, a ki
Minket újra megkötözni bírna.

Vége van... de bár a történetben
Ottan áll a győző név ragyogva,
Átkozott az a dicsőség, a mely
A szabadok sziveit tapodja.

Sokkal drágább a sír és a börtön,
Melyet honfi-névnek fénye tölt meg,
Mint a győzedelmi oszlop, a mint
A szabadság romjain emeltek.

(Pest, 1843.)

Rózsabokor a domboldalon...

Rózsabokor a domboldalon,
Borúlj a vállamra, angyalom,
Súgjad a fülembe, hogy szeretsz,
Hejh, milyen jól esik nekem ez!

Lenn a Dunában a nap képe,
Reszket a folyó örömébe,
Ringatja a napot csendesen,
Épen mint én téged, kedvesem.

Mit nem fognak rám a gonoszok,
Hogy én istentagadó vagyok!
Pedig mostan is imádkozom:
Szíved dobogását hallgatom.

(Pest, 1847.)

Feleségem névnapján.

Kis Juliskám, feleségem
Nevenapja vagyon most!
Adjatok rám ócska mentét,
Rókaprémet, zsinorost.

És le most a bugyogóval,
Magyar nadrágot nekem!
És el bajuszpedrőért a
Patikába hirtelen!

Mielőtt elébe lépek,
Így csípem ki magamat,
Legyen újra föltámasztva
A hajdankori divat.

Az a régi idő melyben
Még rosztól öltöztenek,
De a mellett jót kívántak
Egymásnak az emberek.

Jót kívánok én is néked,
Ez természetes dolog,
Csakhogy a jó annyiféle,
Hogy alig választhatok.

Hogy lehetne valamennyit
Egy szóban kimondani?
Ne legyenek életednek
Bánatai, bajai?

Eh, ez nem is jó kívánság!
Bánat és baj kellenek:
A hol árnyék nincsen, ott a
Fényt sem igen látni meg.

Ifjuság! ez a minden jó,
Éld le ifjúságodat...
Ez rövid, s aztán meghalni
Nem nagyon vig gondolat.

Érd el (persze én velem) az
Ősz hajak késő korát.
Hanem ez ne légyen más, mint
Álarcban az ifjuság.

(Pest, 1847.)

szett; egyik bástyán már ki is tűzik a fehér zászlót, a béke jelét. Ez történt reggel négy órakor. De más ponton még makacsul folyik a harc. Végre a mieink győzelmesen behatolnak a réseken, ellepik a bástyákat, kitűzik a nemzeti zászlót. A vár alsó részében azonban még folyik a szörnyű tusa. Maga Hentzi áll a csapat élén, lelkesíti hiveit a legvégsőig. De a mieink előtt már meg nem állhat a zsoldos had. Hentzi halálos sebet kap, elbukik. Ezzel vége lett minden ellenál-

lásnak. Riadók harsognak, megszólal a zene, s a szép májusi reggelen, a Rákóczy-induló hangjai mellett vonul be egész hadseregünk Budavarába.

Fent a várban az igazságos bosszu anyyala működik. A honvédek teljesítették kötelességüket, megbüntették Pest kegyetlen bombázóit.

Kiadta lelkét a várparancsnok. A többieket kik még azután is ellentálltak, honvédeink irgalom nélkül leölték. Azok, kik megadták magukat, kegyelmet nyer-

Ilyen asszony való nékem ...

Ilyen asszony való nékem
Mint az én kis feleségem,
Eszem adta kis barnája,
Te vagy a világ rózsája.

Nem vagyok az, a ki voltam,
A ki annyit szomorkodtam;
Csillagos ég az életem,
Ezt is neked köszönhetem.

Édes szemed mosolygása
Örömemnek kuforrása;
Többet ér egy tekintet
Mint a tavasz mikor legszebb,

Meg is érem minél előbb,
Megérem én azt az időt,
Hogy a hová lépsz kedvesem
Lábad nyomán virág terem.

Ha dicsérni akarnálak,
Sokféleképp mondhatnád;
Nem mondalak én egyébként,
Csak az isten remekének!

(Pest, 1848.)

Szép napkeletnek ...

Szép napkeletnek
Viránya lelkem,
Örök tavasz nap mosolyog le rá;
Mit csak a földre
Ejtett az isten;
Megterem rajta minden szép virág.

Csak egy hiányzott,
A hit virága,
A siron túli életnek hite,
S ez is kikelt már,
Ez is virít már,
Es ezt szerelmed ülteté ide,

Miről a büszke,
Az elbizott ész
Egy hangot sem birt mondani nekem:
Megmagyarázta,
S mi könnyedén, azt
Édes szerelmed! kedves hitvesem!

Nem sötét a sír:
Szemünk vakul el,
Ha rá tekintünk, fényességítől,
Mely oly szokatlan
Varázs-özönnel
A más világból arcainkra dől.

Nem az enyészet
Rideg tanyája
A koporsó; de vidám sajka ez,
A mely velünk e
Szép életből egy
Még szebb élet partjára átevez.

Csak azt az egyet
Szeretném tudni,
Hol, merre terjed ez a más világ?
És milyen alakban
Jutunk majd innen
Ez ismeretlen más világba át?

Mint ágrul ágra
A csalogánypár,
Csillagul csillagra szálunk, te s én?
Vagy mint két hatyu
Ringunk szeliden
Az örökkévalóság tengerén?

(Pest, 1847.)

Beaurepaire.

Hogy kitelt a franciáknál
A király becsülete
(Mint ezernyolcszázharmincha'
S most valami két hete.)*

Fölberzenkedett a német,
S esküvék, hogy boszút áll,
Megöli a szabadságot
És megmenti a királyt.

S vitte zsoldos sereget, és
Longwy már meghódola:
Megy tovább, Verdunön a sor,
Elkezdődik az ostroma.

Verdun gyáva népe reszket,
S reszkető félelmiben
Térd- s fejet hajtást határoz,
Hogy bántása ne legyen.

tek. Az osztrákok vesztesége közel 2000 ember. 2600 an pedig fogságba jutottak. Hős honvédek közül 1118-an hulltak el.

Az oroszok betörése.

Budavár bevétele után két hét múlva, már utban voltak az orosz csapatok. Összesen 203 324 főre rugott a számuk, 632 löveggel. Az osztrákoknak ellenünk működő hadtesteit is összevéve, több, mint 380,000-nyi ellenséggel álltunk szemközt. Kimondani is szörnyűség. Hát még,

ha elgondoljuk, hogy bent a hazában valamennyi szerb, tót, szász, oláh és valamennyi horvát, mind ölte pusztította a magyart.

Nagy baj volt, hogy a mi hadseregünk szanaszét feküdt, Az ország különböző részeiben a sokféle szóródott csapatok együttvéve 172,549 főt számláltak 500 löveggel. Már most gondoljuk el még azt, hogy a mieink nagy része hevenyében összetoborzott katonák, legtöbb esetben rosszul fegyverezve. Ily viszonyok kö-

De az őrség kapitánya,
Beaurepeire mást beszél:
„Hódolásról nem lehet szó,
Még nem oly nagy a veszély.

Ha az ellen fegyverünkbe
Szerelmes, jól van, tehát
Hadd vegye ki kezéből,
Mi magunk ne adjuk át.”

A ki gyáva, siket is, nem
Hallgatott rá a tanács,
Tollat nyujtanak neki, hogy
Írj' alá a hódolást.

Beaurepaire elhajítja
A tollat s fegyvert ragad,
S lelkesülten s elszántan
Mondja ki e szavakat:

„Éljétek túl hát a szégyent,
A gyaláztatot; de én
Az ellennek csak holttestet
Adni át megesküvéim.

Bátraink előtt halálom
Majd mint vonzó példa áll,
Én betöltöm esküvésem,
Vég szavam szabad halál.”

Neki szegzé kebelének
Elsütötte fegyverét,
S ez szívéből kiszakítá
Életének gyökerét.

(Pest, 1848.)

Koronázás.

(Heine után németből.)

Föl, föl, dalaim, jó dalaim!
Föl, fegyverkezzetek!
Hangoztassátok a harsánokat!
S emeljétek paizsra
Az ifju leányt,
Ki mátul egész szívemet
Birandja mint királyné.
Üdvöz légy, ifju királyné!
Ott fönnt lerántom a napról
A piros sugáru aranyat,

S belőle fölszentelt fejedre
Koronát fonok
Az égboriték lobogó kék selymiből,
A melyen az égi gyémántok ragyognak,
Egy drága darabot lemetszek
Koronázási köpenyként
Királyi vállaidra akasztom.
Kiséretül adok neked
Fölcifrázott szonetteket, kevés
Terzínákat, s udvaris stanzákat!
Elmésségem leszen kengyelfutód,
Bohócod képzeletem,
Heroldod humorom,
Nevető könyűkkel a cimeren;
Magam pedig, királyné,
Leérdelek előtted,
S hódolva, pirosbárony párnán
Átnyujtom a kis darab észet,
A melyet elődöd
Még irgalomból meghagyott.

(Szatmár, 1848.)

A virágok

Ki a mezőre ballagok,
Hol fű között virág terem:
Virágok, szép virágaim,
Be kedvesek vagytok nekem!
Ha látom mint a lyányt látnék,
Szívem reszket, keblemm dagad...
Siromra, hogyha meghalok,
Ültessetek virágokat.

Letűlök a virág mellé
És elbeszélgetek vele,
Szerelmet is vallok neki,
S megkérdem: engem szeret-e?
Nem szól; de úgy hiszem, hogy ért,
Hogy érti jól szavaimat...
Siromra, hogyha meghalok,
Ültessetek virágokat.

S ki tudja, az illat vajon
Nem a virág beszéde-e?
Csakhogy nem érjük, nem hat át
Testünkön lelkünk fölibe;
Szagolja csak s nem hallja meg
A test szellő-mhangokat...
Siromra, hogyha meghalok,
Ültessetek virágokat.

zött kezdődött a második hadjárat. Csodának kellett volna történi, hogy győzhessen a magyar a kétszeres túlerő ellen. De azért nem csüggedtünk el, felvettük a harcot az új betörő hatalmas ellen-séggel is.

Az oroszok úgy akarták keresztül vinni hadi tervüket, hogy ők majd nyomulnak előre az ország szíve felé, Bécs felől pedig az osztrák szorítja a magyar hadakat s így két tűz közé fogva, semmisítik meg honvédő csapatainkat. Meg is kezd-

ték az oroszok az előre való nyomulást; jöttek, száguldoztak hazánk térein. A magyar haderő nem bírta őket feltartóztatni. Az osztrákok is vérszemet kaptak és ujult erővel megindították ellenünk a harcot. Honvédeink vitézü' küzdtek, de győzni lehetetlen volt. Osztrákkal, orosz-szal szemben elégtelen volt a magyar erő. Kossuth szerencsecsillaga már hanyatlóban, főként azrét, nem volt katona, nem birt a hadak élére állani. Görgei alakja azonban kezdett félelmesen előtérbe lépni.

Igen, az illat a virág
Beszéde, annak dala ez,
S ha lényem durvább része a
Sírban rólam lefejlédez :
Nem szagolom többé, hanem
Hallom majd e szép dalokat ...
Siromra, hogyha meghalok.
Ültessetek virágokat.

Virágillat, virágdala,
Te léssz majd ott bölcsődalom,
Melynek lágy zengedelminél
Tavaszonként elaluszom,
S következendő tavaszig
Lelkem szép álmokkal mula ...
Siromra, hogyha meghalok,
Ültessetek virágokat.

(Pest, 1847.)

A hegyek közt.

Ott alant, alant, a mélyben,
A kék messzeség ködében,
Ott a város : csak úgy rémlik,
Mint a múlt, a melyet félig
Átadott immár a lélek
A felejtés éjjelének.
Kinn vagyok a természetben,
Fönn magasra nőtt hegyekben.
Magas a hely, itt pihen meg
Korunként a vándor felleg,
S ha itt volnék éjjelenként,
Csillagokkal beszélgetnék.
Lenn a völgyben, lenn a mélyben,
A kék messzeség ködében,
A város távol zajában
Hagytam gondod, hazám, s hazám !
Ott lenn hagytam minden gondot,
Mely szívem fölött borongott,
Melynek sötét árnyékában
Mint rideg kőszikla álltam.
Ne bántsatok, ne bántsatok,
Hogy egy rövid napot lopok
A magam multságának,
Hisz' eleget élek másnak !
Minden lenn maradt, a mi bánt
Nem hoztam föl magammal mást,
Csak a mi boldogságot ad,
Kedvesemet és lantomat.

Kedvesem, ki egy személyben
Asszony s gyermek, örömeiben
Jön és megyen, pillangót űz,
Virágot szed, koszorút fűz,
Majd eltűnik, majd el5jön ;
Úgy lebeg a hegytetőkön,
Mint egy álom tüneménye,
Mint egy rengeteg tündére.
Én merengve, oh természet,
Örök szépségre nézek.
S szemeimnek bámullában
Néma, de szent imádság van.
Mint felém repeső szívek
Rezgenek a falevelek,
S ábrándos suttogásukban
Mennyi kedves, szép titok van !
Fáktól vagyok körülveve,
S mint édes fia fejére
Áldó keze az atyának,
Úgy hajolnak rám az ágak.
Istenem, be boldog vagyok !
Majd hogy sírva nem fakadok.

(Zugliget, 1848.)

Élet vagy halál !

A Kárpátoktól le az al Dunáig
Egy bős zivórtás, egy vad zivatar !
Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.
Ha nem születtem volna is magyarnak,
E néphez allanék ezennel én :
Mert elhagytott, mert a legelhagyottabb
Minden népek közt a föld kerekén

Szegény, szegény nép, árva nemzetem te,
Mit vétettél, hogy így elhagytanak ?
Hogy isten, ördög : minden ellened van,
És életed fáján pusztítanak ?
S dühös kezekkel kik tépik leginkább
Gazdát, örülten a zöld ágakat ?
Azok, kik eddig a fa árnyékában
Pihentek hosszú századok alatt.

Te rác, te horvát, német, tót, oláhság,
Mit marjátok mindnyájan a magyart ?
Török s tatártól, mely titeket védett,
Magyar kezekben villogott a kard.

Lázás kapkodás és tervtelenség már
akkor a küzdelem. Igazán, csak rövid
idő kérdése volt az utolsó katasztrófa
bekövetkezése.

És az nem sokáig váratott magára.

Az osztrák hadvezénylet gyors intéz-
kedésekkel összegyűjté csapatait. Győr
volt a központ, itt tömörült minden
osztrák hadtest. Görgei is sietett Győr
alatt központositani seregeit. A mieink
vitézül felvették a harcot, de a tulnyomó
osztrákok által minden ponton vissza-

verettek. Dicső küzdelmet, vitézi tetteket
vittek véghez egyes hadosztályok, de a
dolog vége az lett, hogy az egész ma-
gyar haderő hátrálni volt kénytelen.

Görgei sietve tudatta a kormánylyal,
hogy nem tartóztathatja fel az ellensé-
get. Meneküljenek Pestről, a hova Buda-
vára bevétel után visszatértek, mert az
osztrákok három nap alatt ott lesznek.
Őt pedig hagyják sorsára, maga sem
tudja, mi fog vele történni.

A megdöbbenő jelentésre mit lehetett

Megosztottuk ti véletek hiven, ha
A jó szerencse nekünk jót adott.
S felét átvettük mindig a tehernek,
Mit vállatokra a balsors rakott.

S ez most a hála! vétkecs vakmerénnyel
Reánk uszit a hűtelen király,
S mohó étvágygyal megrohantok minket,
Miként a holló a holttestre száll.
Hollók vagytok ti, undok éhes hollók;
De a magyar még nem halotti test,
Nem, istenemre nem! s hajnalt magának
Az égbe a ti véretekkel fest.

Legyen tehát úgy mint ti akartátok:
Élet-halálra ki a síkra hát,
Ne legyen béke, míg a magyar földön
A napvilág egy ellenséget lát,
Ne legyen béke, míg rossz szívetekből
A vér utósó cseppje nem csorog!...
Ha nem kellettünk nektek mint barátok,
Most mint bírakat, akként lássatok

Föl hát, magyar nép, e vad csorda ellen,
Mely birtokodra s életedre tör!
Föl egy hatalmas, egy szent háborúra,
Föl az utósó itéletre, föl!
A századok hijába birkozzanak
Velünk, és mostan egy év ölne meg?
Oroszlánokkal vívtunk hajdanában,
És most e tetvek egyenek-e meg?

Föl, nemzetem, föl! jussanak eszedbe
Világhódító híres őseid.
Egy ezredév néz ránk ítélő szemmel
Attilától egész Rákócziig.
Hah, milyen múlt! ha csak fél akkorák is
Leszünk, mint voltak e nagy ős apák,
El fogja lepni árnyákuk a sárba
És vérbe fult ellenség táborát!

(Erdőd, 1848.)

1848.

Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag,
Te a népek hajnalcsillaga!
Megviradt, fölébredett a föld, fut
A hajnaltól a nagy éjszaka.
Piros arccal

Jött a hajnal,
Piros arca vad sugára
Komor fényt vet a világra;
E pirulás: vér, harag és szegény
A fölébredt nemzetek szemében.

Szegyeneljük szolgásgunk éjét,
Zsarnokok, rátok száll haragunk,
S a reggeli imádság fejében
Istenünknek vérrel áldozunk.
Álminkban
Alattomban
Megcsapolták szíveinket,
Hogy kioltás életünket;
De maradt még a népeknek vére
Annyi, a mi fölkiált az égbe.

Áll a tenger nagy elbámultában,
Áll a tenger és a föld mozog,
Emelkednek a száraz hullámok,
Emelkedned rémes torlaszok.
Reng a gálya,
Vitorlája
Iszaposan összetépve,
A kormányos szíve, képe,
A ki esztét veszítve áll magában,
Beburkolva rongyos biborában.

Csatatér a nagy világ. A hány kéz,
Annyi fegyver, annyi katona.
Mik ezek itt lábaid alatt? Hah,
Eltépett lánc s eltört korona.
Tűzbe véle!..
No de még se,
Régiségek közé zárjuk,
De nevöket írjuk rájuk,
Különben majd a későn születtek
Nem tádnák, hogy ezek mik lehettek.

Nagy idők. Beteljesült az Írás
Jóslatja: egy nyáj, egy akol,
Egy vallás van a földön: szabadság!
A ki mást vall, rettentőn lakol.
Régi szentek
Mind elesetek,
Földült szobraik kövéből
Új dicső szentegyház épül,
Kék eget vesszük boltozatnak,
S oltárlámpa lészen benne a nap.

(Debrecen, 1849.)

mást tenni, mint hogy kormány és országgyűlés menekült a fővárosból, még pedig Szegedre.

Kossuth július hó 12-én érkezett meg Szegedre. Eppen dél volt, s a nép ezrei álltak sorfalat a bevonulásnál. Este fáklyás-zene és nagy dikciózás. Az üdvözlőbeszédre Kossuth fényes szónoklatot tartott a nagy tért elborító tengernyi sokasághoz. Mondá a többek közt, hogy Európa szabadsága Szegedről fog kisugározni. A merész szavakra a nép lelkesedésben tört ki.

De kételkedve fogadták már e kijelentést, nem hihette azt maga a kormány sem. Erőink hanyatlóban voltak; az egyenlenség s torzsalkodás a katonai fővezénylet és a kormány között, már az elkeseledésig fajult.

Növelte az izgatottságot még azon körülmény is, hogy az országgyűlést nem lehetett megnyitni, mert a képviselők igen csekély számmal voltak együtt. De végre július 21-én mégis megtartották az első ülést.

Ti akácfák e kertben . . .

Ti akácfák e kertben,
Ti szép emlékü fák,
A melyeken szívemnek
Oly drága minden ág,

Kedves fák üdvözölve
És áldva legyetek!
Áldom még azt is, a ki
Titeket ültetett.

Harmatnak s napsugárnak
Áldása rajtatok,
Vidám, dalos madártól
Reszkessen ágakot.

Örök tavasz lakozzék
Zöld fürteitekben,
Hogy éltetek miként az,
Enyém, oly szép legyen.

(Nagy-Károly, 1846.)

Itt láttam én először
Kedves galambomat,
Itt láttam őt először
Ez akácfák alatt.

Itt ült e lombok alján,
Itt ült szemközt velem,
Itten röpült szeméből
Szívembe szerelem.

Tudom még — hogy ne tudnám?
Habár régen vala —
Az órát, hol kigyúladt
Szerelmem hajnala.

Ez volt a hajnal! ilyen
Nem ékesíti még
Teged, te véghetetlen,
Te rég teremtett ég.

Letűnt immár e hajnal,
Megértem e delet,
S ez tán nem oly regényes,
De sokkal melegebb.

Mikor jön majd az alkony,
Szerelmem alkonya!
Ettől ne félj, szívemnek
Imádott asszonya!

Eljő ez is, de későn;
Azért jó, majd ha jó,
Hogy légyen arcainkon
Szép arany szemfedő.

S a földbe ha letesznek,
Majd csillag képiben
Ragyog le zöld sirunkra
Sötétké éjeken

Lopott ló.

Mint a porszem szélvész
Fuvatán,
Röpül a legény gyors
Paripán.

„Honnan atyafi, oly
Hevenyén?”
„Pusztáról csikóval
Jövök én.

A nyerítő ménes
Ott legel;
Pej csikómat onnan
Loptam el.

Túri vásár nincsen
Messze már;

Szegény legény oda
Lovon jár.”

„Ejh, nem úgy, jó földi,
Nem úgy ám!
Adja kend csak vissza
Paripám

Enyim a ménes, mely
Ott legel,
A csikót kend tőlem
Lopta el.”

De szavára nem hajt
A betyár;
Ő kegyelme már jó
Tova jár.

Még is a gazdának
Vigaszul,
Hátrafordulván, így
Válaszol:

„Föl se vegye kárát,
Gazd' uram;
Hiszen úgy is elég
Lova van.

Hejh, csak egy szívet bírt
E kebel,
Azt is a kend lyánya
Lopta el.”

(Kecskemét, 1845.)

Alku.

Juhász legény, szegény juhász legény,
Tele pénzzel ez a kövér erszény:
Megveszem a szegénységet tőled,
Rá'dásul add a szeretődöt.

„Ha ez a pénz volna csak a fogláló,
S még száz ennyi lenne borraló,
S id'adná a világot rá'dásnak:
Szeretődmet mégsem adnám másnak!”

(Szalk-Szent-Márton, 1844.)

Ablakodból hogyha . . .

Ablakodból hogyha kitekintesz,
Kertet látsz csak, kertet és eget.
(Adja isten, hogy legyen hasonló
E látmányhoz teljes életed!)

Képelem, mily boldog vagy, leánya,
Hogy körülled ilyen kert virít.
Jaj, de e kert sokkal boldogabb még,
Mert beléje néznek szemeid.

(Gödöllő, 1845.)

E közben egyre-másra jöttek a rém-
hírek az osztrák és orosz hadak elő-
nyomulásáról.

Haynau Pesten volt.

Ettől az időtől kezdve e név tölti be
az országot. Gyászos, rettegett név a
magyar történelemben.

Sem Kossuthban, sem a kormányban

nem bizott már az ország. Csak Görgeibe
vetették hitüket, a kik valamit remélni
tudtak. Már arról beszéltek, hogy Kos-
suth és a kormány is lépjenek vissza,
álljon Görgei a dolog élére mint teljha-
talmu diktátor. És jellemzi a helyzetet,
hogy e közóhajnak maga a miniszter-
elnök, Szemere Bertalan, adott kifejezést.

Ti akáczfák e kortben, c. költeményhez.

Felszólította Kossuthot, hogy számot vetve a helyzettel, szakítsa végét a rendszertelenségnek, helyezzen minden hatalmat egy ember kezébe. Nem mondá ugyan Szemere, hogy azon egy ember Görgei legyen, sőt inkább azt, hogy legyen az maga Kossuth s ha nem érzi magát elég erősnek, akkor adja át helyét Görgeinek.

Midőn e kijelentést tette Szemere, egyszersmind lemondott állásáról és csakis Kossuth kérésére, hogy ne növelje a bajt oly hirtelen visszalépéssel, vonta vissza lemondását és vezette tovább is a miniszteriumot. A nagy bajt azonban már elsimítani többé nem lehetett. Meg volt rendülve az egész kormány létele. Hát

Hogy volna kedvem . . .

Hogy volna kedvem, örömem nekem,
Midőn távol vagy édes kedvesem!
Hiszen sötét van, ha a nap lemén,
De emléked veled jött és maradt,
Az vet reám bús halvány sugarat;
Emléked a hold sorsom éjjelén.

Nyílik körülöm itt-ott egy virág,
Nézek búsulva, szívszakadva rá,
Mert harmat reszket mindenik felett.
Nézek búsulva, szívszakadva rá,
Azt gondolván: a harmatos virág
Felém tekintő könnyező szemed.

Tudom, tudom, hogy sokszor megsiratsz,
Könyektől ázik ama kedves arc,
A melyet annyiszor csókoltam én.
Most víz van ott, hol egykor tűz vala!
Így áll a záporfelhők fátyola
Az elenyészett csillagok helyén.

Sirass, sirass! egy kis vigasztalás!
A bús szíveknek a könnyhullatás.
Sirj, s könyeid megkönnyebítsenek.
Miért ne sírnál? Férfi vagyok én,
S véres csatáknak állok küszöbén,
Es mégis néha én is könnyezek.

Miért szégyelném én megvallani,
Hogy folynak olykor könnyem árjai
Ha bennem elválásunk kínja dúl!
Azért, hiszem, megállok a csatán!
Az oroszán legretentőbb talán,
Midőn elveszett párjáért búsul.

(Debrecen, 1848.

A leánykákhoz.

Ne haragudjatok rám,
Lánykák lelkeim!
Hogy oly sokszor beszélnek
A borról verseim.

Ti nem gondolhatjátok,
Mily bús az életem,
Hogy gyakran a keservek
Keservét szenvedem.

Mig olvassátok tőlem
A tréfás dalokat,
Nem sejtitek, hogy néha
Szívem majd megszakad.

S lássátok, szépeim! ha
A bú nekem rohan,
Mint felbőszült oroszlán,
Emésztő-szilajan;

Ha a világ előttem
Éjjé sötétedik,
S a sötétséges éjben
Vihar kerekedik;

És a vihar szivemben
Dúl irgalmatlanul:
Csak a bor, a mitől ez
Ismét lecsillapul.

Lecsillapul lassanként,
Elzúg a fergeteg,
S én ujjal vidám, kék
Eget szemlélhetek;

S a fölvidámult égen
A régi fényben jár
A jó kedv holdja, a szép
Öröm-csillagsugár.

Ily jötevő orvosság
A szőlőnedv nekem:
Nem egyszer menté meg már
Megunt, bús életem.

Mert gyakran voltam úgy, hogy
Csak még egy pillanat . . .
S most pókháló fődözné
Versirő tollamat.

Mig én magam fektünném
A sírban hidegen
S a föld hideg porával
Vegyülne tetemem . . .

Ne haragudjatok hát,
Leánykák lelkeim!
Hogy oly sokszor beszélnek
A borról verseim.

(Pest, 1845.)

még mikor megtudták, hogy Haynau megmozdult Pestről és egyenesen Szegednek tart. Ez volt az utolsó csapás. Ekkor már az országgyűlés veszi az ügyet fontolóra. Julius 25-én zárt ülést tartanak, a képviselők vádat emelnek a kormány ellen, hogy a Görgeivel való folytonos vívódással és huzakodással a haza megromlását idézték elő. Ez ülésen Kossuth Lajos nem volt jelen, s így távollétében határoznak, kikiáltják Görgeit teljhatalmu fővezérnek. De az csak pil-

lanatnyi fölbuzdulás volt, már a következő ülésen nem beszélnek többé róla, biznak a kormányban, de kérik erélyes működésre.

Az erélyes működés azzal kezdődött, hogy fővezérre Dembinszkyt nevezte ki a kormány. De a hátsó gondolatuk az volt, hogy majd Erdély győzójének, Bemnek fogják kezeibe helyezni a fővezéri tisztelet, mihelyt a rettegett hős megérkezik.

Igy tehát csak igeiglenesen lett Dembinszky a magas polcra helyezve, hogy

Vizet iszom.

Figyeljeteek reám.
És oh bámuljatek,
Mert nem mindennapi,
A mit most hallotok.
E dolgon magam is
Nagyon csodálkozom,
De mégis szent igaz :
Nem bort . . . vizet iszom,
Vizet bizon.

A szőlőket tavaly
Elverte tán a jég ?
Vagy a dér csipte meg
S bor nem termett elég ?
Nem volt se jég, se dér,
Bor terme gazdagon,
De mindazáltal én
Nem bort . . . vizet iszom,
Vizet bizon.

Vagy tán azt vélitek,
Hogy szomjas nem vagyok ?
Dehogynem! szomjaim
Krisztustalan nagyok.
S kizárólag pedig
A borra szomjazom,
De mindazáltal én
Nem bort . . . vizet iszom,
Vizet bizon.

Hogy rajta senki ne
Csigázza az eszét,
Megfejttem röviden
A találós mesét :
Én a bort rendesen
Kocsmából hozatom ;
Most pénzem nincs, vizet
S nem bort azért iszom
Azért bizon!

(Duná-Vecse, 1845.)

Alacsony kis ház . . .

Alacsony kis ház az én lakásom ;
A tiéd magas, nagy palota.
Jaj nekem, jaj én nekem, leányka,
Nem emelkedhetem én oda . . .

De miért ne egyesülhetnénk mi ?
Én hozzám le mért ne hajlanál ?
Le a völgybe tér a hegy patakja,
S az égről a nap a földre száll.

Igy, mint a nap földre száll az égről,
És a völgybe hegyről a patak :
Palotából, lelkem szép galambja,
Szállj le hozzám, hogy birhassalak !

Én hiszem, hogy boldogabb lennél te
Itt lenn nálam, mintsem oda fenn,
A magasban hűvös levegő van,
A tavasz legszebb a völgyeken.

Szép tavasz vár, ha lejősz, leányka.
Szerelemnek ékes tavasza ;
Nem mulandó e tavasz viránya,
Mint az, melyet a május hoz.

A mezőkre jő az ősz, és hervaszt,
S hol látja a virágokat.
Titkos rejtett kert szívem szerelme,
A hervasztó ősz rá nem akad.

Kell-e e kert, leányka, és lejősz-e
Hajlékomba ? Szűk s kicsinke bár :
Oh azért megférünk benne ketten,
Mint fészékében a páros madár.

Jő le, leányka, nem törődöm azzal,
Ha ott hagyod minden ékszered.
Mért is volna rajtad ékszer ? Úgy is
Elhomályosítja azt szived.

(Szalk-Szt.-Márton, 1845.)

Felhő és csillag.

Mikor isten a férfit teremté,
Homlokára szállt a sötét ború,
Nem tudom mért ? csakhogy e borúból
Lett a felhő s égiháboru.

Mikor isten a hölgyet teremté,
Örömben sírva fakadott,
Most is látni ez örömkönyeknek
Cseppeit, a sok szép csillagot.

(Cinkota, 1845.)

igy az oly régen vajudó fővezéri kérdésnek ügyét, végre rendezzék, s ne legyen továbbra is gazdátlan eme legfőbb hatalom. De ez már elkésett dolog volt. Haynau Szeged közelében állott.

Augusztus elsején a kormány és országgyűlés ismét menekülni volt kénytelen. Aradra futottak, mert másfelé már nem volt biztos az út.

Szegedet nem minden ellenállás nélkül szerezte meg Haynau. Igaz, hogy a kormány elmenekült, de ott maradt jelen-

tékeny haderő, mely csak kemény ellenállás után engedte át a várat. Augusztus 6-án volt a nagy csata, mely óriási ágyuzással kezdődött. Rémitő munkát végeztek az ágyuk mindkét részről. Aztán jött a harc, miközben a mieink elvonultak, mert képtelenség volt feltartóztatni a tulnyomó ellenséget. Dembinszkynek ez nem is volt célja, mert tudta jól, hogy mi lehet a sorsa. Hanem csak időt akart nyújtani a magyar kormánynak. Elvonult tehát hadseregével és pedig nem Aradra, ha-

Mihelyst megláttalak ...

Mihelyst megláttalak, leányka,
Én azonnal megszerettelek.
Látásodkor úgy jártam, mint a fa,
A melyet a villám gyujta meg.

Fa valék én, egy kiszáradott fa,
Melynek lombja szertehulla rég
Most örülök rajta, hogy az voltam,
Mert a száraz fa legjobban ég.

(Szalk-Szt.-Márton, 1815.)

Voltak sokkal jelesebbek ...

Voltak sokkal jelesebbek mint én,
Hirök mégis elfelejtve már.
Hát ti rátok, dalaim, ti rátok
A jövődben vajon mi vár?

Éltek-e ti még akkor, midőn már
Én fölöttem füvek lengenek?
Úgy, miként a lantnak húrja, mely, ha
Elszakad, még aztán is zeneg.

Nem bánom, ha, a mit eddig írtam,
Nem bánom, ha mind az elenyész;
Csak a mit te hozád irok, lányka,
Ezt ne bántsa elmúlási vész.

S én hiszem, hogy ezt idő nem bántja
Szent lesz minden hozzád irt dalom,
Mert hisz' azok a mennyből erednek,
Kék szemedből, szőke angyalom.

(Pest, 1845.)

Vadon erdő a világ ...

Vadon erdő a világ körültem;
Oly sötét, oly éktelen vadon!
Benne járok én, elfáradt vándor;
Éj van, és az utat nem tudom.

Egy kicsiny fény rezg amott előttem
Ágak-bogak gyér nyilásin át:
Te vagy az, te szeretett leányka,
Követem fényednek sugarát.

Vajon e fény mécsvilág-e — a hol
Nyughatom majd — egy csöndes tanyán?
Vagy családka bolygó tűz csak, a mely
Temetőbe sirba visz talán?

(Pest, 1845.)

A világtól elvonulva ...

A világtól elvonulva élni
Egy csöndes kis házfödél alatt,
Elvonulva, lányka, véled élni:
Oh mily szép, mily édes gondolat!

Itt szeretném hagyni a világot,
Mely úgy sem más mint egy csatatér.
Harcolunk, s mi harcaink jutalma?
Legfőlebb is tán egy kis babér.

És ezért küzködjem én örökké?
S megvagdalmi hagyjam lelkemet?
A babér csak elfödi sebünket,
Elfödi, de nem gyógyítja meg.

Tedd kezembe kezedet, leányka,
S a hová vezetsz, megyek veled;
Oh de messze menjünk, hogy ne lássam
Távolról se a csatahelyet.

Messze menjünk és sebes léptekkel,
Hogy minket ne érjen majd utol
Mult időm emléke, e madár, mely
Harcaimról oly búsan dalol,

(Pest, 1845.)

A székelyek.

Nem mondom én: előre székelyek!
Előre mentek úgy is, hős fiuk;
Ottan kíván harcolni mindegyik,
Hol a csata legrémesebben zúg,
Csak nem fajult el még a székely vér!
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér.

Úgy mennek a halál elébe ők
A mint más ember mennyegzőre mén;
Virágokat tűznek kalapjaik
Melé s dalolnak a harc mezején.
Csak nem fajult el még a székely vér!
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér.

nem Temesvárra, hol a jó karban levő
rendes várban sikeres ellenállást remélt
kifejthetni.

Az oroszok Erdélyben.

Mikor Bem fényes diadallal bevette
Nagy-Szebent, az egyesült osztrák és
orosz hadsereget szétszórta, Oláhországba
kergette. E fényes győzelem után Bem
azt gondolta, hogy most már Erdélyen
kívül másfelé is használhat a magyar
szabadságharc ügyének. Hadseregének

javarészét magához vévén, utra kelt,
elhagyva Erdély bércei vidékét, ment a
Bánátba és hős Percellel együttesen meg-
verte a felkelő rácokat, visszafoglalta az
elvesztett területet. Egy hónapig volt oda
Bem, de ez alatt fenekestül felfordult
Erdély. Hihetetlen kegyetlenséggel har-
coltak a felkelő oláh hadak. Szörnyű
volt a pusztulás, a mi érte Gyulafehérvárt,
és Abrudbányát, hol az egész várost ki-
ölték, alig maradt meg ötven agg és
gyermek. Janku, a havasi rémkirály

Ki merne nekik ellenállani?
Ily bátorságot szívében ki hord?
Mennek, repülnek mint a szél, s úzik
Az ellenséget mint a szél a port.
Csak nem fajult el még a székely vér!
Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér.

(Karánsebes, 1849.)

Háboruval álmodám . . .

Háboruval álmodám az éjjel,
Háboruba hitták a magyart;
Főlhívó jelűl mint hajdanában,
Országszerte járt a véres kard.

S fölriadt a véres kard láttára,
A kinek csak egy csepp vére volt
A szabadság drága koszorúja,
Nem hitvány pénz volt a harci zsold.

Épen e nap volt menyegzőnk napja,
Az enyém, leányka, s a tiéd;
S én, hogy haljak a honért, elhagytam
Házasságunk első éjjelét.

Úgy-e, leányka, a menyegző napján
Menni és meghalni szörnyűség?
És mégis, ha rá kerülne a sor,
Úgy tennék, mint álomban tevék.

(Szalk-Szent-Márton, 1845.)

Álmaimban gyakran . . .

Álmaimban gyakran látogatsz meg,
Életemnek legszebb álma te!
Onnan van, mert rajzolásit elmém
Minden este véled végzi be.

Te vagy elmém végső gondolatja,
Mielőtt bezárkozik szemem:
Igy az égen, mielőtt az éj jön.
A szép alkony mindig ott terem.

Hejh, leányka, akarod-e tudni:
Álmaimnak foglalatja mi?
Rövid az, de oly szép! Látlak téged
Szerелеmmel rám mosolygani.

Ha ez így van, mit álmodni szoktam,
Ha szeretsz tán engem, oh leány!

Add tudtomra, kérlek, hogy ne légyen
Boldogságom álmokép csupán.

De ha nincs így, oh, ha nem szeretsz, s tán
Kebled értem soha nem hevül:
Akkor . . . legjobban lesz alunnom
És álmodom véghetetlenül.

Kérem istent, hogy ne ébreszszon föl
Az ítéletkor se engemet;
Jobb itt lenn csak álmodnom, hogy birlak,
Mint a mennyben lennem nélkülöd!

(Szalk-Szt.-Márton, 1845.)

Hol van oly nagy pusztaság . . .

Hol van oly nagy pusztaság mint keblem?
Oh, e pusztá oly határtalan!
Jobbra-balra terméketlen föld, csak
Közepében egy élőfa van.

S hol van olyan nagy élőfa mint ez!
Árnyat az egész világra vet!
Tudjátok, mi e roppant fa kebel
Pusztájában? Ez a gyűlölet.

El fog dőlni e világborító
Fa, ha majd egy óriás megjelen.
E világborító fát eldöntő
Óriás a boldog szerelem.

(Pest, 1845.)

Nem ver meg engem az Isten.

Nem ver meg engem az Isten,
Hogy szeretőt mást kerestem.
Te hagytál el, nem én téged;
Délbáb volt a hűséged.

Iskolába nem járatlak,
Olvasni nem tanítottak;
De szemedből kiolvasom,
Hogy szívedben bánat vagyon.

Mért búsulsz? tán megbántad már,
Hogy engemet megbántottál?
Soh' se búsulj! úgy is késő:
A mi elmúlt, vissza nem jő.

garázdálkodásai példátlanok a történelemben.

Képzeltető a magyarság rémülete, midőn híre jött, hogy a nagy orosz betörésből nekik is jutott bőven, mert a magyarság ellen indított orosz nagy hadseregéből 38,000 főnyi Erdélynek tart. Midőn Bem ezt megtudta, sietett vissza a Bánáthól, hogy feltartóztatassa az oroszokat. De már elkészt, az oroszok bent voltak Erdélyben. A tömösi szoroson keresztül jött 28,000 orosz. Lüders vezér-

lete alatt jöttek, ott utjakat állta az ezer főnyi kis székely csapat, és igazán leonidási hősiességgel védte a szorost. A bátor védők közül négyszázan tehát majdnem a fele, elesett, ezek holt tetemén átgázolva, rohantak be június 19-én az oroszok, és első pusztításukat a szegény székelység érezte meg. Ugyanekkor más oldalon még 10,000 orosz jött Erdélybe s így egyszerre 38,000 főnyi idegen ellenség, tört reá. Bem június 27-én Deésnél állott először szembe velük. Azonnal

Találtam már mást magamnak,
Találj te is mást magadnak;
Eljéd világodat vele,
Aldjon meg az Isten vele.

(Debrecen, 1844.)

Ki gondolná, ki mondaná...

Ki gondolná, ki mondaná,
Hogy e hely csatatér?
Hogy néhány rövid hét előtt
Itt folyt el annyi vér?

Itt harcolánk, itt vett körül
Az ellenség hada,
Elöl halál, hátul halál,
Ez rémes nap vala!

Akkor, miként a férfigond,
Mogorva volt az ég;
Most mint a kis gyermek szeme,
Szelid és tiszta kék.

Akkor, mint aggastyán feje,
Hófehér volt a föld!
Mostan, miként az ifjúnak
Reménye, olyan zöld.

A légben akkor itt zugó
Golyók röptek el;
A légben most fejem fölött
Pacsirta énekel.

Láttunk itt akkor a sikon
Véres halottakat;
S hol a holtak feküdtenek,
Most ott virág fakad.

Ki gondolná, ki mondaná,
Hogy e hely csatatér?
Hogy néhány rövid hét előtt,
Itt folyt el annyi vér?

(Szász-Sebes, 1849.)

Vasárnap volt.

Vasárnap volt nem felejttem én el
E napot. Lenn a kertben valánk.
Néztelek... te bokrétát kötöttél,
A nap jó kedvvel mosolyga ránk.

És midőn elkészült a bokréta,
Általadtad — oh, meglepetés! —
Általadtad azt nekem, leányka...
E gyönyörre minden szó kevés!

Általadtad nekem a bokrétát:
Most is itt van az szívem felett,
S ha fölhajtod egykor szemfedőmet,
Akkor is még szívemen leled.

Higy nekem, hogy szívem és bokrétád
Egy időben együtt hamvad el...
Milyen édesen fog majd pihenni
Ő alatta e fáradt kebel!

S a míg élek, addig paizsom lesz.
Oly szükséges nekem a paizs!
Most merészen állok ki, ha mindjárt
Az egész föld ostromolna is.

Rágalom, gúny, ármány, bal szerencse
Szórhatsz rám millió nyilat:
Szánakozva nézem ellenségim
E tündér virágpaizs alatt.

(Buda, 1845.)

A bokrétát melyet...

A bokrétát, melyet nekem adtál,
Háromszín szalaggal kötött át.
Szeretted a hazának színeit,
Lyányka, mert szeretted a hazát.

Adok én is három színt cserébe!
Zöld színnek vedd reményimet,
A fehérnek halovány orcámat,
Pirosnak vérző szívemet.

(Szalk-Szt.-Márton, 1845.)

Az erdélyi hadsereg...

Mi ne győznénk? Hisz' Bem a vezérünk.
A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénynyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

Ott megy ő, az ősz vezér: szakála,
Mint egy fehér zászló lengedez:
A kivivott diadal utáni
Békességnak a jelképe ez.

csatát kezd, támad és tüzel kegyetlenül.
Az oroszok résen állnak, s kemény csapást mértek a mieinkre. Aztán folyik szakadatlanul a csatározás. Az orosz haderő mellett, vérszemet kapnak az előzőleg sok csatában elvert császári seregek, meg az oláh felkelő hadak. És mind, mind a magyar csapatok ellen törnek. Kegyetlenül véres ütközetekben pusztulnak hős honvédek, segítség pedig semmerről se jó.

Ekkor gondolt Bem arra, hogy talán

a szomszédos Moldvát, Oláhországot s annak védurát a törököt, megnyerhetné. Azon kalandra szánja el magát, hogy az ojtózi szorosan kicsap Moldvába, ott fel-láztatja a népet, s erős hadakat toborozva, visszatér, folytatni az orosz elleni hadakozást. A tervet végre is hajtja, ki megy seregével, kiáltványt intéz a néphez, főként az ott élő nagyszámu kivándorlott székelyekhez, a csángó magyarokhoz. De a dolog nem ment oly könnyen, mint az öreg hadvezér gondolta, sem az oláh

Ott megy ő, a vén vezér, utána
A hazánk ifjusága mi:
Így kísérik a vén vívatart a
Tengerek szilaj hullámai.

Két nemzet van egyesülve bennünk,
S mily két nemzet: a lengyel s magyar!
Van e sors, a mely hatalmasabb, mint
E két nemzet, ha egy célt akar?

Egy a célunk: a közös bilincset
Összetörni, melyet hordozánk;
S összetörjük, esküszünk piros mély
Sebeidre, megcsufolt hazánk!

Küld elénk, te, koronás haramja,
Légióként bérszolgáidat,
Hogy számodra innen a pokolba
Holtestükből építsünk hidat.

Mi ne győznénk? Hisz' Bem a vezérünk,
A szabadság régi bajnoka!
Bosszuálló fénynyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

(Bánfi-Hunyad, 1849.)

Függ már a lant . . .

Függ már a lant megérintetlenül,
Melylyel keservemet elénekeltem,
Keservem, érted, a sir börtönének
Örök rabjává záratott szerelmem.

Ott függ a lant megérintetlenül;
S ha megpendül a méla nyugalomban:
Az nem az összes hangszernek zenéje,
Egy-egy húr hangja csak, mely ketté pattan.

(1845.)

Bizony mondom, hogy győz most a magyar..

Bizony mondom, hogy győz most a magyar,
Habár ég és föld ellenkezőt akar!
Azért nem győzött eddig is e hon,
Mert soha sem volt egy akaraton;
Most egy a lélek, egy a szív, a kar:
Mikor győznél, ha most sem, oh magyar?
Egy ember a haza, s ez halni kész;
S ezért, oh népem, ép' ezért megélsz,
S dicső lesz élted, boldog és szabad,

A milyen senkié a nap alatt!
S én bátran állom a csaták tűzét,
Tudom, hogy a golyó nekem nem vét,
Tudom, hogy a sors őriz engemet,
Hogy engemet megölni nem lehet:
Mert én leszek, nekem kell lenni, ki
Ha elleninket mint a föld fedi,
Megéneklem majd diadalmaidat,
Szabadság! és a szent halottakat,
A kiknek véred volt keresztvized
A halálhörgése bölcsőnéked.
Meg kell, hogy érjem azt a szép napot,
Midőn áldásodat reánk adod,
S mi annyi átokteljes év után
Sirunk, mosolygunk az öröm mián,
Midőn, mit eltört láncunk ád, a nesz
Egy szabad nemzet imádsága lesz!
Meg kell, hogy érjem azt a nagy napot,
A melyért lantom s kardom fáradott!

(Maros-Vásárhely, 1849.)

Az év végén.

Indulsz pályavégezett év!
Menj... De várj, ne menj magad
Sötét van a más világba,
Jó lesz egy kis égő lámpa:
Vidd magaddal dalomat.

Megpenditem, régi lantom,
Megpenditem hűrjaid!
Már régóta vagy te nálam,
Sokat szóltál: megpróbálom,
Tudnál-e még valamit.

Ha valaha szépen szóltál,
Most legyen szép éneked;
Légy méltó neved híréhez,
Tedd még ünnepiekbé ez
Ünnepélyes perceket.

És ki tudja? tán utósó;
Legutósó lesz e dal!
Tán ha téged most le teszek,
Többé majd föl sem vehetlek,
Hangod, életed kihal.

A hadistenhez szegődtem,
Annak népéhez megyek;

kormány, sem a török nem fogadták rokonszenvvel. Bezzeg azalatt a magukra maradt orosz és osztrák hadak ugyan-csak dolgoztak. Bem tehát gyorsan visszatért, küzdeni tovább a sok ellenség hadai ellen.

Nem sokáig tartott már a küzdelem. Julius 31-én megtörtént a szörnyű segevári döntő csata. Lent, a domban épült várostól elhúzódó sikon mérkőzött össze Bem az óriási orosz hadsereggel. Szörnyű csata fejlődött ki, mely a maroknyi

magyarságra végzetessé vált. 13000 emberünk vérzett el. Itt dőttek át vad kozákok lándzsáikkal a legnagyobb magyar költő nagy szívét, Petőfit, az utólérhetetlen dalnokot, csata után nem látták többé. Meghalni se látta senki, s egy darabig azon gondolat élt a szivekben, hogy hátha nem halt meg, hátha fogságba került, s egyszer csak visszatér. De kétségtelenné lett, hogy elesett ő is annyi hős honvéddel együtt karddal kezében, a csataterén, miként költeményeiben ki-

Eszteendőre hallgat a dal,
Vagy ha irok, véres karddal
Irok költeményeket.

Zengj tehát, zengj, édes lantom,
Zengd ki a mi benned van,
Szólj vadul, és szólj szeliden,
Ragyogóan és sötéten,
Szomorúan és vigan.

Légv vihar, mely haragában
Ósi tölgyeket szakít,
Légv szellő, mely mosolyogva
Csendes álomba ringatja
A mezők fűszálait.

Légv tükör, melyből reám néz
Egész, egész életem
Melynek legszebb két virága
A mulandó ifjúság s a
Múlhatatlan szerelem.

Adj ki minden hangot, lantom,
A mi benned még maradt!
A nap is, midőn lemégyen,
Pazarolva földön, égen,
Szétszór minden sugarat.

S szólj erősen, lantom, hogyha
Már utolsó e dalod;
Hirtelen ne haljon ő meg
Zengjék vissza az időnek
Bércei, a századok.

(Debrecen, 1848.)

Fiam születésére ...

Ide, ide fiamat kezembe,
Hadd szorítsam a szívemhez őt!
Mintha volnék ujonnan teremve,
Hogy étetemnek ifjú lombja nőtt!

Üdvözöllek, lelkem szép kis ága,
Üdvözöllek édes magzatom!
Sírásodnak bánatos zajába
Beleolvad örvendő dalom.

Kis parányom, milyen nagy örömmel
Állok itt és nézem képedet!

Kell-e még pap? Örömkönyeimmel
Keresztellek én meg tégedet.

Csillagász lett végre is belőlem,
Itten állok csillagom előtt,
Arcvonásait hosszasan szemlélem,
S találgatom a távol jövőt.

A reménynek nagy virágos fája,
Mit e csillag fénye fölmutat;
Csak ne szálljon kora dér reája,
Mely leszedné a virágokat.

Oh halál, te nem léssz oly kegyetlen,
Hogy magaddal rántsd idő előtt;
Nem enyém lesz ő — tartsd ezt eszedben —
A hazának nevelem fel őt.

Úgy-e, úgy-e, kis fiam, ha majdan
En a sorbul kiöregedem.
Iparkodni fogsz túltenni rajtam,
Vagy betöltöd legalább helyem?

Vajha egykor ekkép szólanának,
Nem búsulva sirom szélénél:
„Meghalt; de nincs kára a hazának,
Nincs, mert lelke a fiában él.”

(Debrecen, 1848.)

Kicsapott a folyó ...

Kicsapott a folyó,
Vizben úszik a táj.
Túl a vizen lakol,
Édes rózsám, ne várj.
Elvitte az árvíz
A töltést, a hidat;
Amott megy a híd ből
Az utolsó darab.

Magam egy halomról
Nézek át a vizen;
A vizen keresztül
Galamb száll sebesen.
Nem is tudom ugyan,
Galamb-e igazán,
A mi ott száll, vagy az
Én sóhajtásom tán?

(Pest, 1845.)

vánta. Csaknem az ellenség kezei közé jutott maga Bem is; a legnagyobb lélekjelenléttel menthette csupán meg magát. Ugyanis midőn vert hadával fut, lovát kilövik alóla. Kocsira ül, úgy menekül tovább. A kocsi felborul, összetörik. Ekkor Bem hirtelen leveti magát a földre, meghúzódik az árokban, köpenyét fejére vonva. Az ellenség keresztül gázol rajta. Estefelé négy magyar huszár feltalálja, s megmenti a csodás bátorságu vezért, a ki ekkor összeszedvén hadseregét, arra

gondol, hogy az időközben ellenség kezére jutott Nagy-Szebent ismét felmenti. Remélte, hogy Kemény Farkas és Stein magyar hadtesteikkel egyesülhet.

De a terv csak részben sikerült, t. i. csakis Kemény csapatait vonhatta magához, mert Stein Szász-Sebesnél szörnyű csatát volt kénytelen elfogadni, s több mint 1500 embert veszített halottakban, foglyokban és sebesültekben. De azért Bem mégis bevette Nagy-Szebent.

Föl a szent háborúra!

Itt a próba, az utósó
Nagy prób:
Jön az orosz, jön az orosz,
Itt is van már valóba!

Eljött tehát az utósó
Ítélet
De én attól, sem magamért,
Sem hazámért nem felek.

Miért félnének az ítélet
Napjátul?
Féljenek ők, kik viselik
Magokat oly galádul,

Petőfi halála.

Csodás, végzetserű események láncolatából áll Petőfi egész élete. Esze ágában sem volt többet Erdélybe menni, midőn Pestről, hol szüleit te ette, menekült. Atyja 1849 tavaszán hirtelen hunyt el, a tifusz ölte meg, anyja nem sokkal azután szintén hirtelen halt meg. Az

orosz már bent van az országban, Budavár bevétele után a magyar kormány kénytelen Szegedre futni. Petőfi is távozik, Mezőberénybe vonul, Orlynál huzódik meg. Onnét Arad felé akart tovább bujdosni, hogy feleségét valahol biztonságban hagyhassa. Már megfogadják a kocsit, mely őket Arad felé vigye. Fel is ülnek, elindulnak, de im, a második utca

Kik rá törtek az ártatlan
Magyarra :
Most veri meg az úr Isten
Mindenható haragja!

Föl, hazámnak valamennyi
Lakója!
Ideje, hogy tartozását
Minden ember lerója.
Ki a házból, ki a síkra,
Emberek!
Most az egész Magyarország
Legyen egy nagy hadsereg.

Ki is megyünk, szó sincs róla
Mindnyáján,
Meghalni vagy győzedelmet
Nyerni a szent csatában.
Szent a csata, nem harcolunk
Királyért:
Király ellen szabadságunk,
Istenünk és hazánkért!

Átkos király, érezted hát
Vesztedet,
Az ördögnek, hogy megmentsen

Eladtad a lelkedet.
De hiába volt a vásár
Elhíhet'd
Kit az Isten elhagyott, azt
Az ördög nem menti meg.

Sok az orosz, nagy a száma,
Mi haszna?
Több lesz ott a magyar, talán
Száz is jut egy oroszra.
És ha volnánk kevesebben
Mint azok:
Hála Isten minket hi úgy
A világ, hogy magyarok!

Ne féljete, gyermekink, ne
Féljete!
Nem szúr által dárdájával
A vad kozák titeket.
Feleségink, kedvesink, ne
Sírjatok!
Idegenek ölése
Nem tesz csúfot rajtatok.

S ti apáink, anyáink, szent
Hallottak,

Sírotokon ellenség ne
Tapodjon, nem tapodhat!
Inkább vesszen ki nemzetünk
Egy szálig
S dagadjon föl kifolyt vérünk
Árja az ég boltjáig!

Minden, a mi szent előttünk,
Kockán van:
Ha a világ támad is meg,
Győznünk kell e csatákban!
Ha miljomnak el kell veszni,
Vesszen el!
Ki fogna most fukarkodni
Életével, vérivel?

És te, Isten, magyarok nagy
Istene.
Légy népeddel, hű népeddel,
Jó népeddel, légy vele!
Tedd hatalmad fiadnak
Lelkére,
Világdöntő haragodat
Fegyvereink élére!

(Pest, 1849).

Négy nap dörgött az ágyu...

Négy nap dörgött az ágyu
Vizakna és Déva közt,
Ott minden talpalatnyi
Földet vér öntözött!

Fehér volt a világ, szép
Fehér hó este be,
Ugy omlott a piros vér
A fehér hóra le.

Négy hosszú nap csatáztunk
Rettentő vad csatát,
Minőt a messzelátó
Nap csak néha lát.

Mindent megtettünk, a mit
Kivánt a becsület:
Tíz annyi volt az ellen,
Győznünk nem lehetett

(Debrecen, 1849.)

Szerencse és az Isten
Tőlünk elpártola;
Egy pártfogó maradt csak
Velünk: ez Bem vala.

Oh Bem, vitéz vezérem,
Dicső tábornokom,
Lelked nagyságát könyves
Szemekkel bámulom.

Nincsen szóm elbeszélni
Nagy hősiségedet,
Csak néma áhitattal
Szemlélek tégedet;

S ha volna ember, kit mint
Istent imádanék,
Meghajlanék előtted
Tértem, meghajlanék.

S nekem jutott a vész
Dicsőség, hogy veled
Járjam be, oh vezérem,
A csatatéretet.

Te melletted lovaglék
A harc veszélyiben,
A hol az élet pusztul
És a halál terem.

Sokan elhagytanak, te
Rendithetetlen agg;
De úgy-e téged, úgy-e
Én el nem hagytalak?

S lépésid mind halálig
Követni is fogom,
Oh Bem, vitéz vezérem,
Dicső tábornokom!

fordulónál eltörik a szekér rudja, kén-
telenek visszafordulni. Ekkor jön Kiss
ezredes, Bem azon izenetével, hogy a
költőt küldje ő hozzá. Petőfi ekkor meg-
változtatja tervét, s Arad helyett Nagy-
Várad felé indul, hogy Erdélyben felke-
ressé Bemét. Csakugyan rá is talál, Bem
örömmel fogadja, de arra inti, hogy vi-
gyázzon magára, mert nagy csatákra
van kilátás. Oda ne jöjjön; az orosz
már bent volt Erdélyben, Segesvárt is
elfoglalta. Bem azt akarta, hogy megaka-

dályozza az orosz seregek egyesülését.
Petőfi ekkor Bemét Héjjasfalvánál érte
utol, ki a Küküllő folyó mentén helyezte
el kisdied seregét, s itt, ebben a szűk
völgyben akarta megakadályozni az oro-
szok egyesülését.

Megtudták azonban az oroszok, hogy
Bem csak 2650 emberrel és 20 ágyuval
rendelkezik, tehát hirtelen megkezdtek az
ütközetet. Petőfit a csata elején Bem
körül lehetett látni mindig, fegyvertelenül,
gyalogosan. Bem azután haragosan vissza-

Itt van az ősz, itt van újra . . .

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig énnekem
Tudja Isten, hogy mi okból
Szeretem, de szeretem.

És valóban őszzel a föld
Csak elalszik, nem hal meg;
Szeméből is látszik, hogy csak
Álmos ő, de nem beteg.

Én ujjam hegyével halkan
Lantomat megpenditem,
Altató dalod gyanánt zeng
Méla csendes énekem.

Kiülök a dombtetőre,
Innen nézek szerteszét.
S hallgatom a fák lehulló
Levelének lágy nesztét.

Levetette szép ruháit,
Csendesen levetkezett;
Majd felöltözik, ha virrad
Reggele, a kikelet.

Kedvesem, te ülj le mellém,
Ülj itt addig szótlánul
Míg dalom, mint tó fölött a
Suttogó szél, elvonul.

Mosolyogva néz a földre
A szelíd nap sugara,
Mint elalvó gyermekére
Néz a szerető anyja.

Aludjál hát, szép természet,
Csak aludjál reggelig,
S álmodj, olyakat, a mikben
Legnagyobb kedved telik.

Ha megcsókolsz, ajkaimra
Ajkadat szép lassan tedd,
Föl ne keltsük álmából a
Szendergő természetet.

(Pest, 1848.)

Vesztett csaták, csúfos futások!

Vesztett csaták, csúfos futások!
Bár merre nézek, mást nem látok.
Miként a sár, a melybe
Követ hajítanak be,
Úgy fecscsen szét a harcok mezejéről,
Oh nemzetem, képedre a gyalázat,
S a hit már-már sokak szívében gyérül,
Hogy mindörökre jármodat lerázod.
Ki ismer engemet csüggedőnek?
Kislelkűséggel engemet ki vádol?
De aggodalmak néha rám is jönnek
Most a jövő rejtélyes távolából,
Jönek miként az éji denevérek
S el-elsívítják itten magokat,
Hogy rá szívemben hidegséget érzek
És lélekzésem szinte elakad.

Hazám, hazám, magyar haza,
Elátkozott föld vagy hát?
Ki volt, ki így megátkozta?
Hogy rajtad a szabadság
Örökké csak földönfutó legyen,
Ki pillanatra hozzád menekül,
De a mint jön, megint megyen,
Elűzik kerlelhetlenül!
Hányszor kelénk fel háromszázad óta
Lerázni hősleg a bilincseket!

S kardunk mindig behullt a vér folyóba,
Mely meghasított keblünkől eredt,
S ájulva a mint a földön feküdtünk,
Kacagva tombolt a zsarnok fölöttünk,

Most talpon állunk újlag.
Azért állottunk volna fel,
Hogy újra földhöz sujtának?
Nem, nem! most győzni vagy meghalni kell!
Csatára, nemzetem!
Halál vagy győzelem!
Föl, föl! te jobban nem szeretheted
A szép halálnál a csúf életet,
Te inkább sírba fekszel, mint mocsárba . .
De a ki kész a hős halálra,
Az diadalmaskodni fog.
Induljatok
Százegyrével, miljomával
A szolgaság egyiptomából
A szabadság Kánaánba,
Mint Mózes népe hajdanáb'!
Nekik volt, van nekünk is Istenünk,
Ő fog vezetni tűzoszlop képében,
S az ellenség kiomló vére lészen
A vörös tenger, melyen átmegyünk!

(Debrecen, 1848.)

rendelte őt a falu tulsó végén levő tar-
talékhöz.

Petőfi engedett, de időközönként eltá-
vozott helyéről, hogy minél jobban néz-
hesse a csata kimenetelét. Majd később
a falu elé ment ki, s ott a folyó hidjára
dőlve sokáig szemlélte az ütközetet.

Már öt-hat óra körül járt az idő, mi-
dön az oroszok hirtelen megbontották a
magyar sereg rendjét, mire azok gyors
hátrálással kerestek menekülést.

Felhangzott a kétségbeesett segély-

kiáltás, Bem és az egész magyar tábor
menekült.

Petőfi végre, mikor a zavart meglátta,
szintén menekülésre gondolt, s a falu
felé futott az országon, hogy az ott
levő szekérét elérje, azonban mire odaért,
annak már nyoma sem volt.

Gyalokay Lajos e közben meglátja a
költőt, a mint az az országúton hajadon-
fővel fut. Utána kiált; a költő megáll,
szomorúan visszanez, s így kiált fel:
„Itt már nincs szabadulás! én megyek,

Jött a halál.

Jött a halál, hogy elsöpörjön minket
A föld színéről; jött a döghalál,
Reánk lehelte rothadó lelkéből
Azt sátándühnel a gonosz király,
Tombol a vész irtóztató erővel
A vég-ítélet vég órájaként,
És mi, mi élünk még és nem halánk meg,
Csak meghajoltunk, de el nem törénk!

Él a magyar, még áll a hon, s hol egykor
Olyan halotti volt a hosszú csend,
Minő zajt üt most ott a harcoló kard!
Minden csengése egy világra cseng!
Oh népem, eddig önmagad se' tudtad,
Hogy létezel, s most tudja a világ:
Utolsó voltál, s ime a legelső,
Most még ők is bámulva néznek rád.

Melyik magyar nem szégyenlé előbb, hogy
Sors átkából magyarnak született?
S melyik nem büszke most rá, hogy Isten
Kegyelméből e nemzet tagja lett?
Mélőbb vagy a legdrágább koszorúra
Mint bárki más, méltóbb vagy igazán!
Oh hol keressek, hol lelek virágot,
Dicső fejedre illőt, szent hazám?

De befejezve nincsen még a munka,
A melyet néked befejezni kell;
Csak félig van még a csomó elvágva,
Mit szét kell vágnod kardod élivel.
Majd akkor illet a koszoru téged,
Ha e munkát végkép bevégezed,
S ekkor nem én foglak megkoszorúzni,
Hanem az egész nagy emberiség!

Előre hát, oh nemzetem! ne állj meg!
Hogy állanál meg pályád közepén?
Fél utadon vagy, fölértél a hegyre,
S könnyű már annak, a ki völgybe mén.
Elő, elő a zászlóval kezében!
Egész Európa te utánad jő;
Te vagy, hazám, most a világ vezére,
Mily nagy szerep, milyen lelkesítő!

(Pest, 1849.)

Oh ne bánts d a költőt . .

(Moore után angolból.)

Oh ne bánts d a költőt, ha magányba fut, hol
Fekszik a gyönyör, a hírrel nem törődve:
Nagyra született ő, s lelke lángolási
Szentebbek volnának boldogabb időkhé',
A húr, mely most lantján tágan lankad. tudna
Harci dárda ellen íjt feszíteni,
És ajkán. a mely most vágyakat lehel csak,
Honfiszivek árja ömledezne ki.

De jaj hazájának! Elmult büszkesége,
S mely volt hajthatatlan, megtört szelleme:
Romján csak titokban sóhajt népe. mert őt
Árulás szeretni s halál védnie.
Csak az árulóknak van becse, csak annak,
A ki szégyenlője ősei nevének;
Az a fákllya vezet méltósághoz, a mely
A hazát hamvasztó máglyán gyújtaték meg.

Hát ne bánts d a költőt, ha, mit nem gyógyíthat,
Kéjek közt akarja elfelejteni;
Oh csak egy reményt adj, csak egy fény ragyogjon
Honja éjén, s meglásd mit fog érzni!
És azonnal szíve minden szenvedélyt, mit
Táplált, s mindent, a mi kedves, messze hajt,
S a babér, mely fejét hasztalan övedzi,
Mint Harmodiusnak, kardját földi majd.

De bár dicsőséged eltűnt s a remény is,
Neved, drága Erin, élni fog dalába',
Még az órában is, melyben legvidámabb,
Emlékezní fog rád s sorsod viszályára.
Panaszod meghall' az idegen, rónáin,
Tengeren túl küldi a lant sóhajod;
Maga zsarnokod is, mig láncod szorítja,
Rabja dalán megáll majd és sírni fog.

(Pest, 1847.)

Isten veled! "Ezzel leszökött az ország-
utról, s a hegy felé menekült.

Annyit tehát bizonyosan tudunk, hogy
akár az országuton futott volna, akár a
hegy felé ment, mindkét esetben utólré-
ték őt az oroszok.

Dr. Lengyel ugyan azt hiszi, hogy
mégis csak az országuton menekült Petőfi,
mert midőn egy izben ő visszapillantott,
az ut egyik felén a költőt látta futni
fedetlen fővel, széjjel nyitott ingnyakkal.

Er délután 5—6 óra közt történt.

Abban a vélemények teljesen meg-
egyeznek, hogy a költőnek Fejéregyháza
és Héjjasfalva között kellett elesnie, mert
hisz olyan helyzetben maradt el a futó
magyaroktól, hogy semmikép nem me-
nekülhetett az üldöző oroszok elől. De
a helyre nézve megoszlanak a vélemé-
nyek. Némelyek Lengyel állítását fogad-
ják el, vagyis, hogy az országuton esett
el, mig mások az vitatják, hogy az erdőt
igyekezett elérni, s így a hegyoldalon
kellett elesnie.

A honvéd.

Isten után legszebb és legszentebb név
A honvéd-nevezett!

Hogy ne iparkodnám hát megérdemelni
Ezt a szép, nagy nevet?

Iparkodom teljes szívemből, oh hazám,
Megvédeni téged,

Védni, fölemelni téged, s lesujtani
A te ellenséged!

Sokat lesujtottunk mi már, de meglehet
Hogy még sok van hátra.

Hadd legyen, mit bánjuk? Akárki, akárhány,
Karunk készen várja.

Jöjtek szabadság hóhérlégényei,
Nem jöttök egyébert,

Csakhogy elvegyétek! a mit érdemeltek,
A véres halálbért.

Ti vagytok zsványok, kik országunk földét
Kipusztítottátok,

Fekvén rajta három száz esztendeig, mint
Nehéz istenátok.

Hanem hiszen ezt a földet ti teszték
Ujra termékenynyé:

Véreteket iszsza most, mind eddig itta
Saját népe könyét!

Jöjtek! Ismerjük már egymást, ti futtok,
Mi üzünk titeket,

Üzünk mint a szélvész a széjjelszagotott
Rongyos fellegeket.

Jöjtek, hadd szúrjuk szíveiteket a
Szuronyunk hegyére,

Emlékezzetek a más világon is a
Honvédek nevére!

Honvéd vagyok; mikor nevetem kimondom
— Mi tagadás benne?

Egy kis büszkeségnek ragyogó szikrája
Szökken a szembe:

Egy vagyok a végre föltámadt magyar nép
Győző seregébül,
Én is segitettem koronát leütni
A király fejérül.

Hej te király, hol van régi szép sereged,
Hol van régi fényed?

Hejh be tönkre tettek a szegény honvédek,
E rongyos legények.

Rongyos vagyok, mint az ágrul szakadt, csak hogy
Mezítláb nem járok;

De több becsületem van mégis, mint nektek
Cifra uraságok.

Van bizony én nékem becsületem, de nagy,
Orosz-világ előtt;

Még azok előtt is, kit szuronyom leszurt,
Kit fegyverem lelőtt;

Még az ellenség is, a kit csak magasztal
Egy szívvvel, egy szájjal,

Hogy ne becsülné azt tulajdon nemzete,
Tulajdon hazája?

Rajta is leszek, hogy jó hírem-nevetem
Megtartsam halálig;

Vagy ha visszamék majd az otthon valókhöz,
Elvigyem hazáig.

Az lesz ám az öröm, ha majd vissza'érek
Az én enyéimhez,

És ide szorítom rendre valamennyit
Dobogó szívemhez!

Hejh az lesz ám a nap! És még sem tudom, hogy
Mit szeretnék jobban.

Haza menni-e majd harc végén, vagy itt
Elesni a hadban?

Társaim arcáról, a kik elhullanak,
Én arról azt látom:

A hazáért hallni leggnagyobb boldogság
Ezen a világon!

(Pest, 1843.)

És ez a sok gondolatfűzés egész
mythoszt költött a költő elestéről. A
többek között egy Szkurka nevű huszár
az uton menekülven utól érte a gyalog,
hajadonfővel futó Petőfit, kengyelébe
emelte tehát és vagy két puskalövésnyire
vitte magával. Itt azonban leugrott mel-
lőle, s e szavakkal: „Bocsáss! Engem
az Isten sem ment meg!” balfelé a ku-
koricásba futott be. Alig tehetett azon-
ban pár lépést, utána ugratott két muszka
lovás, mire Petőfi megállott, szembe

fordult, a muszkákkal s itt szurták le.
Van még egy másik elbeszélés is, s
ez az, hogy augusztus 1-én a falu felől
az országuton egy szekéren vitette ma-
gát Héjjasfalva felé, miután meg volt
sebesülve. Meglátta azonban egy muszka
közlegény, még élve egy sirba dobatta
belé, mely vagy 200 lépésnyire volt ásva
a jobb oldalon. Áltólag még a sirból is
felkiáltott: „Ne temessetek el, hiszen
látjátok, hogy még élek. Petőfi vagyok!
Segítsenek!” Az orosz katona azonban

Szüleim halálára.

Végre megtörtént a
Rég várt vizionlátás!
Nincs köszönet benne,
Nincsen Istenáldás.
Láttam jó atyámat, vagy csak koporsóját,
Annak sem látszott ki csak az egyik széle,
Ezt is akkor láttam kinn a temetőben,
Mikor jó atyámat tettük le melléje.

Sem atyám, sem anyám
Nincs többé, nem is lesz,
Kiket szoríthatnék
Dobogó keblemhez,
A kiknek csókolnám meg lábok nyomát is,
Mert engemet szívök vérén neveltek fel,
Mert körülöveztek, mint a földet a nap
Lángoló sugári, szent szeretetökkel!

Oh atyám, oh anyám,
Miért távoztatok?
Tudom, hogy áldás a
Sír nyugalma rátok;
De mi nektek áldás, az átok én nekem,
Melytől szegény szívem csakhogy nem reped meg!
Ha így bántok velem, ii, kik szerettetek.
Mit várjak azoktól, a kik nem szeretnek!

Itt hagytak, elmentek,
Nem is jönnek vissza!
Omló könyeimet
Sirjok halma jssza.
Folyjatok, könyeim! folyj, te forró patak!
Szívárogi le hideg orcáikra halkan,
Hadd tudják meg rólad: árva gyermeköknek
Elhagyott lelkén mily égő fájdalom van!

De nem, de nem! Inkább
Eltávozom innen,
Hogysem könyem árja
Hozzájok lemenjen.
Mentsen isten tőle! Édes jó szülőim
Hogyha megéreznék fioknak keservét,
Szerető szívök a sirban sem pihenne,
Egy bú lenne nekik a hosszú öröklét.

Isten veletek hát!
Csak egyszer még, egyszer

Ölelkezem össze
Sírkeresztetekkel...
Olyan a két ága, mint két ölelő kar,
Mintha apám s anyám nyujtaná ki karját...
Tán fölemelkedtek halotti ágyokból,
Fiokat még egyszer ölelni akarják!

(Pest, 1849.)

Szörnyű idő.

Szörnyű idő, szörnyű idő!
S a szörnyűség mind egyre nő.
Talán az ég
Megesküvék,
Hogy a magyart kiirtja.
Minden tagunkból vérezünk,
Hogy is ne? Villog ellenünk
A fél világnak kardja.

És ott elől a háború
Csak a kisebb baj; szomorubb
Mi hátul áll,
A dőghalál.
Beh kijutott a részed
Isten csapásiból, ó hon!
Folyvást arat határidon
Két kézzel az enyészet.

Egy szálíg elveszünk-e mi?
Vagy fog maradni valaki,
Leírni e
Vad fekete
Időket a világnak?
S ha lesz ember, ki megmarad,
Eltudja e gyászdolgokat
Beszélni, mint valának?

S ha elbeszéli úgy, a mint
Megértük ezeket mi mind:
Akad-e majd,
Ki ennyi bajt
Higjen, hogy ez történet?
És e beszédet nem vesz:
Egy örült, rémülésteli,
Zavart ész meséjének?

(Mező-Berény, 1849.)

nem ismert irgalmat, betaszította a gö-
dörbe, s még utánna is kiáltott e sza-
vakkal: „Dögölj meg, Kossuth kutya!”
asztán hullákat dobáltak reá.

Némelyik szerint ismét a költő lovon
küzdve esett el, ez azonban határozot-
tan meg van cáfolva.

Felesége 1849/50 telén maga is eluta-
zott férje keresésére, de hallván az elő-
adott eseményeket, nem kereste többé;
visszatért.

Elfogadták tehát a legelső két nézetet,

mely a valóságot leginkább megközelíti.
Ha a hegyoldalon esett el, akkor a kö-
zös sirban nyugszik testvéreivel, a hon-
védekkel együtt; ha pedig az országot
közeliében lelte halálát, akkor a Haller
József gr által megjelölt sirban nyugszik,
mely 5—6 lépésre fekszik az országtutól
jobbra, Héjjasfalva felé. És ez a véle-
mény van elfogadva. Itt az országot
mentén emeltette aztán Haller grófnő az
örházat Petőfi emlékének.

Az utolsó csata.

Petőfi halála után, gyorsan következett e végső katasztrófa.

Romlásunk, bomlásunk átka az utolsó percig elkísért: nem volt fővezér soha. Egyiket letették, a másikat kinevezték. Az utolsó intézkedés az volt, hogy Dembinszki legyen az ideiglenes fővezér, de csak addig, míg Bem megérkezik. Akkor aztán majd Bem álljon az összes magyar hadak élére, még pedig Aradon, a hová hozzák le Dembinszki és Görgei is összes haderőiket.

Ez a legutolsó haditerv megvalósulni is látszék, mert tényleg jött Görgei egész hadával, s jött Bem is Erdélyből. De hol van Dembinszki? Ő nincs sehol, ő Arad helyett Temesvárnak tartott. Nem rossz szándékból, de számitásból, mert a Szegedtől Aradnak vezető utat Schlick elállotta, tehát úgy gondolta Dembinszki, hogy nem kezd csatát, hanem Temesvárra huzódik, onnét biztos az ut Arad felé.

A temesvári várat Vécsey tábornok ostromolta, s neki is azt rendelték Aradról, hogy abba hagyva az ostromot, menjen ő is seregével Aradra. Vécsey már oly sikeresen folytatta a vár ostromlását, hogy a megadást, vagy a bevételt minden percben várta. De kötelességének tartotta a kormány rendeletét teljesíteni, tehát abba hagyta az ostromot, s elindította az ostrom-ágyukat Arad felé. Már maga is menni akart, midőn futárok tudatják, hogy Dembinszki Csatádon van, s Temesvárra akar jönni gyorsan.

Az alatt Haynau sem pihent, hanem Szeged felől utána ment Dembinszkinek, hogy megakadályozza egyesülését Görgeivel, s hogy felszabadítsa Temesvárt az ostrom alól. Az osztrák előcsapatok már elérték Dembinszkit Csatádon, s meg is támadták a városkát. A mieink visszaverték a támadást, s vonultak tovább, Temesvár felé. De az ellenség heves ágyútüzeleése visszatartotta őket, s kénytelenek voltak az ellenséggel szemben állást foglalni Nyárad patakánál. Ez történt augusztus 9-én.

Jegyezzük meg e napot, mert ez a második mohácsi vész. Ekkor veszett el Magyarország, ekkor vívták az utolsó ütközetet, melylyel eldőlt az egész szabadságharc sorsa. Midőn a mieink a Nyárad patakánál megálltak, egyszerre csak futó tűzként terjedt el az örömhír az egész táborban: *Itt van Bem!* A csüggeteg konvédek erre újra éledtek, lelkesedés és bátorság hatotta át a szíveket.

Bem Dembinszkit kereste. Találkoztak. Bem sürgette a csatát, Dembinszki azt mondta, jobb lesz Temesvár alatt, Vécseyvel egyesülve. De Bem hajthatatlan volt, s elővette zsebéből a magyar kormány rendeletét, melylyel fővezérnek van kinevezve, és most már kívánta, hogy Dembinszki adja át tisztét, engedje őt intézkedni. Dembinszki engedelmeskedett. Bem azonnal rendelkezett. Csatára vezényelt. Minden habozás nélkül még déielőtt megkezdődött a nagy csata. Bem úgy akarta itt is, mint Erdélyben szokott tenni, hogy t. i. vakmerően neki az ellenségnek, támadni hevesen, zavarba hozni minden fortélylyal! De az a haditerv, mi a bércek honában annyi sikert szerzett neki, itt cserben hagyta.

Kezdetben a szerencse kedvezni látszék. A honvédek Bem jó csillagában bízva, vakon rohantak, elszántan küzdöttek. Arra gondoltak, hogy az, ki annyi babért szerzett, annyi dicső csatát megnyert, itt is diadalmat arat. A csata nagy arányokban folyik a Béga csatornánál. A mieink hősileg küzdenek, lovasok, gyalogosok, egyaránt. Bem, ki az ágyúkkal oly nagyszerűen tudott manipulálni, itt is így akarja a sikert kivívni. Előre tolja 120 ágyuját, s tüzeltet rettenetesen három óra hosszan. Oly nagy előnyt vívtak ki ekkor, hogy sokan már örvendezve kiáltották: Győztünk! Győztünk!

De az öröm pillanatnyi volt, gyorsan következett a kiábrándulás. Az ellenség számított a mozdulatokkal, előre kerül, ágyúütegeink azon veszélyben forogtak, hogy elfoglalják, leszerelik. Gyorsan huszárokat rendelnek védelmükre, de a huszárok nehezen mozdulnak, fáradtak voltak már. Az a szerencsétlenség is hozzájárult, hogy

lőszereink fogytán voltak; hasztalan rohantak a tábori futárok, a tartalékból nem kaphattak semmit, mert már kifogyott minden készlet. Azt a temérdek tábori lőszert pedig, mit az ágyukkal együtt Vécsey Temesvárról Aradra küldött, minde-
nestől elfogta az ellenség.

Ilyen bajok közepette érkezett a harc színterére az ellenség tartalékserege. Az új erővel gyarapodva, folytatták tovább a támadást, s a mieink visszavonulási vonalát is kezdték veszélyeztetni.

Hogy a sokféle csapás teljessé legyen, még bekövetkezett az a szerencsétlenség is, hogy Bem lebukik a lóról s kificamítja a vállforgóját. A csoda-ember ki sértetlenül állt annyi vészes csatában, s kikerülte a biztosnak látszó halált oly sokszor, most véletlen által harcképtelenné lesz, el kell vinni a csataterről. Kis ideig a magyar sereg vezér nélkül van, s épp ez a kis idő legválságosabb, mert az ellenség most fejti ki teljes erejét, támad, rohan arc-élben minden oldalról.

Dembinszki értesülvén Bem szerencsétlenségéről, átveszi a sereg fővezérletét, s rendeli, hogy a fősereg hátráljon vissza, míg lehet, míg biztos az út, nehogy elzárják teljesen a visszavonulási vonalat, s csufosan bekerítsék az egész tábornot. Meg is kezdődik a hátrálás, de akkor a visszahuzódott csapatok néhány ágyut elsütnek, minden ok és cél nélkül. Ebből megtudja azután az ellenség, hogy merre történik a hátrálás. Nosza oda fordítja az erejét, lövet, tüzel hatalmasan. Erre a visszavonulás teljesen meg van zavarva, minden rend felbomlik, eszeveszett futásnak erednek, össze-vissza zavarodnak.

Szerencse, hogy az ellenség főhadiszállásáról nem tudták már jól kivenni, hogy mi történik, mert esteledett, s a felszálló párák és ködök zavarták a láthatárt, így aztán nem is rohantak egész erővel utánuk. De nem is igen mertek, mert azt hitték, hogy a hátrálás csak cselből történik, s kelepce akar lenni az üldözők számára. Az erősebb üldözés helyett azonban nagy örömmel bevonultak a temesvári várba. Ugyanis onnét tudták, hogy a magyarok abba hagyták a vár ostromlását, nincs többé a vár körül magyarság. Ezt az örömhirt Haynau arra használta fel, hogy sietve vonult a várba, a hol erre diadal lövéseket tettek, mit jól hallottak a magyar tábornokok, kik az erdei vadászházban voltak összegyűlve, hol Bem sebet kötözték az orvosok, s e közben arról tanakodtak, mit tegyenek?

Nem volt már többé tanács; a magyar sereg szét volt szóródva; felbomlott a rend, megszűnt minden engedelmesség. Csoportosan hagyták el a zászlót, vége lett a harci hedvnek. Az előbb még hős honvédek, most elszaladnak, fogadkozva, hogy tovább nem harcolnak.

Látni is borzasztó a szép, a hatalmas nagy hadsereg ilyen felbomlását. Megdöbbenő volt az, s maga az ellenség még csak nem is sejtette, a mit bizonyít az a körülmény, hogy Haynau igyekezett magát a temesvári várban hamar biztonságba helyezni, mert félt, mert attól tartott, hogy a mieink részéről másnap hatalmas támadás fog történni. De másnap, midőn ezer és ezer számra hajtották elébe a magyar táborból elszökdöső harcosokat, világos lett előtte a helyzet.

A magyar hadsereg felbomlását nem a Haynau győzelme idézte elő, hanem az erkölcsi elcsüggedés. Reményt vettett mindenki, a kapkodást, a rendszertelen vezényletet megérezte az utolsó katona is. Megrendült a hit, vége lett a bizalomnak. Csinján kellett volna bánni ezzel a hadsereggel, nem kellett volna úgy vaktába vinni nagy csatába. Ha rendben, jó idejében Aradra húzódhattak volna, mi minden másként történhetik. De igazán végzetserű csapása a sorsnak, hogy akkor kellett Bemnek a táborba érkezni, midőn az jó rendben éppen elvonulni készül, s Dembinszkinak e tekintetben megállapított terve már megvalósult.

Bebizonyult a példabeszéd igazsága, hogy a csapás, ha egyszer megindul egymásután csőstől következik.

A kormány lemondása.

Aradon a végső kétségbeesés napjait élték. Az egész szép nagy Magyarországból még csak ott volt szabad a föld, egyebütt mindenütt ellenség állott. De az osztrák és orosz hadseregek vasgyűrűje, már arrafelé is mindinkább összeszorult. Így az oroszok főhadserége, Schlick vezetése alatt Uj-Aradon, Haynau a fő hadsereggel Temesváron, Erdélyben pedig az oroszok, osztrákok és oláhok uralják a tért. Ellenség köröskörül, mindenfelé.

Görgei augusztus 10-én érkezett Aradra. Nagyön várták, s azonnal minisztertanácsot tartottak, tanakodtak a teendőik felől. Okvetlen kellett valamit tenni, mert az ellenségtől való szorongattatás már nagy volt, és kiürült az állampénztár, nem voltak képesek a katonák zsoldjait fizetni, s lőszer, élelmi szer, minden fogytán volt. A minisztertanácsban Szemere és Batthyányi miniszterek tettek jelentést, hogy az oroszokkal való alkudozásokból nem lett semmi, mire Görgei azt mondta, hogy egész komolyan kellene felajánlani a magyar koronát az orosz cárnak. Akkor talán majd szóba áll velünk. De mindez már hosszadalmas dolog, arról kell beszélni mi lesz holnap. Mi a legsürgősebb teendő, mit lehet még tenni. Görgei értesült az ellenség állásáról, s rögtön megállapította haditervét, hogy hadtesteit hogyan ossza be. Menni akkart a csataterre ő is, de Kossuthtól izenetet kapott, hogy újra minisztertanácsot tartanak, legyen ott, vegyen részt.

A minisztertanácsban a fővezérlet kérdéséről tanácskoztak. Bem ugyan már ki volt nevezve, de Csányi miniszter azt mondta, hogy ez nem volt rendén, mert az országgyűlés Görgeit kívánta. A többiek azt mondták, hogy Görgei erőszakos, önhatalmu. Görgei unta a vádaskodásokat hallani, ott hagyta a tanácsstermet, mondván, hogyha a kormány úgy akarja, ám állítsa haditörvényszék elé, legyen vizsgálát és igazság, de egyes vádakra, mit tudjon nyilatkozni. Engedjék inkább tenni, intézkedni, mert a helyzet komoly.

Az volt, valóban komoly; a rossz hírek egyre-másra érkeztek; nem volt már öröm, nem volt már lelkesedés sehol sem.

A minisztertanács még együtt maradt, s kinevezte Görgeit fővezérnek. Tchéát Bem is, Görgei is!

Aznap este Kossuth magához hivatva Görgeit, és komolyan beszélgettek nagy dolgokról. Szemrehányást tettek egymásnak, hogy mi az oka a dolgok ily aláhatatlásának. Kossuth Görgeit vádolta, hogy nem volt őszinte, nem volt hozzá bizalma, Görgei Kossuthra háritotta a felelősség dolgát, ki szónoklataival tulságig lelkesítette a hazafiakat. Folyton a nagy nemzeti harci dicsőségekről beszélve, az emberek azt hitték, hogy valóban csodás, utólrhetlen és rettenthetlen a magyar, bizton győzni és diadalmaskodni fog, mert az ellenség még gyáva és kicsiny. Tulbecsültük erőinket, kevésbe vettük az ellenséget. És bekövetkezett a kétségbeesés, midőn egyre-másra vesztettük el a nagy csatákat. A közvélemény kiabrándulva látta, hogy mily erős az ellen, s akkor már újra a másik tulszásba esett; hitét is elvesztette, hogy győzni lehessen. És végre is egy hosszú esztendőn keresztül csatában lenni, szegény, elnyomott országnak, nem kis feladat. Kimerülés, a források kiapadása, hogyne következnek be. Mindezt már ekkor könnyű volt belátni, de késő, nagyon késő volt a bölcselkedés.

A szomorú augusztus 10-iki esti találkozás után, pár óra múlva futár jő a temesvári harctérről. A tudósító azt a megdöbbsentő hirt hozza, hogy a csata elveszett, a fő hadsereg megsemmisült. Iszonyu, leverő volt Kossuthra ez értesítés, azonnal elküldötte Görgeinek. És az új fővezér nyomban elrendelte, hogy a reggelre tervezett támadás maradjon el.

Augusztus 11-én hajnalban újra minisztertanácsot tartottak, Kossuth elmondta, hogy mily szörnyű tudósítást kapott, s bemutatta a minisztereknek a levelet.

Mindenki átlátta, hogy ez utolsó csatavesztéssel mindennek vége, és hogy azonnal tenni, intézkedni kell. A miniszterek nyomban elhatározták, hogy Görgei az összes nemzeti haderő főparancsnokává kineveztetik és teljhatalommal felruházzák a béke megkötésére, úgy, a hogy azt legjobbnak látja, semmiféle feltételt eléje nem szabnak.

Görgeinek minden kívánság teljesült. Lemondott minden hatalomról Kossuth, s lemondott a kormány vezetéséről az egész miniszterium, Görgei lett egyetlen ura, egyetlen parancsolója szegény elárvult hazánknak. Diktátor, ki senkitől nem függ, ki senkitől tanácsot nem kér, teszi azt, a mit akar. Estefelé felragaszok hirdették a nagy eseményt.

A nemzethez :

A szerencsétlen harcok után, melyekkel az Isten a legközelebbi napokban meglátogatta a nemzetet, nincs többé remény, hogy az egyesült osztrák és orosz nagy hatalmasságok ellen az önvédelem harcát sikerrel folytathassuk.

Ily körülmények közt a nemzet életének megmentése s jövőjének biztosítása egyedül a hadsereg élén álló vezértől lévén várható, s lelkem tiszta meggyőződése szerint a mostani kormány további létezése a nemzetre nemcsak haszontalanná, de károsná is válván: ezennel tudtára adom a nemzetnek, hogy azon tiszta hazafiúi érzéstől indítva, melylyel minden léptemet s egész életemet egyedül hazámnak szentelém, magam s a miniszterium nevében a kormányról lelépek, s addig, míg a nemzet a maga hatósága szerint másként intézkednék, a legfőbb polgári s katonai kormányzati hatalmat Görgei Arthur tábornok urra ruházom. Megvárom tőle, s azért az Isten, a nemzet s a história előtt felelőssé teszem, hogy ezen hatalmat legjobb tehetsége szerint szegény hazánk nemzeti statuséletének megmentésére, javára, s jövőjének biztosítására fordítandja

Szeresse hazáját oly önzéstelenül, mint én szerettem, és legyen a nemzet boldogságának biztosításában szerencsésebb nálamnál

Cselekvéssel többé nem használhatok hazámnak; ha halálom valami jót eszközölhet számára, örömmel adandom életemet áldozatul.

Az igazság és kegyelem Istene legyen a nemzettel!

Aradvárban, augusztus 11-én, Kossuth Lajos kormányzó s. k.

Ugyanakkor Görgei is proklamációt intézett a nemzethez. Tudatja, hogy átvette a legfőbb hatalmat, s hogy a súlyos körülmények közt meg fogja tenni, a mit lehet; inti a népet, hogy térjen vissza foglalkozásához ne harcoljon, ne álljon tovább ellent.

Rémülettel, megdöbbenéssel látták az emberek, hogy most már csakugyan vége mindennek.

Kossuth menekült, Lugosra ment, ott még jóko a hadsereget talált együtt, a mely a temesvári csata után itt összeverődött. Ezen kívül Erdélyben is volt még magyar hadsereg. Ám harcikedvnek nyoma sem volt. Maguk a tisztek állították, hogy nincs erőhatalom, mely még tűzbe bírná vinni a legénységet, főként, ha Görgei leteszi a fegyvert. Teljes levertség és kétségbeesés minden arcon. Lugoson megjelent Kossuth előtt Lónyai Menyhért pénzügyi államtitkár, s felszólította, hogy vegye át tőle az államkincstárt, melyet az ellenség elől biztos őrizet alatt Radnára szállított. Kossuth nem vett át semmit, azt mondta, többé ő nem rendelkezik.

Meghiit embereivel, ezek között Szemere és gr Batthyányi Kázmér miniszterekkel, folytatta Kossuth tovább útját. Orsovánál elérték az ország határát. Az idáig magukkal hozott szent koronát nem vitték tovább, Orsova mellett, a Dunához közel elásták. Szemere és Batthyányi egy két megbízható emberükkel rejtették el. Kossuth nem volt jelen a műveletnél.

Ezután átlépték a határt. Hontalanokká, bujdosokká lettek, a kiket még előbb egy ország a tenyerén hordozott.

Fegyverletétel.

Görgei, birtokában a legfőbb halalomnak, úgy vélte legjobban teljesíteni kötelességét, ha gyorsan, minden feltétel nélkül lerakja a fegyvert. Nem arra gondolt, hogy ellenállásra, harci kedvre tüzelje még mindig 32,000 főnyi tekintélyes hadseregét, hanem arra, hogy minnél gyorsabban vége legyen mindennek. A mint kezébe adták Kossuth és a miniszterek a legfőbb hatalmat, azonnal, pár óra múlva levelet irt Rüdiger orosz tábornoknak, melyben kijelenti, hogy le akarja tenni a fegyvert. Csak azt az egyet köti ki, hogy ne az osztrák, hanem az orosz vegye át a fegyvereket. Osztrák előtt nem, csakis az orosz előtt hódol meg. Ezt a sovány kikötést hogyné fogadta volna el az orosz fővezénylet, hiszen éppen hízelt az nekik, hogy majd ők adhatják át a meghódolt Magyarországot. És Görgei levélben még azt is megmagyarázta, hogy majd miként fogják körül az oroszok. T. i. ő holnap kimozdul állásából, s Világos felé vonul. Az oroszok ekkor foglaljanak állást ő közte és az osztrák haderő között. Így zárják el tőlük az osztrákokat.

Mindezt Görgei így megírván, mielőtt elküldte volna, előbb haditanácsot tartott. A tisztek, kik megszokták a feltétlen tiszteletet és engedelmességet, elfogadták a tervezetet, s ekkor aztán esti 9 órakor (aug. 11.) Görgei elküldte levelét Rüdigerhez, a ki nagy meglepetéssel olvasta Görgei levelét, azonnal jelentést tesz Paskievitsnek, a ki természetesen engedélyt ad arra, hogy az oroszok bekerítsék az állásából önkényt kimozduló magyar hadsereget, s elszedjék tőlük a fegyvereket s foglyllyá tegyenek mindenkit.

Miként a levélben írva volt Görgei másnap, aug. 12-én kimozdult Aradról, s Világosra huzódott. Az oroszok pedig Szt.-Annáról jöttek, hogy Arad felé tartva, elzárják az utat a magyar hadsereg és osztrákok között, miként Görgei kívánta. Mikor a magyarok megpillantották az orosz kozákokat, meglepetve csatarendbe sorakoznak, gondolván, hogy az oroszok támadni akanak, tehát fel kell venni a harcot. De voltak elegenden, kik tudták, hogy az oroszok maguktól ily hirtelen nem merészkedtek volna előbukkanni, s tisztában voltak vele, hogy titkos megegyezés van, árulást, eladást emlegettek, s szitkozódtak. Ekkor Görgei előlovagol, s a táborban osztályról-osztályra járva, megmagyarázta, hogy igenis el van határozva a fegyverletétel, mert a haza jelen szomorú helyzetében minden további vérontás eredménytelen, s éppen hazafias kötelesség az ország nyugalmanak visszaadása, a hadviselés megszüntetése. Az oroszok csak azért jönnek, hogy a futni akaró gyávákat visszatartsák.

Ezalatt Aradról kijött Csányi miniszter és néhány képviselő is a magyar táborba, hogy tudják mi történik. És Görgei kijelentette, hogy bizony a fegyverek lerakása van elvégezve. Az oroszoknak hódolnak meg, s remélhetik hogy osztrákok kezeibe nem kerülnek. Egyébként is barátságos indulatot sejtett Görgei az orosz részről, pedig erről őt senki sem biztosította, csak úgy gondolta, hogy lovagiasak lesznek irántok. E sejtelemben, e feltevésben bízva, a képviselők, a sereg tábornokai és főtisztei együtt maradtak. Pedig menekülhetek volna még akkor, de ezt gyávaságnak tekintették. És a sejtelemben s jóhiszemű feltevésbe vetett reményük áldozatává lettek mind!

Augusztus 13-án délelőtt hagyta el Görgei utolsó menedékét, Világost. Görgei kíséretével előre lovagolt Szöllös felé. És velök szemben éppen jött Rüdiger tábornok követe, a ki ura nevében arra szólítja fel Görgeit, jelentené ki előszóval is, hogy csakugyan le akarja-e rakni a fegyvert. Görgei kijelenti, hogy ez komoly szándéka. Kis idő múlva jó Szöllösről Rüdiger egész hadseregével. És ekkor megkezdődött a szörnyű, a rettenetes munka. Leírni is borzasztó: Görgei lerakja a fegyvert, a nélkül, hogy csak egyetlen sornyi megegyezést íratott, vagy adatott volna magának az oroszok részéről. Elborult a hazafiúi érzés, sirtak a honvédek, sokan széttörték

kardjaikat, a másik csoportban többen golyót röpitének agyukba. Inkább elpusztítják magukat, mintsem, hogy hódoljanak.

Letette a fegyvert összesen 30,889 honvéd. Továbbá 1426 törzs és főtiszt, 1 tábornok. (Aulich, Görgei, Kiss Ernő, Knézics, Lahner, Leiningen, Lenkei, Nagy Sándor, Pöltenberg, Schweidel, Török). Elvettek 144 ágyut, 7,967 lovat, 60 zászlót, 28,063 ágyutöltényt, 34,500 puskatöltényt, 42,700 pisztolytöltényt, 20,395 puskát, 3,235 pisztolyt, 6,783 szablyát és 13,848 tölténytáskát. Ezen felül külön volt még tartaléksereg 6,000 emberrel és 3 ágyuval. Délután 4 órától késő estig tartott a fegyverek lerakása. Ekkor Rüdiger megjelent orosz tisztjeivel s szemlét tartott a fegyvereitől megfosztott honvédség felett. Paskievits fővezér pedig így jelentette urának, a minden oroszok cárijának a rendkívüli tényt: „*Magyarország felséged lábai előtt fekszik.*“

Az állampénztár, melyett Kossuth Lugoson nem vett át szintén Haynau kezébe került. Deuschek pénzügyminiszter átadta az arany- és ezüstkészletet, ennek fejében aztán szabadságlevelet kapott, sőt később nyugdíjat is. Görgeit is hagyták menni, tábornok-társait azonban kivégezték.

A Lugoson állomásozó jelentékeny számú hadsereg még állt, még együtt volt. A tisztek összegyűltek, tanakodtak, mitevők legyenek. Ott volt Bem is. Ő további harcra tüzelte őket. Sokan hallgattak rá, s mellé álltak. Ő vitte őket aztán Erdélybe, hogy felkeresse ott hagyott régi hadseregét. El is megy Dévára, ott valóban egyesül, de többé már nem tüzelhet fel a csapatokat. Feloszlottak, szétszéledtek azok. Maga Bem is kimenekült Törökországba. A Lugoson maradt csapatok szintén szétfutnak, egy tekintélyes részével Vécsey Boros-Jenőre megy, s egész jó hiszeműleg, nem ismerve a helyzetet, ő is lerakja az oroszok előtt a fegyvert. Az lett a dija, hogy őt is főbe lövette Haynau. Az országban már tehát nem volt többé fegyverben magyar hadsereg. Csak a várakban volt még őrség. Ezek is egyenként meghódoltak. Legvégső, legutolsó volt Klapka Komáromban.

A közhonvédeket mind besorozták a császári hadseregbe, az elmenekülteket pedig üldözték. Az egész ország zsandárország lett, mindenütt lehetett látni a nagy rézsisasok szaglászokat, a mint szimatoltak a bujdosó honvédek után. Mennyien bujdosnak! Mert a zsarnokság kergetett mindenkit, nemcsak a kardforgató katonákat, hanem még inkább azokat, kik észszel, tollal állottak a szabadságharc szolgálatában. És a tanyákon, elrejtett falvakban, nem egy cselédnek öltözött képviselő, kormánybiztos vagy köztisztviselő lappangott. A kit gaz árulók feladtak, vagy más-ként elfoghattak, rögtön börtönbe hurcolták. Siralomvölgy volt hazánk, vasvesszővel sújtott a végzet.

Aradon is, a fővárosban is folyt a hőhéroztatás, a lövetés. Az aradi vár sánca, s a pesti újépület udvara, szörnyű emlékeket elevenítenek fel a magyar ember lelkében.

Né részletezzük a bosszuállást. Nehéz volt feledni az osztrák uraknak a magyar honvédektől kapott számos vereséget, s ezekért kellett a bosszu művét végezni. De a hős honvédek vitéz tettei, és a szabadságharcban kifejtett óriási nemzeti ellenállás, végre meghozták a kiegyezést. Új élet támadt a hazában, nemzet és uralkodó megértették egymást, alkotmányosság, közszabadság, emelkedés és haladás minden téren! Ezek fakadtak, ezek virultak fel a szegény honvédek kiomlott véreiből, az 1848/49-iki szabadságharc dicső lelkesedéséből. Ezért méltó, hogy tiszteletben tartsuk emléküket.

TARTALOM.

	Oldal		Oldal		Oldal
A. B. emlékkönyvébe	279	A régi jó Gvadányi	80	Az év végén	367
A bánat? Egy nagy óceán	157	A sivatag koronája (kép)	18	Az időhöz	168
A bilincs (kép)	99	A sivatag lakói	195	Az ítélet	272
A bokor a viharhoz	354	A szabadsághoz	318	Az országyűléshez	291
A bokrétát, melyet	366	A szájhősök	198	Az őrágyhoz	234
A borozó	341	A székelvények	364	Az őrült	101
A csárda romjai (kép)	27	A székelvényekhez	347	Az utánszókhoz	35
A csavargó (kép)	81	A szél	329	Az utolsó alamizsna (2 kép)	32
A csillagos ég	221	A szerelem, a szerelem	60	Az utolsó virágok	276
A csonka torony	172	A szökevények	138	Az volt a nagy, nagy munka	278
A Dunán	12	A tavaszhoz	304	Azokhoz az én jó pesti paj-	
A farkasok dala	75	A tél halála	222	tásaimhoz	100
A felhők (kép)	107	A téli esték (kép)	241	Azokon a szép kék hegye-	
A gólya (kép)	117	A természet vadvirága	94	ken túl	275
A gyáva faj, a törpe lelkek	332	A tintás üveg	98	B ánk bán	229
A gyűldei ifjakhoz	308	A Tisza (kép)	87	Bányában (kép)	113
A haraghoz	206	A XIX. század költői	127	Bártaim megöle ének	162
A házáról (kép)	9	A toronyban delet harangoz-		Barátim, csak vigasztalással	260
A hegyek közt	358	nak (kép)	35	Barátim vagytok (kép)	26
A hegyoldalt venyigesor	256	A vándorlegény (2 kép)	229	Batthyány és Károlyi grófnék	251
A hevesi rónán (kép)	156	A vén zászlótartó (kép)	322	Be szomorú az élet én nekem	139
A hó, a holt föld téli szem-		A világ és én	10	Beaurepaire	356
fedője (kép)	262	A világtól elvonulva	364	Befordultam a konyhára	34
A hold elégiája	280	A virágnak megtiltani nem		Béranger legújabb dala	351
A Honderűhöz	250	lehet	64	Betegségemben	38
A honvéd	372	A virágok	57	Biró, bíró, hivatalod	142
A huszár	320	A völgy s a hegy	219	Bizony mondom, hogy győz	
A hűtelen barátokhoz	140	A zsványság vége	127	most a magyar	367
A jó öreg kocsmáros (kép)	153	Ablakodból	360	Boldog pestiek	38
A király és a hóhér (kép)	297	Adorján Boldizsárhoz	288	Boldogtalan voltam	13
A király esküje (kép)	306	Alacsony kis ház	363	Bordal (kép)	280
A királyokhoz	295	Alkony (kép)	165	Borús, ködös őszi idő (kép)	190
A kis béres (kép)	286	Alku	360	Bölcselkedés és bölcsesség	174
A koldus sírja (kép)	213	Álltam sirhalmam mellett	120	Bucú	124
A költészet	178	Álmamban gyakran	365	Bucú	132
A költő s a szőlővessző (kép)	143	Álmos vagyok és még sem		Bucú s a színészettől	66
A kutyák dala	75	alhatom	250	Bucú 1844-től	48
A külföld magyarjaihoz	92	Amott föl egy csillag ragyog	259	Bucú Kún-Szent-Miklóstól	139
A leánykákhoz	361	Annyit sem ér az élet	120	Budavárán újra német zászló	314
A ledőlt szobor	308	Anyám, anyám	132	Búm és örömem	151
A mágnásokhoz	309	Anyám tyúkjá	354	Busúlnak a virágok (kép)	111
A magyar ifjakhoz	58	Apám mesterséges az enyém	101	C armen lugubre	42
A magyar nemes (kép)	23	Arany Jánoshoz	76	Cakó temetésén	219
A magyar nemzet	68	Arany Jánosnál	116	Csalogányok és pacsirták	150
A magyar nemzet	243	Arany Lacinak (kép)	125	Csatában	119
A magyar nép	335	Árvalányhaj s süvegem		Csatadal (kép)	326
A magyar politikusokhoz	284	bokrétája	84	Csendes élet	278
A magyarok Istene	304	Átok és áldás	163	Csendes tenger rónaságán	223
A majtényi sikon (kép)	95	Ausztria	301	Csokonai (kép)	73
A marciusi ifjak	212	Az alföld (kép)	175	D alaim	323
A munkácsi várban	274	Az árva lány	178	Dalforrás	215
A nap	119	Az éj	282	Dáridó után	98
A nap házas élete	339	Az elhagyott zászló	189	De már nem tudom, mit csi-	
A naphoz	84	Az első dal	235	náljak	75
A nemes	67	Az ember	204	De mért is gondolok rá	323
A nemzetgyűléshez	330	Az ember ugyan hova lesz	168	Dicsérsz, kedves	119
A nemzethez	340	Az én képzeletem nem	163	Disznótorban (kép)	13
A nép	123	Az én mátkám	332	Dobzse László	334
A nép nevében	168	Az én pegazusom	194	Drága orvos úr	148
A pusztá, télen (kép)	225	Az én szívem	168	E gazdag úr	192
A rab	189	Az erdei lak (kép)	135	E. R. kisasszony emlék-	
A rab oroszlán (kép)	237	Az erdélyi hadsereg	366	könyvébe	318

	Oldal		Oldal		Oldal
E szobában küzködött . . .	132	Föl a szent háhorura (kép)	369	Irtóztató csalódás . . .	227
Ébéd után (kép) . . .	43	Földét a földmives . . .	149	Ismerjetek meg . . .	146
Édes öröm, ittálak már . .	1/1	Fölösleges aggalom . . .	302	Ismét köny (kép) . . .	249
Eger mellett . . .	104	Fölszedtem sátorfám . . .	197	Ismét magyar lett a magyar	331
Egész világ . . .	335	Föltámadott a tenger . . .	176	Isten csodája . . .	8
Egressy Etelke . . .	167	Főnséges éj (kép) . . .	171	István öcsémhez . . .	42
Egressy Gáborhoz . . .	82	Fővényszem, harmatcsepp .	162	Itt állok a rónaközépen (kép)	67
Egri hangok (kép) . . .	93	Futó folyam hullámai . . .	158	Itt alszik a költő . . .	220
Égy apához . . .	282	Függ már a lant . . .	367	Itt henn vagyok a férfikor	
Egy barátom az ifjuság . .	124	Fürdik a holdvilág (kép) .	11	nyarában . . .	336
Egy böles hajdan (kép) . .	97	Füstbe ment terv (kép) . .	14	Itt van az ősz, itt van újra .	371
Egy emlék a kórházban . .	301	Füty . . .	85	Ivás közben . . .	44
Egy estém otthon (kép) . .	51	Gyalázatos világ . . .	164	Jaj, be bús ez a harangszó!	258
Egy fiatal íróhoz . . .	143	Gyermekkori emlékek . . .	90	Járnak, kelnek sokan (kép) .	15
Egy gondolat bánt engemet	34	Gyertyám homályosan (kép)	17	Játszik öreg földünk . . .	53
Egy goromba tábornokhoz .	319	Gyors a madár, gyors a		Jókai Mórhoz . . .	114
Egy könyvtáros emlékköny-		szélvész (kép) . . .	105	Jőj el végre valahára . . .	315
vébe . . .	1:2	Gyöngye vagyok . . .	52	Jött a halál . . .	372
Egy kritikushoz . . .	251	Ha . . .	84	Jövendőlés (kép) . . .	16
Egy pár rövid nap (kép) .	204	Ha az Isten . . .	56	Juliához . . .	243
Egy telem Debrecenben (kép)	79	Ha a sirban . . .	154	K . . . Vilmos barátomhoz	22
Él van (kp) . . .	167	Ha ébren meg nem látogatsz	159	Karácsonkor (kép) . . .	88
El innét, el e városból . .	112	Ha életében . . .	341	Kard és lánc (kép) . . .	200
Elégia egy várrom fölött .	230	Ha férfi vagy, légy férfi . .	62	Katona barátomhoz . . .	50
Élet vagy halál . . .	358	Ha jönne olyan nagy fergeteg	158	Kard és lant (kép) . . .	131
Élfojtott könyvek . . .	142	Háború volt . . .	124	Katona vagyok én . . .	98
Elhagytam én a várost . .	90	Háborúval álmodám . . .	365	Katonaélet (kép) . . .	184
Elmém ezen sokat gondol-		Hajamnak egy fűrtjét levágom	10	Kazinczy Gáborhoz . . .	198
kodik . . .	155	Halálom . . .	82	Kedves vendégek (kép) . .	10
Elmondanám . . .	66	Halálvagy . . .	30	Kellemetlen őszi reggel (kép)	
Élő halott . . .	26	Halhatlan a lélek . . .	72	Kemény szél fúj . . .	71
Első esküm . . .	85	Hallod-e szív, szívem . . .	347	Képzelt utazás . . .	298
Első szerelmem . . .	12	Halvány katona (kép) . .	31	Képzetem . . .	160
Elvándorol a madár (kép) .	25	Hány csepp van . . .	150	Kereszt (kép) . . .	122
Elvonnék én csak a utának	116	Három fiu . . .	78	Keresztuton állok . . .	183
Emlékezet . . .	122	Három madár . . .	350	Készülj, hazám! . . .	31
Emlékversek T. M. kisasz-		Hatalmas orvos az idő . .	261	Két ország ölelkezése . . .	298
szonyinak . . .	244	Hattyudalféle . . .	40	Két sóhaj . . .	315
En . . .	30	Hazámban . . .	12	Két testvér . . .	266
En és a nap . . .	148	Hazatérés . . .	154	Két vándor . . .	12
En vagyok itt . . .	259	Hazugság, a mit . . .	128	Ki a szabadba! (kép) . . .	161
Epigrammok . . .	240	Hegyen ülök (kép) . . .	21	Ki fogja vajon megfajteni .	166
Erdélyben . . .	86	Hideg ellen a tél . . .	167	Ki gondolná, ki mondaná .	366
Erdőben . . .	91	Hideg, hideg van kinn (kép)	290	Ki vagyok én, nem mon-	
Erdőd, május 17. 1847. . .	256	Hijába várlak hát . . .	136	dom meg . . .	103
Ereszkedik le a felhő . . .	164	Hintón és gyalog . . .	104	Kicsapott a folyó . . .	368
Erik a gabona . . .	272	Hir . . .	134	Kik a föld alacsony porából	164
Európa csendes, ujracsendes	339	Hirös város az aafödön . .		Kinn a kertben voltunk . .	318
Ez a világ a milyen nagy .	46	Kecskemét . . .	50	Kinn a méneke, kinn a puszt-	
Ez a világ egy nagy kocsmá	270	Hogy van, hogy azt a sok		tán (kép) . . .	245
Ez már aztán az élet (kép)	217	gazembert . . .	68	Kis fiú halálára . . .	210
1848 . . .	359	Hogy volna kedvem . . .	362	Kis furulyám szomorúfűz	
F . A. emlékkönyvében . .	328	Hol vagy te, régi kedvem .	26	ága (kép) . . .	59
Falu végén kurta kocsmá (kép)	193	Hol van olyan nagy pusztaság	365	Kis-Kútság . . .	325
Falun (kép) . . .	141	Homér és Oszian . . .	195	Kivágom én . . .	190
Fejemben éj van . . .	181	Honfidal . . .	8	Kont és társai (kép) . . .	342
Fekete kenyér (kép) . . .	137	Honvagy . . .	283	Koronázás . . .	357
Fekete piros dal . . .	214	Hová lesz a kacaj . . .	160	Kovács Jánosné emlékköny-	
Feleségem és kardom (kép)	316	Hozzá (kép) . . .	40	vébe . . .	252
Feleségem nevenapján . .	355	Hozzám jössz-e . . .	328	Köl ő lenni, vagy nem lenni	120
Felhő és csillag . . .	363	Hull a levél a virágról . .	64	Könyeim . . .	226
Felkészöntés . . .	20	Ifju a pataknál . . .	235	Kördal . . .	336
Fényes csillag . . .	323	Ifjuság . . .	72	Kún László krónikája . . .	345
Fiam születésére . . .	368	Igazság! alszol? . . .	192	Kutyakaparó (kép) . . .	69
Forrás és folyam . . .	151	Igy is jó . . .	264	Láttam két hosszú nap . .	46
Forradalom . . .	34	Ilyen aszony való nekem .	356	Le az égről hull a csillag .	102
Föl! . . .	319	Imádságom . . .	146	Legszebb versem . . .	251

Lehel	235
Lehel	246
Lenkei százada (kép)	310
Levél Arany Jánoshoz	267
Levélegyszinész barátomhoz	115
Lopott ló	360
M. E. kisasszony emléké- könyvébe	271
Magány (kép)	39
Magyarország	124
Magyar vagyok	168
Már minékünk ellenségünk	329
Már sokszor énekeltem (kép)	83
Matildhoz	266
Meddig alszol még, hazám	123
Még alig volt reggel	320
Megfagy a szív, ha nem szeretet	184
Megint beszélünk s csak be- szélünk	220
Megunt rabság	339
Megy a juhász számaron	208
Menny és föld	206
Meredek a pincegádor	92
Merengés	270
Mért nem születtem ez rév előtt	17
Mért vagyok én még a világon	130
Messze vándoroltam	261
Mi a dicsőség	28
Mi bűvös-bájos hang	352
Mi kék az ég (kép)	145
Mi láрма ez megént	184
Mi lelt	266
Mi nagyobb a nagy Sz. Gel- lért hegynél	52
Mi vagy, keblem	323
Mi volna különös azon	114
Midőn a földön	174
Midőn nagyon bánt (kép)	172
Miért hogy láthatatlanok	182
Miért tekintsz be szobámba (kép)	47
Miért zárjátok el az utamat	331
Mihelyst meglátalak	364
Mikor a lánc lehull	188
Mily szép a világ	128
Mint felhők a nyári egen	91
Mint ló-fut a boldogság	188
Mint megfogamzott átok	254
Mit csinálsz, mit varrogatsz ott	254
Mit daloltok még, ti jámbor költők	350
Miért kisérsz	320
Mivé lesz a föld	167
Mondom, ne ingerkedjetek velem	324
Mondják, hogy mindenikünk most kezdem én csak meg- ismerni	155
Möggöttem a múlt	78
Mulandóság	187
Mulatság közben	136
Műzsám és menyasszonyom	180
Nagy Károlyban	155
Ne bántson az meg	202
Ne feledd a tért	355

Nem csak mi vénülünk	151
Nem ért engem a világ	272
Nem háborítom-é nyugalmad	102
Nem megyek én innen se- hova!	26
Nem sirok én	116
Nem sülyed az emberiség	156
Nem ver meg engem az Isten	356
Nemzeti dal (kép)	264
Nézek nézek kifelé (kép)	257
Négy nap dörgött az ágyu	370
Nyakra való	315
Oda járok, hova	253
Oda nézzetek!	162
Oh, mi szép	250
Oh, ne bántsd a költőt	372
Oktatóotái	207
Olaszország	144
Orbán (kép)	129
O, a kedves drága kis leány	260
Örök ölelkezés (kép)	76
Ő. Ferdinándhoz	244
Ősz elején (kép)	209
Őszi éj	199
Pacsirtaszót hallok megint	338
Pál mester	341
Palota és kunyhó	60
Panaszkodám hát?	115
Pató Pál úr (kép)	274
Pest (kép)	15
Péter bátya (képpel)	348
Pinty úrfi (két kép)	36
Poharamhoz	103
Pórnak esti dala	239
Pusztai találkozás (kép)	276
Pusztán születtem (kép)	35
Rab hazának fia	103
Rabság	166
Rákóci	222
Részegség a hazáért	108
Reszket a bokor, mert	326
Rongyos vitézek	20
Rosz verseimről	59
Rózsabokor a domboldalon	355
Rózsavölgyi halálára	294
Rövidre fogtam a kantárszárat	322
S. K. emlékkönyvébe	76
Sári néni (kép)	121
Szeptember végén	278
Sírom	17
Sok embert ismerek	112
Sors, nyiss nekem tért	100
Sorshuzás előtt	256
Sovány ősz (kép)	108
Sz. J. kisasszony emlékköny- vébe	166
Szállnak reményink	126
Száműztem magamat	247
Szeberényi Lajos emlékköny- vébe	236
Szemek, mindenható szemek	258
Szemere Pálhoz	149
Szemfajásomkor	326
Szemrehányás	14
Szent sir	170
Szép napkeletnek	356
Széphalmon	214

Szerelemvág	261
Szerelmem zúgó tenger	110
Szeretek én	152
Szeretném itt hagyni (kép)	65
Szeretője-e vajon	167
Szilveszter éje 1847-ben	283
Szobámban (kép)	45
Szomjas ember tündése (kép)	61
Szomorú éj (kép)	169
Szülőföldemen (kép)	302
Szülőimhez (kép)	54
Szüleim halálára	371
Szörnyű idő	371
T. M. kisasszonyhoz	279
Takarékosság	79
Tarka élet	275
Távolból (kép)	24
Távozol hát ifjuságom	262
Te az enyim, én a tied	328
Te ifjuság	168
Te vagy, te vagy, barna kis lyány	126
Te voltál egyetlen virágom	100
Tél végén	15
Téli éj (2 kép)	57
Téli világ (kép)	174
Temetésre szól az ének	14
Temetőben	203
Ti ákácfák e kertben (kép)	360
Tiszteljétek a közkatónákat (kép)	338
Tizenkettőt üfött az óra	131
15-ik március 1848	106
Tompa Mihályhoz	106
Tompa Mihálynál	211
Tudod, midőn először ültünk (kép)	292
Tündéralom	103
Új év napján 1849	313
Ujjonnan visszajött a régi baj	170
Ujság	238
Utazás az alföldön (kép)	177
Uton vagyok, s nem vagy velem (kép)	332
Vachott Sándorhoz	133
Vadonban	329
Vadon erdő a világ	367
Vajda-Hunyadon (kép)	353
Vajda Péter halálára	154
Vajon miért?	179
Valahogy	178
Van a nagy alföldön csárda sok (kép)	133
Van-e egy marok föld	290
Van-e mostan olyan legény	295
Vándorélet (kép)	63
Vándordalok	240
Vasárnap volt	366
Vasuton (kép)	232
Vesztett csaták, csufos futások	371
Védjegyleti dal	247
Végző ***-hez	36
Véres napokról álmodom	72
Vérmező	351
Verseim	40
Világgyűlölet	110

	Oldal		Oldal		Oldal
Világos-kék a csillagos éjszaka (kép)	181	Viseld egyformán	955	Voltam barátim	156
Világosságot!	96	Viz és bor	227	Voltak fejedelmek	174
Virágos kert a költő szive	34	Vizen (kép)	49	Voltak sokkal jelesebbek	364
Virít a kikirics	239	Vizet iszom	363	Vörösmartyhoz	312
Visegrád táján	248	Volnék bár	54	Zárjátok be már azt a	256
		Volt egy szegény fiú	85	Zöld Marci	324

Életrajzi adatok és a szabadságharc.

Petőfi Sándor élete	7	Szünnidei kalandozások	113	Az összes költemények* kiadásai	233
Petőfi Atyja	8	A költő újból színész lesz	119	A költő házassága	241
Petőfi anyja	11	A szerencse mosolyog a költőre	123	Az új élet	248
Gyermek-évek	14	A legnagyobb inséghen	129	Az 1848. márc. események	257
Petőfi mint kis gimnázista	17	Az első verskötet	133	A szabadság korszaka	273
A boldog gyermekkor	24	A költő otthon	138	Kik csináltak a forradalmat	280
A pesti iskolázás	28	Petőfi tanulmányai	145	Jellasics futása	296
Az aszódi gimnáziumban	33	A költő utazása	152	Bem apó	305
A 2-ik év Aszódon	37	A költő hazatér Pestre	159	Petőfi és Bem	314
A 3-ik év Aszódon	43	Petőfi ellenségei	164	Szomorú újév	316
Színész akar lenni	49	Az elkeseredett költő	172	Mit végeztek a békekövetek	320
Petrovicsék vagyoni helyzete	52	Petőfi barátsága	177	A kormány Debreenben	323
Egy félév Selmecen	54	Nyakkendő nélkül	184	Zavar mindenfelé	329
Petőfinék rossz hírét költik	58	Tudott a pénzzel bántani	190	A forradalmi kormány	338
A költő önképzőkori szereplése	60	A borjádi szüret	196	A szerbek elleni hadjárat	342
Családi viszály	65	Az „örült” e költemény keletkezete	200	Komárom vára	345
Színész élet	71	Tigris és hiéna a hóhér kötele	226	Budavár Bevétele	350
Végre katona lesz	75	Derültebb idők	213	Az oroszok betörése	356
A költő mint közkatona	81	A tizek társasága	217	Az oroszok erdélyben	364
Kik voltak a barátok	85	Megismerkedés Szendrey Juliával	225	Petőfi halála	369
Az obsit	91			Az utolsó csata	375
Katonáskodás után	97			A kormány lemondása	377
A szülői házban	102			Fegyverletétel	349

